

ENQUESTA A LA JOVENTUT DE CATALUNYA 2012

Volum 2. Les diferents vivències de la joventut

Pau Serracant i Melendres (coordinador)

JOVENTUT

ENQUESTA A LA JOVENTUT DE CATALUNYA 2012

Volum 2. Les diferents vivències de la joventut

Col·lecció Estudis, núm. 34

ENQUESTA A LA JOVENTUT DE CATALUNYA 2012

Volum 2. Les diferents vivències de la joventut

Pau Serracant i Melendres (coordinador)

Saleta Fabra i Anton (suport tècnic)

Miquel Àngel Alegre i Canosa

Ricard Benito i Pérez

Àlex Boso i Gaspar

Àngel Cebollada i Frontera

Josep Lluís Espluga i Trenc

Verónica de Miguel i Luken

Saleta Fabra i Anton

Ercilia García i Álvarez

Jordi López i Sintas

Antoni Marín i Saldo

Xavier Martínez-Celorrío

Sara Moreno i Colom

Sergio Porcel i López

Elisabet Sánchez i Prat

Pau Serracant i Melendres

Joan Solé i Camardons

Roger Soler i Martí

Anna Torrijos i López

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**

Barcelona, desembre de 2013

Aquesta publicació es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori

© Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social i Família
Direcció General de Joventut

Avis legal:

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-No Comercial-Sense Obres Derivades 3.0 de Creative Commons.

Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor, i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

1a edició: desembre de 2013

Disseny: Unitat d'Autoedició i Disseny. Direcció General de Joventut

Maquetació: Eloi Andinach - www.andinach.com

D.L.: B. 29261-2013

ÍNDEX

PART I. ANÀLISI TEMÀTICA.....	9
1. PARTICIPACIÓ I POLÍTICA. LES PERSONES JOVES DAVANT L'ESFERA PÚBLICA.....	11
1.1. Introducció	11
1.2. Valors i actituds polítiques.....	12
1.3. Participació i associacionisme	25
1.4. Tipus de joves en funció de la implicació política i la participació	36
1.5. L'impacte de les transicions juvenils en les actituds polítiques i la participació.....	44
1.6. Conclusions.....	48
2. CULTURA I OCI. LES ACTIVITATS DE LLEURE DE LES PERSONES JOVES.....	53
2.1. Introducció	53
2.2. Els hàbits de lleure de les persones joves	54
2.3. Una tipologia de joves segons la seva activitat de lleure.....	70
2.4. Conclusions.....	78
3. SALUT. ENTRE LA SATISFACCIÓ VITAL I ELS IMPACTES DE LA PRECARIETAT SOBRE LA SALUT DE LA JOVENTUT DE CATALUNYA.....	83
3.1. Introducció	83
3.2. Estat de salut, benestar i accidents	87
3.3. Malalties	91
3.4. Pràctiques de risc.....	92
3.5. Ús de programes d'assessorament i orientació en temes de salut.....	100
3.6. Salut i treball.....	102
3.7. Una mirada global a la salut de les persones joves	105
3.8. Conclusions.....	109
4. LLENGUA. TRAJECTÒRIES LINGÜÍSTIQUES DE LA JOVENTUT CATALANA.....	117
4.1. Introducció	117
4.2. Llengua inicial	119
4.3. Llengua habitual	122
4.4. Usos lingüístics segons el context	128

4.5. Els canvis lingüístics al llarg de les trajectòries vitals.....	131
4.6. Conclusions.....	140

5. POLÍTQUES SOCIALS I UTILITZACIÓ DELS SERVEIS PÚBLICS 145

5.1. Introducció	145
5.2. Problemes individuals i col·lectius de les persones joves catalanes.....	146
5.3. Usos i valoracions dels serveis públics per part de la joventut.....	152
5.4. Conclusions.....	181

PART II. DIFERÈNCIES I DESIGUALTATS 185

6. GÈNERE. UNA ANÀLISI DE LES TRANSICIONS JUVENILS DES DE LA PERSPECTIVA DE GÈNERE..... 187

6.1. Introducció	187
6.2. Educació	188
6.3. Treball remunerat.....	192
6.4. Mobilitat quotidiana	199
6.5. Emancipació, treball domèstic i treball de cura	200
6.6. Oci	208
6.7. Salut.....	211
6.8. Participació i política	212
6.9. polítiques socials.....	214
6.10. Conclusions.....	216

7. POBLACIÓ D'ORIGEN ESTRANGER. TRANSICIONS ACCELERADES EN UN CONTEXT DE VULNERABILITAT 219

7.1. Introducció	219
7.2. Transició educativa de la població jove immigrada	225
7.3. Transició laboral de les persones d'origen estranger	235
7.4. Transició i pautes familiars	244
7.5. Ús de les diferents llengües	251
7.6. Benestar i salut.....	252
7.7. Implicació i participació política.....	255
7.8. Cultura i oci	257
7.9. Ajuts rebuts per la població jove d'origen estranger	259
7.10. Conclusions.....	261

8. ORÍGENS DE CLASSE, EDUCACIÓ I MOBILITAT SOCIAL. ASCENS I DESCENS SOCIAL DE LES PERSONES JOVES EN EL CONTEXT DE CRISI..... 267

8.1. Introducció	267
8.2. Orígens de classe, famílies i desigualtats de partida.....	270
8.3. Desigualtat d'estatus i de trajectòria segons l'origen de classe	284

8.4. La mobilitat social intergeneracional de les persones joves	292
8.5. Conclusions.....	310

9. DESIGUALTATS TERRITORIALS I MOBILITAT QUOTIDIANA. UNA APROXIMACIÓ SOCIOTERRITORIAL A LA REALITAT JUVENIL CATALANA..... 315

9.1. Introducció	315
9.2. Procés formatiu segons l'àmbit residencial	318
9.3. Aspectes laborals juvenils entre la ruralitat i la urbanitat	333
9.4. Processos d'emancipació domiciliària al llarg del territori	348
9.5. La mobilitat quotidiana juvenil	360
9.6. Conclusions.....	372

PART III. UNA MIRADA GLOBAL A LA JOVENTUT DE CATALUNYA.....381

10. LA JOVENTUT EN TEMPS DE CRISI. UNA MIRADA GLOBAL A L'EVOLUCIÓ DE LES TRAJECTÒRIES JUVENILS 383

10.1. Introducció	383
10.2. Les diferents situacions de la joventut.....	383
10.3. Les trajectòries de transició a la vida adulta	392
10.4. L'impacte de la crisi sobre les trajectòries de transició	402

SOBRE ELS AUTORS I AUTORES..... 413

ÍNDEX REDUÏT

VOLUM 1. TRANSICIONS JUVENILS I CONDICIONS MATERIALS D'EXISTÈNCIA

PART I. INTRODUCCIÓ

1. Joventut en crisi? Context i objectius de l'estudi
2. L'Enquesta a la joventut de Catalunya de 2012
3. Característiques demogràfiques de la població jove a Catalunya

PART II. TRANSICIONS JUVENILS I CONDICIONS MATERIALS D'EXISTÈNCIA

4. Educació. Joventut i educació en temps de crisi
5. Treball. Les condicions i trajectòries en el mercat laboral de la joventut catalana
6. Emancipació domiciliària i família. Joves i família en els processos de transició a la vida adulta: teixint nous lligams
7. Ingressos i despeses. La situació econòmica de les persones joves

Enquesta a la joventut de Catalunya 2012
Les diferents vivències de la joventut

PART I: ANÀLISI TEMÀTICA

Participació i política

Cultura i oci

Salut

Llengua

Polítiques socials

1. PARTICIPACIÓ I POLÍTICA

Les persones joves davant l'esfera pública

Roger Soler i Martí i Elisabet Sánchez i Prat

1.1. Introducció

La participació de les persones joves i les seves actituds cap a la política són temes que apareixen sovint en discursos polítics i mediàtics. La participació juvenil, a més, des de fa anys és una de les pedres angulars de les polítiques de joventut a Catalunya. Malgrat tot, en els judicis sobre com participen els i les joves, segueixen circulant molts tòpics i idees preconcebudes. Com es pot veure al llarg dels capítols d'aquesta publicació, la joventut és una etapa de canvis i la forma com els joves i les joves veuen l'esfera política i s'hi relacionen està també condicionada per aquests canvis. Això, sumat a l'heterogeneïtat del col·lectiu, fa que no sigui fàcil descriure de forma simple les característiques de les actituds polítiques i la participació de la gent jove. L'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (EJC12) incorpora una sèrie de preguntes sobre la relació dels joves i de les joves amb l'esfera pública. En concret, es pregunta sobre actituds d'implicació, posicionament polític, associacionisme i sobre accions de participació.

En aquest capítol s'analitza la relació dels joves i de les joves amb l'esfera pública amb un triple objectiu. El primer és caracteritzar les actituds polítiques i la participació juvenil. Com s'ha dit, no és una tasca simple perquè el col·lectiu jove no és homogeni i és una etapa que es caracteritza pels canvis. Malgrat tot, s'intenten identificar trets o tendències comunes que contribueixin a explicar la relació dels joves i de les joves amb la política, i la seva participació. El segon objectiu té a veure justament amb la diversitat interna del col·lectiu de joves. Com s'ha anat fent en altres capítols, s'analitzen els factors que hi ha darrere el fet que les persones joves tinguin diferents actituds, participin més o menys o ho facin a través de formes diferents. Per últim, el capítol es proposa fer una anàlisi exploratòria posant en relació les transicions juvenils i la implicació política. L'EJC ofereix una informació molt rica sobre les trajectòries individuals de les persones joves enquestades. Això fa que sigui un instrument idoni per analitzar l'impacte de les transicions juvenils sobre diversos fenòmens. En aquest cas, les actituds polítiques i la participació.

Per donar resposta a aquests objectius, el capítol es divideix en quatre apartats analítics. En els dos primers es descriuen els indicadors sorgits de les preguntes d'enquesta i s'analitzen les diferències i desigualtats en funció del perfil i de la situació socials dels joves i de

les joves. En concret, en el primer apartat s'analitzen les actituds d'implicació subjectiva i el posicionament polític de les persones joves. En el segon apartat se'n tracten els comportaments: la participació en entitats i les formes de participació individual. En el punt següent s'elabora una tipologia de joves en funció de la seva relació amb l'esfera política. D'aquesta manera es fa una anàlisi que posa en relació les diverses variables fins aquí analitzades per separat. Els resultats de la tipologia donen una idea de la diversitat de formes d'implicació entre el col·lectiu. Per últim, en el darrer apartat es fa una anàlisi que relaciona les transicions juvenils amb les actituds i la participació. A partir d'una anàlisi senzilla, es posa de manifest l'impacte que tenen les transicions juvenils sobre la relació dels joves i de les joves amb l'esfera pública.

1.2. Valors i actituds polítiques

En aquest apartat s'analitza l'esfera subjectiva de la relació de les persones joves amb l'esfera política; les seves actituds, els seus valors i els seus posicionaments. En concret, es comença per mesurar el grau i el tipus d'implicació política dels joves i de les joves i les seves diferències o desigualtats a partir d'indicadors com l'interès per la política, l'eficàcia política i el nivell d'identificació que tenen amb els partits polítics. Seguidament, més enllà de si se senten implicats o no per la realitat política, s'analitzen quins són els seus posicionaments polítics amb relació a l'eix social (esquerra-dreta) i l'eix nacional (sentiment de pertinença).

1.2.1 Implicació política

És molt habitual veure com es caracteritza la relació entre joventut i esfera pública a través d'actituds d'implicació. Es parla, per exemple de la desafecció política dels joves i de les joves, de la seva apatia o del rebuig cap a certes institucions o partits polítics. L'EJC12 incorpora preguntes sobre el grau d'implicació política que permeten mesurar aquests tipus d'actituds i veure'n l'heterogeneïtat interna en el col·lectiu.

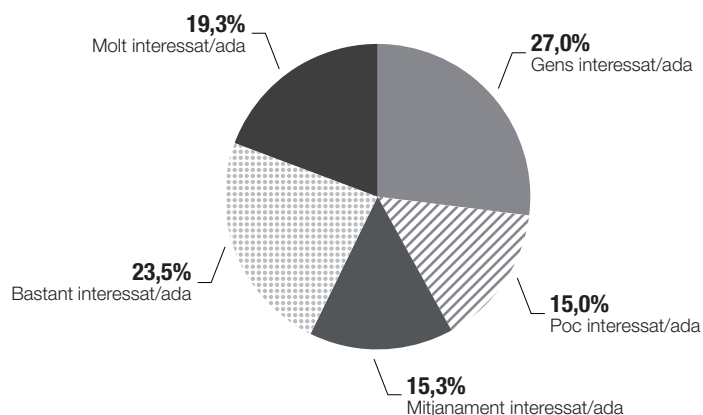
Interès per la política

L'interès per la política és un dels indicadors més utilitzats per mesurar la implicació política subjectiva. El fet que un individu declari sentir-se interessat per la política dona una idea de la rellevància que atorga a l'esfera política.

En una escala del 0 al 10, la mitjana situa el grau d'interès per la política en un 4,62 entre les persones joves. Cal destacar que la resposta amb major percentatge ha estat el 0, és a dir, un nul interès, en un 18% del casos. A primer cop d'ull, aquestes dades d'una mitjana per sota del 5, i un destacable interès inexistent, podrien fer pensar en joves desafectes que no se senten interessats en l'esfera pública. No obstant això, si s'analitzen més els

resultats, sembla que el que hi ha és una gran diversitat tal com mostra el gràfic 1.1¹. El 27% de joves mostren no estar gens interessats per la política, però el segon gran grup són el 23,5% de joves que consideren estar-hi bastant interessats, seguits del 19,3% de persones joves que se senten molt interessades per la política.

GRÀFIC 1.1. Grau d'interès per la política. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Justament per veure la naturalesa d'aquesta diversitat, a la primera columna de resultats de la taula 1.1 es presenten les mitjanes de l'escala d'interès en funció de diferents perfils i situacions socials. De totes les variables de creuament, les que presenten unes diferències més grans són les relacionades amb l'origen social, com són la llengua familiar d'origen, el lloc de naixement o la posició socioeconòmica dels progenitors. En aquest cas, els fills i les filles de pares o mares que ocupen càrrecs directius i gerencials, tècnics i professionals tenen una mitjana d'interès situada per sobre del 5,15. En l'altre extrem, els i les joves de famílies amb categories d'ocupacions elementals presenten un interès per la política del 4,19.

Pel que fa a la resta de variables, destaquen les diferències en funció del sexe. Les dones joves tenen una mitjana d'interès sensiblement més baixa que els homes: un 4,35 davant d'un 4,88.

1 En el gràfic s'han agrupat els valors de l'escala 0 a 10 de la següent manera: 0-1 gens interessat/ada; 2-3 poc interessat/ada; 4-6 mitjanament interessat/ada; 7-8 bastant interessat/ada; i 9-10 molt interessat/ada.

TAULA 1.1. Implicació política segons variables independents. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Implicació política			
		Interès per la política (mitjana)	Eficàcia interna (%)	Eficàcia externa (%)	Identificació partidista (%)
Sexe	Homes	4,88	49,5	6,9	32,8
	Dones	4,35	36,0	4,5	32,6
Grup d'edat	De 15 a 19 anys	4,57	34,0	6,6	30,1
	De 20 a 24 anys	4,71	43,8	5,5	38,7
	De 25 a 29 anys	4,64	45,9	4,4	25,2
	De 30 a 34 anys	4,56	46,2	6,3	35,9
Lloc de naixement	A Catalunya o a la resta de l'Estat	4,73	44,2	5,1	34,9
	A l'estranger	4,11	36,5	8,7	22,9
Llengua d'origen	Català	5,12	47,1	4,4	37,7
	Tant català com castellà	5,06	50,0	8,7	27,5
	Castellà	4,34	40,9	5,4	32,7
	Altres	3,97	34,0	11,4	19,0
Lloc de naixement del pare i la mare	Ambdós a Catalunya	4,94	44,6	4,4	37,6
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	4,57	41,0	6,5	29,3
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya o a Espanya	4,64	56,4	1,3	32,0
	Ambdós a la resta d'Espanya	4,53	45,9	5,8	36,5
	Ambdós a l'estranger	4,13	36,2	8,5	22,8
Categoria socioeconòmica més alta del pare o la mare	Ocupacions directives i gerencials	5,15	53,7	4,5	42,0
	Ocupacions tècniques i professionals	5,08	45,4	3,6	36,2
	Ocupacions mitjanes	4,38	40,5	5,8	29,2
	Ocupacions elementals	4,19	36,3	9,2	31,8
Grandària del municipi	Fins a 2.000 hab.	4,84	36,6	6,5	32,8
	De 2.001 a 10.000 hab.	4,39	42,9	6,5	28,5
	De 10.001 a 50.000 hab.	4,29	37,0	6,1	28,6
	Més de 50.000 hab.	4,82	46,3	5,4	35,8
Àmbit territorial	Metropolità	4,70	44,4	5,1	35,1
	Comarques Gironines	4,37	42,2	6,7	19,6
	Camp de Tarragona	4,42	37,1	5,1	33,2
	Terres de l'Ebre	4,46	40,0	10,0	33,3
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	4,44	42,3	8,7	29,1
	Comarques Centrals	4,73	34,3	8,4	34,7
	Penedès	4,54	43,5	5,1	30,7
Total		4,62	42,9	5,7	32,7

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Eficàcia política

Una altra manera de mesurar el grau de proximitat i implicació de la ciutadania amb l'esfera política és el concepte d'eficàcia política. L'eficàcia política fa referència a la percepció que té l'individu sobre la permeabilitat del sistema polític respecte a les demandes de la ciutadania. Per tant, sobre la capacitat de les persones d'entendre la realitat política i sobre la possibilitat d'intervenir en les decisions públiques. S'acostuma a diferenciar entre l'eficàcia política interna i l'externa. La primera es refereix a la capacitat personal d'incidir en la realitat política. És a dir, si un mateix se sent capacitats per comprendre la realitat política i intervenir-hi. Per mesurar això, a l'enquesta es demana a les persones enquestades que es posicionin respecte si estan d'acord o en desacord amb l'afirmació següent: "De vegades la política sembla tan complicada que se'm fa difícil entendre el que està passant". L'eficàcia política externa, en canvi, fa referència al sentiment que la societat en general pot intervenir en el procés polític i exercir-hi influència. Per conèixer com es posiciona el jovent en aquest cas, se'ls ha demanat si estan més aviat d'acord o en desacord amb l'afirmació: "Crec que els polítics tenen en compte el que pensa la gent com jo".

A nivell general, l'anàlisi del nivell d'eficàcia política interna (taula 1.1) mostra que el 42,9% de joves considera que està capacitats per entendre la realitat política. En canvi, tan sols el 5,7% dels joves i de les joves té la percepció que els representants polítics tenen en compte el que pensa gent semblant a les persones enquestades (eficàcia política externa).

Pel que fa a les diferències entre homes i dones, el 49,5% dels homes tendeixen a no percebre la política com a complicada mentre que el grau de percepció de la política com a quelcom que no és complicat baixa fins al 36% en el cas de les dones. Pel que fa al nivell de percepció d'eficàcia externa, el 6,9% dels nois creu que els responsables polítics tenen en compte les seves opinions mentre que el percentatge de les noies baixa fins a representar un 4,5%. A banda del sexe, es constaten diferències entre grups d'edat. Les xifres recolzen la idea que l'experiència en contacte amb la vida política i la integració en espais socials que es van produint durant la joventut fan que l'individu adquireixi competències cíviques que incrementen el seu sentiment d'eficàcia política interna (Strate *et al.*, 1989). El 46,2% dels joves i de les joves de 30 a 34 anys estan en desacord amb la idea que la política és complicada, mentre que la xifra disminueix fins a representar el 34% en el cas del grup d'edat que va dels 15 als 19 anys.

Pel que fa a les variables d'origen social, el percentatge de joves d'origen estranger que perceben la política com a quelcom complicat i difícil d'entendre és superior al dels joves i de les joves que han nascut a Catalunya o a la resta de l'Estat. En canvi, es detecta que les persones joves d'origen estranger tenen un nivell d'eficàcia política externa superior a la resta de joves, el 8,7% confien que els representants polítics tenen en compte la ciutadania mentre que el percentatge baixa fins al 5,1% en el cas dels nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat. Amb relació a la llengua d'origen, es constata que els nivells més alts d'eficàcia interna els tenen les persones joves de famílies catalanoparlants (47,1% dels casos) i, especialment, les que parlaven tant català com castellà (50% dels casos). En canvi, com s'ha anat veient, el nivell d'eficàcia externa té un patró invers: confien més en la classe política les persones joves que tenen altres idiomes d'origen o combinacions (11,4% dels casos),

i les que tenen el percentatge més baix són les que tenen el català com a llengua d'origen (4,4%). Aquesta mateixa dinàmica es repeteix en els creuaments segons la categoria socioeconòmica dels progenitors: les persones que tenen pare o mare amb ocupacions que requereixen nivells alts de qualificació tenen nivells més alts d'eficàcia interna. Representen el 53,7% en el cas de fills i filles de pare o mare amb ocupacions directives i gerencials i el 36,3% en el cas d'ocupacions elementals. Mentre que el nivell d'eficàcia externa és superior en fills i filles de pare o mare que tenen ocupacions que requereixen un nivell més baix de qualificació. Representen el 9,2% en ocupacions elementals i el 4,5% en ocupacions directives i gerencials.

Identificació partidista

La identificació partidista expressa dos nivells d'integració dins el sistema polític. Per una banda, la persona que s'identifica amb un partit polític mostra una certa capacitat per comprendre el sistema polític i partidista identificant diferents opcions polítiques. I, per altra banda, per sentir-se proper a un partit concret la persona també ha de ser capaç d'identificar les seves pròpies preferències polítiques i vincular-les a un partit polític. No obstant això, és cert que la identificació partidista expressa implicació amb l'esfera més formal i institucionalitzada de la política i que els partits polítics estan patint un procés de desprestigi que fa que part de la ciutadania els percebin molt allunyats dels seus interessos. En concret, justament en els i les joves aquest allunyament és més palès i hi ha una major recerca d'alternatives a la política institucional (O'Toole, 2003). Per tant, si bé l'indicador d'identificació partidista segueix sent vàlid per captar la implicació política, ho és particularment per a un tipus d'implicació que es dirigeix cap a la política més formal i institucionalitzada.

La pregunta que formula l'enquesta és: "Hi ha algun partit al qual et sentis més proper que a la resta de partits?". L'indicador en aquest cas ens mostra (taula 1.1) que el 32,7% dels joves i de les joves se senten propers a un partit, respecte al 67,3% que contesta que no s'identifica amb cap partit en concret.

A diferència de la resta d'indicadors esmentats anteriorment, no hi ha diferències de comportament significatives entre homes i dones, mentre que sí que n'hi ha en analitzar l'edat. El grup d'edat que menys s'identifica amb un partit no són els joves de 15 a 19 anys, molts dels quals no poden votar o ho han fet per primera vegada, sinó que són els joves de 25 a 29 anys. En concret, només el 25,2% de joves d'aquest grup manifesta identificar-se amb algun partit, dada força baixa si es compara amb el 38,7% de joves que s'hi identifiquen i que tenen entre 20 i 24 anys. Més endavant, a l'anàlisi multivariable, es presenta una possible explicació a aquesta falta de linealitat en la relació entre l'edat i la identificació partidista.

Les xifres mostren que la identificació partidista ve molt condicionada pel lloc de naixement de les persones enquestades. En concret, el 34,9% de joves nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat s'identifica amb un partit polític, a diferència del 22,9% de joves nascuts a l'estranger. La identificació amb un partit està molt relacionada amb l'entorn i amb les

xarxes socials. Els individus acostumen a definir la seva proximitat i les seves simpaties ideològiques en consonància amb el seu entorn. Les persones nascudes a l'estranger han tingut menys temps i menys arrelament familiar per generar aquests vincles. Hi ha, a més, moltes persones joves nascudes a l'estranger que no tenen ni tan sols dret a vot, el que comporta, òbviament, no tenir incentius per interessar-se, en general, pels partits polítics.

De la mateixa manera que passava en l'indicador que mostrava l'interès per la política, en aquest cas s'observa que tant els i les joves que resideixen en municipis de menys de 2.000 habitants (32,8%) com els i les que resideixen en municipis més grans de 50.000 habitants (35,8%) tenen un grau d'identificació partidista més elevat que en la resta de casos. El lloc de residència també marca diferències de comportament amb relació a la identificació, les persones joves que resideixen a l'àmbit Metropolità són les qui tenen un percentatge més elevat d'identificació partidista, en concret el 35,1%, seguit del 34,7% de joves que resideixen en les Comarques Centrals. El percentatge més baix d'identificació el trobem en les Comarques Gironines (19,6%).

Factors explicatius de la implicació política en les persones joves

Fins aquí s'ha vist de quina manera determinats grups o perfils socials són més o menys propensos a mostrar-se implicats amb l'esfera política. L'anàlisi multivariable que es presenta a la taula 1.2 permet introduir en una sola anàlisi les diferents variables independents i controlar-les entre si. D'aquesta manera es pot veure quins són els factors que tenen realment una influència sobre els indicadors d'interès, eficàcia i identificació partidista. Aquesta anàlisi permet identificar, per tant, els aspectes que estan darrere les desigualtats i que donen forma a la implicació política de les persones joves.

En els diversos models de regressió per a cada indicador d'implicació política s'han afegit variables independents habituals en aquest tipus d'anàlisi, la majoria de les quals també s'han tingut en compte a l'anàlisi bivariàble.

En general, la influència de les variables independents analitzades acostuma a tenir una direcció similar per l'interès per la política, l'eficàcia política interna i la identificació partidista. En canvi, tal com s'ha assenyalat anteriorment, l'eficàcia política externa té un comportament diferent; en molts casos, oposat. Per exemple, destaca el fet que variables com el nivell d'estudis o el nivell d'estudis dels progenitors tenen una influència negativa sobre l'eficàcia política externa. Per tant, a més educació menys confiança en el fet que la classe política tingui en compte els interessos generals. La situació de crisi econòmica i social ha tingut un impacte en la confiança de la ciutadania en els representants polítics. L'indicador d'eficàcia política externa, tal i com es mesura aquí, sembla que és molt sensible al nivell de satisfacció amb el funcionament de la democràcia i amb el nivell de confiança amb la classe política que mostren les persones enquestades. Les persones joves amb més recursos cognitius (major nivell educatiu i un entorn familiar més educat) són les que majoritàriament adopten aquesta visió crítica.

TAULA 1.2. Models de regressió² dels indicadors d'implicació política. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Implicació política			
		Interès per la política	Eficàcia política interna	Eficàcia política externa	Identificació partidista
Edat		0,043 **	0,022	-0,018	0,053 **
Sexe (homes)		0,748 **	0,740 **	0,499 **	0,056
Nivell d'estudis		0,170 **	0,095 **	-0,049 *	0,031 **
Lloc de naixement (a l'estranger)		0,043	-0,115	0,213	-0,307 *
Situació d'activitat ^a	Estudiant	1,428 **	0,197	0,070	0,786 **
	Aturat/ada	0,580 **	-0,004	0,498 *	-0,083
Situació d'emancipació (emancipat/ada)		0,257	0,147	-0,249	0,082
Estudis del pare o la mare (secundaris o superiors)		0,532 **	0,130	-0,409 *	0,085
Categoria professional del pare o la mare (alta)		0,138	0,209 *	-0,210	0,183
Llengua d'origen (català)		0,383 **	0,112	-0,204	0,202 *
Grandària del municipi ^b	Petit (< 10.000 hab.)	0,195	0,222	-0,022	0,085
	Gran (> 50.000 hab.)	0,631 **	0,451 **	-0,146	0,304 **
Àmbit territorial ^c	Comarques Gironines	0,017	-0,250	0,066	0,055
	Camp de Tarragona	-0,263	-0,115	0,432	-0,590 *
	Terres de l'Ebre	0,051	-0,559 *	0,135	0,027
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	-0,362	-0,213	0,966	0,091
	Comarques Centrals	0,149	-0,373	0,727	-0,197
	Penedès	0,129	-0,566 *	0,725	0,049
Constant		-1,418 **	-3,319 **	-2,053 *	-3,176 **

^a Categoria de referència: Ocupat/ada

^b Categoria de referència: Municipi mitjà (10.001-50.000 hab.)

^c Categoria de referència: Metropolità

sig. **<0,01 *<0,05

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Els models de regressió per a la resta d'indicadors tenen resultats més similars. És interessant, per exemple, el comportament de la variable edat tant en l'interès per la política com en la identificació partidista. En els dos casos l'anàlisi bivariàble no havia mostrat una relació lineal clara, en canvi les dues regressions assenyalen que el fet de ser més gran predisposa positivament a interessar-se per la política i a identificar-se amb un partit polític determinat. Aquesta aparent incongruència entre l'anàlisi bivariàble i multivariàble es deu probablement a l'efecte d'una altra variable: la condició d'estudiant. Les dades mostren que el fet d'estar estudiant afavoreix l'interès per la política i la identificació amb un partit. Alguns entorns educatius, en especial la universitat, són més propensos a la mobilització

2 En el cas de l'Interès per la política s'ha fet una anàlisi de regressió lineal ja que l'indicador és numèric (escala de 0 a 10 de menys a més interès). La resta són regressions logístiques sobre indicadors categòrics.

política (Caínzos, 2006). Com que el fet d'estudiar està molt relacionat amb l'edat, els dos efectes combinats (el de l'edat i el d'estudiar) segurament han fet que no es veiés aquesta relació en l'anàlisi bivariàble.

A més de les variables ja assenyalades destaca, per exemple, l'efecte del sexe, que mostra que ser home afavoreix la implicació política, excepte per al cas de la identificació partidista. El nivell d'estudis, com era d'esperar, és una de les variables més influents a l'hora d'explicar les actituds de proximitat i d'interès per la política. La llengua d'origen també sembla un factor que influeix en la implicació política fins i tot quan es controla per altres variables que hi podrien estar relacionades com el nivell educatiu o la posició professional i d'estudis de la família d'origen. S'observen coeficients significatius i positius del fet de parlar català a la infància a les regressions de l'interès per la política i a la identificació partidista (González, 2007). També sembla que l'entorn dels municipis grans predispesa a una major implicació.

Per últim, destaca que la categoria professional del pare o la mare influeix en l'eficàcia política interna fins i tot controlant l'efecte del nivell educatiu propi i el de la família d'origen. Les persones joves que provenen de famílies amb una posició social més privilegiada se senten més capacitades per comprendre i incidir en l'esfera política que les que vénen de famílies de classe treballadora, per exemple, encara que tinguin el mateix nivell d'estudis.

1.2.2. Posicionament

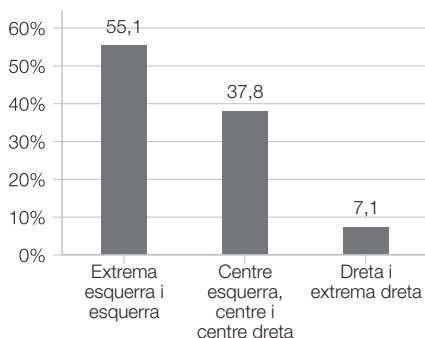
Un cop analitzades les actituds d'implicació política dels joves i de les joves respecte a l'àmbit públic, en aquest apartat se n'analitzarà el posicionament. És a dir, s'analitza de quina manera els i les joves defineixen el seu posicionament i la seva ideologia, a través de dos indicadors. En primer lloc, es mesura la ideologia social a partir de l'autoubicació en l'eix ideològic esquerra-dreta i, en segon lloc, el sentiment de pertinença nacional.

Eix esquerra-dreta

L'autoidentificació en l'eix ideològic esquerra-dreta és un dels indicadors més habituals del posicionament polític, en aquest cas, en aspectes socioeconòmics. El segle XX i el que ha passat del XXI han estat temps de transformació de les ideologies i del pensament polític i social dominant. Malgrat això, la ubicació de la ciutadania i també de les organitzacions amb relació a l'eix esquerra-dreta segueix sent molt emprat i significatiu. La prova és que, a l'EJC12, quan es demana a les persones enquestades que se situïn en una escala en què el 0 és l'extrema esquerra i el 10 és l'extrema dreta, només un 13,3% no es posiciona, bé perquè no sap fer-ho, bé perquè no li sembla rellevant o bé perquè, malgrat tenir un posicionament, no vol expressar-lo. La comparativa amb les dades de l'EJC07 només es pot fer, per qüestions metodològiques, amb les persones joves nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Es detecta que no hi ha grans diferències de comportament: mentre que el 2007 les que no es posicionaven en l'eix representaven un 9,9%, el 2012 representen un 10,4%.

Pel que fa als resultats de l'autoubicació a l'eix per al global de joves, es constata que un 51,9% de joves s'ubiquen a l'esquerra de l'eix social. Resultat que, si es suma amb els i les joves que s'identifiquen amb l'extrema esquerra, 3,2%, representa el 55,1%. En el gràfic 1.2 es mostren els posicionaments de les persones joves de 15 a 34 anys en tres grans grups.

GRÀFIC 1.2. Posicionament en l'eix esquerra-dreta. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La comparació amb les dades de 2007 s'ha de fer amb cautela ja que ha canviat la magnitud de la mesura. Mentre que el 2007 es va utilitzar una escala 0-10, el 2012 s'ha utilitzat una escala de 7 categories. Malgrat això, es detecta que el valor modal ha canviat al llarg d'aquests cinc anys. Mentre que abans el valor més usual tendia a situar-se cap al centre (valor 5 en una escala del 0 al 10), en l'actualitat el valor modal se situa a l'esquerra (valor 2 en una escala de l'1 al 7).

Per analitzar les diferències en funció del perfil i de les situacions socials, s'utilitza la mitjana de l'escala en què 1 és el valor d'extrema esquerra, 7 el d'extrema dreta i la posició de centre s'identifica amb el 4 (taula 1.3). En primer lloc, es detecta que les dones tendeixen a posicionar-se dins de l'eix més cap a l'esquerra que els homes: la mitjana de les dones és de 2,73, mentre que la dels homes és de 3,08. Pel que fa als grups d'edat, no es copen grans diferències entre les mitjanes. Les persones joves que han nascut a l'estranger se situen més cap al centre de l'eix: un 3,38 és la seva mitjana respecte al valor 2,85 de les persones nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Els i les joves que tenen el català com a llengua d'origen són els i les que mostren més simpatia cap a l'esquerra, amb una mitjana de 2,67.

A nivell d'origen social, es constata que la categoria professional dels progenitors té influència, però no és lineal. Els i les que tenen pare o mare que ocupen, per una banda, posicions directives i gerencials i, per l'altra, ocupacions elementals són els i les que se situen més cap al centre. En canvi, són els i les joves amb progenitors que tenen ocupacions intermèdies els i les que se situen més a l'esquerra.

TAULA 1.3 Posicionaments polítics segons característiques de la persona jove. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Posicionament polític	
		Posicionament esquerra-dreta (mitjana)	Només català/ana o més català/ana que espanyol/a (%)
Sexe	Homes	3,08	45,5
	Dones	2,73	46,7
Grup d'edat	De 15 a 19 anys	3,00	48,2
	De 20 a 24 anys	2,89	46,1
	De 25 a 29 anys	2,95	43,5
	De 30 a 34 anys	2,85	46,7
Lloc de naixement	A Catalunya o a la resta de l'Estat	2,85	54,0
	A l'estranger	3,38	10,7
Llengua d'origen	Català	2,67	82,9
	Tant català com castellà	2,80	51,6
	Castellà	3,08	25,3
	Altres	3,37	13,6
Lloc de naixement del pare i la mare	Ambdós a Catalunya	2,70	76,8
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	3,10	41,1
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya o a Espanya	2,93	39,0
	Ambdós a la resta d'Espanya	2,88	26,6
Categoria socioeconòmica més alta del pare o la mare	Ambdós a l'estranger	3,35	11,6
	Ocupacions directives i gerencials	3,10	57,8
	Ocupacions tècniques i professionals	2,89	56,2
	Ocupacions mitjanes	2,85	43,3
Grandària del municipi	Ocupacions elementals	3,02	25,8
	Fins a 2.000 hab.	2,85	64,4
	De 2.001 a 10.000 hab.	2,67	61,1
	De 10.001 a 50.000 hab.	2,85	47,8
Àmbit territorial	Més de 50.001 hab.	3,00	40,4
	Àmbit Metropolità	2,96	43,3
	Comarques Gironines	2,75	46,3
	Camp de Tarragona	3,08	43,8
	Terres de l'Ebre	2,79	59,0
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	2,66	56,0
Comarques Centrals	Comarques Centrals	2,63	67,3
	Penedès	2,92	45,9
Total		2,92	46,1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

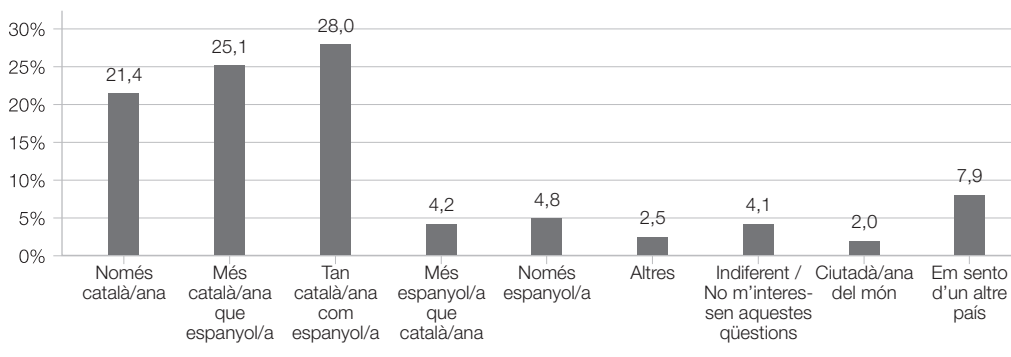
Amb relació a la grandària del municipi es detecta que, com més gran és, la mitjana es concentra més cap a la dreta: és el 3,0 en el cas de les ciutats majors de 50.000 habitants i el 2,67 en municipis de 2.000 a 10.000 habitants, a excepció dels municipis menors de 2.000 habitants. Els àmbits territorials que tendeixen a situar-se més cap a l'esquerra són les Comarques Centrals, amb un valor de 2,63, i Ponent i Alt Pirineu i Aran amb un valor de 2,66.

Sentiment de pertinença

A banda del posicionament sobre aspectes econòmics i socials, que recull sintèticament l'eix esquerra dreta, a Catalunya hi ha un altre aspecte protagonista en la configuració del posicionament polític, l'eix nacional o territorial. El debat nacional, sobre les relacions entre Catalunya i Espanya, ha tingut una importància creixent des de la manifestació sobiranista de l'11 de setembre de 2012 que ha desencadenat un cicle polític on l'autodeterminació té un pes primordial. El treball de camp de l'EJC12 es va dur a terme just abans d'aquesta manifestació. Tot i així, la mobilització va ser el punt culminant d'un període en què l'independentisme s'ha anat estenent. Per acostar-nos al posicionament nacional, l'enquesta pregunta pel sentiment de pertinença.

Fent una anàlisi global dels resultats obtinguts es constata que, amb relació al sentiment nacional, no hi ha una posició hegemònica, tal com mostra el gràfic 1.3. El grup més nombros són les persones joves que es posicionen tant catalanes com espanyoles (28%), però el segueix de prop el grup que es posiciona més català que espanyol (25,1%) i el grup de joves que se senten només catalans (21,4%). En aquest cas, és rellevant veure que el percentatge de persones que se senten d'un altre país (7,9%), és superior al de joves que se sent només espanyol (4,8%).

GRÀFIC 1.3. Sentiment de pertinença nacional. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012.
Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si es comparen les dades obtingudes per l'ECJ07 i l'ECJ12 (recordem que per qüestions tècniques la població estrangera resta exclosa de la comparació), es constata que el senti-

ment de pertinença ha sofert un lleuger canvi entre les persones joves nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat. El cicle sobiranista i l'augment de l'independentisme pot haver incidit entre els i les joves fent créixer el seu sentiment de catalanitat. L'EJC07 indicava que un 47,1% de joves se sent només català/ana o més català/ana que espanyol/a; el 2012 aquest percentatge ha augmentat fins al 52,4%. Tot i que l'augment de l'independentisme sembla estar més vinculat a arguments de tipus pràctic i econòmic que no a un canvi en els sentiments de pertinença dels catalans i de les catalanes (Muñoz i Tormos, 2012), també s'observen certs canvis en el sentiment nacional.

L'anàlisi del sentiment de pertinença en funció del perfil dels joves i de les joves (taula 1.3) es realitza en funció del posicionament de sentir-se només catalans o més catalans que espanyols respecte a la resta de casos. A nivell demogràfic no s'observen diferències de posicionament entre dones i homes, ni en funció dels grups d'edat. En canvi, com és lògic, les variables d'origen cultural i territorial hi tenen molt de pes. Pel que fa al lloc de naixement del pare o la mare, el 76,8% de joves que tenen el pare i la mare nascuts a Catalunya s'identifiquen com a català/ana. I, pel que fa a la llengua d'origen, s'identifica que hi ha una relació directa entre el fet de parlar català i sentir-se català, que representa el 82,9% del grup.

També hi ha una relació clara entre la mida del municipi i el fet de sentir-se només català o més català que espanyol. Als municipis menors de 2.000 habitants el sentiment de catalanitat dels joves i de les joves, 64,4%, és superior a la resta de tipologies de municipi; en ciutats de més de 50.000 habitants, representa el 40,4%. En relació a l'àmbit territorial, les Comarques Centrals i les Terres de l'Ebre són els llocs on les persones joves es posicionen més amb el sentiment de catalanitat.

Factors explicatius del posicionament polític de les persones joves

L'anàlisi de la taula 1.3 respecte l'eix esquerra-dreta i el sentiment de pertinença ha mostrat les diferències en el posicionament en funció dels perfils sociodemogràfics. L'anàlisi que es presenta a la taula 1.4, a través d'uns models de regressió, permet conèixer quins factors tenen realment influència, o afavoreixen, un posicionament o l'altre.

L'edat sembla no tenir un efecte significatiu pel que fa a la definició en l'eix ideològic socioeconòmic. En canvi, com més gran s'és hi ha una major tendència a sentir-se fonamentalment català. En el cas del sexe, en canvi, mentre no té influència en el sentiment de pertinença, sí que en té en l'eix esquerra-dreta. En concret, el fet de ser dona és un factor que afavoreix adoptar posicions més a l'esquerra.

Tal com s'ha anat veient en pràcticament tots els resultats analitzats fins aquí, la variable nivell d'estudis també té una influència en el posicionament polític. Respecte a l'eix esquerra-dreta, les dades indiquen que a més estudis les persones tendeixen a tenir posicionaments més cap a l'esquerra. Tenint en compte la resta de variables, sembla que l'efecte net de tenir més recursos cognitius és el d'augmentar també la sensibilitat envers els temes socials. Pel que fa al sentiment de pertinença, el nivell educatiu afavoreix sentir-

se més català/ana que espanyol/a o únicament català/ana fins i tot quan es controla per variables com la llengua d'origen o el lloc de naixement.

TAULA 1.4. Models de regressió³ dels indicadors de posicionament polític. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Posicionament polític	
		Eix esquerra-dreta	Sentiment de pertinença
Edat		-0,011	0,039 *
Sexe (homes)		0,289 **	-0,005
Nivell d'estudis		-0,041 **	0,038 *
Lloc de naixement (a l'estranger)		0,286 *	-1,420 **
Situació d'activitat ^a	Estudiant	-0,203 *	0,173
	Aturat/ada	0,012	-0,248
Situació d'emancipació (emancipat/ada)		0,034	-0,035
Estudis del pare o la mare (secundaris o superiors)		-0,005	0,145
Categoria professional més alta del pare o la mare (alta)		0,202 *	0,101
Llengua d'origen (català)		-0,318 *	2,251 **
Grandària del municipi ^b	Petit (< 10.000 hab.)	-0,037	-0,032
	Gran (més de 50.000 hab.)	0,096	-0,193
Àmbit territorial ^c	Comarques Gironines	-0,037	0,138
	Camp de Tarragona	0,180	-0,023
	Terres de l'Ebre	0,091	-0,132
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	-0,181	-0,173
	Comarques Centrals	-0,032	0,134
	Penedès	0,014	0,597
Constant		2,900	-3,197 **

^a Categoria de referència: Ocupat/ada

^b Categoria de referència: Municipi mitjà (10.001-50.000 hab.)

^c Categoria de referència: Metropolità

Significació: ** <0,01 i * <0,05

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les variables relacionades amb l'origen social de les persones joves són clau per entendre com es defineixen ideològicament. De fet, la ideologia i el sentiment nacional, així com els valors polítics, són disposicions que cristal·litzen durant la socialització política i que es mantenen molt estables al llarg de la vida (Jennings, 2007). En aquesta socialització, la

3 En el cas de l'eix esquerra-dreta s'ha fet una anàlisi de regressió lineal, ja que l'indicador és numèric (escala d'1 -extrema esquerra- a 7 -extrema dreta-). Això comporta que els coeficients negatius significatius de la regressió indiquen una tendència a situar-se més a l'esquerra de la mitjana de la població jove i, els positius, més a la dreta. Per al sentiment de pertinença, es tracta d'una regressió logística sobre l'indicador de sentir-se més català que espanyol o únicament català.

família i l'entorn immediat de l'individu té un pes molt important. Per això, és normal veure que algunes variables, com la llengua d'origen, el lloc de naixement o la categoria professional dels progenitors modulen els posicionaments de les persones joves. La llengua d'origen, per exemple, té una influència determinant en el sentiment de pertinença. Com era previsible, les persones que tenen el català com a llengua d'origen tendeixen clarament a sentir-se més catalanes que la resta. Però també hi ha una influència menys previsible en la ideologia social, tot i que més feble: les persones joves que tenen el català com a llengua d'origen tendeixen cap a posicionaments més d'esquerres. En una línia similar, el fet d'haver nascut a Catalunya o a la resta de l'Estat afavoreix sentir-se català/ana amb relació a haver nascut a l'estranger. La variable lloc de naixement també influeix en l'eix esquerra-dreta en el sentit que les persones joves nascudes a l'estranger tendeixen a autoubicar-se més a la dreta de la mitjana. Per últim, s'observa que la categoria professional té incidència en els posicionament relacionats amb l'eix esquerra-dreta. Les persones joves que provenen de famílies amb una posició social més alta tendeixen a posicionar-se més cap a la dreta que la resta.

Per altra banda, és interessant veure com desapareix la influència de les variables territorials amb relació al sentiment de pertinença. En l'anàlisi bivariante s'havia observat clarament com els i les joves que resideixen en municipis més petits i en determinats àmbits territorials tenen més sentiment de catalanitat. En canvi, en la regressió, aquest efecte desapareix i queda mediat per les variables de lloc de naixement i llengua d'origen. Per tant, el que realment influeix en el sentiment nacional són més variables d'origen cultural que aspectes com l'eix rural-urbà.

1.3. Participació i associacionisme

En l'apartat anterior s'han analitzat àmbits que tenen a veure amb els valors i les actituds polítiques de les persones joves, els seus vincles subjectius amb l'esfera política. En aquest apartat, en canvi, se n'analitza el comportament: la participació social i política. El primer subapartat descriu la participació associativa de les persones joves; mentre que el segon aborda la participació a través d'accions individuals dirigides a l'àmbit institucional o extrainstitucionals.

1.3.1. Participació en entitats

L'existència d'entitats s'ha interpretat com un indicador de qualitat democràtica ja que és un element de control del poder i genera xarxes de confiança i reciprocitat entre la ciutadania (Putnam *et al.*, 1993). La participació de joves en entitats, a més, té un element socialitzador que li atorga un valor afegit: estar en contacte amb entitats durant la infància i la joventut genera persones que més endavant demanaran més entitats per col·laborar-hi i, alhora, contribuiran a posar a l'abast organitzacions i col·lectius que facilitaran la participació d'altres individus, generant un cercle virtuós de participació (McFarland i Thomas, 2006). Però, com sempre, la participació en entitats no es distribueix de forma igual entre els diferents grups socials.

A grans trets es detecta que el 46,2% de joves col·labora, participa o és membre d'alguna associació o col·lectiu. El percentatge, però, disminueix fins al 31,7% en el moment en què deixa de tenir-se en compte la participació en entitats esportives. La participació en entitats esportives tendeix a tenir una naturalesa diferent a la de la resta d'entitats ja que es poden incloure accions com el fet de ser soci o sòcia en un club esportiu però no participar-hi, o ser membre d'un centre esportiu en què la pràctica de l'esport tendeix a ser individual i relacionada amb el consum. Per contra, aquí l'anàlisi s'enfoca cap a grups de persones que comparteixen un objectiu comú i s'organitzen per desenvolupar-lo.

L'EJC12 pregunta sobre diversos tipus d'entitats. Això permet afinar l'anàlisi en funció del tipus de participació associativa. En aquest cas, s'ha cregut convenient realitzar l'anàlisi diferenciant la participació en dues tipologies d'entitats, les polítiques i les no polítiques. Les organitzacions polítiques tenen en comú que persegueixen béns col·lectius i, de manera més o menys explícita, volen influir en el procés de presa de decisions públiques⁴. Això fa que les motivacions que porten la ciutadania a participar-hi siguin diferents a les de la resta d'organitzacions, ja que estan més vinculades a aquests béns comuns. Per contra, en les entitats no polítiques⁵, la participació està fonamentada, en primer terme, a oferir activitats, serveis o incentius als individus que hi participen. Moltes d'aquestes entitats tenen també una certa intenció d'influència política però no n'és l'objectiu primordial (Morales, 2009).

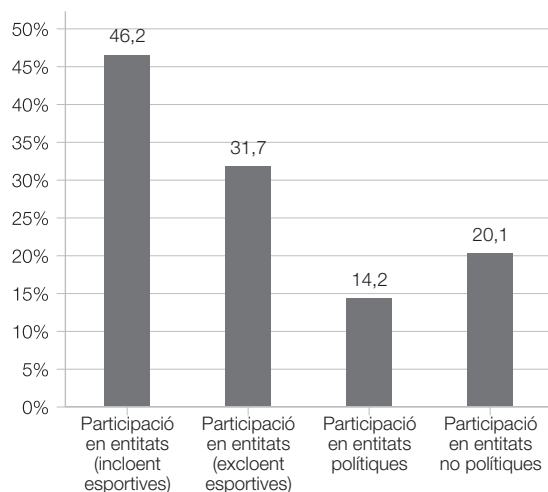
El gràfic 1.4 mostra que el 20,1% de les persones estan implicades en entitats no polítiques, mentre que el 14,2% de joves participa en entitats polítiques. La participació en entitats esportives és del 14,7%. Cal tenir en compte que l'anàlisi de les dades no és exclouent, de manera que hi ha joves que poden formar part d'entitats de diferent tipus.

L'anàlisi comparada de la participació en els dos tipus d'entitats mostra un comportament diferencial en els perfils demogràfics. Tal i com s'observa en la taula 1.5, a mesura que augmenta l'edat també ho fa la participació en entitats polítiques. Els grups d'edat més participatius són els de 25 a 29 anys (18,5%) i els de 30 a 34 anys (17%), enfront del 7,6% dels que tenen entre 15 i 19 anys. En canvi, les entitats no polítiques tenen una relació inversa amb l'edat: les persones més joves són les que participen més en aquestes organitzacions (23,9%) mentre que les de 30 a 34 anys són les que ho fan en menor mesura (16,8%). El tractament per separat de les organitzacions polítiques i no polítiques mostra clarament un efecte creuat que es produeix entre l'edat i la participació associativa durant la joventut (González, 2007). D'una banda, quan els individus enceten la seva etapa juvenil encara arrossegueu dinàmiques associatives pròpies de l'etapa escolar i de l'adolescència, en què predominen organitzacions no polítiques, com entitats de lleure, culturals o d'oci. A mida que avança la trajectòria juvenil, la participació en aquestes entitats va disminuint. En canvi, hi ha un altre tipus de col·lectius i d'associacions, més vinculats a la vida adulta, a les quals els individus s'incorporen justament durant la joventut: són primordialment organitzacions de caràcter més polític.

4 S'ha considerat com a organitzacions polítiques les següents entitats i col·lectius: partits polítics o sindicats; organitzacions no-governamentals, entitats d'ajut als desfavorits i ajuda mútua; i altres grups o entitats polítiques o de reivindicació social.

5 En el grup d'entitats no polítiques s'han inclòs les entitats culturals i d'oci, les d'educació en el lleure i les religioses.

GRÀFIC 1.4. Participació en entitats. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En la variable sexe, mentre que no hi ha diferències destacables en les entitats polítiques, en les no polítiques les dones es mostren més participatives. Concretament, el 21,8% de les dones participen en entitats no polítiques, mentre que els homes ho fan en un 18,4% dels casos.

La relació entre la resta de variables i la participació en entitats polítiques i no polítiques va en el mateix sentit. Tot i que habitualment, en les entitats polítiques les desigualtats entre categories acostumen a ser una mica més accentuades. Com en la resta d'indicadors que s'han anat analitzant, les variables d'origen (lloc de naixement, llengua familiar i categoria socioprofessional del pare o la mare) tenen molt de pes.

Pel que fa al territori, la mida del municipi presenta diferències mínimes. En canvi, es detecten canvis substancials en la participació associativa en funció de l'àmbit territorial. Els i les joves que mostren menys interès a participar tant en organitzacions polítiques com en no polítiques són els residents a les Comarques Gironines, amb un 7,6% i un 10% de col·laboració amb entitats polítiques i no polítiques, respectivament.

TAULA 1.5. Participació en organitzacions polítiques i no polítiques segons característiques de la persona jove. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Variable	Categoria	Tipus d'entitat	
		Polítiques	No polítiques
Sexe	Homes	14,9	18,4
	Dones	13,5	21,8
Grup d'edat	De 15 a 19 anys	7,6	23,9
	De 20 a 24 anys	12,1	22,7
	De 25 a 29 anys	18,5	18,3
	De 30 a 34 anys	17,0	16,8
Lloc de naixement	A Catalunya o a la resta de l'Estat	16,0	21,2
	A l'estranger	6,2	15,2
Llengua d'origen	Català	19,5	25,9
	Tant català com castellà	16,1	16,9
	Castellà	12,6	17,3
	Altres	4,9	14,8
Lloc de naixement del pare i la mare	Ambdós a Catalunya	18,3	26,4
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	13,9	19,1
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya o a Espanya	20,5	16,7
	Ambdós a la resta d'Espanya	13,8	14,3
	Ambdós a l'estranger	5,9	14,9
Categoria socioeconòmica més alta del pare o la mare	Ocupacions directives i gerencials	14,1	22,8
	Ocupacions tècniques i professionals	18,6	25,7
	Ocupacions mitjanes	13,6	17,8
	Ocupacions elementals	8,2	13,8
Grandària del municipi	Fins a 2.000 hab.	12,9	17,7
	De 2.001 a 10.000 hab.	13,8	21,7
	De 10.001 a 50.000 hab.	14,0	23,4
	Més de 50.000 hab.	14,4	18,25
Àmbit territorial	Metropolità	14,9	21,3
	Comarques Gironines	7,6	10,0
	Camp de Tarragona	14,9	20,0
	Terres de l'Ebre	15,3	16,9
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	18,3	19,4
	Comarques Centrals	10,1	24,3
	Penedès	15,2	21,7
Total		14,2	20,1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Factors explicatius de la participació en entitats entre les persones joves

L'anàlisi multivariable que es presenta a la taula 1.6 permet introduir en una sola anàlisi les diferents variables independents i controlar-les entre si. D'aquesta manera, es pot veure quins són els factors que tenen realment una influència sobre la participació en els dos tipus d'entitats presentades.

TAULA 1.6. Models de regressió dels indicadors de participació en entitats. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Tipus d'entitats	
		Polítiques	No polítiques
Edat		0,068 **	-0,018
Sexe (homes)		0,222	-0,145
Nivell d'estudis		0,054 **	0,071 **
Lloc de naixement (a l'estranger)		-0,863 **	-0,034
Situació d'activitat ^a	Estudiant	0,256	0,411 **
	Aturat/ada	0,565 **	0,235
Situació d'emancipació (emancipat/ada)		0,121	-0,067
Estudis del pare o la mare (secundaris o superiors)		0,642 **	0,217
Categoria professional més alta del pare o la mare (alta)		0,020	0,128
Llengua d'origen (català)		0,322 *	0,371 **
Grandària del municipi ^b	Petit (< 10.000 hab.)	-0,095	-0,098
	Gran (> 50.000 hab.)	0,012	-0,525 **
Àmbit territorial ^c	Comarques Gironines	-0,065	0,201
	Camp de Tarragona	-0,939 **	-0,908 **
	Terres de l'Ebre	-0,171	-0,023
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	-0,117	-0,494
	Comarques Centrals	0,135	-0,178
	Penedès	-0,588	0,056
Constant		-4,934	-2,166

^a Categoria de referència: Ocupat/ada

^b Categoria de referència: Municipi mitjà (10.001-50.000 hab.)

^c Categoria de referència: Metropolità

Significació: **<0,01 i *<0,05

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La influència de les variables independents analitzades té una direcció similar en les dues variables, tot i que s'hi detecten algunes diferències de comportament. La variable nivell d'estudis torna a tenir una influència positiva en ambdós casos: a major nivell d'educació, més tendència a participar en entitats. En el cas de les entitats polítiques es detecta que el nivell d'estudis dels progenitors, de manera que les persones joves que s'han socialitzat en famílies amb nivells d'estudis superiors participen més en entitats polítiques. També,

com ha succeït en les altres anàlisis de regressió, s'observen coeficients significatius i positius del fet de parlar català a la infància tant pel que fa a les entitats polítiques com a les no polítiques, i d'haver nascut a Catalunya o a la resta de l'Estat en el cas de les entitats polítiques.

Pel que fa a l'edat, s'observa, com s'ha vist en l'anàlisi bivariàble, que l'edat té un efecte positiu en el cas de les entitats polítiques. És interessant que l'efecte contrari que es detectava entre l'edat i la participació en organitzacions no polítiques desapareix en l'anàlisi de regressió. En canvi, s'observa un efecte positiu del fet d'estar estudiant. Aquests resultats indicarien que el que influeix en el fet d'abandonar la participació en les entitats d'oci i de lleure educatiu que caracteritzen la primera fase de la joventut és el fet d'acabar l'etapa d'estudis. La fi dels estudis i l'entrada al món laboral facilita el canvi d'hàbits associatius.

1.3.2. Repertoris individuals de participació

Per naturalesa, la participació social i política té sempre un component col·lectiu. Es participa per interaccionar amb altres persones i, habitualment, amb l'objectiu de tenir algun impacte sobre la societat. La decisió de participar, a més, encara que sigui a través d'una acció individual, està molt condicionada per elements de context social com els agents mobilitzadors, l'entorn institucional o la situació política i social. Per tant, malgrat que en aquest apartat es tractin les formes de participació que es poden dur a terme individualment, cal no oblidar aquest component col·lectiu. Seguidament es presenta una anàlisi de quatre formes de participació de base individual: per una banda, s'analitzaran formes de participació més institucionals, com el vot o el contacte polític i, per l'altra, formes que no s'orienten a les vies de representació institucional com són la manifestació o la signatura de peticions.

Participació institucional

La participació electoral és un aspecte imprescindible per al funcionament de la democràcia, de les seves estructures de representació, i també la seva principal forma de legitimitat social. El vot és també una de les formes de participació que utilitzen més persones. Malgrat tot, hi ha indicis d'un cert descens en la participació electoral en la majoria de democràcies occidentals. Aquest descens sembla, a més, tenir un component generacional: les generacions més joves van a votar menys que les generacions precedents (Franklin *et al.*, 2004). L'EJC12 pregunta per la participació dels joves i de les joves a les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 2010⁶.

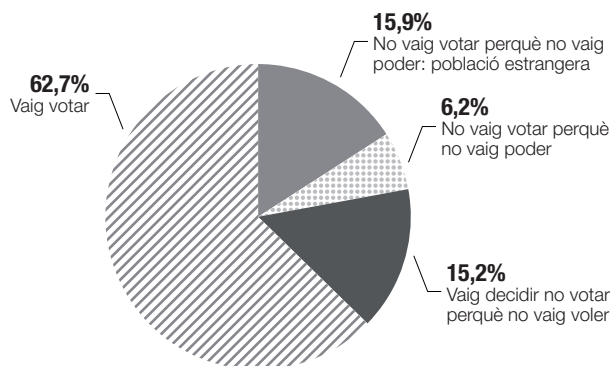
Cal advertir que, si bé s'ha tret de l'anàlisi aquelles persones que quan es van celebrar les eleccions no tenien l'edat mínima per votar, s'han mantingut les persones joves estrangeres que sí que tenien l'edat però que no podien votar en no tenir la nacionalitat espanyola.

6 En el moment de la realització del treball de camp eren les últimes eleccions al Parlament que s'havien celebrat.

Representen un 15,9% de la població jove amb edat per votar. D'aquesta manera es fa palès, en els resultats del gràfic 1.5 i a la taula 1.7, l'impacte sobre la participació electoral juvenil del fet que els ciutadans i les ciutadanes amb nacionalitat estrangera no tinguin dret a vot.

Els grans nombres mostren que gairebé dos terços dels joves i de les joves amb edat per votar manifesten haver participat en aquelles eleccions. En concret, el 62,7% de les persones enquestades declaren haver anat a votar. Pel que fa a la resta de persones joves amb edat per votar, el 21,4% indica que no va votar perquè no va poder. S'hi agrupen les persones estrangeres que no van poder votar (15,9%) i altres impediments circumstancials com estar malalt o estar fora del municipi d'empadronament. El 15,2% restant va decidir de manera voluntària no acudir a les urnes.

GRÀFIC 1.5. Participació a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 2010. Joves de 19 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En aquest cas, l'anàlisi dels creuaments de la taula 1.7 deixen clar l'impacte de la limitació del dret de vot entre la ciutadania amb nacionalitat estrangera, tal com es veu en variables com el lloc de naixement, la llengua d'origen (en la categoria d'altres) o el lloc de naixement del pare i la mare.

D'altra banda, no hi ha una relació significativa per a variables com el sexe o l'edat. Sí que es veu, altre cop, molta influència de les variables relacionades amb l'origen social. Més enllà de l'impacte dels joves i de les joves amb nacionalitat estrangera, el lloc de naixement o la llengua d'origen presenten diferències rellevants. També la categoria sociolaboral dels progenitors: el 72,6% de joves amb progenitors amb ocupacions directives i gerencials declaren que van participar en les eleccions del Parlament de Catalunya de l'any 2010, mentre que els perfils professionals de baixa qualificació ho van fer en un 42,1% dels casos, és a dir, menys de la meitat.

TAULA 1.7. Repertoris de participació individual segons característiques de la persona jove. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Variable	Categoria	Tipus d'acció			
		Vot	Contacte amb polítics	Firma de peticions	Manifestar-se
Sexe	Homes	61,8	13,9	40,9	32,5
	Dones	63,8	9,5	47,9	39,5
Grup d'edat	De 15 a 19 anys	-	6,1	37,4	39,6
	De 20 a 24 anys	63,4	12,4	43,7	39,3
	De 25 a 29 anys	65,9	11,8	44,5	37,7
	De 30 a 34 anys	63,2	15,0	49,7	29,5
Lloc de naixement	A Catalunya o a la resta de l'Estat	75,1	13,0	49,2	41,2
	A l'estranger	7,6	5,9	22,4	12,3
Llengua d'origen	Català	81,8	17,4	52,6	46,1
	Tant català com castellà	69,1	18,8	49,0	41,6
	Castellà	61,7	8,1	43,9	33,2
	Altres	7,1	5,3	17,8	12,8
Lloc de naixement del pare i la mare	Ambdós a Catalunya	79,8	15,7	50,9	43,8
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	73,0	11,4	52,5	38,2
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya o a Espanya	78,9	16,7	44,9	50,0
	Ambdós a la resta d'Espanya	71,3	9,8	43,5	39,6
	Ambdós a l'estranger	7,3	5,5	22,3	11,9
Categoria socioeconòmica més alta del pare o la mare	Ocupacions directives i gerencials	72,6	12,5	53,3	41,7
	Ocupacions tècniques i professionals	67,6	14,3	51,3	41,5
	Ocupacions mitjanes	64,1	11,0	42,6	33,5
	Ocupacions elementals	42,1	9,1	32,1	31,3
Grandària del municipi	Fins a 2.000 hab.	74,1	18,5	41,9	30,6
	De 2.001 a 10.000 hab.	67,4	15,3	45,2	32,2
	De 10.001 a 50.000 hab.	60,4	12,1	37,9	31,9
	Més de 50.000 hab.	61,8	10,1	47,6	39,3
Àmbit territorial	Metropolità	64,6	11,1	46,3	38,6
	Comarques Gironines	58,7	6,6	22,2	20,4
	Camp de Tarragona	59,2	16,7	40,7	38,6
	Terres de l'Ebre	50,0	14,1	41,7	31,9
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	58,4	14,3	65,1	39,7
	Comarques Centrals	62,5	13,0	43,8	34,2
	Penedès	60,3	15,8	45,1	29,5
Total		62,7	11,7	44,3	36,0

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa al territori, les dimensions del municipi semblen tenir influència sobre la propensió a participar a les eleccions. S'observa que a mesura que el municipi té menys habitants la participació en les eleccions al Parlament ha estat superior. El 74,1% de joves que resideixen en municipis menors de 2.000 habitants van anar a votar, mentre que el percentatge de participació baixa fins al 61,8% entre la joventut que resideix en ciutats majors de 50.000 habitants.

Pel que fa al contacte polític, l'enquesta demana als joves i a les joves si en els darrers dotze mesos han contactat amb polítics, de manera formal o informal, per expressar-los les pròpies opinions. El contacte polític dóna informació sobre la proximitat de la ciutadania respecte als seus representants polítics i a la permeabilitat d'aquests representants. De la mateixa manera, pot fer evidents les desigualtats en l'accessibilitat de la classe política en funció de perfils socials. A nivell global, s'observa que l'11,7% de joves entrevistats han tingut algun contacte amb un representant polític en l'últim any.

A nivell demogràfic es constata que, tal i com passava en la participació en entitats polítiques, a mesura que els i les joves tenen més edat creix el nivell de contacte polític. Hi ha també una clara diferència amb relació a la variable sexe: el 13,9% dels homes manifesta haver tingut algun contacte amb polítics, mentre que el percentatge per a les dones és del 9,5%.

En analitzar el comportament pel que fa al lloc de naixement, es detecta que el 13% de les persones nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat hi ha tingut contacte, mentre que només el 5,9% de les d'origen estranger ho ha fet. I les que tenen el català o tant el català com el castellà com a llengua d'origen tenen una propensió destacable a contactar amb representants polítics (17,4% i 18,8%, respectivament), si es compara amb el 8,1% de les que tenen el castellà com a llengua d'origen.

A nivell territorial, sembla certa la idea que la proximitat té una relació directa amb el contacte amb els polítics, de manera que el 18,5% de joves que resideixen en municipis petits manifesta haver tingut contacte directe amb representants polítics, mentre que entre els qui resideixen en grans ciutats tan sols n'ha tingut el 10,1%.

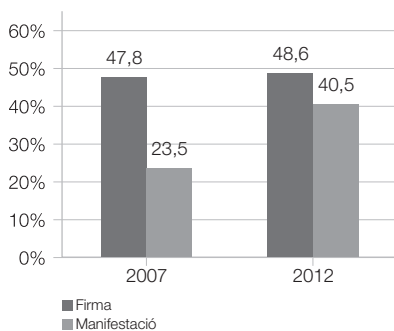
Participació extrainstitucional

En paral·lel a l'esmentat descens en la participació electoral en les democràcies consolidades, darrerament s'ha viscut un increment de les formes de participació menys institucionals, com la protesta política o el consum polític, especialment entre el col·lectiu jove (Norris, 2004 i Dalton, 2007). Aquestes accions permeten una participació més flexible, reactiva i en funció d'interessos concrets que s'adiu amb la forma de relacionar-se amb l'esfera pública dels joves i de les joves. En aquest apartat es presenten les dades sobre dues maneres de participar de manera extrainstitucional: la firma per a peticions i les manifestacions.

A nivell global, i com s'observa en el gràfic 1.6, el 44,3% de joves ha participat en el darrer any en la firma d'alguna petició i el 36% ha participat en alguna manifestació.

Amb relació als resultats obtinguts en l'EJC07, si es comparen amb els obtinguts en l'EJC12 sense tenir en compte les persones nascudes a l'estranger, el percentatge de joves que manifestava haver firmat per a alguna petició en l'últim any era lleugerament inferior l'any 2007 que el 2012 (47,8% i 48,6%, respectivament). En canvi, s'observa que la participació en manifestacions ha augmentat considerablement, passant del 23,5% l'any 2007 al 40,5% l'any 2012. Els resultats reflecteixen el cicle de mobilitzacions viscut en els mesos previs al treball de camp en què destaquen el moviment del 15M i les diverses mobilitzacions en contra de les mesures d'austeritat aplicades pels diferents governs.

GRÀFIC 1.6. Participació en manifestacions i signatura de peticions. Joves de 15 a 34 anys nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

Les dones es mostren més actives que els homes en els dos indicadors de participació extrainstitucional (taula 1.7). També es veuen diferències substancials entre els diferents grups d'edat, aquí, però, en sentits diferents. En el cas de la signatura de peticions, com més grans, més participació: el percentatge de joves de 15 a 19 anys és del 37,4% mentre que el del grup que va dels 30 als 34 anys augmenta fins arribar al 49,7%. En canvi, els i les més joves participen més en manifestacions (39,6%) que el grup dels més grans (29,5%).

La resta de variables mostra comportaments molt similars per a tots dos indicadors. Es tornen a palesar grans diferències en funció de l'origen: les persones joves nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat, amb el català com a llengua d'origen familiar i amb el pare o mare en categories sociolaborals altes tendeixen a mostrar nivells de participació més alts en els indicadors de protesta política.

Pel que fa al territori, la relació no és tan clara. Tot i així, sembla que els municipis grans, on es concentra major quantitat i diversitat de mobilitzacions, és on els i les joves presenten uns percentatges més alts de participació en firmes i manifestacions. En aquesta línia, els i les joves de l'àmbit Metropolità tendeixen a participar més que la mitjana, tot i que destaca l'alt nivell de participació dels i les joves residents a l'àmbit de Ponent i Alt Pirineu i Aran.

Factors explicatius de les formes de participació individual entre joves

L'anàlisi multivariable permetrà veure les diferències en els factors que expliquen els diversos indicadors de participació individual analitzats i, d'aquesta manera, comprendre millor el que hi ha darrere les diferents formes de participar.

En general, la influència de les variables independents analitzades té una direcció similar en el cas dels dos tipus de participació institucional i dels dos tipus de participació extrainstitucional, amb algunes excepcions.

TAULA 1.8. Models de regressió dels indicadors de participació individual. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Tipus d'acció			
		Contacte amb polítics	Vot	Firma de peticions	Manifestar-se
Edat		0,046 *	0,073 **	0,038 **	-0,026 *
Sexe (homes)		0,537 **	-0,157	-0,241 **	-0,224 **
Nivell d'estudis		0,087 **	0,103 **	0,078 **	0,098 **
Lloc de naixement (a l'estranger)		-0,406	-3,386 **	-1,101 **	-1,203 **
Situació d'activitat ^a	Estudiant	0,416 *	0,458 **	0,563 **	0,387 **
	Aturat/ada	0,243	0,042	0,112	0,247
Situació d'emancipació (emancipat/ada)		0,300	0,111	0,401 **	0,174
Estudis del pare i la mare (secundaris i superiors)		0,186	0,251 *	0,137	0,157
Categoria professional del pare o la mare (alta)		-0,012	-0,075	0,153	-0,030
Llengua d'origen (català)		0,566 ***	0,648 **	0,171	0,364 **
Grandària del municipi ^b	Petit (< 10.000 hab.)	0,270	0,196	0,141	-0,111
	Gran (> 50.000 hab.)	-0,196	0,114	0,406 **	0,235 *
Àmbit territorial ^c	Comarques Gironines	-0,219	0,183	-0,181	0,204
	Camp de Tarragona	-1,098 **	0,160	-1,225 **	-0,586 *
	Terres de l'Ebre	0,095	-0,087	-0,433	0,302
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	-0,390	-0,307	-0,231	0,003
	Comarques Centrals	-0,354	-0,346	0,625 **	0,314
	Penedès	-0,480	-0,183	-0,212	0,078
Constant		-5,328 **	0,516	-1,156 *	-0,153

^a Categoria de referència: Ocupat/ada

^b Categoria de referència: Municipi mitjà (10.001-50.000 hab.)

^c Categoria de referència: Metropolità

Significació: **<0,01 i *<0,05

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les regressions mostren que la variable edat influeix tant en el contacte que tenen els i les joves amb representants polítics, com en el fet d'exercir el dret a vot i en la firma de peticions: a mida que la persona jove es va fent gran i va adoptant nous vincles socials i responsabilitats, també augmenta el seu interès i la seva implicació sobretot en les formes més formals i institucionalitzades de participació. En el cas de participar en manifestacions, es detecta que l'edat influeix de manera directa i negativa, tal i com succeïa en l'anàlisi bivariàble de les dades, de manera que les persones més joves es manifesten més. De fet, estar estudiant té una influència positiva en totes les formes de participació. En l'etapa d'estudiant s'acostuma a disposar de més temps que quan es comença a treballar i això pot afavorir especialment aquelles formes de participació més costoses. A més, l'entorn educatiu, especialment l'universitari, és un espai en què es genera molta mobilització social i política (Caínzos, 2006).

Els resultats de la variable sexe mostren, tal i com es descrivia en l'anàlisi bivariàble, que el contacte amb representants polítics és més freqüent en el cas dels homes, mentre que és en la signatura de peticions i la participació en manifestacions quan les dones presenten una major tendència a participar.

El nivell d'estudis té influència tant en la participació institucional de la joventut com en la participació extrainstitucional. Es detecta, per tant, que a mesura que els i les joves tenen un nivell d'educació superior i, per tant, major nivell cultural i major coneixement de la realitat, tenen més tendència a participar que la resta. S'observa, també, que el nivell educatiu dels progenitors només té influència directa amb la participació electoral.

Pel que fa al lloc de naixement i la llengua d'origen, les regressions indiquen que el fet d'haver nascut a l'estranger incideix de manera negativa en la participació en les eleccions, la signatura per a peticions i la participació en manifestacions. Amb relació a la llengua, es constata que tenir el català com a llengua d'origen influeix de manera significativa i positiva en tots els tipus de participació individual, a excepció de la signatura per a peticions.

Pel últim, s'observa que l'entorn dels municipis grans predispesa a una major participació extrainstitucional jove. I que el Camp de Tarragona té una significació negativa respecte a l'àmbit Metropolità en la participació en manifestacions i en el contacte polític.

1.4. Tipus de joves en funció de la implicació política i la participació

Una tipologia d'implicació i participació política

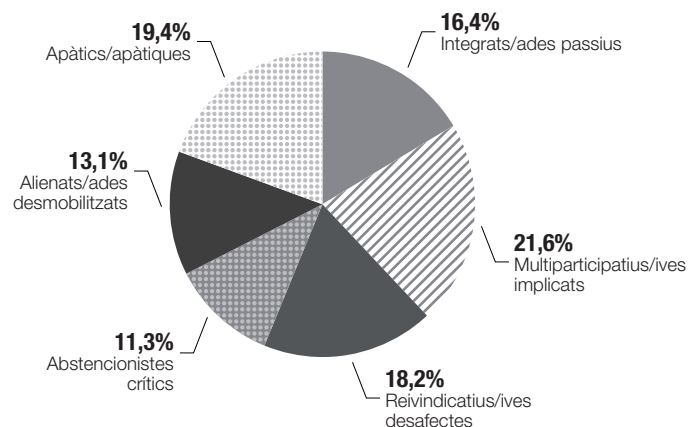
Fins aquí s'han anat repassant, un per un, diferents indicadors d'actituds polítiques i de participació que ajuden a entendre la relació de les persones joves amb l'esfera pública. Els indicadors analitzats, però, no són independents els uns dels altres. En aquest apartat es presenta una anàlisi transversal que inclou els indicadors més rellevants analitzats fins aquí. En concret, es construeix una tipologia de joves en funció de la seva participació i implicació política a partir d'una anàlisi de conglomerats. Les variables incloses a l'anàlisi són indicadores d'actituds d'implicació política i de comportaments participatius. En con-

cret, pel que fa a actituds, s'han inclòs les variables: interès per la política, eficàcia política interna i externa i identificació partidista. I, pel que fa als comportaments, s'han inclòs les variables: signatura, manifestació, contacte polític, vot i participació en entitats polítiques i no polítiques⁷.

Una de les primeres conclusions que es poden extreure dels dos primers apartats del capítol és que el col·lectiu de joves és heterogeni en actituds i comportaments polítics. L'anàlisi en funció de variables de perfil i de situació social ha posat de manifest aquesta diversitat interna. La construcció d'una tipologia de joves pot contribuir a donar una idea de com es distribueixen les diferents actituds i comportaments entre els i les joves i, d'aquesta manera, tenir una imatge més global de les diferents formes de relacionar-se amb l'esfera pública.

L'anàlisi de conglomerats agrupa els individus que són semblants i crea grups que es diferencien els uns dels altres. Els resultats de l'anàlisi de conglomerats, que es presenten en el gràfic 1.7, han definit sis tipus o grups de joves. A primer cop d'ull, il·lustra la diversitat de formes de relació que tenen les persones joves amb l'esfera pública. També ens indica la complexitat de la relació dels joves i de les joves amb la política ja que, com s'anirà veient, no ha aparegut cap variable clarament més determinant que la resta per a la formació dels grups.

GRÀFIC 1.7. Tipologia d'actituds d'implicació política i comportaments participatius. Joves de 19 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En introduir la variable de participació electoral en el model, queden excloses de l'anàlisi les persones joves que a les eleccions al Parlament de 2010 no tenien l'edat mínima per votar. Tot i així, i tal com s'ha fet en l'anàlisi de la participació electoral, s'ha optat per mantenir

⁷ A la taula A1.1 de l'Annex on-line es descriuen amb detall les variables i la definició dels seus valors. L'Annex es pot consultar a la pàgina web de l'Observatori Català de la Joventut: www.gencat.cat/joventut/observatori

la població estrangera que, tot i tenir l'edat, no van poder votar per raó de la seva nacionalitat. Òbviament, això fa que, en molts casos, el seu abstencionisme sigui forçós i caldrà tenir-ho present en l'anàlisi. Però s'ha considerat que excloure tot el grup d'estrangers era deixar fora de l'anàlisi una part molt rellevant de la població jove a Catalunya tant quantitativament com per la singularitat del seu perfil social.

A continuació es fa una descripció dels grups sorgits de l'anàlisi. D'una banda, es descriu el grup a través de la distribució de les variables incloses a l'anàlisi i, de l'altra, a partir del creuament amb variables sociodemogràfiques i de perfil social. D'aquesta manera, a més de conèixer-ne les actituds i els comportaments participatius, en coneixem la composició social. Les dades a les quals es refereix la descripció dels grups i el perfil es poden trobar a la taula A1.2 de l'Annex on-line.

Integrats/ades passius. Representen el 16,4% dels individus inclosos en l'anàlisi i es caracteritzen, primordialment, per tenir una alta confiança en el sistema institucional. En concret, més de la meitat dels individus analitzats que mostren una actitud d'eficàcia política externa estan en aquest grup. Són joves que consideren que la classe política, té en compte els problemes de la ciutadania a l'hora de prendre decisions. Força joves d'aquest grup participen en entitats no polítiques, tot i que són poc actius en les altres formes de participació. Alhora tendeixen a tenir un baix nivell d'identificació partidista i participen per sota de la mitjana en les eleccions. Sembla, per tant, que es tracta d'individus que confien en el sistema i que hi estan integrats però d'una forma passiva i poc institucionalitzada.

El grup es caracteritza per ser el que té un percentatge més alt d'homes (58,9%). A banda de tenir un perfil més masculí que la resta, també es caracteritza pel fet que en què el pes de les persones d'origen estranger és rellevant: en concret, el 28,1% de joves del grup té nacionalitat estrangera, element que també ve relacionat amb la variable que fa referència al lloc de naixement del pare i la mare, en què les persones nascudes a l'estranger també hi tenen un pes considerable.

L'anàlisi bivariàble ens mostra que, en la configuració del grup, no tenen significació les variables independents edat, grandària del municipi i àmbit territorial.

Multiparticipatius/ives implicats. Aquest és el grup de joves que es mostra més implicat i participatiu. També és el grup més nombrós, amb un 21,6% de joves. Totes les variables significatives mostren uns nivells d'implicació subjectiva i de comportaments participatius superiors a la mitjana de la població jove. Destaquen especialment les variables que denoten una participació institucionalitzada com el contacte polític o la participació en entitats polítiques. Aquest grup també es caracteritza per participar més que la mitjana en formes menys institucionals com la signatura de peticions o les manifestacions.

Les xifres ens mostren que, en aquest grup, tal i com passa en l'anterior, predominen els homes. En concret, el 56,6% de les persones que en formen part són homes i el 43,4% són dones. I, pel que fa a l'edat, s'observa que bona part dels i de les joves que l'integren són majors de 30 anys; representen el 40,3% del conjunt del grup, mentre que les persones més joves tenen un pes molt poc destacable.

Amb relació a la categoria socioeconòmica dels progenitors, s'observa que les ocupacions de més alta qualificació (directors/ores, gerents, tècnics/tècniques i professionals) estan sobrerrepresentades en aquest grup. En canvi, hi ha menys presència de fills i filles amb els progenitors en categories professionals baixes i mitjanes que respecte a la mitjana de tota la població jove. També destaca la gran presència de joves provinents de famílies catalanoparlants: el 56,1% de joves multiparticipatius/ives tenen el català com a llengua d'origen, quan la mitjana de la població catalana és el 36%. Els resultats van, doncs, en la mateixa direcció que en les anàlisis precedents en el sentit que els i les joves de famílies amb una millor posició socioeconòmica i catalanoparlants tendeixen a mostrar-se més implicats i compromesos socialment i políticament.

Amb relació al lloc de naixement de les persones que formen part del grup, s'observa que hi ha una presència baixa de persones nascudes a l'estranger, a diferència del grup "integrats/ades passius/ives". En canvi, de la mateixa manera que passava en aquell grup, l'anàlisi bivariable mostra que la grandària municipal i l'àmbit de residència no són significatius a l'hora d'explicar la composició interna del grup.

Reivindicatius/ives desafectes. En aquest grup hi ha persones joves que són molt participatives en formes de protesta, com la manifestació o la signatura de peticions, i també en participació electoral. Totes les persones d'aquest grup, un 18,2% del total de joves, manifesten haver votat a les eleccions. En canvi, els indicadors d'actitud (eficàcia política externa, identificació partidista, interès per la política...) mostren nivells baixos d'afecció. Es tracta probablement de persones joves que no se senten properes a les institucions i a la política partidista, tot i que estan implicades amb l'esfera pública i expressen els seus posicionaments participant a les eleccions i en accions de protesta.

Aquest grup té un caràcter més femení que els precedents. Les dones representen el 57,2% del grup, mentre que els homes el 42,8%. L'edat de les persones que en formen part és força variada, però les persones més joves hi tenen un pes baix, mentre que les qui tenen més protagonisme són les que van dels 20 als 29 anys.

Amb relació a l'origen geogràfic, s'observa que el 97,6% són nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l'Estat, i que el 43,7% tenen ambdós progenitors nascuts a Catalunya. Pel que fa a la llengua d'origen, el 52,3%, s'han socialitzat en castellà i el 40,6% en català, uns nivells força propers a la mitjana de la població. La baixa presència de persones d'origen estranger en el grup pot ser pel pes de la variable de participació electoral ja que, com s'ha advertit, s'han inclòs en l'anàlisi tot i que no tinguessin el dret a votar. Aquest mateix fet explicaria, tal com es veurà, el pes de les variables que indiquen un origen estranger en el proper grup.

L'anàlisi de les dades mostra que la categoria socioeconòmica dels progenitors no és significativa en aquest grup de joves, però sí que ho són la grandària del municipi i l'àmbit territorial on resideixen. En aquest cas, s'observa que el grup està format majoritàriament per joves que resideixen en municipis majors de 50.000 habitants, en concret el 61,8%. El 70,1% de les persones que integren el grup viuen en l'àmbit Metropolità, on hi ha més opcions de participar en protesta política.

Abstencionistes crítics. Aquest grup és el menys nombrós de la tipologia amb un 11,3% de joves. Els i les joves que en formen part no participen a les eleccions i tenen actituds de desafecció política, però es mostren actius en formes de protesta com la firma de peticions i la participació en manifestacions. És un perfil similar al grup anterior tot i que, en aquest cas, l'allunyament amb el sistema polític fa que aquestes persones joves hagin optat per no votar i que, en pocs casos, s'identifiquin amb algun partit, tot i que sí que participen en entitats polítiques.

Cal destacar el pes de les persones d'origen estranger en aquest grup, que es veu reflectit en diverses variables. Per exemple, els i les joves nascuts a l'estranger representen un 26,3% del grup i un 26,9% té els dos progenitors nascuts fora de l'Estat. De fet, en aquests casos, l'abstencionisme no és sempre voluntari, sinó que es tracta de joves que no tenen dret a participar a les eleccions al Parlament. Aquest grup, per tant, concentra el gruix de persones estrangeres amb clara voluntat de participar socialment i políticament tot i no poder votar. Pel que fa a la llengua d'origen, a part també del pes important de la categoria altres, es detecta que les persones que s'han socialitzat en llengua castellana tenen un pes significatiu (58,6%, un pes superior a la mitjana).

Al grup no hi ha diferències entre homes i dones, però sí que n'hi ha entre els grups d'edat que l'integren. Hi ha una sobrerrepresentació del grup que va dels 20 als 24 anys (35,6%) i, en menor mesura, del grup que va dels 30 als 34 anys (34,9%).

Alineats/ades desmobilitzats. Aquest grup, que representa un 13,1% de les persones joves, té un perfil oposat als dos anteriors. Les variables de participació mostren nivells molt baixos en la participació en manifestacions, participació en entitats, firma de peticions o el contacte amb representants polítics. En canvi, molts d'aquests joves manifesten sentir-se propers a algun partit polític i haver participat en les eleccions del Parlament de Catalunya, el que denota una certa integració subjectiva amb el funcionament del sistema polític institucional a través del l'alineament partidista.

De la mateixa manera que passava amb el grup "d'abstencionistes crítics/crítiques", aquest grup està conformat a parts iguals per dones i homes. Amb relació a l'edat, no es detecten comportaments lineals creixents o decreixents, tot i que hi ha una forta presència de les persones de 30 a 34 anys, que representen el 44,9% del grup.

La llengua d'origen de les persones que formen part del grup tendeix a ser el castellà (53,4%), seguida del català (33,2%). Pel que fa a l'origen, l'anàlisi mostra que el 18,6% de les persones que formen part del grup són d'origen estranger, un nivell molt similar a la mitjana. De fet, l'anàlisi mostra que els i les membres d'aquest grup s'assemblen força al global de la població jove: no destaquen tampoc diferències pel que fa al sexe, el lloc de naixement, la llengua d'origen, la categoria socioeconòmica del pare o la mare, la grandària del municipi ni l'àmbit territorial de residència. Sembla, per tant, que a nivell de composició interna, és un grup força transversal.

Apàtics/apàtiques. S'ha definit les persones que formen part d'aquest grup (un 19,4%) com a apàtiques, ja que en general mostren nivells molt baixos en totes les variables intro-

duïdes a l'anàlisi. Això significa que tenen actituds d'allunyament i de desinterès respecte a l'esfera política, de manera que no participen ni a través de formes institucionals ni d'altres més alternatives.

El grup té un percentatge superior d'homes que de dones (53,9% i 46,1%, respectivament). A diferència del que passava en bona part dels grups analitzats i d'alguns discursos sobre la desafecció juvenil, les xifres constaten que el percentatge de persones joves denominades apàtiques creix amb l'edat, de manera que el jovent que té de 15 a 19 anys representa el 8,4% del grup, mentre que les persones que tenen entre 30 i 34 anys representen més d'un terç del grup (35,2%).

Amb referència al lloc de naixement de les persones que formen part d'aquest grup, es constata que hi ha un alt percentatge de persones nascudes a l'estranger, que representen el 35,7% del conjunt del grup (el doble que el global de la població jove).

La categoria socioeconòmica ens mostra que el principal perfil més nombrós de persones que formen part del grup, en concret el 61% respecte al 52,1% de la seva mitjana global, són fills i filles de progenitors que ocupen professions que requereixen una qualificació mitjana; seguit dels fills de progenitors amb professions de qualificació elemental (14,9%, 9,5% entre el total de joves). En canvi, els fills i les filles de famílies amb una categoria socioprofessional superior estan infrarepresentats/ades en el grup.

Quant al lloc de residència, s'observa que hi ha un pes important de les persones que viuen en municipis d'entre 10.000 i 50.000 habitants (39,3%, 27,7% entre el total de joves).

Factors explicatius de la pertinença als grups

Un cop descrits els grups, i tal com s'ha anat fent amb l'anàlisi dels diversos indicadors d'actituds i participació, a la taula 1.9 es presenten unes anàlisis de regressió per veure la influència de diverses variables de perfil i situació social sobre el fet de pertànyer a un o altre grup de la tipologia.

A primera vista, els resultats mostren una diferència molt visible: hi ha grups amb moltes variables independents significatives i d'altres que en tenen ben poques. Això confirma un aspecte que s'entreveia en la descripció dels perfils dels grups: alguns grups són similars al conjunt de la població jove mentre que d'altres estan formats per joves amb unes característiques socials ben definides. Com és lògic, els grups més condicionats per les variables de perfil i situació social són els grups amb comportaments més extrems: multiparticipatius/ives implicats i apàtics/apàtiques. En el cas dels multiparticipatius/ives, reben la influència de gairebé totes les variables excepte les territorials. A l'altre extrem, els grups amb menys variables significatives són els alineats/ades desmobilitzats i els integrats/ades passius.

TAULA 1.9. Models de regressió de la tipologia d'implicació política i participació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Tipologia					
		Integrats/ ades passius	Multipar- tici- tius/ives implicats	Reivindi- catius/ ives desafec- tes	Abs- tencio- nistes crítics	Alienats/ ades desmo- biltzats	Apàtics/ apàti- ques
Edat		-0,017	0,069 **	-0,024	-0,038 *	0,035	-0,017
Sexe (home)		0,416 **	0,446 **	-0,534 **	-0,197	-0,128	-0,013
Nivell d'estudis		0,034 *	0,109 **	0,005	-0,052 **	-0,032 *	-0,113 **
Lloc de naixement (a l'estranger)		0,734 **	-1,708 **	-2,257 **	0,541 **	0,126	0,955 **
Situació d'activitat ^a	Estudiant	0,633	0,961 **	-0,188	-0,489 **	0,503 **	-0,935 **
	Aturat/ada	0,386	0,483 *	-0,336	-0,042	-0,333	-0,056
Situació d'emancipació (emancipat/ada)		-0,164	0,529 **	-0,026	-0,284	0,047	-0,353 *
Estudis del pare o la mare (secundaris o superiors)		0,228	0,595 **	-0,066	-0,235	-0,13	-0,431 **
Categoria professional més alta del pare i la mare (alta)		-0,251	-0,041	-0,016	0,436 **	0,183	-0,209
Llengua d'origen (català)		-0,32 *	0,591 **	0,031	-0,659 **	-0,021	-0,232
Grandària del municipi ^b	<10.000 hab.	0,534	0,173	-0,07	0,381	0,147	-0,196
	>50.000 hab.	0,15	0,127	** 0,36	0,113	0,229	-0,634 **
Àmbit territorial ^c	Comarques Gironines	0,728	-0,136	0,239	-0,183	-0,042	-0,042
	Camp de Tarragona	0,107	-0,926 **	0,022	-1,074	-0,465	0,923 **
	Terres de l'Ebre	0,617	-0,063	-0,191	-0,083	0,033	-0,042
	Ponent i Alt Pirineu i Aran	0,78	-0,321	0,055	0,179	0,08	-0,059
	Comarques Centrals	0,755	-0,264	0,392	0,362	-0,507	-0,366
	Penedès	0,28	-0,275	0,132	-0,557	-0,06	0,044
Constant		-2,676	-0,5122	2,33	-0,111	-2,701	0,397

^a Categoria de referència: Ocupat/ada

^b Categoria de referència: Municipi mitjà (10.001-50.000 hab.)

^c Categoria de referència: Metropolità

Significació: **<0,01 i *<0,05

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A continuació, es revisa quina influència tenen les variables introduïdes a les regressions respecte als diferents grups de la tipologia. Una de les variables més influents és el nivell d'estudis. La influència és clarament positiva en el cas dels i les multiparticipatius/ives, de manera que es constata que a mesura que les persones tenen més estudis també tenen

més probabilitats de formar part d'aquest grup especialment implicat i actiu políticament. En canvi, en el cas dels i les abstencionistes crítics i el jovent apàtic, la variable nivell educatiu té una significació negativa.

Pel que fa a les variables sociodemogràfiques, s'observa que l'edat només manté el seu efecte per al cas dels i les multiparticipatius/ives (a més edat més implicació política activa). En canvi, la variable sexe té més efecte i és significativa en la meitat de les tipologies creades: en concret, el fet de ser home influeix de manera positiva en el cas dels i les integrats/ades passius, i ho fa de manera negativa en el cas dels multiparticipatius/ives i els reivindicatius/ives.

La influència del lloc de naixement, tal com s'ha vist en la descripció de la composició dels grups, està condicionada pel fet que els i les joves amb nacionalitat estrangera no tenen dret a votar. Això fa que mostrin uns coeficients negatius en els dos grups amb més pes de votants: multiparticipatius/ives i reivindicatius/ives. En canvi apareix una significació positiva pels integrats/ades i els apàtics/apàtiques. Amb relació a la llengua d'origen, les regressions mostren que hi ha una significació negativa respecte al català en els tipus integrats/ades i abstencionistes i ho fa de manera positiva en els multiparticipatius/ives.

Una mirada global

En síntesi, la tipologia de joves amb relació a la seva implicació política i comportaments participatius mostra la diversitat d'aproximacions que tenen respecte a l'esfera pública. En aquest sentit, no hi ha un grup hegemònic ni tampoc una variable específica a partir de la qual s'estructurin la resta de diferències. Això fa que sigui més difícil simplificar aquesta relació dels i de les joves amb la política. És, per tant, una relació diversa i complexa.

Malgrat aquesta complexitat, intentant trobar una lògica en la distribució dels grups, es poden identificar tres grups que, en general, tenen una actitud activa (multiparticipatius/ives, reivindicatius/ives i abstencionistes) i tres grups amb unes actituds i comportaments més indiferents respecte a l'esfera política (apàtics/apàtiques, integrats/ades i alineats/ades). En el cas dels grups actius, sembla haver-hi, malgrat la seva implicació, una certa actitud crítica respecte al funcionament polític institucional. En dos dels grups, per exemple, l'indicador d'eficàcia política externa, que indica la confiança amb la classe política, és significativament més baix que la mitjana. En canvi, en el tres grups més passius des del punt de vista de la participació, trobem, en alguns casos, actituds de més proximitat o acceptació del funcionament del sistema (identificació partidista o eficàcia política externa). Sembla que, en alguns casos, les variables d'implicació política més formal estan vinculades a una certa passivitat en els comportaments, mentre que hi ha una certa tendència a trobar persones joves crítiques que en lloc d'optar per "passar" de la política recorren a la participació com una forma de protesta.

1.5. L'impacte de les transicions juvenils en les actituds polítiques i la participació

Edat, transicions i participació

Al llarg dels diferents capítols d'aquesta publicació s'ha anat veient de quina manera durant la joventut es produeixen canvis en els hàbits i els rols dels individus. Les transformacions que comporten les transicions educativa, laboral, domiciliària o familiar tenen també efectes en les actituds i els comportaments polítics dels joves i de les joves.

En les diferents anàlisis d'aquest capítol s'ha vist l'impacte de l'edat sobre alguns indicadors d'implicació, posicionament o participació. S'ha vist, per exemple, com l'edat té un efecte positiu en algunes de les actituds d'implicació o en la participació en entitats polítiques o com els grups d'edat més jove són els que tendeixen a participar més en manifestacions. Però les diferències que es produeixen quan comparem grups d'edat no són per l'efecte net del pas del temps o pel fet de complir anys. Una causa de les diferències en les actituds i els comportaments en funció de l'edat podria ser el relleu generacional: el fet que les successives generacions estiguin socialitzades en contextos socials i polítics diferents fa que adoptin valors, actituds i hàbits de participació diferents. Aquest és l'argument que alguns autors utilitzen per explicar diferències entre persones joves i adultes (Inglehart, 1977; Norris, 2004; i Dalton, 2007). Tot i que no es pugui descartar alguna influència d'aquest tipus, l'EJC12 analitza només joves de 15 a 34 anys, una diferència màxima de 20 anys, i això minimitza l'efecte que poden tenir els diferents contextos de socialització.

L'altre efecte que hi ha darrere de les diferències entre grups d'edat són els canvis que es produeixen al llarg del cicle vital de les persones. En el transcurs dels anys, l'individu pateix transformacions i acumula experiències que poden tenir un efecte sobre les actituds i els comportaments. Aquesta ha estat, per exemple, l'explicació clàssica de la menor propensió dels joves i de les joves a votar respecte a les persones adultes: a mida que avança la trajectòria vital, l'individu va adquirint responsabilitats i experiència que l'ajuden a desenvolupar les competències cíviques necessàries per comprendre la realitat política i intervenir-hi (Strate *et al.*, 1989 i Rosenstone i Hansen, 1993). Durant l'etapa de la joventut es produeixen alguns dels canvis més rellevants que transformen actituds i comportaments. Les transicions juvenils (el pas dels estudis a la feina, l'emancipació o la formació d'una nova família) tenen un impacte sobre com es relacionen els individus amb l'esfera pública. Alguns autors han dit, per exemple, que l'entrada al món laboral ajuda a desenvolupar competències socials i connecta la persona amb xarxes de mobilització política (Verba *et al.*, 1995). També les responsabilitats familiars tenen un impacte sobre el comportament participatiu: tenir fills i filles, per exemple, contribueix a augmentar l'interès de pares i mares en aspectes com l'educació i els connecta també a xarxes socials (Lane, 1959), tot i que els resta temps per implicar-s'hi. En un altre sentit, el fet d'estar estudiant, i molt especialment en l'etapa universitària, afavoreix el contacte amb xarxes de mobilització i fa que els i les estudiants siguin més propensos a determinades formes de participació política.

Així doncs, l'edat ha estat una variable que s'ha considerat fonamental per entendre les actituds i els comportaments polítics. Com s'ha vist, a més, sovint la literatura ha explicat alguns dels efectes de l'edat en funció de les transicions. Malgrat això, les variables de

transicions (com l'entrada al mercat laboral, l'emancipació domiciliària o la convivència familiar) no acostumen a formar part dels models explicatius de les actituds i la participació política. S'atribueix a l'efecte de l'edat sense discernir quins són els canvis de cicle vital que comporten canvis en relació amb la política. Però aquesta atribució directa de l'efecte pot conduir a equívocs ja que les transicions poden tenir efectes diferents i, fins i tot, contraposats.

Aquesta llacuna és dóna, sobretot, per la falta de dades longitudinals, especialment a través d'enquestes panel, que permetin recollir dades de les trajectòries individuals. L'EJC12 estudia les transicions juvenils i, a través de les preguntes retrospectives, recull informació sobre les trajectòries. Això ofereix l'oportunitat de determinar l'efecte real de cadascun dels canvis en les trajectòries dels joves i de les joves sobre participació.

Anàlisi dels resultats

Per fer una primera anàlisi de l'efecte de les transicions, a continuació es presenten diferents models de regressió per a les variables d'actituds polítiques i participació més rellevants. Per a cadascuna d'aquestes variables es mostren els resultats de dues regressions. A la primera regressió les variables independents són sempre edat, sexe i nivell d'estudis (Model A). A la segona regressió (Model B) s'hi introdueixen les variables de transicions per captar-ne l'efecte. D'aquesta manera, a part de veure l'efecte de les transicions juvenils sobre les actituds i els comportaments polítics, també s'observa com canvia l'efecte de l'edat quan es controla amb les variables de les transicions.

Als models s'han introduït quatre variables referents a les transicions juvenils. En primer lloc, hi ha una variable sobre la transició laboral, que fa referència al fet d'haver estat ocupat/ada alguna vegada com a activitat principal. La següent variable fa referència a la situació domiciliària, en concret a estar emancipat/ada, és a dir, viure fora de la llar de la família d'origen. Les dues últimes variables tenen a veure amb la transició familiar, amb el fet de formar una nova família: viure en parella i tenir fills. En els models no s'ha introduït cap variable de finalització de l'etapa educativa (transició educativa) per evitar col·linealitats amb la variable de transició laboral. Cal tenir present, doncs, que aquesta variable conté també l'efecte d'acabar els estudis.

L'objectiu d'aquesta anàlisi no és repassar tots els indicadors d'implicació, posicionament polític i participació que ja s'han vist en apartats anteriors sinó veure com les transicions poden tenir efecte sobre la relació dels joves i de les joves amb l'esfera política. Per això se seleccionen només els indicadors més rellevants. Pel que fa a les actituds polítiques, la taula 1.10 presenta els resultats d'interès per la política i l'eix ideològic esquerra-dreta.

El primer que cal destacar dels resultats és que en tots els casos, també per a la taula 1.11 sobre participació, els models milloren quan s'hi introdueixen les variables de transició tal com indiquen els coeficients d' R^2 .

TAULA 1.10. Efecte de les transicions juvenils sobre les actituds polítiques. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Actitud			
	Interès per la política		Eix esquerra-dreta	
	Model A	Model B	Model A	Model B
Constant	3,214 **	2,294 **	2,670 **	3,111 **
Edat	-0,046 **	0,023	0,006	-0,008
Sexe (dones)	0,803 **	0,821 **	0,279 **	0,290 **
Nivell d'estudis	0,195 **	0,183 **	-0,045 **	-0,043
Haver treballat		-1,206 **		0,175 *
Estar emancipat/ada		0,318 *		0,187 *
Viure en parella		-0,089		-0,262 **
Tenir fills/filles		-0,200		0,195 *
<i>R2 corregida</i>	<i>0,075</i>	<i>0,093</i>	<i>0,035</i>	<i>0,040</i>

Significació: **<0,01 i *<0,05

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa a la influència de les variables, s'observa que en el cas de l'interès per la política, la variable edat deixa de ser significativa en introduir les variables de transicions. L'efecte negatiu que presentava la variable edat en el model A queda neutralitzat per la variable de transició laboral. Sembla que el fet de tenir experiència en el mercat de treball no afavoreix l'interès per la política. Aquest resultat coincideix amb els de l'apartat 1.2 on es posava de manifest que estar estudiant afavoreix l'interès per la política. Els contextos educatius són, per tant, millors incitadors a mantenir-se interessat pels afers públics que el món laboral. Aquest resultat va en la direcció oposada a la creença general que a mida que se superen etapes cap a la integració a la vida adulta hi ha un major interès per la política. En canvi, el que sí que confirma aquesta tesi és el coeficient de la variable d'emancipació: el fet d'estar emancipat/ada afavoreix l'interès per la política.

En l'eix esquerra-dreta, tal com s'ha vist en les anàlisis precedents, l'edat no sembla tenir-hi influència. En canvi, totes les variables de transicions introduïdes en el model B són significatives, tot i que amb signes diferents. El fet que la persona s'hagi incorporat al món laboral mostra un coeficient positiu, per tant, cal interpretar que afavoreix autoubicar-se més a la dreta, element que reafirma la idea que s'havia constatat anteriorment que el fet d'estar estudiant afavoria posicions més d'esquerres. Per altra banda, estar emancipat/ada i tenir fills/es sembla que influeix per situar-se més a la dreta que la mitjana. En canvi, viure en parella presenta una forta significació per autoubicar-se ideològicament a l'esquerra.

Les variables usades per analitzar la influència de les transicions sobre els comportaments participatius són: participació en entitats, en eleccions i assistència a manifestacions. S'han seleccionat aquests indicadors per la seva rellevància i perquè, com s'ha vist fins ara, tenen naturaleses diferents. Això fa que el primer que s'observi en els resultats de la taula 1.11 és que l'impacte de les variables de transicions sobre la participació és diferent en cada tipus de participació, la qual cosa precisa la realització d'anàlisis per separat.

TAULA 1.11. Efecte de les transicions juvenils sobre la participació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Tipus de participació					
	Associacionisme		Participació electoral		Manifestació	
	Model A	Model B	Model A	Model B	Model A	Model B
Constant	-1,046 **	-1,087 **	-0,633 **	-1,612 **	0,243	-0,313
Edat	-0,019 *	0,009	-0,005	0,041 **	-0,062 **	-0,006
Sexe (homes)	-0,004	-0,026	0,136	0,046	-0,14	-0,215 **
Nivell d'estudis	0,106 **	0,101 **	0,156 **	0,142 **	0,131 **	0,112 **
Haver treballat		-0,334 **		-0,145		-0,459 **
Estar emancipat/ada		0,236 *		-0,565 **		0,166
Viure en parella		-0,363 **		0,412 **		-0,195
Tenir fills/filles		-0,038		-0,710 **		-0,767 **
<i>R2 Nagelkerke</i>	<i>0,054</i>	<i>0,063</i>	<i>0,119</i>	<i>0,146</i>	<i>0,088</i>	<i>0,113</i>

Significació: **<0,01 i *<0,05

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En el cas de l'associacionisme, quan s'introdueixen al model les variables de transicions l'efecte de l'edat desapareix, tal com passava amb l'interès per la política. Sembla, per tant, que els canvis en les transicions juvenils són els responsables de les diferències en el comportament associatiu del jove de diferents edats. En concret, el fet d'haver entrat en el món laboral i de viure en parella genera un efecte negatiu sobre la participació en entitats. Col·laborar amb associacions demana una inversió de temps més alta que altres formes de participació més puntuals, com el vot. Estar actiu/iva en el món laboral i viure en parella són circumstàncies que consumeixen temps i, per tant, és lògic que això tingui un impacte sobre aquelles formes de participació amb més costos. En canvi, el fet d'estar emancipat/ada juga a favor de la participació en entitats, com també passava amb l'interès per la política.

L'efecte de l'edat en la participació electoral, que no apareix significatiu en el model A, sembla passar a tenir una influència positiva quan s'introdueixen les variables de transicions. L'efecte de les variables d'emancipació i de tenir fills/filles contraresten aquest efecte positiu de l'edat. Es podria fer la lectura que, tal com ha anat apuntant la literatura en comportament electoral, l'experiència dels anys contribueix a adquirir competències i interès per les eleccions. En canvi, hi ha alguns canvis associats a les transicions juvenils que desincentiven la participació electoral. L'estabilitat de viure en parella, en canvi, sembla que té un efecte positiu sobre anar a votar.

Per últim, el model A per a la participació en manifestacions confirma el que s'havia vist en l'anàlisi bivariàble de l'apartat 1.3. Els grups d'edat més grans tenen menys propensió a manifestar-se. En canvi, altre cop, el model B amb les variables de transició mostra que aquest és un efecte lligat a les situacions vinculades a les transicions i no a l'efecte net de l'edat. El fet d'estar estudiant, en especial a la universitat, afavoreix especialment la participació en formes de protesta (Caínzos, 2006), i en canvi la transició laboral té un fort

impacte negatiu sobre assistir a manifestacions. Aquest efecte pot ser més el producte d'abandonar l'entorn estudiantil que el d'incorporar-se al mercat laboral. Tenir fills/es també té un efecte negatiu, probablement per una qüestió de disponibilitat de temps.

En síntesi

Aquesta anàlisi senzilla sobre l'efecte de les situacions de transició ja aporta algunes conclusions interessants. En primer lloc, s'ha confirmat que l'efecte que té la variable edat en les persones joves sobre la participació i les actituds polítiques està molt vinculat a les transicions juvenils. En la majoria de casos els models de regressió que introduïen les variables de transicions deixaven sense efecte la variable edat, que quedava recollit en les variables de transició.

A més, separar l'efecte de les diverses transicions juvenils ajuda a entendre millor la complexitat de la relació entre el cycle de vida, les trajectòries juvenils i la relació amb l'esfera pública. En aquest sentit, l'anàlisi mostra com les transicions juvenils no tenen sempre un mateix efecte sobre les variables d'implicació i participació política. S'ha vist, per exemple, que en els diferents models l'efecte de la transició laboral podia ser just al contrari que el de les variables de les transicions familiars. Les dades també han revelat que en alguns casos l'edat manté un efecte contrari a la majoria de les variables de transició. Per tant, el que queda clar és que la relació entre les transicions juvenils i la participació no és unidireccional. Dit d'una altra manera, els efectes de cycle vital sobre la participació i la implicació política actuen en diferents direccions. La majoria d'estudis que no discerneixen l'efecte diferenciat de les diverses transicions atribueixen a l'edat un mateix efecte i això pot conduir a equívocs. En la literatura en comportament polític és molt habitual, per exemple, que s'entengui el pas de la joventut a l'adultesa com un moment d'increment de la implicació política (Strate *et al.*, 1989 i Verba *et al.*, 1995). En canvi, mirant amb més detall, s'ha vist que hi ha transicions cap a la vida adulta que tenen efectes negatius sobre la participació o sobre les actituds d'interès i proximitat a la política.

Per fer encara més complexa la relació entre les transicions i la participació i implicació política, els resultats semblen advertir que no hi ha un sol patró per a les diferents formes de participació. Els efectes de les transicions canvien segons si analitzem formes de participació més o menys institucionals o amb més o menys costos. Tot i així, en termes generals, sembla que la transició escola-feina acostuma a tenir un efecte negatiu sobre la implicació política. La major exposició a xarxes de mobilització política que hi ha en els entorns estudiantils o la menor disponibilitat de temps un cop s'entra al mercat laboral fa que un cop es comença a treballar disminueixi l'activitat i la implicació política. La resta de transicions tenen un comportament més canviant en funció de l'indicador analitzat.

1.6. Conclusions

L'anàlisi dels diferents indicadors d'actituds i comportaments participatius (apartats 1.2 i 1.3) i l'elaboració d'una tipologia de joves en funció de la seva implicació política i partici-

pació (apartat 1.4) compartien l'objectiu d'intentar caracteritzar la participació dels joves i de les joves. Els resultats mostren que el tret que millor caracteritza la relació dels joves i de les joves amb l'esfera pública és la diversitat. L'anàlisi segons perfils i situacions socials ha posat de manifest les diferències entre col·lectius i, per tant, una gran diversitat interna en la joventut. La tipologia de joves en funció d'actituds i comportaments participatius ha permès veure com es combinen els diferents indicadors, generant sis grups de joves pel que fa a la relació amb l'esfera pública. Els resultats han agrupat els i les joves en grups molt semblants de mida, i amb moltes diferències entre si, el que confirma aquesta diversitat.

Un altre tret genèric que es desprèn de la revisió dels resultats és que la relació del jovent amb la política i la participació és complexa. Complexa en el sentit que no hi ha un sol patró a partir del qual s'estructurin les actituds o els comportaments polítics. En l'anàlisi de la tipologia, per exemple, no s'ha detectat cap variable o factor a partir del qual s'organitzin els grups, sinó que els diferents grups s'han definit en base a variables de naturalesa molt diferent. També els creuaments dels principals indicadors amb les variables sociodemogràfiques ha posat de manifest que, en funció de l'actitud o el comportament analitzat, hi intervenen factors diferents.

Malgrat que la diversitat i complexitat de la implicació i participació juvenil fan difícil treure conclusions monolítiques, els resultats apunten algunes característiques o tendències que contribueixen a entendre com es relacionen les persones joves amb l'esfera pública. En aquest sentit, sembla que, tal com passa en altres democràcies occidentals (O'Toole, 2003; Dalton, 2007 i Manning, 2013) els i les joves conceben l'espai polític com quelcom obert, que no està restringit a la política institucional. Les dades mostren, per exemple, que la protesta política és un recurs absolutament normalitzat al qual les persones joves recorren amb més assiduitat que no pas al contacte polític o a la pertinença a entitats de caràcter polític. De fet, dos dels tres grups de joves políticament actius sorgits de la tipologia es caracteritzen per mostrar alhora actituds de cert distanciament respecte als partits o la classe política i molta activitat en formes de participació extrainstitucionals.

Aquesta visió àmplia de l'esfera política és el que també pot explicar el comportament peculiar que s'ha observat a l'indicador d'eficàcia política externa. L'eficàcia política externa està mesurada a l'EJC12 a través d'una pregunta que recull l'opinió de les persones enquestades sobre si creuen que els polítics tenen en compte la ciutadania. D'entrada, els resultats globals mostren un grau molt alt de desconfiança de les persones joves cap a la classe política. Però el més sorprenent és que en els diferents creuaments l'indicador té un comportament invers a la resta d'indicadors d'implicació política i participació. És a dir, que les persones més interessades en política, més actives en entitats i més participatives són les que tenen menys confiança en la classe política. Molts joves tenen un cert desencantament respecte al paper dels polítics i sobre el funcionament de la democràcia, que s'ha aguditzat per la crisi. Tot i així, les persones més crítiques són justament les més actives.

Un altre dels objectius d'aquest capítol era analitzar les diferències i els elements de desigualtat en la implicació política i la participació juvenil. En aquest sentit, malgrat que la variable sexe no s'ha revelat com una de les més influents, les dones joves tenen nivells més baixos en alguns indicadors d'implicació i participació més institucional. En canvi, es

mostren més actives en formes de participació com la firma de peticions i les manifestacions. Sembla, per tant, que les dones tinguin una aproximació a l'esfera pública més avançada pel que fa a les tendències globals mentre que els homes joves segueixen patrons més tradicionals.

Els factors que han aparegut com a més rellevants a l'hora d'explicar actituds i comportaments participatius han estat el nivell d'estudis propis i les variables relacionades amb l'origen social (posició sociolaboral dels progenitors, lloc de naixement i llengua d'origen). Pel que fa al territori, no sembla un factor determinant per explicar el nivell i les formes d'implicació política i participació: les diferències que s'han detectat, en la majoria de casos han quedat explicades per altres factors en les anàlisis multivariables.

Pel que fa a l'impacte de l'edat, al llarg de l'anàlisi han aparegut diverses conclusions que poden ser interessants de recollir. D'entrada, sembla clar que l'edat no té un efecte únic pel que fa a la relació de les persones joves amb la implicació i la participació: les dades descarten que hi hagi una relació simple i unidireccional. No sembla cert, pels resultats presentats, que es pugui afirmar que a més edat, més implicació política i més participació. En algunes formes de participació extrainstitucional, com en el cas de les manifestacions, la relació és més aviat la contrària. En el cas de la participació associativa, l'anàlisi segons organitzacions polítiques i no polítiques ha permès posar de manifest un efecte creuat entre l'edat i la participació associativa: mentre que amb l'edat decau la participació en algunes entitats pròpies de l'etapa escolar i l'adolescència, per contra augmenta la participació en entitats de tipus més polític.

Per últim s'ha vist com gran part de l'efecte que té l'edat en el període de la joventut sobre la participació i les actituds polítiques no es deu al simple fet de fer anys sinó a l'impacte dels canvis vitals fruit de les transicions juvenils. En l'últim apartat s'ha analitzat l'efecte de la transició escola-treball i les transicions domiciliàries i familiars sobre alguns dels indicadors més rellevants del capítol. Les dades han posat de manifest la importància d'aquestes transicions per entendre els canvis en la implicació i la participació política. També s'ha vist que aquest efecte és diferent en funció de la transició i de l'actitud o del comportament polític analitzat i, per tant, la importància d'anar incloent aquest tipus d'anàlisis per entendre com evoluciona la implicació política de les persones joves al llarg de les seves trajectòries juvenils.

De fet, l'EJC és un instrument idoni per analitzar l'impacte de les transicions sobre el comportament i les actituds polítiques, pel fet que recull informació retrospectiva sobre les trajectòries de les persones enquestades. Les dimensions del capítol no permeten una anàlisi més aprofundida, però la disponibilitat d'aquestes dades obre una agenda d'investigació per respondre preguntes sobre l'impacte de les trajectòries juvenils, les seves transformacions i les desigualtats associades en la manera de ser ciutadans i ciutadanes de les futures generacions.

Bibliografia

CAÍNZOS, M. (2006). "Participación de los jóvenes españoles en manifestaciones. Comparación con los jóvenes europeos y análisis de sus determinantes". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 75, p. 121-153.

DALTON, R. (2007). *The Good Citizen. How a Younger Generation is Reshaping American Politics*. Washington: CQ Press.

FRANKLIN, M.; LYONS, P. i MARSH, M. (2004). "Generational Basis of Turnout Decline in Established Democracies". A: *Acta Politica*, núm. 39 (2), p. 115-151.

GONZÀLEZ, I. (coord.) (2007). *Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

INGLEHART, R. (1977). *The Silent Revolution*. Princeton: Princeton University Press.

JENNINGS, R. (2007). "Political Socialization". A: O. RUSSELL i H.-D. KLINGERMAN (eds.). *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.

LANE, R. E. (1959). *Political life: Why people get involved in politics*. Glencoe, ILL: The Free Press.

MANNING, N. (2013). "'I mainly look at things on an issue by issue basis': Reflexivity and *phronêsis* in young people's political engagements". A: *Journal of Youth Studies*, núm. 16 (1), p. 17-33.

MIRET, P.; SALVADÓ, A; SERRACANT, P. i SOLER, R. (2008). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

MORALES, L. (2009). *Joining Political Organisations: Institutions, Mobilisation and Participation in Western Democracies*. Colchester: ECPR Press.

MUÑOZ, J. i TORMOS, R. (2012). *Identitat o càlculs instrumentals? Anàlisi dels factors explicatius del suport a la independència*. Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió.

NORRIS, P. (2004). "Young People and political activism: From the politics of loyalties to the politics of choice". Intervenció al simposi del Consell d'Europa *Young People and Democratic Institutions: From Disillusionment to Participation*, Estrasburg.

O'TOOLE, T. (2003). "Engaging with Young People's Conceptions of the Political". A: *Children's Geographies*, núm. 1 (1), p. 71-90.

PUTNAM, R.; LEONARDI, R. i NANETTI, R. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

ROSENSTONE, S. i HANSEN, J. (1993). *Mobilization, participation, and democracy in America*. New York: Macmillan Publishing Company.

SOLER I MARTÍ, R. (2013). *Democràcia, participació i joventut*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

STRATE, J.; PARRISH, C.; ELDER, C. i FORD, C. (1989). "Life Span, Civic Development and Voting Participation". A: *American Political Science Review*, núm. 83 (2), p. 443-464.

VERBA, S.; SCHLOZMAN, K. L. i BRADY, H. (1995). *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: The Harvard University Press.

2. CULTURA I OCI

Les activitats de lleure de les persones joves

Jordi López i Sintas, Àngel Cebollada i Frontera i Ercília García i Álvarez*

2.1. Introducció

Des de l'any 2007, en què es va fer l'anterior Enquesta a la joventut de Catalunya (EJC), la societat catalana s'ha vist immersa en diferents processos socials que tenen una influència elevada en les activitats que fan les persones joves. Per una banda, s'està produint una transformació tecnològica de les activitats de lleure. El canvi tecnològic influeix en la manera de fer les activitats de lleure tradicionals, que són substituïdes parcialment per les seves variants tecnològiques. La crisi econòmica accentua l'efecte substitució de la tecnologia i, molt especialment, de les activitats de lleure.

Per l'altra, la immigració, que és un fenomen important no sols pel volum i la intensitat dels fluxos d'immigració, sinó també perquè l'impacte de la crisi econòmica és major i més elevat en aquest grup social. Segons dades del padró continu de 2012, la proporció de població estrangera entre joves de 15 a 29 anys és del 25,3%. El gran increment d'aquest col·lectiu es produí en el primer decenni de segle XXI, en passar d'un minso 3,3% l'any 2000 al 26,9% el 2009. Des de llavors, el pes percentual sobre els joves i les joves ha descendit lleugerament. El comportament dels i les joves nous i noves amb relació a l'oci pot diferir més o menys en funció del grau de permeabilitat entre nous i noves i autòctons. Una anàlisi dels hàbits de lleure ens mostrarà fins a quin punt la societat és permeable i les pràctiques d'oci de les persones joves es distribueixen de manera similar.

En aquest capítol s'analitzaran les activitats de lleure del col·lectiu jove. La secció 2.2 descriurà les activitats de lleure que realitzen, estudiarà la interdependència i la relació amb un grup d'indicadors socials i compararà les activitats de lleure entre el 2007 i el 2012. Seguidament, en la secció 2.3 es presenta una tipologia que agrupa els i les joves segons els hàbits de lleure i la intensitat amb què els realitzen. Finalment, en la secció 2.4 es discuteixen els resultats i se'n recullen les principals implicacions.

*Els investigadors formen part del grup de recerca reconegut per la Generalitat de Catalunya Consum, Mercats i Cultura (referència 2009-SGR-411) i del projecte Cultura i Tecnologia (referència ECO2011-29558-C02-01).

2.2. Els hàbits de lleure de les persones joves

En aquest apartat indagarem sobre les activitats de lleure que realitzen els joves i les joves i com es relacionen amb l'edat i la posició social. En primer lloc, centrarem l'atenció en la descripció de les activitats que realitzen. Després analitzarem la interrelació de les activitats de les persones joves i un conjunt d'indicadors socials sobre les seves famílies i l'entorn social en què viuen. Seguidament, mirarem d'esbrinar si les activitats dels joves i de les joves varien en funció de la posició social de les famílies. Finalment, abordarem la comparació de les activitats realitzades l'any 2007 amb les del 2012.

2.2.1. Una aproximació

La taula 2.1 recull la freqüència amb què les persones joves realitzen “molt” o “força” sovint determinades activitats d'oci. La primera columna amb dades indica el percentatge de joves que fan “molt” o “força” sovint una determinada activitat. Podem veure que quedar amb els amics/amigues, passejar, utilitzar les xarxes socials, llegir blogs i quedar amb els amics/amigues al carrer són les activitats realitzades amb més freqüència. De fet, són activitats que es distribueixen de manera força equilibrada entre els quatre grups d'edat, excepte l'activitat de passejar, en la qual els més grans representen quasi un 33%.

No obstant això, si mirem la primera filera de la taula 2.1, que indica la mida dels grups d'edat, veurem que, en general, les dades creixen amb l'edat. De fet, la taula suggereix que la realització de determinades activitats depèn de l'edat de la persona jove. Per veure aquesta qüestió en detall, hem calculat un índex que mesura la sobrerepresentació del grup d'edat en l'activitat.

Els resultats es mostren a la taula 2.2. Així, un valor per sobre d'1 indica que el grup d'edat té una participació en l'activitat per sobre de la qual li correspondria (tenint en compte el pes del grup d'edat en el total de joves); i per sota d'1, al contrari.

TAULA 2.1. Activitats d'oci realitzades "molt" o "força" sovint i distribució segons grups d'edat. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Activitat	Distribució de l'activitat entre els grups d'edat				Total
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	
<i>Mida dels grups d'edat</i>	21,9	23,2	24,1	30,8	100,0
Quedar amb amics/amigues	24,2	24,0	24,1	27,7	81,1
Passejar	20,7	22,1	24,4	32,8	76,1
Utilitzar les xarxes socials	29,1	25,7	22,9	22,3	68,1
Llegir blogs o pàgines web	24,7	23,0	24,0	28,3	60,0
Quedar amb amics/amigues al carrer	31,5	25,2	19,8	23,5	56,9
Veure la televisió	23,9	22,8	24,4	28,9	56,0
Fer esport o exercici	27,5	24,9	22,2	25,4	55,7
Xatejar	34,3	26,7	18,8	20,2	55,3
Rebre o enviar correu electrònic	21,7	22,1	25,2	31,0	53,5
Anar de compres	21,7	22,3	23,8	32,2	46,1
Descarregar música	35,7	27,5	19,2	17,6	44,4
Llegir llibres	18,9	24,5	26,6	30,0	43,4
Estudiar	37,5	27,5	17,3	17,8	41,8
Llegir el diari on-line	15,9	23,9	27,3	32,9	40,6
Fer excursions	20,5	20,5	25,6	33,4	40,5
Sortir de nit	29,5	35,6	21,6	13,3	39,5
Escoltar la ràdio o veure la TV per Internet	21,1	23,7	25,3	29,9	38,4
Llegir el diari en paper	12,6	24,6	27,3	35,5	37,5
Descarregar pel·lícules d'Internet	27,7	28,7	21,8	21,7	29,9
Viatjar fora de Catalunya amb amigats o la parella	13,9	24,2	29,1	32,8	29,7
Anar al cinema	26,6	27,1	23,6	22,7	29,2
Jugar a videoconsoles	31,2	27,7	23,8	17,3	24,4
Anar a concerts de música moderna	21,7	28,6	26,6	23,1	21,5
Descarregar software	29,2	26,5	20,0	24,2	20,6
Anar a la discoteca	36,0	38,	16,0	8,8	20,3
Jugar amb un joc on-line	33,2	26,7	22,2	17,9	18,4
Anar a exposicions o museus	22,8	22,3	25,7	29,2	11,5
Anar al teatre	23,3	20,5	21,7	34,5	8,3
Descarregar jocs	40,2	29,9	16,4	13,5	8,1
Assistir a actes religiosos	21,9	16,9	29,4	31,8	6,7
Anar a espectacles de dansa, òpera o música clàssica	29,1	17,2	24,5	29,1	5,0
Assistir a actes polítics	11,5	21,9	36,5	30,2	3,2

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

TAULA 2.2. Activitats d'oci realitzades "molt" o "força" sovint. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Índex i percentatge

Activitat	Grup d'edat (índex)				Total (%)
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	
Descarregar jocs	1,8	1,3	0,7	0,4	8,1
Estudiar	1,7	1,2	0,7	0,6	41,8
Anar a la discoteca	1,6	1,7	0,7	0,3	20,3
Descarregar música	1,6	1,2	0,8	0,6	44,4
Xatejar	1,6	1,2	0,8	0,7	55,3
Jugar on-line	1,5	1,2	0,9	0,6	18,4
Quedar amb amics/amigues al carrer	1,4	1,1	0,8	0,8	56,9
Jugar amb videoconsoles	1,4	1,2	1,0	0,6	24,4
Sortir de nit	1,4	1,6	0,9	0,4	39,5
Descarregar software	1,3	1,2	0,8	0,8	20,6
Anar a espectacles de dansa, òpera o música clàssica	1,3	0,8	1,0	0,9	5,0
Utilitzar les xarxes socials	1,3	1,1	1,0	0,7	68,1
Descarregar pel·lícules	1,3	1,3	0,9	0,7	29,9
Fer esport o exercici	1,3	1,1	0,9	0,8	55,7
Anar al cinema	1,2	1,2	1,0	0,7	29,2
Llegir blogs o pàgines web	1,1	1,0	1,0	0,9	60,0
Quedar amb amics/amigues	1,1	1,0	1,0	0,9	81,1
Veure la televisió	1,1	1,0	1,0	0,9	56,0
Anar al teatre	1,1	0,9	0,9	1,1	8,3
Anar a exposicions o museus	1,0	1,0	1,1	1,0	11,5
Assistir a actes religiosos	1,0	0,7	1,2	1,0	6,7
Anar a concerts de música moderna	1,0	1,2	1,1	0,8	21,5
Anar de compres	1,0	1,0	1,0	1,1	46,1
Rebre o enviar correu electrònic	1,0	1,0	1,1	1,0	53,5
Escoltar la ràdio o veure la TV per Internet	1,0	1,0	1,1	1,0	38,4
Passejar	1,0	1,0	1,0	1,1	76,1
Fer excursions	0,9	0,9	1,1	1,1	40,5
Llegir llibres	0,9	1,1	1,1	1,0	43,4
Llegir el diari on-line	0,7	1,0	1,1	1,1	40,6
Viatjar fora de Catalunya (amb amistats o la parella)	0,6	1,1	1,2	1,1	29,7
Llegir el diari en paper	0,6	1,1	1,1	1,2	37,5
Assistir a actes polítics	0,5	1,0	1,5	1,0	3,2

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Pel que es desprèn de les taules anteriors, els indicadors d'activitat de lleure no es reparteixen homogèniament entre els diferents grups d'edat; però tampoc no obeeixen en tots els casos el principi "a més edat" o "a menys edat" es fa més o menys una determinada activitat. En alguns casos, la intensitat en què es practica una activitat creix o decreix amb l'edat, la qual cosa ens assenyala que altres indicadors socials influeixen en les practiques de lleure. És a dir, el cicle de vida o la transició cap a la vida adulta depèn d'altres variables més que de l'edat.

Alguns exemples són prou clars i s'associen a una activitat del grup dels individus més joves. És el cas de les relacionades amb l'oci digital o de pertinença al col·lectiu (oci relacional): descarregar jocs, música o software, estudiar, xatejar, jugar on-line, amb videoconsols o jocs d'ordinador, estar amb amics/amigues al carrer o a la plaça i utilitzar les xarxes socials són les activitats que més es deixen de fer amb l'edat. En altres ocasions, el seu descens, tot i ser-hi, és molt menor i les diferències entre edats són menys acusades. En aquest grup d'activitats trobem: descarregar pel·lícules d'Internet, anar al cinema, practicar esports, llegir blogs o pàgines web i quedar amb amics/amigues. Pel que fa al cas contrari, és a dir, activitats que augmentin gradualment amb l'edat, n'hi ha moltes menys i, sobretot, l'augment és molt menor (llegir diaris, tant en paper com per Internet, i passejar). Per tant, a primera vista, sembla que hi hagi més activitats específiques per als més joves que per als adults joves.

Així mateix, trobem un grup d'activitats que no tenen l'evolució lineal plantejada anteriorment. Entre elles, les que tenen un màxim d'intensitat en el grup de 20 a 24 anys. Són tres activitats que requereixen un cert grau d'autonomia, com són les activitats relacionades amb l'oci nocturn: sortir de nit, anar a la discoteca i anar a concerts de música moderna. Així mateix, hi ha un nombrós grup d'activitats que presenten una major intensitat en el grup de 25 a 29 anys. Són activitats que es practiquen en una primera edat de jove adult però que disminueixen amb la vida en parella i, sobretot, amb fills. Es tracta d'activitats que requereixen la disponibilitat de temps lliure i una certa capacitat econòmica: viatjar fora de Catalunya amb amistats o amb la parella, llegir diaris on-line, llegir llibres, escoltar la ràdio o mirar la televisió per Internet, rebre i enviar correu electrònic i anar a exposicions i museus. Aquest grup d'edat recull amb la màxima intensitat les activitats més "ideològiques", com són l'assistència a actes polítics i religiosos. Finalment, en la mateixa franja d'edat, l'assistència a espectacles escènics (anar al teatre i anar a espectacles de dansa, òpera i música clàssica) i veure la televisió són activitats que mostren un subpic (és a dir, és el segon grup que més les practiquen).

En conclusió, els patrons d'activitat de lleure no s'ajusten als grups d'edat d'una manera clara. Per esbrinar quins factors, a més de l'edat, influeixen en les activitats de lleure, a la propera secció analitzarem la manera com les activitats s'interrelacionen les unes amb les altres (hàbits de lleure) i després analitzarem la relació entre els hàbits de lleure i algunes característiques de la persona jove.

2.2.2. Els patrons d'activitats de lleure i la variació segons la posició social

A continuació analitzarem la manera en què les activitats estan interrelacionades. És a dir, volem veure quines altres activitats tendeixen a fer les persones joves que realitzen una determinada activitat (com, p. e., anar al teatre). D'aquesta manera, aconseguirem veure si hi ha grups d'activitats properes entre si, és a dir, detectarem "hàbits de lleure". La metodologia utilitzada ha estat l'anàlisi de la interdependència, concretament l'anàlisi de correspondències simples (Greenacre, 1984 i 1993). Aquest tipus d'anàlisi ens permet conèixer com es relacionen les activitats d'oci i cultura entre si i, simultàniament, la seva relació amb algunes característiques de les persones joves (personals i familiars)¹.

L'anàlisi ens suggereix que la interrelació entre les activitats d'oci es pot explicar mitjançant tres hàbits de lleure que mostrem a la figura 2.1: 1) un hàbit de fer activitats d'oci social (versus el seu contrari, un hàbit de fer activitats d'oci individual); 2) un hàbit de fer activitats d'oci cultural (versus el seu contrari, un hàbit de fer activitats no culturals); i 3) un hàbit de fer activitats relacionals (versus el seu contrari, un hàbit de fer activitats lúdiques/digitals².

FIGURA 2.1. Els hàbits de lleure i els patrons d'activitats que expliquen. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A la figura 2.1 se sintetitzen les activitats que conformen cadascun dels hàbits. Cal destacar que l'assistència a actes religiosos està molt allunyada de la resta de les pràctiques d'oci individual (vegeu els gràfics A2.1 i A2.3 de l'annex on-line). Cal tenir en compte que una mateixa activitat pot estar associada a diferents hàbits. Per exemple, anar al teatre és

1 Els detalls de l'anàlisi es mostren a l'annex on-line. L'annex es pot consultar a la pàgina web de l'Observatori Català de la Joventut: www.gencat.cat/joventut/observatori

2 Els tres hàbits estan ordenats de major (hàbit social/hàbit individual) a menor (hàbit relacional/hàbit lúdic digital) quantitat d'informació explicada.

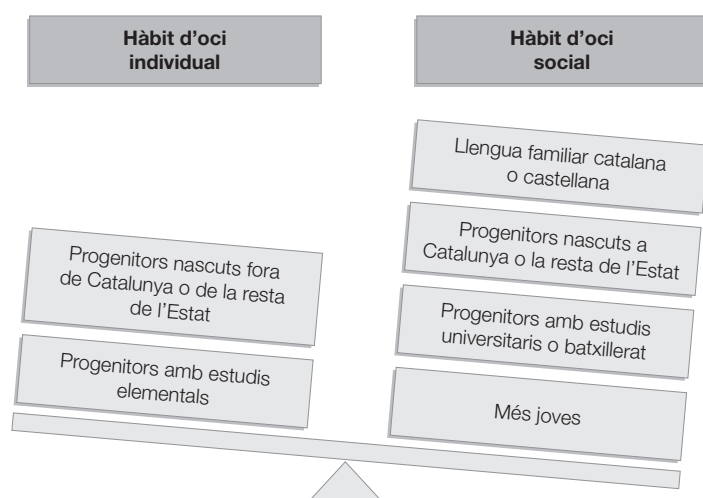
una activitat cultural i també social, especialment si hom va al teatre acompanyat, que és la situació més habitual. Per aquesta raó, activitats com anar al teatre, al cinema i a veure dansa, per exemple, apareixen en l'hàbit d'activitats culturals i també en el d'activitats socials. Per altra banda, anar a la discoteca és una activitat social però també relacional (els joves i les joves busquen conèixer altres joves), cosa que habitualment no passa en els grups de joves que van al teatre (el grup no és tan permeable). Finalment, l'hàbit relacional versus el lúdic digital classifica les activitats no culturals.

En síntesi, tal com s'ha pogut comprovar, les activitats de lleure no es distribueixen aleatòriament sinó que es relacionen formant uns hàbits de lleure prou clars. Aquests hàbits dibuixen unes pràctiques de lleure amb significacions socials diferents.

Un cop interpretats els hàbits de lleure i els seus patrons d'activitats analitzem com els hàbits de lleure es relacionen amb les característiques de la persona jove (als gràfics A2.2 i A2.4 de l'annex es mostren els resultats de l'anàlisi de correspondències). És a dir, volem saber quines característiques de les persones joves i de les seves famílies (com el fet de ser home o dona, tenir una determinada edat o que els progenitors tinguin estudis universitaris) estan relacionades amb cadascun dels hàbits que hem identificat.

A la figura 2.2 veiem que l'hàbit social està associat a les situacions més privilegiades (pare o mare amb estudis universitaris, que treballen en ocupacions privilegiades, nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat espanyol, de parla familiar catalana o castellana); mentre que, a l'altre extrem, l'hàbit d'oci individual s'associa a joves els progenitors dels quals tenen estudis i ocupacions elementals, parlen altres llengües i han nascut a l'estranger.

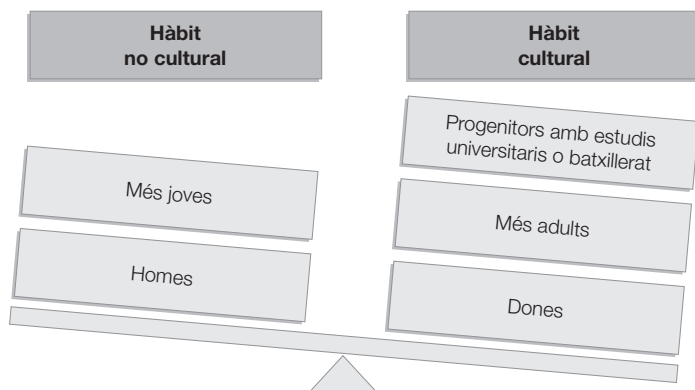
FIGURA 2.2. Relació de l'hàbit social/hàbit individual amb les característiques dels individus. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'hàbit de fer activitats culturals (figura 2.3) està associat a posicions socials altes (joves amb progenitors amb estudis universitaris o postobligatoris, ocupacions privilegiades, progenitors nascuts a l'Estat, de llengua familiar catalana o castellana), a les dones i a joves. En canvi, les activitats no culturals s'associen a característiques menys privilegiades (progenitors amb estudis postobligatoris, nascuts a la resta de l'Estat) als homes i als més joves.

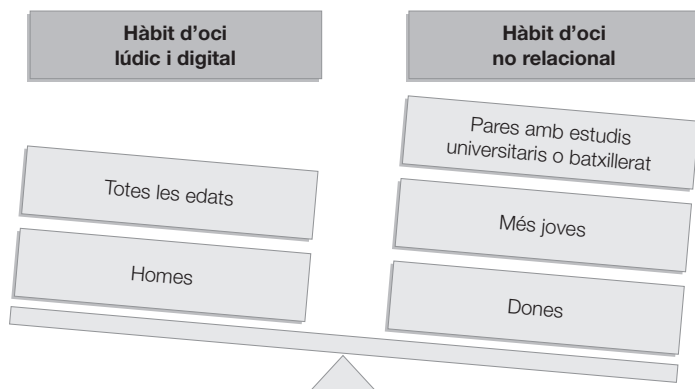
FIGURA 2.3. Relació de l'hàbit cultural/hàbit no cultural amb les característiques dels individus. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'hàbit de fer activitats relacionals (figura 2.4) s'associa amb els indicadors socials privilegiats, a les dones i als més joves. En canvi, l'hàbit de fer activitats lúdiques i digitals està associat a indicadors no tan privilegiats.

FIGURA 2.4. Relació de l'hàbit relacional/hàbit lúdic-digital amb les característiques dels individus. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

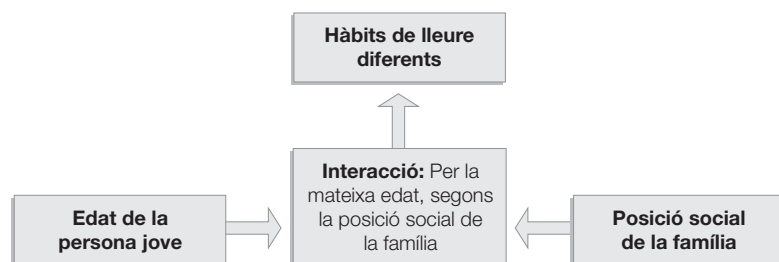
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En resum, les activitats d'oci i cultura s'agrupen en patrons que formen tres hàbits de lleure que estan socialment estructurats. Les activitats d'oci i el gaudi de les expressions culturals són un privilegi social associat al sexe femení i a joves d'edat avançada. La necessitat de relació social s'associa també amb el sexe (dones) però a les edats més joves, mentre que la tendència envers les activitats digitals i més lúdiques continua essent una expressió de masculinitat. Veiem, doncs, la importància del doble eix (edat i sexe) com a explicació de pautes de lleure.

2.2.3. Interacció entre l'edat i la posició social de la família

Hem vist que les activitats de lleure estan estructurades, entre d'altres, segons l'edat de les persones joves i la posició social de la família. Ara volem aprofundir més aquesta qüestió per confirmar si les desigualtats socials d'origen (com el nivell d'estudis dels progenitors) influeixen en els patrons d'oci de les persones joves. Al gràfic 2.5 mostrem el mecanisme a investigar: si la posició social de la família influencia els hàbits de lleure dels joves i de les joves significa que, per a cada grup d'edat, el fet que la família gaudeixi d'una posició social privilegiada implica que els hàbits de lleure juvenil seran més socials, més culturals i relacionals en el cas de les famílies privilegiades; i menys individuals i culturals i més lúdico digitals en el cas de les famílies menys privilegiades³.

FIGURA 2.5. Influència de la posició social de la família en els hàbits de lleure individuals. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

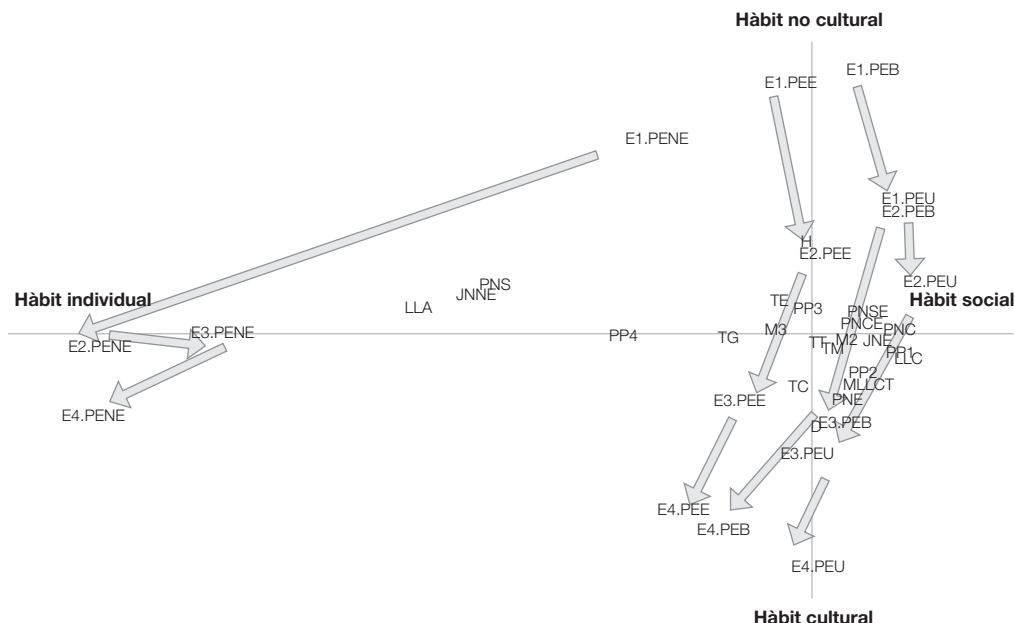

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La figura 2.6 se centra a veure si aquest mecanisme opera en la interacció entre l'eix hàbit individual vs hàbit social i l'eix hàbit cultural vs hàbit no cultural.

³ Per esbrinar-ho, hem interaccionat els indicadors d'edat dels joves i de les joves amb els d'estudis dels progenitors. Per fer-ho, hem hagut de crear una nova variable amb 16 categories, ja que cada categoria d'edat ha estat desagregada per cada nivell d'estudis del pare o la mare. A la taula resultant li hem aplicat l'anàlisi de correspondències simples i el resultat es mostra en les figures 2.6, 2.7 i 2.8. Com interpretar el resultat? Si la posició social dels progenitors influencia l'activitat dels i de les joves de cada grup d'edat, aleshores veurem que en els gràfics la posició de l'edat canvia per a cada nivell d'estudis dels progenitors.

FIGURA 2.6. Anàlisi de la interacció entre l'edat del jove i la posició social familiar. Eixos 1 i 2. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

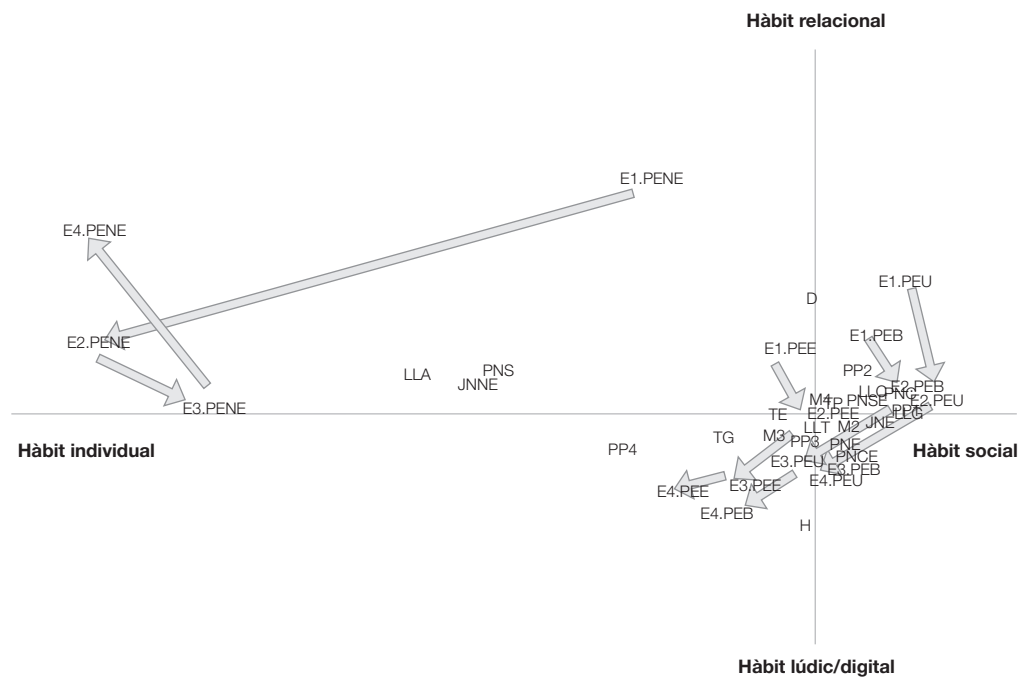
Etiqueta	Variable	Etiqueta	Variable
Grup d'edat		Ocupació del pare o la mare	
E1	De 15 a 19 anys	PP1	Ocupacions directives
E2	De 20 a 24 anys	PP2	Ocupacions tècniques i professionals
E3	De 25 a 29 anys	PP3	Ocupacions mitjanes
E4	De 30 a 34 anys	PP4	Ocupacions elementals
Sexe		Llengua familiar d'origen	
D	Dones	LLC	Català
H	Homes	LLCT	Català i castellà
Lloc de naixement		Grandària del municipi	
JNE	A l'Estat	LLT	Castellà
JNNE	A l'estranger	LLA	Altres llengües
Lloc de naixement del pare i la mare		Àmbit territorial	
PNC	A Catalunya	M1	<2.001 hab.
PNCE	A Catalunya i a la resta de l'Estat	M2	De 2.001 a 10.000 hab.
PNSE	A l'estranger i a la resta de l'Estat	M3	De 10.001 a 50.000 hab.
PNE	A la resta de l'Estat	M4	>50.000 hab.
PNS	A l'estranger	TM	Metropolità
Nivell d'estudis del pare o la mare		TG	Comarques Gironines
PENE	Obligatori o inferiors	TT	Camp de Tarragona
PEE	Secundaris obligatoris	TE	Terres de l'Ebre
PEB	Secundaris postobligatoris	TP	Ponent i Alt Pirineu i Aran
PEU	Universitaris	TC	Comarques Centrals
		TD	Penedès

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Veiem que, efectivament, a mida que el nivell d'estudis dels progenitors s'incrementa, l'activitat dels joves i de les joves es desplaça de l'esquerra cap a la dreta (més elevada és l'activitat d'oci social i cultural del jove). I, a l'inrevés, a menor nivell d'estudis del pare o la mare, menor activitat social i cultural i més activitat religiosa entre les persones joves. Veiem que la posició de les categories 'altres llengües' (llengua familiar), 'fora de l'Estat espanyol' (lloc de naixement de la persona jove) i 'pare i mare nascuts a l'estranger' (lloc de naixement dels progenitors) se situen a prop del patró d'activitats dels joves i de les joves amb pare o mare amb menys estudis. Tot indica que aquests joves estan exclosos de l'activitat social i cultural del país. Per a la resta de joves, la influència familiar és menor, i quasi imperceptible entre joves de pare o mare universitaris i els de pare o mare amb estudis secundaris postobligatoris: encara que la seva activitat està influenciada per la posició social de la família, tenen un patró més similar. Malgrat tot, l'activitat dels i de les joves, independentment del nivell d'estudis dels progenitors, es desplaça en la figura 2.6 de dalt a baix, indicant-nos que els individus més joves realitzen més activitats relacionals i lúdiques, i que els més grans estan sobrerrepresentats entre els que tenen un hàbit d'oci cultural.

La figura 2.7 se centra en l'eix que separa l'hàbit de lleure lúdic digital de l'hàbit relacional (eix 3) i, com en la figura anterior, en el que separa l'hàbit individual del social (eix 1).

FIGURA 2.7. Anàlisi de la interacció entre l'edat del jove i la posició social familiar. Eixos 1 i 3. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

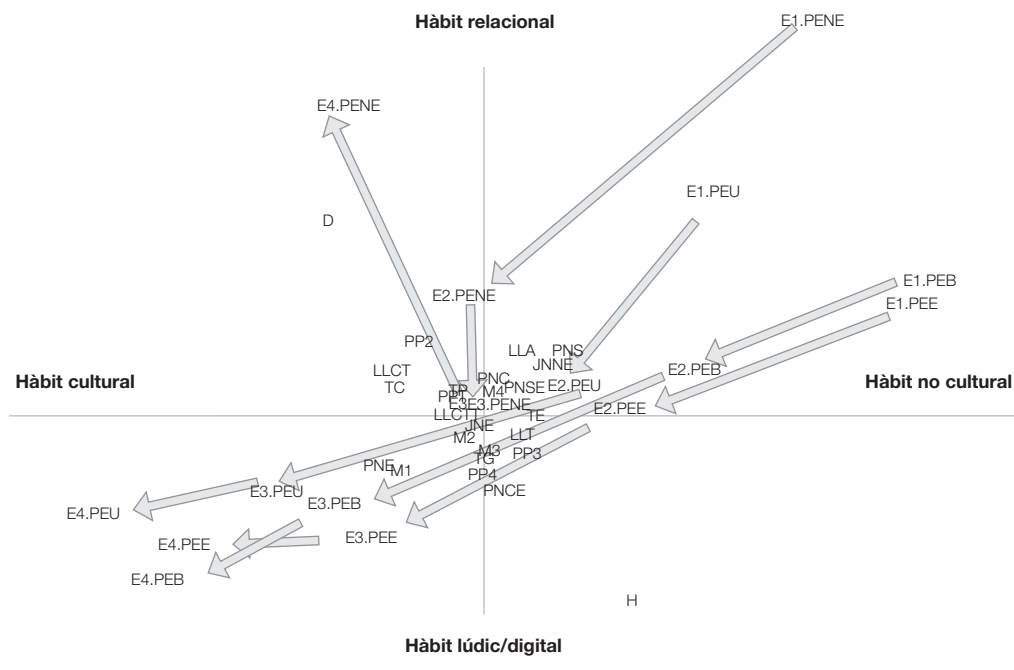

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Veiem que les persones joves adultes amb progenitors amb estudis inferiors als obligatoris continuen exclosos del lleure lúdic digital i relacional, encara que els més joves del mateix grup social s'hi resisteixen. L'activitat es desplaça de dalt a la dreta cap a baix a l'esquerra, indicant que com més privilegiada és la posició social dels progenitors, més oci social i cultural fan els joves i les joves.

En la figura 2.8 es mostren els hàbits culturals/no culturals (eix 2) i lúdics/relacionals (eix 3). Podem veure que l'edat es desplaça en diagonal, des del quadrant superior dret fins a l'inferior esquerre. El nivell d'estudis dels progenitors trasllada l'activitat dels i de les joves allunyant-la de l'assistència als actes religiosos i apropant-la cap a l'oci més tecnològic. No obstant que l'edat domina sobre la posició social de la família, les persones joves realitzen activitats relacionals independentment de la posició social de la família, però aquestes es tornen més tecnològiques a mida que els estudis del pare o la mare s'incrementen. L'activitat cultural continua estant relacionada amb la posició social de la família (els indicadors se situen en el quadrant superior esquerre), però les diferències no són tan grans perquè l'hàbit relacional i lúdic és un hàbit que predomina entre els més joves, on l'efecte de les diferències socials és menor.

FIGURA 2.8. Anàlisi de la interacció entre l'edat del jove i la posició social familiar. Eixos 2 i 3. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En síntesi, tal com preveiem, les diferències culturals d'origen (mesurades a partir del nivell educatiu del pare o la mare) impliquen diverses maneres de veure el món, que es tradueixen en valoracions heterogènies dels hàbits de lleure i, per tant, en patrons diferenciats d'activitats d'oci i cultura. Malgrat aquesta evidència, les diferències de comportament són menors entre els més joves, fet que suggereix que en la configuració dels hàbits de lleure dels i les joves de 15 a 19 anys pesa més l'edat que la posició social (el nivell educatiu) de la família. Més enllà d'això, el nivell educatiu del pare o de la mare influeix en les pràctiques d'oci i culturals del conjunt de joves, i això ocorre tant entre joves de famílies nacionals com d'origen immigrant.

2.2.4. Evolució temporal de les activitats de lleure: substitució i reducció

Abordem ara com la crisi econòmica i la transformació tecnològica de les activitats d'oci i cultura han impactat en les pràctiques de lleure. Ho farem a partir de comparar els resultats de l'EJC12 amb els de l'EJC07. Pel que fa als canvis tecnològics, es tracta d'un procés continuat l'inici del qual se situa molt abans del 2007 i que té un impacte directe en les pautes d'oci dels joves i de les joves i en la seva interrelació social (sempre que puguin accedir a les tecnologies). A més, l'aparició i/o popularització de noves tecnologies ha provocat la inclusió de preguntes absents en l'EJC07. El segon dels esdeveniments a tenir en compte ha estat l'eclosió de la crisi, amb importants conseqüències econòmiques i socials, que també queden reflectits en els resultats de l'EJC12.

La taula 2.3 recull el percentatge d'activitats d'oci que els joves realitzen "força" o "molt" sovint els anys 2007 i 2012. En una primera anàlisi de les activitats que més es realitzen l'any 2012 destaquen, com a majoritàries, activitats tradicionals i, en principi, deslligades de la tecnologia: les respostes majoritàries són quedar amb amics/amigues i passejar. Però també emergeixen noves formes d'activitat amb percentatges superiors al 60% com són la participació en les xarxes socials i la lectura de *blogs* o pàgines web. Per contra, entre aquelles activitats que declaren ésser menys practicades trobem diferents formes d'oci cultural: anar al teatre, anar a veure espectacles de dansa, òpera o música clàssica i l'assistència a actes polítics i religiosos.

Si ens fixem en l'evolució d'aquests darrers anys, la variació de la participació en un seguit d'activitats pot emmarcar-se en els dos esdeveniments abans esmentats: la crisi i la innovació tecnològica. Aquests dos elements, a més, estan interrelacionats ja que esdevenen en el mateix espai temporal. Així, l'assistència al cinema baixa considerablement (efecte de la crisi) i al mateix temps apareix amb força la descàrrega de pel·lícules d'Internet (efecte del canvi tecnològic). Aquesta transformació és més evident si comparem l'evolució des del 2002, any que anar al cinema era una activitat realitzada sovint pel 63% de joves (Miret *et al.*, 2007: 187), amb el 2007 (39,8%) i el 2012 (30,6%): en 10 anys, anar al cinema s'ha reduït 32 punts percentuals, pràcticament la mateixa proporció que els i les joves descarquen pel·lícules d'Internet (31,5%).

TAULA 2.3. Activitats d'oci realitzades "molt" o "força" sovint. Joves de 15 a 34 anys nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat*. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

Activitat	Any		Variació**
	2007	2012	
Quedar amb amics/amigues	79,5	87,2	9,7
Passejar	62,7	76,0	21,2
Utilitzar les xarxes socials	-	70,0	-
Llegir blogs o pàgines web	-	61,7	-
Estar amb amics/amigues al carrer o a la plaça	46,8	56,9	21,6
Veure la televisió	53,0	52,3	-1,3
Fer esport o exercici	46,1	57,3	24,3
Xatejar	-	56,4	-
Rebre o enviar correu electrònic	-	55,1	-
Anar de compres	48,3	44,3	-8,3
Descarregar música	-	45,5	-
Llegir llibres	46,3	44,3	-4,3
Estudiar	39,3	43,9	11,7
Llegir el diari on-line	-	42,0	-
Fer excursions	39,7	44,4	11,8
Sortir de nit	42,8	43,9	2,6
Escoltar la ràdio o veure la TV per Internet	-	39,1	-
Llegir el diari en paper	58,5	37,4	-36,1
Descarregar pel·lícules d'Internet	-	31,5	-
Viatjar fora de Catalunya amb amigats o la parella	38,0	31,3	-17,6
Anar al cinema	39,8	30,6	-23,1
Jugar amb videoconsoles, jocs d'ordinador...	19,8	24,2	22,2
Anar a concerts de música moderna	-	23,9	-
Descarregar software	-	22,3	-
Anar a la discoteca	22,7	23,2	2,2
Jugar on-line	-	19,6	-
Anar a exposicions o museus	-	11,9	-
Anar al teatre	12,2	9,7	-20,5
Descarregar jocs	-	8,1	-
Assistir a actes religiosos	1,9	1,8	-5,3
Anar a espectacles de dansa, òpera o música clàssica	-	5,6	-
Assistir a actes polítics	2,2	3,0	36,4

* Per qüestions tècniques, la comparativa entre les dades de 2007 i 2012 només es pot fer entre la població nascuda a Catalunya o a la resta de l'Estat.

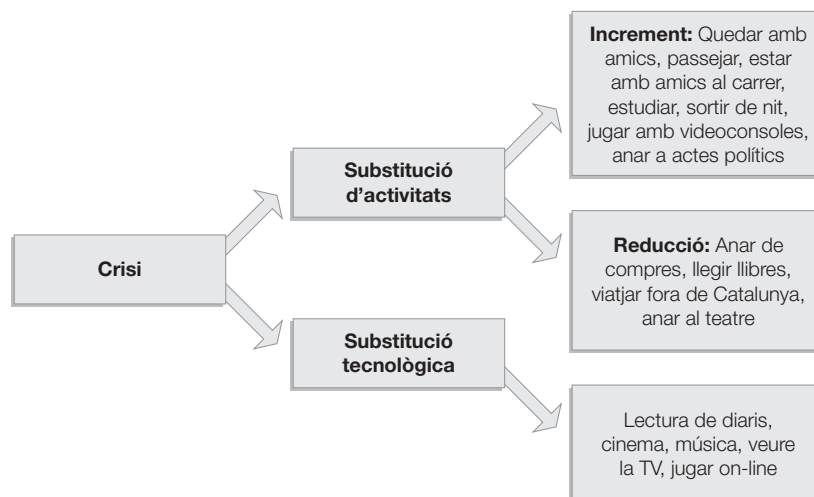
** Variació calculada amb el 2007 com a base 100.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

El consum de cinema és similar però el format és diferent: la crisi i les noves oportunitats tecnològiques permeten aquesta forma distinta de consum d'un mateix producte. Tanmateix, la crisi econòmica és més perceptible en l'evolució d'activitats com ara viatjar fora de Catalunya amb amistats o la parella, anar de compres o assistir al teatre. En el dos primers casos, veiem un augment entre el 2002 (Miret *et al.*, 2007: 187) i el 2007 i una davallada a partir d'aquell any. En general, en l'EJC12 apareixen formes de consum cultural noves, clarament relacionades amb les noves possibilitats tecnològiques, que vénen a suplir o a complementar activitats realitzades fins ara: la lectura de diaris digitals juntament amb la davallada de la lectura de diaris impresos, escoltar la ràdio o mirar la TV per Internet, i les formes de relació social a través de les xarxes digitals.

En resum, la figura 2.9 ens sintetitza el patró de substitució tecnològica en la manera de realitzar les activitats i l'efecte substitució entre les activitats. Es manifesta en la manera de veure la televisió, de llegir els diaris, de gaudir dels films, d'escoltar música, especialment. L'efecte substitució d'activitats mostra que certes activitats d'oci són normals, com diuen els i les economistes, ja que una reducció de la renda implica una reducció del seu consum (anar de compres, llegir llibres, viatjar fora de Catalunya, anar al teatre i al cinema) i altres són béns inferiors perquè quan es redueix la renda, se n'incrementa el consum (quedar amb els amics/amigues, passejar, sortir de nit o jugar amb consoles).

FIGURA 2.9. Síntesi dels efectes de la substitució tecnològica i la reducció de l'activitat. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Ara bé, una part dels canvis descrits poden estar relacionats amb les variacions en l'estructura per edats dels i de les joves: el 2007, els i les joves de 15 a 19 anys tenien més pes que el 2012, i passava al contrari amb els de 30 a 34 anys. A la taula 2.4, presentem la vari-

acció percentual entre ambdós anys de les activitats que es realitzen “molt” o “força” sovint, únicament per als i les joves nacionals. Així, un valor positiu ens indica que la proporció de joves del grup d’edat corresponent que realitza l’activitat s’ha incrementat, i a l’inrevés si és negatiu. En la primera línia, per exemple, podem veure que anar a la discoteca s’ha reduït en tots els grups d’edat; però la reducció va creixent a mida que els i les joves són més grans: els més joves (de 15 a 19 anys) mostren una reducció imperceptible, però els joves del grup de 30 a 34 anys han reduït en gairebé un 35% la pràctica d’anar a la discoteca.

TAULA 2.4. Variació entre 2007 i 2012 en la realització “molt” o “força” de determinades activitats d’oci segons grups d’edat. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l’Estat. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

Activitat	Grup d’edat			
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys
Anar a la discoteca	-0,6	-1,1	-13,6	-34,8
Llegir llibres	20,7	11,7	-4,9	-18,5
Fer esport o exercici	24,7	27,2	10,6	25,2
Sortir de nit	6,2	0,7	-2,6	-25,4
Viatjar fora de Catalunya amb amistats o la parella	-22,1	-15,9	-3,6	-19,0
Fer excursions	34,7	10,3	24,6	2,5
Jugar amb videoconsoles, jocs d’ordinador...	-7,8	22,3	35,4	25,8
Veure la televisió	-15,6	-8,8	3,2	8,0
Assistir a actes polítics	4,9	38,1	86,0	15,9
Assistir a actes religiosos	71,0	313,7	-82,7	-46,9
Anar al cinema	-1,1	-22,9	-26,3	-38,2
Anar al teatre	33,7	-25,4	-41,6	-17,4
Estudiar	6,8	13,4	-5,0	-6,2
Estar amb amics/amigues al carrer	11,3	26,6	15,7	86,4
Quedar amb amics/amigues	5,4	3,6	11,4	12,0
Comprar	3,3	-6,3	-15,8	-4,5
Passejar	20,4	30,5	21,9	21,2
Llegir el diari	-39,4	-29,5	-37,1	-30,9

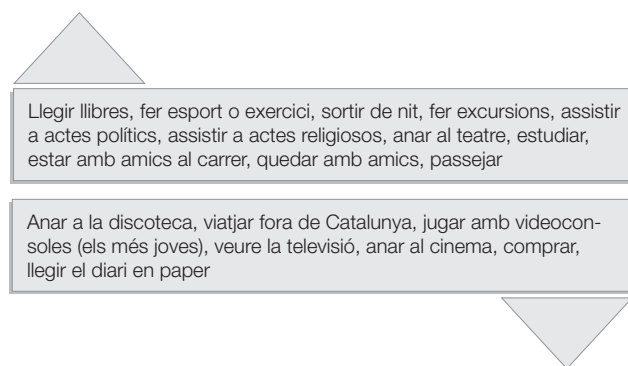
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A grans trets, podem veure que les activitats més oneroses (anar a la discoteca, anar al cinema, anar al teatre o viatjar fora de Catalunya) s’han reduït força en tots els grups d’edat, però la reducció sempre mostra el mateix patró que hem esmentat abans amb anar a la discoteca: les persones joves més joves són les que redueixen menys la seva activitat. Les activitats menys oneroses (fer esport o exercici, fer excursions, estar i quedar amb els amics/amigues, passejar) mostren un increment d’activitat en tots els grups d’edat, mentre que els més joves llegeixen més llibres, surten més de nit i compren més. Jugar als videojocs és una activitat que s’incrementa especialment entre els més grans. Els més joves són

els que incrementen especialment l'activitat religiosa i política. Llegir el diari es redueix de manera uniforme entre tots els grups d'edat, suggerint que es redueix la lectura en paper i s'incrementa la lectura digital.

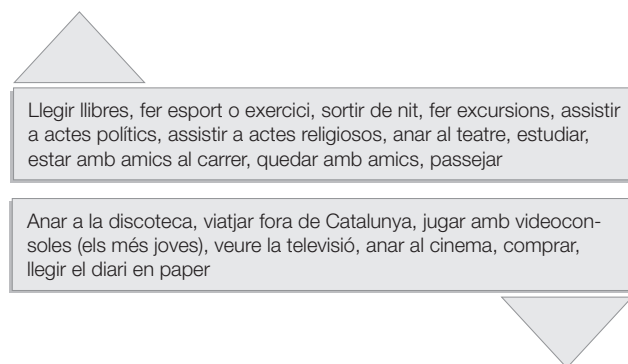
En resum, com mostren les figures 2.10 (joves de 15 a 24 anys) i 2.11 (joves de 25 a 34 anys), la variació entre els grups d'edat suggereix que les persones joves més adultes són les més afectades per la situació de crisi econòmica: és el moment de l'emancipació i de la formació de la pròpia llar. En canvi, en les edats més joves, la dependència de la família sembla atenuar els efectes de la crisi.

FIGURA 2.10. Síntesi de la variació de les activitats d'oci realitzades entre 2007 i 2012. Joves de 15 a 24 anys nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

FIGURA 2.11. Síntesi de la variació de les activitats d'oci realitzades entre 2007 i 2012. Joves de 25 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Finalment, hem analitzat la variació temporal de les activitats d'oci i cultura entre 2007 i 2012 a partir de les característiques personals i familiars de la persona jove. Presentem els resultats a l'Annex on-line. Evidencien l'evolució de cada activitat entre els anys 2007 (abundància econòmica) i 2012 (crisi econòmica i impacte tecnològic). Hem utilitzat un conjunt reduït d'activitats d'oci. L'anàlisi de correspondències s'ha fet utilitzant les dades del 2012 amb indicadors actius i les del 2007 com a variables il·lustratives o passives, excloent-hi els i les joves de nacionalitat no espanyola. Això simplement vol dir que els indicadors del 2012 són els que influeixen en la configuració de l'espai de lleure i el social, i els indicadors del 2007 se situen en les figures segons l'associació amb els hàbits de lleure.

Comparativament, entre l'any 2007 i el 2012, es dona una reducció en les activitats de lleure en general, especialment aquelles que impliquen incórrer en un cost addicional per realitzar-les (anar de compres, llegir el diari en paper, viatjar fora de Catalunya, anar al teatre, anar al cinema). La tecnologia, a més, sembla canviar els patrons d'activitat. Així, anar al cinema s'ha reduït de manera significativa, però en canvi s'ha incrementat la descàrrega de pel·lícules per part de les persones joves de manera que, si sumen ambdues activitats, veure pel·lícules no s'ha reduït, però ha canviat la tecnologia utilitzada per veure'n. Per grups d'edat, les dades suggereixen que la crisi econòmica té un major impacte en les persones joves de més edat que no pas en les més joves.

En conclusió, hem vist que el nivell d'activitat lúdica i cultural entre 2007 i 2012 continua estructurat en funció de l'edat i el sexe de la persona jove; i, per l'altra, les variacions (i transformacions) observades no són iguals entre les diferents categories socials analitzades.

2.3. Una tipologia de joves segons la seva activitat de lleure

2.3.1. Objectius i metodologia

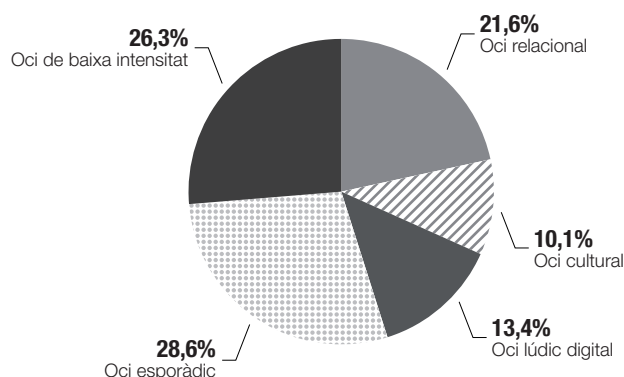
A la secció anterior estàvem interessats a veure com determinades activitats d'oci s'associen les unes amb les altres (com descarregar-se jocs i jugar on-line) i com es relacionen amb les característiques de la persona jove i de la seva família. En aquesta secció, ens volem centrar en els i les joves, no en les activitats. Ara ens interessa conèixer com són de similars i de diferents els individus, no les activitats, però segons les activitats de lleure que realitzen. És a dir, volem classificar els individus segons els seus patrons d'activitats d'oci.

Pel que fa a la metodologia emprada, hem utilitzat una combinació de procediments d'anàlisi multivariant: hem realitzat una anàlisi de la interdependència entre els indicadors (l'anàlisi de correspondències múltiples) per reduir els 32 indicadors d'activitats d'oci a uns pocs hàbits o patrons d'activitat amb correlació nul·la entre ells; i després hem utilitzat procediments de classificació no supervisada. A la secció B) de l'annex on-line es pot trobar una descripció detallada de la metodologia emprada per a la construcció de la tipologia.

2.3.2. Tipologia d'activitats d'oci

L'anàlisi realitzada ha permès classificar el conjunt de joves en cinc grups a partir dels seus hàbits de lleure (gràfic 2.1).

GRÀFIC 2.1. Tipologia d'activitats d'oci. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A la taula 2.5 hem assenyalat les activitats que cada grup fa de més respecte als altres grups⁴. Així, podem veure que el primer grup (que hem anomenat "oci relacional") es caracteritza per anar a la discoteca, realitzar esports, sortir de nit, anar a concerts de música moderna, estudiar, quedar amb amics/amigues, xatejar, participar en xarxes socials, i descarregar pel·lícules i música. El segon grup (oci cultural) es caracteritza per pràcticament fer de tot, encara que destaca per la intensitat amb què realitza activitats d'oci cultural (les probabilitats condicionades més elevades). El tercer grup (oci lúdic digital) pràcticament fa de tot, excepte les activitats culturals, i destaca per la realització d'activitats d'oci lúdic digital. El quart grup (oci esporàdic) opta per alguna activitat d'oci a casa i quan surt ho fa per viatjar, fer excursions, anar a actes religiosos o quedar amb els amics/amigues. I el cinquè grup (oci de baixa intensitat) destaca, comparativament, per realitzar molt poques activitats d'oci. Cal detectar que els grups s'estructuren al voltant dels hàbits (patrons) d'oci descrits en l'apartat anterior: l'hàbit social, el cultural i el lúdic relacional⁵.

4 A la taula A2.1 de l'annex podem veure la caracterització detallada de cada grup segons els hàbits (patrons) d'oci. El grup 1 (oci relacional) es caracteritza per un hàbit cultural i especialment relacional; el grup 2 (oci cultural), per un hàbit social i cultural; el grup 3 (oci digital), per un hàbit social i lúdic; el grup 4 (oci esporàdic), per un hàbit menys social i una mica cultural i relacional; i el grup 5 (oci de baixa intensitat) destaca per la poca activitat de lleure, en comparació.

5 Aquesta caracterització dels grups s'ha fet d'acord amb les probabilitats condicionades observables a la taula A2.5.

TAULA 2.5. Tipologia d'activitats d'oci segons les activitats realitzades. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Activitat	Tipus d'oci				
	Relacional	Cultural	Lúdic digital	Esporàdic	De baixa intensitat
Anar a la discoteca	☒	☒	☒		
Llegir llibres		☒		☒	
Esports	☒	☒	☒		
Sortir de nit	☒	☒	☒		
Viatjar fora de Catalunya		☒		☒	
Fer excursions		☒		☒	
Jugar amb videoconsoles			☒		
Veure la televisió			☒		
Assistir a actes polítics		☒	☒	☒	
Assistir a actes religiosos				☒	
Anar al cinema		☒	☒		
Anar al teatre		☒			
Anar a espectacles de dansa, òpera o música clàssica		☒			
Anar a concerts de música moderna	☒	☒			
Estudiar	☒	☒			
Anar a exposicions i museus		☒			
Estar amb amics/amigues al carrer	☒	☒	☒	☒	
Quedar amb amics/amigues	☒	☒	☒	☒	
Anar de compres		☒		☒	
Passejar		☒		☒	
Llegir el diari en paper		☒		☒	
Llegir el diari a Internet		☒	☒	☒	
Llegir blogs		☒	☒	☒	
Enviar correu electrònic		☒	☒	☒	
Xatejar	☒	☒	☒	☒	
Xarxes socials	☒	☒	☒	☒	
Escoltar la ràdio o veure televisió a Internet		☒	☒	☒	
Jugar on-line			☒		
Descarregar pel·lícules	☒	☒	☒		
Descarregar música	☒	☒	☒		
Descarregar jocs		☒	☒		
Descarregar software		☒	☒		

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

2.3.3. Caracterització de les classes de joves segons els indicadors socials

La taula 2.6 recull les característiques dels individus que formen cada grup⁶. Les persones que formen els grups d'oci relacional i d'oci lúdic digital es caracteritzen per ser els individus més joves de la mostra, nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat i amb progenitors amb estudis secundaris postobligatoris. Però ambdós grups són diferents: el grup d'oci relacional està format principalment per dones, per joves que tenen ambdós pares nascuts a Catalunya i que tenen ocupacions directives, tècniques i professionals; aquestes persones joves han parlat el català o català i castellà per igual a la llar d'origen i tendeixen a viure en municipis petits. Es tracta, doncs, d'un grup de joves amb un origen social relativament benestant.

Els i les joves del grup d'oci lúdic digital es diferencien de l'anterior pel fet que hi predominen els homes, els i les joves amb un progenitor nascut a la resta de l'Estat i amb progenitors que tenen ocupacions mitjanes; la llengua familiar d'origen és el castellà i tendeixen de viure en municipis mitjans. Així, tot i que també hi predominen els joves d'entre 15 i 19 anys, els indicadors d'origen social perfilen un patró menys benestant.

El grup d'individus que practiquen activitats d'oci cultural, en canvi, està compost majoritàriament per dones, de 20 a 24 anys, nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat, amb ambdós progenitors (o almenys un) nascuts a Catalunya; igualment, els progenitors tenen estudis universitaris i treballen en ocupacions directives o com a professionals; aquestes persones joves tenen el català com a llengua d'origen (o català i castellà per igual) i viuen en poblacions petites o bé grans. Es tracta, doncs, del grup amb un origen social més benestant.

El grup que realitza activitats d'oci de manera esporàdica està format majoritàriament per dones entre 25 i 34 anys, nascudes a l'estranger, amb progenitors nascuts a la resta de l'Estat o a l'estranger, amb estudis des d'obligatoris fins a universitaris i amb professions variades; aquestes persones joves han tendit a parlar llengües diferents del català o el castellà a la llar d'origen i viuen en municipis mitjans.

Finalment, el grup que realitza activitats d'oci baixa intensitat està compost per principalment per homes, d'entre 25 i 34 anys, nascuts a l'estranger i amb progenitors nascuts a la resta de l'Estat o a l'estranger. Igualment, els progenitors tenen estudis obligatoris o inferiors i treballen en ocupacions mitjanes o elementals; la seva llengua d'origen tendeix a no ser el català ni el castellà i viuen en municipis grans. Així doncs, les persones que conformen aquest grup són les que fan menys activitats d'oci i, al mateix temps, les que tenen un origen social més vulnerable.

6 Concretament, la taula mostra les categories de les variables independents que caracteritzen els individus dels grups segons la seva probabilitat condicionada a haver estat classificats en un grup o en un altre. La taula s'ha fet a partir de la informació detallada de la taula A2.6.

TAULA 2.6. Tipologia d'activitats d'oci segons les característiques dels individus. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Característica sociodemogràfica	Tipus d'oci				
	Relacional	Cultural	Lúdic digital	Esporàdic	De baixa intensitat
Sexe	Dones	Dones	Homes	Dones	Homes
Grup d'edat	De 15 a 24 anys	De 20 a 24 anys	De 15 a 24 anys	De 25 a 34 anys	De 25 a 34 anys
Lloc de naixement	A Catalunya o a la resta de l'Estat	A Catalunya o a la resta de l'Estat	A Catalunya o a la resta de l'Estat	A l'estranger	A l'estranger
Lloc de naixement del pare i la mare	Ambdós a Catalunya	Ambdós a Catalunya i un almenys a l'Estat	Ambdós a Catalunya i un almenys a l'Estat	Ambdós a la resta de l'Estat o a l'estranger	Ambdós a la resta de l'Estat o a l'estranger
Estudis més alts del pare o la mare	Secundaris postobligatoris	Universitaris	Secundaris postobligatoris	Obligatori fins a universitaris	Obligatori o menys
Categoria socioeconòmica més alta del pare o la mare	Ocupacions directives i tècniques i professionals	Ocupacions directives i tècniques i professionals	Ocupacions mitjanes	Ocupacions directives i tècniques i professionals i mitjanes	Ocupacions mitjanes i elementals
Llengua familiar d'origen	Català i tant català com castellà	Català i tant català com castellà	Castellà	Tant català com castellà i altres llengües	Altres llengües
Grandària del municipi	De 2.001 a 10.000 hab.	De 2.001 a 10.000 hab. i més de 50.000 hab.	De 20.001 a 50.000 hab.	De 20.001 a 50.000 hab.	Menys de 50.001 hab.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Els resultats indiquen clarament que els diferents grups estan estructurats segons l'edat i la posició social de les persones joves.

La taula 2.7 ens mostra la relació dels grups de la tipologia amb algunes variables relacionades amb l'activitat laboral i l'emancipació⁷. En particular, hem emprat l'edat en què l'ocupació esdevé l'activitat principal, l'activitat principal, l'activitat complementària i la situació de convivència. Podem veure que els grups amb més activitat d'oci són els formats per estudiants que viuen a la llar dels progenitors o bé sols. En el grup d'activitat esporàdica i el de baixa intensitat, en canvi, els individus estan ocupats des de molt joves, especialment el grup d'oci de baixa intensitat, o tenen responsabilitats familiars, viuen en parella i tenen fills al seu càrrec.

⁷ Concretament, la taula mostra una caracterització dels grups segons les probabilitats condicionades a haver estat classificat/ada en un determinat grup. La taula s'ha fet a partir de la informació detallada de la taula A2.7.

TAULA 2.7. Tipologia d'activitats d'oci segons la relació amb l'activitat laboral i l'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable d'activitat laboral o emancipació	Tipus d'oci				
	Relacional	Cultural	Lúdic digital	Esporàdic	De baixa intensitat
Edat ocupació activitat principal	De 19 a 22 anys	De 19 a 30 anys	De 15 a 18 anys i de 27 a 30 anys	De 19 a 26 anys	De 15 a 18 anys
Activitat principal	Estudiant i pràctiques retribuïdes	Estudiant	Estudiant i pràctiques retribuïdes	Ocupat/ada i aturat/ada	Responsabilitats familiars, aturat/ada, altres situacions, ocupat/ada
Activitat complementària	Treballa, fa feinetes	Treballa, pràctiques retribuïdes	Fa feinetes, a l'atur	Estudia, cap	Estudia, cap
Situació de convivència	Llar d'origen	Sol/a	Llar d'origen	Parella amb i sense fills/filles	Parella amb fills/filles

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si ara ens fixem en les dades que proporciona la taula 2.8 sobre la posició social actual (nivell d'estudis i ingressos) dels individus que formen els grups, podem veure que les persones joves que tenen el nivell d'estudis més elevat (i també les seves parelles) estan especialment sobrerrepresentades en el grup d'oci cultural i lúdic digital, encara que els seus ingressos personals siguin baixos, els familiars són els elevats.

TAULA 2.8. Tipologia d'activitats d'oci segons la posició social dels individus. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable de posició social	Tipus d'oci				
	Relacional	Cultural	Lúdic digital	Esporàdic	De baixa intensitat
Nivell d'estudis	Secundaris postobligatoris	Superiors, secundaris postobligatoris	Obligatori i secundaris postobligatoris	Superiors	Obligatori
Nivell d'estudis de la parella	Secundaris postobligatoris	Superiors	Superiors	Secundaris postobligatoris i superiors	Obligatori
Ingressos individuals	1r i 2n quartils	4t quartil	1r quartil	4t i 3r quartils	2n, 3r i 4t quartils
Ingressos de la llar	4t quartil	4t quartil	2n quartil	3r i 4t quartils	1r quartil

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Contràriament, els individus dels grups d'oci esporàdic o de baixa intensitat mostren uns indicadors de baixa posició social; encara que els ingressos personals siguin elevats (en

comparació amb els ingressos d'altres joves), els de la llar són els més baixos, igual que els estudis de la parella. Si ens fixem en la procedència dels individus que formen els cinc grups, podem veure que els i les joves que provenen del Magrib, la resta d'Àfrica, Amèrica del Nord i Central i Àsia i Oceania estan distribuïts en els grups amb menys activitat d'oci; mentre que els que provenen de l'Europa dels 27 es distribueixen majoritàriament en els grups d'oci relacional i d'oci esporàdic.

Per si encara quedava algun dubte, hem analitzat la mobilitat per motius d'oci, estudis, feina i per portar els infants a l'escola. Clarament, els grups d'oci relacional, cultural i digital es mouen per motius d'oci i d'estudi; els grups d'oci esporàdic i de baixa intensitat, en canvi, es mouen per feina i per portar els nens a l'escola.

TAULA 2.9. Tipologia d'activitats d'oci segons el tipus de mobilitat dels individus. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Mobilitat	Tipus d'oci				
	Relacional	Cultural	Lúdic digital	Esporàdic	De baixa intensitat
Per estudis	☒	☒	☒		
Per feina		☒		☒	☒
Portar infants a l'escola				☒	☒
Per oci	☒	☒	☒		

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Finalment, examinem l'ús que les persones joves fan dels serveis adreçats a la joventut i de les infraestructures culturals. A la taula 2.10 mostrem el resultat de dividir les probabilitats d'utilitzar un determinat servei o infraestructura per la mida del grup. Així, un valor superior a 1 ens indica que el grup té una participació en el servei o infraestructura superior a la que li correspondria tenint en compte el pes del grup entre el total de joves, i a l'inrevés. Per exemple, si ens fixem en el Carnet Jove, les persones joves classificades en el grup d'oci relacional o cultural en fan un ús superior a la resta de joves, estan un 20% sobrerrepresentats entre els joves que tenen Carnet Jove.

Globalment podem veure que els joves classificats en el grup d'oci cultural fan un ús més elevat de tots els serveis, especialment dels alberg juvenils, els centres cívics, els camps d'estiu i els casals de joves. En canvi, contrasta el poc ús que fan dels serveis i de les infraestructures els joves classificats en el grup d'oci de baixa intensitat. La resta de les persones joves tenen una participació en els serveis i les infraestructures equivalent a la seva mida (un índex al voltant d'1). Si fem una anàlisi horitzontal podem veure que el Carnet Jove i el Tiquet 3 i el carnet de biblioteca són els serveis més utilitzats, un 68,9% i un 62,3% respectivament.

TAULA 2.10. Ús dels serveis o ajuts relacionats amb la cultura i l'oci segons la tipologia d'activitats d'oci. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Índex

Servei o ajut	Tipus d'oci					Total
	Relacional	Cultural	Lúdic digital	Esporàdic	De baixa intensitat	
Carnet Jove	1,2	1,2	1,0	1,0	0,7	68,9
Tiquet 3 i carnet biblioteca	1,1	1,3	1,0	1,1	0,7	62,3
Alberg juvenil	1,0	2,1	1,0	1,0	0,6	21,4
Activitats i camps d'estiu	1,3	1,6	1,1	0,9	0,5	16,9
Casal de joves	1,0	1,5	1,5	0,9	0,6	14,3
Centre cívic	0,8	1,7	0,9	1,1	0,8	18,5

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La valoració, en una escala entre 1 (mínima valoració) i 10 (màxima valoració), dels serveis o ajuts d'oci es mostra en la taula 2.11. Podem veure que els grups que incorporen els individus més joves i amb una millor posició social mostren una valoració més elevada del Carnet Jove, i els classificats en el grup d'oci cultural són els que més valoren el Tiquet 3 i el carnet de biblioteca i els albergs juvenils. Els joves classificats en el grup d'oci esporàdic destaquen per la seva elevada valoració del carnet de biblioteca. Per a la resta de serveis les mitjanes, encara que elevades, no són significativament diferents. Un test de mitjanes ens indica que, pel que fa al Carnet Jove, les mitjanes són significativament diferents (les del grup d'oci relacional i el cultural no són diferents entre elles); per al Tiquet 3 i el carnet de biblioteca obtenim un resultat similar, excepte per a l'oci relacional i el digital, que tenen mitjanes similars; per als albergs juvenils, les mitjanes són diferents únicament per a l'oci cultural; per a la resta dels serveis no hi ha diferències estadísticament significatives.

TAULA 2.11. Valoració dels serveis relacionats amb la cultura i l'oci. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

Servei o ajut	Tipus d'oci				
	Relacional	Cultural	Lúdic digital	Esporàdic	De baixa intensitat
Carnet Jove	6,8	6,8	7,2	6,5	6,3
Tiquet 3 i carnet biblioteca	7,3	8,0	7,4	7,9	7,6
Alberg juvenil	7,5	7,8	7,5	7,7	7,6
Activitats i camps d'estiu	8	8,1	8,5	8,1	8,3
Casal de joves	7,4	7,9	7,2	7,6	8,0
Centre cívic	7,7	7,9	7,6	7,7	7,5

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

2.4. Conclusions

Aquest capítol ha analitzat les pràctiques de lleure de les persones joves durant la seva transició cap a la vida adulta en un context social caracteritzat per la crisi econòmica iniciada l'any 2008, una acceleració del procés de transformació tecnològica de les activitats de lleure i una immigració elevada. Amb l'objectiu de conèixer-ne l'efecte en els patrons d'activitat d'oci i cultura juvenil, hem identificat els hàbits de lleure i mostrat com varien en funció de les característiques dels i de les joves, de les seves famílies i del seu entorn; després, hem comparat la variació observada en les activitats de lleure de l'any 2012 amb les de l'any 2007, un període de 5 anys en què la crisi econòmica i l'adopció de les tecnologies digitals han tingut un paper protagonista. Finalment, hem classificat els joves i les joves en funció de les activitats realitzades durant el seu temps lliure per tal de formar una tipologia de joves segons els hàbits de lleure i, seguidament, hem descrit els grups en funció d'un conjunt d'indicadors socials.

Una primera anàlisi de les activitats de lleure entre els grups d'edat estudiats ens suggereix que els indicadors no es reparteixen homogèniament. Però les diferències no obeeixen en tots els casos al principi que "a més edat" o "a menys edat" es fa més o menys una determinada activitat. En alguns casos, efectivament, la intensitat amb què es practica una activitat creix o decreix amb l'edat. Per exemple, hi ha un seguit d'activitats que els més joves fan molt i que decreixen amb l'edat: descarregar jocs, música o software, estudiar, xatejar, jugar on-line, amb videoconsoles o jocs d'ordinador, estar amb amics/amigues al carrer o a la plaça i utilitzar les xarxes socials. Pel que fa al cas contrari, és a dir, activitats que augmentin gradualment amb l'edat, n'hi ha moltes menys i, sobretot, l'augment és molt menor (llegir diaris, tant en paper com per Internet i passejar). Per tant, trobem que hi ha més activitats específiques realitzades pels més joves i menys pels més adults.

Per entendre com s'interrelacionen les activitats entre sí, hem realitzat una anàlisi simultània de tots els indicadors d'activitat d'oci i cultural. Els resultats mostren tres grans patrons d'activitats d'oci:

- 1) Un eix definit per l'oposició entre les activitats de lleure que impliquen interacció social versus les activitats de lleure que es realitzen individualment. Entre les primeres activitats trobem sortir de nit, anar a la discoteca, xatejar, fer servir les xarxes socials o estar amb els amics/amigues al carrer o a la plaça; entre les segones, llegir llibres, comprar, llegir el diari on-line o en paper o veure la televisió.
- 2) Un segon eix confronta les activitats culturals amb les no culturals. Les primeres inclouen assistir a espectacles escènics (teatre, dansa, òpera o música clàssica), anar a museus i exposicions i a concerts de música moderna; les segones inclouen jugar on-line, anar a la discoteca, jugar amb videoconsoles o connectar-se a les xarxes socials.
- 3) Un tercer eix separa les activitats lúdiques digitals de les relacionals. Entre les primeres trobem jugar on-line i amb videoconsoles, descarregar jocs, software, etc.; i, entre les segones, sortir de nit, descarregar música, participar en xarxes socials, xatejar, anar a la discoteca o quedar amb els amics/amigues al carrer.

Els hàbits de lleure estan relacionats amb algunes característiques dels i de les joves. Així, l'eix relacional/lúdic digital està negativament relacionat amb l'edat dels i de les joves: com més joves, més activitat lúdica i relacional realitzen, i aquesta minva en els grups de joves més adults. L'hàbit cultural i relacional, en canvi, estan més relacionats amb el sexe: les dones realitzen més activitats culturals i relacionals que els homes i, aquests, més activitats lúdiques digitals.

L'anàlisi també ens ha permès observar la relació de la posició social de la família d'origen del jove amb la seva activitat de lleure. S'observa que la posició social dels progenitors influeix positivament en l'hàbit d'oci cultural dels i de les joves: a major nivell d'estudis dels progenitors, més activitat de lleure, especialment, lleure cultural; i, a l'inrevés, s'observa que quan la família d'origen té una posició social baixa, les activitats culturals de la persona jove disminueixen.

La influència de la família en les activitats de les persones joves és tan elevada que l'anàlisi realitzada ens mostra l'existència d'un grup aïllat socialment: són els joves i les joves els progenitors dels quals tenen una posició social més baixa, concretament d'origen immigrant, que com a llengua d'origen no tenen el català ni el castellà; són, també, els grups que assisteixen a més activitats religioses. Per contra, la resta de joves, tot i les diferències de posició social i d'edat, presenten una certa homogeneïtat social en els hàbits de lleure, en què les diferències s'expliquen pel sexe o l'edat, més que per la posició social de la família.

Entre l'any 2007 i el 2012 podem veure una reducció en les activitats de lleure en general, especialment d'aquelles que impliquen incórrer en un cost addicional per realitzar-les (anar de compres, llegir el diari en paper, viatjar fora de Catalunya i anar al teatre o al cinema). La tecnologia, a més, sembla canviar els patrons d'activitat: així, anar al cinema s'ha reduït de manera significativa, però en canvi s'ha incrementat la descàrrega de pel·lícules per part dels i de les joves de manera que, si sumen ambdues activitats, veure pel·lícules no s'ha reduït, sinó que ha canviat la tecnologia utilitzada per veure'n. Quan analitzem la manera com la reducció de l'activitat d'oci i cultura es distribueix entre els grups d'edat, les dades suggereixen que la crisi econòmica té un major impacte en les persones joves de més edat: és el moment de l'emancipació i de la formació de la pròpia llar. En canvi, en les edats més joves, la dependència de la família sembla atenuar els efectes de la crisi i, pel que es desprèn dels resultats, la seva sobrerepresentació en el consum d'activitats d'oci creix, malgrat que disminueixi la mida del grup d'edat.

Per altra banda, segons les seves activitats de lleure, les persones joves es poden classificar en cinc grups, que es caracteritzen per realitzar activitats: 1) d'oci relacional, 2) d'oci cultural, 3) d'oci lúdic digital, 4) d'oci esporàdic, i 5) d'oci de baixa intensitat. La probabilitat que un jove sigui classificat en un dels cinc grups d'oci depèn principalment de l'edat i del sexe: com més joves són més elevada és la probabilitat de formar part dels grups d'oci relacional o digital i, a mida que entren en el món adult, és més probable que siguin classificats en el grup d'oci cultural, oci esporàdic o de baixa intensitat. Les dones, en canvi, per a la mateixa edat, tenen una major probabilitat de formar part del grup d'oci cultural o d'oci esporàdic.

Els joves i les joves que predominen en els grups d'oci esporàdic i de baixa intensitat són els que han completat la transició a la vida adulta (viuen en parella i amb fills), tenen un nivell d'estudis inferior al de la resta de joves, igual que les seves parelles. Aparentment, són els joves que més pateixen la crisi econòmica (bona part està aturada) i no poden aprofitar del tot les tecnologies digitals per incrementar la seva activitat ja que els ingressos de la llar són, en comparació, escassos. Els i les joves dels grups d'oci relacional, cultural i lúdic digital, en canvi, tendeixen a tenir menys responsabilitats familiars i, gràcies als recursos socials i econòmics de la família (d'origen o pròpia), tenen més temps lliure i recursos culturals i econòmics per gaudir del temps de lleure. L'ús que les persones joves fan dels serveis i de les infraestructures culturals i d'oci adreçats a joves torna a mostrar el mateix patró: els i les joves que formen els grups d'oci relacional, cultural o digital estan sobrerrepresentats entre les persones joves que utilitzen els serveis.

En conclusió, les activitats de lleure juvenil estan influenciades per les necessitats de relació, aproximades per l'edat, i d'expressió de les diferències de gènere, primer, i per la posició social de la família, després. El lloc on viuen les persones joves no sembla incidir en les seves activitats. Les diferències de posició social ens indiquen l'existència d'un grup de joves aïllat socialment; la resta dels i de les joves mostren patrons d'activitat similar tenint en compte les diferències de posició social de llurs famílies. La classificació realitzada dels i de les joves ens aporta més evidència a favor d'aquesta interpretació: els i les joves desafavorits estan classificats en els grups d'oci esporàdic i de baixa intensitat, amb menys temps lliure des de ben joves. La resta es classifica principalment entre els joves d'oci relacional, cultural i lúdic digital. Finalment, cal remarcar la necessitat d'incloure les tecnologies digitals en l'estudi de les activitats de lleure juvenil: la crisi ha afavorit les tecnologies digitals, però el seu ús també està restringit pels recursos materials de les famílies i de les persones joves.

Bibliografia

Bibliography of Software Packages (2010). *Exploratory Multivariate Analysis by Example Using R*. [en línia] CRC Press. Disponible a: <http://www.crcnetbase.com/doi/abs/10.1201/b10345-7>

BOURDIEU, P. (1979). *La Distinction: Critique Sociale Du Jugement*. París: Editions de Minuit.

CHESEL, D.; DUFOUR, A.-B. i THIOULOUSE, J. (n.d.). "The ade4 Package - I: One-Table Methods". A: R News, núm. 4 (1), p. 5-10.

FINA, X. (ed.) (2010). *Cultura i joves II: Hàbits culturals i polítiques públiques*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

GREENACRE, M. J. (1984). *Theory and Applications of Correspondence Analysis*. London: Academic Press.

GREENACRE, M. J. (1993). *Correspondence Analysis in Practice*. San Diego, CA: Academic Press.

HUSSON, F.; JOSSE, J. i PAGÈS, J. (2010). *Principal component methods - hierarchical clustering - partitional clustering: why would we need to choose for visualizing data?* CRC Press. Disponible a: <http://www.agrocampus-ouest.fr/math/>

IDESCAT (ed.) (2002). *Estadística dels joves de Catalunya*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

LEBART, L.; MORINEAU, A. i WARWICK, K. M. (1984). *Multivariate Descriptive Statistical Analysis*. New York: John Wiley & Sons.

MAGIDSON, J. i VERMUNT, J. K. (2001). "Latent class factor and cluster models, bi-plots, and related graphical displays". A: SOBER, M. i BECKER, M. (eds.). *Sociological Methodology*. Boston: Blackwell Publishers, vol. 31, p. 223-264.

MIRET, P; SALVADÓ, A.; SERRACANT, P. i SOLER, R. (2007). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007: Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Barcelona: Secretaria General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

NISHISATO, S. (1994). *Elements of Dual Scaling*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

PARDO, C. E. i DEL CAMPO, P. C. (2007). *Combination of Factorial Methods and Cluster Analysis in R: The Package FactoClass*. A: Revista Colombiana de Estadística, núm. 30 (2), p. 231-245.

VERMUNT, J. K. i MAGIDSON, J. (2002). "Latent class cluster analysis". A: HAGENAARS, J. i MCCUTCHEON, A. (eds.). *Applied Latent Class Models*. Cambridge: Cambridge University Press.

3. SALUT

Entre la satisfacció vital i els impactes de la precarietat sobre la salut de la joventut de Catalunya

Josep Lluís Espluga i Trenc i Àlex Boso i Gaspar

3.1. Introducció

3.1.1. Sobre el concepte de salut

La salut no és un concepte obvi i des de fa dècades se cerca la manera de definir-lo i d'operativitzar-lo com alguna cosa més que la mera pèrdua de la normalitat biològica. Hi ha un cert consens entre la comunitat d'estudiosos que el model biomèdic basat en símptomes de trastorns físics o mentals esdevé massa reduccionista a l'hora d'informar d'uns processos complexos que inclouen multitud d'elements individuals i grupals, així com enormes influències de les estructures socials, polítiques, econòmiques i culturals. La pròpia definició de l'Organització Mundial de la Salut (WHO, 1948) procura anar més enllà en definir la salut no només com l'absència de trastorns o malalties, sinó com un estat de benestar de la persona, un benestar en el qual podem identificar analíticament diferents dimensions (físiques, psíquiques i socials) que tampoc no són gaire fàcils d'operativitzar, però que històricament han permès assolir certs consensos a l'hora de formular polítiques públiques sobre salut.

Blaxter (2004) identifica quatre dimensions del concepte de salut. Les dues primeres, referides a l'*estatus de salut* de les persones (una característica relativament permanent, almenys durant un període de temps) i les altres dues referides a l'*estat de salut* (una característica estrictament temporal):

- Malaltia (*disease*): procés patològic que implica una desviació de la normalitat biològica.
- Discapacitat (*impairment*): pèrdua de capacitats físiques o psíquiques per poder portar una vida amb normalitat.
- Malestar psicosocial (*psychosocial malaise*): percepció de desequilibri entre les exigències de l'entorn social i les capacitats de la persona per fer-hi front, que es tradueix en situacions de tensió psicosocial, angoixa, ansietat, etc.

- Sensació d'estar malalt (*illness*): experiència subjectiva de tenir símptomes de mala salut (que, tot i que habitualment coincideix amb la presència d'un procés patològic real, també es pot presentar sense que hi hagi cap malaltia objectiva).

El disseny del present estudi, basat en les respostes de les persones enquestades, només permet obtenir una informació parcial sobre aquestes quatre dimensions, però serà suficient per a dibuixar els contorns de la població jove de Catalunya pel que fa a la salut i formular algunes hipòtesis sobre els possibles processos i fenòmens en un context socioeconòmic tan advers com l'actual.

3.1.2. La joventut i la salut, unes relacions poc explícites

Per raons de procés purament biològic, la població jove és el grup d'edat que acostuma a gaudir d'un millor nivell de salut, i això té diverses conseqüències. En primer lloc, ha facilitat que els estudis sobre salut pública, històricament, s'hagin centrat més en els grups que pateixen més problemes, bàsicament gent gran i infants, deixant relativament de banda la salut juvenil (Furlong, 2009). En segon lloc, la millor salut en general de les persones joves fa que rarament expressin demandes o preocupacions relacionades amb aquest tema, motiu pel qual no és fàcil que formi part de les prioritats de les agendes polítiques (Espluga, 2011). Tanmateix, durant les darreres dues dècades s'ha anat publicant una creixent bibliografia sobre salut juvenil, principalment de caire normatiu, ja que l'evolució de la salut de la joventut ha generat una creixent preocupació social des d'un punt de vista moral. La percepció pública de les actituds i dels comportaments transgressors que acompanyen els processos vitals de transició a la vida adulta s'han traduït, amb freqüència, en una mena de pànic col·lectiu que ha propiciat la realització de cada cop més ambiciosos estudis i més polítiques sobre salut juvenil. En aquest sentit, una bona part de la bibliografia sobre salut jove presenta una preocupant tendència a fer judicis morals sobre els comportaments dels joves i de les joves (West, 2009), sovint deixant de banda el seu context social i cultural.

Des d'aquest punt de vista, es podria dir que la salut de les persones joves ha estat un tema parcialment ocult, tant per a l'acadèmia com per a la política, tot i que durant la darrera dècada i mitja s'han realitzat importants esforços per caracteritzar els processos de pèrdua i de manteniment de la salut entre la població jove. Aquests esforços s'han centrat, sobretot, en la descripció de l'evolució d'indicadors de salut relatius a les persones joves en edat escolar (que són les més a l'abast dels investigadors/ores, i que poden ser tractades de manera més o menys homogènia perquè estan agrupades temporalment i espacialment en el recinte escolar). No és freqüent trobar estudis sistemàtics que incloguin la població jove no escolaritzada, cosa que fa importants les dades de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (EJC12).

3.1.3. La salut de la joventut de Catalunya segons estudis previs

Igual com la població de totes les edats, la joventut catalana està exposada a una sèrie de factors i de contextos de risc que afecten poc o molt la seva salut, si bé amb unes peculia-

ritats pròpies de l'etapa de transició que la caracteritza. Per a tenir en compte les principals problemàtiques de l'evolució de la salut de les persones joves catalanes, aquí partirem dels estudis previs realitzats en el marc de l'Observatori Català de la Joventut, principalment dels estudis *Salut i joves* realitzats per Romaní (2006) i Espluga *et al.* (2010).

L'estudi d'Oriol Romaní avançava la hipòtesi que “l'estat de salut de la població jove catalana acostuma a ser força positiu, almenys pel que fa als indicadors de mortalitat, morbiditat i esperança de vida, tot i que hi ha una minoria significativa de joves que es veu afectada per diverses malalties (infeccioses, neurològiques, cròniques, etc.), així com per situacions i comportaments de risc que els generen problemes” (*op. cit.*: 62). L'anàlisi d'Espluga *et al.* (2010) confirmava aquestes idees sense gaires matisos i, a partir d'anàlisis tipològiques de l'Enquesta de Salut de Catalunya, mostrava com una sèrie de variables estructurals -la precarietat laboral, l'accés a l'habitatge, el poder formar part d'una xarxa social intensa, etc.- influeixen en la distribució desigual d'aquells danys, trastorns i comportaments de risc entre la població jove.

Romaní considerava també que “les desigualtats de gènere i de classe social, a mitjà o a llarg termini tenen una incidència fonamental en els problemes de salut. En canvi, la categoria 'ètnia' o 'immigrant' no acostumava a tenir gaire sentit per si sola amb relació a la salut, sinó que més aviat constituïa un factor mediador amb unes causes prèvies situades en les desigualtats socials” (*op. cit.*: 62). L'estudi d'Espluga *et al.* (2010) constata com l'estatus socioeconòmic i el sexe són presents en la majoria de distincions per grups. La majoria de factors de risc afecten més els grups d'estatus baix i les dones. En canvi, les entrevistes amb joves immigrants van mostrar que no hi havia gaires característiques ètniques que influïssin en l'estat de salut, sinó que si alguns dels i de les immigrants tenien pitjor salut era sobretot per les altres variables clau: classe social i sexe.

Així mateix, es partia de la idea que en els àmbits juvenils “hi ha una sèrie de factors que produeixen lesions immediates (accidents) en joves: riscos laborals, accidents de trànsit, violència urbana, violència de gènere, etc.”. És possible que alguns grups socials es vegin afectats per una acumulació d'aquestes “violències”. A més, els problemes de salut acostumen a estar relacionats amb tota una sèrie de consums inadequats: d'alimentació (trastorns de comportament alimentari, obesitat, etc.), d'alcohol (noves pautes de consum compulsiu), de tabac (manteniment de consums elevats, edat d'inici cada cop menor), de drogues il·legals (expansió del cànnabis i, menys, de la cocaïna). Tot plegat té a veure amb una forta pressió expansiva dels models hegemònics de recerca d'una identitat a través del consum, així com una forta pressió del mercat (p. 62). Efectivament, tal com Romaní havia detectat, una de les coses que l'estudi d'Espluga *et al.* (2010) constata és el paper ritual de certes pautes culturals relacionades amb consum i comportament de risc, unes pautes que juguen un paper clau en els processos de socialització i de transició a la vida adulta. En aquest sentit, el risc s'hauria d'interpretar com un element consubstancial dels processos de transició vital de certs grups de joves, que forma part del procés d'aprenentatge vers una vida més autònoma.

Finalment, Romaní ens advertia que “hi ha aspectes de la vida on la dimensió relacional és fonamental, com en el sexe i en la salut mental. La salut sexual es mou en uns nivells

generalment acceptables, mentre que els trastorns mentals difusos es troben en expansió, cosa que pot ser preocupant a mitjà o a llarg termini” (p. 63), coses que confirmaven també l'estudi d'Espluga *et al.* (2010), completades amb la constatació d'una major pressió psicosocial sobre les noies en tots els àmbits (laboral, escolar, familiar i d'oci).

L'anàlisi d'Espluga *et al.* (2010) il·lustrava també totes les característiques esmentades amb una tipologia que permetia classificar la població jove de Catalunya de l'any 2006 en quatre grups:

- a) Joves amb hàbits saludables i un estat de salut bo. Aquestes persones no consumien cap tipus de substància de risc legal ni il·legal i feien una activitat física intensa. Entre aquests joves predominaven els que no treballaven i vivien amb les respectives famílies d'origen (bàsicament estudiants). Representaven el 43% de la població jove.
- b) Joves amb hàbits i estats saludables, però amb una major presència de fumadors/es (de tabac) i de joves que no feien gaire activitat física. La gran majoria estaven treballant i més de la meitat convivien amb la parella i/o fills. Aquest és el grup que presentava uns nivells de suport social més alts (possibilitat de parlar amb algú de les coses que els preocupen, de sortir amb altres persones, de rebre ajut, etc.). Representaven el 29% de la població jove.
- c) Joves amb mal estat de salut i hàbits poc saludables. La gran majoria consumia tabac i drogues il·legals i una bona part presentava consums d'alcohol de risc. Tenien un estat de salut pitjor que la mitjana, i més risc de mala salut mental i de dolors i malestar moderats que la mitjana. Eren més homes que dones i la probabilitat de pertànyer a aquest grup augmentava entre els que vivien sols o amb amics/amigues. Representaven el 13% de la població jove.
- d) Joves amb mal estat de salut. La majoria manifestaven dolors o malestar moderats o alts, el seu risc de mala salut mental era el doble que la mitjana i feien molt poca activitat física. La gran majoria treballaven i tenien una important exposició a riscos laborals. Hi havia més dones que homes, la majoria convivien amb la parella i/o fills, i eren el grup amb menys suport social en el seu entorn. A més, el fet d'haver nascut a l'estranger incrementava la probabilitat de pertànyer a aquest grup. Representaven el 15% de la població jove.

En el present estudi s'intentarà aportar evidències per contrastar o matisar aquestes línies generals sobre la salut de la joventut de Catalunya. L'explotació de la base de dades de l'EJC12 s'ha realitzat mitjançant: (i) una anàlisi univariada, a partir de les taules de freqüències bàsiques d'una sèrie de variables relacionades amb l'estat de salut, les pràctiques de risc i la salut laboral; (ii) una anàlisi bivariada, a partir de taules de contingència, on s'ha utilitzat la prova Chi quadrat de Pearson per analitzar les possibles relacions d'associació entre la percepció de la salut i les variables sociodemogràfiques principals (a l'Annex on-line¹

¹ L'Annex es pot consultar a la pàgina web de l'Observatori Català de la Joventut: www.gencat.cat/joventut/observatori

es pot veure la categorització i les taules de freqüències de les variables independents); i, finalment, (iii) una anàlisi tipològica multivariada, mitjançant el procediment que es detalla en un apartat posterior d'aquest text.

3.2. Estat de salut, benestar i accidents

En aquest apartat ens centrarem en l'anàlisi dels indicadors referits a l'estat de salut de la població jove.

3.2.1. Satisfacció vital

En primer lloc ens centrem en el grau de satisfacció que manifesten els i les joves amb la seva vida actual. Es tracta d'una variable que encaixa amb la definició de salut entesa com una cosa que transcendeix la mera absència de danys o de malaltia (tal com pretenia l'OMS), així com amb la dimensió de percepció més subjectiva de les quatre dimensions de Blaxter (2004) esmentades més amunt. A la pregunta de fins a quin punt el jovent català està satisfet amb la seva vida (taula 3.1), la mitjana de les respostes és de 7,9 (en una escala de 0 a 10), cosa que indica uns nivells de satisfacció relativament alts.

TAULA 3.1. Nivell de satisfacció amb la vida. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge sobre una escala de 0 (nivell més baix) a 10 (nivell més alt)

Nivell de satisfacció	%	% acumulat
0	0,3	0,3
1	0,0	0,3
2	0,7	1,0
3	1,1	2,1
4	1,0	3,0
5	3,8	6,9
6	7,3	14,1
7	19,0	33,2
8	33,4	66,5
9	17,3	83,8
10	16,2	100
Total	100	-

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les dades permeten observar que dues terceres parts de la població jove se situa per damunt de la mitjana, mentre que una tercera part ho fa per davall. Només hi ha un 14,1% per sota de 7, que serien els més insatsifets. De fet, entre el 7 i el 8 s'agrupen més de la meitat de les respostes.

Les anàlisis de contingències efectuades (taules A3.1-A3.7 de l'Annex on-line) mostren que els i les joves que es consideren més satisfets que la mitjana són tant homes com dones, tant estudiants com no estudiants i de tots els àmbits territorials (és a dir, no hi ha diferències significatives per a aquestes variables). No obstant això, sí que hi ha diferències en funció de l'edat, ja que els menors de 20 anys mostren una major satisfacció vital, mentre que a mesura que augmenta l'edat la proporció de persones que es consideren satisfetes tendeix a disminuir. El jovent d'origen nadiu es mostra més satisfet que el jovent immigrat. I també hi ha diferències significatives en funció de l'estatus socioeconòmic dels progenitors, de tal manera que aquelles persones amb pare o mare de categories més altes es manifesten més satisfetes (per exemple, entre aquells amb pare o mare que ocupen càrrecs directius o gerencials hi ha un 76,3% de joves amb una satisfacció per damunt de la mitjana; mentre que entre aquells amb progenitors d'ocupacions elementals la proporció baixa al 64%). Per altra banda, s'observa que la satisfacció vital disminueix entre els i les joves que estan a l'atur o en situació d'inactivitat.

En definitiva, les dimensions estructurals lligades al món laboral, a l'estatus social familiar, i també a les seves conseqüències amb el pas del temps (ja que amb l'edat disminueix la satisfacció vital) són les que més influeixen en la valoració de l'autosatisfacció vital.

3.2.2. Salut psicosocial

El 81,6% dels i les joves no s'ha sentit gaire angoixat ni ha patit ansietat, o potser només alguna vegada, durant els dotze mesos previs a l'enquesta (taula 3.2). En canvi, hi ha un 15,3% que se n'ha sentit sovint i un 3,1% sempre o gairebé sempre, cosa que ens indica que un 18,4% manifesta patir aquests símptomes de malestar psicosocial sovint.

TAULA 3.2. Haver-se sentit deprimít/ida, angoixat/ada o haver patit ansietat en els darrers dotze mesos. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Haver-se sentit deprimít/ida, angoixat/ada o haver patit ansietat	%
Mai o gairebé mai	38,8
Alguna vegada	42,8
Sovint	15,3
Sempre o gairebé sempre	3,1
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les persones que s'han sentit més deprimides, angoixades o han patit situacions d'ansietat (taules A3.2-A3.7) són més dones (21,3%) que homes (15,5%), i a mesura que augmenta l'edat s'incrementa la proporció de joves que manifesten aquests símptomes, tot i que a partir dels 30 anys s'estabilitza i fins i tot torna a disminuir una mica. Es tracta d'uns símptomes que també són més freqüents entre els i les joves que estan a l'atur (29,2%) o en situacions d'inactivitat (27,8%), mentre que són molt menors entre estudiants (17,0%)

i ocupats (15,9%). De fet, els i les joves que estan estudiant en manifesten bastant menys que aquells que no estudien, entre els quals és un fenomen que predomina entre aturats i inactius. L'estudi i l'ocupació, per tant, serien situacions que contribuirien a disminuir aquests símptomes de mala salut psicosocial.

No hi ha diferències significatives per àmbit territorial de residència. Però sí que n'hi ha en funció de si s'és nadiu (16,4%) o d'origen immigrant (27,4%), ja que com es pot observar aquests darrers en manifesten en força major proporció.

D'entre les persones que s'han sentit deprimides, angoixades o amb ansietat, el 23,5% ho vincula a *la manca de feina* (taula 3.3), mentre que una proporció molt similar a *situacions que es donen a la feina* (23,3%), cosa que situa la dimensió laboral com un eix clau per entendre aquest tipus de malestars psicosocials. Això encara es reafirma més si tenim en compte que un 21,3% ho atribueix a *una mica de tot* i un 19,9% a la *manca d'ingressos*, categories que també poden estar relacionades amb la feina. Al voltant del 17,2% ho atribueixen a preocupacions per la *salut pròpia o d'algun familiar*, un 12,3% a les *relacions de parella*, mentre que un 12,2% ho atribueix a *altres coses*, entre les que destaquen les preocupacions relacionades amb els estudis.

TAULA 3.3. Motiu per a sentir-se deprimid/ida, angoixat/ada o haver patit ansietat. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge (resposta múltiple)

Motiu	%
La manca de feina	23,5
La manca d'ingressos	19,9
Situacions que es donen a la feina	23,3
La salut pròpia o d'algun familiar	17,2
La relació de parella	12,3
La relació amb la família (exclosa la parella)	9,6
Una mica de tot	21,3
Altres	12,2

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

3.2.3. Accidents

Les formes de perdre la salut es poden classificar en dues tipologies bàsiques: les ràpides i les lentes. O, dit d'una altra manera, els accidents i les malalties. Els accidents constitueixen l'aparició de danys a la salut de manera immediata, cosa que els fa molt visibles i fàcilment identificables. Les malalties, en canvi, són una forma de perdre la salut a mitjà o a llarg termini, després d'un període de latència sense símptomes aparents, fins que finalment aquests es fan presents i la malaltia es fa visible. Entre la població jove, els accidents són la forma més visible de pèrdua de salut, ja que les malalties es van fent més prevalents a mesura que passa el temps i, per tant, augmenta l'edat.

Les principals preocupacions pel que fa als accidents del jovent giren al voltant del trànsit, que de fet constitueix la principal causa de mortalitat entre aquest grup d'edat. La bibliografia mostra com la població jove, ja sigui per tenir una menor aversió al risc o bé per un tema de pressió de grup, està relacionada amb certs comportaments que augmenten la probabilitat de patir lesions per accidents, com ara la conducció a una major velocitat, no posar-se el casc o el cinturó, etc. (Treno *et al.*, 2003). També podem trobar aspectes relacionats amb el disseny de les carreteres que, per exemple, no afavoreix els ciclistes o motoristes, que solen ser d'edats més joves.

Les dades de l'EJC12 mostren que un 9,2% dels joves i de les joves ha patit un accident de trànsit durant l'últim any (taula 3.4).

TAULA 3.4. Accidents de trànsit durant els darrers dotze mesos segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Ha patit un accident	Sexe		Total
	Dones	Homes	
Sí	7,6	10,7	9,2
No	92,4	89,3	90,8
Total	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

D'aquests, el 36,4% el van patir treballant, un 14,7% durant una sortida d'oci nocturna i la resta en altres circumstàncies (taula 3.5).

TAULA 3.5. Circumstàncies en les que es va produir l'accident. Joves de 15 a 34 anys que han patit un accident de trànsit en els darrers dotze mesos. Catalunya, 2012. Percentatge

Circumstància de l'accident	%
Treballant	36,4
De nit, en una sortida per motius d'oci	14,7
En altres circumstàncies	48,8
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les persones joves que han patit un accident de trànsit (taules A3.1-A3.7) són més homes (10,7%) que dones (7,6%). Els menors de 20 anys són els que menys n'han patit, mentre que el grup que més prevalença d'accidents presenta és el de 20 a 24 anys; a mesura que augmenta l'edat, però, aquests percentatges tornen a disminuir. Els accidents de trànsit els tenen sobretot les persones ocupades (11,5%, respecte al 6,9% d'estudiants o al 4,5% d'inactius), i són més freqüents entre els nadius (10%) que entre els joves d'origen immigrant (6%). No hi ha diferències significatives per àmbit territorial de residència ni per

mida del municipi. Per altra banda, cal assenyalar que un 8,3% dels joves i de les joves van patir accidents relacionats amb el treball (exclosos els de trànsit), però aquestes dades s'analitzaran en un apartat posterior dedicat a les relacions entre treball i salut.

3.3. Malalties

El disseny del qüestionari no va permetre incloure-hi el llistat de malalties agudes i cròniques habituals en les enquestes de salut, que hagués proporcionat informació més acurada sobre la dimensió “*disease*” de Blaxter (2004). Tanmateix, sí que disposem d'alguns indicis relatius a la presència de malalties entre la mostra estudiada, de manera directa en l'àmbit laboral i indirecta en altres àmbits vitals dels joves i de les joves.

Així, per exemple, el 23% de les persones enquestades que han estat treballant durant el darrer any reporten malalties relacionades amb la feina (com mals d'esquena, al·lèrgies o altres malalties). Més endavant analitzarem amb més detall aquestes dades en l'apartat de salut i treball.

Un altre indicador que ens pot donar informació sobre la prevalença de malalties és el consum de medicaments. En aquest sentit, s'observa que un 29,4% de les persones ha pres algun fàrmac durant els dos dies anteriors a l'enquesta, la meitat amb prescripció mèdica (taula 3.6).

TAULA 3.6. Haver consumit medicaments durant els darrers dos dies. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Consum de medicaments	%
Sí, amb prescripció mèdica	15,4
Sí, sense prescripció mèdica	13,3
Sí, totes dues coses	0,7
No	70,6
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El consum de medicaments (taules A3.1-A3.7) és bastant més alt entre les dones (34,6%) que entre els homes (24,3%). Però, curiosament, no hi ha diferències significatives per grup d'edat (en prenen tant els de 15 a 19 anys com els de 30 a 34). Sí que n'hi ha per tipus d'activitat principal, de tal manera que els estudiants i aturats en tenen majors consums (30,8% i 30,7% respectivament). Les persones natives també en consumeixen més (30,2%) que els d'origen immigrant (25,9%). El jove amb progenitors amb categoria socioeconòmica baixa (ocupacions elementals) són els que més en consumeixen amb prescripció mèdica i els que menys sense prescripció mèdica (l'automedicació sembla més estesa entre les famílies d'estatus elevat). Per altra banda, no hi ha diferències significatives per àmbit territorial de residència ni per mida del municipi.

3.4. Pràctiques de risc

Una de les qüestions que no poden faltar en els estudis sobre salut i joventut és la referida a les pràctiques o comportaments de risc. De fet, si durant les darreres dues dècades han proliferat aquest tipus d'estudis és precisament per la preocupació social i política que ha generat el suposat increment de conductes de risc per part de joves. En aquest sentit, les temàtiques d'estudi habituals giren al voltant dels 'consums' en espais d'oci de substàncies legals (tabac, alcohol) o il·legals (drogues diverses), així com els hàbits més o menys saludables en termes d'alimentació i activitat física. Els comportaments sexuals també s'acostumen a tenir en compte, ja que poden comportar diversos tipus de conseqüències (embaràs, malalties infeccioses, etc.).

Un element comú a totes aquestes pràctiques és que, en les nostres societats, formen part dels processos de transició de la infantesa a l'edat adulta mitjançant diversos rituals juvenils on el marge de decisió de l'individu sovint es veu restringit per la pressió grupal. Uns rituals que, alhora, són utilitzats, modificats i potenciat per una poderosa indústria de l'oci i l'entreteniment que té en la joventut el principal *target* de consumidors.

En el qüestionari es demana amb quina freqüència es realitzen certes pràctiques considerades de risc. La síntesi d'aquestes dades en la taula 3.7 mostra la proporció de joves que hi són exposats i exposades almenys un cop al mes o amb major freqüència.

TAULA 3.7. Realització de pràctiques de risc (un cop al mes o amb major freqüència). Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Pràctica de risc	%
Emborratxar-se	32,9
Fumar tabac	32,6
Fumar haixix	10,0
Prendre altres drogues	4,0
Conduir i anar begut	6,1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Cal assenyalar que totes aquestes pràctiques es correlacionen positivament entre si. És a dir, per exemple, les persones que fumen tabac manifesten més consum d'haixix i d'altres drogues, i més probabilitat d'emborratxar-se i de conduir begut, que els que no en fumen. La mateixa combinació es repeteix entre les altres pràctiques de risc (taules A3.16-A3.25).

A continuació fem una anàlisi més detallada de cadascuna d'aquestes pràctiques o comportaments. A més, també dedicarem un subapartat a la qüestió de les pràctiques sexuals i a l'ús de serveis d'assessorament i orientació sobre diverses pràctiques de risc.

3.4.1. Tabac

Una de les pràctiques de risc més freqüent entre la joventut catalana és el consum de tabac. L'acte de fumar cigarretes és un dels indicadors més utilitzat en la recerca en salut com a predictor dels estats de salut de les persones, a causa dels nombrosos riscos que pot comportar (trastorns coronaris, broncopulmonars, tumors i càncers, etc.). Se sap que les persones que comencen a fumar quan són joves tenen una major probabilitat de convertir-se en fumadors que consumeixen una gran quantitat de cigarretes al dia, i tenen una menor esperança de vida o una vida amb pitjors nivells de salut (Pust, Mohnen i Schneider, 2008).

D'acord amb les dades de l'EJC12 (taula 3.8), el 32,6% de les persones joves fumen tabac, dels quals la majoria (27,2%) en fa un consum diari, mentre que els fumadors esporàdics són molt minoritaris (al voltant de l'1-2%).

TAULA 3.8. Freqüència de consum de tabac. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Freqüència	%
Cada dia	27,2
>1 cop/setmana	2,3
1 cop/setmana	1,2
> 1 cop/mes	0,9
1 cop/mes, més o menys	0,9
Mai o gairebé mai	67,4
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'edat mitjana d'inici al consum de tabac és de 16 anys (amb una desviació típica de 2,7 i un rang d'edats de 8 a 32 anys). S'observa (taules A3.8-A3.15) que hi ha més fumadors entre els homes (35,5%) que entre les dones (29,7%), i que la proporció de fumadors augmenta amb l'edat, de tal manera que mentre en el grup de 15 a 19 anys els fumadors són un 22,1%, la proporció es va incrementant fins arribar al 38,3% del grup de 25 a 29 anys, tot i que a partir dels 30 anys la proporció disminueix (33,7%). No hi ha diferències per nivell d'estudis acabats, però sí per activitat principal, de tal manera que la proporció de persones fumadores és menor entre els estudiants (24,6%) que entre les ocupades (35,9%) i encara més que entre les aturades (46,7%). Hi ha més fumadors entre els nadius (35,3%) que entre els d'origen immigrant (20,3%). La proporció de fumadors és menor entre aquells amb progenitors d'estatus socioeconòmic baix (ocupacions elementals). En canvi, no hi ha diferències significatives per àmbit territorial de residència ni per mida del municipi.

3.4.2. Haixix

Un 10% de les persones joves consumeixen haixix, si bé només un 2% ho fa amb una regularitat diària, mentre que la gran majoria de consumidors en fan un ús més aviat esporàdic (taula 3.9), probablement vinculat a rituals d'oci. Les dades semblen ser similars a les de 2007 (si bé no són estrictament comparables perquè les categories de resposta no coincideixen exactament). En qualsevol cas, cal tenir present que aquestes dades són difícils de recollir de manera fiable mitjançant un qüestionari, per la qual cosa s'han d'interpretar com a indicis fragmentaris d'una realitat complexa.

TAULA 3.9. Freqüència de consum d'haixix. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Freqüència	%
Cada dia	2,0
>1 cop/setmana	1,6
1 cop/setmana	0,9
> 1 cop/mes	1,6
1 cop/mes, més o menys	4,0
Mai o gairebé mai	90,0
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El consum d'haixix (taules A3.8-3.15) és gairebé el doble entre els homes (13,3%) que entre les dones (6,5%), particularment del grup de 20 a 24 anys (14,6%), seguit de lluny pels altres grups d'edat. A penes hi ha diferències entre els estudiants i els no estudiants, però sí entre persones aturades i ocupades (les aturades són més: 13,5% respecte al 9,8% de les ocupades, i al 9,3% d'estudiants). El jovent nadiu presenta una proporció de consumidors molt més alta que el jovent d'origen immigrant (11,2% versus 4,5%). Pel que fa als àmbits territorials, al Camp de Tarragona i al Penedès hi ha major proporció de consumidors, però les diferències respecte als altres àmbits no són excessives, tot i ser significatives. Les Comarques Gironines i les Centrals són els àmbits territorials amb menor consum d'haixix. Per altra banda, no hi ha diferències significatives pel que fa a la mida del municipi de residència.

3.4.3. Altres drogues

Pel que fa al consum d'altres drogues (en principi il·legals), el consum és molt més minoritari (4%), i la majoria es produeix de manera esporàdica (un cop al mes), mentre que el consum freqüent és gairebé residual (taula 3.10). Les dades semblen bastant similars a les de 2007 (si bé no són estrictament comparables perquè les categories de resposta són lleugerament diferents).

TAULA 3.10. Freqüència de consum d'altres drogues. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Freqüència	%
Cada dia	0,6
>1 cop/setmana	0,3
1 cop/setmana	0,1
> 1 cop/mes	0,5
1 cop/mes, més o menys	2,5
Mai o gairebé mai	96,0
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Entre els consumidors d'aquestes 'altres drogues' (taules A3.8-A3.15), els homes representen tres vegades més que les dones (5,8% versus 2,3%). La proporció de consumidors és bastant més elevada entre les edats de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys, mentre que és molt menor (la meitat o més) entre les persones més joves i més grans d'aquestes edats (menors de 20 anys i majors de 30). També s'observa que els i les joves en situació d'atur en consumeixen gairebé el doble (7,9%) que les ocupades (4,7%), i aquestes, alhora, doble que les que estan estudiant (2,2%) o en situació d'inactivitat (2,3%). Per altra banda, entre els nadius hi ha el doble de consumidors que entre els d'origen immigrant (4,4% versus 2,6%). I el jove amb progenitors d'estatus socioeconòmic alt (directors/ores i gerents) gairebé dupliquen la proporció de consumidors d'aquestes altres drogues respecte a la resta de joves.

Tot i que no hi ha diferències estadísticament significatives de manera global, sembla que l'àmbit del Camp de Tarragona és el que presenta major consum d'aquestes drogues. D'altra banda, sí que hi ha diferències significatives per mida del municipi, de tal manera que se'n consumeixen més en els municipis grans (els de més de 50.000 habitants).

3.4.4. Consum d'alcohol

L'alcohol és una de les substàncies tòxiques més presents en la nostra societat, i és un producte molt arrelat en les tradicions culturals i en les pautes d'interrelació social de les societats occidentals. Els estudiosos suggereixen que l'alt consum d'alcohol entre la població jove és un dels problemes creixents de salut pública del país occidental (McCreanor *et al.*, 2005 i Kneale i French, 2008). El consum d'alcohol afecta a segments de la població jove amb un status socioeconòmic elevat i, per exemple, s'estima que és molt freqüent entre joves universitaris (Karam *et al.*, 2007).

Les dades de l'EJC12 permeten veure que, de les pràctiques de risc analitzades, la més freqüent és el consum excessiu d'alcohol (al qüestionari s'utilitza el terme "emborratxar-se"). Gairebé la tercera part de la mostra (32,9%) afirma emborratxar-se, en general de manera esporàdica (la majoria un cop al mes aproximadament), tot i que al voltant d'un

10% s'emborratxa amb més freqüència (taula 3.11). En qualsevol cas, no hi ha ningú que s'emborratxi diàriament, i els que ho fan un cop per setmana no arriben a l'1% del total de la mostra. Tot i que no són estrictament comparables a les del 2007, aquestes dades presenten una lleu tendència a incrementar-se amb relació a les respostes de l'EJC12.

TAULA 3.11. Freqüència de consum d'alcohol ("emborratjar-se"). Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Freqüència	%
Cada dia	0,0
>1 cop/setmana	0,8
1 cop/setmana	3,8
> 1 cop/mes	8,8
1 cop/mes, més o menys	19,5
Mai o gairebé mai	67,1
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La pràctica d'emborratjar-se (taules A3.8-A3.15) predomina més entre els homes (39,3%) que entre les dones (26,3%). Es dona més en els grups d'edat més joves (15 a 19 anys: 40,4%; 20 a 24 anys: 44,9%), mentre que disminueix força a partir dels 25 anys (25 a 29 anys: 30%; 30 a 34 anys: 20,6%). En consonància amb la bibliografia internacional anteriorment citada, els i les joves que estan estudiant s'emborratxen més (42,7%) que els ocupats (29,6%), inactius (24,4%) i aturats (22,2%). També s'observa que és una pràctica molt més freqüent (de fet més del doble) entre els nadius (36,6%) que entre les persones d'origen immigrant (16,1%). I també és més freqüent entre persones joves que tenen progenitors de categoria socioeconòmica alta (directius/ives i gerents) que entre la resta.

Pel que fa a emborratjar-se, sí que hi ha diferències per àmbits territorials, de tal manera que el Camp de Tarragona és el que presenta freqüències més altes (42,1%), mentre que les Comarques Gironines presenten les més baixes (16,9%). També hi ha diferències significatives per mida del municipi de residència, ja que on més s'emborratxen és en les grans ciutats (més de 50.000 habitants: 37%), seguides dels pobles petits (menys de 2.000 habitants: 32,5%), mentre que la proporció és menor en les ciutats intermèdies (27,4%).

3.4.5. Alcohol i conducció de vehicles

El consum d'alcohol entre la població jove no només té conseqüències directes a curt o a llarg termini sobre la salut sinó que, a més a més, està associat a tota una altra sèrie de comportaments "poc saludables" com són la conducció temerària de vehicles (risc d'accidents), la violència, la pràctica del sexe sense protecció ni planificació, etc. (Harford *et al.*, 2002). Alguns estudis mostren que aquells adults que van començar a beure alcohol en edats joves (menys de 14 anys) tenen una probabilitat major de patir accidents per conduir

sota els efectes de l'alcohol en edats adultes (Hingson *et al.*, 2004). Altres estudis apunten que certs factors estructurals, com per exemple la variació en el grau d'accessibilitat a les begudes alcohòliques que tenen els joves en diferents regions o territoris, pot contribuir a explicar la variació d'accidents de trànsit i de lesions produïdes per aquest fet (Treno *et al.*, 2003).

Les dades de l'EJC12 mostren que aproximadament un 6,2% de les persones joves ha conduït un vehicle havent begut alcohol o ha anat en un cotxe conduït per una persona que n'ha begut (taula 3.12). S'observa que les persones que ho fan amb freqüència (més d'un cop al mes) són molt poques, i són més o menys la mateixa proporció que el 2007, però les que no ho fan gaire (menys d'un cop al mes) sembla que s'han reduït força amb relació al 2007 (tot i que les dades no són estrictament comparables per canvis en la formulació de les respostes).

TAULA 3.12. Freqüència d'haver conduït begut o d'anar amb cotxe si el conductor ha begut. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Freqüència	%
Cada dia	0,1
>1 cop/setmana	0,1
1 cop/setmana	0,3
> 1 cop/mes	0,9
1 cop/mes, més o menys	4,8
Mai o gairebé mai	93,8
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquestes persones (taules A3.8-A3.15) que han anat en un cotxe conduït per una persona que havia begut alcohol (que podia ser ella mateixa), són més freqüents (el doble) entre els homes (8,7%) que entre les dones (3,6%). És una pràctica que, tot i ser minoritària, apareix sobretot entre els grups d'edat de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys (amb un 9,6% i 9,1% respectivament), mentre que el percentatge és molt petit abans dels 20 anys (2,9%) i torna a decaure dràsticament a partir dels 30 anys (3,6%). Es tracta, per tant, d'una pràctica més o menys típica d'un petit percentatge de nois que estan entre els 20 i els 30 anys.

S'observen diferències per l'activitat principal de la persona enquestada, de manera que és una pràctica que fan més els ocupats (7%) i els aturats (7,3%) que els estudiants (4,8%) o els inactius (4,6%). També és una cosa que fan més (més del triple) els joves autòctons (7,2%) que els d'origen immigrant (1,7%). En canvi, no hi ha diferències per àmbit territorial de residència però sí per mida del municipi: passa amb més freqüència als pobles petits (de fins a 10.000 habitants), cosa que pot estar relacionada amb el fet que a les ciutats grans hi ha més oferta de transport públic.

3.4.6. Salut sexual

Les societats occidentals han experimentat una sèrie de transformacions socials i culturals que han afectat de manera diversa la sexualitat dels seus habitants. Entre els canvis produïts durant les darreres dècades destaca l'avançament en les primeres relacions sexuals a edats cada cop més joves. Segons Kontula (2004), en la majoria de casos aquest fet no ha comportat un augment de problemes de salut reproductiva, ja que l'educació i l'assumpció de responsabilitats en les pràctiques sexuals també s'ha avançat. Ara bé, quan l'avançament en l'inici de les relacions sexuals interacciona amb altres factors, com ara la manca de formació, certs tipus de creences, actituds o pobresa, es poden arribar a produir situacions problemàtiques.

Les dades de l'EJC12 mostren que el 74,1% de joves han mantingut relacions sexuals completes (amb penetració) durant els tres mesos anteriors al moment de l'enquesta, el 21,9% no n'han tingut durant aquest període de temps i només un 4% diuen no haver-ne tingut mai (taula 3.13).

TAULA 3.13. Haver tingut relacions sexuals amb penetració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Ha tingut relacions sexuals	%
Sí, en els darrers tres mesos	74,1
Sí, però no en els darrers tres mesos	21,9
Mai n'ha tingut	4,0
Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En tots tres casos (taules A3.25-A3.35) la proporció d'homes i dones és molt similar (no hi ha diferències significatives per sexe). En canvi, sí que hi ha diferències significatives per grups d'edat, de tal manera que els que presenten menors freqüències són el grup de 15 a 19 anys (40,5%), proporció que es duplica en els grups següents, amb tendència creixent a mesura que augmenta l'edat (79,6% de relació completa en el grup de 20 a 24 anys, 82,1% en el grup de 25 a 29 anys i 87,9% en el grup de 30 a 34 anys).

Hi ha notables diferències per activitat principal de les persones enquestades. Els estudiants són els que presenten menors freqüències (53,5%), a molta distància de la resta de situacions, amb els ocupats amb la freqüència més alta (86,6%) seguits de les persones en atur i inactives (amb un 78,1% i 79,8% respectivament). La proporció és també més elevada entre el jovent autòcton (76,8%) que entre les persones d'origen immigrant (61%).

Pel que fa a àmbits territorials de residència, no hi ha gaires diferències, si bé destaca l'àmbit de Ponent i Alt Pirineu i Aran com el que agrupa major proporció de joves que han tingut relacions sexuals completes (84,9%, respecte als aproximadament 70-75% de la

resta d'àmbits territorials). També s'observen diferències significatives en funció de la mida del municipi, de tal manera que les freqüències més altes són en els municipis més petits (fins a 10.000 habitants).

Pel que fa a les *pràctiques protectores* dels joves i de les joves que han mantingut relacions sexuals (amb penetració) durant els tres mesos anteriors a l'enquesta, un 20,5% diu que no va utilitzar cap mètode anticonceptiu, i un 79,5% afirma que sí.

Aquestes persones (taules A3.26-A3.35) són més homes que dones. Es protegeixen més els de menor edat, és a dir, l'ús de mètodes anticonceptius tendeix a disminuir a mesura que augmenta l'edat. S'observa que aquest comportament està relacionat amb la situació de convivència de la persona, de tal manera que, per exemple, els i les joves que conviuen amb parella i fills en fan un menor ús (64%) que els que viuen a la llar d'origen (91%). En certa manera es podria dir que l'estabilització de les relacions de parella es relaciona amb un menor ús de mètodes anticonceptius.

L'ús d'anticonceptius és bastant més elevat entre el jovent autòcton que entre el d'origen immigrant. També és més freqüent entre els i les joves amb progenitors d'estatus socioeconòmic elevat. Pel que fa al nivell d'estudis, s'observa que a mesura que augmenta hi ha un major ús d'anticonceptius: així, les persones que tenen finalitzats els estudis secundaris postobligatoris són les que més l'utilitzen, mentre que les que només tenen estudis obligatoris són les que menys. Per àmbits territorials, on menys s'utilitzen és a les Comarques Centrals, a les Terres de l'Ebre i al Camp de Tarragona.

El tipus de mètode anticonceptiu més utilitzat és el preservatiu masculí, utilitzat en 2 de cada 3 casos (63,9%), seguit per la píndola anticonceptiva (26,5%) i, a molta distància, per altres mètodes hormonals (anell vaginal, "pegats" anticonceptius, etc.) (10%). La resta de possibles mètodes representen percentatges molt petits (inferiors al 3%) (taula 3.14).

TAULA 3.14. Tipus de mètodes anticonceptius utilitzats. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge (resposta múltiple)

Mètode anticonceptiu	%
Preservatiu masculí	63,9
Preservatiu femení	0,7
Píndola anticonceptiva	26,5
Altres mètodes hormonals (anell vaginal, "pegats" anticonceptius)	10,0
Diafragma	0,0
DIU	2,5
Anticoncepció d'emergència o pastilla del dia després	0,1
Coit interromput o "marxa enrera"	0,5

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

3.5. Ús de programes d'assessorament i orientació en temes de salut

A les persones enquestades se'ls ha fet algunes preguntes sobre la utilització de programes o serveis d'assessorament i orientació amb relació a temes que tenen a veure directament o indirecta amb la salut. En concret, s'analitza l'assessorament en temes de drogues, sexualitat i alimentació.

TAULA 3.15. Utilització de serveis d'assessorament o orientació personalitzada sobre temes relacionats amb la salut. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge (resposta múltiple)

Servei d'assessorament	%
Alimentació	16,4
Drogues	25,4
Sexualitat/afectivitat	29,2

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

3.5.1. Programes d'assessorament i orientació en temes de drogues

L'EJC12 mostra que un 25,4% dels joves i de les joves ha rebut algun tipus d'assessorament o orientació personalitzada sobre temes de drogues (en general) al llarg de la seva vida, quasi la quarta part durant el darrer any (taula 3.15). Aquestes persones valoren aquest servei d'assessorament/orientació amb un 7,1 (en una escala de 0 a 10 punts) (amb una desviació típica d'1,9). Les persones que n'han fet ús (taules A3.37-A3.43) són tant homes com dones (una mica més dones, però les diferències no són estadísticament significatives), principalment dels grups d'edat més joves (45,7% dels de 15 a 29 anys; proporció que va disminuint progressivament fins el 14,2% dels de 30 a 34 anys). Els usuaris han estat més el jovent autòcton (28,2%) que el d'origen immigrant (13,2%). També s'observen diferències significatives amb relació a l'estatus socioeconòmic del pare i la mare, de tal manera que aquells amb estatus ocupacionals alts com directius/ives i gerents (27,2%) i tècnics/tècniques i professionals (29,3%) han utilitzat més aquell tipus de servei, mentre que els que tenen progenitors amb ocupacions elementals els han freqüentat menys (19,4%). Les diferències també són considerables entre els i les joves que estan estudiant (38,2%) i aquells que ja no estudien (18,5%); entre els que tenen nivells educatius baixos (26,6%) i mitjans (28,9%) i els que els tenen superiors (21,5%). Pel que fa als àmbits territorials de residència, als àmbits de Ponent i Alt Pirineu i Aran (44,8%), Penedès (32,6%) i Metropolità (30,1%) hi ha més proporció de joves que han rebut aquell tipus de serveis d'assessorament, a molta distància d'altres com les Comarques Gironines (5,3%), el Camp de Tarragona (4,2%) i les Terres de l'Ebre (1,3%). En canvi, no hi ha diferències significatives per mida del municipi.

3.5.2. Programes d'assessorament i orientació en temes de sexualitat i salut reproductiva

L'EJC12 permet observar que el 29,2% de joves ha fet ús d'algun servei d'assessorament o orientació personalitzat en temes de salut sexual/afectivitat al llarg de la seva vida (taula 3.15); aproximadament la cinquena part l'ha rebut durant l'últim any. La valoració que en fan és de 7,2 en una escala de 0 a 10 punts (amb una desviació típica d'1,6). Les persones que han fet ús d'aquest tipus de serveis (taules A3.37-A3.43) són més dones que homes (33,1% versus 25,4%), principalment del grup d'edat de 15 a 19 anys (45%), mentre que a mesura que augmenta l'edat la freqüència disminueix força (fins el 17,4% del grup de 30 a 34 anys). La freqüentació d'aquest servei és més elevada entre la població jove que està estudiant que entre la que no. I també més entre la que està ocupada que entre la que està en atur. Els autòctons en fan un major ús que el jovent d'origen immigrant (32,6% versus 14,1%).

S'observa també que hi ha una clara diferència en l'ús segons l'estatus dels progenitors: els que tenen pare o mare d'estatus socioeconòmic alts (directius/ives i gerents i tècnics/tècniques i professionals hi ha anat molt més que els d'estatus més baix (33-34% versus 20%). Per àmbit territorial, destaquen amb major proporció els de Ponent i Alt Pirineu i Aran (48,6%) i l'àmbit Metropolità (34,4%), a molta distància dels que menys, que són les Comarques Gironines (6,3%), el Camp de Tarragona (4,7%) i les Terres de l'Ebre (2,6%). En canvi, no hi ha diferències per mida del municipi.

3.5.3. Programes d'assessorament i orientació en temes d'alimentació

Tot i que al qüestionari no hi havia cap pregunta sobre aspectes d'alimentació i salut, sí que hi havia una qüestió sobre haver utilitzat algun servei d'assessorament o orientació personalitzada sobre temes d'alimentació amb relació a la salut. Les respostes expressades mostren que un 16,4% dels joves i de les joves han rebut algun d'aquests serveis (taula 3.15).

Entre aquests joves (taules A3.37-A3.43) hi ha més dones que homes (18,1% versus 14,8%) principalment del grup d'edat més jove (32,3% els de 15 a 19 anys; proporció que disminueix dràsticament fins el 18,9% dels de 20 a 24 anys; el 10,3% dels de 25 a 29 anys; i el 7,9% dels de 30 a 34 anys). És un comportament més freqüent entre els nascuts a l'Estat espanyol (18,3%) que entre els nascuts a fora (8,2%). I també entre els i les joves amb progenitors de categories socioeconòmiques més altes (19,2% els directius/ives i gerents i 19,3% els professionals i tècnics/tècniques; versus el 15,3% de les ocupacions mitjanes i el 13,1% de les ocupacions elementals).

Han fet ús d'aquest tipus de servei el 27% dels que estan estudiant i el 10,5% dels que ja no estudien. Amb relació al nivell d'estudis acabats, aquells amb un nivell d'estudis més baix hi han anat més que els d'estudis superiors (el doble: 19,8% els d'estudis obligatoris o inferiors; 10,6% els d'estudis superiors).

Per àmbit territorial de residència, l'ús d'aquest tipus de serveis d'orientació/assessorament en termes d'alimentació i salut és molt més freqüent en els àmbits de Ponent, Alt Pirineu i Aran (34,3%), Metropolità (19,4%) i Penedès (15,0%); a molta distància de les Comarques Gironines (3,3%), el Camp de Tarragona (5,1%) i les Terres de l'Ebre (2,6%). Probablement aquestes dades estaran relacionades amb l'oferta existent en cada àmbit territorial. Les Comarques Centrals queden en una posició intermèdia (9,5%). No hi ha diferències significatives per mida del municipi.

3.6. Salut i treball

Hem dedicat un apartat específic a les interrelacions entre la salut i l'esfera de l'activitat laboral, ja que constitueix un dels àmbits estructurals que condiciona l'estat de salut del jovent de manera considerable, tant per la seva presència com absència (situacions d'atur o d'inactivitat).

De fet, l'àmbit laboral constitueix un dels llocs on les persones estan exposades a més factors de risc i on poden haver nombrosos comportaments que ocasionin danys a la salut, tant físics com psíquics i socials. Les dades de seguretat i salut en el treball relatives als grups d'edat joves a Europa mostren que els treballadors/ores joves estan per damunt de la mitjana pel que fa al risc en el treball, principalment a causa de l'acumulació de factors de precarització que apleguen, entre els que cal ressaltar unes condicions de treball poc adequades, una major vulnerabilitat vers l'explotació i un menor nivell d'organització per a l'acció col·lectiva (Vogel, 2006).

L'EJC12 preguntava als joves i a les joves que han estat ocupats durant els darrers dotze mesos si havien patit algun accident o adquirit alguna malaltia relacionada amb la feina. Els resultats mostren que el 8,3% han patit accidents relacionats amb el treball (sense comptar els de trànsit, que sumarien un 3% addicional), mentre que el 23% reporten malalties relacionades amb la feina durant aquest període.

3.6.1. Accidents relacionats amb el treball

Pel que fa als accidents relacionats amb el treball, s'observa (taules A3.45-A3.62) que els homes en tenen el doble (11%) que les dones (5,3%). Entre el grup d'edat 15 a 19 anys no hi ha hagut cap accident relacionat amb el treball, en canvi la resta de grups d'edat presenten percentatges similars d'accidents (al voltant del 8-10%), si bé amb tendència a disminuir a partir dels 30 anys. Evidentment, aquest tipus d'accidents els han tingut les persones ocupades, però s'observa que entre els estudiants també n'hi ha alguns (entre aquells que estudien i treballen alhora). Pel que fa al nivell d'estudis acabats (de les persones ocupades), els que tenen estudis obligatoris o inferiors tenen més accidents (11,1%) que els que tenen estudis superiors (7,1%).

No hi ha diferències significatives entre autòctons i immigrants, ni per àmbit territorial ni per mida del municipi. Tampoc per categoria socioeconòmica dels progenitors (tot i que

la proporció de joves accidentats a la feina és una mica menor entre aquells amb pare o mare de categoria socioeconòmica alta, però les diferències globals no són estadísticament significatives).

Sí que hi ha diferències significatives, en canvi, per situació professional (categoria ocupacional) dels i de les joves, de tal manera que els accidents predominen entre els assalariats del sector privat (9%), seguits pels autònoms (7,8%), pels assalariats del sector públic (6,8%) i, finalment (amb les freqüències més baixes) pels professionals i/o empresaris amb assalariats (5,8%).

Curiosament, pel que fa al tipus de contracte, no s'observen diferències estadísticament significatives entre les persones amb contractes temporals i amb contractes indefinits, si bé aquestes darreres mostren una freqüència superior (9,9% versus 6%). Això és veu reforçat pel fet que la proporció de persones que ha patit un accident a la feina és més elevada entre aquells joves que han tingut una major estabilitat en el seu itinerari laboral (per exemple, han patit algun accident el 9,9% dels que han tingut només entre l'1% i el 25% d'inestabilitat en la seva història laboral, i el 5,9% d'aquells amb una inestabilitat superior al 75% del temps treballat). Es tracta d'una dada sorprenent, ja que no es correspon amb la bibliografia sobre el tema (p.e. Vogel, 2006 o Espluga *et al.*, 2010), però que, com s'ha dit, en el present cas es veu recolzada per la correlació observada amb el tipus de contracte. Probablement aquesta discordança es podria atribuir a la situació de crisi econòmica actual, en què bona part de la població jove amb contracte temporal ha perdut la feina i, per tant, la proporció d'ocupats amb contracte indefinit ha augmentat. De fet, les dades de l'EJC12 mostren que entre els aturats hi ha un percentatge de gent relativament elevat (9,2%) que diu haver patit un accident a la feina durant el darrer any.

Hi ha altres variables relacionades amb les condicions d'ocupació que es correlacionen positivament amb el fet d'haver patit accidents laborals, com per exemple la percepció de la jornada laboral que tenen les persones enquestades, o de la remuneració que reben per la feina. Així, s'observa que els accidents són més freqüents (17,5%) entre les persones que consideren que tenen una jornada laboral que no els va 'gens' bé (versus el 8,4% dels que diuen que els va 'molt' bé). També passa una cosa similar entre els que fan més hores extres (i encara més els que treballen per projectes). En el mateix sentit, els accidents predominen entre les persones que consideren que la seva feina no està 'gens' ben pagada (13,3%) (versus un 0,9% entre els que la consideren 'molt' ben pagada, o el 9,2% dels que la consideren 'força' ben pagada). Una altra variable que es correlaciona positivament amb el fet d'haver patit un accident és el nivell d'ingressos derivats del treball (els que tenen menys ingressos tenen més accidents).

Finalment, hi ha factors vinculats a les condicions de treball que també estan relacionats amb els accidents, com la percepció de risc o l'organització de la feina. En aquest sentit, hi ha més accidents entre aquelles persones que consideren que la seva feina és 'molt' perillosa (29,3%, versus 5-6% entre els que la consideren 'poc' o 'gens' perillosa); i també en aquells casos on la gent té poca (o 'gens') autonomia per a fer la feina (14,3%, versus el 9,6% dels que tenen 'molta' autonomia, o el 6,3% dels que en tenen 'força').

En definitiva, queda clar que hi ha una sèrie de variables contextuals (jornades que no s'adeqüen a les necessitats de la vida quotidiana, realització d'hores extres, remuneració inadequada respecte les expectatives, manca de control sobre el propi treball, etc.) que es tradueixen en una major probabilitat de patir accidents. Aquests factors són més presents en el cas dels nois que treballen com a assalariats en el sector privat.

3.6.2. Malalties relacionades amb el treball

Pel que fa a les malalties relacionades amb el treball, el 23% del total dels joves i de les joves enquestades diu que en pateix o n'ha patit durant els darrers 12 mesos. Es tracta d'una dada que s'ha d'interpretar com una percepció subjectiva que ens indica que gairebé la quarta part del jovent considera que l'origen de certes molèsties o trastorns de salut que pateix (principalment mal d'esquena o al·lèrgies, que són els que la pregunta posava com a exemple) rau en la seva activitat laboral. És una informació relativament congruent amb dades d'altres estudis com l'Enquesta Europea de Condicions de Treball, que mostra que la tercera part de la població treballadora europea pateix mal d'esquena (Eurofound, 2012), o el que es deia a l'estudi d'Espluga *et al.* (2010), on el 17% de joves catalans tenia alguna al·lèrgia, el 16% mal d'esquena lumbar i el 14% mal d'esquena cervical, entre altres trastorns crònics. En qualsevol cas, en absència d'una pregunta més fiable, ho prendrem simplement com a indicis d'una realitat sobre la que caldria aprofundir.

Pel que fa a la variable sexe, s'observa (taules A3.45-A3.62) que passa al contrari que amb els accidents: les dones manifesten tenir força més malalties (28,8%) que els homes (17,3%). Però no hi ha altres diferències estadísticament significatives per a la resta de variables independents habituals (nivell d'edat, nivell d'estudis, ocupació, immigració, categoria socioeconòmica dels progenitors, àmbits territorials de residència, etc.).

En canvi, sí que es troben diferències significatives en funció de la categoria ocupacional de la persona jove, en el sentit que hi ha una major prevalença de malalties entre assalariats del sector públic (30,5%), seguit a certa distància dels autònoms sense assalariats (23,6%), dels assalariats del sector privat (22,1%) i d'empresaris amb assalariats (20,4%) (és la mateixa seqüència que la prevalença d'accidents de l'apartat anterior). S'observa també una major freqüència de malalties entre les persones que han tingut una mobilitat laboral ascendent (29,2% respecte la resta de tendències que se situen al voltant d'un 20%). La prevalença de malalties relacionades amb la feina és major entre les persones que en la seva vida diària combinen les situacions d'ocupació o d'atur amb l'estudi.

Per tipus de contracte les diferències no són significatives, però s'observa que la proporció d'aquestes malalties és més elevada entre les persones joves que han estat més d'un 25% del seu itinerari laboral en ocupacions inestables (i aquestes diferències sí que són estadísticament significatives).

Altres variables relacionades amb les *condicions d'ocupació*, com la jornada laboral o el salari també es correlacionen positivament amb la prevalença de malalties (per exemple, les malalties són més freqüents entre els que fan hores extres 'sempre o gairebé sempre',

32,8%, versus 20-22% dels que no en fan, en fan de tant en tant o sovint). En aquest sentit, s'observa que les malalties tenen una major prevalença entre la població que expressa que la seva jornada laboral no li va 'gens' bé (37%, versus el 15,9% dels que els va 'molt bé'), així com entre la que considera que la seva feina no està gaire ben pagada (30,1%, versus el 12,1% dels que la consideren molt ben pagada). De fet, també s'observa que a menors ingressos per treball, augmenta la proporció de gent amb malalties relacionades amb el treball.

Per altra banda, també la presència de malalties relacionades amb el treball presenta correlacions amb una sèrie de variables de *condicions de treball*, com la percepció de perill a la feina (hi ha un 44% de gent amb malalties entre els que diuen que la seva feina és 'molt' perillosa i un 19,1% entre els que diuen que no ho és 'gens'); la percepció de pressió psicossocial (hi ha un 33,7% de malalties entre aquells que diuen que la seva feina és 'molt' estressant, mentre que només un 11,6% entre els que diuen que no ho és 'gens'); així mateix, també ho són entre aquells que tenen poca autonomia a la feina (44,4% dels que no tenen 'gens autonomia' versus 17,7% dels que en tenen 'molta').

En definitiva, hi ha una sèrie de factors contextuals que incrementen la probabilitat de patir malalties relacionades amb el treball. Les dades mostren que es tracta particularment de dones, assalariades del sector privat, que sovint combinen la feina amb els estudis, amb una trajectòria ascendent però alhora precària (inestabilitat laboral), amb jornades laborals inadequades (que dificulten la conciliació) i una remuneració allunyada de les expectatives, amb feines percebudes com a perilloses i estressants, on la gent no té prou control sobre la pròpia feina.

3.7. Una mirada global a la salut de les persones joves

En aquest apartat s'ofereixen els resultats d'una anàlisi conjunta de bona part dels indicadors de salut de l'EJC12, a través de l'elaboració d'una tipologia que agrupi les persones joves segons els seus diferents estat i hàbits de salut.

3.7.1. Objectiu i metodologia de la tipologia

Les dades de l'EJC12 ens han permès definir una tipologia de joves en funció de les interrelacions entre les variables de salut i els factors de risc que els afecten. La classificació de la població jove catalana en funció del seu estat de salut percebuda i les seves conductes de risc declarades s'ha dut a terme a través d'una anàlisi de correspondències múltiples. Amb aquesta finalitat s'ha realitzat una selecció de variables rellevants tot tenint en compte els criteris següents:

- Que siguin indicatives dels factors/aspectes rellevants plantejats per la teoria.
- Que estiguin incloses al qüestionari de l'EJC12.

- Que s'hagin mostrat rellevants a l'hora d'identificar diferents estils de vida relatius a la salut de la gent jove, tant a les anàlisis prèvies com a les proves d'anàlisi factorial successives.

Les etapes que s'han seguit per a la construcció de la tipologia són les següents:

- a) Selecció de les variables de salut²: 1) satisfacció vital; 2) sentir-se deprimat, angoixat o amb ansietat; 3) fumar tabac; 4) fumar haixix; 5) prendre altres drogues; 6) tenir relacions sexuals; 7) emborratxar-se; 8) prendre medicaments; 9) tenir malalties derivades de l'activitat principal; i 10) haver tingut un accident de trànsit.
- b) Anàlisi de correspondències múltiples, on les 10 variables corresponents a hàbits i estats de salut s'han reduït a dues noves variables (dimensions 1 i 2), que es corresponen a comportaments de risc, d'una banda, i salut mental i altres hàbits d'una altra.
- c) Anàlisi de clústers per tal d'establir el nombre de grups de la tipologia final de salut.
- d) Creació de taules de contingència per tal d'interpretar les diferents tipologies i escollir aquella que sigui més rellevant tant a nivell teòric com empíric.

Val a dir que la construcció d'aquesta tipologia de joves i salut té un caràcter exploratori i descriptiu. Com que en aquest estudi s'han empleat tècniques d'interdependència, no podem deduir cap relació causal entre les variables utilitzades. El propòsit de la tipologia és mostrar com les diferents pràctiques socials, conductes i estats de salut no es distribueixen aleatòriament entre la població sinó que segueixen certs patrons.

3.7.2. Caracterització dels grups

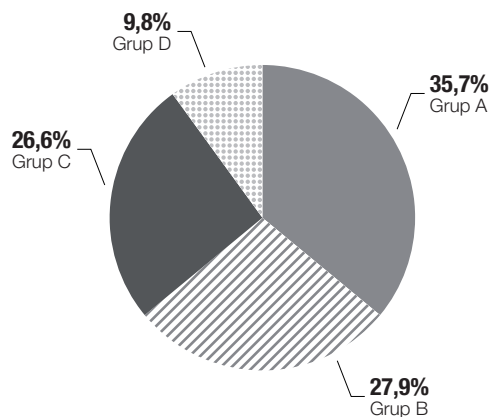
El resultat final de tot aquest procés ha estat una tipologia formada per quatre grups de joves³, tal com es mostra al gràfic 3.1.

Els grups A i B destaquen per presentar, en major mesura que la resta de persones enquestades, millors hàbits i estats de salut. En el B hi ha un major nombre de participants que fumen o es declaren consumidors d'alcohol. Ambdós grups formen el 64% de la mostra. El grup C es diferencia dels altres perquè presenta un pitjor estat de salut mental/psicosocial i, en major mesura, manifesten haver patit accidents i malalties laborals o relacionades amb la seva activitat principal. El grup D es caracteritza, en termes relatius, per un pitjor estat de salut mental/psicosocial, una presència més elevada de consums de risc i d'accidents, tant de trànsit com laborals. A la taula A3.64 es detallen els creuaments estadístics d'aquesta tipologia amb un conjunt de variables independents.

² S'han descartat algunes variables per motius metodològics (per exemple, aquelles que tenien percentatges elevats de resposta en alguna categoria). Igualment, les variables s'han recodificat per facilitar l'anàlisi.

³ Distribució probable dels grups segons les relacions del seu estat de salut i els seus determinants.

GRÀFIC 3.1. Tipologia d'hàbits i estat de salut. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012.
Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Grup A (35,7%). Els i les joves que el componen es caracteritzen per tenir uns hàbits saludables i uns estats de salut positius. Només el 2,4% declara que fuma i el 5,7% manifesta emborrotjar-se alguna vegada (esporàdica). Cap d'ells diu haver fumat haixix o haver pres altres drogues. Les persones que integren aquest grup tenen un bon estat de salut mental/psicosocial, tal com queda palès en el fet que el 82,1% dels membres se senten molt satisfets amb la seva vida o en el fet que ningú s'hagi sentit angoixat, deprimat o estressat en els darrers 12 mesos. L'edat mitjana del grup és de 24,7 anys (és el grup més jove). De fet, en aquest grup és on hi ha un percentatge més elevat de joves d'entre 15 a 19 anys, i és el grup amb més persones que continuen estudiant (36,7%). També val la pena destacar que en aquest grup hi són sobrerrepresentats els joves i les joves que són fills/filles de tècnics/tècniques i professionals (31,3%). Per altra banda, els que treballen tenen la proporció més alta de contractes indefinits (78,5%). En aquest grup hi ha pràcticament la mateixa proporció de dones que d'homes. I és el més freqüent a les Comarques Gironines.

Grup B (27,9%). Com el grup A, els i les joves que en formen part es caracteritzen per tenir un bon estat de salut mental/psicosocial. No presenten problemes de salut relacionats amb la seva activitat laboral o principal. En general, els membres d'aquest grup tenen uns hàbits saludables, però s'observen algunes diferències significatives respecte al grup A. Tot i que tan sols el 5,9% ha fumat haixix i un 1,7% manifesta haver pres altres drogues, en el grup B s'observa una considerable major presència de participants fumadors (59,1%) i de joves que alguna vegada s'emborrotxen (64,6%). La proporció de persones d'aquest grup que alguna vegada ha conduït begut o ha pujat al cotxe amb algú que ha begut s'eleva a un 9,4%.

La mitjana d'edat d'aquest grup és de 25,6 anys, una mica més elevada que el grup A. És el grup amb major nivell d'estudis (el 39,8% tenen estudis superiors acabats) i on hi ha més persones que ja no estudien (67%). Més de la meitat de les persones que conformen aquest grup realitzen una activitat laboral (un 56,3% estan ocupades), amb ingressos re-

lativament baixos i una elevada proporció de temporalitat a la feina. Tot i que és el grup que té major percentatge de joves amb el català com a llengua inicial (40,7%), també és el que té més joves amb pare o mare nascuts a la resta de l'Estat (27,6%). El percentatge d'homes en aquest grup (55,9%) és una mica superior al de les dones (44,1%).

Grup C (26,6%). Es caracteritzen per tenir uns hàbits saludables, alhora que els seus membres manifesten tenir una pitjor salut mental/psicosocial que en els grups A i B. De fet, només el 37,1% de les persones que formen part d'aquest grup se senten molt satisfetes amb la seva vida. De cada 10 persones d'aquest grup, 6 manifesten que han patit problemes de depressió, angoixa o ansietat en els darrers 12 mesos. Prop de la meitat del jovent d'aquest grup manifesta que ha patit en els darrers mesos alguna malaltia relacionada amb la seva feina o activitat principal, i el percentatge de persones que diuen haver patit accidents laborals és també relativament elevat (12,3%) si el comparem amb les puntuacions dels grups A i B. A més, un 20% dels joves d'aquest grup estan a l'atur o en altres situacions d'inactivitat, el percentatge més alt junt amb el grup D. Entre els que treballen predominen els contractes temporals o similars, amb uns ingressos baixos (primer i segon quartil). Per tant, podem suposar que alguns dels problemes de salut mental/psicosocial als quals es fa referència poden estar associats a situacions de precarietat laboral, d'atur o d'inactivitat forçada. En aquest grup, la presència femenina és molt més elevada que la masculina (61,7% i 38,3%). L'edat mitjana de les persones del grup ronda els 25,7 anys, i és el grup que aplega més joves d'entre 30 a 34 anys. També és el grup amb major proporció de joves amb llengües inicials distintes del català o castellà (15,3%), nascuts a fora de l'Estat espanyol (25,9%) i amb pare o mare també nascuts a l'estranger (25,4%) i amb estudis inferiors a obligatoris (3,9%).

Grup D (9,8). El que distingeix aquest grup de la resta és, d'una banda, un relatiu mal estat de salut mental/psicosocial en comparació als grups A i B, i, d'altra banda, el fet que entre els joves d'aquest grup predominen les conductes de risc en un grau molt més elevat que entre els altres tres grups. Gairebé el 89% dels components del grup afirma que fuma tabac amb regularitat, i el 80,3% que fuma haixix. El 35% de joves d'aquest grup manifesta prendre altres drogues i el 79,7% que s'emborratxa amb una certa freqüència (com a mínim un cop al mes). El 18,6% explica que almenys alguna vegada ha conduït havent begut o ha pujat al cotxe conduït per algú que ho havia fet. El percentatge de persones que han patit accidents de trànsit en aquest grup s'eleva a 22,5%, el més alt d'entre tots els grups. A més a més, el 13,9% diuen haver patit algun accident laboral, una xifra molt per damunt de la mitjana (8,3%). El grup D és predominantment masculí, ja que només 3 de cada 10 persones que el conformen són dones. Tot i que és el més nombrós entre el grup d'edat de 20 a 24 anys, l'edat mitjana del grup és de 24,9 anys. És el grup amb menor proporció de joves nascuts a l'estranger (només el 5,9% han nascut a fora), amb pare o mare nascuts en bona mesura a Catalunya (40,3%, equiparable al grup A). El 21% de joves d'aquest grup estan a l'atur (el percentatge més alt dels quatre grups) o en altres situacions d'inactivitat (5,5%). Els que treballen tenen una elevada proporció de temporalitat contractual, tot i que els seus ingressos per treball són superiors als dels grups B i C. Aquest grup està lleument sobrerrepresentat al Camp de Tarragona.

TAULA 3.16. Tipologia d'hàbits i estat de salut segons les variables que formen la tipologia. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Dimensió	Variable	Grup				
		A	B	C	D	Total
Salut mental	Satisfacció amb la vida (molt satisfets: per sobre de 7 en una escala de 0 a 10)	82,1	83,7	37,1	59,3	68,3
	Haver-se sentit deprimat, angoixat o amb ansietat (en els darrers dotze mesos)	0,0	1,2	59,3	23,8	18,4
Conductes de risc (almenys un cop al mes)	Fumar tabac	2,4	59,1	24,8	89,0	32,6
	Fumar haixix	0,0	5,9	1,7	80,3	9,9
	Prendre altres drogues	0,0	1,7	0,4	35,5	4,0
	Emborratxar-se	5,7	64,6	18,9	79,7	32,9
	Conduir begut o anar amb cotxe amb algú que ha begut	1,1	9,4	5,0	18,6	6,2
Sinistralitat laboral (en els darrers dotze mesos)	Accident laboral (exclosos els accidents de trànsit)	4,2	7,3	12,3	13,9	8,3
	Malaltia derivada de la feina o activitat principal	11,6	14,0	46,2	27,3	23,0
Altres aspectes	Accident de trànsit (en els darrers dotze mesos)	5,5	10,3	8,1	22,5	9,2
	Prendre un medicament (els darrers dos dies)	15,1	21,2	52,8	41,9	29,4

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

3.8. Conclusions

Com a conclusió, es pot dir que les persones joves catalanes, en general, estan relativament satisfetes amb la seva vida (la valoren amb gairebé un 8 sobre 10), però hi ha una sèrie d'indicadors relacionats amb la pèrdua de la salut que afecten una part minoritària però rellevant de les persones joves, de la manera següent:

- 1 de cada 10 joves ha patit un accident de trànsit durant l'últim any (la tercera part per motius laborals). Es tracta bàsicament de nois ocupats de 20 a 24 anys.
- 1 de cada 10 joves (que ha estat treballant durant l'últim any) ha patit un accident relacionat amb la feina.
- 2 de cada 10 joves manifesten tenir símptomes de mala salut mental/psicosocial (se senten deprimits, angoixats o pateixen ansietat). Aquesta situació la pateixen principalment les dones i s'incrementa amb l'edat, per preocupacions vinculades a situacions adverses a la feina (precarietat, jornades inadequades, etc.) o a la manca de feina (atur o inactivitat).

- Quasi la quarta part dels joves i de les joves que han estat treballant durant el darrer any diuen haver patit malalties relacionades amb la feina (com mal d'esquena, al·lèrgies o altres malalties).
- Quasi la tercera part dels joves i de les joves ha pres algun fàrmac durant els dos dies anteriors a l'enquesta, una pràctica que és més freqüent entre les dones però que, curiosament, és igual per a tots els grups d'edat.

A més a més, també es detecten diverses pràctiques de risc (comportaments) que poden afectar la salut de les persones joves. De manera sintètica, s'observa que:

- La tercera part de la població jove de Catalunya fuma tabac (la gran majoria diàriament). Fumen més els homes que les dones, amb una edat mitjana d'inici del consum situada als 16 anys, amb uns consums que tendeixen a augmentar fins els 29 anys per a disminuir després.
- La tercera part del jovent s'ha emborratxat alguna vegada, 2 de cada 10 almenys un cop al mes, i 1 de cada 10 amb una freqüència més elevada. És una pràctica que predomina entre els homes i que a partir dels 25 anys tendeix a disminuir.
- Al voltant d'un 6% ha conduït un vehicle havent begut alcohol o ha anat en un cotxe conduït per una persona que n'ha begut. Es tracta principalment d'homes d'entre 20 a 30 anys; a partir dels 30 anys aquesta xifra cau dràsticament.
- 1 de cada 10 persones joves ha fumat haixix esporàdicament, però només el 2% ho ha fet amb regularitat diària. Els fumadors d'haixix són principalment homes de 20 a 24 anys. El consum d'altres drogues il·legals és molt més minoritari.
- Tres quartes parts dels joves i de les joves diuen que han mantingut relacions sexuals completes (amb penetració) durant els tres mesos anteriors al moment de l'enquesta. Una cinquena part d'aquestes persones no va prendre cap tipus de precaució (amb el consegüent risc d'embaràs o d'adquirir o transmetre una malaltia infecciosa). Entre els que sí que en van prendre, 2 de cada 3 van optar pel preservatiu masculí, i una quarta part per la píndola anticonceptiva. Tot sembla indicar que a mesura que s'estabilitzen les relacions de parella disminueix l'ús d'anticonceptius.
- Més d'1 de cada 10 joves (principalment dones dels grups d'edat més joves) s'han adreçat a algun servei d'assessorament o orientació personalitzada sobre temes d'alimentació per preguntar qüestions relacionades amb la salut.

Aquestes situacions no es distribueixen de manera homogènia entre la població jove de Catalunya, sinó que hi ha diverses variables, com per exemple el sexe, l'edat, la classe o l'estatus social, el fet d'estudiar o treballar, d'estar a l'atur o de ser immigrant, entre altres, que incideix en aquesta distribució.

Així, per exemple, hi ha una variació important per sexe, de tal manera que les noies tendeixen a posar en pràctica menys comportaments de risc i pateixen menys accidents però, en canvi, són les que més manifesten patir trastorns de tipus psicosocial (ansietat, etc.).

Per altra banda, s'observa un increment de situacions de risc amb l'edat, que es reflecteix en majors problemes de salut, especialment a partir dels 20 anys. No obstant això, a partir dels 25 anys certs comportaments de risc (principalment relacionats amb el consum de substàncies) tendeixen a disminuir força (i encara de manera més acusada a partir dels 30 anys). No passa el mateix amb els accidents i les malalties relacionades amb el treball.

Els i les joves amb progenitors de *categories socioeconòmiques* altes manifesten una major satisfacció vital que la resta de joves però també uns comportaments de risc més elevats. Per exemple, entre ells hi ha més consumidors d'alcohol (emborratjar-se), de tabac i d'altres drogues. Tanmateix, aquests joves també són els que fan un major ús de mecanismes preventius, per exemple, són els que fan un ús més freqüent d'anticonceptius en les relacions sexuals, així com un major ús de serveis d'assessorament o d'orientació personalitzada sobre temes de drogues o en temes de salut sexual/afectivitat. És a dir, tot i que corren major risc, saben fer ús de diversos tipus de recursos que els permeten prendre mesures protectores o preventives.

Pel que fa a l'*activitat principal* a què es dediquen, s'observa que *les persones joves que estan estudiant* són les que presenten menors percentatges de problemes psicosocials i menors taxes d'accidents, i són també les que presenten menor consum de tabac, d'haixix i d'altres drogues, així com menor freqüència de relacions sexuals completes. En canvi, són els que presenten una major proporció de joves amb consum d'alcohol excessiu (emborratjar-se). Per altra banda, els i les estudiants són la població que utilitza amb més freqüència mètodes anticonceptius i la que ha fet un major ús dels serveis d'assessorament i orientació sobre drogues, sexualitat/afectivitat i alimentació. Per un altre costat, *les persones joves que estan treballant (ocupats/ades)* són les que pateixen més accidents de trànsit i, òbviament, més accidents de treball, però menys problemes de salut mental/psicosocial que la resta. El seu consum de tabac és més alt que el dels estudiants, encara que inferior als aturats/ades. En canvi, els seus nivells de consum d'alcohol i d'haixix són els més baixos. Per altra banda, són els que tenen relacions sexuals completes amb més freqüència, i freqüenten els serveis d'orientació sexual/afectiva en major grau que els aturats (però menys que els estudiants). En general, s'observa un increment de situacions de risc amb l'edat, cosa que es reflecteix en l'estat de salut amb més accidents i malalties en els grups d'edat a partir dels 20 anys.

La situació *dels i les joves en atur* es pot resumir així: són els que expressen menor satisfacció vital i majors símptomes de mala salut psicosocial, i presenten els nivells més elevats de consum de tabac, d'haixix i d'altres drogues, llevat de l'alcohol. Per altra banda, tot i que són els que han tingut amb menor freqüència relacions sexuals completes, també són els que proporcionalment fan un menor ús de mètodes anticonceptius i també els que han fet un menor ús de serveis d'orientació sexual/afectiva.

La població jove d'*origen immigrant*, en general, presenta una menor freqüència d'accidents de trànsit, de consum de medicaments, de consum de tabac, d'haixix, d'alcohol, de conduir havent begut (o anar amb algú que condueix begut) i de relacions sexuals completes (però també un menor ús d'anticonceptius). Tot i tenir tots aquests indicadors més positius que la resta de la població jove, el seu estat de salut (principalment psicosocial) és pitjor, ja que manifesten una menor satisfacció vital i una major freqüència de símptomes de mala salut psicosocial. Probablement, aquesta circumstància s'explica per les circumstàncies estructurals en què viuen (amb famílies de menor estatus socioeconòmic, feines més precàries, situacions d'atur o d'inactivitat forçosa, etc.). Es tracta d'una situació que encaixa amb el que es descriu al grup C de la tipologia presentada.

Finalment, cal dir que la gran majoria de variables relacionades amb la salut i els seus factors estructurals no presenten gaires correlacions per *àmbit territorial*. L'únic que es pot comentar, més enllà d'aspectes de detalls concrets que ja apareixen ressenyats al text, són algunes diferències pel que fa a consums de risc i a l'ús de serveis d'assessorament o d'orientació sobre temes de salut. Així, per exemple, s'observa que el Camp de Tarragona és l'àmbit territorial que aplega més proporció de joves que realitzen consums de diverses substàncies (alcohol, haixix i altres drogues), i on l'ús d'anticonceptius sembla ser més baix. En canvi, les Comarques Gironines i, en part, les Comarques Centrals, són les que presenten menor proporció de joves que fan consums de risc. Pel que fa a l'ús de serveis d'assessorament i d'orientació en temes de drogues, de sexualitat/afectivitat i d'alimentació, els usos més freqüents es fan els àmbits Metropolità, Ponent i Alt Pirineu/Aran i, en part, al Penedès; però això pot ser degut a l'existència o no d'aquests serveis en cada territori.

L'anàlisi tipològica efectuada ha permès distingir quatre grups pel que fa al seu estat i hàbits de salut:

- a) El grup A té un bon estat de salut i no posa en pràctica gairebé cap comportament de risc. Són els més joves, predominen els estudiants, amb progenitors de categories socioeconòmiques altes, i els que treballen tenen contractes indefinits i amb ingressos elevats (és a dir, compten amb condicions d'ocupació relativament bones). Suposen una mica més de la tercera part de la població.
- b) El grup B té un bon estat de salut, però aquests joves realitzen alguns consums de risc de tabac i alcohol. Es tracta sobretot de joves que estan treballant i que tenen nivells d'estudis elevats, però amb ingressos relativament baixos i una elevada proporció de temporalitat. Suposa una quarta part de la població.
- c) El grup C pateix problemes de salut física i, sobretot, psicosocial/mental, però els seus comportaments són bastant saludables. El seu deteriorament ve causat pel seu context de precarietat laboral i vital. És una població on predominen les dones, així com la població d'origen immigrant. Suposa una quarta part de la població.
- d) El grup D té considerables problemes de salut física i psicosocial/mental, format per joves que han patit més accidents i malalties que els dels altres grups, i que posen en

pràctica uns comportaments de risc importants. Aquí predominen els homes, hi ha alts percentatges de persones en atur, però els que treballen tenen uns ingressos relativament elevats. Suposa un 10% de la població.

En general, aquests resultats són força congruents amb la classificació resultant de l'estudi d'Espluga *et al.* (2010). En definitiva, l'anàlisi efectuada mostra que hi ha una sèrie de dinàmiques que influeixen força en l'estat de salut de la població jove de Catalunya. Primerament, s'observa que el grup que més pràctiques "individuals" de risc assumeix (pel que fa a consum de substàncies legals i/o il·legals, conduir vehicles, etc.) és el dels nois d'entre 20 i 24 anys, principalment els que ja no estudien. Tant abans com després d'aquest interval d'edats les pràctiques de risc són molt menors, per la qual cosa es pot formular la hipòtesi que hi ha alguns factors socials que operen amb més força en aquest col·lectiu que en la resta, com podria ser la pressió grupal en un moment de transició juvenil cap a una vida més autònoma. Segurament és un procés que s'inicia abans, però no és fins aquest interval d'edat que comença a ser observable amb prou claredat. És a dir, els nois de 20 a 24 anys viuen en un context social que afavoreix l'assumpció d'aquests riscos per a la salut, uns riscos que probablement tenen a veure amb els rituals i reptes plantejats (o imposats) per certes subcultures juvenils (en termes de Martínez, 2003 i 2007). En aquest sentit, es podria dir que hi ha un sector de joves, predominantment masculí, en el qual l'assumpció de certs riscos forma part del seu model de transició juvenil cap a l'adulthood. Això pot tenir implicacions importants a l'hora de pensar en polítiques de promoció de la salut entre aquest col·lectiu.

En segon lloc, s'observa que un dels eixos clau per a interpretar la distribució de la salut entre les persones joves de Catalunya és l'eix estudi/treball, o, millor, inactivitat/activitat. El que determina amb més claredat el tipus de salut de què gaudeixen els diferents grups juvenils és el fet de ser part de la població activa (treballant o en atur) o de la població inactiva (estudiant o en altres situacions d'inactivitat). En general, els estudiants són els que presenten millors indicis en tots els indicadors (excepte en consum d'alcohol), mentre que les persones que estan treballant i/o en atur són les que pateixen pitjors indicadors de salut. A més, entre les persones que treballen, el fet de tenir itineraris inestables, amb elevats nivells de precarietat i/o amb feines pesades, mecàniques o amb poca autonomia personal, contribueix a multiplicar els indicis negatius pel que fa a la salut. Es tracta d'un factor contextual (o estructural) que mostra la seva força en la determinació de la salut jove.

En tercer lloc, i relacionat amb el que s'acaba de dir, hi ha una sèrie de persones que són predominantment immigrants i dones que, tot i no posar en pràctica gaires comportaments de risc, presenten indicadors de salut força negatius presumiblement a causa d'unes adverses condicions de vida i de treball.

Ja fa més de quatre dècades que l'Organització Mundial de la Salut va proposar que els governs havien de prioritzar polítiques més proactives que reactives, com les polítiques de promoció de la salut adreçades a incidir en els comportaments de la població (mitjançant campanyes informatives, educatives i de sensibilització) i en els entorns on aquesta viu (mitjançant polítiques dirigides a crear entorns saludables). A la vista dels resultats de l'anàlisi aquí efectuada, es pot preveure que les polítiques de salut basades merament en

campanyes de sensibilització i/o educació per a la salut, tot i ser absolutament necessàries, no poden tenir gaire eficàcia a l'hora de resoldre la situació de les persones que més ho necessiten (les dels grups C i D, que ja estan patint trastorns de salut), ja que hi ha una sèrie de factors estructurals que condicionen força les seves possibilitats d'acció. Per tant, des d'aquest punt de vista, les polítiques d'habitatge, d'immigració, laborals, etc., haurien de ser considerades també polítiques de salut, ja que són les que millor poden donar resposta a aquests reptes. Això no vol dir que s'hagi de renunciar a fer campanyes informatives, educatives o de sensibilització, simplement cal ser conscients que són útils només per a una part de la joventut (sobretot per al grup A de la tipologia, i parcialment per al B), una part de les persones joves que és molt nombrosa però que generalment gaudeix de bona salut. Aquest tipus de polítiques poden contribuir sens dubte al seu manteniment, però probablement no seran suficients per a una altra part de la població jove que viu sotmesa a un conjunt de pressions socials i institucionals i que requeririen canvis estructurals que modifiquin substancialment les seves condicions de vida.

Bibliografia

BLAXTER, M. (2004). *Health*. Cambridge: PolityPress.

ESPLUGA, J. (2011). "Joves i salut: una paradoxa informativa, un repte institucional" [en línia]. A: *Butlletí E-Joventut*, núm. 4 - 9 de març de 2011. <http://www20.gencat.cat/docs/Joventut/E-Joventut/Sobre%20E-Joventut/Butlleti/Arxiu/Documents/2011_StFile/espluga_joves_salut.pdf>

ESPLUGA, J. (coord.) (2010). *Salut i Joves. Percepcions, pràctiques i polítiques sobre els processos de pèrdua de salut de la joventut a Catalunya*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

EUROFOUND (2012). *Fifth European Working Conditions Survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

FURLONG, A. (ed.) (2009). *Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas*. London: Routledge.

HARFORD, T. C.; WECHSLER, H. i SEIBRING, M. (2002). "Attendance and alcohol use at parties and bars in college: a national survey of current drinkers". A: *Journal of Studies on Alcohol*, núm. 63, p. 726-733.

HINGSON, R. *et al.* (2004). "Magnitude of alcohol-related mortality and morbidity among U.S. college students ages 18-24: Changes from 1998 to 2001". A: *Annual Review of Public Health*, núm. 26, p. 259-279.

JERNIGAN, D. H.; OSTROFF, J. i ROSS, C. (2005). "Alcohol Advertising and Youth: A Measured Approach". A: *Journal of Public Health Policy*, núm. 26, p. 312-325.

KARAM, E.; KYPRI, K. i SALAMOUN, M. (2007). "Alcohol use among college students: an international perspective". A: *Current Opinion Psychiatry*, núm. 20, p. 213-221.

KEANLE, J. i FRENCH, S. (2008). "Mapping alcohol: Health, policy and the geographies of problem drinking in Britain". A: *Drugs: education, prevention and policy*, núm. 15 (3), p. 233-249.

KONTULA, O. (2004). "Trends in Teenage Sexual Behavior and Births in Europe". A: *Yearbook of Population Research in Finland*, núm. 40, p. 133-151.

MARTÍNEZ, R. (2003). *Cultura juvenil i gènere*. Barcelona: Secretaria General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

MARTÍNEZ, R. (2007). *Taste in music as a cultural production. Young people, musical geographies and the imbrication of social hierarchies in Birmingham and Barcelona*. Tesi doctoral. Bellaterra: Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona .

MCCREANOR, T. *et al.* (2005). "Youth identity formation and contemporary alcohol marketing". A: *Critical Public Health*, núm. 15 (3), p. 251-262.

PUST, S.; MOHNEN, S. M. i SCHNEIDER, S. (2008). "Individual and social environment influences on smoking in children and adolescents". A: *Public Health*, núm. 122, p. 1324-1330.

ROMANÍ, O. (dir.) (2006). *La salut dels joves a Catalunya. Un estudi exploratori*. Barcelona: Secretaria General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

TRENO, A. J.; GRUBE, J. W. i MARTIN, S. E. (2003). "Alcohol availability as a predictor of youth drinking and driving: a hierarchical analysis of survey and archival data". A: *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, núm. 27 (5), p. 835-840.

VOGEL, L. (2006). "Health at work in the 'contingent' generation". A: *Young workers: Health at Risk! Special Report. HESA Newsletter*, núm. 30-31, p. 14-24.

WEST, P. (2009). "Health in Youth: changing times and changing influences". A: Furlong, A. *Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas*. London: Routledge, p. 331-343.

WHO (World Health Organization) (1948). *Constitution of the World Health Organization*. New York: World Health Organization.

4. LLENGUA

Trajectòries lingüístiques de la joventut catalana

Joan Solé i Camardons, Anna Torrijos i López i Pau Serracant i Melendres

4.1. Introducció

4.1.1. Llengua i joventut

Tal com passa en bona part dels debats sobre la joventut, una part de l'interès d'estudiar els usos lingüístics de la població jove rau en les pistes que ens pot proporcionar sobre les pràctiques lingüístiques futures de la societat catalana. La joventut adquireix els hàbits lingüístics de les generacions futures i, per tant, “la recerca sobre joves i llengua als Països Catalans s'insereix en un debat social més ampli, un debat que busca entre els joves la presència o absència de signes de <<catalanització>> lingüística i cultural” (Pujolar, 2008).

En aquest sentit, una part de les generacions joves actuals (aproximadament els menors de 24 anys) ja han estat educades en el sistema educatiu català (que estableix el català com a llengua vehicular a l'escola i implanta projectes d'immersió lingüística en zones geogràfiques on predomina l'ús del castellà). Aquest fet ha creat en molts àmbits l'expectativa que el català pugui esdevenir una llengua d'ús àmpliament dominant en les noves generacions. Tot i així, alguns estudis existents i l'experiència quotidiana semblarien indicar el contrari: que el castellà manté i fins i tot incrementa el seu ús com a llengua de socialització de les persones joves.

Ara bé, aquest cert predomini del castellà es deu a qüestions demogràfiques més que no pas sociolingüístiques. Un estudi recent desmenteix “el mite que el català és poc popular entre els joves i que els catalanoparlants de les noves generacions renuncien amb facilitat a utilitzar-lo. Ben al contrari, dins el que és un conjunt de disposicions i actituds marcadament diferents (com no pot ser d'altra manera), el compromís majoritari dels joves i de les joves de totes les procedències amb el català és el que actua de corrector d'altres processos que podrien posar en dubte el futur de la llengua.” (Pujolar *et al.*, 2010).

Una altre canvi que s'ha produït en la joventut i que podria alterar el futur mapa lingüístic és l'arribada d'un important contingent de població estrangera jove, fins al punt que aquest col·lectiu ja és una quarta part dels joves. Caldrà veure en quina mesura aquestes persones novingudes adopten una pràctica lingüística dominant entre els autòctons, la *hibridació*: “la presència efectiva de totes dues llengües en els diversos àmbits d'ús i en la biografia dels individus” (*op. cit.*: 9); o, per contra, es decanten, si més no inicialment (aquestes persones i/o la seva descendència) per un ús molt majoritari del català o del castellà.

El concepte d'hibridació remet a la darrera de les dimensions que és imprescindible tenir en compte en l'anàlisi de les pràctiques lingüístiques a Catalunya, especialment entre els joves: el canvi. En primer lloc, el canvi lingüístic es dona, precisament, a partir de la hibridació: bona part dels joves combinen, en la seva quotidianitat, el català i el castellà, i cada cop més altres llengües. Ara bé, i en segon lloc, el canvi no passa únicament en el present (en les pràctiques quotidianes) sinó al llarg del temps. En aquest sentit, la perspectiva adoptada en la conceptualització de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (EJC12) és *transicional*: és a dir, se centra en aquells processos de canvi que condueixen l'adolescent, a través de la joventut, fins a l'etapa “adulta”. La perspectiva transicional assumeix que el canvi és la característica fonamental de la joventut i que és aquesta etapa la que defineix, en bona part, la posició social de l'individu. L'EJC12 analitza les trajectòries que fan els joves en el camp educatiu, laboral, domiciliari i familiar per tal de conèixer com es produeixen els processos d'enclassement i de posicionament social en la Catalunya actual. Les dades referents a la llengua ens haurien de permetre aproximar-nos a les *trajectòries lingüístiques* de la joventut (els processos a través dels quals canvien o no de llengua), als factors que hi estan associats i a la interacció amb les altres trajectòries.

El concepte creat per expressar els canvis lingüístics en les trajectòries vitals joves en l'estudi de Pujolar *et al.* (2010) és el de *muda lingüística*. Aquest concepte vol explicar els processos lingüístics al llarg de la vida que fan que s'adquireixi una nova llengua, però que no s'abandoni l'anterior sinó que s'obtingui una nova “muda” per fer-la servir en els moments que calgui.

4.1.2. Objectius del capítol

La Generalitat de Catalunya disposa d'un seguit d'estadístiques (entre les quals destaca l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població*) que s'ocupen específicament de conèixer la situació lingüística de la població general. L'EJC12 conté molt poques preguntes sobre qüestions lingüístiques, la funció principal de les quals consisteix a generar dades que puguin ser usades com a factor explicatiu dels elements centrals de l'EJC (educació, treball i emancipació). Tot i això, aquestes dades tenen interès per si mateixes i, a més a més, es poden creuar amb altres dades habitualment no disponibles en les enquestes sobre qüestions lingüístiques.

Així doncs, aquest capítol se centra a exposar els resultats de les set preguntes del qüestionari de l'EJC12 que fan referència a les qüestions lingüístiques: llengua inicial o primera llengua parlada quan s'era petit/a; llengua habitual; i llengua d'ús en cinc àmbits diferents

(amb les amistats, a l'institut, a la universitat o a la feina, amb la parella, amb els fills/filles i amb algú que no es coneix). Aquesta fotografia estàtica es complementa amb tres elements dinàmics: en primer lloc, es comparen els resultats de l'EJC de 2012 amb els de l'EJC de 2007, per aproximar-nos a l'impacte dels canvis demogràfics (major pes dels joves de més edat) i contextuals (l'impacte de la crisi en la joventut) en la pràctica lingüística. En segon lloc, dedicarem una atenció especial als canvis en els usos lingüístics, per veure quins contextos faciliten el manteniment de la llengua o la hibridació. Finalment, i relacionat amb aquesta qüestió, adoptarem, en la mesura del possible, una perspectiva transicional: l'objectiu final és proporcionar pistes sobre la interacció entre la *trajectòria lingüística* de la població jove (el camí que va de la llengua inicial a la llengua habitual) i les altres trajectòries (educativa, laboral i d'emancipació) que caracteritzen l'etapa juvenil.

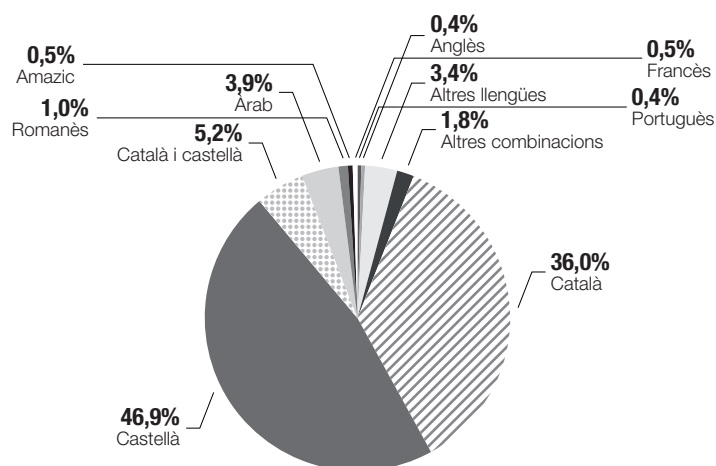
4.2. Llengua inicial

En aquest apartat analitzarem la llengua inicial de la població jove a Catalunya. Entenem per llengua inicial la "llengua parlada a casa, primer, quan eres petit/a", tal com es pregunta al qüestionari de l'EJC. Als apartats posteriors observarem els canvis que es produeixen en la llengua inicial a mesura que l'individu interactua en societat.

4.2.1. Situació actual i els factors associats a la llengua inicial

El 36% de joves té el català com a llengua inicial (590.000 individus), el 46,9% el castellà (871.000) i el 10% una altra llengua (288.000); un 5,2% de joves tenen alhora el català i el castellà com a llengua inicial (89.000) i un 1,8% tenen altres combinacions.

GRÀFIC 4.1. Llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les llengües que apareixen al gràfic 4.1 són les que tenen representativitat estadística, però cal fer notar que la diversitat lingüística a Catalunya és més gran, tant entre la població jove com en la total. A més de les dues llengües oficials majoritàries, les quatre llengües més freqüents com a llengua inicial són: l'àrab, el romanès, l'amazic i el francès. Cal destacar que l'ús d'altres llengües, a més d'aquestes quatre, i altres combinacions de llengües suposa en total un 6%.

Quines són les característiques dels joves segons la seva llengua inicial? La taula 4.1 mostra els resultats de creuar la llengua inicial amb un seguit de característiques personals, familiars i d'entorn.

Amb relació a les característiques personals¹, pel que fa a l'**edat**, hi ha més presència del català com a llengua inicial entre els més joves (de 15 a 19 anys i de 20 a 24 anys). S'observa una diferència d'11 punts percentuals per al català entre el grup més jove (42,6%) i el més adult (31,6%). Pel que fa al **lloc de naixement**, s'observa que prefigura o condiona, però no determina, la llengua inicial: el 80,2% de joves nascuts a la resta de l'Estat té com a llengua inicial el castellà; el 50,6% de joves nascuts a l'estranger té com a llengua inicial altres llengües; mentre que, per als joves nascuts a Catalunya, el 45,5% té com a llengua inicial el català i el 47,1% el castellà.

Pel que fa a les variables familiars, i referent al **lloc de naixement del pare i de la mare**, s'observa que entre els joves amb ambdós progenitors nascuts a Catalunya el català és la llengua inicial preponderant (75,4%). El mateix ocorre, amb el castellà, de manera més extrema, entre els joves amb els dos progenitors nascuts a la resta de l'Estat (92,7%). Entre els joves que tenen un progenitor nascut a Catalunya i l'altre a la resta de l'Estat, el castellà és la llengua preponderant (58%), però en menor mesura. D'altra banda, entre els nascuts a l'estranger, un 40,2% tenen el castellà com a llengua inicial i un 51% una altra llengua.

Amb relació a l'origen social, s'ha analitzat el nivell d'estudis i la categoria ocupacional dels progenitors. Pel que fa al **nivell d'estudis més alt dels progenitors**, hi ha relació entre el nivell d'estudis i la llengua inicial. La presència del català com a llengua inicial entre els joves amb pare o mare universitaris és del 51%; entre la població jove amb progenitors amb menys estudis hi ha més presència de castellà (58,2%) i d'altres llengües (15,8%).

Quant a la **categoria socioprofessional més alta del pare o de la mare**, s'observa una presència major del català entre els joves amb progenitors amb ocupacions qualificades: hi ha més joves amb el català com a llengua inicial entre els fills de pare o mare amb ocupacions directives i gerencials (53,8%) i tècniques i professionals (49,9%); més presència del castellà entre els fills de pare o mare amb ocupacions mitjanes (54,1%); i d'altres llengües entre els joves amb algun progenitor amb ocupacions elementals (22%). Cal tenir en compte que aquestes dues variables estan relacionades amb el lloc de naixement dels progenitors i fan referència a qüestions d'estructura social catalana més que no pas a qüestions estrictament lingüístiques.

¹ La variable sexe no s'ha inclòs a la taula perquè no s'han observat diferències entre nois i noies pel que fa a la llengua inicial.

TAULA 4.1. Llengua inicial segons característiques sociodemogràfiques. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Variable	Categoria	Llengua inicial					Total
		Català	Castellà	Català i castellà igual	Una altra llengua	Altres combinacions	
Grup d'edat	De 15 a 19 anys	42,6	44,1	4,0	7,9	1,5	100
	De 20 a 24 anys	39,4	45,9	4,9	8,1	1,7	100
	De 25 a 29 anys	32,5	47,9	5,8	10,9	2,8	100
	De 30 a 34 anys	31,6	49,2	5,6	12,2	1,3	100
Lloc de naixement	Catalunya	45,5	47,1	6,2	0,7	0,5	100
	Resta de l'Estat	7,0	80,2	4,7	1,2	7,0	100
	Estranger	0,4	41,7	0,9	50,6	6,5	100
Lloc de naixement del pare i de la mare	Ambdós a Catalunya	75,4	19,9	4,3	0,4	0,1	100
	Un a Catalunya i l'altre a la resta de l'Estat	30,0	58,0	11,7	0,0	0,3	100
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya o a Espanya	26,9	53,8	7,7	1,3	40,3	100
	Ambdós a la resta de l'Estat	2,6	92,7	3,9	0,7	0,2	100
	Ambdós a l'estranger	0,4	40,2	0,9	51	7,6	100
Nivell d'estudis més alt del pare o de la mare	Inferiors a obligatoris	1,5	9,0	1,5	70,1	17,9	100
	Obligatoris	21,2	61,6	3,9	12,2	1,1	100
	Secundaris postobligatoris	38,9	46,3	7,5	6,6	0,7	100
	Universitaris	51,0	35,4	4,3	7,0	2,4	100
Categoria professional més alta del pare o de la mare	Ocupacions directives i gerencials	53,8	35,3	4,5	4,8	1,6	100
	Ocupacions tècniques i professionals	49,9	37,1	4,8	6,8	1,4	100
	Ocupacions mitjanes	30,0	54,1	5,4	9,1	1,3	100
	Ocupacions elementals	14,3	51,3	5,9	22,0	6,6	100
Àmbit territorial	Metropolità	30,0	56,1	5,1	7,4	1,4	100
	Comarques Gironines	41,8	31,8	4,0	17,7	4,7	100
	Camp de Tarragona	37,0	38,9	8,3	13,0	2,8	100
	Terres de l'Ebre	67,1	14,5	3,9	14,5	0,0	100
	Ponent, Alt Pirineu i Aran	53,4	24,4	4,5	15,9	1,7	100
	Comarques Centrals	59,2	19,7	5,3	13,2	2,6	100
	Penedès	38,8	44,3	4,4	10,9	1,6	100
Grandària del municipi	Fins a 2.000 hab.	65,9	19,5	5,7	8,1	0,8	100
	De 2.001 a 10.000 hab.	59,9	23,6	6,9	8,6	1,0	100
	De 10.001 a 50.000 hab.	36,7	44,2	3,6	13,3	2,2	100
	Més de 50.000 hab.	27,8	56,1	5,5	8,7	1,9	100
Total		36,0	46,9	5,2	10,0	1,8	100

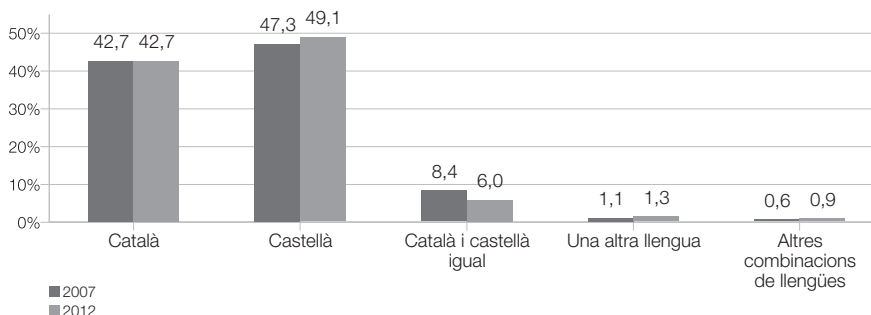
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Finalment, quant a la **distribució territorial**, s'observa una presència més alta de català com a llengua inicial a les Terres de l'Ebre (67,1%), a les Comarques Centrals (59,2%), a Ponent i Alt Pirineu i Aran (53,4%) i a les Comarques Gironines (41,8%). El Camp de Tarragona té una presència força igualada de català (37%) i de castellà (38,9%). Mentre que el castellà és majoritari a l'àmbit Metropolità (56,1%). Aquesta distribució també es relaciona amb la variable grandària del municipi ja que en els municipis més petits hi ha més joves amb el català com a llengua inicial i en els municipis de més de 50.000 habitants hi predomina el castellà.

4.2.2. Evolució de la llengua inicial

L'anàlisi de l'evolució de la llengua inicial entre el 2007 (any de l'anterior EJC) i el 2012 s'ha centrat en la població jove nascuda a Catalunya o a la resta de l'Estat, atès que l'EJC07 no té prou mostra de joves nascuts a l'estranger. Pel que fa al català (gràfic 4.2) no hi ha hagut cap variació, entre ambdós anys, en la proporció de joves que el tenen com a llengua inicial (42,7%). Les dades mostren que hi ha hagut un lleu augment del castellà com a llengua inicial entre la joventut (49,1%), alhora que s'observa una disminució de la proporció de joves que tenen ambdós idiomes com a llengua inicial (-2,4%).

GRÀFIC 4.2. Llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

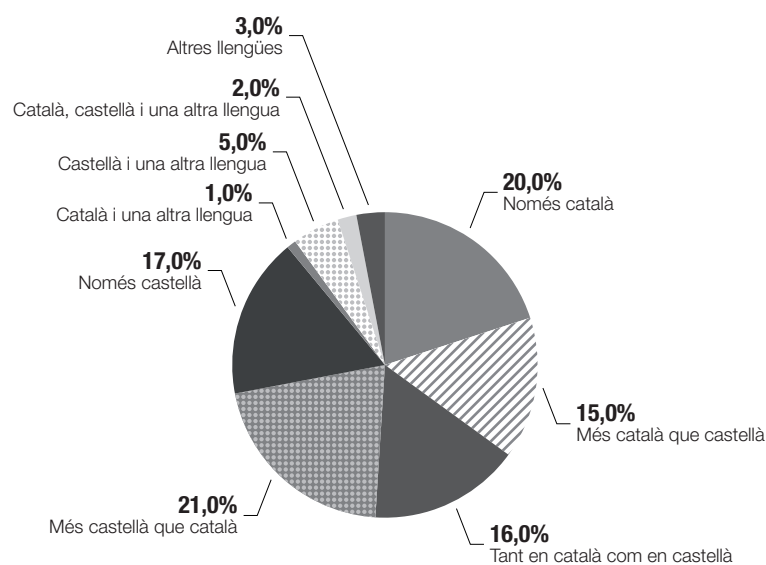
4.3. Llengua habitual

Acabem d'analitzar la llengua inicial dels joves de Catalunya. A continuació ens centrarem en la llengua que fan servir habitualment en l'actualitat. En aquest apartat, com en l'anterior, analitzarem la llengua habitual i les característiques sociodemogràfiques dels diferents grups lingüístics i n'observarem l'evolució entre 2007 i 2012.

4.3.1. Situació actual i factors associats

El gràfic següent mostra quina és la llengua que els joves utilitzen de forma habitual. S'observen cinc grups amb més del 15% cadascun. Els dos grups de parlants més nombrosos són els qui usen *més castellà que català* (21,9%) i els que empren *únicament català* (19,8%). Els altres tres grups relativament semblants són els qui *només usen castellà* (16,7%), els qui empren *ambdues llengües per igual* (15,8%) i els que *usen més català que castellà* (14,7%). En conjunt, el 52,4% de joves fan usos lingüísticament mixtos entre el català i el castellà, proporció que arriba al 60,5% si hi afegim hibridacions en altres llengües. Des de la perspectiva oposada, el 36,5% de joves parlen únicament, de forma habitual, en una de les dues llengües, proporció que arriba al 39,6% si hi afegim altres llengües. Si comparem amb dades d'altres estudis que fan referència al conjunt de la població, les persones joves enquestades a l'EJC (sobretot les que utilitzen més el castellà) declaren tenir uns usos lingüístics més híbrids que la població general. Així, segons dades de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008*, els percentatges de *només castellà* mesurats en diversos àmbits d'ús es troben entre el 30% i el 40% (EULP, 2008). En qualsevol cas, queda clar que hi ha diferències importants entre la llengua inicial i l'habitual. Tractarem aquesta qüestió en la secció 4.5.

GRÀFIC 4.3. Llengua habitual. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Igual que hem fet en l'apartat anterior, a continuació ens centrarem en les característiques sociodemogràfiques dels diferents grups de joves en funció de la llengua habitual. La taula 4.2 sintetitza aquesta informació.

TAULA 4.2. Llengua habitual segons característiques sociodemogràfiques. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Variable	Categoria	Llengua habitual									Total
		Només català	Més català que castellà	Tant en català com en castellà	Més castellà que català	Només castellà	Català i una altra llengua	Castellà i una altra llengua	Català, castellà i una altra llengua	Altres llengües	
Grup d'edat	De 15 a 19 anys	19,7	15,9	16,1	26,9	12,6	2,6	2,1	3,0	1,1	100
	De 20 a 24 anys	20,0	16,8	16,1	18,7	19,6	0,7	2,4	2,2	3,5	100
	De 25 a 29 anys	20,3	9,7	15,5	22,7	18,8	0,8	5,9	1,9	4,4	100
	De 30 a 34 anys	19,2	16,1	15,6	20,1	15,9	0,3	7,6	1,7	3,5	100
Lloc de naixement	Catalunya	24,8	17,8	17,9	23,5	14,1	0,3	0,5	0,9	0,1	100
	Resta de l'Estat	4,7	10,5	19,8	29,1	29,1	1,2	3,5	2,3	0,0	100
	Estranger	0,9	1,8	6,3	14,0	25,9	4,1	23,0	7,4	16,7	100
Lloc de naixement del pare i de la mare	Ambdós a Catalunya	40,8	25,5	15,2	13,2	4,0	0,4	0,3	0,6	0,0	100
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	14,7	15,6	22,6	28,1	18,3	0,0	0,0	0,6	0,2	100
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya o a Espanya	20,5	3,8	15,4	26,9	21,8	2,6	6,4	2,6	0,0	100
	Ambdós a la resta de l'Estat	3,2	7,0	19,6	39,8	29,4	0,0	0,2	0,9	0,0	100
	Ambdós a l'estranger	0,9	1,8	5,8	13,6	25,4	4,2	23,6	8,3	16,4	100
Nivell d'estudis més alt del pare o de la mare	Inferiors a obligatoris	1,5	0,0	1,5	3,0	16,4	3,0	26,9	6,0	41,8	100
	Obligatoris	15,1	9,6	12,6	27,2	23,3	0,5	4,2	3,3	4,0	100
	Secundaris postobligatoris	19,1	16,7	18,1	25,7	13,8	1,5	2,7	1,0	1,5	100
	Universitaris	26,0	19,1	17,9	14,7	12,1	1,1	5,8	1,9	1,3	100
Categoria professional més alta del pare o de la mare	Ocupacions directives i gerencials	29,1	22,7	14,7	16,6	8,9	1,6	3,2	1,6	1,6	100
	Ocupacions tècniques i professionals	26,6	20,7	15,0	17,2	11,9	0,5	4,9	1,6	1,5	100
	Ocupacions mitjanes	16,0	11,8	18,0	25,8	18,4	1,1	4,0	2,3	2,5	100
	Ocupacions elementals	12,1	7,3	9,9	16,5	31,9	1,5	10,3	3,7	7,0	100
Àmbit territorial	Metropolità	12,3	14,1	17,0	28,1	19,6	0,8	4,0	1,2	2,9	100
	Comarques Gironines	33,1	11,4	14,7	9,7	12,0	1,7	7,4	6,0	4,0	100
	Camp de Tarragona	26,2	13,1	13,1	12,6	22,9	0,5	5,6	1,4	4,7	100
	Terres de l'Ebre	50,7	17,3	8,0	4,0	6,7	1,3	2,7	4,0	5,3	100
	Ponent, Alt Pirineu i Aran	41,7	18,3	10,3	9,1	6,3	2,9	6,3	2,3	2,9	100
	Comarques Centrals	48,3	17,2	10,6	6,0	4,6	1,3	4,6	3,3	4,0	100
	Penedès	10,9	21,3	21,9	21,3	10,9	0,5	6,6	4,9	1,6	100
Grandària del municipi	Fins a 2.000 hab.	50,8	15,1	11,9	7,9	3,2	1,6	3,2	4,8	1,6	100
	De 2.001 a 10.000 hab.	45,6	18,0	12,7	9,4	6,3	2,0	2,3	1,8	2,0	100
	De 10.001 a 50.000 hab.	19,4	14,1	18,1	16,9	17,2	1,1	6,7	3,0	3,5	100
	Més de 50.000 hab.	11,4	14,2	15,6	28,5	20,0	0,8	4,4	1,6	3,4	100
Total		19,7	14,7	15,8	21,9	16,7	1,1	4,7	2,2	3,2	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Novament, no es troba cap relació entre el sexe i la llengua parlada habitualment, però sí que se'n troba segons l'**edat**, tot i que no es marca cap tendència clara: globalment, el grup de 20 a 24 anys és el que usa més el català (36,8%, ja sigui únicament o més que altres llengües), mentre que el grup de 25 a 29 anys és el que usa més el castellà (41,5%). S'observa també que els joves de 15 a 19 anys són els que en major mesura utilitzen més castellà que català (26,9%) i els que menys parlen només castellà (12,6%). Novament, és difícil de saber si aquesta disminució de l'ús exclusiu del castellà es deu a una qüestió d'edat (aquest és el grup més escolaritzat, i per tant amb un contacte fort amb el català en l'actualitat) o generacional (i que per tant perdurará). La tendència en els altres grups semblaria indicar un cert augment de la proporció de joves que només usen el castellà, que no es consolida en el grup menys jove. D'altra banda, el grup més jove és el més híbrid lingüísticament, amb un 58,9% dels seus membres que parlen habitualment en les dues llengües, més o menys.

Les altres variables sociodemogràfiques afecten la llengua habitual de manera semblant a com afecten la llengua inicial. El **lloc de naixement** mostra diferències importants: entre els nascuts a Catalunya, la proporció dels qui parlen només català o més català que castellà és una mica superior a la situació inversa (42,6% i 37,6%, respectivament); mentre que entre els nascuts a l'estranger la llengua habitual és una altra (16,5%), només el castellà (25,9%) o el castellà i una altra (23%). Dit d'una altra manera, el 20,5% de joves estrangers usen el català habitualment, proporció que augmenta fins al 34,5% si hi afegim els qui parlen més castellà que català. Si es comparen aquestes dades amb la població total provinents de l'EULP de 2008 destaca que entre la població jove estrangera la proporció d'ús de català és superior a la que trobem entre la població adulta. El **lloc de naixement del pare o de la mare** reproduïx aquesta pauta amb relació als estrangers (21% d'ús habitual del català entre els qui tenen ambdós pares nascuts a l'estranger) però permet introduir la distinció entre els joves amb ambdós progenitors nascuts a Catalunya, ambdós a la resta de l'Estat i un progenitor a cada lloc. La proporció dels qui usen només o principalment el català és del 66,3%, 10,2% i 30,3% respectivament; la proporció inversa (els qui usen només o principalment el castellà) és 17,2%, 69,2% i 46,4% respectivament.

El **nivell d'estudis més alt i la categoria socioeconòmica més alta del pare o de la mare** marca una tendència clara: com més estudis o categoria ocupacional tenen els progenitors més alt és l'ús del català. Les posicions més baixes presenten un major ús d'altres llengües (destaca el fet que el 41,8% de joves que tenen pare o mare sense estudis parlen habitualment una altra llengua). Els castellanoparlants habituals també es concentren en aquests orígens socials més alts (tot i que en menor mesura que els catalanoparlants) i, sobretot, en posicions mitjanes.

Pel que fa al territori, hi ha tres **àmbits territorials** (Terres de l'Ebre, Ponent, Alt Pirineu i Aran i les Comarques Centrals) en què més del 60% de joves entren habitualment només el català o més que el castellà. A l'altre extrem, només el 26,4% de joves de l'àmbit Metropolità tenen aquesta pràctica lingüística, seguits del 32,2% del Penedès i del 39,3% del Camp de Tarragona. Les Comarques Gironines és el territori on més es parlen, d'una forma o altra, altres llengües (19,1%, per un 8,9% de l'àmbit Metropolità, la proporció més baixa).

Seguint aquesta lògica, a mida que creix la **grandària del municipi** disminueix la proporció de catalanoparlants habituals. El salt es produeix entre els municipis d'entre 2.000 i 10.000 habitants (63,6%) i els d'entre 10.000 i 50.000 (33,5%). Als municipis més grans de 50.000 habitants el 48,5% de joves usen el castellà habitualment.

Per completar aquest apartat hem volgut observar la interrelació entre la llengua habitual i les pràctiques d'oci dels joves catalans. Per fer-ho hem creuat la llengua habitual amb la tipologia d'oci elaborada al capítol de Cultura i oci d'aquest segon volum². Els resultats (taula 4.3) mostren com entre els joves que segueixen un tipus d'oci més actiu i vinculat a les pràctiques culturals de més prestigi (l'oci cultural) el català és la llengua més habitual (46,2%). Catalanoparlants i castellanoparlants habituals es reparteixen equitativament entre els joves que practiquen el tipus d'oci relacional; mentre que els castellanoparlants són el grup més nombrós (48,9%) entre els qui practiquen l'oci digital, però també entre els qui practiquen un oci de baixa intensitat (42,8%), grup on també trobem la presència més alta de parlants d'altres llengües (7,1%) i altres combinacions (11,4%).

TAULA 4.3. Llengua habitual segons tipus d'activitat d'oci. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual	Tipus d'oci					Total
	Oci relacional	Oci cultural	Oci digital	Oci esporàdic	Oci de baixa intensitat	
Només o sobretot català	38,8	46,2	29,6	34,5	28,5	34,4
Tant català com castellà	15,2	22,2	16,3	18,3	10,2	15,8
Només o sobretot castellà	39,6	24,9	48,9	34,2	42,8	38,6
Altres combinacions	5,4	5,8	4,1	9,9	11,4	8,0
Altres llengües	1,0	0,9	1,1	3,2	7,1	3,1
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut).

Així doncs, la relació entre origen social i territorial, nivell d'estudis i llengua cristal·litzada, entre d'altres àmbits, en les pràctiques d'oci i culturals dels joves: els catalanoparlants (joves i progenitors amb majors nivells d'estudi) tendeixen a estar sobrerrepresentats entre els joves que practiquen l'oci més intens i distingit; els joves estrangers estan sobrerrepresentats entre els qui practiquen menys oci; i els castellanoparlants es troben en una posició intermèdia. Com ja s'ha comentat en altres anàlisis de l'EJC (Torrijos, 2008:14) "el consum

² La tipologia permet classificar els joves segons les seves activitats culturals i d'oci. La tipologia està formada per cinc grups: el primer el formen joves que practiquen un oci relacional (anar a la discoteca, fer esport, sortir de nit, anar a concerts de música moderna, quedar amb els amics i les amigues, participar en xarxes socials, etc.). El segon grup (oci cultural) es caracteritza per pràcticament fer de tot, encara que destaca per la intensitat amb què realitza activitats d'oci cultural. El tercer grup (oci digital) també fa de tot, pràcticament, excepte les activitats culturals, i destaca per la seva realització d'activitats d'oci digital. El quart grup (oci esporàdic) fa alguna activitat d'oci a casa i quan surt ho fa per viatjar, fer excursions, anar a actes religiosos o quedar amb els amics. I el cinquè grup (oci de baixa intensitat) es caracteritza per realitzar amb molt poca freqüència aquest tipus d'activitats d'oci. Pot veure's informació detallada de la tipologia al capítol de Cultura i oci.

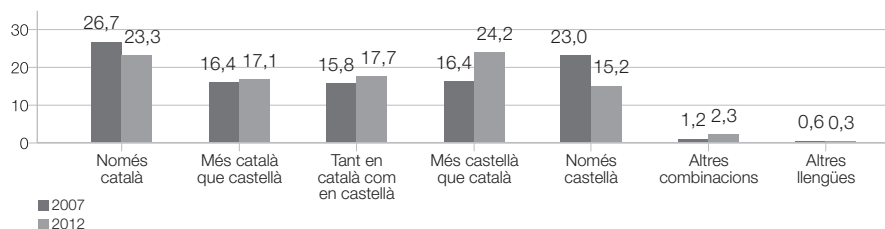
cultural i TIC s'associa amb el nivell d'estudis, que és la variable que té una influència més forta en els usos lingüístics. Concretament, els joves amb major nivell d'estudis tenen més predisposició a tenir una pràctica TIC (més ús d'ordinador, Internet, etc.) i un consum cultural (lectura de llibres, cinema i altres activitats) més intensos". A més, les pràctiques d'oci que es realitzen en grup impliquen la creació de xarxes socials que posicionen els joves davant normes d'ús lingüístic que conformen "un entorn lingüístic per a la persona que és favorable a utilitzar el català amb major freqüència".

4.3.2. Evolució de la llengua habitual

Finalment, el gràfic 4.4 mostra l'evolució de la llengua habitual entre els anys 2007 i 2012. Recordem que, per qüestions mostrals, només podem oferir la comparativa entre els joves nascuts a Catalunya (la gran majoria) o a la resta de l'Estat. S'observa un creixement important de la hibridació lingüística, que afecta en diferent mesura catalanoparlants i castellanoparlants: entre els primers, aquells que només parlen el català han baixat, entre 2007 i 2012, del 26,7% al 23,3%; entre els segons, els qui només parlen castellà han baixat del 23% al 15,2%.

En total, els qui habitualment només parlen una de les dues llengües han disminuït 11,1 punts, i els qui parlen les dues llengües habitualment han crescut 10,2 punts. Això ha succeït a pesar del fet que el 2012 els joves de 15 a 19 anys (molt en contacte amb el català atès que la gran majoria estan estudiant) són menys que el 2007. A més de constatar l'augment de la hibridació, s'observa que afecta més les persones de llengua inicial castellana que no pas les de llengua inicial catalana (qüestió ja analitzada a Pujolar *et al.*, 2010). En aquest cas, com ja s'apuntava, la hibridació és un fenomen que jugaria a favor de l'ús del català tot i que hi hagi joves de llengua habitual només en català que també passen a utilitzar més el castellà. De nou, és important destacar que aquest fenomen passa entre la població autòctona; més endavant caldrà valorar si aquesta qüestió es trasllada a la població estrangera. També caldrà observar si aquesta tendència envers la hibridació de les pràctiques lingüístiques es consolida.

GRÀFIC 4.4. Llengua habitual. Joves de 15 a 34 anys nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

4.4. Usos lingüístics segons el context

Com ja s'ha vist, en societats multilingües com la catalana les pràctiques lingüístiques de bona part de les persones tendeixen a incloure la utilització quotidiana de més d'una llengua. A continuació veurem amb quins contextos socials poden associar-se els diferents usos lingüístics.

4.4.1. Llengua habitual segons el context

La taula 4.4 mostra la llengua que emprava habitualment la persona segons el context en què es troba.

TAULA 4.4. Llengua habitual segons context. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual	Context					
	Amb les amistats	A l'institut o a la universitat (estudiants) ³	A la feina (ocupats) ⁴	Amb la parella	Amb els fills o les filles	Amb algú que no coneixes
Només català	20,5	30,8	20,2	34,2	33,2	21,1
Més català que castellà	12,1	29,8	21,2	2,2	3,1	15,6
Tant en català com en castellà	18,0	17,1	19,0	5,2	10,2	15,6
Més castellà que català	10,9	12,6	14,8	4,1	7,0	11,0
Només castellà	29,8	7,0	17,6	45,2	24,2	31,5
Català i una altra llengua	0,2	0,2	1,4	0,1	0,9	0,2
Castellà i una altra llengua	3,4	0,6	3,0	2,0	5,7	2,7
Català, castellà i una altra llengua	1,5	1,3	2,1	0,3	0,8	1,1
Altres llengües	3,6	0,6	0,8	6,8	14,8	1,3
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A primer cop d'ull ja s'observa que la llengua emprada oscil·la clarament segons el context (p. e., el 20,5% de joves usen únicament el català amb els amics i les amigues però els que usen només el català amb la parella són el 34,2%). En segon lloc, en 4 dels 6 contextos considerats la hibridació és la pràctica habitual per gairebé la meitat dels joves: entre

3 La pregunta del qüestionari no distingeix entre llengua habitual en els estudis i en el treball sinó que pregunta per "l'institut, la universitat o la feina". Les dades d'aquesta taula s'han calculat fent l'assumpció que els joves que declaren tenir els estudis com a activitat principal han respost la pregunta a partir de la llengua habitual a l'institut o a la universitat, independentment de si treballen o no; i que aquells que declaren tenir el treball com a activitat principal han respost la pregunta a partir de la llengua habitual a la feina, estudiïn o no.

4 Veure la nota anterior.

el 40% i el 60% empren ambdues llengües (una més que l'altra o ambdues igual) amb les amistats, als estudis, a la feina o amb persones desconegudes. D'altra banda, també s'aprecia que la hibridació succeeix, principalment, en l'esfera pública: amb la parella, per exemple, el 79,4% de joves parlen només en castellà o català; mentre que a la feina aquesta proporció baixa fins al 37,8%. Ara bé, tenint en compte que la llengua inicial i la llengua habitual més estesa és el castellà, la hibridació en l'esfera pública tendeix a afavorir l'ús del català: el context on predomina més l'ús del català és l'educatiu (el 60,6% de joves hi empren només o sobretot el català), seguit del laboral (41,2%). Per últim, cal dir que la contextualització dels usos lingüístics dels joves no és gaire diferent a la de la població general: en l'àmbit educatiu i amb companys d'estudi és on s'empra més el català, mentre que amb les amistats hi ha més ús de castellà. Una diferència important és a la feina, on l'ús del català és més alt entre la població jove que entre la població general (Direcció General de Política Lingüística, 2011a i b).

Aquesta major hibridació lingüística en els contextos públics es pot veure més clarament en les taules següents, en què es pot observar la llengua en què l'individu parla habitualment amb les amistats (taula 4.5) o a la feina (taula 4.6) segons la llengua emprada habitualment. S'aprecia una forta associació entre els usos lingüístics amb els amics i la llengua habitual (p. e., el 80,9% i el 84,6% de catalanoparlants i de castellanoparlants habituals, respectivament, empren la seva llengua habitual amb els amics). En canvi, això no passa tant en els usos lingüístics a la feina, on aquesta proporció baixa lleugerament fins al 73,9% en el cas dels catalanoparlants (lleuger ascens de la hibridació en passar a l'esfera pública) i fins al 60,1% en el cas dels castellanoparlants habituals (important augment de la hibridació). Lògicament, la hibridació augmenta encara més (en el pas de les amistats a la feina) entre els qui habitualment parlen altres llengües o altres combinacions; tot i que, en la línia del que hem vist, la hibridació es fa més intensiva amb el castellà. Caldrà seguir observant les pautes de la població jove estrangera que, a hores d'ara, sembla que adopta el castellà més que no pas el català en la seva vida quotidiana a Catalunya.

TAULA 4.5. Llengua habitual amb les amistats segons llengua habitual. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual amb les amistats	Llengua habitual					Total
	Només o sobretot en català	Tant en català com en castellà	Només o sobretot en castellà	Altres combinacions	Altres llengües	
Només o sobretot en català	80,9	23,4	2,2	10,0	0,0	33,7
Tant en català com en castellà	13,1	53,3	11,4	8,2	0,0	18,1
Només o sobretot en castellà	5,5	22,0	84,6	22,3	7,2	38,9
Altres combinacions	0,3	1,0	1,3	47,2	24,7	5,8
Altres llengües	0,2	0,2	0,5	12,3	68,0	3,6
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

TAULA 4.6. Llengua habitual a la feina segons llengua habitual. Joves ocupats de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual a la feina	Llengua habitual					Total
	Només o sobretot en català	Tant en català com en castellà	Només o sobretot en castellà	Altres combinacions	Altres llengües	
Només o sobretot en català	73,9	40,9	16,6	12,5	0,0	41,6
Tant en català com en castellà	14,1	37,0	18,9	4,5	0,0	18,8
Només o sobretot en castellà	8,4	18,1	60,1	41,1	47,8	31,9
Altres combinacions	3,5	3,9	4,0	33,0	43,5	6,6
Altres llengües	0,2	0,0	0,4	8,9	8,7	1,0
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

4.4.2. Evolució de la llengua habitual segons el context

Per concloure l'apartat, només ens resta observar l'evolució entre 2007 i 2012 de la llengua habitual segons el context. Recordem que per qüestions mostrals només podem comparar els resultats de la població jove nascuda a Catalunya o a la resta de l'Estat. Els resultats, tot i que no mostren la tendència envers la hibridació suggerida pels resultats anteriors, confirmen la idea que el català guanya posicions especialment en els llocs públics.

TAULA 4.7. Llengua habitual segons context. Joves de 15 a 34 anys nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

Llengua habitual	Context							
	A l'institut o a la universitat (estudiants)		A la feina (ocupats)		Amb algú que no coneixes		Amb les amistats	
	2007	2012	2007	2012	2007	2012	2007	2012
Només o sobretot en català	56,3	62,6	46,3	46,0	39,8	42,4	39,2	38,0
Tant en català com en castellà	19,0	16,0	24,9	20,8	20,2	17,4	20,1	20,3
Només o sobretot en castellà	21,1	19,0	26,4	28,5	39,6	39,3	39,7	40,2
Altres combinacions	3,0	1,9	1,8	4,6	0,4	0,9	0,8	1,2
Altres llengües	0,6	0,5	0,5	0,2	0,0	0,0	0,3	0,2
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Així, la taula 4.7 mostra com, d'un any a l'altre, l'ús habitual del català ha crescut als estudis i s'ha mantingut a la resta d'àmbits. Tot i que la taula no mostra un augment de la hibridació, la tendència es manté en la mateixa línia. D'altra banda, l'ús d'altres llengües o

de combinacions de llengües tendeix a créixer lleugerament, sobretot a la feina, circumstància que probablement reflecteix el creixent plurilingüisme a la feina i al conjunt de la societat catalana (recordem que les dades només fan referència als nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat).

4.5. Els canvis lingüístics al llarg de les trajectòries vitals

En la secció precedent hem introduït la noció de canvi en relació amb la pràctica lingüística. S'ha vist com bona part de joves catalans tenen una pràctica lingüística *híbrida*, en el sentit que es produeixen canvis en la seva llengua habitual respecte a la llengua inicial en funció del context en què es troben. Tot i que hem vist que hi ha col·lectius i àmbits en què es produeix menys hibridació, el cert és que la llengua habitual de l'individu rarament esdevé la seva única llengua.

En aquesta secció aprofundirem una mica més aquesta dimensió de canvi, però en comptes de centrar-nos en els canvis lingüístics quotidians focalitzarem la nostra atenció en els que es produeixen al llarg del temps. Concretament, analitzarem la *trajectòria lingüística* de la població jove, amb l'objectiu de veure quin efecte té sobre la pràctica lingüística dels individus el pas per les successives transicions juvenils. Observarem el canvi o el manteniment de la llengua inicial (aquella amb la que va aprendre a parlar la persona jove) en funció de la influència que té sobre l'individu el pas per determinades institucions (el sistema d'ensenyament, el món laboral i la família de destinació) vinculades a les diferents subtransicions juvenils (educativa, laboral i familiar).

4.5.1. De la llengua inicial a la llengua habitual

Començarem amb una mirada global sobre el manteniment o el canvi de la llengua inicial. La taula 4.8 mostra fins a quin punt les persones que tenien una determinada llengua inicial la mantenen com a llengua habitual (diagonal grisa) o han tendit a adoptar-ne una altra.

La lectura de la taula, en vertical, permet observar com la llengua inicial que “manté” més parlants habituals un cop arribats a la joventut és el català: el 80,1% dels joves que tenien el català com a llengua inicial el mantenen com a llengua habitual –única (49,4%) o predominant (30,7%)- quan són joves. Entre els qui canvien de llengua habitual, la majoria (12,3%) passen a emprar el castellà i el català igual.

El castellà manté els seus parlants en una proporció lleugerament menor (72,3%), tot i que en aquest cas la proporció dels que empen únicament el castellà és menor (32,9%) i la dels que l'empen més que el català és major (39,4%). Aquesta major aproximació a l'altra llengua també s'aprecia en la proporció de joves castellanoparlants d'inici que en la seva joventut empen ambdues llengües igual (19,9%). Curiosament, però, els qui fan un canvi de llengua única o predominant d'ús són pràcticament els mateixos des del català al castellà (6,2%) que del castellà al català (6,5%). Així doncs, el canvi de llengua, a la pràctica, és a través d'hibridacions més que no pas a partir de *substitucions* d'una llengua per l'altra.

TAULA 4.8. Llengua habitual segons llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual	Llengua inicial					Total
	Català	Català i castellà igual	Castellà	Una altra llengua	Altres combinacions	
Només català	49,4	17,4	1,8	1,3	3,8	19,8
Més català que castellà	30,7	21,9	4,7	2,3	1,9	14,7
Tant en català com en castellà	12,3	34,2	19,9	1,7	1,9	15,8
Més castellà que català	5,3	23,9	39,4	2,0	3,8	22,0
Només castellà	0,9	2,6	32,9	2,7	28,8	16,7
Altres llengües	0,1	0,0	0,0	28,7	13,5	3,1
Català i una altra llengua (no castellà)	0,6	0,0	0,1	6,7	7,7	1,1
Castellà i una altra llengua (no català)	0,0	0,0	0,5	40,0	30,8	4,8
Català, castellà i una altra llengua	0,6	0,0	0,6	14,7	7,7	2,1
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

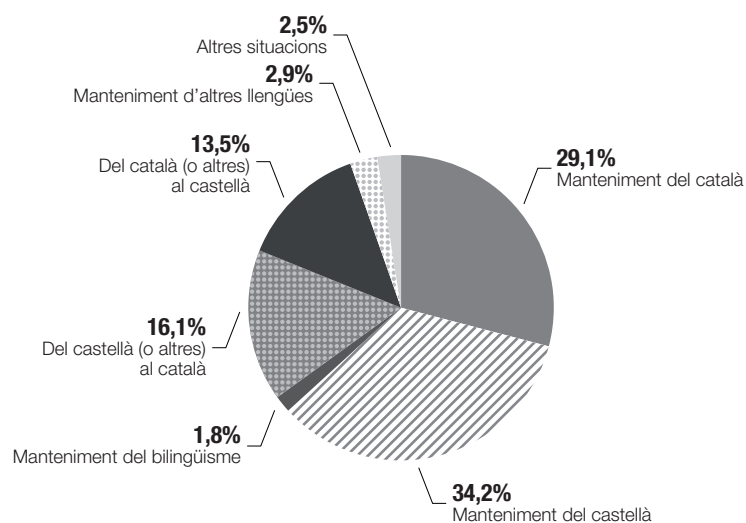
Crida l'atenció que el grup dels *bilingües* de llengua inicial tendeix a decantar-se per l'ús preponderant d'una llengua o de l'altra, ja que únicament el 34,2% dels qui tenien ambdues llengües igual com a llengua inicial es mantenen en aquesta situació en la joventut. El 39,3% usen el català habitualment i el 26,5% el castellà. Els qui han passat a parlar una llengua més que l'altra es reparteixen equitativament (el 21,9% usen més el català i el 23,9% el castellà), tot i que destaquen els qui usen únicament el català (17,4%), situació molt minoritària respecte al castellà (2,6%). Així doncs, aquests resultats, a més de confirmar el fenomen de la hibridació lingüística entre els joves, també confirmen que fa decantar els guanyats cap al català.

Pel que fa a la població jove que tenia una llengua inicial diferent al català o al castellà, només el 28,7% la continua parlant com a llengua habitual única. Ara bé, com ja s'intuïa, és destacable que el canvi (en forma d'hibridació i no de substitució, novament) no s'orienta cap al català (6,7%) sinó bàsicament cap al castellà (40%). Tot i això, un 14,7% d'aquests joves usen habitualment el castellà, el català i la seva llengua. Són molt pocs els qui deixen d'usar la seva llengua habitual per parlar únicament o preponderantment en català (3,6%) o en castellà (4,7%).

Finalment, entre els joves que partien d'un context familiar en què hi havia altres combinacions lingüístiques, la majoria (46,2%) continua usant habitualment una combinació de llengües que inclou una llengua estrangera; però novament destaca el fet que una bona part (32,6%) empen habitualment el castellà com a llengua única o preponderant. Sembla ser, doncs, que pel que fa als joves amb una llengua inicial estrangera, el castellà és l'idioma que acaben emprant habitualment.

Per tal de sintetitzar la informació sobre el canvi de llengua, hem generat una nova variable, els resultats de la qual es presenten al gràfic 4.5. S'aprecia que, del total de joves, el 29,1% tenien el català com a llengua inicial i el mantenen com a llengua d'ús habitual; el 34,2% són castellanoparlants d'origen que mantenen aquesta llengua; i l'1'8% i el 2,9% són bilingües i parlants d'altres llengües que mantenen la seva pràctica lingüística inicial. Així doncs, el 67,9% de la població utilitza habitualment (només o sobretot) la seva llengua inicial.

GRÀFIC 4.5. Llengua habitual segons la llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa al canvi, un 16,1% de joves empen habitualment el català tot i tenir com a llengua inicial el castellà, una altra llengua o una altra combinació de llengües⁵. Cal tenir present que no estem parlant de la llengua d'identificació (la que l'individu considera com a pròpia en l'actualitat) sinó de la llengua habitual. Igualment, un 13,5% de joves que com a llengua inicial tenien una llengua diferent del castellà l'emprèn habitualment en l'actualitat. Dit d'una altra manera, això vol dir que el 55,3% i el 39,3% de les persones que parlen habitualment català i castellà no tenien aquestes llengües com a inicials. Certament, part d'aquest "guany de parlants" està vinculat a la immigració, però si exclouem la població nascuda a l'estranger la proporció arriba al 47,5% i al 31,6%, respectivament. Aquesta dada reforça la importància del canvi lingüístic que, com hem vist, es consolida principalment a través de la hibridació.

5 En aquesta dada s'inclouen els joves que tenen com a llengua inicial una diferent del català però que en l'actualitat habitualment empen el català i el castellà a parts iguals, més el català que el castellà, només el català, el català i una altra llengua (diferent del castellà) o el català, el castellà i una altra llengua igual. S'ha mantingut aquest criteri (a la inversa) en el cas del pas del català (o d'una altra llengua) al castellà.

Cal destacar que, com s'ha vist en el creuament de la taula 4.8, els joves que empren habitualment el català tot i no tenir-la com inicial majoritàriament tenien el castellà com a llengua inicial. En canvi, el 13,5% de joves que ara parlen castellà i tenien una llengua diferent del castellà com inicial vénen més freqüentment d'altres llengües inicials. Per tant, com ja s'ha dit, la primera llengua adoptada per part de la població jove estrangera és el castellà.

Tot i que aquest exercici de pas de la llengua inicial a l'habitual no s'ha realitzat per a la població general, en una altra recerca sí que s'ha realitzat una anàlisi del pas de la llengua inicial a la llengua d'identificació (la que l'individu considera com a seva) (Direcció General de Política Lingüística, 2011 a i b). Una comparativa dels dos exercicis confirma la tendència envers una major hibridació entre la població jove que fa guanyar pes al català. És així com la proporció de joves que mantenen el català és similar a la de la població general, però hi ha menys joves que mantenen el castellà i d'altres llengües i, en canvi, n'hi ha més que adopten el català i el castellà com a llengües habituals.

4.5.2. De la família d'origen als estudis i al treball

A continuació analitzarem el canvi en la llengua inicial a partir de la influència que té el pas pel sistema d'ensenyament (taula 4.9) i pel món laboral (taula 4.10). Novament, la diagonal grisa indica el manteniment de la llengua inicial.

TAULA 4.9. Llengua habitual a l'institut o a la universitat segons llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys que tenen els estudis com a activitat principal. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual en els estudis ⁶	Llengua inicial					Total
	Català	Català i castellà igual	Castellà	Una altra llengua	Altres combinacions	
Només o sobretot en català	75,5	46,7	48,5	55,1	33,3	60,6
Tant en català com en castellà	12,1	15,6	23,8	10,2	5,6	17,2
Només o sobretot en castellà	9,2	37,8	27,5	16,3	38,9	19,4
Altres llengües	0,9	0,0	0,0	2,0	5,6	0,6
Altres combinacions	2,2	0,0	0,2	16,3	16,7	2,2
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La taula reflecteix la importància del català com a llengua vehicular en l'ensenyament secundari postobligatori i la seva extensió a la universitat. Si en la taula anterior havíem vist que el 72,3% dels qui tenen el castellà com a llengua inicial el mantenen com a llengua habitual, en el marc del sistema educatiu el 27,5% parlen únicament o preponderantment

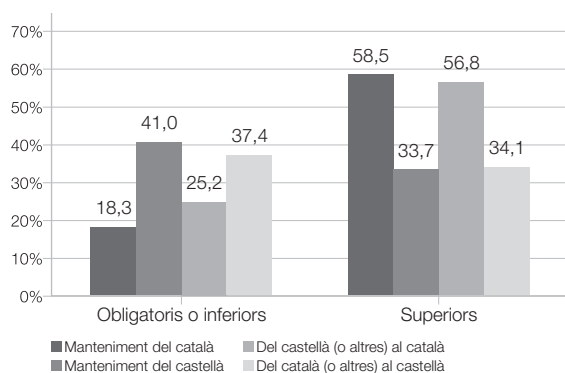
6 Vegeu la nota al peu número 3.

el castellà com a llengua habitual (i fins el 48,5% empren només o sobretot el català). El mateix ocorre entre els qui tenen una altra llengua o altres combinacions com a llengua inicial: a diferència de la taula anterior (referida a la llengua habitual en general), en què l'ús del català era força minoritari entre aquest col·lectiu, entre els membres d'aquest col·lectiu que estudien, l'ús del català és majoritari (55,1% entre els qui tenen una altra llengua inicial) o destacat (33,3% entre els qui parteixen d'altres combinacions).

Tot i això, també s'aprecia fins a quin punt el sistema d'ensenyament és un punt de trobada de diferents realitats lingüístiques, que podien ser alienes a l'adolescent o al jove abans d'incorporar-s'hi. Això es veu en els joves catalanoparlants d'origen, que tot i que molt majoritàriament mantenen el català com a llengua habitual, fins a un 21,3% passen a usar el castellà tant com el català o el castellà més que el català.

Per aprofundir una mica més en la relació entre el canvi de llengua i l'educació, el gràfic 4.6 mostra el nivell d'estudis dels joves segons la seva *trajectòria lingüística*. Les dades posen de relleu la centralitat social del català i la seva relació amb els estudis assolits: el col·lectiu amb menys abandonament prematur dels estudis (18,3%) i més estudis superiors (58,5%) és el dels catalanoparlants d'origen que continuen emprant el català en l'actualitat; els qui es mantenen en el castellà, per contra, tenen una alta proporció d'abandonament escolar prematur (41%) i una baixa proporció de titulats superiors (33,7%).

GRÀFIC 4.6. Nivell d'estudis segons canvi de llengua. Joves de 15 a 34 anys que no estudi- en⁷. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El més destacable, però, és que els i les catalanoparlants d'origen (o d'altres llengües que no siguin el castellà) que en l'actualitat empren habitualment el castellà s'aproximen a les proporcions dels qui es mantenen en el castellà (pocs estudis superiors i molts estudis baixos); i, per contra, els castellanoparlants d'origen (o d'altres llengües que no siguin el català) que empren habitualment el català s'aproximen molt a les proporcions dels qui es

⁷ El gràfic fa referència únicament a joves que no estudien i que tenen estudis obligatoris o inferiors o bé estudis superiors i que han seguit alguna de les trajectòries lingüístiques contemplades al gràfic.

mantenen en el català (molts estudis superiors i pocs estudis baixos). Lògicament, a partir del gràfic no es pot afirmar que l'adopció del català estimuli l'assoliment d'alts nivells educatius, o al contrari, ja que la direcció de la causalitat podria ser inversa (que l'assoliment d'un alt nivell d'estudis faciliti l'ús del català). Tot i això, la taula il·lustra la centralitat del català en el teixit social del país tal com informen altres estudis que han indicat la importància del pas per la universitat per a l'assoliment d'un coneixement proficient de llengua catalana i per a usar-la habitualment (Pujolar, 2010).

L'entrada al context laboral (taula 4.10) també suposa un canvi en la llengua habitual, novament a través de la hibridació, tot i que la comparació amb el context educatiu indica que en aquest darrer el pas cap al català és encara més accentuat. Per contra, en el context laboral, la proporció de catalanoparlants d'origen que mantenen el català com a llengua habitual únicament arriba a les dues terceres parts (67,8%); mentre que puja la proporció de castellanoparlants d'origen que parlen només o majoritàriament en castellà (46,3%). La diferència més clara entre l'impacte del context educatiu i del laboral en el canvi de llengua s'aprecia en els col·lectius que tenen una altra llengua o combinació de llengües com a llengua habitual, ja que únicament el 12,8% dels primers i el 8,7% dels darrers empenen el català únicament o majoritària a la feina; tot i que convé destacar que el fet de treballar estimula un major ús del català en aquest col·lectiu si comparem les dades amb les de la llengua usada habitualment, en genèric (taula 4.8).

TAULA 4.10. Llengua habitual a la feina segons llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys que tenen el treball com a activitat principal. Catalunya, 2012. Percentatge

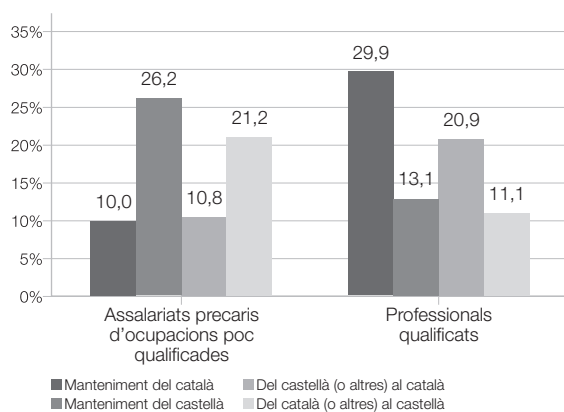
Llengua habitual a la feina ^a	Llengua inicial					Total
	Català	Català i castellà igual	Castellà	Una altra llengua	Altres combinacions	
Només o sobretot en català	67,8	50,0	26,2	12,8	8,7	41,4
Tant en català com en castellà	13,9	35,4	23,1	5,5	4,3	19,0
Només o sobretot en castellà	13,3	13,5	46,3	42,2	60,9	32,3
Altres llengües	0,4	0,0	0,5	5,5	0,0	0,8
Altres combinacions	4,6	1,0	3,9	33,9	26,1	6,5
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

^a Veure la nota al peu número 3.

Igual que hem fet en el cas dels estudis, amb relació al món laboral també es pot observar una clara interacció entre el canvi de llengua i la situació d'ocupació⁹, que també reflecteix la centralitat social del català (gràfic 4.7). La proporció més baixa de la pitjor posició laboral (assalariats precaris) i la proporció més alta de la millor (professionals qualificats) és entre els qui es mantenen en el català (10,0% i 29,9%, respectivament); mentre que els qui es mantenen en el castellà inverteixen aquestes proporcions. Novament, el més destacat és que aquells que han canviat la llengua inicial per emprar només o sobretot el català s'aproximen a les proporcions dels qui es mantenen en el català; i els qui han canviat al castellà s'aproximen a les proporcions dels qui es mantenen en el castellà.

GRÀFIC 4.7. Situació d'ocupació segons canvi de llengua. Joves ocupats de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

4.5.3. De la família d'origen a la família de destinació

A continuació analitzarem els resultats del canvi lingüístic vinculat a la transició familiar. L'EJC12 pregunta per la llengua emprada habitualment amb la parella i amb els fills i en les taules següents la comparem amb la llengua inicial.

Pel que fa a la llengua emprada amb la parella (taula 4.11), s'observa una primera diferència amb el canvi de llengua en el context educatiu i laboral: si en aquests contextos el català (com a llengua inicial) manté més catalanoparlants habituals que no pas el castellà, en les relacions de parella el balanç s'equilibra i és el castellà el que manté una major

⁹ La situació d'ocupació és el resultat d'una tipologia elaborada al capítol de Treball del volum 1 d'aquesta publicació per a caracteritzar els llocs de treball ocupats pels joves. Els detalls de la tipologia s'expliquen en el capítol corresponent. Al gràfic s'han tingut en compte únicament les posicions extremes: els professionals qualificats treballen com a professionals, científics i intel·lectuals, són assalariats indefinits que treballen sovint al sector públic o bé en grans o mitjanes empreses, no estan sobrequalificats i es troben en l'interval més alt d'ingressos. Per contra, els assalariats precaris es troben majoritàriament en l'interval més baix d'ingressos, desenvolupen ocupacions elementals en el sector privat com a assalariats temporals, preponderantment en microempreses.

proporció de parlants habituals, per bé que amb una escassa diferència (76,1% i 80,5%). Així doncs, el pas a l'esfera pública estimula més la hibridació lingüística dels castellanoparlants mentre que en l'àmbit personal predomina el manteniment de la llengua. A més a més, la proporció dels catalanoparlants d'origen que empren majoritàriament el castellà amb la seva parella (17,6%) és més alta que en el cas contrari (12%). Cal remarcar que, en el cas de la parella, parlem d'un sol interlocutor i no de diversos interlocutors indefinits com és en el cas dels estudis o de la feina. Així, sembla ser, que la norma d'ús de convergència lingüística amb un cert grau de subordinació cap al castellà passa també en el cas de la parella.

TAULA 4.11. Llengua habitual amb la parella segons llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys que tenen o que han tingut parella. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual amb la parella	Llengua inicial					Total
	Català	Català i castellà igual	Castellà	Una altra llengua	Altres combinacions	
Només o sobretot en català	76,1	46,8	12,0	6,1	9,1	36,4
Tant en català com en castellà	4,7	7,3	6,4	0,8	2,3	5,2
Només o sobretot en castellà	17,6	45,2	80,5	20,3	45,5	49,3
Altres llengües	0,5	0,0	0,4	59,9	25,0	6,8
Altres combinacions	1,1	0,8	0,8	13,0	18,2	2,4
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa als joves que tenen una altra llengua inicial, també s'altera el patró observat anteriorment: és en l'esfera pública (estudis o treball) on s'estimula la pràctica del català o el castellà, mentre que en les relacions de parella predomina el manteniment de la llengua (59,9%) o l'ús d'una combinació de llengües (13%). Això sí, es manté el patró de canvi al castellà entre els qui es passen al català o al castellà (6,1% per 20,3%). En aquesta línia, entre els qui parteixen d'altres combinacions lingüístiques són majoritaris (45,5%) els qui empren el castellà amb la seva parella.

La taula 4.12 se centra en el següent pas en les transicions juvenils, la maternitat/paternitat. Els resultats difereixen, novament, del que ocorre en l'àmbit públic, però també del que ocorre en l'àmbit de la parella.

Tot i que acabem de veure que entre els catalanoparlants d'origen és relativament freqüent emprar el castellà de forma habitual amb la parella (més que en el cas invers), amb els fills aquesta pràctica s'altera: fins el 95,8% dels catalanoparlants d'origen empren habitualment el català amb els seus fills i entre els bilingües d'origen l'adopció del català també és molt majoritària (81,5%). Entre els castellanoparlants d'origen, per contra, els que mantenen el castellà amb els fills disminueixen força (62,2%) i arriben fins al 36,7% els qui empren el català (a parts iguals, sobretot o únicament) amb els fills. Aquests resultats coincideixen

amb els de Pujolar *et al.* (2010), que també detecten una proporció important de pares castellanoparlants d'origen que empren el català amb els fills i indiquen que la tendència observada a tota la població sobre la transmissió intergeneracional a favor del català apareix en major grau entre la població jove¹⁰.

TAULA 4.12. Llengua habitual amb els fills segons llengua inicial. Joves de 15 a 34 anys amb fills. Catalunya, 2012. Percentatge

Llengua habitual amb els fills	Llengua inicial					Total
	Català	Català i castellà igual	Castellà	Una altra llengua	Altres combinacions	
Només o sobretot en català	95,8	81,5	18,7	2,3	0	36,5
Tant en català com en castellà	2,8	14,8	18,0	0	12,5	10,1
Només o sobretot en castellà	1,4	3,7	62,2	4,6	12,5	31,4
Altres llengües	0,0	0,0	0,0	63,1	62,5	14,7
Altres combinacions	0,0	0,0	1,1	30,0	12,5	7,3
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Per confirmar aquesta tendència hem creuat la llengua habitual utilitzada amb la parella (en lloc de la llengua inicial, que pot haver canviat abans de la formació de parella) amb la llengua habitual emprada amb els fills: el 18,7% dels qui parlen només en castellà amb la seva parella empren sobretot o només el català amb els fills; i el 38,9% dels qui amb la parella parlen més en castellà que en català, ho fan en català amb els fills. L'ús del castellà amb els fills, per contra, es manté molt baix entre els qui parlen en català amb la parella.

En el cas de les persones joves cal fer una menció especial als usos d'altres llengües amb els fills. El 14,8% de la població jove usa altres llengües amb els fills i el 7,4% altres llengües i català i/o castellà. Cal dir que, entre les persones joves que tenen fills, hi ha un percentatge elevat de nascuts a l'estranger. Entre els joves d'altres llengües inicials amb fills (22%) la tendència majoritària és transmetre aquesta altra llengua als fills (63,1%) tot i que un terç transmet altres combinacions que inclouen el català i/o el castellà, proporció més alta que entre la població general (Direcció General de Política Lingüística, 2011 a i b).

¹⁰ Entre la població general castellanoparlant d'origen el percentatge dels qui mantenen el castellà amb els seus fills/es arriba al 70% (Direcció General de Política Lingüística, 2011 a i b).

4.6. Conclusions

Síntesi dels resultats

El moment actual és interessant per a l'estudi dels usos lingüístics entre la joventut catalana ja que es podrien estar produint canvis vinculats, com a mínim, a dos fenòmens: d'una banda, una part del col·lectiu jove (la de menys edat) ha estat escolaritzada en escoles i instituts que han emprat el català com a llengua vehicular. De l'altra, l'arribada en molt poc temps d'un contingent molt important de població jove estrangera també podria alterar el mapa lingüístic català. Alguns estudis anteriors han detectat una certa tendència de la joventut a emprar pràctiques lingüístiques *híbrides*, en què l'ús habitual de diferents llengües (principalment el català i el castellà, però també d'altres) esdevindria dominant. Fins a quin punt aquest fenomen s'està consolidant?

Una primera radiografia mostra com el 36% de les persones joves a Catalunya tenen el català com a llengua inicial; el 46,9%, el castellà; el 10,1%, altres llengües; i el 5,2%, el català i el castellà. Destaca el fet que hi ha més presència del català com a llengua inicial entre els més joves (42,6% entre la població de 15 a 19 anys i 31,6% entre la de 30 a 34 anys). D'altra banda, entre els nascuts a l'estranger, un 40,2% tenen el castellà com a llengua inicial, un 51% una altra llengua i la resta altres combinacions. Terres de l'Ebre (67,1%), les Comarques Centrals (59,2%) i Ponent, Alt Pirineu i Aran (53,4%) són els àmbits territorials amb més presència del català com a llengua inicial; el Camp de Tarragona té una presència força igualada de català (37%) i de castellà (38,9%); mentre que el castellà és majoritari a l'àmbit Metropolità de Barcelona (56,1%).

Pel que fa a la llengua parlada habitualment en l'actualitat, la població jove es distribueix en cinc grups d'una mida relativament similar: els qui usen *més castellà que català* (21,9%); *només català* (19,8%); *només castellà* (16,7%); *ambdues llengües igual* (15,8%); i *més català que castellà* (14,7%). La resta de joves empen altres llengües o combinacions. En suma, el 38,6% usen només o sobretot el castellà, el 34,5% només o sobretot el català i el 15,8% ambdues llengües; proporcions que, respecte la llengua inicial, mostren un guany de parlants de català. Des de la perspectiva oposada, el 52,4% de joves utilitzen habitualment, en major o menor mesura, les dues llengües, proporció que arriba al 54,6% si hi afegim hibridacions en altres llengües. Contràriament, el 36,5% de joves parlen únicament, de forma habitual, en català o castellà, proporció que arriba al 39,6% si hi afegim altres llengües. Si comparem les dades amb les d'altres estudis que fan referència al conjunt de la població, els joves enquestats a l'EJC (sobretot els que utilitzen més el castellà) declaren tenir uns usos lingüístics més híbrids que la població general.

Entre la població jove estrangera, únicament el 20,5% usa el català habitualment, proporció que augmenta fins al 34,5% si hi afegim els qui parlen més castellà que català. El nivell d'estudis i la categoria socioeconòmica dels progenitors marca una tendència clara: com més estudis o categoria ocupacional tenen els progenitors més alt és l'ús del català.

A més de veure que entre els joves el fenomen de la hibridació és més freqüent que entre la població general, s'ha comprovat que aquest fenomen ha augmentat en els darrers 5 anys entre la població jove autòctona. Així, si es té únicament en compte els joves nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat, de l'any 2007 al 2012 es detecta un creixement important de la hibridació lingüística: els que habitualment només parlen el català o el castellà han baixat del 26,7% al 23,3% i del 23% al 15,2%, respectivament. De nou, aquest fenomen fa perdre parlants monolingües i afecta més el monolingüisme castellà que no pas el monolingüisme català.

Les dades també mostren com l'ús de la llengua canvia segons el context en què es produeix. En aquest sentit, la hibridació també és la pràctica habitual per a la meitat dels joves en quatre contextos: entre el 40% i el 60% de joves usen les dues llengües (una més que l'altra o ambdues igual) amb les amistats, als estudis, a la feina o amb persones desconegudes. És a dir, la hibridació sobretot es produeix a l'esfera pública. Si es té en compte que la llengua inicial i la llengua habitual més estesa és el castellà, la hibridació en l'esfera pública, a grans trets, afavoreix l'ús del català. Un exemple d'això ocorre en el context educatiu, en què el 60,6% de joves empen només o sobretot el català. La contextualització dels usos lingüístics dels joves no és gaire diferent a la que hi ha entre la població general, en què l'àmbit educatiu és on hi ha més ús de català, mentre que entre les amistats hi ha més ús de castellà. Una diferència important és a la feina, on l'ús del català és més alt entre la població jove que entre la població general.

Pel que fa al canvi de llengua al llarg del temps, el català és la llengua inicial que "manté" més parlants habituals un cop arribats a la joventut: és a dir, el 80,1% de joves que tenien el català com a llengua inicial el mantenen com a llengua habitual (única o predominant) en l'actualitat. El castellà manté els seus parlants inicials en una proporció lleugerament menor (72,3%). Inversament, els castellanoparlants d'origen que han adoptat el català (sol o combinat) són el 27,4% i els catalanoparlants d'origen que han passat a emprar el castellà (sol o combinat) són el 18,5%. Dit d'una altra manera, el 29,1% de joves són catalanoparlants d'origen que en l'actualitat parlen només o sobretot en català; el 34,2% són castellanoparlants d'origen que en l'actualitat parlen castellà; la *trajectòria lingüística* del castellà (o d'altres llengües) al català (només, sobretot o català i castellà igual) l'han seguit el 16,1% de joves; i la trajectòria inversa, el 13,5%. Tot i això, una part important d'aquest 13,5% està format per persones estrangeres que adopten el castellà entre les seves llengües d'ús habitual. Així, només el 6,7% d'aquests joves que tenen altres llengües com inicials empra el català combinat amb la seva llengua (tot i que el 55,1% dels qui estudien ho fan) i el 40,0% empra el castellà (combinat amb la seva llengua).

S'ha vist com és precisament el context educatiu el que afavoreix més l'ús del català. En aquest sentit, cal destacar el fet que el nivell d'estudis dels joves varia segons la seva *trajectòria lingüística*: els catalanoparlants d'origen que continuen emprant el català en l'actualitat són el col·lectiu amb menys abandonament prematur dels estudis (18,3%) i més estudis superiors (58,5%); per contra, els castellanoparlants d'origen que continuen emprant el castellà en l'actualitat tenen una alta proporció de joves amb pocs estudis (41%)

i una baixa proporció de titulats superiors (33,7%). El fet més destacat, però, és que els catalanoparlants d'origen (o d'altres llengües que no siguin el castellà) que en l'actualitat empen habitualment el castellà tenen pràctiques socioeducatives molt similars als qui es mantenen en el castellà (37,4% d'estudis obligatoris o inferiors i 34,1% de superiors); mentre que els castellanoparlants d'origen (o d'altres llengües que no siguin el català) que empen habitualment el català s'assimilen amb els qui es mantenen en el català (25,2% d'estudis obligatoris o inferiors i 56,8% de superiors). Les dades no indiquen la direcció de la influència, és a dir, si l'adopció del català estimula l'assoliment d'un alt nivell educatiu o si el fenomen és al contrari (l'assoliment d'un alt nivell d'estudis facilita l'ús del català). Però, en qualsevol cas, queda clara la relació entre la llengua catalana i les trajectòries formatives més llargues, que lògicament estan vinculades a processos d'inserció laboral menys vulnerables (veure el capítol de Treball del volum 1 d'aquesta publicació) i amb millors condicions d'existència (veure el capítol d'Ingressos i despeses del mateix volum 1).

Finalment, amb relació al canvi de llengua en la transició familiar, en la llengua parlada amb la parella s'observa un important manteniment de la llengua inicial (76,1% entre els catalanoparlants i 80,5% entre els castellanoparlants), circumstància que evidencia una certa *homogàmia lingüística* entre els joves. De fet, l'àmbit de la parella és on es produeix menys hibridació en l'ús de la llengua. Es pot concloure que el pas a l'esfera pública estimula més la hibridació lingüística dels castellanoparlants mentre que en l'àmbit personal predomina el manteniment de la llengua, sobretot entre els castellanoparlants d'origen.

Tot i que entre els catalanoparlants d'origen és relativament freqüent emprar el castellà de forma habitual amb la parella (més que en el cas invers), amb els fills aquesta pràctica s'altera: fins el 95,8% de catalanoparlants d'origen empen habitualment el català amb els seus fills i, entre els bilingües d'origen, l'adopció del català també és molt majoritària (81,5%). Entre els castellanoparlants d'origen, per contra, els que mantenen el castellà amb fills disminueixen força (62,2%) i arriben fins al 36,7% els qui empen el català (a parts iguals, sobretot o únicament) amb fills.

A tall de conclusió

Al principi del capítol es destacaven dos fenòmens que podrien afectar els usos lingüístics de la població jove: d'una banda, una part del col·lectiu jove (la de menys edat) ha estat escolaritzada en escoles i instituts que han emprat el català com a llengua vehicular d'ensenyament; de l'altra, l'arribada en molt poc temps d'un gran volum de població jove estrangera. Les dades han confirmat que, tot i que el context escolar afavoreix molt l'ús del català (que esdevé la llengua predominant en aquest àmbit), la utilització del català com a llengua vehicular a l'escola no ha provocat (tot i que tampoc no n'era l'objectiu) l'adopció massiva ni exclusiva del català per part del conjunt de la població jove. Pel que fa al segon fenomen, s'ha constatat que les pràctiques lingüístiques de la població jove estrangera es caracteritzen per dues tendències: el manteniment (no abandonament) de la llengua d'origen i l'adopció del castellà, abans que el català, com a llengua d'ús. Tot i això, cal matisar aquestes dues grans conclusions respecte als dos processos clau que poden afectar els usos lingüístics de la població jove.

En primer lloc, respecte als usos dels joves autòctons, el que s'ha pogut detectar és una tendència envers la hibridació lingüística, és a dir, la presència efectiva de més d'una llengua en els diversos àmbits d'ús i en la biografia dels individus. Entre els joves nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat, han disminuït els que únicament parlen català o castellà (aproximadament, la meitat dels joves) i per tant han augmentat els qui tenen una pràctica lingüística mixta. És així com cada cop més joves adopten, al llarg de la seva trajectòria vital, una llengua d'ús (el català i/o el castellà) diferent a la seva llengua inicial. Aquesta adopció es pot fer perquè l'escola ha esdevingut l'eina per tal d'assolir el coneixement de les dues llengües, especialment del català. Entre la població adulta, les limitacions en els coneixements de català fan que sigui més difícil l'adopció d'aquesta llengua.

Així, aquesta hibridació es produeix en ambdues direccions, però el *saldo* final tendeix a afavorir l'ús del català: els catalanoparlants d'origen són tan sols una tercera part dels joves, però els canvis lingüístics al llarg de la vida (l'adopció del català com a llengua habitual) i la interacció quotidiana entre persones (que estimula l'ús d'ambdues llengües) fa que més de la meitat dels joves usin el català amb una certa freqüència.

Aquesta hibridació no passa amb la mateixa intensitat en tots els àmbits, que es relacionen amb les fases de la vida dels joves. A grans trets, el pas de l'àmbit privat al públic (que podria ser una metàfora de la joventut) afavoreix la hibridació dels usos lingüístics: en començar a parlar, els joves actuals eren, massivament, monolingües; el pas per l'escola (transició educativa) propicia el moment de major hibridació lingüística que afavoreix molt l'ús del català; la inserció al mercat de treball (transició laboral) també afavoreix, tot i que en menor mesura, una hibridació favorable al català; finalment, en la vida de parella (transició familiar) es tendeix a recuperar el monolingüisme propi de l'àmbit privat i del fet que l'interlocutor sigui una sola persona i no un grup de persones com passa amb la resta d'àmbits. Tot i això, les dades dels joves que tenen fills, com ja conclouen altres estudis, ens informen que la transmissió lingüística intergeneracional a Catalunya afavoreix el català, ja que una tercera part de castellanoparlants d'origen usen el català per parlar amb els fills.

En segon lloc, pel que fa a les pràctiques lingüístiques de la població jove estrangera, es constata el manteniment de les seves llengües d'origen en les pràctiques lingüístiques. Aquesta qüestió fa que el panorama lingüístic a Catalunya, fins ara dibuixat amb dues llengües, tingui ara una presència habitual i significativa d'altres llengües. El que és important remarcar és que les persones estrangeres inclouen en els seus usos el català i sobretot el castellà sense abandonar les seves llengües d'origen.

Ara bé, quan no parlen la seva llengua d'origen, les dades mostren que aquests joves adopten el castellà, abans que el català: només el 6,7% emprà només o sobretot el català i el 40% emprà el castellà (combinat amb la seva llengua). Això sí, les dades també mostren que el 55,1% de joves estrangers que estudien empen el català (sol o combinat). Això voldria dir que, tot i que en diferent grau, les persones joves estrangeres poden estar adoptant les mateixes pràctiques d'hibridació que els joves autòctons en funció de la seva trajectòria educativa i laboral: aquells joves estrangers amb una trajectòria formativa curta adoptarien el castellà com a llengua d'ús amb les persones autòctones; en canvi, els joves estrangers amb trajectòria formativa llarga adoptarien les dues llengües (català i castellà).

Bibliografia

DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2011a). *Enquesta d'usos lingüístics a la població 2008: anàlisi. Volum I. Les llengües a Catalunya: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics*. Barcelona: Direcció General de Política Lingüística, Generalitat de Catalunya.

http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/BTPL/arxius/8_EULP_2008.pdf

DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2011b). *Enquesta d'usos lingüístics a la població 2008: anàlisi. Volum II. Els factors clau de les llengües a Catalunya: edat, ocupació, classe social, lloc de naixement, territori i aprenentatge de català*. Barcelona: Direcció General de Política Lingüística, Generalitat de Catalunya.

http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/BTPL/arxius/9_EULP_2008.pdf

PUJOLAR, J. (2008). "Els joves, les llengües i les identitats". A: *Noves SL. Revista de Sociolingüística* <http://www.gencat.cat/llengua/noves>

PUJOLAR, J.; GONZÀLEZ, I.; FONT, A. i MARTÍNEZ, R. (2010). *Llengua i joves. Usos i percepcions lingüístics de la joventut catalana*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

TORRIJOS, A. (2008). "Caracterització sociolingüística dels joves de Catalunya: alguns factors que expliquen els usos lingüístics". A: *Noves SL. Revista de Sociolingüística* <http://www.gencat.cat/llengua/noves>

5. POLÍTIQUES SOCIALS I UTILITZACIÓ DELS SERVEIS PÚBLICS

Miquel Àngel Alegre i Canosa i Ricard Benito i Pérez

5.1. Introducció

L'actual crisi econòmica i financera (ara ja fonamentalment europea) i la crisi del treball (especialment incident als països del sud d'Europa) colpegen de forma especialment virulenta el món de la gent jove (Dietrich, 2012 i Scarpetta *et al.*, 2010). Aquesta doble crisi, juntament amb les polítiques de reducció de la despesa social que l'ha acompanyada, comprometen no tan sols el benestar present de les persones joves sinó també les seves oportunitats de transició a la vida adulta, conduint el mateix fenomen de l'emancipació juvenil (en el seu conjunt de dimensions) al límit del col·lapse.

En aquest capítol ens ocupem de dues de les derivades d'aquesta cruïlla. D'una banda convé fixar-se en el diagnòstic que els i les joves elaboren a propòsit de les circumstàncies que els envolten i els han tocat viure. Convé conèixer i posicionar el sentit i la mesura com uns i altres perceben els principals problemes col·lectius que té avui dia plantejats la societat catalana. Igualment, i sobre la base de les percepcions projectades sobre el pla col·lectiu, cal aproximar-se al terreny dels problemes d'afectació personal, aquells que els joves i les joves afirmen que els afecten de manera més directa. L'apartat 2 d'aquest capítol s'ocupa d'aquesta primera derivada.

D'altra banda, en major o menor correspondència amb les percepcions sobre les problemàtiques col·lectives i amb la intensitat amb què els joves diuen que les viuen, esdevé rellevant concretar l'atenció en els usos i les valoracions que les persones joves fan dels serveis públics al seu abast. Efectivament, són aquests serveis (programes, recursos, transferències...) que ofereixen –o haurien de poder oferir– els punts de suport tant en les seves distintes transicions (educatives, laborals, familiars, residencials) com en els seus espais de desenvolupament afirmatiu (salut, cultura, lleure i oci, relacions socials...). L'apartat 3 i central d'aquest capítol s'ocupa d'aquesta segona derivada.

5.2. Problemes individuals i col·lectius de les persones joves catalanes

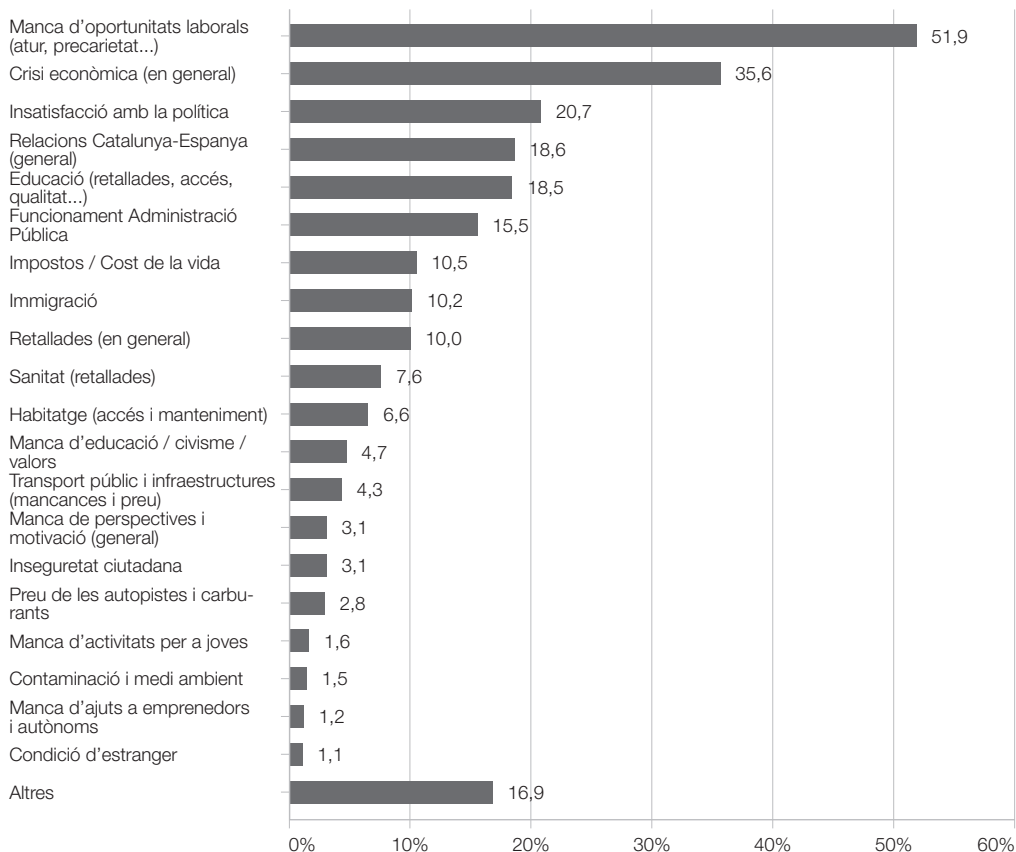
Segons acabem d'anticipar, comencem ocupant-nos del diagnòstic de problematització que elaboren les persones joves a propòsit de la realitat que els ha tocat viure. Això ens du a fixar-nos, primer, en les percepcions que els joves i les joves mantenen a propòsit dels principals problemes que afecten la societat catalana; segon, en els patrons que dibuixa l'afectació personal d'aquests problemes. Tot plegat, dibuixa el rerefons amb relació al qual cobren sentit els usos i les valoracions que els joves i les joves fan dels serveis públics.

5.2.1. Visions sobre els principals problemes col·lectius

En aquest subapartat parem atenció en la percepció que els joves tenen sobre els principals problemes que es plantegen a la societat catalana. En efecte, en l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (EJC12) es demanava als joves que indiquessin, sense opcions preestablertes, els tres problemes més rellevants que té plantejats Catalunya en l'actualitat, ordenats en ordre d'importància.

El gràfic 5.1 agrupa el ventall de problemes assenyalats en 20 categories (més "Altres") i ofereix el pes que cadascuna té entre les respostes de la gent jove. Destaca, en ordre d'importància, la manca d'oportunitats laborals (atur, precarietat, etc.); un 51,9% dels joves enquestats el 2012 l'indiquen entre els principals problemes que té avui dia plantejats la societat catalana. La crisi econòmica, com a referència general, ocupa la segona posició entre els problemes col·lectius que els joves perceben com a especialment rellevants (el 35,6% de joves l'assenyalen). La segueixen la insatisfacció amb la política, les relacions Catalunya-Espanya, les retallades en educació i el (mal) funcionament de l'Administració pública, totes assenyalades per percentatges de joves que oscil·len entre el 15 i el 20%. El cost de la vida, la immigració i les retallades (en general) situen percentatges vora el 10%, mentre que els problemes relacionats amb la sanitat (retallades) i l'habitatge (accés i manteniment) presenten percentatges del 7,6% i del 6,6%, respectivament.

GRÀFIC 5.1. Principals problemes que té plantejats Catalunya. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La informació que ofereix la taula 5.1 permet complementar aquestes constatacions. S'hi confronta el rànquing de problemes que es deriva de les respostes de les persones joves a l'EJC12 amb el rànquing resultant de les respostes dels joves enquestats el 2007. Cal tenir en compte que les dades de rànquing de problemes presentats per a 2007 i 2012 no són directament comparables¹. En el millor dels casos, la confrontació entre les dades sí que permet tenir una certa noció sobre si el grau de rellevància que el 2012 s'atorga a les diferents categories de problemes s'aproxima a la importància atorgada el 2007 als temes que

¹ La manera com l'EJC07 formulava la pregunta difereix substancialment de la manera com ho feia l'EJC12. En el nivell substantiu el 2007 es demana, en concret, sobre els tres temes (ordenats segons rellevància) que es creu que haurien de ser prioritaris per a les administracions públiques. Eén el pla formal, el 2007 el qüestionari articula una bateria d'opcions de temes tancada (12 opcions més "Ns/Nc"). A més a més, cal tenir en compte que el 2007 la mostra de joves nascuts a l'estranger era molt escassa i, per tal de fer la comparativa, ha calgut eliminar de la mostra de 2012 els i les joves nascuts a l'estranger.

s'hi corresponen; i val a dir que no sempre l'articulació de les opcions de resposta permet establir una clara correspondència entre categories de problemes el 2012 i temes per a l'Administració pública el 2007 (possibilitat que es marca a la taula amb l'expressió “*”).

TAULA 5.1. Principals problemes que es plantegen a Catalunya (2012) i a les administracions públiques (2007). Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o la resta de l'estat. Catalunya, 2007 i 2012. Rànquing

Problema	Any	
	2012	2007
Manca d'oportunitats laborals (atur, precarietat...)	1	4
Crisi econòmica (en general)	2	*
Insatisfacció amb la política	3	*
Relacions Catalunya - Espanya	4	*
Educació (retallades, accés, qualitat...)	5	2
Funcionament Administració pública	6	*
Immigració	7	*
Retallades (en general)	8	*
Impostos / Cost de la vida	9	*
Sanitat (retallades)	10	3 ("Sanitat")
Habitatge (accés i manteniment)	11	1
Manca d'educació / civisme / valors	12	12 ("Participació i educació en la ciutadania")
Transport públic i infraestructures (mancances i preu)	13	7 ("Obres públiques, transports i comunicacions")
Manca de perspectives i motivació (general)	14	*
Inseguretat ciutadana	15	5
Preu de les autopistes i carburants	16	*
Manca d'activitats per a joves (lleure, cultura...)	17	*
Contaminació i medi ambient	18	6
Manca d'ajuts a emprenedors / autònoms / empreses	19	*
Condició d'estranger	20	*

* Opció no contemplada en l'EJC07

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

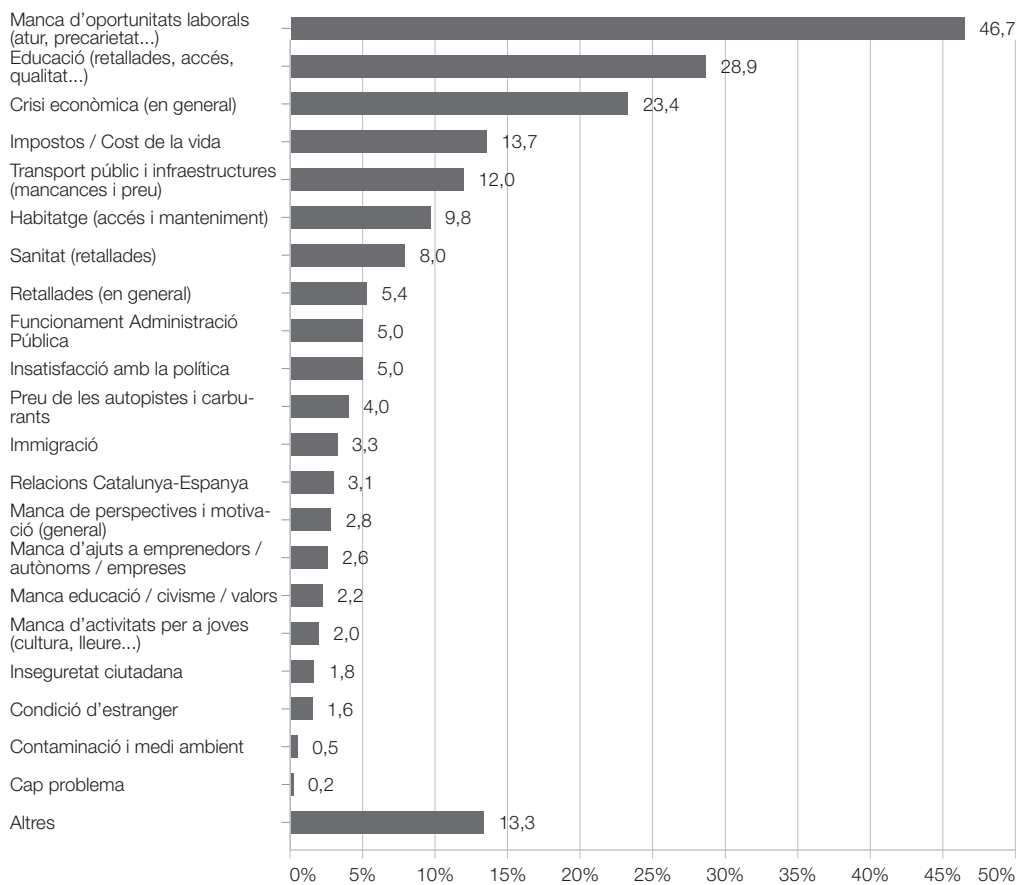
I, tanmateix, de la contraposició d'aquestes informacions queda clara una cosa: la centralitat que el 2012 passa a ocupar la feina (manca d'oportunitats laborals) en l'experiència juvenil (problema situat en quarta posició el 2007) desplaça la prioritat d'altres elements relacionats amb el nucli de les polítiques de benestar (educació, sanitat i habitatge), així com el pes d'altres àmbits de política menys "estructural" (medi ambient i convivència ciutadana).

5.2.2. Problemes d'afectació personal

Ens ocupem aquí de les respostes que els joves i les joves donen en ser preguntats sobre els principals problemes que els afecten en el pla personal. Passem, doncs, de les percepcions sobre els principals problemes d'afectació col·lectiva al terreny dels problemes viscuts de forma individual i directa.

El gràfic 5.2 torna a palesar la rellevància de la problemàtica laboral en l'experiència vital dels joves catalans. Un 46,7% afirma que els afecta personalment. La segueixen l'educació (retallades, accés, qualitat...), amb un 28,9% de respostes assignades, i la referència genèrica a la crisi econòmica, assenyalada en un 23,4% dels casos. El cost de la vida, el transport públic i les infraestructures o l'habitatge situen percentatges entre el 10% i el 15%. Qüestions que ocupaven posicions destacades com a prioritàries d'ordre col·lectiu, com les relacions Catalunya-Espanya o la insatisfacció amb la política, passen a ocupar llocs força menys destacats quan cal prioritzar els problemes d'afectació més directa i personal. Elements d'ordre "menys estructural" (contaminació i medi ambient, manca d'activitats culturals, manca d'educació cívica...) continuen ubicant-se entre les menys prioritzades.

GRÀFIC 5.2. Principals problemes que afecten personalment la persona entrevistada. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La taula 5.2 torna a confrontar dades corresponents a l'EJC12 amb dades de l'EJC07. En aquest cas, la correspondència entre unes dades i les altres és més plausible que en les preguntes tractades en el punt anterior. Aquí, tant el 2012 com el 2007 es demanava que indiquessin fins a un màxim de tres problemes que els afectessin personalment de forma rellevant, sense marcar d'entrada possibles opcions de resposta. El 2012 els responsables de l'enquesta ofereixen una agrupació en 20 categories (més "cap problema") d'aquestes respostes; el 2007 acaben perfilant-se 19 opcions finals (més "cap problema"). La diferència entre la formulació emprada per cada qüestionari és que, mentre que l'any 2007 no es requeria jerarquització en les tres respostes aportades, l'any 2012 sí que es demanava aquesta prioritat. Novament, per tant, cal advertir aquí sobre la conveniència de no llegir-les en comparació directa.

TAULA 5.2. Principals problemes que afecten personalment la persona entrevistada. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o la resta de l'estat. Catalunya, 2007 i 2012.
Rànquing

Problema	Any	
	2012	2007
Manca d'oportunitats laborals (atur, precarietat...)	1	6
Educació (retallades, accés, qualitat...)	2	7 ("Qualitat de l'ensenyament i la formació")
Crisi econòmica (en general)	3	*
Impostos / Cost de la vida	4	2
Transport públic i infraestructures (mancances i preu)	5	9
Habitatge (accés i manteniment)	6	1
Sanitat (retallades)	7	4 ("Qualitat del sistema sanitari")
Retallades (en general)	8	*
Insatisfacció amb la política	9	*
Funcionament Administració pública	10	18 ("Política i relacions amb l'Administració")
Preu d'autopistes i carburants	11	*
Immigració	12	3 ("Immigració – en negatiu")
Relacions Catalunya - Espanya	13	19 ("Necessitat de més autogovern")
Manca de perspectives i motivació (general)	14	*
Manca d'ajuts a emprenedors / autònoms / empreses	15	*
Manca d'activitats per a joves (cultura, lleure...)	16	*
Manca d'educació/civisme/valors	17	13 ("Falta de civisme i educació ciutadana")
Inseguretat ciutadana	18	5
Contaminació i medi ambient	19	8
Condicó d'estranger	20	*
Cap problema	21	10

* Opció no contemplada en l'EJC07

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

I, malgrat això, també en aquest cas, torna a fer-se evident com la prevalença que el 2012 adquireix la problemàtica laboral en la vida de les persones joves treu protagonisme a la prioritat d'altres problemàtiques que el 2007 ocupen posicions destacades en el rànquing corresponent (p.ex. habitatge, immigració, inseguretats ciutadana o medi ambient).

Esdevé interessant comprovar que les respostes que donen en ser preguntats a propòsit dels problemes que més els afecten es troben condicionades per –si més no, associades amb– les seves característiques individuals, familiars i/o d'entorn territorial. Els resultats de les regressions logístiques multivariants recollits en la taula A5.1 de l'Annex on-line² s'ocupen d'aquesta qüestió, tot prenent en consideració els quatre problemes de major prevalença entre les respostes de les persones joves: manca d'oportunitats laborals, educació (retallades, accés, qualitat), crisi econòmica (general) i cost de la vida / impostos. I ens fixem en especial en els valors de les raons de probabilitats (*odds ratio*) d'aquelles variables independents que, sota els ajustos estadístics corresponents, s'identifiquen com a significatives³.

Doncs bé, d'acord amb les dades presentades, ni la referència a la manca d'oportunitats laborals, ni la referència al cost de la vida es troben distribuïdes de forma desigual entre els diferents col·lectius juvenils; cap de les variables independents tingudes en compte (sexe, lloc de naixement, nivell d'estudis i categoria socioeconòmica dels progenitors, grandària del municipi i àmbit territorial de residència) marquen diferències significatives en la probabilitat de marcar cap d'aquestes dues opcions. Pel que fa a la preocupació per l'estat de l'educació (retallades, accés...), augmenta amb el nivell d'estudis de pare i la mare; en concret, les persones joves filles de famílies amb estudis obligatoris o menys tenen menys de la meitat de probabilitats que els fills de famílies universitàries de marcar aquest problema. En altres paraules, són aquells joves que tenen major probabilitat d'arribar i completar la universitat (efecte reproducció social) els qui es mostren més sensibles als problemes que avui dia afecten l'educació. En canvi, són els joves fills de famílies amb estudis obligatoris o menys els qui tenen més probabilitats de sentir-se afectats per la crisi econòmica (com a referència general); en concret, aquests joves tenen més del doble de probabilitats de marcar aquest problema que els fills de famílies universitàries.

5.3. Usos i valoracions dels serveis públics per part de la joventut

Aquest és l'apartat central del capítol. Més enllà de les percepcions que els joves mantenen a propòsit dels principals problemes que afecten la societat catalana, i més enllà

2 L'Annex es pot consultar a la pàgina web de l'Observatori Català de la Joventut: www.gencat.cat/joventut/observatori

3 La *odd ratio* ens indica com s'altera la relació entre la probabilitat d'una situació i la probabilitat de la situació de referència quan s'augmenta en una unitat el valor de la variable considerada (i mantenint constants la resta de variables independents). Així, valors superiors a 1 indiquen creixements (o avantatges) de la relació de probabilitats, mentre que valors inferiors a 1 constaten decreixements (o desavantatges). Considerem, per exemple, que 0 = no considerar com un dels principals problemes personals la manca d'oportunitats laborals, i 1 = sí. Imaginem que s'obté una *odd ratio* de 2 en la relació entre joves amb capital instructiu elevat i joves amb capital instructiu baix (essent aquesta darrera la situació de referència), i que aquesta mesura és significativa a un nivell de confiança del 95% (probabilitat associada < 0,05). Aleshores, la interpretació corresponent seria: els joves amb capital instructiu elevat tenen el doble de probabilitats de considerar la manca d'oportunitats laborals com un problema d'afectació personal que els de baix capital instructiu; o a la inversa, que els joves de baix capital tenen la meitat de probabilitats de considerar-lo que els de capital instructiu elevat.

de la intensitat amb què diuen viure'ls, interessa aterrar l'atenció en els usos que fan dels serveis públics que tenen a la seva disposició. Més enllà també del moment crític que viuen bona part d'aquests serveis (retallades, assistència, eliminació...), representen recursos que haurien de permetre si més no alleugerir els problemes que afecten els joves.

5.3.1. Una panoràmica general

En primer terme, abans d'endinsar-nos en l'anàlisi dels diferents camps específics, oferim aquí una panoràmica general dels usos i de les valoracions que els joves fan del conjunt de serveis públics. Amb aquest objectiu, presentem a la taula 5.3 el conjunt de serveis, programes i prestacions incorporats en l'EJC12, ordenats de forma descendent en funció del percentatge de joves enquestats que en fan ús actualment o n'han fet en el passat. Per altra banda, per a cada servei també s'incorpora la valoració mitjana (en una escala del 0 al 10) que en fan el conjunt de joves que n'han estat beneficiaris.

Troblem dos serveis que presenten un nivell d'ús molt destacat, situant-se per sobre el 60% de joves que en fan ús actualment o n'han fet ús en el passat: el Carnet Jove (68,7%), i el Tiquet 3 / Carnet biblioteca (62,2%). A una distància considerable, però també en el rang de serveis més emprats, trobem l'Oficina Pública de Treball/INEM (43,4%) i la prestació d'atur (31,3%). Per tant, entre els quatre serveis amb més beneficiaris en trobem dos del camp de la cultura (els dos més utilitzats) i dos del camp de la feina. A continuació, situats en la franja del 30% al 15% trobem els serveis de salut (orientació en sexualitat/afectivitat, drogues i alimentació) i quatre serveis d'informació i cultura (Punt d'Informació Juvenil, alberg juvenil, centre cívic, i activitat i camps d'estiu); tots recursos amb puntuacions significativament elevades. Per sota del 15% trobem la resta de serveis, programes i prestacions. Així doncs, destaca el fet que cap dels serveis de camps clau com l'educació o l'habitatge sobrepassin aquest llindar. Menció específica mereixen els serveis emmarcats dins la política familiar, i sobre els quals l'enquesta únicament consultava els joves amb fills, en particular: ajuts a famílies amb infants menors de 3 anys (el 60,3% de joves enquestats amb fills en són o n'han estat beneficiaris; el que representa un 11,9% de beneficiaris sobre el conjunt de la mostra) i les transferències monetàries d'ajuts per a fills (30% de joves amb fills; 5,9% sobre el total de la mostra).

TAULA 5.3. Usos i valoracions dels serveis públics. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Dimensió	Servei, programa o prestació	Utilització	Valoració	
		%	Puntuació mitjana	Desviació estàndard
I/C/O*	Carnet Jove	68,7	6,59	2,29
I/C/O*	Tiquet 3 i Carnet biblioteca	62,2	7,66	1,76
Treball	Oficina Pública de Treball/INEM	43,3	5,99	2,18
Treball	Prestació d'atur	31,3	6,72	2,09
Salut	Sexualitat/afectivitat (orientació)	29,0	7,17	1,57
Salut	Drogues (orientació)	25,2	7,1	1,87
I/C/O*	Punt d'Informació Juvenil	21,5	7,41	1,74
I/C/O*	Alberg juvenil	21,3	7,56	1,21
I/C/O*	Centre cívic	18,5	7,66	1,34
I/C/O*	Activitats i camps d'estiu	16,9	8,18	1,34
Salut	Alimentació (orientació)	16,3	7,37	1,78
Habitatge	Desgravacions compra habitatge	14,4	6,35	2,19
Estudis	Beca als estudis universitaris	14,2	7,55	2,35
I/C/O*	Casal de joves	14,2	7,73	1,47
Estudis	Serveis d'orientació acadèmica	14,1	7,03	1,83
Treball	Formació ocupacional/contínua	13,4	7,31	1,95
Treball	Servei d'orientació laboral	13,2	6,63	2,25
Família (fills)	Ajuts famílies amb infants > 3a.	11,9 / 60,3 ^(a)	6,28	2,80
Estudis	Beca estudis no universitaris	11,6	7,61	2,09
Treball	Oficina Jove de Treball	10,4	6,08	2,29
Família (fills)	Ajuts per fills (transf. monetàries)	5,9 / 30,0 ^(a)	7,25	2,59
Habitatge	Borsa d'habitatge municipal	5,7	5,44	2,86
Habitatge	Ajudes al lloguer d'habitatge	5	6,96	2,40
Treball	Escoles taller, PGS, PTT...	4,9	7,82	1,88
Estudis	Programes mobilitat internacional (estudis)	4,1	6,73	3,01
Altres**	Ajut d'un assistent social	4,0	--	--
Habitatge	Borsa jove d'habitatge	3,5	5,11	2,73
Habitatge	HPO (compra o lloguer)	3,1	6,73	2,54
Habitatge	Ajudes a la compra d'habitatge	2,3	7,18	2,10
Altres**	Cooperació i mobilitat	2,1	8,29	2,31
Altres**	PIRMI	1,7	--	--
Altres**	Servei d'acollida municipal (estrangeria)	1,6 / 8,7 ^(b)	7,63	1,77
Altres**	Assessorament jurídic municipal (estrangeria)	1,3 / 7,3 ^(b)	7,83	1,559
Família (fills)	Carnet família nombrosa	0,8 / 4,1 ^(a)	5,17	2,44

* I/C/O: Informació, cultura i oci.

** Altres: serveis socials, estrangeria i cooperació.

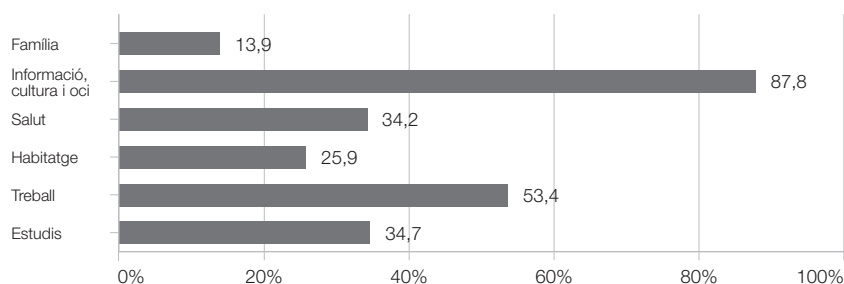
^(a) Segona xifra calculada sobre el total de joves amb fills (19,8% del total de la mostra).

^(b) Segona xifra calculada sobre el total de joves nascuts a l'estranger (15,8% del total de la mostra).

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Més concretament, el gràfic 5.3 aplega els diversos serveis públics considerats: es fa evident la rellevància dels serveis d'informació i cultura: en conjunt, gairebé un 90% de joves enquestats el 2012 afirmen haver-hi tingut relació en algun moment de la seva vida. En segona posició apareix el camp de la feina, utilitzat en conjunt per un 53,4% dels joves catalans. Els camps d'estudis i salut són utilitzats a uns nivells molt similars (34,7% i 34,2%, respectivament). A continuació apareix el camp de l'habitatge: els serveis que s'hi vinculen han estat utilitzats, en conjunt, per un 26% de joves enquestats i enquestades. Finalment, destaca la baixa freqüentació dels serveis relatius al sector de la família –el 14% de joves enquestats i enquestades el 2012 afirma haver-s'hi relacionat.

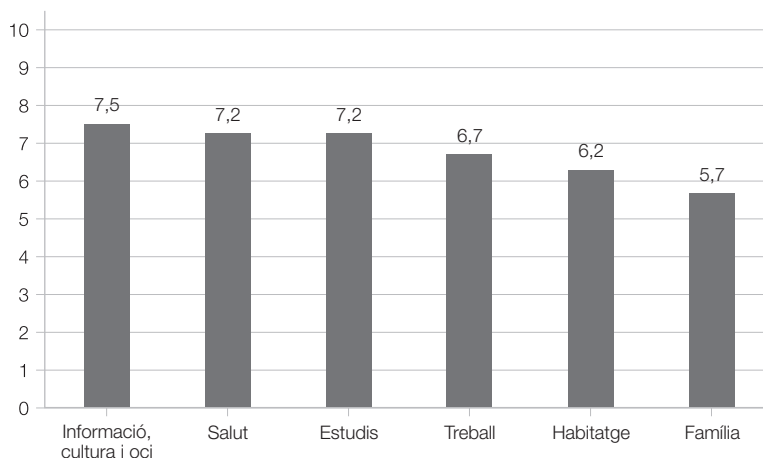
GRÀFIC 5.3. Nivell d'ús dels serveis públics segons sector. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Ampliant aquesta mirada de conjunt als serveis i programes públics aquí implicats, el gràfic 5.4 mostra la mitjana agregada per sectors de les puntuacions que els joves i les joves atorguen als diferents serveis públics emprats. El camp millor valorat, amb una puntuació mitjana de 7,5, és el que aplega els serveis d'informació, cultura i oci –recordem, a més, que es tracta del sector de serveis amb què els joves mantenen una major relació d'ús. Reben també notes mitjanes superiors a 7 els sectors de la salut i dels estudis. Treball, habitatge i família se situen amb puntuacions mitjanes de 6,7, 6,2 i 5,7, respectivament.

GRÀFIC 5.4. Valoració dels serveis públics segons sector. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

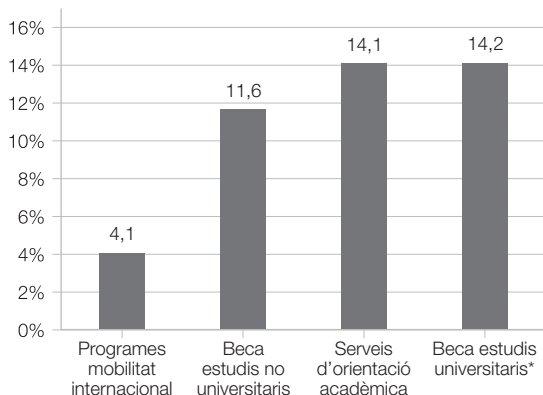

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

5.3.2. El camp de l'educació

Segons acabem d'observar, els serveis emmarcats dins el camp educatiu que recull l'EJC12 no es troben entre els recursos públics més utilitzats per joves catalans. Ens referim aquí a quatre programes d'ajut diferenciats: dos són esquemes de transferència monetària en format beca d'estudis (universitaris i no universitaris), un representa un servei d'assessorament a les transicions educatives (servei d'orientació acadèmica) i un quart ve designat amb l'epígraf de programa de mobilitat internacional (principalment programes Erasmus i Leonardo). Doncs bé, cap d'aquests serveis és utilitzat per més d'un 15% de joves: un 14,1% han fet ús de serveis d'orientació acadèmica, un 11,6% han disposat o disposen d'una beca per a estudis no universitaris i, a distància, un 4,1% han estat o són beneficiaris de programes de mobilitat internacional (gràfic 5.5). Cal fixar-se en el cas de les beques als estudis universitaris: si bé és cert que, sobre el conjunt de la població enquestada, el percentatge de joves que en resulten beneficiaris és el 14,2%, aquesta proporció arriba fins el 35,8% quan es pren com a població de referència els joves amb estudis universitaris finalitzats.

GRÀFIC 5.5. Ús dels serveis públics en el camp de l'educació. Joves de 15 a 34 anys*. Catalunya, 2012. Percentatge

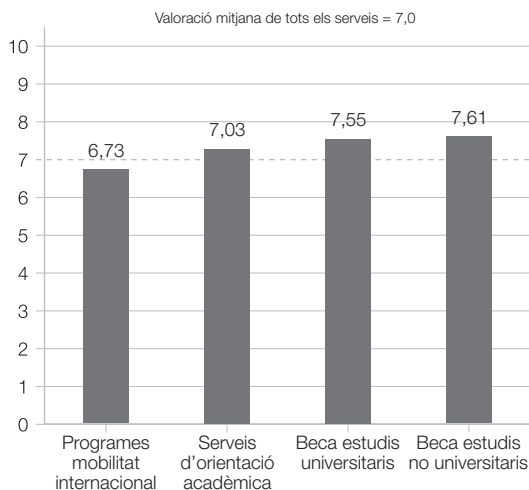

* Els resultats són sobre el total de la població jove. Si es pren com a referència la població universitària, aleshores la proporció de joves que, en algun moment de la seva carrera, han estat beneficiaris d'algun tipus de beca als estudis universitaris se situa en el 35,8%.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa a la valoració de cadascun d'aquests serveis, el gràfic 5.6 ofereix la mitjana de les puntuacions que els joves que els han emprat els atorguen. En aquest terreny destaquen les bones valoracions que reben els dos programes de beques d'estudis (universitaris i no universitaris), amb puntuacions significativament per sobre de la mitjana general (conjunt dels serveis públics de tots els camps considerats).

GRÀFIC 5.6. Valoració dels serveis públics en el camp de l'educació. Joves de 15 a 34 anys que els han usat. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Però més enllà de la bona valoració dels programes de beques, cal considerar el seu potencial d'igualació d'oportunitats en el terreny de les transicions educatives. En el pla internacional, en efecte, són múltiples i diversos els esquemes de beques a l'estudi o ajuts focalitzats a l'estudiant; inclouen transferències monetàries fixes directes, borses i premis d'estudi, subsidis especials per a les famílies per al pagament de determinades despeses de l'escolarització, préstecs públics preferencials, etc. I l'accés a aquests ajuts per part dels alumnes o de les seves famílies pot també ser divers i esprioritza, segons el context i tipus de programa, indicadors de necessitat econòmica de la llar o mesures d'expedient acadèmic de l'estudiant. També a casa nostra, i sense moure'ns de la política pública, existeixen modalitats diverses de beques als estudis. Algunes d'aquestes modalitats són de caràcter compensatori (p.ex. ajuts al finançament de la matrícula universitària per a alumnes amb pocs recursos, des de 2011 hi ha les beques d'"Equitat"⁴; o beques per al pagament de serveis complementaris a l'educació secundària); altres s'adrecen als estudiants amb millor expedient acadèmic (p.ex. beques d'"Excel·lència Acadèmica" per afavorir la mobilitat internacional de l'alumnat universitari amb un rendiment acadèmic especial⁵), mentre que d'altres combinen ambdós criteris (p.ex. beques a l'educació secundària postobligatòria per a l'alumnat amb bon rendiment escolar a l'educació secundària obligatòria⁶). Sigui com sigui, val la pena recordar la relació que alguns estudis comparatius observen entre el nivell d'abandonament educatiu prematur dels països i el pes que en la inversió pública en educació tenen els ajuts focalitzats als estudiants (etapes de primària i secundària) (Alegre i Benito, 2010, 2013). En aquest punt caldria no oblidar que, a Catalunya, el pes de la despesa en beques (sobre el total de la despesa en educació no universitària), el nombre relatiu de becaris (sobre el total d'estudiants no universitaris), així com l'import mitjà de la beca no universitària són força inferiors a les corresponents a les del conjunt de l'Estat espanyol (Alegre i Chela, 2011).

I és en aquest punt on convé insistir en el potencial d'igualació d'oportunitats educatives dels esquemes compensatoris de beques als estudis. En altres paraules, convé fixar l'atenció en la mesura en què aquest ajut a l'accés a –i seguiment de– determinades etapes de la trajectòria educativa arriba a aquella població que més el necessita. L'exercici de regressions logístiques que es recull en la taula A5.2 permet una aproximació a aquesta qüestió; en concret, a l'accés a beques universitàries (valorat prenent com a referència la població amb estudis universitaris finalitzats). Segons informa el valor de les *odds ratio*, els fills (universitaris) de famílies amb ocupacions de qualificació mitjana tenen més del doble de probabilitats que els fills (universitaris) de directores i gerents d'acabar essent beneficiaris d'aquestes beques; i els fills de famílies amb ocupacions elementals tenen més de cinc vegades més probabilitats. El capital educatiu dels pares es posiciona també com a determinant rellevant de l'accés a les beques. A mesura que disminueix el nivell educatiu dels pares, augmenta la probabilitat d'accedir a les beques universitàries, fins trobar que els fills de famílies amb estudis obligatoris o menys tenen 2,4 vegades més probabilitats que els fills de famílies universitàries d'accedir-hi. Finalment, el fet d'haver nascut a l'estranger

4 Veure, DOGC-ECO/2707/2011, de 10 de novembre

5 Veure, DOGC-ECO/2706/2011, de 10 de novembre

6 Veure, DOGC-EDU/436/2010, de 8 de setembre

representa per als joves universitaris reduir en gairebé cinc les probabilitats d'haver tingut beca. Cap de les altres variables independents tingudes en compte (sexe i variables territorials) es mostren significatives.

En el terreny descriptiu (taula 5.4), constatem: un 66,7% dels fills de famílies amb ocupacions elementals afirma haver rebut alguna beca universitària, proporció molt superior a la que presenten els fills de directors i gerents (21,2%); un 53,8% dels fills de pares amb estudis obligatoris o menys ha tingut beca, lluny del 21,6% dels fills d'universitaris; el 39,3% dels autòctons universitaris han accedit a beca universitària, mentre que tan sols el 9,1% dels joves estrangers universitaris n'ha estat beneficiari.

TAULA 5.4. Accés a programes de beques als estudis (universitaris i altres) i a serveis d'orientació acadèmica segons variables sociodemogràfiques. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Programa					
		Beques a estudis universitaris*		Beques a altres estudis		Servei d'orientació acadèmica	
		% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana
Total		35,8	7,51	11,7	7,61	14,2	7,03
Grup d'edat **		-	-	-	-	-	-
Sexe	Dones	35,8	7,45	12,9	7,99	14,3	6,98
	Homes	35,8	7,59	10,4	7,14	14,1	7,09
Lloc de naixement	Fora de l'Estat espanyol	9,1	8,31	11,8	7,94	6,8	7,37
	A l'Estat espanyol	39,3	7,49	11,6	7,54	15,8	7,00
Nivell d'estudis més alt del pare o de la mare	Estudis obligatoris o inferiors	53,8	7,44	12,6	7,85	12,5	7,24
	Estudis secundaris postobligatoris	43,0	7,13	10,1	7,19	11,9	6,86
	Estudis universitaris	21,6	8,14	12,0	7,65	18,3	6,99
Categoria socio-econòmica més alta del pare o de la mare	Ocupacions elementals	66,7	8,93	12,7	7,71	9,2	7,13
	Ocupacions mitjanes	47,5	7,40	11,9	7,47	14,1	7,12
	Ocupacions tècniques i professionals	24,2	6,94	11,1	7,88	15,5	6,94
	Ocupacions directives i gerencials	21,2	7,72	6,8	7,35	17,9	6,89

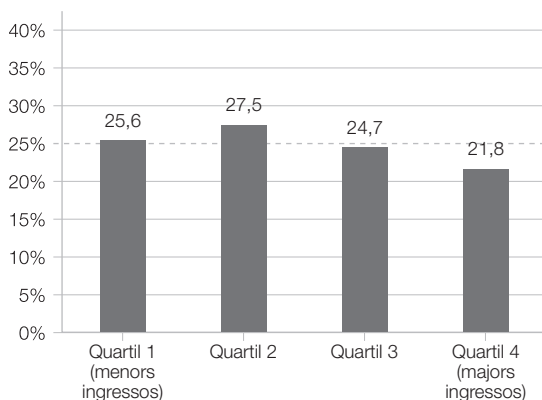
* Es considera com a població de referència els joves i les joves amb estudis universitaris finalitzats.

** Les preguntes del qüestionari corresponents a aquest camp no especifiquen, a diferència de la resta de camps, en quin moment s'ha rebut l'ajut. És per aquest motiu que en aquest cas no hem considerat pertinent crear els serveis amb les categories de grup d'edat (en la resta de camps aquestes categories es creuen amb l'opció de resposta corresponent a estar utilitzant o haver utilitzat el servei en el darrer any, per tal de comparar, en efecte, els usos dels serveis en els diferents trams d'edat).

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El gràfic 5.7 ofereix una informació complementària a les associacions vistes en les regressions i en els creuaments anteriors. Es fixa ara l'atenció en la variable d'ingressos –ingressos totals mensuals de la llar dividits pel nombre de persones que hi viuen–, agrupada en forma de quartils –en un extrem, el 25% de la població amb estudis universitaris finalitzats amb menys ingressos, a l'altre extrem el 25% de joves universitaris amb més ingressos. En cas que la població receptora de beques universitàries respongués al mateix perfil d'ingressos que el corresponent al total de la població universitària, aleshores les barres del gràfic que representa cada quartil haurien d'ajustar amb la línia referent al 25%. I, de fet, en termes generals el gràfic no suggereix l'existència de grans discrepàncies entre la representació de grups d'ingressos entre les dues poblacions (joves universitaris beneficiaris de beca, i total de joves universitaris). Sí que sobresurt el cas del quartil 4, de majors ingressos, infrarepresentat entre els joves que han estat receptors de beques d'estudis universitaris.

GRÀFIC 5.7. Pes dels quartils d'ingressos equivalents* entre els beneficiaris de beques universitàries. Joves de 15 a 34 anys que han finalitzat els estudis universitaris i van accedir a una beca. Catalunya, 2012. Percentatge

* Ingressos equivalents = ingressos totals mensuals de la llar dividits pel nombre de persones que hi viuen, a partir de l'escala OCDE.

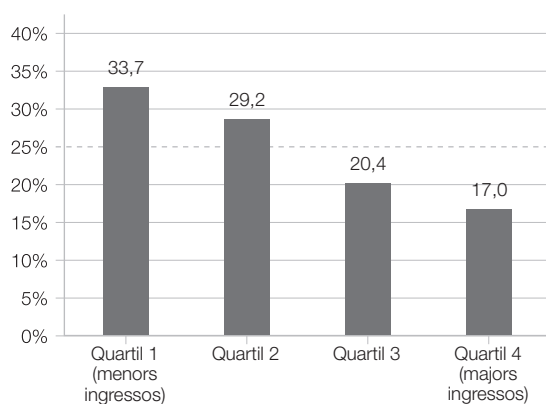
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La mateixa taula 5.4 estableix el creuament entre les variables individuals de referència i haver estat beneficiari d'altres beques (no universitàries) d'estudi⁷. En general, les dades corresponents no indiquen grans diferències en l'accés a aquestes beques entre les distintes categories de joves que despleguen les variables independents considerades. Únicament sobresurt el cas dels fills de directors i gerents, amb un percentatge de beneficiaris força inferior al corresponent a la resta de categories socioeconòmiques.

7 L'opció d'accés a beques no universitàries no és tinguda en compte en les regressions en no representar un nombre de casos prou significatiu.

El gràfic 5.8 afegeix informació relativa al perfil de joves que són o han estat beneficiaris/es de beques no universitàries, tot il·lustrant el pes que entre aquest col·lectiu de joves tenen els quartils d'ingressos corresponents al conjunt de la població jove enquestada. Es fa aleshores palès el perfil infracapitalitzat dels col·lectiu de joves beneficiaris de beques no universitàries. Els quartils de menors ingressos (sobretot quartil 1, amb un 33,7%) apareixen clarament sobrerepresentats entre els joves beneficiaris, mentre que els quartils de majors ingressos (sobretot quartil 4, amb un 17%) hi surten significativament infrarepresentats.

GRÀFIC 5.8. Pes dels quartils d'ingressos equivalents entre els beneficiaris/es de beques no universitàries. Joves de 15 a 34 anys que han accedit a una beca no universitària. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Ens fixem ara en el cas de l'accés al servei d'orientació acadèmica. Certament no són pocs els estudis que, a casa nostra, han insistit en la necessitat d'apuntalar programes fermes d'orientació educativa, amb pes institucional a l'interior dels centres escolars (particularment a l'educació secundària) i susceptibles de desenvolupar sistemes estables d'acompanyament i suport personalitzat (Martínez, 2010 i Funes, 2009). Doncs bé, d'acord amb les dades que ens ofereix l'enquesta, presentades en la mateixa taula 5.5, observem que es tracta d'un servei que podríem titllar de sobrecapitalitzat: els fills de famílies amb estudis obligatoris o secundaris postobligatoris tenen força menys probabilitats que els fills de pares universitaris (gairebé la meitat d'opcions) d'acabar fent ús d'aquest servei; el mateix els succeeix als alumnes nascuts a l'estranger en comparació amb els autòctons; finalment, en comparació amb els joves de l'Àmbit Metropolità, el conjunt de joves residents a la resta d'àmbits territorials (amb l'excepció del Penedès) presenta força menys probabilitats d'accedir a serveis d'orientació acadèmica. Ni el sexe ni la categoria socioeconòmica dels pares tenen aquí una incidència estadísticament significativa.

S'identifiquen, doncs, com a significatives les diferències percentuals descrites en la taula 5.4. En el pla individual: un 18,3% dels fills de famílies universitàries utilitzen o han utilitzat el

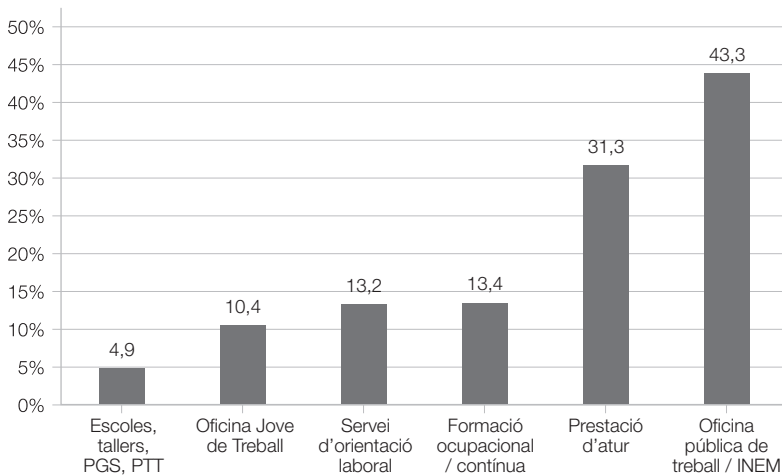
servei d'orientació acadèmica, lluny del 12,5% corresponent als fills de famílies amb estudis obligatoris o menys; un 15,8% dels joves nascuts a l'Estat espanyol han fet ús d'aquest servei, lluny del 6,8% dels joves nascuts a l'estranger.

Finalment, l'accés a programes de mobilitat internacional no té prou abast com per permetre'n creuaments amb variables independents prou fiables i informatius.

5.3.3. El camp del treball

Els autors del capítol de Treball d'aquest informe ja han remarcat el nivell crític que ha assolit l'atur juvenil a Catalunya (i a Espanya). En particular, segons les xifres de l'EPA del tercer trimestre de l'any 2012, la taxa d'atur a Catalunya de joves entre 16 i 29 anys se situava en el 37% (Idescat, 2012). Així, no és estrany que dos dels serveis públics que l'enquesta recull amb relació al camp del treball –la percepció de la prestació d'atur, i el recurs a l'Oficina Pública de Treball/INEM per cercar feina– es trobin entre els dispositius de la política social més freqüentment utilitzats per joves –en un 31,3% i un 43,3% dels casos, respectivament (gràfic 5.9).

GRÀFIC 5.9. Us dels serveis públics en el camp del treball. Joves de 15 a 34. Catalunya, 2012. Percentatge

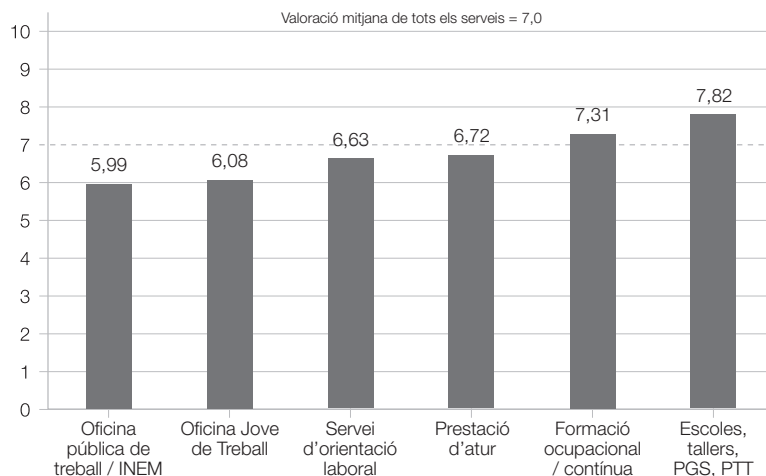
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Altres serveis de perfil laboral inclosos en el mateix qüestionari, tanmateix, ocupen posicions força més desplaçades en el rànquing d'ús. Dos tenen a veure amb opcions formatives encarades a la capacitació professional, bé per a la inserció laboral, bé per al reingrés en l'itinerari educatiu reglat: formació ocupacional/contínua (utilitzada per un 13,4% de joves) i els denominats programes de "segona oportunitat" (escoles taller o programes de

qualificació professional inicial adreçats a joves sense l'ESO majors de 16 o 18 anys, segons el cas; amb una freqüència d'ús inferior al 5%). Els altres dos representen dispositius específics d'informació i assessorament: Oficina Jove de Treball (hi recorre un 10,4% dels joves enquestats) i serveis d'orientació laboral (utilitzats per un 13,2% dels joves). L'ús més minoritari d'aquests quatre serveis té a veure amb el seu caràcter subsidiari. És a dir, si tots o gairebé tots els joves que estan o han estat aturats han hagut de recórrer a les oficines públiques d'ocupació i han percebut la prestació d'atur corresponent, tan sols una part han cursat mòduls formatius específics (cursos ocupacionals o de "segona oportunitat") o cercat oportunitats a través d'altres serveis d'orientació (oficines joves i serveis d'orientació).

Pel que fa a les valoracions d'aquests serveis, les dades que ofereix el gràfic 5.10 semblen apuntar en una doble direcció. En un extrem, apareixen especialment ben valorats els dos serveis que s'articulen en tant que recursos formatius (amb elements de pràctica laboral) –cursos de formació ocupacional/contínua i escoles taller, PTT o similars–, amb puntuacions superiors a la mitjana general. En l'altre extrem, tant la prestació d'atur com els serveis d'assessorament i intermediació laboral aquí contemplats se situen amb puntuacions mitjanes marcadament inferiors a la global.

GRÀFIC 5.10. Valoració dels serveis públics en el camp del treball. Joves de 15 a 34 anys que els han usat. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les dades d'incidència dels serveis presentades en el gràfic 5.9 prenen com a població de referència el conjunt de la població jove enquestada. Les dades presentades a la taula A5.3 fan referència al pes dels possibles determinants d'accés als dos serveis d'orientació esmentats, presos en conjunt –Oficina Jove de Treball i Servei d'Orientació Juvenil–, considerant exclusivament els joves que estan aturats o han estat aturats en el passat. Crida

aquí l'atenció la significació de tres de les variables independents considerades: pel que fa al capital educatiu dels joves⁸, s'observa com els qui no han superat els estudis obligatoris tenen dues vegades més probabilitats que els joves amb estudis superiors d'accedir a aquests serveis d'orientació; pel que fa al lloc de naixement de l'enquestat/ada, s'aprecia com els joves d'origen estranger disposen de menys de la meitat de probabilitats, en comparació amb els autòctons, d'haver utilitzat aquests serveis; en el pla territorial, queda clar que els municipis petits (de 2.001 a 10.000 habitants) fan perdre als seus joves tres vegades les probabilitats d'accedir als serveis de què disposen els joves de municipis de més de 50.000 habitants. Per contra, es palesa la manca de significació del sexe i de la categoria socioeconòmica dels pares com a variables condicionants de l'ús d'aquests serveis.

Les dades presentades en la taula 5.5 il·lustren el creuament d'aquestes variables amb el fet d'haver utilitzat els serveis en qüestió, presos ara per separat. Ens fixem en les variables individuals que s'han mostrat significatives en l'exercici de regressions. Pel que fa al lloc de naixement dels joves: l'Oficina Jove de Treball l'han utilitzat un 23,3% dels joves autòctons i un 9,1% dels joves nascuts a l'estranger; el Servei d'Orientació Laboral, l'han utilitzat un 22,9% dels joves autòctons i un 13,1% dels joves d'origen estranger. Pel que fa al nivell d'estudis del/de la jove, especialment contrastants resulten els patrons d'utilització de l'Oficina Jove de Treball: hi accedeixen un 24,6% de joves amb estudis obligatoris o inferiors, lluny del 16% corresponent a joves amb estudis superiors.

Per últim, convé destacar les diferències detectades pel que fa als diferents grups d'edat. Cal aquí remarcar que les categories de grups d'edat es creuen amb l'opció de resposta corresponent a estar utilitzant o haver utilitzat el servei en el darrer any. La justificació d'aquest filtre, atesa la mateixa formulació de la pregunta d'enquesta, rau en la impossibilitat de reconstruir trajectòries d'ús dels serveis en correspondència amb classificacions clares de grups d'edat. Doncs bé, en el cas d'ambdós serveis, són els joves de menys edat els qui en fan un ús més intensiu, si bé amb diferents nivells d'intensitat. La distància és especialment contrastada en el cas de l'Oficina Jove de Treball: els joves entre 15 i 19 anys presenten un percentatge d'ús del 30%, molt per sobre dels percentatges corresponents a la resta de grups.

En el cas d'aquells programes de formació orientats a la capacitació professional de joves que no han finalitzat l'ESO –PQPI, escoles taller... –, caldria posar l'accent en l'escassetat de l'oferta de places corresponent. Tot i que són els serveis millor valorats del camp del treball, veiem com tan sols un 4,9% dels joves enquestats afirma haver-hi accedit en algun moment de la seva vida. Considerant els elevats nivells de fracàs escolar i d'abandonament educatiu prematur que afecten, ara i en el passat, la població jove a casa nostra (veure el capítol 4), el percentatge indicat de joves que accedeix a aquests recursos formatius de

8 Té un fort component de facilitació de la inserció laboral, i comptant que estem aquí treballant únicament amb població jove aturada o que ha estat aturada en el passat (que, per tant, sembla haver finalitzat el seu recorregut educatiu), considerem oportú utilitzar la variable individual (i no familiar) de nivell d'estudis. En canvi, mantenim l'atenció sobre la categoria socioeconòmica familiar, entenent que és aquesta, i no tant la de referència individual, la que hauria de resultar més informativa de –i amb major capacitat d'incidència agregada sobre– les estratègies d'inserció laboral d'uns joves la relació dels quals amb la realitat de l'atur no fa sinó tornar més vulnerable el seu posicionament en una categoria socioprofessional.

“segona oportunitat” ens parla d’una cobertura molt reduïda⁹. És certament un punt feble en el sistema de suport a les trajectòries educatives i laborals dels joves, sobretot d’aquells de menys edat; I a més, quan sembla provada l’eficàcia d’aquests programes per reincorporar els joves a l’educació reglada¹⁰.

TAULA 5.5. Accés a l’Oficina Jove de Treball i al Servei d’Orientació Laboral segons variables sociodemogràfiques. Joves de 15 a 34 anys a l’atur (actualment o en el passat). Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Servei			
		Oficina Jove de Treball		Servei d’Orientació Laboral	
		% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana
Total		19,2	5,92	20,1	6,44
Grup d’edat*	De 15 a 19 anys	30,0	6,65	10,0	8,0
	De 20 a 24 anys	10,3	6,73	4,3	8,4
	De 25 a 29 anys	9,2	6,95	7,3	6,5
	De 30 a 34 anys	7,0	7,60	5,1	4,4
Sexe	Dones	16,8	5,92	17,5	7,21
	Homes	21,3	5,93	22,2	5,95
Lloc de naixement	Fora de l’Estat espanyol	9,1	6,62	13,1	7,77
	A l’Estat espanyol	23,3	5,82	22,9	6,14
Nivell d’estudis	Estudis obligatoris o inferiors	24,6	5,34	23,2	6,55
	Estudis secundaris postobligatoris	13,6	6,59	15,0	5,95
	Estudis superiors	16,0	6,73	19,4	6,52
Categoria socioeconòmica més alta del pare o de la mare	Ocupacions elementals	17,6	5,88	21,6	8,20
	Ocupacions mitjanes	21,0	5,56	21,7	5,99
	Ocupacions tècniques i professionals	16,4	6,47	19,7	5,88
	Ocupacions directives i gerencials	16,2	6,81	16,2	7,89

* Les categories de grups d’edat es creuen amb l’opció de resposta corresponent al fet d’estar utilitzant o haver utilitzat el servei en el darrer any.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

9 En particular, alguns estudis han remarcat la manca de places públiques o subvencionades ofertes pels programes de qualificació professional inicial, en les diferents modalitats (Pla de Transició al Treball, Formació i Aprenentatge Professional, o els PQPI subvencionats), que condueix a una cobertura enormement reduïda del que seria el seu públic diana (bàsicament, població que ni estudia ni treballa entre 16 i 25 anys sense l’ESO acreditada inscrits a les oficines de treball) (Blasco i Casado, 2012). D’altra banda, programes com les escoles-taller, cases d’ofici o altres fórmules de formació dual, generalment adreçats a joves aturats menors de 25 anys, són sobretot costosos des del moment que incorporen esquemes de pràctiques laborals remunerades en centres de treball no lucratiu o contractes directes per empreses. I, malgrat tot, els estudis indiquen que es tracta d’instruments efectius d’inserció laboral, fet que planteja límits a la crítica a aquests programes formulades en termes de cost-efectivitat.

10 Aquesta mancança s’agreuja en el moment en què el Servei d’Ocupació de Catalunya (SOC), ja des del curs 2012-2013, ha deixat de finançar els PQPI que anaven a càrrec del seu pressupost (PQPI-FIAP i PQPI subvencionats).

Finalment, si bé és cert que els cursos de formació ocupacional i/o contínua teòricament s'adrecen a un conjunt heterogeni de població (jove i adulta, aturada o ocupada), també ho és que a la pràctica, en els darrers anys, aquesta oferta formativa ha anat absorbint cada vegada més joves en situació d'atur, sovint de llarga durada. Aquesta dinàmica no ha fet sinó tensar el sentit i la capacitat de cobertura de la formació ocupacional.

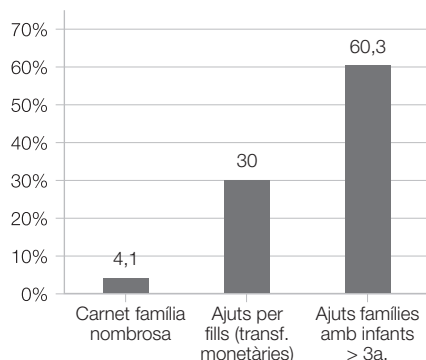
Al capdavant, l'activació laboral de la joventut catalana aturada, o el retorn amb garanties a l'educació reglada, hauria de ser l'objectiu prioritari també dels dispositius de la política social que s'hi adrecen de forma més o menys específica. En aquest sentit, part de les recomanacions que la Comissió Europea publicà el març de 2012 per a cadascun dels països membres, en el cas d'Espanya, com no podia ser d'altra manera, s'urgia a realitzar esforços decidits en el terreny de l'activació laboral de la població jove (Comissió Europea, 2012). D'acord amb les dades revisades en aquest informe, aquesta recomanació esdevé clarament extensible al cas de Catalunya.

5.3.4. El camp de la família

Més del 60% de joves enquestats i enquestades amb fills foren beneficiaris del programa universal d'ajuts per a famílies amb infants menors de 3 anys (el que representa un 11,9% de beneficiaris/es sobre el conjunt de joves, amb fills i sense) (gràfic 5.11). La prestació catalana per fill a càrrec es va introduir l'any 1999. Inicialment, tenia un abast limitat, ja que el subsidi es dirigia només a famílies amb fills, exactament, de 2 anys d'edat. A més, s'establí un límit de renda força baix i la quantia de la prestació era reduïda (uns 120 euros). L'any 2000 s'augmentà la quantia de la prestació i s'amplià l'interval d'edat: passen a rebre l'ajuda les famílies de renda baixa amb fills d'entre 0 i 3 anys. Finalment, l'any 2003 s'elimina el límit de renda i la prestació passa a ser universal. El 2011, quan se suspèn la prestació, tenia un import de 638 euros anuals¹¹. En efecte, des de finals dels noranta fins a l'esclat de la crisi econòmica, es visqué a Catalunya (i a Espanya) un cert període de creixement de la despesa en política familiar. Si bé l'esforç pressupostari continuava prioritant partides de despesa centrades en el suport a aquelles famílies que tenen cura de persones ancianes i discapacitades (tal i com ho demostrava la centralitat de l'anomenada Llei de la dependència), foren anys en què s'incrementaren els recursos adreçats a famílies amb fills petits (permisos parentals, serveis d'atenció a la petita infància, etc.) alhora que es tendí a "desassistencialitzar" els esquemes de prestació per fills a càrrec. La política catalana d'ajuts abans esmentada és un clar exemple d'aquesta tendència, així com ho fou la introducció del "xec nadó" del Govern espanyol l'any 2007. I és atenent a l'extensió en la cobertura (en el seu moment, universal) d'aquestes polítiques que s'explica l'elevat percentatge de joves catalans amb fills que afirmen haver-ne estat beneficiaris.

11 La quantitat era una mica més alta per a famílies monoparentals i nombroses, i per a parts o adopcions múltiples.

GRÀFIC 5.11. Ús dels serveis públics en el camp de la família. Joves de 15 a 34 anys amb fills*. Catalunya, 2012. Percentatge

* Els resultats són sobre les persones joves amb fills. Si es pren com a referència el conjunt de la mostra, aleshores les respectives proporcions de beneficiaris/es són: Ajuts a famílies amb infants menors de 3 anys = 11,9% / Ajuts monetaris per fills = 5,9% / Carnet de família nombrosa = 0,8%.

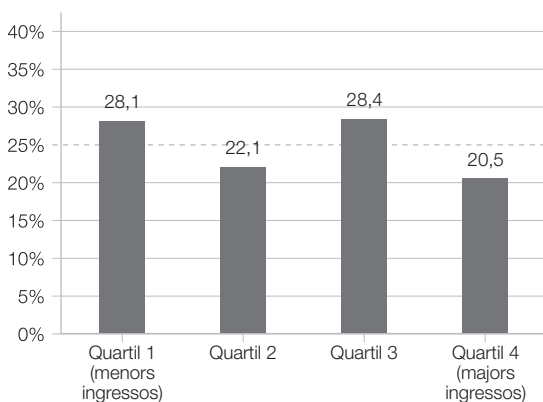
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La retirada d'aquests ajuts torna a posicionar Catalunya i Espanya a la cua del rànquing de països desenvolupats quant al percentatge de despesa en política familiar sobre el PIB, lluny dels nivells que presenten els països que l'encapçalen (països escandinaus), àdhuc per sota del nivell de despesa de la resta de països del sud d'Europa (Itàlia, Grècia i Portugal). Això contribueix a dificultar la capacitat de la política familiar (que, val a dir, no s'esgota en les transferències monetàries a famílies amb fills a càrrec) d'arribar a impactar en la planificació dels compromisos laborals i familiars de les parelles joves, o en la reducció dels riscos i de les vulnerabilitats que un segment important de famílies joves experimenten a aquest nivell. Tot plegat continua dependent en primera instància de les opcions que obren o tanquen les posicions ocupades per joves en els mercats de treball i de l'habitatge, posicions cada vegada més precàries.

A força distància, quant a nivell de cobertura, trobem l'opció d'haver percebut o estar percebent altres tipus de transferències monetàries en concepte d'ajuts per fills a càrrec: un 30% de joves amb fills assenyalen aquesta opció. A diferència dels ajuts a famílies amb fills menors de 3 anys, ens trobem ara amb un tipus de transferència no universal i, per tant, té sentit observar que se'n pot ser beneficiar. La taula A5.4 s'aproxima a aquesta qüestió, novament a través d'un exercici multivariant de regressions logístiques. I el primer que cal fer notar és l'absència d'un criteri clar de focalització en l'accés a aquests ajuts monetaris: cap de les variables individuals tingudes en compte (sexe, lloc de naixement, nivell d'estudis del/de la jove i categoria socioeconòmica dels pares) apareix com a factor condicionant d'aquest accés. Els resultats que emergeixen en el pla territorial són difícils d'interpretar: d'una banda, sembla que els joves residents en municipis petits (menys de 10.000 habitants) augmenten força la probabilitat de disposar d'aquests ajuts; de l'altra, els joves i les joves residents a l'Àmbit Metropolità són qui més probabilitats tenen de ser beneficiaris/es.

Complementant aquesta informació, el gràfic 5.12 mostra el pes que entre els joves perceptors d'aquests ajuts (transferències monetàries no universals per fills) tenen els quartils d'ingressos corresponents a la població juvenil amb fills a càrrec. No s'observa en aquest cas un patró clar de focalització per raó de renda. El quartils 1 i 3 apareixen lleugerament sobrerrepresentats entre el col·lectiu beneficiari, a diferència dels quartils 2 i 4, amb proporcions inferiors al 25% (22,1% i 20,5%, respectivament) que els pertocaria en situació d'equilibri en la distribució.

GRÀFIC 5.12. Pes dels quartils d'ingressos equivalents entre els beneficiaris/es dels ajuts per fills (transferències monetàries). Joves de 15 a 34 anys amb fills i que han rebut ajuts per fills. Catalunya, 2012. Percentatge

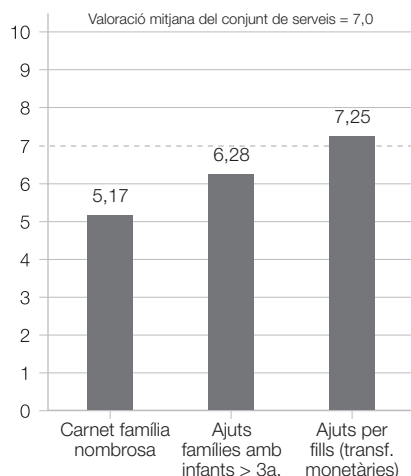

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Tornant a la informació proporcionada en el gràfic 5.11, entès també com a servei públic d'ajut a les famílies, trobem el carnet de família nombrosa, del qual disposa únicament un 4,1% dels joves i de les joves amb fills.

Per la seva banda, el gràfic 5.13 mostra la mitjana de les puntuacions que els joves que s'han beneficiat d'aquests serveis els atorguen. Particularment ben valorats resulten els ajuts monetaris per fills, amb una puntuació un punt per sobre de l'adjudicada a l'abast dels ajuts a famílies amb fills menors de 3 anys, i més de dos punts per sobre de la valoració que rep el carnet de família nombrosa.

GRÀFIC 5.13. Valoració dels serveis públics en el camp de la família. Joves de 15 a 34 anys que els han usat. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

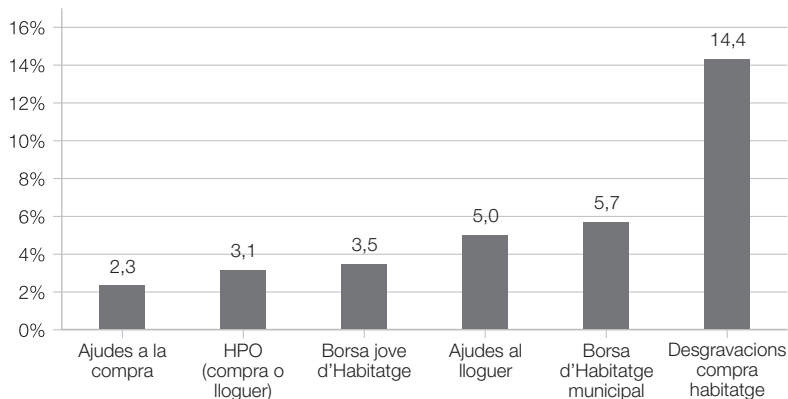

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

5.3.5. El camp de l'habitatge

Amb l'excepció de l'accés a desgravacions per la compra d'habitatge (recurs del qual es beneficia o s'ha arribat a beneficiar un 14,4% de joves catalans; un 25,7% de joves emancipats), la resta de serveis contemplats a l'EJC12 mostra tenir un abast molt limitat, amb freqüències d'accés que van del 5,7% en el cas de la borsa d'habitatge municipal al 2,3% de les ajudes a la compra d'un habitatge (gràfic 5.14). Queda, així, clarament reflectit l'argument general que, amb relació a les oportunitats d'emancipació domiciliària, ha quedat a bastament palès com el mercat -per mitjà de la construcció, l'activitat immobiliària i els circuits financers- se situa com la principal esfera reguladora i proveïdora de la mercaderia d'habitatge, sigui quina sigui la forma de tinença. En altres paraules, els joves es veuen obligats a dissenyar les seves estratègies d'emancipació domiciliària fent balanç entre la capacitat de mobilitzar recursos (propis i familiars) i les opcions que proporcionen el sistema financer i el mercat immobiliari. El resultat final d'aquest balanç no dibuixa una situació gaire favorable per als joves i per a les joves amb independència de la conjuntura del sector immobiliari -actualment en ple col·lapse- i es constata la importància de la vinculació al mercat de treball -igualmente col·lapsat en l'actualitat- per a assolir l'emancipació residencial.

GRÀFIC 5.14. Ús dels serveis públics en el camp de l'habitatge. Joves de 15 a 34 anys*. Catalunya, 2012. Percentatge

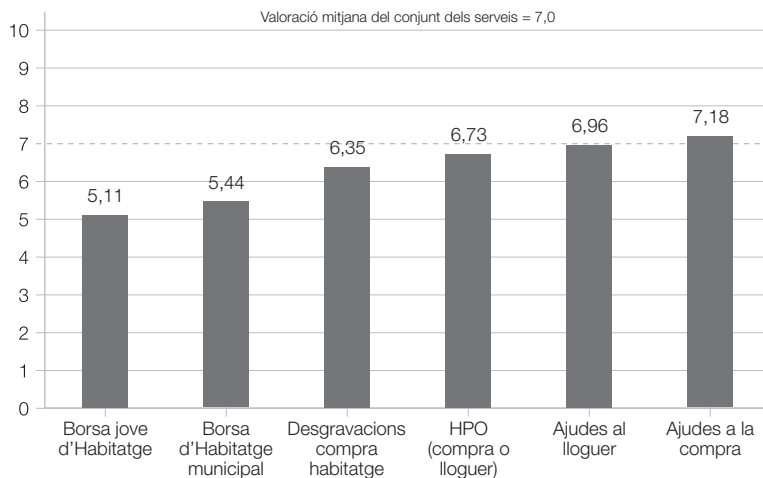

* Els resultats són sobre el total de la població enquestada. Si es pren com a referència la població jove emancipada, aleshores les respectives proporcions d'usuaris/beneficiaris són: Desgravacions per la compra d'un habitatge = 25,7% / Borsa d'habitatge municipal = 7,7% / Ajudes al lloguer d'habitatge = 8,6% / Borsa Jove d'Habitatge = 4,9% / HPO (compra o lloguer) = 5,0% / Ajudes a la compra d'habitatge = 3,8%.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El gràfic 5.15 mostra les puntuacions mitjanes que els joves usuaris o beneficiaris d'aquests serveis els acaben adjudicant. En primer lloc, també per sobre de la nota mitjana global (conjunt de serveis considerats), apareixen les ajudes a la compra de l'habitatge. A una distància no rellevant se situa la valoració dels ajuts al lloguer, l'HPO i les polítiques de desgravacions per la compra d'habitatge. En l'extrem pitjor valorat trobem els serveis de borses d'habitatge (Jove i Municipal).

GRÀFIC 5.15. Valoració dels serveis públics en el camp de l'habitatge. Joves de 15 a 34 anys que els han usat. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A casa nostra, si bé és cert que des de mitjans dels 90 les diverses administracions (central, autonòmica i local) han anat multiplicant el ventall de mesures i els recursos mobilitzats, consolidant la transformació de la política d'habitatge com a política més típicament social amb especial incidència entre els joves (habitatges protegits, rendes d'emancipació, ajuts a la compra, serveis i borses d'habitatges...), no obstant aquest canvi d'orientació, la política d'habitatge continua ocupant un paper molt residual dins el conjunt de les polítiques socials. En termes d'esforç financer, segons s'indicava en el capítol d'habitatge d'aquest informe, la debilitat econòmica d'aquesta política a Catalunya és especialment evident des d'una perspectiva europea. Alhora, segons reflecteixen les dades representades en el gràfic 5.14, es palesa la transcendència que encara continua exercint la política de desgravacions fiscals, una política que es mostra regressiva i desigual amb relació al tractament del règim de tinença, una política que, en tot cas, tan sols beneficia aquelles persones que han aconseguit accedir a un habitatge i no pas aquelles que romanen exclòses del mercat de l'habitatge. Considerant a més l'encara escassa incidència (sobretot en termes d'extensió en la cobertura) de mesures com la promoció i adquisició d'habitatges amb protecció oficial, la creació d'un parc públic d'habitatges, o els ajuts al pagament del lloguer o de l'entrada en propietat, per citar-ne les més emblemàtiques, tot plegat contribueix a explicar l'endarreriment mitjà en el temps del començament de la vida fora de l'habitatge de la llar d'origen.

La baixa incidència dels serveis públics relacionats amb l'habitatge fa, en aquest cas, poc pertinent observar possibles creuaments i associacions entre l'habitatge i variables independents com les considerades més amunt. L'única excepció podria venir donada pel cas de les desgravacions fiscals per la compra d'un habitatge, recurs força incident entre la joventut emancipada. Tanmateix, l'accés a aquest servei depèn en primera instància del fet de disposar d'un habitatge en propietat, fet que situa l'interès en l'estudi dels possibles determinants d'aquest règim de tinença (veure el capítol 6).

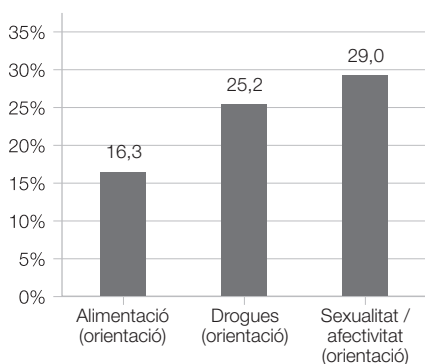
5.3.6. El camp de la salut

Dos dels serveis públics que l'EJC12 recull amb relació a la salut –accions d'assessorament o orientació personalitzats en sexualitat/afectivitat i en drogues– ocupen una posició destacada entre el conjunt de recursos públics que contemplem –un 29% i un 25,2%, respectivament, de joves catalans se n'han beneficiat. A una certa distància, tot i que encara en un rang d'accés intermedi, trobem haver participat en accions d'assessorament o orientació en alimentació (cas d'un 16,3% de joves) (gràfic 5.16).

Efectivament, la salut és una dimensió bàsica que actua com un factor de risc decisiu enfront del benestar present i futur dels joves. Alhora, d'acord amb Moreno *et al.* (2012) les condicions de salut del col·lectiu jove, sobretot al nostre país, han estat poc estudiades. Segons aquestes mateixes autores, aquest buit és especialment crític quan es tenen en compte dos arguments centrals (Furlong, 2009): a) la creixent evidència que la salut dels joves i de les joves està relacionada amb l'estructura familiar, l'èxit educatiu i la posició econòmica (els ingressos de què disposen); b) la joventut és un període clau durant el qual molts individus experimenten conductes que, si es mantenen en el temps, poden

perjudicar severament la seva salut (consum de drogues, tabac, alcohol, relacions sexuals no segures, trastorns en l'alimentació, etc.). Des d'aquesta perspectiva, i en un context de crisi que ha intensificat les situacions de vulnerabilitat d'una part significativa de joves (particularment en els camps laboral i formatiu), no és estrany que augmentin també, entre aquests mateixos col·lectius, determinades conductes de risc com les acabades d'esmentar; i, en consonància, s'incrementi també el recurs als serveis públics que tracten d'aportar-hi solucions.

GRÀFIC 5.16. Ús dels serveis públics en el camp de la salut. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

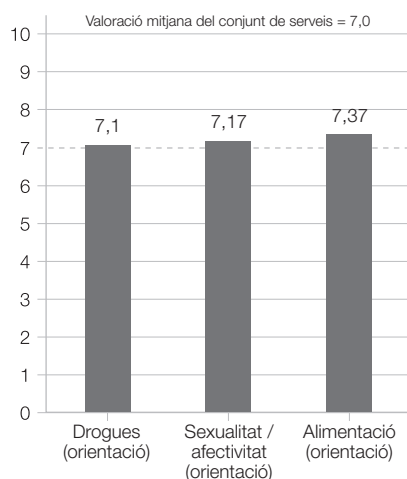
Sigui com sigui, val afegir que, segons mostra el gràfic 5.17, totes tres intervencions –entorn de la sexualitat, les drogues i l'alimentació– apareixen força ben valorades pels joves que les reben o les han rebut en el passat, amb puntuacions per sobre de la mitjana general dels serveis públics considerats.

Afinant més aquesta qüestió, la taula A5.5 ofereix dades que permeten aproximar el pes de les diferents variables independents considerades com a possibles condicionants de l'accés a programes públics d'orientació o assessorament en sexualitat/afectivitat, drogues i alimentació. Atenent, novament, al valor de les *odds ratio* associades a variables significatives, s'evidencia que: el fet de ser dona incrementa les probabilitats de fer ús dels serveis d'orientació en els terrenys de la sexualitat/afectivitat i de l'alimentació, en canvi no en el terreny de les drogues; el fet d'haver nascut a l'estranger disminueix, de forma notable, la probabilitat d'accedir a qualsevol d'aquests tres serveis; a mesura que disminueix el capital educatiu de les famílies disminueixen també, i de forma ostensible, les probabilitats de fer ús de cap d'aquests recursos¹². En resum, podríem qualificar l'accés a tots tres recursos com de sobrecapitalitzat, mentre que l'ús de l'orientació sobre sexualitat i alimentació es mostra marcadament feminitzat. Pel que fa a l'àmbit territorial, i amb l'excepció dels àmbits

¹² Tornem aquí a utilitzar la referència familiar, i no individual, del nivell educatiu atenent al pes que l'ús dels serveis aquí implicats té entre joves de menys edat, molt superior al corresponent a joves majors de 20 anys.

Penedès i Ponent i Alt Pirineu i Aran, sembla que el fet de no residir a l'Àmbit Metropolità penalitza les probabilitats que els joves tenen de gaudir de qualsevol dels tres serveis en qüestió.

GRÀFIC 5.17. Valoració dels serveis públics en el camp de la salut. Joves de 15 a 34 anys que els han usat. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El sentit dels resultats acabats d'exposar permet concentrar l'atenció en aquells diferencials percentuals pel que fa a l'ús dels serveis que assenyalen distàncies significatives entre grups de joves (taula 5.6). Així, en el cas del sexe, destaca el diferencial entre homes i dones pel que fa al percentatge d'utilització de serveis d'orientació en sexualitat/afectivitat (33,1% dones; 25,4% homes). També àmplies són les distàncies entre els percentatges d'ús que presenta la joventut autòctona i els que mostra la joventut estrangera, particularment en el cas dels programes de sexualitat/afectivitat (32,6% autòctona, 14,1% estrangera) i d'alimentació (18,3% autòctona, 8,2% estrangera). A més, es constata un percentatge d'accés als tres programes considerats força superior entre fills i filles d'universitaris que entre fills i filles de famílies amb només estudis obligatoris (sexualitat/afectivitat = 33,4% universitaris vs. 24,2% obligatoris o inferiors; drogues = 30,4% universitaris vs. 19,9% obligatoris o inferiors; alimentació = 20,2% universitaris vs. 11,4% obligatoris o menys).

TAULA 5.6. Accés a programes d'orientació/assessorament sobre sexualitat/afectivitat, drogues i alimentació segons variables sociodemogràfiques. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012.

Variable	Categoria	Programa					
		Sexualitat/afectivitat		Drogues		Alimentació	
		% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana
Total		29,2	7,17	25,4	7,10	16,4	7,37
Grup d'edat*	De 15 a 19 anys	22,6	7,74	22,0	7,62	15,3	8,05
	De 20 a 24 anys	2,3	7,24	2,0	7,38	3,3	8,38
	De 25 a 29 anys	1,8	7,57	1,2	7,32	2,2	7,20
	De 30 a 34 anys	0,5	8,55	1,2	8,80	1,4	5,63
Sexe	Dones	33,1	7,38	26,8	7,23	18,1	7,39
	Homes	25,4	6,90	24,1	6,96	14,8	7,34
Lloc de naixement	Fora de l'Estat espanyol	14,1	7,87	13,2	7,50	8,2	8,10
	A l'Estat espanyol	32,6	7,10	28,2	7,06	18,3	7,29
Nivell d'estudis més alt del pare o de la mare	Estudis obligatoris o inferiors	24,2	7,30	19,9	7,08	11,4	7,29
	Estudis secundaris postobligatoris	30,8	7,12	26,9	7,14	18,3	7,50
	Estudis universitaris	33,4	7,10	30,4	7,08	20,2	7,31
Categoria socioeconòmica més alta del pare o de la mare	Ocupacions elementals	19,8	7,43	19,4	7,30	13,1	7,87
	Ocupacions mitjanes	28,1	7,02	24,3	7,01	15,3	7,18
	Ocupacions tècniques i professionals	33,9	7,26	29,3	7,18	19,3	7,57
	Ocupacions directives i gerencials	32,8	7,18	27,2	6,89	19,2	7,18

* Les categories de grups d'edat es creuen amb l'opció de resposta corresponent al fet d'estar utilitzant o haver utilitzat el servei en el darrer any.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

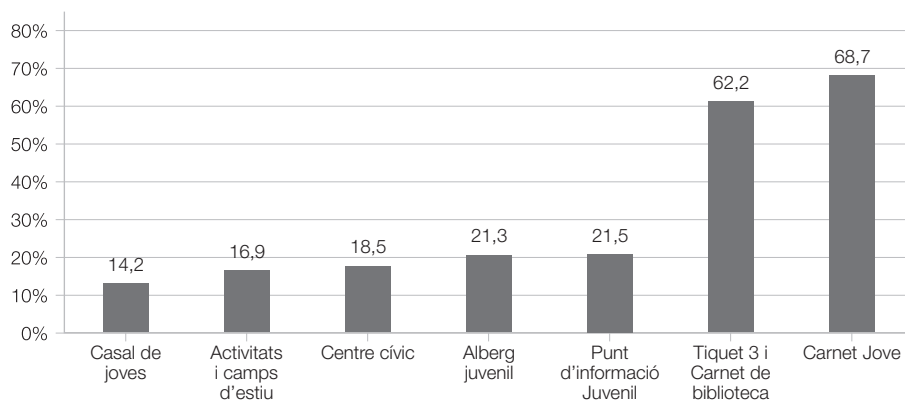
D'altra banda, la taula permet posar de relleu com el recurs als tres serveis considerats és especialment prevalent entre joves de 15 a 19 anys, força més del que ho és entre joves majors de 20 anys. Recordem que les categories de grups d'edat es creuen amb l'opció de resposta corresponent a l'opció d'estar utilitzant o haver utilitzat el servei en el darrer any. El 22,6% de joves entre 15 i 19 anys utilitza o ha utilitzat en el darrer any algun servei d'orientació en sexualitat/afectivitat, el 22% ho ha fet en el terreny de les drogues i el 15,3% en el de l'alimentació. El segon grup d'edat en percentatges d'ús, de 20 a 24 anys, se situa a força distància a tots tres serveis: 2,3%, 2% i 3,3%, respectivament.

5.3.7. Informació, cultura i oci

Agrupem sota aquest epígraf aquells serveis contemplats per l'EJC12 que podrien encabir-se dins la definició tradicional de les denominades polítiques afirmatives de joventut. Sobre la tesi que la joventut, cada vegada més, desplaça la seva font d'identitat i realització de l'esfera del treball i la formació (vinculada a l'imaginari dels deures i l'acció) a l'esfera del consum (vinculada a l'imaginari del desig i la lliure elecció) (Albaigés, 2003), les polítiques afirmatives intenten d'adreçar-se a allò que és "propi de la gent jove — polítiques explícites— en tant que jove —l'afirmació de la cultura juvenil, de la identitat i l'oci—", deixant per a les polítiques més generals o estructurals "els afers que pertocquen a la plena ciutadania dels individus o que afavoreixen l'emancipació del col·lectiu — polítiques implícites—" (Llopart i Serracant, 2004: 15). Entenent la joventut com a etapa plena de la vida, es tracta aquí de prioritzar les accions relatives al món cultural i del lleure¹³.

Doncs bé, formen part d'aquesta categoria de polítiques juvenils alguns dels serveis públics més utilitzats pels joves catalans enquestats. Destaca, en primer lloc, l'elevat percentatge de joves que disposen de Carnet Jove (68,7%) i de Tiquet 3/carnet de biblioteca (62,2%). A certa distància, tot i que encara en posicions intermèdies del rànquing, apareixen posicionats la resta de serveis i programes contemplats a l'EJC12, amb freqüències d'ús o d'accés que van del 21,5% en el cas dels punts d'informació juvenils, al 14,2% de joves que participen o han participat en casals de joves (gràfic 5.18).

GRÀFIC 5.18. Ús dels serveis públics en el camp la informació, la cultura i l'oci. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

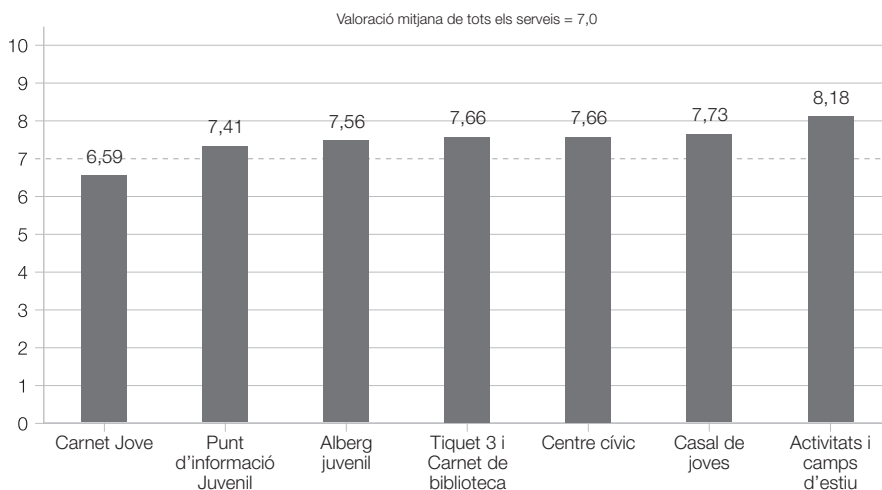

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

13 Segons s'afirma a Fina (2010: 25), "sota aquesta tipologia de polítiques ha proliferat una oferta cultural dirigida als i les joves, en la majoria dels casos promoguda directament des dels serveis juvenils dels municipis o altres administracions i no des de les àrees de cultura. Es pot parlar de la creació de programacions i ofertes culturals adreçades exclusivament als i les joves que en moltes ocasions no s'han vinculat clarament a les polítiques culturals, cosa que ha provocat descoordinació, solapament, discursos divergents, etc. Precisament, l'aplicació d'aquestes polítiques pot generar relacions de competència entre les àrees de cultura i de joventut."

Amb l'excepció del Carnet Jove, la resta de serveis o programes públics inclosos en aquest camp reben, de part dels joves i de les joves que hi han tingut accés, puntuacions mitjanes força elevades, totes elles per sobre de la mitjana global corresponent al conjunt dels serveis públics considerats (gràfic 5.19).

GRÀFIC 5.19. Valoració dels serveis públics en el camp de la informació, la cultura i l'oci. Joves de 15 a 34 anys que els han usat. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Hom podria pensar que l'ús d'aquests serveis hauria de distribuir de forma equilibrada entre els diferents perfils de joves, tal vegada observant-s'hi diferències únicament pel que fa als diversos grups d'edat. Aquesta suposició vindria fonamentada en el mateix format dels recursos, de caràcter no focalitzat, és a dir, no centrats a obrir oportunitats a joves especialment desfavorits en el marc de determinats camps nuclears de la política social. I, tanmateix, els resultats de l'anàlisi de regressions logístiques presentats en la taula A5.6 apuntarien en la direcció contrària. En efecte, una mirada a les *odds ratio* corresponents permet apuntar:

- Les noies tenen una probabilitat lleugerament superior a la dels nois de disposar de Carnet Jove, d'haver utilitzat els punts d'informació juvenil i de participar en casals de joves i/o centres cívics, i una probabilitat força més gran (més del doble) de disposar del Tiquet 3/carnet de biblioteca.
- El fet d'haver nascut a l'estranger disminueix de forma notable les probabilitats de relacionar-se o d'haver-se relacionat en el passat amb cap dels serveis d'informació, oci i cultura tinguts aquí en compte.

- A mesura que disminueix el nivell educatiu dels pares disminueixen també, i de forma ostensible, les probabilitats que els joves tenen d'haver tingut relació amb cap dels cinc dispositius considerats.
- De forma més particular, els fills de famílies amb categories socioeconòmiques menys qualificades tendeixen a disposar menys del Carnet Jove, a haver utilitzat menys els albergs juvenils i/o activitats i camps d'estiu, i, en canvi, a fer més ús del Punt d'Informació Juvenil que no pas els joves fills de directors i gerents.

Fins aquí, sembla dibuixar-se una certa pauta de sobrecapitalització i feminització en l'accés als serveis contemplats en aquest bloc. En el pla territorial, no obstant això, el patró és molt menys evident. Mentre que residir en l'Àmbit Metropolità tendeix a beneficiar les opcions de relacionar-se amb els recursos de lleure i oci considerats, en canvi sembla anar en detriment dels nivells d'ús dels punts d'informació juvenils.

Les dades que mostra la taula 5.7 constaten descriptivament el pes d'aquestes mateixes tendències. Com a element afegit esdevé interessant observar la incidència dels serveis en qüestió entre els diferents grups d'edat considerats. I en aquest sentit s'evidencia un cert patró segons el qual és sobretot entre els joves de menys edat en què el recurs als serveis d'informació, cultura i oci es fa especialment incident. Particularment prevalent és aquest patró en el cas dels punts d'informació juvenil, l'assistència a centres cívics i la participació en casals de joves. Convé recordar que, en el cas dels grups d'edat, el creuament s'estableix amb l'opció de resposta corresponent al fet d'estar utilitzant o haver utilitzat el servei en qüestió en el darrer any.

TAULA 5.7. Accés a serveis de lleure i oci i Punt d'informació Juvenil segons variables sociodemogràfiques. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Programa													
		Carnet Jove		Tiquet 3 i C. biblioteca		Punt Informació Juvenil		Alberg juvenil		Centre cívic		Activitats i camps d'estiu		Casal de joves	
		% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana	% ús	Puntuació mitjana
Total		68,9	6,59	62,3	7,66	21,6	7,41	21,4	7,56	18,5	7,66	16,9	8,18	14,2	7,73
De 15 a 19 anys		68,9	7,67	65,9	7,72	16,4	7,69	7,1	7,62	12,3	7,75	6,7	8,07	12,0	7,64
De 20 a 24 anys		71,8	6,94	51,3	7,59	8,0	7,83	5,2	8,09	5,6	7,28	2,7	8,37	6,3	8,15
De 25 a 29 anys		42,0	6,35	38,5	7,94	5,0	7,22	3,2	8,23	5,0	7,18	0,4	8,14	1,9	8,02
De 30 a 34 anys		8,2	6,27	36,8	8,05	1,9	8,19	2,5	7,44	6,1	7,63	1,2	9,11	1,4	9,21
Dones		70,3	6,74	70,3	7,89	23,5	7,54	22,6	7,54	21,6	7,76	18,3	8,21	13,7	7,99
Homes		67,6	6,43	54,5	7,38	19,8	7,27	20,2	7,59	15,4	7,52	15,5	8,15	14,8	7,49
Lloc de naixement	Fora de l'Estat	18,9	7,03	42,4	8,02	16,4	7,63	3,9	7,97	10,6	7,72	5,0	8,64	4,7	8,28
	A l'Estat espanyol	80,3	6,57	66,8	7,61	22,8	7,38	25,4	7,55	20,3	7,65	19,6	8,15	16,4	7,69
Nivell d'estudis més alt	Obligatori o inferiors	58,7	6,51	53,4	7,72	18,1	7,65	14,8	7,66	17,7	7,55	9,8	8,36	12,4	7,96
	2is postobligatoris	72,1	6,57	67,0	7,60	22,9	7,34	22,6	7,40	19,3	7,71	19,8	8,26	16,5	7,61
del pare o de la mare	Universitaris	76,6	6,66	67,	7,67	24,5	7,29	27,7	7,64	18,4	7,72	21,8	8,03	14,1	7,64
Categoria socio-econòmica més alta del pare o de la mare	Ocupacions elementals	41,0	6,95	48,9	8,05	18,1	7,02	13,3	8,13	20,8	7,45	8,8	7,96	10,9	7,78
	Ocupacions mitjanes	70,3	6,55	60,6	7,54	22,2	7,55	17,0	7,50	17,6	7,61	13,7	8,17	14,7	7,71
	Ocupacions tècniques i professionals	76,3	6,61	70,2	7,81	23,0	7,22	28,9	7,47	20,7	7,80	22,5	7,99	15,8	7,55
	Ocupacions directives i gerencials	76,0	6,36	64,7	7,46	19,6	7,35	29,2	7,64	16,0	7,66	26,5	8,54	12,2	8,06

* Les categories de grups d'edat es creuen amb l'opció de resposta corresponent al fet d'estar utilitzant o haver utilitzat el servei en qüestió en el darrer any.

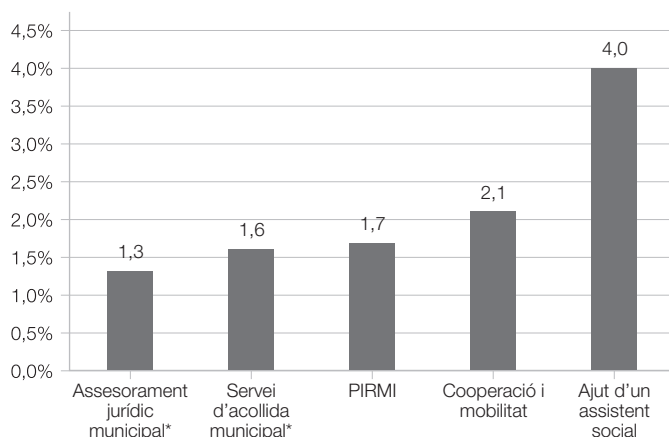
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya de 2012 (Direcció General de Joventut)

5.3.8. Altres camps d'actuació

Reservem per a aquest darrer punt la referència a un seguit de serveis públics que, si bé d'índole dispar, sí que tenen en comú la baixa incidència entre els joves catalans.

En primer lloc ens deturem en el cas de dos recursos pertanyents al marc d'actuació dels serveis socials: el PIRMI (renda de la qual s'han beneficiat o es beneficien únicament un 1,7% de joves) i l'ajut d'un/a assistent social (tan sols un 4% de joves afirma haver-la rebut) (gràfic 5.20). Més enllà de les especificitats de cadascun d'aquests dispositius, el seu reduït nivell d'implantació entre els joves i les joves sí que ens parla del distanciament que aquest col·lectiu tradicionalment ha experimentat respecte dels serveis socials en conjunt (López Peláez, 2012). Efectivament, dades extretes del Sistema d'Informació d'Usuaris dels Serveis Socials (SIUSS) confirmen el baix percentatge de població jove que fa ús d'aquests serveis. Segons descriuen Moreno *et al.* (2012), amb dades referides al 2009, el col·lectiu de joves espanyols entre 18 i 30 anys tan sols utilitza aquests serveis en un 11%, lluny del 37,6% corresponent al segment de persones majors de 65 anys. Això sí, s'observa com, entre el 2007 i el 2010, ha crescut el nombre d'intervencions socials amb joves en els camps de la normalització laboral, el salari social, l'ajuda d'emergència, la cobertura de subsistència i les prestacions del sistema d'ocupació. Tanmateix, continuen essent intervencions poc esteses entre la joventut¹⁴.

GRÀFIC 5.20. Ús dels serveis públics en el camp "Altres". Joves de 15 a 34 anys*. Catalunya, 2012. Percentatge

* Els resultats són sobre la població total. Si es pren com a referència la població jove nascuda a l'estranger, aleshores les respectives proporcions d'usuaris són: Assessorament jurídic municipal = 7,3% / Servei d'acollida municipal = 8,7%.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

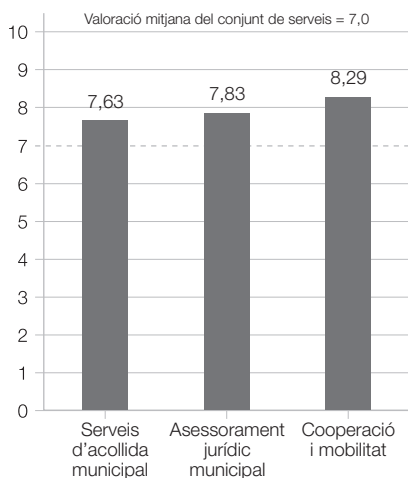
14 Segons Vidal (2009), una part important de les causes que expliquen la baixa incidència dels serveis socials entre els joves es relaciona amb el caràcter burocràtic, estandarditzat i protocolaritzat d'aquests dispositius.

En segon lloc, fem referència a recursos públics relacionats amb l'àmbit de l'estrangeria: haver gaudit d'un assessorament jurídic d'àmbit municipal (cas del 7,3% dels joves enquestats nascuts a l'estranger) i haver tingut accés al servei d'acollida municipal (8,7% dels joves estrangers). No se'ns escapa la transcendència que poden tenir aquests dispositius en el procés d'incorporació i assentament de la població nouvinguda, jove i adulta, als municipis on s'instal·len. En tot cas, com han remarcat diversos estudis (Nadal *et al.*, 2002; Solà-Morales, 2006), la clau de l'eficàcia d'aquests serveis de naturalesa específica rau en la capacitat d'interconnectar-se de forma efectiva amb l'estructura ordinària de serveis locals d'atenció a les persones. Altrament, corre el risc no tan sols de generar disfuncions administratives, sinó també de cronificar tractaments diferenciats (i estigmatitzadors) únicament en funció de la nacionalitat de les persones ateses.

Finalment, també amb una incidència molt minoritària, incloem en aquest darrer bloc de recursos el fet d'haver participat mai en algun programa de cooperació i mobilitat internacional organitzat per alguna administració pública –opció que assenyala únicament el 2,1% dels joves enquestats.

El qüestionari de l'EJC12 no demanava a joves beneficiaris del PIRMI o de l'ajut d'un assistent social que n'oferissin una puntuació. Pel que fa a la valoració de la resta de serveis aquí implicats –Servei d'Acollida Municipal, Assessorament Jurídic Municipal i Cooperació i mobilitat–, el gràfic 5.21 deixa clares les bones valoracions de què són objecte.

GRÀFIC 5.21. Valoració dels serveis públics del camp "Altres"*. Joves de 15 a 34 anys que els han usat. Catalunya, 2012. Mitjana (0-10)

* No es demana a les persones enquestades valoracions respecte als serveis del PIRMI i de l'assistent/a social.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

5.4. Conclusions

D'acord a com anunciàvem en la mateixa introducció d'aquest capítol, s'ha tractat aquí d'abordar l'abast dels punts de col·lapse que presenten les distintes dimensions dels processos d'emancipació dels joves i de les joves a través de dues derivades. En primer lloc, ens hem ocupat de les maneres com els joves i les joves problematitzen les circumstàncies col·lectives i personals que els ha tocat viure. En el pla de l'atribució col·lectiva –percepció i ordenació de problemes que té avui dia plantejats la societat catalana–, hem constatat la centralitat que el 2012 ocupa la feina en l'experiència juvenil (problema situat en quarta posició el 2007) desplaça la prioritat d'altres elements centrals en les polítiques de benestar (educació, sanitat i habitatge), així com el pes d'altres àmbits menys “estructurals” (medi ambient i convivència ciutadana). En el pla de l'atribució personal, hem tingut ocasió de revisar el rànquing de temes que els joves afirmen que els afecten més directament. També en aquest terreny palesem la rellevància de la problemàtica laboral en l'experiència vital dels i les joves catalans, seguida de l'educació i de la referència genèrica a la crisi econòmica. Problemes que es perceben prioritaris en l'esfera col·lectiva (cas de les relacions Catalunya-Espanya o la insatisfacció amb la política) passen a ocupar llocs força menys destacats quan es tracta de prioritzar els problemes d'afectació més directa i personal.

Ambdues dimensions, personal i col·lectiva, d'aquest diagnòstic de problemes no fan sinó situar el rerefons amb relació al qual haurien de cobrar sentit els usos i les valoracions que els joves i les joves fan de serveis, programes, prestacions, etc. que les administracions públiques posen al seu abast, en els diferents camps que haurien de facilitar les transicions i el benestar de les persones joves. Tal i com dèiem, més enllà del moment crític que viuen bona part d'aquests serveis (retallades, assistencialització, eliminació...), representen recursos que haurien de permetre si més no alleugerir els problemes que afecten els joves i les joves. Aquesta derivada ha ocupat l'espai de referència central d'aquest capítol.

I en aquest terreny hem tingut oportunitat d'observar la rellevància de l'ús dels serveis d'informació, cultura i oci aquí considerats. En termes agregats, gairebé un 90% dels joves enquestats el 2012 afirma haver tingut relació amb aquest camp en algun moment de la seva vida. Al mateix temps, hem comprovat com l'ús dels serveis inclosos en aquest camp tendeix a dibuixar un patró de sobrecapitalització (especial incidència entre joves amb major capital educatiu), feminització (especial incidència entre les dones) i lleugera prevalença entre joves de menys edat. En segona posició, l'any 2012, apareix el camp del treball, utilitzat en conjunt per un 53,4% dels joves catalans, fonamentalment pels que ocupen una posició més fràgil en l'estructura social. En tercera posició, el camp de l'educació, utilitzat per un 34,7% dels joves enquestats, inclou serveis de perfil infracapitalitzat, cas de les beques als estudis (universitaris i no universitaris) i recursos sobrecapitalitzats, com el servei d'orientació acadèmica. En quarta posició, molt a prop del sector de l'educació, es localitza el nivell d'ús agregat del camp de la salut (34,2% dels joves enquestats), que segueix un patró estructural similar al dels usos del camp de la informació, la cultura i l'oci, especialment incident entre els joves socialment més afavorits, entre les noies i entre els col·lectius de menys edat. Els serveis inclosos en els camps de l'habitatge i de les polítiques familiars reflecteixen una incidència força reduïda quan es pren com a referència el conjunt de la població juvenil; amb l'excepció, d'una banda, de l'accés a desgravacions

per la compra d'habitatges (política associada al règim de tinença) i, de l'altra, dels ajuts a famílies amb fills menors de 3 anys (política "universal" mentre estigué en vigor). Altres recursos relacionats amb els serveis socials mostren igualment una baixa presència entre la població jove, fet que probablement reflecteixi tant una limitació de cobertura com certa resistència per part de determinats col·lectius de joves a accedir-hi amb normalitat.

Referència especial mereix el cas de joves d'origen estranger. En efecte, és un col·lectiu freqüentment absent de les poblacions beneficiàries/usuàries de la gran majoria de serveis públics revisats, tant de les que mostren una distribució socialment afavorida, com de les de perfil socialment més vulnerable.

En resum, la confrontació dels resultats obtinguts en la primera part i en la segona part del capítol suggereix la presència d'un fort patró d'assistencialització en l'accés als serveis posicionats en els camps "forts", és a dir, en els nuclis durs de la provisió de benestar (particularment educació i treball), camps que guanyen terreny entre les preocupacions dels joves i de les joves en un moment de crisi com l'actual. Inversament, problemes relacionats amb camps menys "materials" no tan sols tendeixen a sobrecapitalitzar-se, sinó a perdre posicions en el rànquing de les preocupacions que tenallen la vida quotidiana dels joves i de les joves.

Bibliografia

ALBAIGÉS, B. (2003). *Crisi del treball i emergència de noves formes de subjectivitat laboral en els joves*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

ALEGRE, M. A. i BENITO, R. (2013, en premsa). "Youth Education Attainment and Participation in Europe: The Role of Contextual Factors and the Scope of Education Policy". A: *European Journal of Education*.

ALEGRE, M. A. i BENITO, R. (2010). "Los factores del abandono educativo temprano. España en el marco europeo". A: *Revista de Educación*, núm. Extraordinario p. 65-92.

ALEGRE, M. A. i CHELA, X. (2011). "Les polítiques educatives autonòmiques: convergències i divergències". A: R. GALLEGRO i J. SUBIRATS (dirs.). *Autonomies i desigualtats a Espanya: percepcions, evolució social i polítiques de benestar*. Barcelona: Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya.

BLASCO, J. i CASADO, D. (2012). *Avaluació de les polítiques actives d'ocupació per a joves. Implementació i impacte dels Programes de Qualificació Professional Inicial*. Barcelona: Ivàlua, Informe d'Avaluació [mimeo].

CASAL, J. (2000). "Capitalismo informacional, trayectorias sociales de los jóvenes y políticas sobre juventud". A: L. CACHÓN (ed.). *Juventudes y empleos: perspectivas comparadas*. Madrid: MTAS.

COMISSIÓ EUROPEA (2012). *Recommendation for a COUNCIL RECOMMENDATION on Spain's 2012 national reform programme and delivering a Council opinion on Spain's stability programme for 2012-2015* [en línia]. Disponible a: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/csr2012_spain_en.pdf

EGRIS (European Group of Integrated Social Research) (2001). "Misleading Trajectories-Transitions Dilemmas of Young Adults in Europe". A: *Journal of Youth Studies*, núm. 4(1), p. 101-119.

DIETRICH, H. (2012). *Youth unemployment in Europe. Theoretical considerations and empirical findings*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.

FUNES, J. (2009). *L'acompanyament de nois i noies adolescents en les seves transicions quan s'acaba l'escolaritat secundària obligatòria* [en línia]. Barcelona: Diputació de Barcelona. Disponible a: <http://www.diba.cat/educacio/recursos/publica/publicacions/acompanyament.asp>

FURLONG, A. (2009). *Handbook of youth and young adulthood: new perspectives and agendas*. Nova York: Routledge.

GALLAND, O. (1999). "Una nueva etapa de la vida". A: M.F. Enguita (ed.) *Sociología de la Educación*. Barcelona: Ariel.

LLOPART, I. i SERRACANT, P. (2004). *Debats i lectures sobre polítiques de joventut*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

FINA, X. (dir.) (2010). *Cultura i Joves. Hàbits culturals i polítiques públiques*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

LÓPEZ PEALÁEZ, A. (coord.) (2012). "Jóvenes y trabajo social". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 97.

MARTÍNEZ, M. (2010). *L'orientació a les xarxes locals de transició escola – treball* [en línia]. Barcelona: Diputació de Barcelona. Disponible a: <http://www.diba.cat/educacio/recursos/publica/publicacions/orientacio.asp>

MORENO, A.; LÓPEZ, A. i SEGADO, S. (2012). *La transició dels joves a la vida adulta. Crisi econòmica i retard en l'emancipació*. Barcelona: Obra Social "la Caixa", col·lecció Estudis Socials, núm. 34.

NADAL, M.; OLIVERES, R. i ALEGRE, M.A. (2002). *Les actuacions municipals a Catalunya en l'àmbit de la immigració*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, col·lecció Finestra Oberta, núm. 27.

SCARPETTA, S.; SONNET, A.; i MANFREDI, T. (2010). *Rising youth unemployment during the crisis: How to prevent negative long-term consequences on a generation* (No. 106). Paris: OCDE

SOLÀ, R. (2006). *La gestió de la immigració en l'àmbit local. Reptes i actuacions*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, col·lecció Finestra Oberta, núm. 50.

VIDAL, F. (2009). *Pan y rosas. Fundamentos de exclusión social y políticas de empoderamiento*. Madrid: Cáritas Española/Fundación Foessa.

WHALTHER, A. (2006). "Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts". A: *Nordic Journal of Youth Research*, núm. 14(2), p. 119-139.

Enquesta a la joventut de Catalunya 2012
Les diferents vivències de la joventut

PART II: DIFERÈNCIES I DESIGUALTATS

Gènere

Població d'origen estranger

Orígens de classe, educació i mobilitat social

Desigualtats territorials i mobilitat quotidiana

6. GÈNERE

Una anàlisi de les transicions juvenils des de la perspectiva de gènere

Sara Moreno i Colom

6.1. Introducció

L'anàlisi de les transicions juvenils des de la perspectiva de gènere implica preguntar-se fins a quin punt els joves i les joves comparteixen les mateixes oportunitats durant l'etapa del cicle de vida que va de la dependència de la infantesa a l'autonomia de la vida adulta. La pregunta és clara i senzilla: existeix igualtat d'oportunitats entre els homes i les dones que formen part de la generació de joves catalans a inicis del segle XXI? Més concretament, els joves i les joves disposen de les mateixes oportunitats per afrontar les transicions educativa, laboral, domiciliària i familiar?

Per tal de donar resposta a aquest interrogant, l'objectiu del capítol és analitzar les condicions de vida i les possibilitats d'accés als recursos (educació, ocupació, temps, participació o salut) de la joventut, a Catalunya, des de la perspectiva de gènere. Aquesta aproximació implica entendre que les diferències entre els homes i les dones no són fruit d'un innatisme biològic sinó resultat d'una construcció social que atribueix característiques diferenciades a masculí i femení. Mentre que el sexe fa referència a les diferències biològiques entre el mascle i la femella, el gènere fa referència a les diferències socioculturals que es construeixen a partir del sexe tot donant peu a les desigualtats entre els homes i les dones.

La majoria d'estudis realitzats des de la perspectiva de gènere apunten un canvi generacional pel que fa a les desigualtats entre homes i dones, que tendeixen a decreïxer entre els grups d'edat jove (Moreno, 2008 i Torns i Moreno, 2009). El punt d'inflexió d'aquesta tendència és la igualtat d'oportunitats en l'accés a l'educació. L'augment del nivell educatiu de les joves té conseqüències positives sobre les seves trajectòries laborals i provoca una ruptura amb el discurs que vincula els rols de gènere a les responsabilitats familiars. A diferència de les generacions nascudes durant el franquisme, les generacions de dones joves filles de la democràcia projecten expectatives vitals vinculades al que tradicionalment s'ha considerat l'esfera pública de la societat.

Malgrat aquest canvi generacional en la formulació del projecte de vida, diversos estudis també apunten que les desigualtats de gènere entre la joventut decreïxen però no desapareixen. Tal com explica Carrasquer (1998), el model tradicional de l'home guanyador de pa i

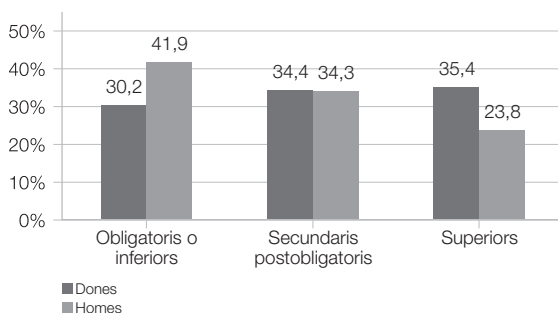
la dona mestressa de casa no reflecteix la realitat de la joventut, principalment, pel canvi en les pautes de comportament femení i no masculí. Al rerefons d'aquesta desincronització en el ritme de canvi, persisteix la desigual distribució del treball domèstic i familiar. Per aquesta raó, el cicle de vida es converteix en una variable clau per analitzar les condicions de vida de la joventut des de la perspectiva de gènere. El fet d'haver-se emancipat, viure en parella i tenir fills menors afecta de manera diferent les trajectòries de transició educativa i laboral dels joves i de les joves.

En aquest capítol es descriuen i s'expliquen els desequilibris que encara existeixen entre els joves i les joves en els diferents àmbits de la vida quotidiana segons l'etapa del cicle de vida. La perspectiva d'anàlisi emprada també considera les diferències existents dins dels mateix col·lectiu d'homes i dones.

6.2. Educació

La igualtat d'oportunitats per accedir a l'educació és una de les millors garanties d'equitat democràtica en la societat actual. Per aquesta raó, el declivi generacional en les desigualtats de gènere està estretament relacionat amb l'augment del nivell educatiu de les dones. D'ençà de la democràcia, s'estén la idea que el règim de benestar ha de facilitar per igual l'accés a l'educació dels fills i de les filles. El resultat és que a principis del segle XXI, el nivell d'estudis de les joves supera el dels joves. Les dades de l'*Enquesta a la joventut de Catalunya 2012* (EJC12) confirmen aquesta tendència: el 35,4% de dones joves té estudis superiors davant del 23,8% d'homes joves. Un fet que explica les diferències en el nivell d'estudis obligatoris, on la presència dels joves (41,9%) supera en més de deu punts les joves (30,3%). La major concentració de dones al nivell d'estudis superiors i d'homes al nivell d'estudis obligatoris posa de relleu dues trajectòries educatives oposades segons el gènere.

GRÀFIC 6.1. Nivell d'estudis finalitzat segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquestes tendències es fan més evidents quan s'analitza el nivell d'estudis de la persona segons si encara està estudiant o no. Mentre que els percentatges coincideixen entre la població que actualment està estudiant, les diferències en el nivell educatiu apareixen entre la població que no està estudiant. La majoria de dones joves que actualment no estudia té estudis superiors (50,5%), mentre que aquest és el cas de només el 33,8% dels homes joves. Contràriament, el 42% dels joves té estudis obligatoris o inferiors front el 26,3% de les joves que es troben en aquesta situació. Unes dades que reforcen el dibuix de dues trajectòries educatives que difereixen segons el gènere i que confirmen un canvi en la transició educativa de les joves front a la continuïtat en la transició educativa dels joves.

TAULA 6.1. Nivell d'estudis finalitzat segons sexe i per relació actual amb els estudis. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Estudia	Nivell d'estudis			Total
		Obligatori o inferiors	Secundaris postobligatoris	Superiors	
Dones	Sí	39,1	38,3	22,7	100
	No	26,3	23,2	50,5	100
Homes	Sí	39,9	39,9	20,2	100
	No	42,0	24,2	33,8	100
Total	Sí	39,5	39,1	21,4	100
	No	34,3	23,7	42,0	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Tanmateix, cal tenir present que existeixen diferències entre les mateixes joves catalanes que expliquen per què no totes segueixen trajectòries educatives superiors. Entre els factors més explicatius destaca el lloc d'origen i el nivell d'estudis dels progenitors, si bé ambdues variables actuen de manera diferent. D'una banda, entre els joves i les joves que tenen pares nascuts a l'estranger, predominen els estudis obligatoris o inferiors de manera que sembla possible afirmar que la condició de fill/a immigrant afecta igual als homes i a les dones.

TAULA 6.2. Nivell d'estudis finalitzat segons sexe i per lloc de naixement dels progenitors. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Lloc de naixement del pare i de la mare	Nivell d'estudis			Total
		Obligatori o inferiors	2is post-obligatoris	Superiors	
Dones	Ambdós a Catalunya	28,1	29,1	42,8	100
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	22,5	29,4	48,1	100
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya	15,6	65,6	18,8	100
	Ambdós a la resta d'Espanya	24,5	22,7	52,8	100
	Ambdós a l'estranger	52,4	28,4	19,2	100
Homes	Ambdós a Catalunya	35,6	36,0	28,4	100
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	40,4	29,8	29,8	100
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya	53,3	24,4	22,2	100
	Ambdós a la resta d'Espanya	34,7	23,3	42,0	100
	Ambdós a l'estranger	57,6	25,4	17,0	100
Total	Ambdós a Catalunya	31,85	32,55	35,6	100
	Un a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya	31,45	29,6	38,95	100
	Un a l'estranger i l'altre a Catalunya	34,45	45,0	20,5	100
	Ambdós a la resta d'Espanya	29,6	23,0	47,4	100
	Ambdós a l'estranger	55,0	26,9	18,1	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

D'altra banda, el nivell d'estudis dels pares apareix com una variable clau per explicar la millora en el nivell educatiu de les dones joves. El nivell d'estudis obligatoris o inferiors dels pares es reproduïx en major mesura entre les joves que entre els joves. De la mateixa manera que el nivell d'estudis superiors dels pares es reproduïx en major mesura entre les joves que entre els joves. Per tant, sembla possible afirmar que, amb l'augment del nivell educatiu dels pares, creixen les diferències entre els homes i les dones. Atesa la relació sociològica amb el nivell d'estudis i les condicions materials d'existència, es podria afirmar que quan les dones joves tenen l'oportunitat d'estudiar ho fan més que els homes joves amb les mateixes oportunitats. Per contra, a falta d'oportunitats materials, els homes joves tenen més possibilitats d'estudiar que les dones joves. Aquest darrer cas es pot explicar pel pes del model tradicional de família en l'imaginari dels pares que, davant la manca de recursos, apostarien per l'educació dels fills en detriment de la de les filles. Un imaginari que els fills i les filles assumirien com a propi a l'hora de pensar en el seu projecte de vida.

TAULA 6.3. Nivell d'estudis finalitzat segons sexe i per nivell d'estudis dels progenitors. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Nivell d'estudis més alt del pare o de la mare	Nivell d'estudis			Total
		Obligatori o inferiors	2is post-obligatoris	Superiors	
Dones	Inferiors a obligatoris	90,9	**	**	100
	Obligatori	36,6	26,7	36,8	100
	Secundaris postobligatori	28,5	28,1	43,4	100
	Universitaris	23,9	31,8	44,4	100
Homes	Inferiors a obligatoris	62,9	37,1*	**	100
	Obligatori	47,4	25,1	27,4	100
	Secundaris postobligatori	40,9	32,1	27,0	100
	Universitaris	31,9	32,6	35,5	100
Total	Inferiors a obligatoris	76,9	**	**	100
	Obligatori	42,0	25,9	32,1	100
	Secundaris postobligatori	34,7	30,1	35,2	100
	Universitaris	27,9	32,2	39,9	100

*Dada poc significativa

**No s'inclou la dada atès el reduït nombre de casos que representa

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Des de la perspectiva de gènere, una altra qüestió important d'analitzar és la segregació segons el contingut dels estudis. Es tracta d'un bon indicador per inferir aspectes relacionats amb la socialització de gènere i anticipar aspectes relacionats amb la inserció del mercat de treball. Les dades de la taula següent mostren com les joves segueixen manifestant més preferència pels camps relacionats amb les ciències socials, l'educació i la salut. Contràriament, els joves persisteixen en l'elecció d'estudis de caràcter més tècnic. Aquestes preferències no es poden desvincular dels estereotips de gènere que persisteixen en la societat en general i en el mercat de treball en particular.

TAULA 6.4. Especialitat dels estudis en curs o finalitzats segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Especialitat d'estudis									
	Educació	Arts i humanitats	Ciències socials, ensenyament comercial i dret	Altres ciències	Mecànica, electrònica i altres tipus de formació tècnica; indústries manufactures i de la construcció	Agricultura, ramaderia i pesca	Salut i serveis socials	Serveis	Altres	Total
Dones	12,6	14,3	34,4	8,3	6,0	0,4	15,3	7,0	1,7	100
Homes	3,3	8,3	24,8	14,8	33,1	2,1	5,0	5,6	3,1	100
Total	7,9	11,3	29,6	11,6	19,5	1,2	10,1	6,3	2,4	100

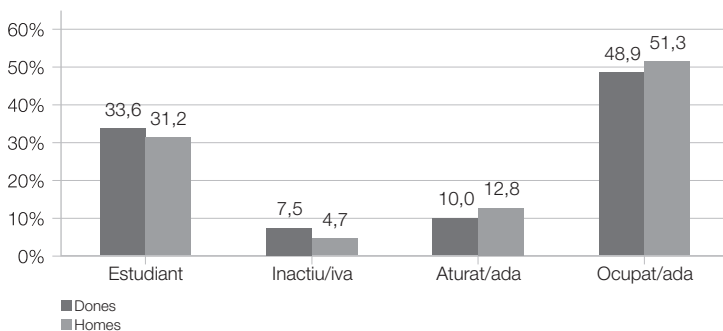
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

6.3. Treball remunerat

6.3.1. Relació amb l'activitat

És sabut que el capital educatiu facilita la inserció laboral de les persones, també de les persones joves. Amb aquesta lògica, caldria suposar que si les joves tenen un nivell d'estudis més elevat en comparació als joves, elles tindran més fàcil l'accés al mercat de treball i gaudiran de millors condicions laborals. Les dades de l'EJC12¹ posen de relleu lleugeres diferències que no responen a aquesta lògica: la inactivitat femenina (7,5%) és superior a la masculina (4,7%) i l'ocupació masculina (51,3%) és superior a l'ocupació femenina (48,9%). Com s'explica aquesta tendència contradictòria?

GRÀFIC 6.2. Tipus d'activitat principal segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

1 Cal tenir present que les dades sobre mercat de treball de l'EJC12 s'han recollit amb un tipus de qüestionari diferent de l'Enquesta de Població Activa (EPA) la qual cosa ajuda a explicar la manca de coincidència amb alguns dels resultats obtinguts que, per tant, no són comparables.

La taula següent aporta alguna pista sobre les raons de la manca de sintonia entre el nivell d'estudis i l'ocupació femenina en comparació a la masculina. Hi ha un 5,1% de les dones joves que tenen com a activitat principal les responsabilitats familiars, situació inexistent en el cas dels homes joves. Per contra, la suma dels percentatges d'atur masculí (12,8%) superen lleugerament els femenins (10,1%) tot invertint la tendència habitual abans de la crisi econòmica en què les aturades superaven els aturats. Un canvi de tendència que s'explica pel fort impacte de la crisi econòmica en els sectors d'ocupació més masculinitzats. Però aquest canvi de tendència sembla que no esborra i, per tant, també conviu, amb una vella tendència femenina a través de la qual l'atur esdevé inactivitat. El global de les dades convida a pensar que, per a una part de les dones joves, les responsabilitats familiars poden convertir l'atur en inactivitat, mentre que els homes es mantenen en la seva condició d'aturats en major mesura. En aquests casos d'absència d'ocupació, es pot pensar que actua el pes dels rols tradicionals de gènere. De fet, altres estudis qualitius (Moreno, 2009) apunten que algunes dones joves viuen l'atur com una oportunitat per a la maternitat, mentre que els homes joves el viuen com un fracàs de la responsabilitat masculina "guanyador de pa". En qualsevol cas, aquestes dades recorden que per entendre què passa dins del mercat de treball cal saber què passa dins les llars on es distribueix el treball domèstic i familiar.

TAULA 6.5. Activitat principal i secundària segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Activitat (principal i secundària)									
	Estudiant sense activitat secundària	Estudiant que treballa	Estudiant aturat/ada	Ocupat/ada sense activitat secundària	Ocupat/ada amb activitat secundària	Aturat/ada sense activitat secundària	Aturat/ada amb activitat secundària	Responsabilitats familiars	Inactius/ives amb altres situacions	Total
Dones	20,1	13,4	0,4	39,4	9,5	7,5	2,6	5,1	2,1	100
Homes	20,6	10,6	1,1	40,8	10,6	11,4	2,4	0,1	2,5	100
Total	20,3	12,0	0,7	40,1	10,0	9,4	2,5	2,6	2,3	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La influència de les responsabilitats domèstiques i familiars en l'activitat laboral de les dones queda palesa quan s'analitzen els resultats segons el pes del cicle de vida, concretament a partir del fet de tenir criatures. En aquest sentit, és cabdal considerar en quin moment es troben els joves i les joves respecte a la transició domiciliar i familiar. Des de la perspectiva de gènere, s'entén que l'emancipació augmenta el volum de treball domèstic, així com el fet de tenir una criatura fa aparèixer el treball de cura. La responsabilitat d'aquells treballs no remunerats encara recau, majoritàriament, sobre les dones joves, situant-les en una pitjor situació que els seus homòlegs masculins amb relació al treball remunerat. Les dades de l'EJC12 així ho evidencien: mentre que en les parelles sense criatures, les dones ocupades (80,8%) superen els homes (77,4%) i els homes inactius (5,2%) superen les dones (3,3%), en les parelles amb fills disminueix 20 punts el percentatge de dones ocupades

(60,2%) i augmenta 20 punts el percentatge de dones inactives (21,7%). Contràriament, el fet de tenir criatures no afecta els percentatges d'homes ocupats (77,3%) i disminueix el percentatge d'homes inactius (1,7%).

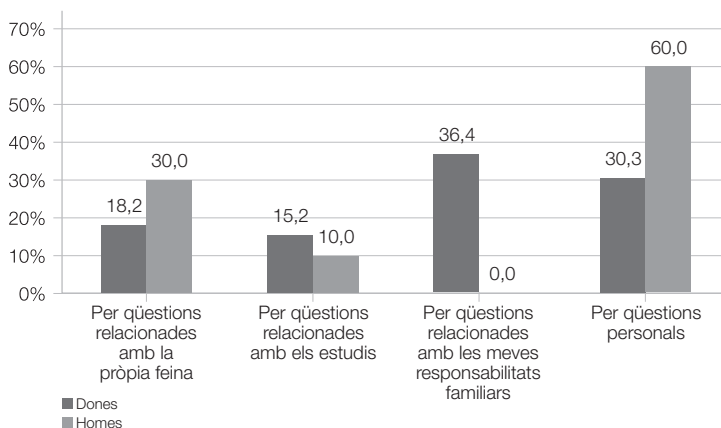
TAULA 6.6. Activitat principal de la població que viu en parella segons sexe i per haver tingut criatures. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Té criatures	Activitat				Total
		Estudiant	Inactiu/iva	Aturat/ada	Ocupat/ada	
Dones	Sí	1,0	21,7	17,1	60,2	100
	No	6,3	3,3	9,6	80,8	100
Homes	Sí	3,1	1,7	17,9	77,3	100
	No	7,0	5,2	10,5	77,4	100
Total	Sí	2,0	11,7	17,5	68,7	100
	No	6,6	4,2	10,0	79,1	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquest augment de les joves que no treballen ni busquen feina s'explica, novament, pel pes dels rols tradicionals de gènere. La inactivitat per qüestions relacionades amb les responsabilitats familiars és la primera raó entre les dones que han abandonat la feina per decisió pròpia, mentre que és un fet inexistent en els joves inactius, entre els quals predominen les qüestions personals i les relacionades amb la feina. S'observa doncs, com, finalitzada la transició educativa, els rols de gènere fan divergir les trajectòries laborals d'una part de la joventut.

GRÀFIC 6.3. Motiu per deixar de treballar segons sexe. Joves inactius/ives de 15 a 34 anys que van deixar l'ocupació que tenien. Catalunya, 2012. Percentatge*

*Les dades són poc significatives estadísticament però s'ha optat per presentar-les atesa la seva importància analítica.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La interiorització del rol femení construït entorn de les responsabilitats familiars per part de les joves inactives i la interiorització del rol masculí construït entorn de les responsabilitats laborals per part dels joves inactius explica les diferències a l'hora d'argumentar per què no es busca feina: elles tenen altres ocupacions, ells no van trobar ocupació i han deixat de buscar-ne.

TAULA 6.7 . Motiu per no buscar feina segons sexe. Joves inactius/ives de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge*

Sexe	Motiu per no buscar feina							Altres	Total
	Ara no vull treballar, faig el que vull fer	No puc, m'he d'ocupar de les meves responsabilitats	Vaig estar-ne buscant però no en vaig trobar	No n'he trobat cap que s'ajusti a les meves expectatives	No n'he buscat però crec que no en trobaré	No estic bé anímicament per treballar o buscar feina			
Dones	22,4	42,9	6,1	6,1	2,0	4,1	16,3	100	
Homes	9,8	2,4	29,3	2,4	2,4	9,8	43,9	100	
Total	16,1	22,6	17,7	4,2	2,2	6,9	30,1	100	

*Les dades són poc significatives estadísticament però s'ha optat per presentar-les atesa la seva importància analítica.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

6.3.2. Segregació vertical i horitzontal del treball

Les desigualtats de gènere també persisteixen entre la joventut ocupada en forma de qualitat de l'ocupació i posició en la jerarquia ocupacional. Malgrat que els percentatges de població ocupada no registren grans diferències segons el sexe, les diferències apareixen quan s'analitza la qualitat de l'ocupació. La temporalitat laboral, que afecta especialment els joves dins del mercat de treball, té més incidència entre les joves ocupades assalariades (29%), que superen en més de sis punts els joves (23,3%). Els contractes temporals estan molt vinculats a determinats subsectors d'ocupació (dins del sector serveis) on la presència de dones i persones joves és molt important. En aquests casos, les dones joves pateixen una doble discriminació.

En termes de segregació vertical, el primer que s'observa és que les dones tenen una menor presència en les categories professionals més altes de la jerarquia laboral. Tot i que l'edat (la majoria de jovent està iniciant la trajectòria laboral) explica els baixos percentatges en els càrrecs de direcció i gerència, els joves pràcticament hi doblen les joves. En canvi, en la categoria de tècnics i professionals, les dones (40,3%) superen en 7 punts els homes (34,4%). Les diferències entrecruades entre aquestes dues categories recorden l'existència d'un sostre de vidre amb el qual ja comencen a topar les dones joves qualificades, ja que la categoria de tècnics i professionals és d'on provenen la gran majoria de directors i gerents. Algunes de les dones que apareixen com a tècniques i professionals, segurament, podrien tenir un càrrec de direcció o gerència.

TAULA 6.8. Categoria professional segons sexe. Joves ocupats/ades de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatges

Sexe	Categoria professional				Total
	Ocupacions directives i gerencials	Ocupacions tècniques i professionals	Ocupacions mitjanes	Ocupacions elementals	
Dones	2,7	40,3	48,1	8,9	100
Homes	4,3	34,4	50,6	10,7	100
Total	3,5	37,3	49,3	9,8	100

Font: Enquesta a la joventut Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les dades de sobrequalificació ajuden a corroborar l'existència del sostre de vidre entre la joventut en la mesura que un 27,2% de dones ocupades ocupa un lloc de treball inferior a les seves qualificacions front el 19,5% d'homes que es troben en aquesta situació. Sens dubte, la sobrequalificació és un fenomen que afecta les generacions joves, cada vegada més formades però amb més dificultats d'èxit professional. Tanmateix, les dades de l'EJC12 posen de manifest que el fet de ser dona augmenta el risc de veure's afectada per aquest fenomen social. Un risc que respon a la contradicció que comporta la millora del nivell educatiu femení en un moment de crisi econòmica i precarització del mercat de treball, però també, a una lògica laboral que segueix discriminant per raó de gènere.

Les conseqüències dels fenòmens anteriors tenen una dimensió material que s'evidencia en les diferències relatives als ingressos. De fet, les desigualtats salarials entre els homes i les dones són una constant del mercat laboral, malgrat els avenços fets durant els darrers anys. Les dades de l'EJC12 permeten comparar el nivell mitjà d'ingressos mensuals (prorratjats en dotze mesos) entre la joventut ocupada. Les desigualtats de gènere hi són rellevants: en el cas de les dones, el salari mitjà és de 1.200 euros al mes, mentre que, en el cas dels homes, el salari mitjà és de 1.418 euros al mes. D'una banda, és cert que el valor més freqüent (la moda) coincideix en els dos casos en 1.750 euros al mes. De l'altra, però, tant la mediana (el punt mig que separa un grup en dues meitats iguals) com la mitjana són més altes entre els nois. Per tant, cal pensar que la diferència de 219 euros entre el salari dels joves i el de les joves no s'explica, només, pel major percentatge de càrrecs directius entre els primers. Contràriament, cal recordar que les dones tenen més presència en els càrrecs professionals i tècnics que correspondrien al segon esglaió de l'escala salarial.

TAULA 6.9. Ingressos del treball segons sexe. Joves ocupats/ades de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Euros nets mensuals

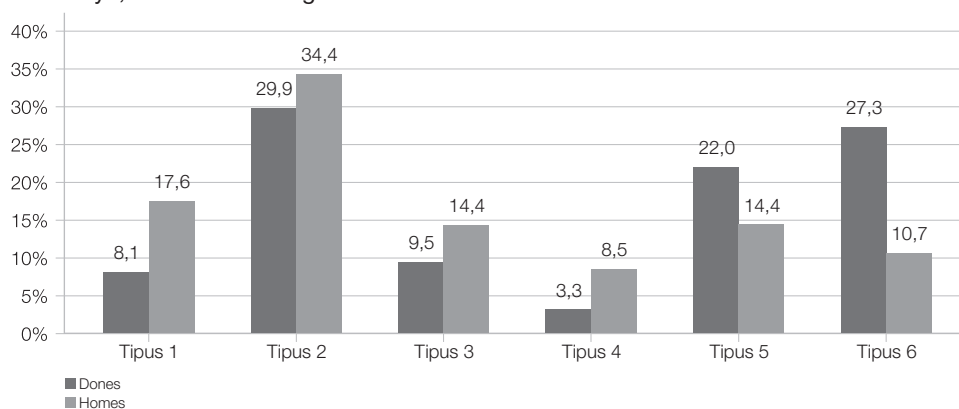
Sexe	Ingressos del treball		
	Mitjana	Mediana	Moda
Dones	1.200 €	1.200 €	1.750 €
Homes	1.419 €	1.400 €	1.750 €

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Tal com s'ha apuntat en l'apartat anterior, les dones joves no comparteixen entre elles les mateixes oportunitats per fer front a la transició educativa, la qual cosa té conseqüències sobre la seva transició laboral. En aquest sentit, la tipologia d'ocupacions construïda a partir de les dades de l'EJC12 il·lustra el perfil sociològic de les diferents situacions ocupacionals². La majoria de joves enquestades es reparteixen entre el grup 2 i 6. El grup 2 recull el cas de persones assalariades dins del sector del comerç i la indústria amb estudis secundaris i sobrequalificació. El grup 6 recull la situació d'assalariats del sector públic amb estudis superiors sense sobrequalificació. S'observa que el nivell educatiu emergeix com l'element diferencial entre ambdues situacions. Un fet que, com s'ha vist en l'apartat anterior, està estretament vinculat amb el nivell d'estudis i el lloc de naixement dels pares. En aquest sentit, les dades confirmen que la transició educativa i laboral de les joves està molt relacionada amb la classe social d'origen. Una anàlisi més aprofundida permetria analitzar fins a quin punt les possibilitats de mobilitat social encara són més altes entre els joves que entre les joves.

Pel que fa a la resta de grups, s'hi observen diferències de gènere vinculades a les segregacions que persisteixen en el mercat de treball. En termes de segregació horitzontal, d'una banda, s'observa un percentatge més elevat d'homes joves en el grup 1, que inclou persones amb baix nivell educatiu ocupades a jornada completa en el sector de la construcció, la indústria i l'hoteleria. I, d'altra banda, un percentatge més elevat de dones joves en el grup 5, que inclou persones amb baix nivell d'estudis ocupades a temps parcial en activitats administratives i en serveis auxiliars. Més enllà de les diferències de sector, cal tenir present que el fet de treballar a temps parcial o complet té conseqüències sobre els ingressos i les cotitzacions. En termes de segregació vertical, el percentatge d'homes quasi triplica el percentatge de dones en el grup 4, que recull els joves més ben posicionats en el mercat de treball en càrrecs de direcció i gerència.

GRÀFIC 6.4. Tipus d'ocupacions segons sexe. Joves ocupats/ades de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

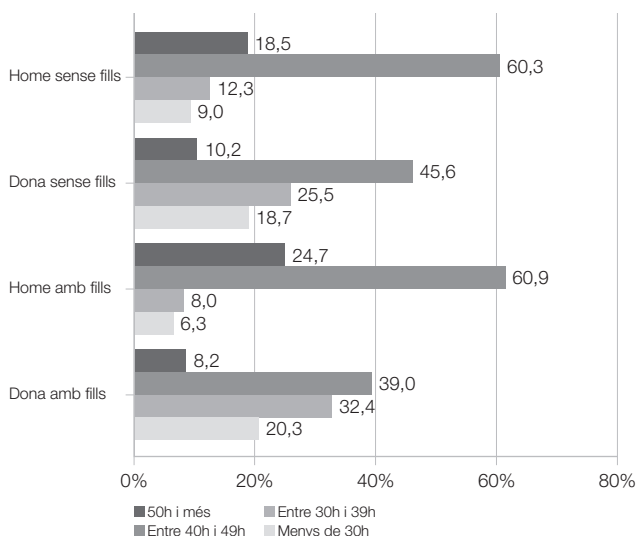
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

² Al capítol de Treball d'aquesta publicació (Volum 1) es pot consultar el detall de la tipologia de situacions ocupacionals.

Les dades analitzades confirmen que persisteixen les desigualtats de gènere entre la joventut en la mesura que la millora del nivell educatiu femení no ha equiparat les oportunitats per fer front a la transició laboral. Comparteixen el fet de ser joves i, per tant, de formar part d'un dels col·lectius més vulnerables dins del mercat de treball. Tanmateix, divergeixen en la mesura que la classe social i el gènere segrega les seves trajectòries laborals. D'una banda, la classe social exerceix una influència sobre el nivell educatiu que genera desigualtats dins del mateix col·lectiu de joves. Entre la joventut amb baix nivell educatiu s'observen les conseqüències de la segregació horitzontal tal com evidencien els grups 1 i 5 de la tipologia de situacions ocupacionals. D'altra banda, el gènere exerceix una influència més homogènia en la mesura que diferencia els joves de les joves. Malgrat que les dones tenen millor nivell educatiu que els homes i representen una major proporció de tècniques i professionals, estan pitjor situades en termes quantitius (temporalitat, treball a temps parcial i ingressos) i qualitius (menor accés a les posicions directives i sobrequalificació) dins del mercat de treball. Si bé és cert que les dades de l'EJC12 il·lustren un canvi de tendència rellevant en termes d'atur on, per primera vegada, el masculí supera el femení. L'explicació cal cercar-la en la major destrucció d'ocupació de sectors tradicionalment masculinitzats com la construcció; però també cal pensar que el nivell educatiu, més alt entre les dones, esdevé una millor protecció contra l'atur.

En qualsevol cas, les dones joves segueixen assumint la màxima responsabilitat del treball domèstic i del treball de cura, aspecte que condiciona la seva trajectòria laboral. L'ús del temps és un bon indicador per palesar aquest manca d'igualtat d'oportunitats.

GRÀFIC 6.5. Hores de treball remunerat segons sexe i per haver tingut criatures. Joves de 15 a 34 anys ocupats/ades i que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La taula anterior mostra com varia la jornada laboral segons el moment del cicle de vida. D'entrada s'observa que, amb independència de la fase vital, els joves dediquen més temps al treball remunerat que les joves. I, en segon lloc, s'observa el pes dels rols tradicionals de gènere en el moment de tenir fills tot apuntant una tendència contrària: els homes incrementen les hores dedicades al treball remunerat quan tenen fills, mentre que les dones en la mateixa situació disminueixen les hores dedicades al treball remunerat.

6.4. Mobilitat quotidiana

La persistència dels rols de gènere entre la població jove queda reflectida en tots els àmbits de la vida quotidiana, ja que implica la definició de diferents prioritats i expectatives socials per als projectes de vida individuals. El cas de la mobilitat quotidiana n'és un bon exemple. La majoria de població jove realitza desplaçaments quotidianament (80,2% de les noies i 81,3% dels nois), si bé les raons varien segons el gènere, il·lustrant un ordre diferent de prioritats.

La raó principal dels desplaçaments sempre està relacionada amb aspectes laborals, per bé que manifesta més pes en el cas dels homes (69,1%) que en el cas de les dones (66,2%). En canvi, els estudis esdevenen la segon raó dels desplaçaments de les joves (35,6%), posició que en el cas dels joves l'ocupa l'oci (34,5%). Aquestes dades dibuixen un escenari on sembla possible afirmar que, entre la joventut catalana, les dones realitzen més desplaçaments obligats que els homes. Es tracta d'una tendència que reproduceix els patrons de comportament de les edats més adultes on la responsabilitat femenina del treball de cura limita els desplaçaments quotidians en un entorn de proximitat.

TAULA 6.10. Motiu dels desplaçaments quotidians segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Motiu del desplaçament	Realitza desplaçaments		
		Sí	No	Total
Dones	Estudis	35,6	64,4	100
	Feina	66,2	33,8	100
	Oci	25,8	74,2	100
Homes	Estudis	33,0	67,0	100
	Feina	69,1	30,9	100
	Oci	34,5	65,5	100
Total	Estudis	34,3	65,7	100
	Feina	67,6	32,3	100
	Oci	30,1	69,8	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquesta responsabilitat femenina de cuidar queda perfectament evidenciada quan s'analitzen les dades sobre els desplaçaments realitzats per portar les criatures a l'escola: la majoria d'homes no realitza aquest tipus de desplaçament (83,1%) en comparació amb el 47,8% de dones que ho fa.

6.5. Emancipació, treball domèstic i treball de cura

Aquest apartat analitza les transicions domiciliar i familiar des de la perspectiva de gènere. Es tracta d'un aspecte clau ja que, com s'ha vist en els apartats anteriors, la reproducció de les desigualtats de gènere entre la joventut s'esdevé en aquestes subtransicions. En termes d'emancipació, cal preguntar-se si existeixen diferents patrons de comportament entre els joves i les joves. Les dades de l'EJC12 reiteren el que apunten diversos estudis al llarg dels darrers anys: les dones s'emancipen abans que els homes (el 54,4% de noies joves estan emancipades pel 45,6% dels nois).

6.5.1. Emancipació i situació de convivència

El detall de les dades mostra que, majoritàriament, l'emancipació s'inicia a partir dels 25 anys, moment en què també apareixen les diferències de gènere ja que les joves s'emancipen abans que els joves. Si bé el patró de comportament generalitzat és que la transició domiciliària depèn de la transició educativa i laboral, sembla possible afirmar que, en el cas dels joves, és més freqüent allargar l'estada a casa dels pares malgrat tenir feina.

TAULA 6.11. Edat d'emancipació segons sexe. Joves emancipats/ades de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Edat d'emancipació				Total
	Dels 15 als 19 anys	Dels 20 als 24 anys	Dels 25 als 29 anys	Dels 30 als 34 anys	
Dones	9,9	28,1	47,1	14,9	100
Homes	9,7	28,7	43,6	17,9	100
Total	9,8	28,4	45,3	16,4	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La vida en parella també registra diferències segons el gènere. Malgrat que es tracta de la forma de convivència més comuna entre les persones emancipades, el percentatge de dones que viu en parella (72,9%) és més elevat que el dels homes (65,7%). Les raons d'aquesta diferència es poden cercar tant en una emancipació femenina més anticipada en edat, com en un major pes del model familiar tradicional entre les joves a l'hora d'emancipar-se.

TAULA 6.12. Experiència de vida en parella segons sexe. Joves emancipats de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Vida en parella			Total
	No viu ni ha viscut en parella	No viu en parella però hi ha viscut	Viu en parella	
Dones	20,9	6,2	72,9	100
Homes	31,5	2,8	65,7	100
Total	26,2	4,5	69,3	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Tot i així, les dades també posen de relleu un canvi generacional en els patrons d'emancipació femenina. Guanyen importància altres modalitats de convivència més enllà de la parella, pràcticament l'única opció per a les dones durant moltes generacions. En aquest sentit, cal destacar que els joves i les joves viuen sols o comparteixen pis en unes proporcions molt similars.

TAULA 6.13. Situació de convivència segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Situació de convivència							Total
	Llar d'origen	Sol	Pis compartit	Parella sense fills	Parella i fills	Altres situacions de parella i fills	Altres	
Dones	46,9	5,1	4,5	18,3	19,0	2,4	4,5	100
Homes	51,5	6,0	5,6	16,9	13,5	1,8	5,4	100
Total	49,3	5,5	5,0	17,6	16,2	2,1	5,0	100

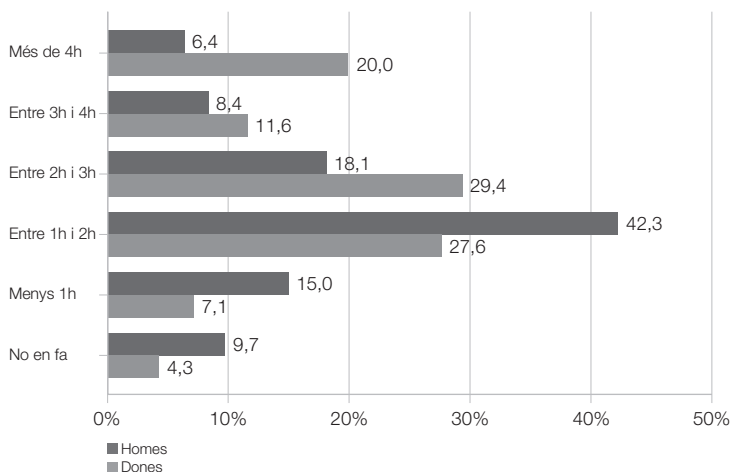
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

6.5.2. Treball domèstic i de cura

En qualsevol cas, el fet de viure en parella és un factor clau per explicar com i per què persisteixen les desigualtats de gènere entre les generacions joves. La distribució de les responsabilitats del treball domèstic i familiar entre els joves i les joves emancipades condiciona les seves possibilitats d'accés i d'actuació en els altres àmbits de la vida quotidiana, entre els quals destaca el laboral. Per aquesta raó, cal preguntar-se com es distribueix el treball domèstic i el treball de cura entre les persones joves que viuen en parella. Una qüestió que l'EJC12 permet abordar a partir del temps i el contingut de les tasques domèstiques i familiars.

D'entrada, les dades posen de manifest que la majoria de dones joves que viuen en parella dediquen més de dues hores al dia al treball domèstic, mentre que la majoria d'homes joves en la mateixa situació hi dediquen menys de dues hores. En els extrems d'aquestes tendències, cal destacar que un 20% de dones hi dedica més de quatre hores al dia, en contrast al 10% d'homes que directament no realitza treball domèstic.

GRÀFIC 6.6. Hores de treball domèstic en un dia laborable segons sexe. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge³

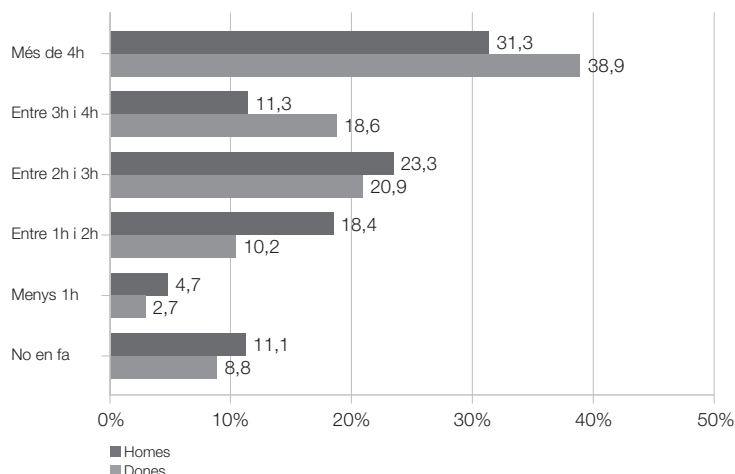
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Sovint s'utilitzen les responsabilitats laborals per justificar les absències masculines dins l'àmbit domèstic. Per aquesta raó, és interessant analitzar la dedicació durant el cap de setmana. Com s'observa al gràfic següent, durant els dies festius, globalment les dones segueixen dedicant més hores al treball domèstic, si bé augmenta la dedicació dels homes.

Per tant, es pot concloure que la responsabilitat del treball domèstic sempre és present en la vida de les joves i només apareix en els joves en absència del treball remunerat. En aquest sentit, es podria apuntar l'existència d'un canvi generacional relacionat amb la major implicació masculina amb les tasques domèstiques durant el cap de setmana. Però també caldria subratllar l'existència de la continuïtat generacional en la responsabilitat femenina de les tasques domèstiques quotidianes.

³ Amb relació als trams d'hores, el grup "Entre 1h i 2h" contempla les dedicacions de 60 a 119 minuts, el grup "Entre 2h i 3h" les dedicacions de 120 a 179 minuts i el grup "Entre 3h i 4h" les dedicacions entre 180 i 239 minuts.

GRÀFIC 6.7. Hores de treball domèstic el cap de setmana segons sexe. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la Joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Ara bé, quan s'analitzen les dades segons l'activitat principal, la hipòtesi del canvi generacional perd poder explicatiu. D'entrada, les dones ocupades dediquen com a mitjana més hores al treball domèstic (1h 50 min) que els homes ocupats (1h 21 min). Per tant, el treball remunerat no és garantia del repartiment igualitari del treball domèstic. Altrament, en absència d'ocupació, en situacions d'atur i inactivitat, augmenten les diferències entre homes i dones posant de manifest el pes dels rols tradicionals de gènere.

TAULA 6.14. Hores de treball domèstic en un dia laborable segons sexe i per activitat principal. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Mitjana de temps diari

Sexe	Activitat principal	Treball domèstic
Dones	Estudiant	2h 56 min
	Ocupat/ada	1h 50 min
	Aturat/ada	3h 32 min
	Inactiu/iva	4h 00 min
Homes	Estudiant	1h 20 min
	Ocupat/ada	1h 21 min
	Aturat/ada	2h 07 min
	Inactiu/iva	1h 18 min

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Al costat de la situació laboral, el nivell d'estudis es manifesta com una variable clau per explicar les diferències que existeixen dins dels mateixos col·lectius de joves. Tal com mostra la taula següent, el nivell educatiu actua en sentit contrari segons el gènere: en el cas de les joves, més nivell educatiu implica menys hores de dedicació al treball domèstic, mentre que, en el cas dels joves, més nivell educatiu implica més hores de dedicació al treball domèstic. Malgrat que la mitjana d'hores dedicades al treball domèstic no s'arriba a invertir en cap cas, les diferències de gènere són més petites entre les persones que tenen estudis superiors i més grans entre les persones que tenen estudis obligatoris. El conjunt d'aquestes tendències permet apuntar que el canvi generacional respecte a la igualtat d'oportunitats per accedir a l'educació té efectes positius pel que fa a la distribució del treball domèstic entre els joves i les joves. Els homes amb estudis superiors són els que més temps dediquen a les tasques domèstiques, mentre que les dones amb estudis superiors són les que menys temps hi dediquen. En aquest sentit, es pot pensar amb una major corresponsabilització del treball domèstic entre les parelles amb nivell d'estudis alt, però també cal contemplar la possible externalització de part de les feines de casa gràcies a un major poder adquisitiu.

TAULA 6.15. Hores de treball domèstic en un dia laborable segons sexe i per nivell d'estudis. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Mitjana de temps diari

Sexe	Nivell d'estudis	Treball domèstic
Dones	Obligatoris o inferiors	3h 08 min
	Secundaris postobligatoris	2h 43 min
	Superiors	1h 52 min
Homes	Obligatoris o inferiors	1h 21 min
	Secundaris postobligatoris	1h 19 min
	Superiors	1h 38 min

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Al costat de les tendències generacionals, cal analitzar el pes del cicle de vida en la mesura que condiciona el volum del treball domèstic i del treball de cura. En aquest sentit, s'observen dues tendències rellevants. En primer lloc, que la responsabilitat de tenir cura de les criatures explica l'augment de la mitjana d'hores dedicades al treball no remunerat amb independència del gènere. En segon lloc, que l'efecte increment que comporten els fills és molt més elevat en el cas de les mares (que incrementen més d'una hora el temps dedicat al treball domèstic) que en el cas dels pares (que augmenten la dedicació mitjana 30 minuts). Aquestes dades posen de manifest el pes de la variable cicle de vida per sobre del pes de la variable generació: és a dir, la maternitat i la paternitat accentuen les diferències de gènere entre la joventut. Més enllà de l'edat i el context social en què la joventut ha crescut, sembla que les circumstàncies vitals en termes de responsabilitats laborals i familiars subratllen les diferències entre els joves i les joves.

TAULA 6.16. Hores de treball domèstic en dia laborable segons sexe i per haver tingut criatures. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Mitjana de temps diari

Sexe	Fills	Treball domèstic
Dones	Sí	2h 57 min
	No	1h 43 min
Homes	Sí	1h 43 min
	No	1h 15 min

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La taula següent mostra la distribució de les tasques concretes del treball domèstic.

TAULA 6.17. Responsabilitat en les tasques domèstiques segons sexe. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Tasca	Responsabilitat de les tasques domèstiques							Total
		Sempre o gairebé sempre jo	Els dos, però jo més habitualment	Ens ho repartim equitativament	Els dos, però la meua parella més habitualment	Sempre o gairebé sempre la meua parella	Una altra persona de la família*	Una altra persona remunerada*	
Dones	Cuinar	49,6	13,6	19,8	5,9	10,2	0,7	0,2	100
	Comprar	23,8	13,0	48,4	6,3	7,9	0,7	0,0	100
	Netejar la llar	35,1	22,4	28,1	4,1	4,1	0,5	5,7	100
	Rentar la roba	58,9	12,1	19,4	3,0	5,3	0,5	0,7	100
	Gestions familiars	30,5	5,2	33,9	8,7	20,9	0,7	0,2	100
	Reparacions de la llar	7,9	1,6	12,2	9,7	57,9	4,5	6,1	100
Homes	Cuinar	15,9	15,1	26,9	15,1	25,2	1,7	0,2	100
	Comprar	8,4	11,2	55,7	14,2	9,5	1,1	0,0	100
	Netejar la llar	3,4	6,0	35,1	28,6	21,1	1,1	4,7	100
	Rentar la roba	3,0	6,5	31,8	17,4	37,8	2,8	0,6	100
	Gestions familiars	24,9	15,5	36,7	8,1	13,8	1,1	0,0	100
	Reparacions de la llar	62,9	12,9	12,3	1,5	3,4	1,7	5,2	100
Total	Cuinar	34,3	14,2	23,0	10,0	17,0	1,2	0,2	100
	Comprar	16,8	12,2	51,7	9,9	8,6	0,9	0,0	100
	Netejar la llar	20,7	15,0	31,3	15,2	11,8	0,8	5,3	100
	Rentar la roba	33,6	9,5	25,0	9,5	20,1	1,6	0,7	100
	Gestions familiars	28,0	9,8	35,1	8,4	17,7	0,9	0,1	100
	Reparacions de la llar	32,9	6,8	12,3	6,0	33,1	3,2	5,7	100

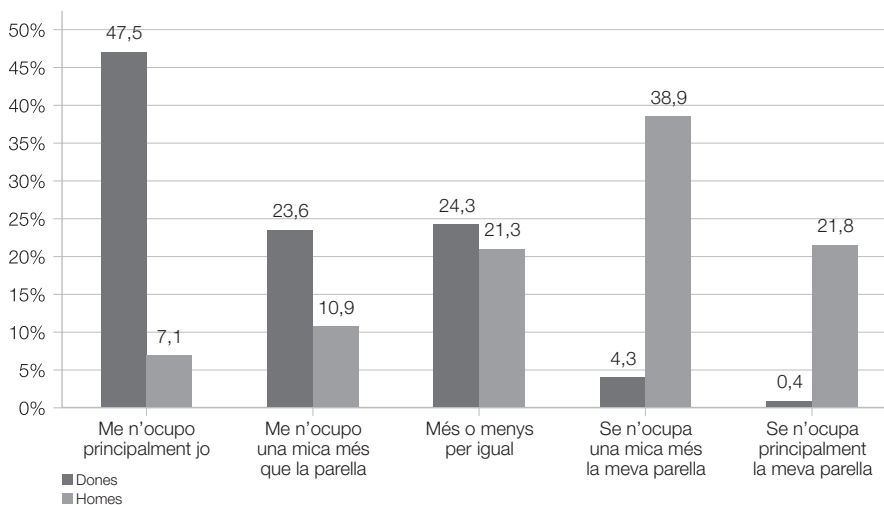
* Les dades són poc significatives estadísticament però s'ha optat per presentar-les atesa la seva importància analítica.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les desigualtats de gènere persisteixen quan s'analitza el contingut de les tasques realitzades com a treball domèstic i familiar, així com la responsabilitat de fer-les. D'una banda, les tasques relacionades amb la cuina i la neteja de la llar i de la roba es mantenen com a tasques feminitzades; la compra i les gestions apareixen com les tasques més compartides entre els dos membres de la parella; i les reparacions de la llar com una tasca absolutament masculina. D'altra banda, el grau d'implicació varia segons aquesta divisió: la responsabilitat quasi exclusiva de les dones recau en les tasques més feminitzades i viceversa pel que fa a les reparacions de la llar. En canvi, la compra i les gestions són les tasques en què més distribució equitativa reconeixen subjectivament les persones enquestades. Aquesta divisió de tasques i responsabilitats no és casual, sinó que s'explica pels patrons i estereotips de gènere que persisteixen entre la joventut emancipada. Malgrat que els homes joves augmenten la seva implicació i responsabilitat en el treball domèstic, ho fan en aquelles tasques més agradables i menys estigmatitzades socialment. La compra i les gestions de la llar tenen una dimensió social que ni la cuina diària ni la neteja de la llar i de la roba tenen. A banda del component subjectiu de la satisfacció, aquesta divisió contribueix a invisibilitzar determinades tasques de la llar que les dones joves assumeixen, tal com varen fer les seves mares i àvies.

En el cas de tenir cura dels fills es manté la tendència d'una major responsabilitat femenina, si bé apareix com una de les activitats que amb més freqüència es reparteix de manera equitativa: el 24,3% de les dones i el 21,3% dels homes afirmen que tenen cura dels fills més o menys igual.

GRÀFIC 6.8. Responsabilitat en la cura de les criatures segons sexe. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Tanmateix, les dades mostren com la majoria de dones joves conserven el rol de principals cuidadores (47,5%) a diferència de la minoria d'homes joves en aquesta situació (7,1%). Novament es posa de relleu una major responsabilitat femenina vers el treball de cura que condiona la disponibilitat de les dones vers el treball remunerat, tant pel que fa a les seves expectatives com pel que fa a la lògica del mercat laboral.

Aquesta major responsabilitat femenina en la cura dels fills és una de les raons que explica per què les dones joves estan pitjor situades que els homes joves dins del mercat de treball. Entre la població ocupada es mantenen les diferències de gènere respecte al grau d'implicació els fills, i són elles les que n'assumeixen el rol principal. La interiorització de la responsabilitat d'aquest treball de cura s'evidencia encara més quan s'observa que, entre la població aturada, el 63% de dones diu ocupar-se principalment dels fills front el 26,8% dels homes. Per tant, sembla possible afirmar que, en absència del treball remunerat, s'observa el pes de la socialització diferencial per raó de gènere entre les generacions joves en un moment cabdal del cicle de vital. De nou, l'atur apareix com una oportunitat per a la maternitat en el cas de les dones joves però la paternitat no sembla justificar la inactivitat en el cas dels homes joves.

TAULA 6.18. Responsabilitat en la cura de les criatures segons sexe i per activitat principal. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge*

Sexe	Activitat principal	Responsabilitat en la cura de les criatures					Total
		Principalment jo	Una mica més que la meva parella	Més o menys igual	Una mica més la meva parella	Principalment la meva parella	
Dones	Estudiant	66,7	33,3	0,0	0,0	0,0	100
	Ocupat/ada	37,6	24,1	32,4	5,9	0,0	100
	Aturat/ada	63,0	13,0	23,9	0,0	0,0	100
	Inactiu/iva	63,9	29,5	3,3	3,3	0,0	100
Homes	Estudiant	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Ocupat/ada	3,0	7,3	18,9	44,5	26,2	100
	Aturat/ada	26,8	19,5	26,8	19,5	7,3	100
	Inactiu/iva	0,0	0,0	80,0	20,0	0,0	100
Total	Estudiant	33,3	66,7	0,0	0,0	0,0	100
	Ocupat/ada	20,7	15,9	25,7	24,9	12,9	100
	Aturat/ada	46,0	16,1	25,3	9,2	3,4	100
	Inactiu/iva	59,1	27,3	9,1	4,5	0,0	100
	Estudiant	33,3	66,7	0,0	0,0	0,0	100

*Les dades són poc significatives estadísticament però s'ha optat per presentar-les atesa la seva importància analítica.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

6.6. Oci

La joventut és una etapa del cicle de vida on l'oci té un protagonisme rellevant. D'una banda, perquè les activitats d'oci estan relacionades amb la disponibilitat de temps de disposició lliure personal, és a dir, un temps lliure d'obligacions. La condició d'estudiant entre la joventut facilita disposar d'aquest temps en la mesura que no hi ha responsabilitats de treball ni familiars. D'altra banda, les activitats d'oci representen un canal d'expressió de les identitats juvenils que es reafirmen i relacionen a través de les activitats culturals i de lleure. Ambdós aspectes són rellevants des de la perspectiva de gènere perquè permeten analitzar les diferències entre els joves i les joves amb relació a la disponibilitat de temps per a l'oci i el contingut de les activitats realitzades.

En primer lloc, si es considera que la disponibilitat de temps per a l'oci està relacionada amb la freqüència amb què es realitzen les activitats de lleure i culturals, s'observa que la meitat de la població ho fa regularment i l'altra meitat esporàdicament. El grup d'edat, entès com un indicador del cicle de vida, és la variable explicativa d'aquesta divisió: entre la joventut, els més joves fan més oci que els més grans amb independència del sexe. Aquesta tendència es mostra coherent amb la realitat social si es considera que als 16 anys es disposa de més temps lliure i es té més necessitat de cercar canals per construir i expressar una identitat social en l'àmbit públic i relacional aliè a l'esfera laboral o familiar.

Les diferències de gènere apareixen quan s'analitzen els resultats de la tipologia d'activitats d'oci presentada al capítol de Cultura i oci d'aquesta publicació⁴. L'oci relacional, cultural i digital són els tres grups més freqüents entre la població jove, si bé es distribueixen de manera diferent segons el sexe. En el cas de les joves, s'observa una major proporció del grup d'oci relacional (24), seguit de l'oci cultural (15,1) i, finalment, l'oci digital (7,8). En canvi, en el cas dels joves, s'inverteix l'ordre i apareix l'oci digital (22,7) per davant de l'oci relacional (16,5) i en darrer lloc l'oci cultural (7,7). Aquests percentatges posen de manifest una pràctica d'oci femenina caracteritzada per fer activitats de grup (sortir de nit, estudiar i fer esport) i culturals (lectura, música, cinema) i una pràctica d'oci masculina caracteritzada per la realització d'activitats digitals (lectura, comunicació, joc, descàrregues).

L'existència d'aquests patrons de comportaments diferenciats està relacionada amb la influència de determinats estereotips de gènere on les relacions socials tenen un component més femení i les activitats tècniques un component més masculí.

4 La tipologia permet classificar les persones joves segons les seves activitats culturals i d'oci. La tipologia està formada per cinc grups: el primer grup el formen joves que practiquen un oci relacional (anar a la discoteca, fer esport, sortir de nit, anar a concerts de música moderna, estudiar, quedar amb els amics, xatejar, participar en xarxes socials i descarregar-se pel·lícules, sèries i música d'Internet). El segon grup es caracteritza per pràcticament fer de tot, encara que destaca per la intensitat amb què realitza activitats d'oci cultural. El tercer grup també fa de tot, pràcticament, excepte les activitats culturals, i destaca per la realització d'activitats d'oci digital. El quart grup (oci esporàdic) fa alguna activitat d'oci a casa i quan surt ho fa per viatjar, fer excursions, anar a actes religiosos o quedar amb els amics. I el cinquè grup es caracteritza per realitzar amb molt poca freqüència aquest tipus d'activitats d'oci. Pot veure's informació detallada de la tipologia al capítol de Cultura i oci d'aquest Volum.

TAULA 6.19. Tipus d'activitats d'oci segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Tipus d'activitats d'oci					Total
	Oci relacional	Oci cultural	Oci digital	Oci esporàdic	Oci de baixa intensitat	
Dones	24,0	15,1	7,8	30,1	23,0	100
Homes	16,5	7,7	22,7	26,6	26,6	100
Total	20,2	11,4	15,2	28,3	24,8	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquests patrons de gènere es matisen quan es té en compte el nivell d'estudis finalitzat, si bé cal tenir present que aquesta variable també està relacionada amb el grup d'edat (els nivells d'estudis més alts són exclusius dels grups d'edat més grans, la qual cosa explica per què en el cas dels estudis superiors augmenten els percentatges en els grups d'oci esporàdic i de baixa intensitat). En qualsevol cas, en primer lloc s'observa que, a mesura que augmenta el nivell d'estudis, es redueixen les diferències entre els joves i les joves respecte a l'oci social, cultural i digital. I, en segon lloc, les dades mostren un canvi en l'ordre dels grups, de manera que les activitats culturals passen per davant de les relacionals en el cas de les dones i les relacionals per davant de les digitals en el cas dels homes.

TAULA 6.20. Tipus de pràctiques d'oci segons sexe i per nivell d'estudis. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Nivell d'estudis	Tipus d'activitats d'oci					Total
		Oci relacional	Oci cultural	Oci digital	Oci esporàdic	Oci de baixa intensitat	
Dones	Obligatoris o inferiors	28,1	11,0	6,6	22,0	32,3	100
	Secundaris postobligatoris	31,1	16,6	9,3	20,4	22,6	100
	Superiors	16,0	16,8	7,8	43,1	16,3	100
Homes	Obligatoris o inferiors	12,7	5,4	27,7	18,5	35,7	100
	Secundaris postobligatoris	22,8	8,8	26,8	24,6	17,0	100
	Superiors	14,7	9,8	11,3	40,4	23,8	100
Total	Obligatoris o inferiors	20,4	8,2	17,15	20,2	34,0	100
	Secundaris postobligatoris	26,9	12,7	18,0	22,5	19,8	100
	Superiors	15,3	13,3	9,5	41,7	20,0	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Mentre que el contingut de les activitats d'oci està relacionat amb gènere i formació, la regularitat està relacionada amb el gènere i el cicle de vida, entenent que la presència o absència de responsabilitats laborals i familiars condiciona la disponibilitat de temps lliure per a les activitats d'oci. Així, al costat del grup d'edat, l'emancipació actua com una variable molt explicativa a l'hora d'analitzar els resultats: la majoria de població emancipada se situa en les categories d'oci esporàdic i de baixa intensitat, mentre que la majoria de població no emancipada se situa en les altres tres categories. Des de la perspectiva de gènere, s'observa que l'emancipació afecta més les dones que els homes: les no emancipades són més actives que els seus homòlegs masculins, les emancipades són menys actives però més esporàdiques que ells.

TAULA 6.21. Tipus d'activitats d'oci segons sexe i situació d'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Emancipat/ada	Tipus d'activitats d'oci					Total
		Oci relacional	Oci cultural	Oci digital	Oci esporàdic	Oci de baixa intensitat	
Dones	Sí	9,2	13,8	5,8	39,6	31,6	100
	No	41,6	16,9	10,1	18,8	12,7	100
Homes	Sí	11,5	8,1	11,6	31,4	37,4	100
	No	21,3	7,3	33,1	21,9	16,4	100
Total	Sí	10,3	11,1	8,6	35,7	34,4	100
	No	30,7	11,7	22,5	20,5	14,7	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La importància del cicle de vida queda reforçada quan es té en compte la presència de les criatures entre les persones que viuen en parella, que redueixen a percentatges testimonials la seva presència als grups d'oci relacional, cultural i digital. Cal tenir present que la majoria de fills de les persones joves enquestades es troben en el període inicial de la seva vida i, per tant, requereixen molta atenció i dedicació per part dels pares.

Un aspecte que afecta els homes i les dones, si bé sembla tenir una incidència més gran en les dones entre les quals els percentatges d'oci de baixa intensitat s'equiparen als d'oci esporàdic. La qual cosa vol dir que, per a moltes dones, les criatures suposen deixar de fer activitats d'oci a dins de casa i culturals quan surten. Aquest canvi redueix les diferències respecte als homes, per bé que es tracta d'una reducció negativa en representar una pèrdua de temps de lliure disposició personal per part de les dones atesa la responsabilitat de tenir cura dels fills.

TAULA 6.22. Tipus d'activitats d'oci de la població segons sexe i per haver tingut criatures. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Té criatures	Tipus d'activitats d'oci					Total
		Oci relacional	Oci cultural	Oci digital	Oci esporàdic	Oci de baixa intensitat	
Dones	Sí	1	3,3	3	46,7	46,1	100
	No	6,6	16,2	8,6	44	24,5	100
Homes	Sí	1,7	3,5	7,4	38	49,3	100
	No	7	10,5	10,5	30	42,2	100
Total	Si	1,35	3,4	5,2	42,35	47,7	100
	No	6,8	13,35	9,55	37	33,35	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

6.7. Salut

Les pràctiques i les activitats desenvolupades diàriament per les persones joves (estudis, treball remunerat, treball domèstic, oci...) poden condicionar el seu estat de salut. En la mesura que les transicions dels joves i de les joves dibuixen trajectòries diferents segons la presència i l'absència de determinades pràctiques i activitats, resulta interessant estudiar l'estat de salut des de la perspectiva de gènere. Per fer-ho, s'utilitza una tipologia que inclou quatre grups diferenciats segons l'estat i els hàbits de salut de l'individu⁵.

D'entrada, s'observa el mateix percentatge d'homes i dones en el grup A, que es pot considerar el més saludable en termes d'hàbits i estat de salut. Es tracta del grup que aglutina més persones en ambdós gèneres i, per tant, en aquest sentit es podria parlar en termes igualitaris. Tanmateix, cal tenir present que és el grup relativament més jove, per tant, més unificat en termes de pràctiques i activitats ja que bona part de les persones que integra són estudiants no emancipats. En canvi, la resta de grups mostren diferències de gènere rellevants que coincideixen amb el cas de persones més grans que han finalitzat la transició educativa. Sembla, doncs, que les diferències de gènere apareixen novament relacionades amb les transicions laborals, domèstiques i familiars. En aquest sentit, s'observa una major presència dels joves, en comparació a les joves, en els grups B i D on destaquen els hàbits poc saludables i les conductes de risc. Per contra, el percentatge de dones en el grup C (33,3%) supera els homes (20,1%) sent més freqüent entre les joves els hàbits saludables però un pitjor estat de salut mental relacionat, sobretot, en qüestions laborals.

5 Al capítol de Salut d'aquesta publicació s'ha elaborat una tipologia que permet classificar el conjunt de les persones joves segons l'estat i els hàbits de salut. La tipologia està formada per quatre grups: les persones incloses al grup A es caracteritzen per tenir hàbits i estat de salut saludable; el B inclou els i les joves que tenen un bon estat de salut i hàbits saludables però amb alguna pràctica nociva; el C engloba els qui tenen hàbits saludables però un pitjor estat de salut psicosocial que els grups A i B; i les persones del grup D es caracteritzen per practicar conductes de risc i tenir un pitjor estat de salut psicosocial que les persones dels grups A i B. Pot veure's informació detallada de la tipologia al capítol de Salut.

Un dels factors explicatius d'aquestes diferències cal cercar-lo en el pes dels patrons de gènere basats en estereotips i el valor social en termes de masculinitat de determinats consums nocius per a la salut.

TAULA 6.23. Tipus d'estat i hàbits de salut segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Tipus d'estat i pràctiques de salut				Total
	Grup A	Grup B	Grup C	Grup D	
Dones	35,9	24,9	33,3	5,9	100
Homes	35,6	30,8	20,1	13,5	100
Total	35,7	27,9	26,6	9,7	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Considerant que el grup A i el grup B són els més saludables, s'observa que en termes globals la salut dels joves (66,4%) està una mica millor que la salut de les joves (60,8%). Contràriament, el grup C i el grup D són els que registren un pitjor estat de salut que, en termes globals, afecta el 39,2% de dones i el 33,6% d'homes. La raó d'aquesta diferència també cal cercar-la en els efectes que l'activitat principal té sobre la salut. Mentre que en el grup B la majoria de persones està ocupada, en el grup C destaquen les situacions de precarietat laboral i en el grup D sobresurt l'atur. Malgrat que la inactivitat també és una característica dels grups C i D, sembla possible apuntar que la precarietat femenina pot afectar l'estat de salut psicosocial mentre que l'atur masculí pot afectar l'estat de salut psicosocial, així com algunes conductes de risc per a la salut. Tot plegat, evidenciaria que les conseqüències en termes de salut davant les dificultats per desenvolupar el projecte de vida ideat també tenen rostre de gènere.

6.8. Participació i política

L'anàlisi de la participació política de la joventut des de la perspectiva de gènere posa de manifest diferències significatives entre els joves i les joves, alhora que subratlla un canvi generacional respecte a la implicació femenina en la vida pública en general i en la política en concret. La tipologia d'implicació i participació política presentada al capítol de Participació i política⁶ està formada per tres grups amb una implicació i participació política més o menys elevada (integrats, multiparticipatius i reivindicatius) i tres grups caracteritzats per

6 Al capítol de Participació i política s'ha elaborat una tipologia que permet classificar el conjunt de les persones joves segons les seves actituds i pràctiques de participació política. La tipologia està formada per sis grups: els integrats passius són joves que tendeixen a mostrar una alta confiança en el sistema institucional; els multiparticipatius implicats són els que es mostren més implicats i participatius en qüestions polítiques i socials; entre els reivindicatius desafectes hi ha joves que són molt participatius en formes de protesta tot i que també participen activament en les eleccions; el que caracteritza els abstencionistes crítics és que no participen a les eleccions i tenen actituds de desafecció política però es mostren actius en formes de protesta; entre els alineats desmobilitzats, les variables de participació mostren nivells molt baixos però molts d'aquests joves manifesten sentir-se propers a algun partit polític; finalment, entre els joves apàtics, hi trobem nivells molt baixos de participació i de vinculació amb la política. Pot veure's informació detallada de la tipologia al capítol de Participació i política d'aquest Volum.

la manca de participació (abstencionistes, desmobilitzats i apàtics). Tot i que els tres grups de participació sumen la majoria entre els joves i les joves, s'hi distribueixen de manera diferent. En el cas de les dones, tenen una major representació com a reivindicatives (25%), com a multiparticipatives (19,6%) i finalment com a integrades (12,9%).

En canvi, en el cas dels homes, té més importància la multiparticipació (23,8%), seguida de la reivindicació (17,4%) i la integració (17,2%). Els vuit punts de diferència en la categoria reivindicatius i els cinc punts de diferència en la categoria integrats posen de relleu que les joves que participen se senten menys identificades i mostren menys confiança amb el sistema polític que els joves. Les dones s'expressen amb més freqüència que els homes a través de formes de protesta alternatives a les institucionalitzades. Aquesta major desconfiança de les joves es tradueix en una menor implicació amb les institucions polítiques. Fins a quin punt aquest fet està relacionat amb el caràcter tradicionalment masculí de l'esfera política? És difícil respondre aquesta pregunta amb les dades analitzades, però és possible plantejar la hipòtesi que malgrat l'augment de la participació política femenina d'ençà de la democràcia, la naturalesa i la inèrcia de les institucions del sistema establert encara atreu més els homes que les dones.

TAULA 6.24. Tipus d'implicació i participació política segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Tipus d'implicació i participació política						Total
	Integrats/ des passius	Multipar- ticipatius/ ves impli- cats	Reivindi- catius/ves desafectes	Absten- cionistes crítics	Alineats desmobilit- zats	Apàtics/ apàtiques	
Dones	12,9	19,6	25,0	11,6	14,1	16,7	100
Homes	17,2	23,8	17,4	10,5	13,1	18,1	100
Total	15,0	21,7	21,2	11,0	13,6	17,4	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Com en apartats anteriors, s'observa que el cas de la participació i la implicació política de la joventut també està influenciada pel cicle de vida. En aquest cas, si s'analitza la tipologia construïda segons la situació d'emancipació, s'observa que els percentatges varien en sentit contrari entre els joves i les joves. Mentre que en el cas de la població no emancipada la suma dels percentatges femenins en les tipologies participatives supera lleugerament els masculins, en el cas de la població emancipada s'observa el contrari. A més d'aquest fet que comporta que els emancipats participen més que les emancipades, l'emancipació afecta en sentit contrari segons el gènere: augmenten els percentatges de dones i disminueixen els percentatges d'homes en les tipologies no participatives.

TAULA 6.25. Tipus d'implicació i participació política segons sexe i per situació d'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Emancipació	Tipus de participació i implicació política						Total
		Integrats/ des pas- sius	Multipar- ticipatius/ ves impli- cats	Reivindi- catius/ves desafec- tes	Absten- cionistes crítics	Alineats desmobi- litzats	Apàtics/ apàtiques	
Dones	Si	13,2	20,9	21,3	11,1	16,4	17,1	100
	No	12,4	17,4	31,7	12,4	10,3	15,8	100
Homes	Si	16,3	27,5	16,9	9,6	11,2	18,4	100
	No	18,1	19,1	18,1	11,6	15,3	17,9	100
Total	Si	14,7	24,2	19,1	10,3	13,8	17,75	100
	No	15,2	18,2	24,9	12	12,8	16,85	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquestes tendències es poden explicar des de la perspectiva del cicle de vida en la mesura que l'augment de les responsabilitats domèstiques i familiars emergeix com una de les principals causes de la manca de participació i implicació femenina en la vida política. Si s'analitza la població que més participa, l'emancipació està relacionada amb una major confiança amb el sistema polític, sobretot en el cas dels homes, on el grup multiparticipatius passa del 19,1% al 27,5%, mentre que en el cas de les dones passa del 17,4% al 20,9%.

El gran canvi en les dones joves emancipades es troba en el grup reivindicatives, on el percentatge decreix del 31,7% al 21,4%. En aquest sentit, es pot pensar que una part de les dones reivindicatives esdevenen multiparticipatives amb la transició domèstica, però una altra part es desmobilitza amb l'emancipació. En aquest segon cas, es pot pensar que la manca de confiança amb el sistema coincideix amb la pèrdua de temps de lliure disposició personal per a participar en les formes de protesta alternatives.

6.9. Polítiques socials

La manca de confiança amb el sistema polític actual de les joves en comparació als joves es confirma quan s'analitzen les preocupacions de la joventut amb relació al context actual que, en clau catalana, inclou un doble eix: el social i el nacional. La majoria de joves perceben com a principal problema de Catalunya la manca d'oportunitats laborals, la crisi econòmica i les relacions amb Espanya. Els percentatges concrets per a cada problema mostren lleugeres diferències entre els joves i les joves: elles una mica més preocupades per les qüestions socials i ells una mica més preocupats per les qüestions nacionals.

TAULA 6.26. Principal problema de Catalunya segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Principal problema de Catalunya										Total
	Atur / Precarietat laboral / Manca d'oportunitats laborals	Crisi econòmica o del sistema / Crisi (en general)	Insatisfacció amb la política	Relacions Catalunya-Espanya / Massa dependència d'Espanya	Immigració	Accés a l'educació / Retallades en educació / Qualitat de l'educació	Sanitat / Retallades en sanitat	Retallades (en general)	Funcionament de l'Administració pública / Burocràcia	Altres	
Dones	31,2	20,9	7,1	8,4	2,0	7,8	2,7	2,6	4,3	13,1	100
Homes	27,3	19,8	9,1	11,9	4,1	2,9	1,5	3,1	5,8	14,6	100
Total	29,2	20,3	8,1	10,5	3,0	5,3	2,1	2,8	5,0	13,8	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Malgrat que l'anàlisi global coincideix, el detall de les dades apunta diferents matisos en la percepció de la situació actual entre els joves i les joves. Aquests matisos s'evidencien quan es pregunta pel principal problema propi. L'atur segueix acumulant els percentatges més elevats però en aquest cas els joves superen les joves. En canvi, les dades mostren una pèrdua de la preocupació per la crisi en general i per les relacions amb Espanya, alhora que augmenta el percentatge de persones que viuen com a problema principal les conseqüències de les retallades, especialment en l'àmbit de l'educació. En concret, aquesta preocupació és la segona entre les joves (20,3%), tot doblant el percentatge dels joves (11,8%).

TAULA 6.27. Principal problema propi segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Sexe	Principal problema propi										Total
	Atur / Precarietat laboral / Manca d'oportunitats laborals	Crisi econòmica o del sistema / Crisi (en general)	Insatisfacció amb la política	Relacions Catalunya-Espanya / Massa dependència d'Espanya	Immigració	Accés a l'educació / Retallades en educació / Qualitat de l'educació	Sanitat / Retallades en sanitat	Retallades (en general)	Transport públic (mancances i preu) / Manca d'infraestructures / Preu de la benzina	Cap problema	
Dones	28	13,7	1	0,6	0,9	20,3	4,8	3,2	6	21,4	100
Homes	32	14,4	1,9	2,2	1,7	11,8	2,5	2,9	3,9	26,7	100
Total	30	14,05	1,45	1,4	1,3	16,05	3,65	3,05	4,95	24,05	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Són diversos els factors que poden explicar les variacions en les preocupacions dels joves i les joves. Entre tots, sembla necessari subratllar la importància que la transició educativa té en la trajectòria vital de les joves. A l'inici del capítol s'ha plantejat que l'accés a l'educació era una de les millors garanties d'equitat entre els joves i les joves. Al final del capítol, es posa de relleu que algunes joves són conscients d'aquest fet.

6.10. Conclusions

Aquest capítol s'ha aproximat a la transició educativa, laboral, domiciliària i familiar de les persones joves des de la perspectiva de gènere per tal d'analitzar fins a quin punt els joves i les joves disposen de les mateixes oportunitats per afrontar-les. Aquesta anàlisi ha tingut en compte el conjunt de factors estructurals que poden condicionar les transicions juvenils, si bé ha atorgat una especial rellevància al cycle de vida, amb l'objectiu de matisar el sentit del canvi generacional en les relacions de gènere entre la població jove.

A partir de les dades analitzades, es pot concloure que només existeix igualtat d'oportunitats en la transició educativa i, per tant, que persisteixen les desigualtats de gènere en la transició laboral, domiciliària i familiar. Les dones joves tenen un nivell educatiu més elevat que els homes joves però estan pitjor situades dins del mercat laboral (temporalitat, categoria socioprofessional, ingressos) que els seus homòlegs masculins. Les dones joves s'emancipen una mica abans que els homes joves però el treball domèstic i familiar està desigualment distribuït per raó de gènere. La persistència d'aquesta divisió sexual del treball dins l'àmbit domèstic és el que posa límits al canvi generacional que representa la millora del nivell educatiu de les joves. Una millora que no ha esdevingut la garantia de la igualtat d'oportunitats tal i com varen imaginar molts pares d'ençà de la democràcia, quan van oferir a fills i filles les mateixes possibilitats d'estudiar. Aquests pares varen contribuir a la idea que l'educació era la millor garantia per a la igualtat d'oportunitats en l'àmbit públic i es varen oblidar d'actuar igualitàriament en l'àmbit privat de la família. El resultat és una socialització diferencial per raó de gènere que condiciona les maneres de viure i pensar la vida quotidiana entre els joves i les joves. En aquest sentit, cal apuntar dues qüestions. D'una banda, que existeixen diferències entre les joves molt vinculades al nivell educatiu. I, d'altra banda, que no totes les joves comparteixen les mateixes possibilitats per accedir a l'educació i que la classe social d'origen n'és un element clau.

En qualsevol cas, el projecte vital d'ells s'articula entorn de la transició laboral mentre que el projecte vital d'elles combina la transició laboral i familiar. La combinació no és fàcil i sovint el pes de la transició familiar condiciona la transició laboral malgrat l'èxit en la transició educativa. Tot plegat s'evidencia quan les dades mostren la influència que el cycle de vida (a partir del fet de tenir fills) exerceix en tots els àmbits analitzats al llarg del capítol: educació, treball remunerat, mobilitat, treball domèstic, oci, participació i polítiques socials. Al final, s'observa que la maternitat condiciona més les transicions juvenils que la paternitat.

En conclusió, es pot afirmar que les joves són les protagonistes del canvi generacional perquè la millora del nivell educatiu esdevé una garantia per a la seva presència en l'àmbit públic. Alhora que els joves són els protagonistes dels límits d'aquest canvi generacional

perquè continuen menys presents que les joves en l'àmbit domèstic. El pes del cicle de vida matisa l'impacte del canvi generacional ja que, com més a prop estan els joves i les joves d'assolir l'autonomia de la vida adulta, més augmenten les diferències de gènere. Una qüestió que es formula com a hipòtesi i caldrà validar en els propers anys.

Bibliografia

CARRASQUER, P. (1998). "Jóvenes, empleo y desigualdades de genero". A: *Cuadernos de Relaciones Laborales*, núm. 11, p. 55-80.

MORENO, S. (2009). "Uso del tiempo, desigualdades y ciclo de vida". A: *Política y sociedad*, núm. 46 (3), p. 191-202.

TORNS, T. i MORENO, S. (2008). "La conciliación de las jóvenes trabajadoras: nuevos discursos, viejos problemas, mismas soluciones". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 83, p. 101-119.

7. POBLACIÓ D'ORIGEN ESTRANGER

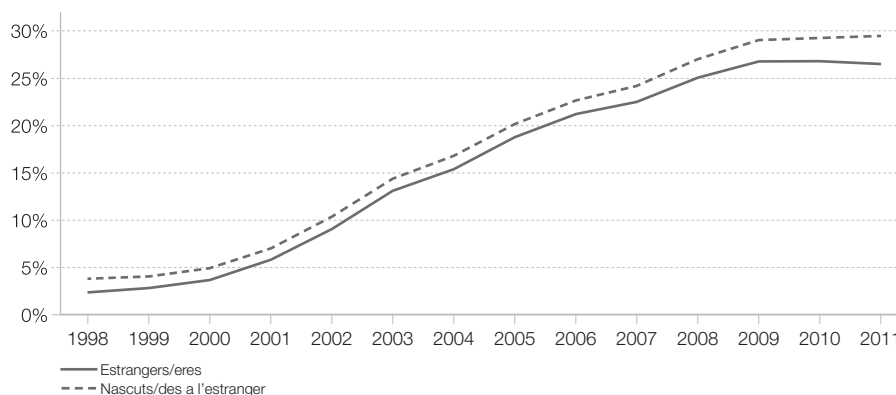
Transicions accelerades en un context de vulnerabilitat

Verónica de Miguel Luken

7.1. Introducció

La població jove catalana d'avui en dia és, més que mai, una població heterogènia en relació amb els seus orígens geogràfics i culturals. Si fa quaranta - cinquanta anys els fluxos immigratoris procedents de la resta de l'Estat van canviar el perfil del jovent català, en les dues últimes dècades s'ha produït un augment continu de la presència de població jove de procedència estrangera en la societat catalana.

GRÀFIC 7.1. Proporció de la població d'origen estranger segons nacionalitat i lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 1998-2011. Percentatge¹

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del padró continu (INE)

Tot i que actualment aquest procés s'ha alentit (com a conseqüència evident de la crisi econòmica) i que les arribades dels darrers anys es produeixen bàsicament com a respos-

¹ L'evolució s'ha estudiat a partir de les dades del padró continu que, a data 1 de gener de 2011, proporciona uns percentatges una mica més elevats que els derivats del Cens de 2011: 26,6% de població estrangera entre 15 i 34 anys i 29,6% de persones nascudes fora d'Espanya.

ta als processos de reagrupament familiar, en l'actualitat la població de nacionalitat estrangera resident a Catalunya entre 15 i 34 anys comporta el 25,6% del total de la població jove, segons les dades del Cens de 2011. Si considerem les persones joves nascudes a l'estranger, la xifra puja fins a un 29,1%² (entre 3 i 4 de cada 10 persones en aquestes edats).

Però no és la importància numèrica del col·lectiu, sinó les particularitats que el diferencien de la població jove autòctona, les que justifiquen l'enfocament específic que es proposa en aquest capítol. Aquestes diferències s'expliquen per les variades herències culturals que immigren des de les societats d'origen i pel fet que siguin persones desplaçades a un context nou, no exempt de desigualtats socials, al qual s'han d'adaptar i el qual les haurà d'integrar.

Els debats històrics sobre altres contextos geogràfics del món occidental amb una experiència més dilatada en la incorporació (més o menys satisfactòria) de la població immigrada i els seus descendents proporcionen la motivació per estudiar aquest col·lectiu de manera específica, ja que les seves condicions de vida sovint han estat per sota de les de la població autòctona i, per tant, les seves demandes i necessitats tampoc no sempre coincideixen. El model d'assimilació, tal i com va ser teoritzat per Gordon (1964), no va funcionar plenament ni a Estats Units ni a França, on els immigrants europeus de principis del segle XX (cas americà) van servir d'exemple per verificar uns pressupòsits teòrics que després no van veure la rèplica en els immigrants hispans o asiàtics. A França, les revoltes de 2005 protagonitzades principalment per joves de pares immigrants, van servir com a mostra per evidenciar el fracàs d'un model que no va poder fer front a la manca d'expectatives del jovent d'origen estranger.

A finals del segle XX, els discursos imperants es remodelen com a resposta als nous corrents migratoris cap a Estats Units i s'hi afegeixen les propostes procedents de l'Europa Occidental, amb les seves pròpies experiències com a països receptors. La 'teoria de l'assimilació segmentada' (Portes i Zhou, 1993) i les seves posteriors revisions (Portes i Rumbaut, 2001) inclouen nous elements de reflexió sobre la idea d'assimilació. Les trajectòries d'immersió són heterogènies i difereixen d'acord amb els contextos d'arribada (situació econòmica en la destinació, per exemple), amb les maneres d'incorporació (com els prejudicis i els valors imperants) i amb els diferents graus de vulnerabilitat (segregació residencial, etc.). A més, el pes de les xarxes socials és decisiu en aquesta adaptació, tot i que les connotacions que hi van associades no sempre són positives.

En aquest moment històric (dècada dels setanta del segle XX) apareix l'alternativa del multiculturalisme, que propugna la coexistència de les diferències culturals en una mateixa societat, sense que això impliqui la predominança de cap col·lectiu o la pèrdua inevitable dels trets identificadors de cada grup ètnic (Malgesini i Giménez 2000). De vegades, fins i tot es reformulen les identitats com a resposta a la voluntat de diferenciació i solidaritat intraètnica. Tampoc els països amb polítiques multiculturalistes o més inclinats a l'intercul-

2 Dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

turalisme, (Canadà com a precursor, Holanda o Gran Bretanya) no han estat exempts de conflicte social amb els fills i les filles de les persones immigrades (comunament agrupats sota l'epígraf de 'segona generació'³).

Catalunya, com Espanya, es troba en una posició més propera a un assimilacionisme liberal (Rodríguez 2006) tot i que en teoria es parli d'un pluralisme cultural (Malgesini i Giménez, 2000). En qualsevol cas, els països esmentats anteriorment compten amb una tradició immigratòria estrangera molt més assentada que la de Catalunya⁴ i l'assimilació (en cas que es consideri desitjable) és un procés que requereix d'un temps dilatat per produir-se. Tant és així que el debat acadèmic se centra en general en l'estudi de les segones i fins i tot de les terceres generacions, en un intent de valorar com han funcionat els diferents posicionaments sociopolítics⁵. La integració és un terme més transversal i atemporal (es pot parlar d'integració en els diferents models d'incorporació). Simplificant molt, fa referència a l'adquisició de la ciutadania de ple dret. Ens basarem en aquesta aproximació, en el sentit de buscar-ne variants, o absència de variants, segons la procedència com a indicadora del grau d'integració en aspectes com l'habitatge, la feina, els estudis, etc.

Des d'aquesta perspectiva, els estudis realitzats fins al moment a Espanya, concentrats sobretot en un període d'expansió econòmica i malgrat aquella conjuntura més favorable, no evidencien signes d'una integració satisfactòria. El jovent d'origen estranger anticipa (sovint com a resultat del mateix procés emigratori) les seves transicions: abandona els estudis abans, s'emancipa, inicia la convivència en parella i té fills abans, comença a treballar abans. Com a resultat, s'observa en general uns nivells acadèmics per sota dels joves i de les joves nascuts a Espanya (amb excepcions per a algunes nacionalitats principals) i viuen exclusivament dels seus ingressos en una major proporció. A més, la seva taxa d'atur és una mica superior (com veurem més endavant, la crisi sembla haver pronunciat més la diferència), tot i que no n'és pel que fa a l'atur de llarga durada. Més sovint ocupen posicions que no corresponen a la seva formació i accepten amb més facilitat 'qualsevol tipus de feina'. La seva posició en els escalafons inferiors del mercat laboral queda il·lustrada igualment per la seva sobrerrepresentació en els contractes temporals, en les feines esporàdiques i en les jornades parcials, tenen uns salaris més baixos i una presència molt més feble en les categories ocupacionals superiors⁶.

Avui les trajectòries juvenils no són invariablement *fletxes* que apunten al futur (Gil, 2009), en el sentit d'una seqüenciació lineal i irreversible d'esdeveniments. En un context de forta segregació segons identitats culturals, les classes treballadores estan ètnicament dividides i la confiança ve en part determinada per la pertinença a enclavaments comunitaris (*op. cit.*). En aquest escenari, el capital social aportat per la família no sempre està disponible

3 Aquest terme està molt present i acceptat en la literatura acadèmica, tot i que no hem d'oblidar que implica una perpetuació inadeguada de l'apel·latiu d'immigrant que no es correspon amb la realitat, ja que són persones nascudes al territori català (en el nostre cas) i, per tant, no han immigrat d'enlloc.

4 Catalunya, això no obstant, va viure una experiència molt intensa amb referència a la immigració procedent de la resta d'Espanya, la qual cosa va originar multituds de debats al voltant de la integració.

5 Tot i que puntualment fem referència a la minsa segona generació existent a Catalunya, en aquest text considerem sobretot les persones joves que han immigrat des de l'exterior, prenent com a referència la variable 'país de naixement'.

6 Veure els estudis de Cachón (2005), Miret i Vidal (2007), Parella (2008), Alarcón (2010) i Carrasco i Riesco (2011).

en el cas de joves immigrants, ocasionant que les reversibilitats no sempre siguin una alternativa possible. Malauradament, existeixen poques dades referents a l'actual època de crisi econòmica (presumiblement perquè produir-les constitueix una despesa elevada) i, en aquest sentit, l'EJC representa una excepció molt valuosa que permet comparar si, en efecte, la bretxa entre jovent immigrant i autòcton s'ha obert encara més (Moreno *et. al.*, 2012).

De la comparació d'aquesta població amb l'autòctona s'origina la possibilitat de preveure esdeveniments futurs i, en certa mesura, dirigir-los. És a dir, si no es coneixen les pautes de transició a la vida adulta i de relació amb l'oci, la salut, etc. d'aquest jovent immigrant no es pot actuar en conseqüència. Si la seva situació de partida és molt desfavorida, resulta més difícil que els seus fills i filles arribin a la igualtat de condicions amb els d'origen català i espanyol. I per tal de poder definir unes polítiques públiques adequades en aquest sentit cal, en primer lloc, tenir una imatge de la realitat sobre la qual es pretén actuar. L'objectiu d'aquest capítol se centra a proporcionar elements clau per fer aquesta descripció.

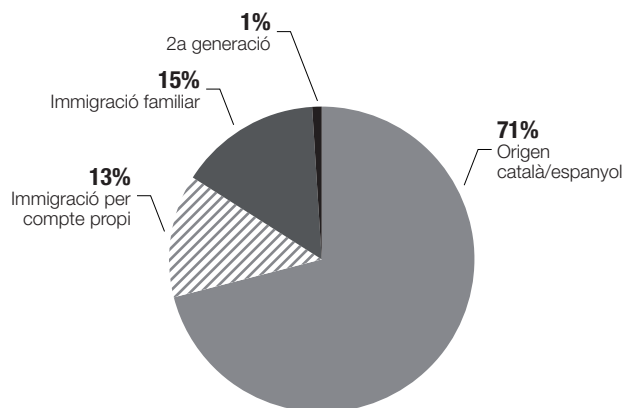
7.1.1. Principals característiques de la població jove immigrada

Per tant, elaborarem una panoràmica de la situació de la població jove immigrant a Catalunya utilitzant l'Enquesta a la joventut de Catalunya (EJC) de 2012, i la contrastarem gairebé sempre amb la d'origen autòcton. La qüestió es torna complicada per limitacions d'espai, amb la qual cosa haurèm de fer un esforç de síntesi, destacant en cada apartat algunes característiques generals i aprofundint en aquells aspectes més rellevants o que marquin diferències més pronunciades entre els grups comparats. Pel que fa al jovent immigrant, farem la distinció segons lloc de naixement quan les dades siguin suficientment representatives. En general, per això, la comparativa es realitzarà segons el tipus d'immigració: projecte propi o immigració familiar.

El 71% del total de la mostra de l'EJC12 són joves d'origen català/espanyol (considerant bàsicament en aquest grup les persones nascudes dins l'Estat espanyol de pares espanyols⁷), el 13% són joves nascuts/udes a l'estranger que van declarar a l'entrevista que havien immigrat per compte propi i el 15% són persones que ho van fer amb els pares o altres familiars, o que van venir per reagrupació (el que hem anomenat "immigració familiar").

7 Per a la realització d'aquesta classificació s'ha tingut present el lloc de naixement de la persona jove enquestada, però també el dels pares i, en alguns casos, s'ha valorat també el temps de residència a l'estranger i a Espanya. Per exemple, els pocs casos de nascuts/udes a l'estranger de pares de nacionalitat espanyola han estat agrupats dins de la categoria 'origen català/espanyol'. També les persones nascudes a l'estranger que han viscut pràcticament tota la seva vida a Catalunya o a la resta de l'Estat i amb un dels progenitors espanyol.

GRÀFIC 7.2. Població segons origen i tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge⁸

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Finalment, trobem gairebé un 1% de joves nascuts/udes a Catalunya de pares nascuts a l'estranger ('2a generació'). Aquesta discreta proporció s'explica pel fet que els fluxos més abundants de població vinguda de l'exterior són recents i comparativament encara són pocs els que han tingut descendència a Catalunya que en l'actualitat superin els 14 anys. Haurem de prescindir, doncs, d'aquest col·lectiu en la majoria de les anàlisis que es presenten a continuació⁹.

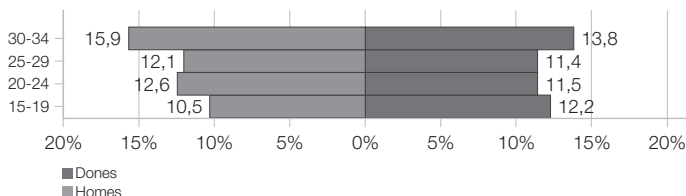
És interessant, abans d'entrar en els resultats més detallats, observar les distribucions per sexe i edat d'aquestes categories anteriors (gràfic 7.3). Comprovem que la distribució més equilibrada per sexe la trobem per a la població nascuda a Catalunya o a la restat de l'Estat (tot i que els homes estan més representats a la franja superior d'edat). En el cas de la immigració arribada per compte propi, la balança està equilibrada per als que tenen entre 30 i 34 anys, però s'inclina cap al sexe masculí en els altres grups d'edat. En general, per tant, són ells els que més sovint emigren de forma pionera (dins de l'àmbit familiar) o amb projecte propi. La literatura assenyala, de tota manera, diferències considerables per lloc d'origen, ja que aquesta seria la manera més freqüent d'actuar dels immigrants africans, però no necessàriament de les persones vingudes de l'Est d'Europa i d'Amèrica llatina, regions des d'on l'emigració pionera femenina adquireix un major protagonisme (Gualda i Ruiz, 2004; Oso i Parella, 2012).

8 Les dades de l'Enquesta Nacional d'Immigrants (ENI) de 2007 no es recullen de la mateixa manera que a l'EJC, però per a la mostra de Catalunya veiem que aproximadament un 33% declara haver vingut a Espanya per 'motius familiars'. Aquesta xifra coincideix força amb la que Parella (2008) proporciona per al total de joves immigrants a Espanya: arribats amb els pares en gairebé un 34% dels casos, i per compte propi un 43%. En els últims anys han augmentat els fluxos relacionats amb els processos de reagrupació familiar, amb la qual cosa és normal que es produeixi una pujada de la proporció del grup 'immigració familiar', en concordança amb els nostres resultats.

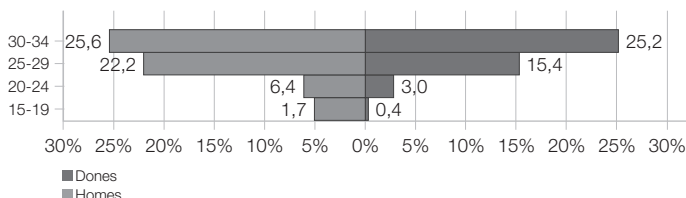
9 No hi ha estadístiques oficials d'estoc de població nascuda a Espanya amb tots dos progenitors estrangers o nascuts a l'estranger. Estan disponibles les dades procedents del Moviment Natural de la Població, que indiquen un considerable augment dels naixements d'ambdós progenitors estrangers en els últims anys (veure, per exemple, informes periòdics 'La immigració en xifres' de l'Idescat). Aquest grup de fills/filles de persones immigrades tendeix, per tant, a créixer dins del conjunt de la població, però actualment la majoria se situa encara per sota de 15 anys. En properes edicions de l'EJC es podrà estudiar amb més detall aquest col·lectiu.

GRÀFIC 7.3. Distribució per sexe i edat de la població segons origen. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

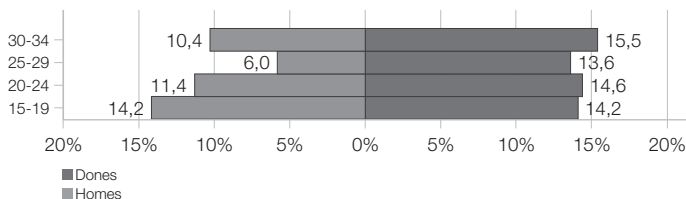
Origen català/espanyol

Immigració per compte propi

Immigració familiar

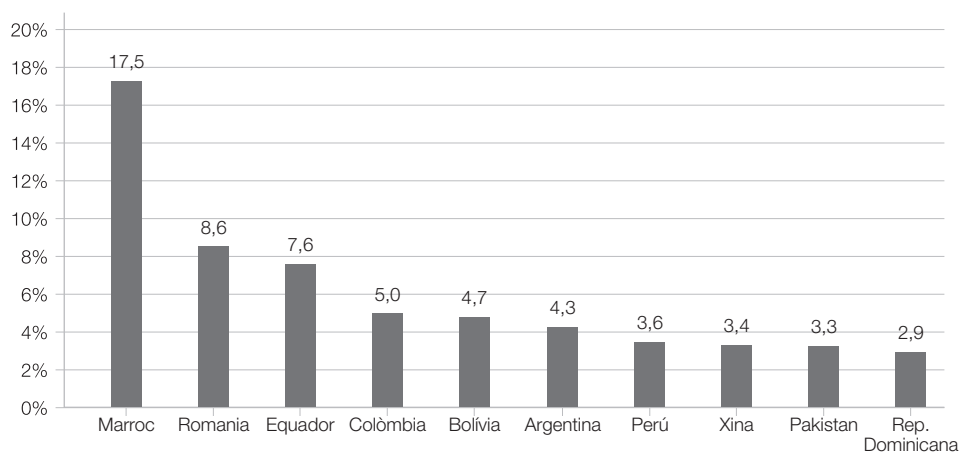
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'estructura de l'últim grup ('immigració familiar') confirma el que acabem de comentar. La immigració del jovent que a data de l'entrevista té edats compreses entre 15-19 anys correspon a una immigració d'arrossegament (tota la família emigra a un mateix temps, els fills i les filles amb els pares) o de la reunió familiar posterior (com a resultat d'una cadena migratòria, de tal manera que la mobilitat dels diferents membres es produeix esglaonadament, o com a resultat d'un procés de reagrupació familiar), per la qual cosa no s'observen diferències significatives per sexe. En canvi, a partir de 20 anys es manifesta una preponderància femenina en aquesta categoria, la majoria són dones reagrupades pels seus marits o companys arribats amb anterioritat.

Per altra banda, i per tal d'oferir una visió més completa de l'heterogeneïtat de la població immigrada, pel que fa al lloc de naixement, s'han destacat els països i les regions amb una presència més notable a Catalunya, tot i que aquest nivell de desagregació no s'ha pogut mantenir per qüestions de representativitat numèrica al llarg de tot el capítol. La principal procedència de joves és el Marroc, amb gairebé una de cada cinc persones entre 15 i 34 anys nascudes fora de l'Estat (gràfic 7.4) i amb més del doble d'efectius que el següent país (Romania). Senegal és el segon país africà d'origen, seguit de Gàmbia. En general,

unirem persones joves equatorianes i bolivianes en una mateixa categoria¹⁰. No hem de perdre de vista, a l'hora d'interpretar els resultats, que quan ens referim al Magrib estem parlant pràcticament de persones marroquines i quan ens referim a la 'resta d'Amèrica del Sud', tindrem com a principals països de procedència: Colòmbia, Argentina, Perú i la República Dominicana. Dins dels asiàtics, la majoria està formada per persones joves nascudes a la Xina i al Pakistan.

GRÀFIC 7.4. Principals països de naixement. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 2011 (INE)

L'EJC és certament rica en la informació que recull, i estudiar amb detall les pautes de la població jove d'origen estranger requeriria tot un llibre. Ens centrem, per tant, en els aspectes més generals relacionats amb els diferents apartats del qüestionari, incidint sobretot en les transicions juvenils: l'educativa, la laboral i la d'emancipació, com a eixos principals d'integració a la vida adulta. S'integren, en aquest sentit, d'igual manera el jovent immigrat i el jovent autòcton o hi ha senyals que apunten a situacions discriminatòries o segregacionistes?

7.2. Transició educativa de la població jove immigrada

Segons el moment de l'emigració en l'etapa del cicle vital de la persona i, en concret, respecte de la seva trajectòria educativa, canviar de país de residència pot derivar en dos escenaris. O bé el/la jove ha finalitzat els seus estudis en el país d'origen (fet que pot haver estat anticipat per la mobilitat), o bé es produeix un trencament dels estudis al país de

¹⁰ Les persones immigrades a Espanya procedents de Bolívia i Equador tenen perfils sociodemogràfics molt similars, a més de presentar unes pautes semblants pel que fa a la cronologia dels seus fluxos emigratoris i la seva incorporació en el mercat laboral (Colectivo IOÉ i Fernández, 2010).

procedència que es continuen al país de recepció. En el primer cas, els esforços estaran destinats a aconseguir que el capital humà acumulat a l'origen sigui reconegut a Catalunya, de forma que la persona immigrada pugui accedir al mercat laboral en igualtat de condicions que les persones autòctones amb nivells acadèmics similars. En el segon cas, els esforços van enfocats a l'adaptació al nou sistema educatiu (llengua, coneixements, integració social al centre educatiu, etc.). És rellevant, per això, identificar en primer lloc en quines circumstàncies se situa el jovent d'origen estranger a Catalunya. Recordem que les dades es refereixen a la part de la trajectòria educativa efectuada després dels 15 anys.

A la taula 7.1 observem que les persones joves immigrades, en una proporció superior a les d'origen espanyol, no estudiaven ja en el moment de l'entrevista. De fet, aquest percentatge s'apropa al 100% en el cas de les persones immigrades amb projecte propi, el que respon a la imatge d'immigració laboral que, com apuntava Cachón (2005), normalment ha prevalgut sobre la de jove immigrant, en el seu rol més específic de jove. És a dir, es pensa més sovint en termes de treballadors i treballadores que de joves amb demandes pròpies d'aquesta etapa del cicle de vida. A més, i malgrat la presència considerable de fills i filles reagrupats/ades o 'arrossegats/ades' en el grup d'immigració familiar, la seva representativitat en la categoria no estudiant se situa també per sobre de la del jovent d'origen autòcton (73% i 61% respectivament).

TAULA 7.1. Relació amb els estudis i nivell d'estudis finalitzat segons tipus d'immigració. Catalunya, 2012. Percentatge

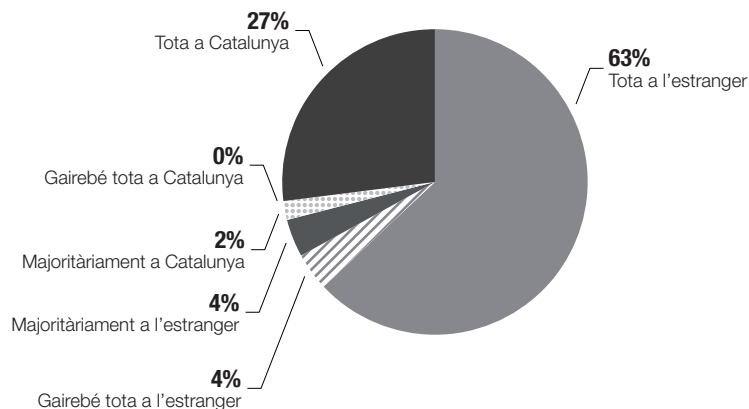
Tipus d'immigració	Relació amb els estudis			Estudis finalitzats (no estudiants)			
	Estudiants	No estudiants	Total	Obligatori o inferiors	Secundària postobligatòria	Superiors	Total
Català/espanyol	38,8	61,2	100	28,6	22,6	48,8	100
Immigració per compte propi	6,5	93,5	100	44,7	28,8	26,5	100
Immigració familiar	27,5	72,5	100	62,0	25,3	12,7	100
Segona generació ¹	59,3	40,7	100	-	-	-	-

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Atenent al nivell acadèmic assolit per aquells que ja han deixat els estudis (taula 7.1), comprovem que les diferències principals es troben en les categories superiors (amb gairebé la meitat de les persones joves autòctones) i inferior (amb un 62% de les persones arribades com a conseqüència d'un projecte familiar). En paraules de Carrasco i Riesco (2011: 200) i salvant les diferències entre procedències, molts d'aquests joves 'vieron truncado su proyecto de formación, al ser transformado en un proyecto migratorio familiar, por lo que se han visto obligados a realizar una transición laboral más rápida de lo esperado'.

¹¹ No afegim els percentatges de nivell d'estudis per a joves de segona generació per problemes de representativitat.

GRÀFIC 7.5. Lloc de realització dels estudis. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

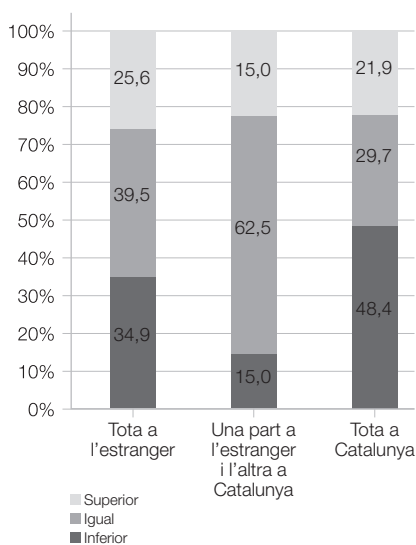
En consonància amb aquestes xifres anteriors, concloem que, per a una majoria de joves, l'emigració des del país d'origen es realitza quan ja s'han acabat els estudis (63%, gràfic 7.5), a vegades coincidint amb una transició laboral o d'emancipació que ha estat desplaçada a un altre context geogràfic. Entre aquestes persones i les que han fet tot el seu recorregut acadèmic a partir dels 15 anys a Catalunya (prop del 27%), contemplem un aproximat 11% que, havent arribat amb posterioritat a aquesta edat, han continuat aquí els estudis. Entre els joves i les joves que han fet tot el recorregut acadèmic *postquinze* a Catalunya, és probable que es trobi la part més fràgil de la població jove immigrant, els i les estudiants que es van incorporar al sistema educatiu català en algun moment de la seva infantesa o adolescència primerenca i que, a banda de la problemàtica típica d'aquestes edats, es van enfrontar a les dificultats afegides a la continuïtat en un programa educatiu diferent al d'inici en un context socioacadèmic nou. Els casos que van decidir immigrar tenint els estudis com a motivació principal, joves que fonamentalment van venir per fer estudis superiors, es localitzarien a la categoria 'part a Catalunya, part al país de naixement', entre els que van arribar després dels 15 anys i van continuar els seus estudis a Catalunya.

7.2.1. Emigració: un fre a la mobilitat ascendent en els estudis?

Si ens fixem només en els i les joves amb estudis finalitzats i comparem el nivell d'estudis assolit amb el més alt dels pares (gràfic 7.6), els resultats apunten en la direcció comentada abans. Els que han fet tota la trajectòria després dels 15 al seu país de naixement són els que més freqüentment han adquirit un nivell acadèmic superior al més alt dels pares (mobilitat educativa ascendent); tot i que aquest lleuger avantatge amb relació a les altres categories es veu aombrat pel 35% que no ha arribat al nivell d'estudis del progenitor. Les xifres suggereixen l'existència d'una dualitat en aquest grup d'immigrants: d'una banda, hi ha els que acaben els estudis desitjats i, en algun moment posterior, inicien el procés

migratori; de l'altra, hi ha els que deixen d'estudiar per efectuar l'emigració. Aquests darrers haurien deixat els estudis i probablement no els han continuat a Catalunya. Finalment, tant la possibilitat de reproducció social (assolir el mateix nivell d'estudis que els pares) com la de mobilitat educativa ascendent semblen donar-se poc entre els que, havent arribat abans dels 15, van continuar com a mínim cert temps estudiant a Catalunya ('tota la trajectòria a Catalunya'). No obstant aquesta continuïtat, la trajectòria d'estudis no es deu allargar gaire a la vista de les dades, ja que gairebé la meitat d'aquest grup (48%) no ha aconseguit igualar el nivell més alt dels pares. Els i les que van migrar després dels 15 anys i van continuar els estudis són els que menys sovint s'han quedat per sota de l'educació formal dels pares. L'efecte de l'emigració en relació amb l'edat i el moment d'abandonament dels estudis a l'origen no és l'únic factor que pot propiciar aquest descens acadèmic. L'època de bonança i creixement econòmic des de finals dels noranta fins al 2008 no va ser un incentiu per a molts joves que, en una conjuntura favorable, deixaven d'estudiar i trobaven feina ràpidament, malgrat els baixos nivells acadèmics obtinguts. Avui, el guany associat als estudis creix com a conseqüència de la crisi econòmica, i és previsible la represa dels estudis i la superació del nivell assolit pels progenitors (García-Montalvo, Peiró *et al.*, 2011).

GRÀFIC 7.6. Relació entre el nivell d'estudis dels i de les joves i el més alt del pare o de la mare segons el lloc de realització de la trajectòria educativa. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger que no estudien. Catalunya, 2012. Percentatge

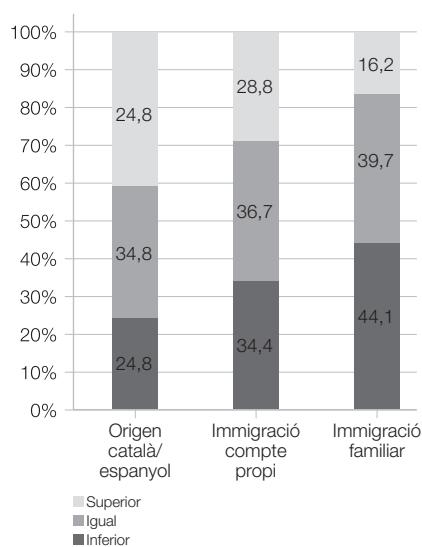

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Atenent al tipus d'immigració, són els que van ser reagrupats o van ser participants d'una immigració d'arrossegament (fills/filles que immigren amb els pares) els que més han patit el trencament dels estudis com a possible corol·lari d'aquesta emigració (un 44% amb nivell

inferior que els progenitors, gràfic 7.7). Comparant amb els resultats de la població jove d'origen català/espanyol, per a la qual la mobilitat educativa ascendent és la categoria més present (el 40% ha superat el nivell més alt dels pares), l'emigració sembla ser un obstacle per a la continuïtat dels estudis. És important insistir en els i les joves de la immigració familiar (recordem la piràmide corresponent). Tant si són fills com si són filles o dones dels homes arribats amb anterioritat, són els i les més perjudicats/ades per aquesta emigració pel que es refereix a la qüestió acadèmica. Caldrà veure més endavant si aquestes persones són també les que en més proporció no han assolit el grau acadèmic desitjat.

GRÀFIC 7.7. Relació entre el nivell d'estudis de la persona jove i el nivell més alt del pare o de la mare segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys que no estudien. Catalunya, 2012. Percentatge

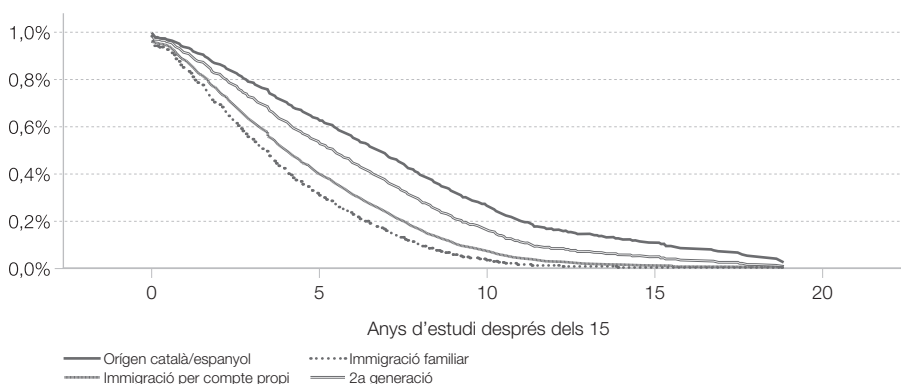
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

7.2.2. Durada de la trajectòria educativa

Analitzem ara amb més deteniment el temps que la persona triga a deixar els estudis i el relacionem amb diferents factors explicatius. La metodologia emprada és l'anàlisi de supervivència, que permet incloure en el model els i les joves que en el moment de l'entrevista encara continuen estudiant. El fet que l'EJC proporcioni dades biogràfiques fa recomanable aquest tipus d'aproximació. El gràfic 7.8 mostra una pauta que valida els resultats anteriors sobre nivells superiors - inferiors. La segona generació, en tots els càlculs presentats (i no presentats per criteris de representativitat) té un comportament a cavall entre la població nativa i la immigrada (més propera generalment a la primera). Pel que es refereix a la resta de categories, la proporció de joves d'origen català/espanyol que segueixen estudiant a

mesura que passen els anys sempre és superior a la dels immigrants per compte propi i, també, a la de la immigració denominada familiar, que és la que més ràpidament abandona els estudis després dels 15 anys (en aquest grup recordem que hi ha també les dones reagrupades amb estudis inferiors).

GRÀFIC 7.8. Anys d'estudi després dels 15 segons tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Així, en tots els grups, la majoria de joves encara estudia als 15 anys (recordem que amb la implantació de l'ESO, l'ensenyament és obligatori com a mínim fins als 16, edat legal per començar l'activitat laboral), però el 50% de la població d'agrupats/ades en la categoria "immigració familiar" ja havia deixat d'estudiar abans dels 19 anys, mentre que als 22 anys quedava encara estudiant la meitat de la població autòctona (taula 7.2).

Atenent als llocs de naixement, existeixen diferències pronunciades que ens indiquen que les trajectòries educatives varien molt, i ens obliga a ser conscients de l'heterogeneïtat que s'agrupa sota l'epígraf d'immigrants. El 75% de joves magribins i magribines han abandonat els estudis abans de 4 anys de continuïtat postquinze (taula 7.2).

En canvi, encara queda un 25% de la població jove de l'Europa no comunitària i d'Amèrica del Sud als 23 anys (aproximadament). Si la resta d'africans i els asiàtics són, després dels magribins, els que tenen riscos més elevats de deixar els estudis, el cas dels marroquins requereix especial atenció, ja que és l'únic col·lectiu amb una quarta part de joves que ni tan sols arriba a l'edat mínima obligatòria per incorporar-se al mercat laboral.

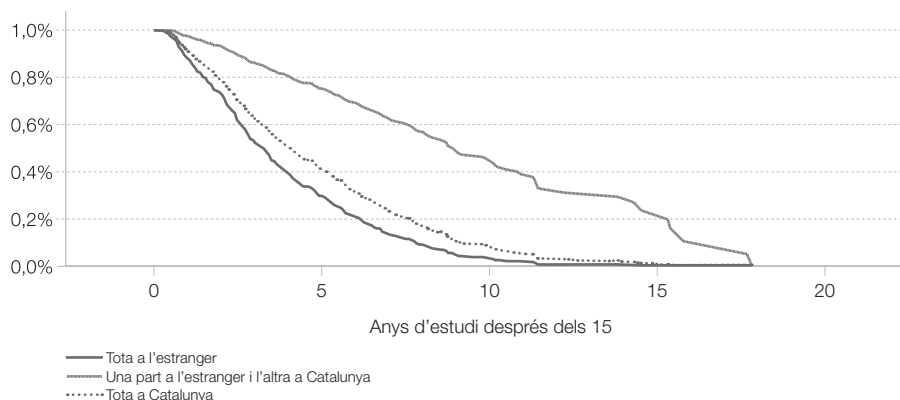
TAULA 7.2. Proporció de temps estudiat des dels 15 anys fins l'edat actual segons diversos indicadors. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentils per a les funcions de supervivència

Variable	Categoria	25%	50%	75%
Tipus d'immigració	Origen català/espanyol	10,2	6,9	3,7
	Immigració per compte propi	6,8	3,8	1,7
	Immigració familiar	5,8	2,9	1,3
	2a generació	7,0	5,8	3,0
Lloc de realització de la trajectòria educativa	Tota a l'estranger	5,7	3,3	1,8
	Una part a l'estranger i l'altra a Catalunya	14,3	8,9	5,4
	Tota a Catalunya	7,6	3,9	2,1
Regió de naixement	Unió Europea (27)	6,5	4,3	2,3
	Resta d'Europa	7,8	4,2	2,2
	Magrib	3,8	1,7	0,1
	Resta d'Àfrica	4,5	2,2	0,6
	Amèrica del Nord i Central	6,6	3,6	2,7
	Amèrica del Sud	7,8	4,8	2,6
	Àsia i Oceania	3,9	2,7	2,0

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El gràfic 7.9 mostra el lloc on s'han realitzat els estudis.

GRÀFIC 7.9. Proporció d'estudiants segons el lloc de realització de la trajectòria educativa. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

S'observa que, deixant de banda els que han fet una part a Catalunya i una part al país de naixement, amb trajectòries substancialment més llargues que la resta, els que han completat aquesta part d'estudis al seu país i els que l'han fet a Catalunya manifesten

una pauta força similar fins a la mediana de temps: el 50% els deixa entre els 18 i 19 anys. En canvi, amb posterioritat, hi ha una lleugera distanciació a favor del grup educat completament (després dels 15 anys) a Catalunya: un 25% encara estudia als 23 anys, aproximadament; en canvi, un 75% dels que l'han fet tota a l'estranger ja no estudiaven després dels 21 anys.

Els models de Cox incorporen altres variables explicatives o de control i contrasten la influència d'aquests factors en els diferents col·lectius. Les dones estudien més temps a casa nostra. Aquest és un fet que ja està àmpliament demostrat en treballs anteriors (Miret *et al.*, 2008; Ministerio de Educación, 2011): no només estudien més temps sinó que, conseqüentment, assoleixen graus acadèmics superiors. Aquesta relació també s'observa en les nostres dades quan considerem tota la població jove (model 1, taula A7.1 de l'Annex on-line¹²), però s'aguditzava lleugerament per al grup d'origen espanyol, en què aquesta continuïtat de les dones per sobre els seus col·legues masculins és encara més evident. En canvi, no s'observen diferències significatives per gènere en el cas d'immigrants (models 2, 3 i 4 de la taula A7.1 de l'annex). Únicament, entre les persones joves d'Àfrica no del Magrib aquesta influència del sexe sobre el temps d'estudi apareix invertida i són els homes els que tendeixen a estudiar més temps (model 4, taula A7.2). Aquesta diferència s'obté malgrat que la trajectòria s'hagi efectuat en part o totalment a Catalunya (variable que està incorporada als models), tot i que haver realitzat com a mínim una part dels estudis a Catalunya té un efecte positiu en el nombre d'anys d'estudis per a tots els llocs d'origen (no significatiu únicament en el cas d'aquests africans no magribins).

7.2.3. Abandonament dels estudis

I per què s'abandonen els estudis? No podem estudiar els motius de tots els que han deixat d'estudiar, amb independència de si han finalitzat els últims estudis iniciats o no. L'EJC12 recull aquesta informació (motiu d'abandonament) quan la persona deixa incomplets uns estudis iniciats. No tots els i les joves tenen la mateixa motivació per abandonar els estudis però, de tota manera, l'anàlisi bivariant no mostra diferències significatives en aquest sentit entre persones joves immigrants i les autòctones. Curiosament, els i les que van arribar en un procés d'immigració familiar mostren un percentatge lleugerament superior de *no abandonament*: aproximadament el 73% (els altres col·lectius se situen en el 70%). És a dir, són persones que, en general, tot i haver finalitzat la trajectòria abans, han obtingut un títol acadèmic. Ens trobaríem, per exemple, l'alumnat no continuista que acaba els estudis de l'ESO¹³. Podríem trobar-hi també persones, per exemple, emigrades un cop completat cert nivell acadèmic i, a Catalunya, els estudis no haurien vist continuïtat perquè els seus esforços haurien estat dirigits a trobar feina o a fer-se càrrec de la família.

Des de la perspectiva del país on s'ha estudiat, haver emigrat torna a aparèixer com a obstacle per a la continuïtat dels estudis ja que, un 78% de les persones que han fet tota

12 L'Annex es pot consultar a la pàgina web de l'Observatori Català de la Joventut: www.gencat.cat/joventut/observatori

13 Aquest resultat és coherent amb el que Serra (2012) va trobar per a l'alumnat marroquí.

la seva trajectòria educativa després dels 15 anys a Catalunya, no han abandonat (estan estudiant o van finalitzar els últims estudis iniciats) front del 66/64% dels que l'ha realitzat tota al país de naixement o part allà i part a Catalunya (aquest últim grup ja estem comprovant que té un comportament força heterogeni, polaritzat entre els i les que acaben amb més formació i els i les que segueixen en el nou sistema poc temps).

Els motius varien per a les persones que van abandonar en funció del seu projecte migratori (taula 7.3). Si la manca d'expectatives o de motivació agrupa la meitat de les persones d'origen espanyol que van trencar la seva formació en curs (49,3%), en el cas del jovent immigrat la principal causa per decidir-se en aquest sentit és la inserció en el món laboral, sobretot entre les persones joves vingudes amb un projecte propi (46,5%). Si aquestes dues raons són les més freqüentment argüïdes entre els i les que van immigrar en un procés relacionat amb decisions familiars, s'hi afegeix un percentatge elevat (també per als immigrants per compte propi) a la categoria 'altres', la qual cosa podria estar amagant respostes més associades a la pròpia mobilitat. És a dir, l'emigració des del lloc de partida com a motiu esgrimit per haver deixat la formació inacabada.

TAULA 7.3. Motiu principal d'abandonament dels últims estudis iniciats segons tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys que han abandonat els estudis. Catalunya, 2012. Percentatge

Motiu d'abandonament	Origen català/ espanyol	Immigració per compte propi	Immigració familiar	Total
Canvi d'especialitat	7,7	1,4	2,3	6,6
Manca d'expectatives/motivació	49,3	28,2	18,4	44,3
Problemes amb els companys/institució	3,0	1,4	4,6	3,1
Dificultats econòmiques/oportunitat laboral	19,7	46,5	34,5	23,2
Cura dels fills/familiars/malaltia	3,2	2,8	10,3	3,9
Males notes	11,2	0,0	11,5	10,6
Altres	5,9	19,7	18,4	8,3
Total	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La mostra es redueix considerablement si desagreguem d'acord amb el lloc on s'ha realitzat la major part de la trajectòria educativa. Per qüestions de representativitat no mostrem les dades però ens en servim per completar la visió generada per les anteriors. Un 46% dels i de les que han fet tots els seus estudis a l'estranger declaren que les dificultats econòmiques o una oportunitat laboral van ser l'incentiu per abandonar la formació acadèmica. Si hi sumem el 21% de la resposta 'altres', un cop més el resultat estaria suggerint una relació entre l'emigració i el trencament d'un procés, que es deixa inacabat. Aquesta transició vindria condicionada, en molts casos, pel fet de la migració.

La posició dels i de les que van començar els estudis després dels 15 anys al seu país d'origen però els van continuar a Catalunya torna a mostrar dos perfils diferenciats, a la

vista dels resultats. Les anàlisis anteriors assenyalaven l'existència d'un grup de joves que feien estudis superiors després d'emigrar i, fins i tot, apuntàvem que podia ser la raó fonamental de la seva mobilitat. Hi podem suggerir que van ser, sobretot aquests, els que no van abandonar. No obstant això, trobem que entre les i els joves que sí que els van deixar incomplets, un 48% ho va fer per qüestions econòmiques o laborals. En canvi, la manca de motivació o expectatives, tal i com hem vist abans per als autòctons, és la causa més freqüent ara entre els i les que han realitzat tota la trajectòria educativa postquinze a Catalunya. Probablement, hi ha una relació òbvia entre l'etapa del cicle de vida (van arribar amb menys edat) i les responsabilitats econòmiques. En altres paraules, van venir com a fills/filles dependents de la unitat familiar i la seva prioritat (o almenys per als pares) no era la cerca de feina. En qualsevol cas, les institucions educatives (juntament amb altres actors i factors condicionants) no van poder/saber retenir una part d'aquest alumnat amb relació al qual és possible que ni tan sols hi hagués moltes expectatives.

Per completar aquest apartat sobre els estudis, mirem fins a quin punt els resultats anteriors corresponen a les expectatives o al desig que la persona tenia sobre el seu nivell acadèmic¹⁴. A través d'uns models logístics (taula A7.3, a l'annex) valorem quins factors expliquen el fet d'estar conforme amb el nivell acadèmic assolit entre el jovent que ja no estudia. És a dir, tractem de comprovar si la variabilitat en la formació acadèmica i anys d'estudi que hem exposat anteriorment segons país de naixement i tipus d'immigració desemboca en una major insatisfacció per part dels col·lectius amb menys estudis. La idea que l'emigració és un obstacle en la consecució dels estudis es reproduïx de nou i es confirma pels coeficients positius per a les categories de joves immigrants en comparació amb els nadius (model 1, taula A7.3). Tot i que les diferències són poc pronunciades entre les dues categories d'immigrants, aquesta disconformitat és més clara entre les persones immigrades per compte propi (malgrat que eren aquelles amb immigració vinculada al projecte familiar les que mostraven nivells acadèmics més baixos en general).

Els resultats per lloc de naixement no confirmen tampoc aquesta analogia esperada entre el nivell assolit i el nivell desitjat (taula A7.3 de l'annex), i ni tan sols els coeficients per als i les joves africans d'origen (que vam veure que eren els i les que en termes generals havien rebut menys preparació formal) són significatius, amb la qual cosa no podem dir que es distancïn significativament dels valors per als nascuts a Espanya, a mateix nivell educatiu completat, sexe i generació. Els grups amb probabilitats més elevades de no sentir-se del tot satisfets amb el seu nivell d'estudis són els americans en general (bàsicament els de l'Amèrica Central i del Nord, seguits pels equatorians i bolivians). Per a cada nascut/uda a Espanya que afirma que li hauria agradat tenir un altre nivell acadèmic trobem pràcticament vuit equatorians/bolivians. Les úniques persones joves que declaren amb una probabilitat superior que les autòctones estar conformes amb el grau de formació que tenen són les europees comunitàries (romaneses excloses) i, a més distància, les asiàtiques.

Ens podríem preguntar si la circumstància d'haver realitzat tots els estudis a partir dels quinze anys a Catalunya podria afectar positivament el fet d'haver assolit el grau desitjat.

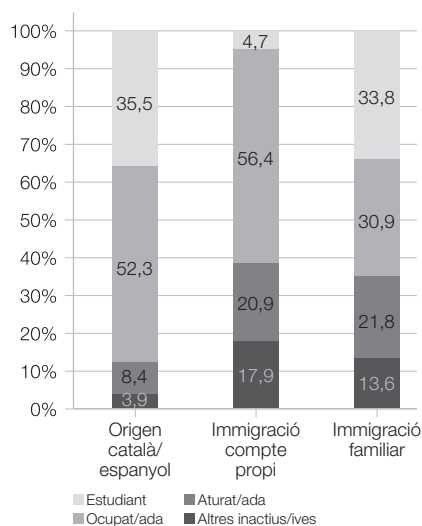
14 Les respostes a la pregunta del qüestionari 'independentment de les decisions que hagi pres fins al moment amb relació als estudis, ens podries dir quin nivell d'estudis t'agradaria tenir?' han estat recodificades com: el que tinc/altre.

Els coeficients no són gaire significatius ($p < 0,1$), però indiquen justament al contrari: els i les joves que han seguit a Catalunya una part o tots els estudis a partir de l'edat considerada mostren una probabilitat superior d'haver contestat no tenir el nivell que els agradaria (entre 2 i 3 persones per cada immigrant amb tota la trajectòria educativa a l'exterior). El canvi de sistema educatiu, l'adaptació lingüística en molts casos i les variables associades al procés d'integració més ampli de la família o de l'individu poden frenar l'adquisició dels títols formatius que en una altra situació haurien volgut aconseguir.

7.3. Transició laboral de les persones d'origen estranger

La inserció en el món laboral és la clau d'accés a l'emancipació. Sense un treball mínimament estable i suficientment remunerat, el/la jove serà incapaç de marxar de la llar d'origen i de formar la seva. A continuació estudiarem la relació amb l'activitat i amb algunes característiques sobre ocupació i nivell d'ingressos, tenint present que, quan prescindim de les persones inactives, la mostra d'una població entre els 15 i 34 anys queda força reduïda i, per tant, sovint no es podran proporcionar comparatives segons lloc de naixement. El primer gràfic (gràfic 7.10) ens dibuixa escenaris marcadament contrastats segons tipus d'immigració, en part explicats per les diferències en les estructures per edat dels diversos grups, tal com vam explicar a la introducció. Així, la proporció d'estudiants entre les persones que van venir en un procés lligat a la immigració de la unitat familiar (34%) és la mateixa que entre els/les joves d'origen espanyol i, en canvi, es veu reduïda a gairebé el 5% en els/les immigrants per compte propi que, la majoria, tindria com a motivació principal altres qüestions que no pas la d'estudiar a Catalunya.

GRÀFIC 7.10. Relació amb l'activitat principal segons tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

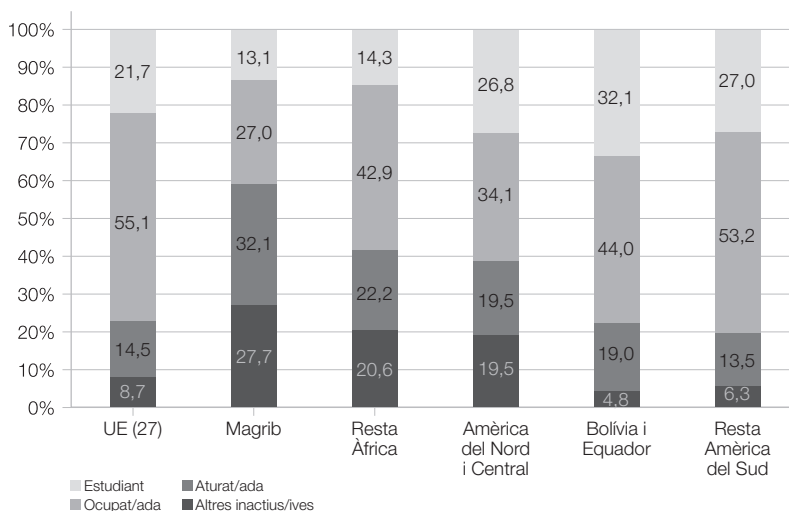

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

És més alarmant descobrir les diferències entre immigrants/ades en general i no immigrants/ades pel que correspon a l'atur. En aquest cas s'igualen les xifres dels dos grups d'immigrants (20%-21%) en ampli contrast amb el 8,4% de la població nascuda a Catalunya o a la restat de l'Estat (gràfic 7.10). Si exclouem els estudiants de la relació amb l'activitat, trobem que quatre de cada cinc joves autòctons/autòctones estan ocupats/ades (81%), proporció que no arriba a la meitat (47%) per a joves d'origen estranger englobats/ades sota l'epígraf 'immigració familiar'. Entre aquestes persones, deixant a banda els i les estudiants, l'atur puja considerablement més que en els altres dos col·lectius, d'un 23% a un 33% (d'un 8% a un 13% entre els/les d'origen català/espanyol, i d'un 20,9% a un 22% entre els/les que van immigrar amb projecte propi). Si el 2008 la taxa d'atur de la població estrangera se situava en el 15% (Alarcón 2010), amb les dades de l'EJC s'eleva fins un 27% entre els/les immigrants per compte propi i un 41,3% entre els/les immigrants 'familiars'¹⁵. La situació de vulnerabilitat en què avui en dia es troba el jovent en general afecta d'una manera més contundent la població d'origen estranger, amb capital humà (nivell acadèmic, domini de les llengües oficials, etc.) inferior i un capital social també més restringit en una conjuntura en què aquest es fa especialment actiu i important. Tampoc no podem descartar (tot i que caldria una anàlisi específica més aprofundida) les possibles diferències nascudes d'actituds discriminatòries a la societat receptora.

Si ens centrem en el lloc de naixement (gràfic 7.11), observem que els/les estudiants estan poc representats/ades entre joves magribins i magribines que, per altra banda, tenen un 32,1% d'aturats/ades i la proporció més baixa de població jove ocupada (27%).

GRÀFIC 7.11. Relació amb l'activitat segons lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

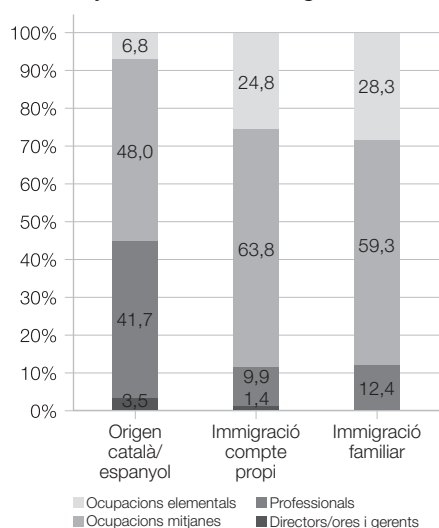
15 Càlculs propis a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012

La resta d'africans, tot i amb nivells similar d'estudiants, es distingeixen dels anteriors per la seva representació inferior en les categories d'inactius/ives (21%) i aturats/ades (21%). En qualsevol cas, no hi ha cap col·lectiu que quedi per sota del percentatge d'aturats/ades del total de la població jove nascuda a Espanya. Fins i tot la resta de ciutadans originaris de la UE (14%) i els sud-americans (13%) no equatorians ni bolivians (amb un valor més de tres punts superior) no aconsegueixen igualar el nivell de les persones joves autòctones. Són únicament aquests grups d'immigrats/ades els i les que ocupen nivells d'ocupació discretament per sobre el 50%. Si eliminem l'efecte de la categoria d'estudiants, el pes de l'atur entre magribins i magribines arriba al 37% i, el pes de les persones joves ocupades entre les europees comunitàries i la 'resta d'Amèrica del Sud' ja supera el 70%.

7.3.1. Tipus i condicions de l'ocupació

Òbviament, amb les dades valorades fins aquest moment, no podem ser gaire optimistes respecte a la distribució segons professions principals, en el sentit que és d'esperar que les marcades diferències entre població immigrada i no immigrada continuïn situant el jovent d'origen estranger en una posició fràgil en el context econòmic actual. Considerem ara les persones ocupades i observem el seu perfil segons la seva professió principal (gràfic 7.12). Comprovem que la representació del jovent immigrat en les capes més afavorides del mercat laboral és pràcticament inexistent. Un cop més és el grup dels vinguts amb la família el que apareix en una posició més marginal, amb un 28% en la categoria d'ocupacions elementals seguits, a curta distància, pels arribats amb projecte propi (25%). Els/les joves immigrants/ades que treballen com a professionals o gerents i directius se situen entorn al 12%, percentatge que assoleix el 44% per a les persones joves nascudes a Espanya.

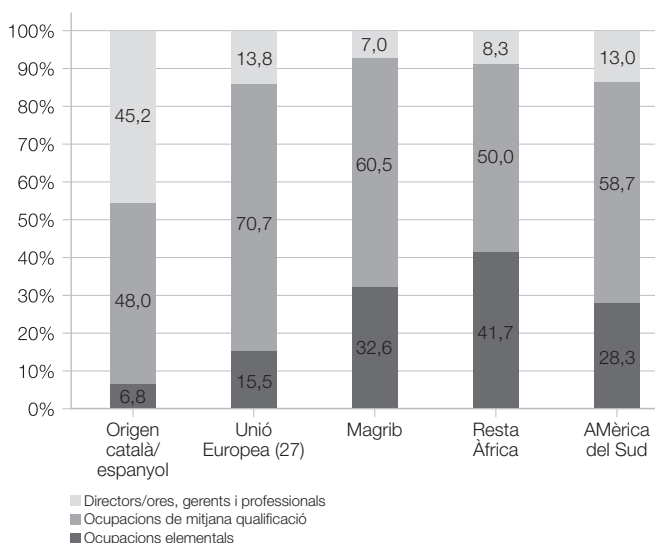
GRÀFIC 7.12. Profesió principal segons tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Per lloc de naixement (gràfic 7.13), la gradació observada està en consonància amb els resultats anteriors: els africans ocupen amb més freqüència les ocupacions més elementals i, entre ells, són els subsaharians els de més pes en aquesta franja inferior, amb un 48% de joves dins d'aquest grup. L'ocupació d'aquests joves en el sector agrícola i la construcció, per exemple, és predominant, mentre que els llatinoamericans i europeus estan més orientats al sector serveis (principalment restauració, i servei domèstic en el cas de les llatinoamericanes) en què la possibilitat d'assolir ocupacions de qualificació mitjana és més freqüent (Garrell, 2009; Colectivo IOÉ i Fernández, 2010).

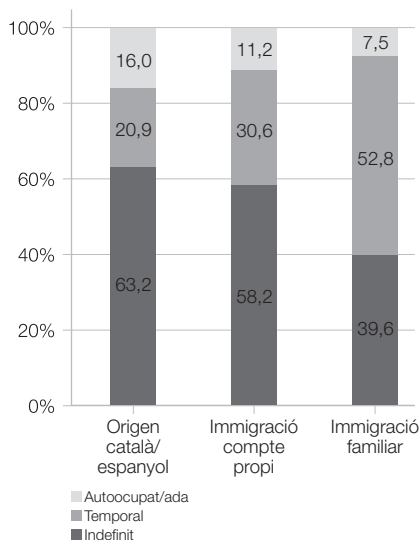
GRÀFIC 7.13. Profesió principal segons el lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

No només el jove immigrant està més afectat per l'atur i realitza tasques de menys qualificació, sinó que està més condicionat per una precarietat laboral en termes de contractació (gràfic 7.14). Les iniciatives laborals autònomes també són més abundants en nombres relatius entre la població autòctona, a la qual segueixen els/les immigrants per compte propi. La imatge que venim observant queda, per tant, completada per aquests últims resultats, en què reincideix la jerarquia establerta anteriorment: els/les immigrants es troben en una pitjor situació, i les persones immigrades per decisió familiar són les que amb més freqüència pateixen unes condicions laborals més inestables, amb un 53% de contractes temporals.

GRÀFIC 7.14. Tipus de contracte segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En aquest sentit, Miret i Vidal (2007) expliquen, amb referència a una època de creixement econòmic, com l'agricultura i la construcció són els sectors més afectats per la inestabilitat laboral, sectors com hem comentat més relacionats també amb la mà d'obra d'origen africà. Aquests autors troben, a més, que després de controlar per sexe, per sector d'ocupació i per nivell educatiu, encara existeixen diferències significatives en la probabilitat de treballar amb contracte indefinit, de manera que les persones joves estrangeres extracomunitàries són les que més pateixen aquesta precarietat. Per tant, pot existir una discriminació laboral per origen geogràfic i hi poden haver barreres discriminatòries que impedeixin l'accés al segment primari des de les posicions en el segment secundari. En un model de mercat dual, els treballs del primer estrat es caracteritzen per retribucions més elevades, estabilitat i bones condicions laborals (Arango, 2004). Els/les immigrants tindrien especialment difícil passar del segon estrat al primer.

7.3.2. Sobrequalificació i mobilitat laboral

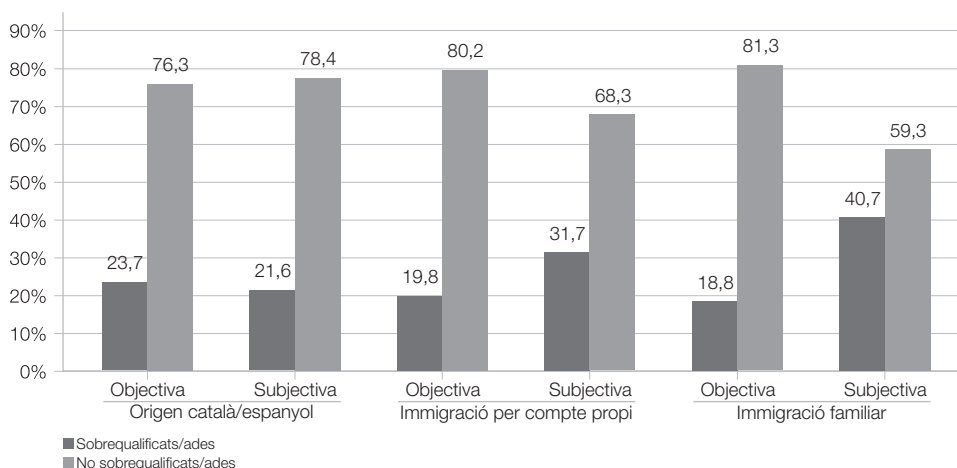
Per continuar amb la reflexió anterior, mirem les dades referents a la sobrequalificació objectiva¹⁶ (gràfic 7.15). Les xifres separen altra vegada els dos col·lectius immigrants comparats, sobretot pel que fa a les dades relacionades amb la percepció subjectiva de la sobrequalificació. Així, podríem afirmar que aquelles persones joves arribades amb la família són les que des de la seva perspectiva menys han pogut rendibilitzar la seva formació acadè-

¹⁶ Un individu es considera sobrequalificat quan té estudis superiors i ocupa una categoria professional de més baixa qualificació (veure el capítol de Treball del volum 1 d'aquest informe).

mica, mentre que les arribades amb projecte propi tenen menys sovint aquesta sensació de desfasament entre la formació rebuda, el capital humà i l'ocupació obtinguda.

La dissonància entre el que pensen i el que 'objectivament' es mesura és considerable, però val a dir que en la sobrequalificació objectiva s'ha fixat l'atenció en les persones amb estudis superiors (universitaris o cicles formatius de grau superior). És per això que considerem rellevant la valoració que el/la jove fa sobre la qüestió. Tot i que la sobrequalificació objectiva entre els i les immigrants que van venir lligats a un projecte familiar és la més baixa (19%), el percentatge dels i de les que se senten sobrequalificats/ades per a la feina que desenvolupen puja a un 41%, molt per sobre de la resta de categories segons origen. De fet, només en el col·lectiu d'origen espanyol, els dos valors (subjectiva i objectiva) són força similars. Entre la població jove immigrant que està ocupada, aproximadament un/a de cada tres afirma que la seva formació és superior a la requerida per la feina.

GRÀFIC 7.15. Tipus de sobrequalificació en la formació segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

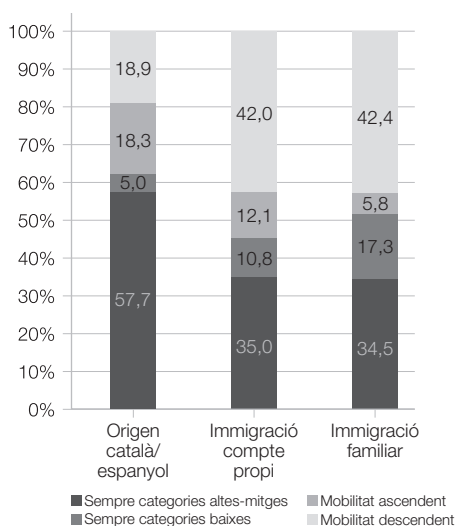
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Darrere d'aquests resultats es poden amagar les vicissituds associades a l'homologació de títols acadèmics o a l'acceptació per part de les persones contractants (no necessàriament per aspectes administratius) de la formació adquirida abans de la immigració. Un altre factor que pot incidir significativament en el fet que una persona estrangera no arribi a ocupar els llocs que li correspondrien pel seu nivell d'estudis és la manca de domini de les llengües oficials. Intentem contrastar aquests dos elements explicatius. Trobem que, efectivament, els i les joves que han realitzat tota la seva trajectòria educativa a Catalunya són els menys afectats per aquesta descompensació (un 7% de sobrequalificats/ades segons la medicació objectiva i un 23% segons la seva percepció subjectiva). La sensació de sobrequalificació s'eleva a un sorprenent 61% per als/ les que han fet part dels seus estudis al país de naixement i part a Catalunya. Pel que fa a la llengua, no coneixem el nivell

concret que tenen de català o castellà, però les dades apunten una incidència més alta de sobrequalificació subjectiva entre aquells i aquelles que no parlen a la feina ni castellà ni català. Entre els que fan servir el català predominantment o ambdues llengües igual, no es troben diferències ressenyables.

Per últim, la trajectòria laboral mostra un perfil descendent en aproximadament un 40% de les persones d'origen immigrant (gràfic 7.16), la qual cosa ens invita a creure que en els anys de crisi econòmica que s'estan vivint, l'experiència acumulada no actua necessàriament com a factor d'impuls. Fins i tot, un 19% del jovent autòcton hauria sofert una mobilitat descendent. Són les persones magribines les que més afectades es veuen, amb una de cada dues en aquesta situació. La manca d'expectatives laborals d'acord amb l'experiència laboral acumulada i el nivell de formació acadèmica relega aquests grups a una posició de marginalitat laboral. Les persones joves europees comunitàries i sud-americanes són les que, sempre per sota dels/de les joves d'origen espanyol (18,9%), més sovint han tingut una trajectòria professional ascendent.

GRÀFIC 7.16. Mobilitat laboral segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys que han treballat Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

7.3.3. Ingressos

Ens quedaria, per tant, mirar què passa amb els ingressos, tot i que a la vista dels resultats precedents tot apunta que es mantindran les pautes observades de diferenciació entre joves immigrants i població autòctona. Ens quedem amb la població jove ocupada i comparem el seu nivell d'ingressos nets mensuals individuals. Com podíem esperar, són els grups immigrants els que se situen en els quartils inferiors (taula 7.4).

TAULA 7.4. Indicadors d'ingressos mensuals individuals segons el tipus d'immigració. Joves ocupats/ades de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Variable	Categoria	Origen català/ espanyol	Immigració per compte propi	Immigració familiar
Interval d'ingressos	4t interval (25% més alt)	37,7	14,9	11,9
	3r interval	35,1	22,4	25,9
	2n interval	20,4	46,0	45,2
	1r interval (25% més baix)	6,9	16,8	17,0
	Total	100	100	100
Quantitat (€ nets mensuals)	Superiors a 1.500 €	21,7	6,6	4,8
	De 901 a 1.500 €	45,7	23,7	22,2
	Inferiors a 901 €	32,5	69,7	73,0
	Total	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La diferència d'ingressos és significativa tant si la comparem per quartils com si ho fem per trams de salari. Les condicions laborals més precàries estan vinculades al grup d'immigrants, sobretot als i a les joves que van immigrar reagrupats/ades o amb la família, reforçant la idea inicialment plantejada del manteniment i fins i tot reforçament de la seva predominança en el segment secundari del mercat laboral. Comprovarem ara si les diferències salarials persisteixen un cop controlades per factors com el sexe, el nivell acadèmic, el nombre de mesos ocupat/ada (com a indicador de l'experiència laboral) i l'ocupació principal, i si la influència d'aquests factors explicatius és similar en els diferents grups contrastats (taules A7.4 i A7.5). És molt complex, de tota manera, controlar tots els elements que incideixen sobre els salaris i, per tant, cal anar amb molt de compte a l'hora de buscar les causes de les diferències en l'existència de pautes discriminatòries. Per exemple, l'ocupació principal l'abordem d'una forma molt agregada. Si poguéssim introduir un major nivell de detall en les ocupacions probablement les diferències es reduirien, però amb la mostra que estem treballant això no és aconsellable.

A la taula A7.5 de l'annex observem que, a mateix nivell educatiu, mesos d'experiència i categoria professional, en general els homes tenen salaris una mica superiors als de les dones. La magnitud (la importància) d'aquesta variable creix entre els/les joves arribats/ades en un procés migratori familiar. En canvi, en els casos en què les persones migren amb projecte propi, el sexe deixa de ser un motiu de diferenciació salarial¹⁷. Entre les persones joves autòctones pràcticament totes les variables obtenen coeficients significatius (model 1): com més alt és el nivell d'estudis, més alt és el salari percebut; com més alta és la posició professional, més elevat és el sou; com més temps d'experiència, millor pagada la persona treballadora. En canvi, entre les joves immigrants, el pes explicatiu d'aquestes variables desapareix i només el nombre de mesos treballat i la categoria professional més

17 Recordem que la no existència de significació pot ser conseqüència, principalment, que no hi hagi efectivament diferències rellevants, que la mostra no sigui suficient per provar l'efecte de determinada categoria o que l'heterogeneïtat dins de tal categoria sigui massa elevada.

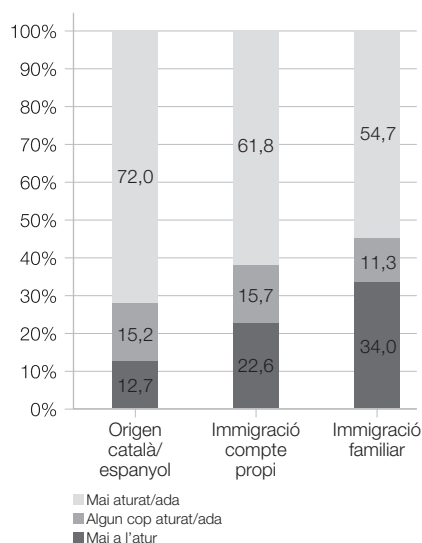
baixa són factors que conserven el seu caràcter explicatiu amb relació als ingressos; i, pel que fa a l'ocupació, el descens en els coeficients és molt considerable, indicant que els/les joves immigrants/ades cobren relativament bastant menys quan ocupen feines 'elementals'.

En el model 2 (taula A7.4) sorgeixen clarament les diferències segons lloc de naixement. Les persones joves equatorianes, seguides de les africanes i de les magribines són les que, a igualtat de sexe, nivell d'estudis i mesos d'experiència, tenen salaris inferiors, la qual cosa ens torna a fer reflexionar sobre el model dual comentat anteriorment, la posició que es reserva als i a les immigrants i l'existència de barreres que segreguen el mercat.

7.3.4. Atur

Fins ara hem fixat l'atenció bàsicament en el jovent ocupat. Quedaria analitzar la situació d'atur, que es pot considerar com la més precària de totes les situacions d'activitat. La il·lustració per a les experiències d'atur (gràfic 7.17) no afegeix gaire informació al que hem discutit fins ara. Els i les immigrants 'familiars' són qui amb menys freqüència afirmen no haver estat mai aturats/ades (55%), xifra que es redueix per al cas magribí a un 42%. En canvi, aquesta és la situació del 72% de les persones joves autòctones.

GRÀFIC 7.17. Relació amb l'atur segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

TAULA 7.5. Temps (mesos) a l'atur segons tipus d'immigració. Joves aturats/ades de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Mitjanes

Tipus de migració	Actualment a l'atur	Algun cop a l'atur	
	Durada	Durada (atur històric)	Proporció de temps aturat/ada sobre el total de temps actiu/iva
a. Origen català/espanyol	15,0	18,8	25,7
b. Immigració per compte propi	25,6	19,4	24,3
c. Immigració familiar	22,6	54,7	40,2
<i>Diferències significatives</i>	<i>a-b, a-c</i>		<i>a-c, b-c</i>

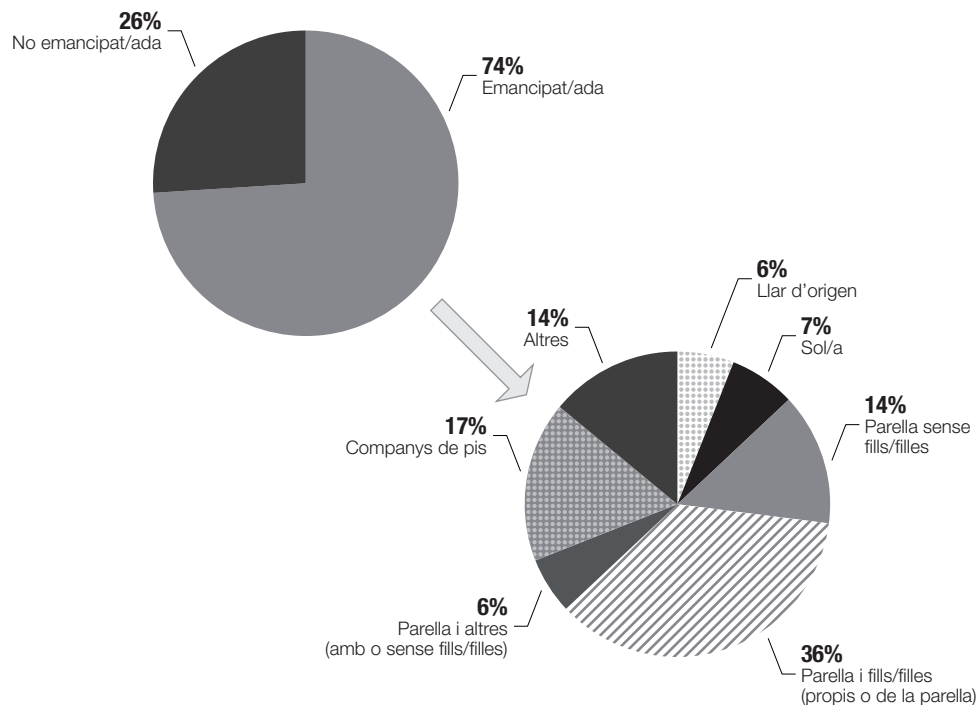
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si ens centrem en el jovent en situació d'atur i comparem la durada d'aquesta situació en el moment de l'entrevista (taula 7.5), trobem diferències significatives en les mitjanes quan comparem les persones d'origen català/espanyol amb aquelles d'origen immigrant. Entre els/les joves actualment a l'atur, són aquests últims els que es mantenen per més temps en aquesta situació, amb mitjanes al voltant dels dos anys, que es redueix a 15 mesos aproximadament entre les persones joves aturades catalanes. En canvi, pel que fa a la duració per a aquells que han estat algun cop a l'atur, les dades s'equilibren per a persones joves autòctones i immigrants per compte propi suggerint que, de les persones joves actualment a l'atur, són les d'origen estranger les que van perdre primer la feina (més mesos de mitjana en aquesta situació). Caldria preguntar-se si la present crisi econòmica els ha fet fora del mercat laboral en primer lloc.

7.4. Transició i pautes familiars

Els models de convivència de la població jove immigrada són certament més complexos que els del jovent autòcton. Així, per exemple, entre les persones joves no emancipades (situació d'una de cada quatre persones immigrades, aproximadament, gràfic 7.18) trobem pràcticament un 13% de situacions diverses (viure amb els pares, fills i altres familiars; pares, fills i coneguts; etc.) Aquesta diversificació d'alternatives s'observa també quan ens referim a les persones ja emancipades (gràfic 7.18, dreta), entre les quals un 17% viu amb companys de pis i un 14% viu en "altres situacions". La precarietat laboral que ja hem vist que caracteritza la població immigrant, així com els processos inicials d'assentament que afavoreixen estades més o menys temporals en habitatges compartits (sovint amb coneguts procedents del mateix país), expliquen en gran mesura les freqüències més elevades d'aquestes categories quan es comparen amb la població nascuda a l'Estat espanyol (amb un 5% de companys de pis i un 3% d'altres, entre els i les joves emancipats/ades).

GRÀFIC 7.18. Composició de la llar. Joves de 15 a 34 anys nascuts/ades a l'estranger. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

7.4.1. Calendari i vies d'emancipació

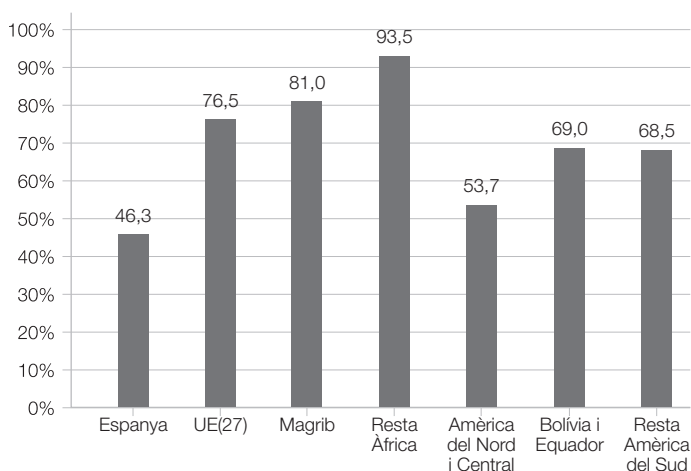
L'emigració, quan es tracta d'un projecte propi, pot accelerar o si més no coincidir amb la transició domiciliària i familiar. Si comparem, entre les persones emancipades, l'edat d'arribada a Catalunya i l'edat d'emancipació¹⁸, ens apropem a una mesura d'aquesta influència de l'emigració en el procés d'emancipació domiciliària. Així, un 24% de la població jove nascuda a l'exterior va arribar amb la mateixa edat que es va emancipar.

Tot i que l'emancipació sigui un esdeveniment reversible i, per tant, repetible, de la població estudiada només un 4,4% de les persones d'entre 15 i 34 anys nascuda a Catalunya afirma haver tornat a la llar d'origen, xifra que en el cas de les persones joves immigrades és del 2,7%.

¹⁸ No disposem de la data de la primera emigració des del país d'origen, ni tampoc de la data d'arribada a Espanya, però el nombre de casos amb trajectòries múltiples és normalment negligible (Miguel Luken *et al.*, 2011).

Lògicament, a banda de conjuntures específiques que poden retardar o avançar l'abandonament de la llar dels pares, l'emancipació des d'un punt de vista macro està íntimament lligada a l'estructura per edats de la població. Una població més envellida (dins dels marges per edat en què ens movem) tindrà una proporció més alta de persones que ja no viuen a la llar d'origen. En el cas concret de la població immigrada cal tenir en compte qüestions com la seva experiència de mobilitat (que si es fa de manera autònoma pot ser una via d'emancipació), les diferències culturals que estableixen diferents paràmetres a l'hora de realitzar aquest tipus de transició vital i els processos de reagrupació dels fills (que en cas que n'hi hagi disminuirien la proporció d'emancipats/ades). En aquest últim aspecte, també existeixen diferents estratègies pel que fa a l'emigració de la família i a la temporalitat dels fluxos segons origen. El gràfic 7.19 ens mostra el predomini de la categoria de persones joves emancipades entre les africanes, moltes de les quals són joves sense fills, i el mínim entre els i les joves d'Amèrica del Nord i Central.

GRÀFIC 7.19. Taxa d'emancipació segons lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys emancipats/ades. Catalunya, 2012. Percentatge

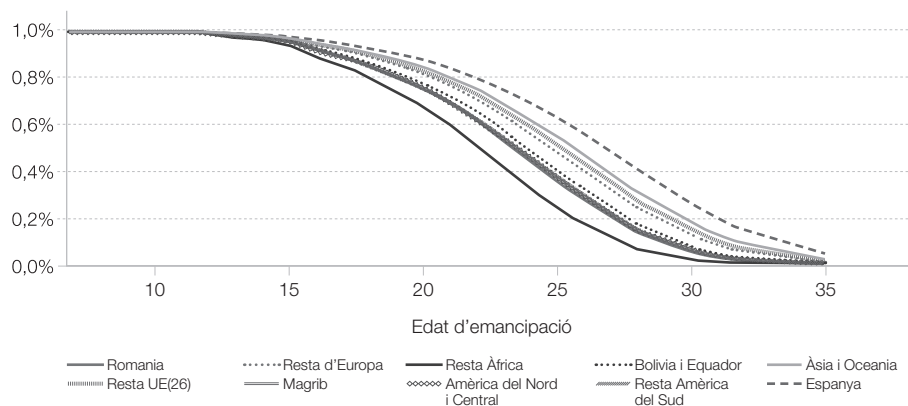

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El problema de l'efecte de l'estructura per edats queda resolt per la funció de supervivència (gràfic 7.20) que indica la proporció de joves per edat que encara no s'ha emancipat. Les persones joves nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat romanen més temps a la llar d'origen i són les africanes no magribines les que presenten una emancipació més primerenca. Als 23 anys la meitat de les persones joves nascudes a l'Àfrica subsahariana ja s'ha emancipat, edat que augmenta un any en el cas de les persones joves magribines. En canvi, hem de continuar pujant fins als 28 anys per trobar en aquesta situació la meitat de les persones joves nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Si en tots els col·lectius immigrants, als 27-28 anys, queda a casa només un 25%, als 30 anys hi queda encara un quart de les persones joves autòctones. La corba que segueix un comportament més

semblant a la de les persones joves autòctones és la corresponent a la de les llatinoamericanes no equatorianes ni bolivianes.

GRÀFIC 7.20. Proporció de joves no emancipats/ades segons lloc de naixement, per edat d'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

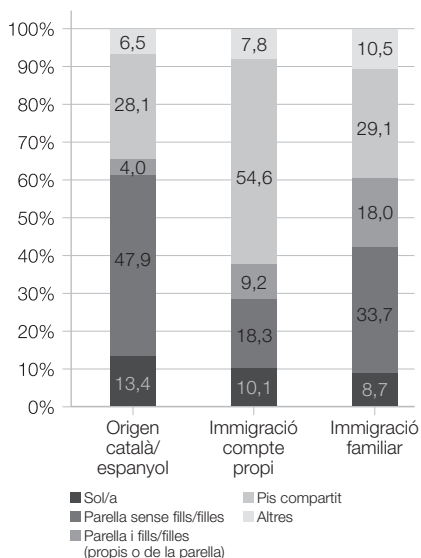

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A través d'uns models de Cox (taula A7.6) valorem la continuïtat de les diferències segons lloc de naixement un cop introduïm variables de control com el sexe, el nivell d'estudis més alt finalitzat (no estudiants) o en curs (estudiants) i la categoria socioeconòmica més alta dels pares. Les pautes observades en el gràfic anterior a penes varien: les persones joves africanes s'emancipen abans (sobretot les no magribines) i, a mateix nivell d'estudis, sexe i origen socioeconòmic, totes les procedències tendeixen a viure aquesta transició en edats més joves que les autòctones. Els homes allarguen la seva etapa a casa dels pares, per a totes les nacionalitats, així com les persones joves que tenen o estan realitzant estudis superiors, i les que provenen de famílies en què el nivell ocupacional més elevat dels pares és de mitjana qualificació. Aquests comportaments són generalitzables amb independència de la procedència geogràfica.

La disparitat de pautes és visible igualment quan analitzem la primera situació de convivència després d'abandonar la llar d'origen, o la via d'emancipació. L'associació migració - emancipació emergeix de nou en les xifres corresponents a pis compartit i 'altres' (opcions més complexes pel que fa a les relacions que viuen sota el mateix sostre), que són força més elevades entre joves immigrants/ades amb un projecte propi (gràfic 7.21). De fet, un 55% va utilitzar l'alternativa d'habitatge compartit com a primera situació de vida independent. Com hem mencionat abans, les etapes inicials a la societat receptora obliguen sovint a compartir pis amb persones en situació similar, amb amics i coneguts ('pis compartit') o amb familiars i coneguts en diferents variants ('altres'). Entre les persones joves nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat, la vida en parella sense fills constitueix el primer esglao 'natural' (48%), tant si és com a matrimoni o com a parella no casada.

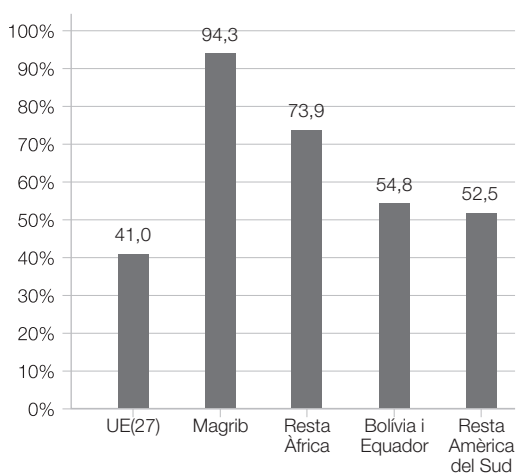
GRÀFIC 7.21. Via d'emancipació segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys emancipats/ades. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si l'experiència de la migració pot explicar en part les diferències anteriors, les variants culturals indicarien fins a quin punt viure en parella és sinònim d'estar casat/ada, segons lloc de naixement.

GRÀFIC 7.22. Població casada entre les persones que viuen en parella segons el lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En el jovent nascut a Catalunya o a la resta de l'Estat, el percentatge dels no casats/ades supera de fet al de casats/ades (57% i 41% respectivament), però entre la població immigrada la proporció de casats i casades augmenta fins al 66% (i, curiosament, el pes relatiu de separats/ades i de divorciats/ades també és superior: 4% front a l'1% de les persones joves autòctones). L'heterogeneïtat dins del col·lectiu immigrant és, en qualsevol cas, molt elevada, ja que el valor per a les persones joves europees comunitàries coincideix pràcticament amb el de les persones joves catalanes i, entre el jovent marroquí a Catalunya, els/les que conviuen en parella sense estar casats/ades no arriba al 6%.

7.4.2. Paternitat/maternitat i rols de gènere

Un 42,1% d'originaris d'altres països són pares/mares en el moment de l'entrevista, percentatge que es redueix al 15% entre la població jove nascuda a Catalunya o a la resta de l'Estat. A banda de l'efecte de l'estructura per edats en aquests valors generals, lògicament, si les transicions juvenils són més precoces en el cas de la població d'origen estranger, l'emancipació és més primerenca, així com el pas dels estudis al mercat laboral. Per tant, és d'esperar que igualment el jovent nascut a l'exterior avanci l'edat a la primera paternitat i maternitat amb relació a les pautes observades entre el jovent autòcton (taula 7.6). Aquest comportament diferencial, no obstant això, tendirà probablement a convergir entre la població nouvinguda més jove, arribada sense fills, que en un futur proper és probable que s'ajusti en certa mesura als comportaments i als calendaris propis de la societat receptora¹⁹.

TAULA 7.6. Edat a la primera maternitat/paternitat segons tipus d'immigració i lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys amb fills. Catalunya, 2012. Mitjanes (i desviacions típiques)²⁰

Sexe	Tipus de migració			Lloc de naixement			
	Origen espanyol	Immigració per compte propi	Immigració familiar	UE(27)	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica del Sud
Dones	27,4 (3,6)	22,9 (4,8)	21,8 (4,0)	25,9 (4,5)	22,9 (4,0)	21,0 (3,9)	21,0 (4,1)
Homes	28,0 (3,9)	24,8 (4,1)	24,3 (4,5)	25,4 (4,8)	26,5 (3,5)	25,2 (4,1)	24,0 (4,3)

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Els resultats són homogenis pel que fa a la relació entre gèneres: els homes són en general més grans que les dones quan tenen el primer fill, fet lògicament lligat a les edats a la nupcialitat. El salt entre ambdues edats és més visible en els magribins, per als quals l'edat dels homes s'apropa més a la pauta espanyola. Tanmateix, són els llatinoamericans (i les dones de la resta d'Àfrica) els/les que es converteixen abans en progenitors. A la UE tro-

19 Des de la demografia, Anna Cabré (1999) ho va demostrar en relació amb la immigració des de la resta d'Espanya. A altres països, Macisco (1968) o Coleman (1993) van trobar pautes similars, tot i que la velocitat dels processos podia variar segons procedències. Waldinger i Feliciano (2004) van arribar a conclusions semblants amb referència als nivells educatius.

20 Diferències significatives en cursiva.

bem, com hem comprovat abans quan les dades així ho han permès, una heterogeneïtat important (apuntada en la taula per unes desviacions típiques més altes). Les dinàmiques reproductives dels països membres de l'Europa de l'Est difereixen de la dels països occidentals (amb taxes de natalitat més elevades i edats a la primera maternitat/paternitat una mica inferiors)²¹.

Per estudiar els rols de gènere a la llar ens quedem només amb les respostes 'sempre o gairebé sempre jo' (a la qual donem puntuació 1) fins a 'sempre o gairebé sempre la meua parella' (a la qual donem puntuació 5)²² i no considerem les respostes que fan referència a l'ajuda per part d'una altra persona de la família o d'una persona remunerada (taula 7.7). Distingim les tasques tradicionalment associades a les dones (cuinar/comprar/netejar la llar/rentar la roba) de les associades als homes (gestions familiars/reparacions de la llar) i, finalment, deixem com a una categoria pròpia la de 'tenir cura dels nens'. Una puntuació baixa (entre 1 i 5, és a dir, més a prop de l'1) per a les dones indicaria que elles assumeixen molta de la càrrega de certes feines, si és alta en el cas dels homes la lectura seria la mateixa (les dones treballen més en aquest sentit).

TAULA 7.7. Rols de gènere en les feines de casa segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys que viuen en parella. Catalunya, 2012. Mitjanes (i desviacions típiques)

Tipus d'immigració	Rol de gènere					
	Rols 'femenins'		Rols 'masculins'		Tenir cura dels fills	
	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes
Origen català/espanyol	2,3 (0,8)	3,4 (0,7)	3,4 (1,0)	2,1 (0,9)	2,1 (0,9)	3,6 (0,7)
Immigració per compte propi	2,0 (0,8)	3,5 (0,9)	3,7 (1,1)	2,3 (0,9)	2,1 (1,0)	3,4 (1,2)
Immigració familiar	1,7 (0,7)	3,4 (1,0)	3,8 (1,0)	2,1 (0,9)	2,0 (0,9)	3,5 (1,3)
<i>Diferències significatives</i>	<i>a-b, a-c, b-c</i>		<i>a-c</i>			

La novetat, després d'uns apartats en què els contrastos immigrants - no immigrants han estat constants, és que en la distribució i en el repartiment de tasques domèstiques el jovent autòcton i el d'origen estranger no se separen gaire, sobretot pel que fa a tenir cura dels fills. És interessant ressaltar que les variacions rellevants que s'observen (diferències significatives) es localitzen des de la perspectiva de les dones i, en aquest sentit, les nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat presenten valors lleugerament més equitatius respecte a la participació dels homes (tot i que les mitjanes queden per sota del 3, que indicaria el punt d'equilibri). Els homes, en canvi, tenen percepcions similars sobre el seu paper a casa, coincidint tots en el seu protagonisme superior en el que hem anomenat 'rols masculins' i el de les dones en els 'femenins'. El grup de dones que més treballen a casa són les que van venir en un procés d'immigració vinculat a la família, probablement de reagrupació del marit, que va immigrar primer. A més, ja vam comprovar que era un grup

21 Les dades es poden consultar a Eurostat (<http://app.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>).

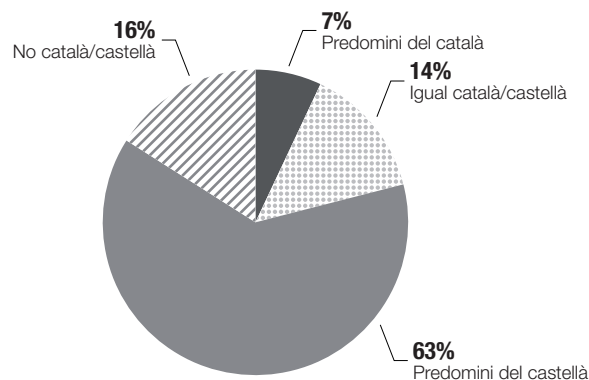
22 La resta de categories són: 2'els dos, però jo més habitualment', 3'ens ho repartim equitativament', 4'els dos, però la meua parella més habitualment'.

on la inactivitat i l'atur eren més freqüents. El seu perfil, per tant, que anem conformant, és el de dones amb un baix nivell formatiu en general, que no tenen activitat remunerada fora de la llar i que absorbeixen la càrrega principal de les feines domèstiques.

7.5. Ús de les diferents llengües

No ens estenem gaire en aquesta secció perquè ja ha estat suficientment estudiada al capítol 4 (Llengua) d'aquest volum. Tan sols volem assenyalar que l'ús del castellà és àmpliament majoritari entre la joventut d'origen immigrant (63%), xifra que està influenciada per la representació d'immigrants procedents de països de parla castellana (gràfic 7.23). El predomini del català, fortament lligat a la qüestió geogràfica (municipi de residència) i a la formació de parelles mixtes, es redueix a un 7% de la població jove nascuda a l'estranger. Tanmateix, és certament preocupant, de cara a la correcta integració social i laboral d'aquestes persones, el fet que gairebé un 17% no utilitzi mai el català ni el castellà en la seva comunicació. Aquest grup estaria constituït per persones amb una vida social reduïda a la comunitat ètnica o fins i tot a l'àmbit més estrictament domèstic.

GRÀFIC 7.23. Llengua/llengües d'ús habitual. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger. Catalunya, 2012. Percentatge

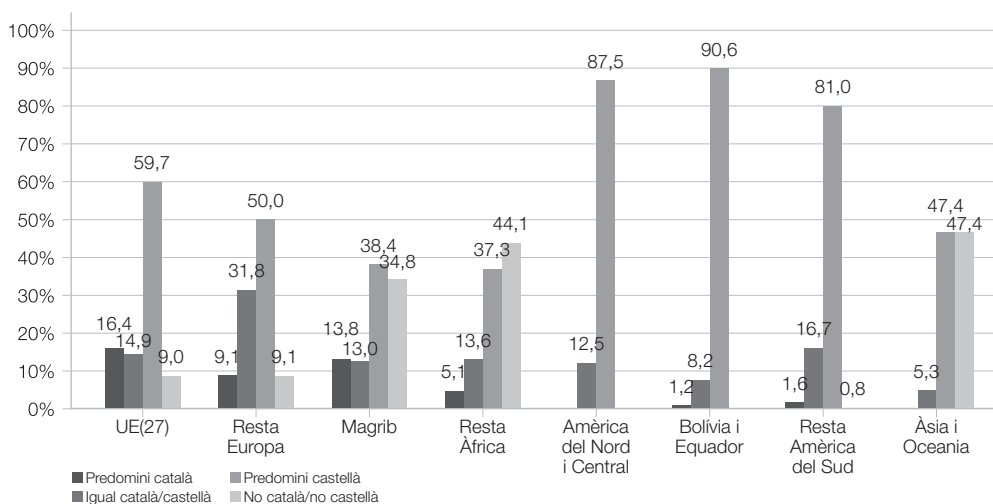

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El lloc de procedència i el predomini de l'ús del català estan fortament lligats (gràfic 7.24). Les persones joves nascudes a Amèrica llatina no fan servir pràcticament altra llengua que no sigui el castellà. Són persones que ja arriben amb un idioma, el castellà, amb el qual es poden comunicar perfectament i, depenent de les circumstàncies de cadascú (si estudien a Catalunya, si directament s'incorporen al mercat laboral, si les seves xarxes socials incorporen persones catalanoparlants, etc.), la possibilitat i necessitat d'aprendre i usar el català poden variar molt. Són les persones joves europees comunitàries les que més habitualment el fan servir (predomini del català: 16%), tot i que el castellà continua sent llengua d'aprenentatge prioritari, per als i les que han de familiaritzar-se amb una llengua

nova. Les persones joves magribines seguirien amb un 14% aproximadament. Val a dir que estem valorant les diferències d'ús i no de nivell lingüístic, tot i que seria de preveure una elevada correlació .

GRÀFIC 7.24. Llengua/llengües d'ús habitual segons la regió de naixement. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a l'estranger. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La immersió en el sistema educatiu català i en sectors laborals menys segmentats per nacionalitats afavoriria la utilització del català de manera més usual. En aquest sentit, el 16,7% de les persones joves sud-americanes no equatorianes ni bolivianes afirmen emprar igualment les dues llengües, percentatge que es redueix a la meitat per a bolivianes i equatorianes. El Colectivo IOÉ i Fernández (2010) observen, a partir d'una detallada anàlisi de l'*Enquesta Nacional d'Immigrants* (ENI), que en general les condicions de treball més precàries i les posicions menys qualificades segons estatus laboral (amb les quals podem esperar una proporció inferior de població autòctona i menys ús del català) corresponen, entre altres nacionalitats no llatinoamericanes (com marroquina, búlgara, romanesa, etc.), a la boliviana i l'equatoriana (la dominicana també), la qual cosa ajudaria a explicar els resultats anteriors: inferior interacció amb catalans d'aquestes persones que tenen el castellà, en la majoria de casos, com a llengua familiar d'origen.

7.6. Benestar i salut

Després de tot el que s'ha exposat anteriorment, s'espera que a l'hora de valorar el nivell de satisfacció amb relació a diferents aspectes, les persones joves immigrades i, en concret, les africanes (en situació més desfavorable en totes les facetes tractades) manifestin certa insatisfacció. La taula 7.8 mostra que tots els aspectes estan 'aprovat' per totes les

categories, entenent que una mitjana de 5 significaria 'ni satisfet/a, ni insatisfet/a'. Malgrat aquesta primera conclusió, no tots els aspectes es valoren igual, essent el treball el menys valorat. El moment històric que estem vivint, amb elevades taxes d'atur, salaris inferiors per a les mateixes feines i pitjors condicions per als treballadors, explica en part aquesta jerarquització de les valoracions que, de tota manera, són considerablement acceptables.

TAULA 7.8. Nivells de satisfacció en diferents àmbits segons el tipus d'immigració i el lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Mitjana. Escala de 0 (mínima satisfacció) a 10 (màxima satisfacció).

Categoria	Variable	Feina	Habitatge	Vida
Tipus d'immigració	a. Origen català/espanyol	7,4	8,1	8,0
	b. Immigració per compte propi	7,0	7,3	7,4
	c. Immigració familiar	6,7	7,4	7,7
	<i>Diferències significatives</i>	a-b,a-c	a-b,a-c	a-b, a-c, b-c
Lloc de naixement	Romania	7,4	7,7	7,8
	b. Resta de la UE (26)	6,2	7,8	7,8
	c. Resta d'Europa	7,3	8,0	7,7
	d. Magrib	7,0	6,6	7,0
	e. Resta d'Àfrica	5,7	6,8	6,4
	f. Amèrica del Nord i Central	8,1	8,5	8,3
	g. Bolívia i Equador	7,3	7,1	7,8
	h. Resta d'Amèrica del Sud	6,9	8,1	8,0
	i. Àsia i Oceania	5,9	7,2	7,6
	<i>Diferències significatives</i>	a-b, a-e, b-f, b-g, d-e, d-f, e-f, e-g, e-h, f-h	a-d, a-e, a-f, b-d, b-e, c-d, c-d, d-f, d-h, e-f, e-h, f-g, g-h, h-i	a-e, b-e, c-e, d-f, d-g, d-h, e-f, e-g, e-h, e-i

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Atenent a les diferències per tipus d'immigració, és curiós que les persones vingudes per immigració familiar no siguin les menys satisfetes amb la vida, superant les que objectivament (segons hem vist en les pàgines anteriors) semblaven en millors condicions relatives, les arribades per compte propi. Tot i les diferències intragrup que existeixen, els nivells sovint queden per sobre el notable. Per entendre aquestes xifres, s'ha de pensar que la valoració es realitza en termes relatius, prenent possiblement com a referència, no tant la situació dels altres a Catalunya com la que la persona vivia al país d'origen.

Si comparem per lloc d'origen, la correspondència amb els resultats en apartats precedents és més visible, sobretot pel que fa a les persones joves africanes, amb mitjanes inferiors de satisfacció. Per sota de les magribines, en relació amb la feina, no obstant això, se situen (a banda de les subsaharianes) les europees no comunitàries, les asiàtiques i les sud-americanes no equatorianes ni bolivianes. Per a aquest col·lectiu (magribí), l'habitatge és la qüestió amb la qual se senten menys satisfets. Unes condicions de major precarietat

pel que fa a l'habitatge explicaria aquesta diferència. Un cop més, les dades donarien suport a polítiques socials destinades a aquests col·lectius en situació més vulnerable (africans).

A continuació comparem les mitjanes de freqüència de consum o d'hàbits de risc, considerant l'escala següent: 1 mai o gairebé mai, 2 un cop/més o menys, 3 més d'un cop/més, 4 un cop/setmana, 5 més d'un cop/setmana, 6 cada dia.

Com mostra la taula 7.9, fumar tabac és la pràctica més corrent, sobretot perquè es tracta d'un hàbit que, per a una proporció important de joves que fuma, es converteix en diària. Juntament amb el fet d'emborratjar-se, són les dues activitats de risc més comunes, sigui la condició migratòria que sigui, els valors de qui contesta 'mai o gairebé mai' són els més reduïts. Malgrat això, les diferències percentuals entre persones joves autòctones i immigrants són significatives i si, per exemple, un 63,4% de joves d'origen espanyol estan en aquesta categoria, el percentatge augmenta fins a un 84,2% per als dos tipus de joves immigrants (gràfic 7.25).

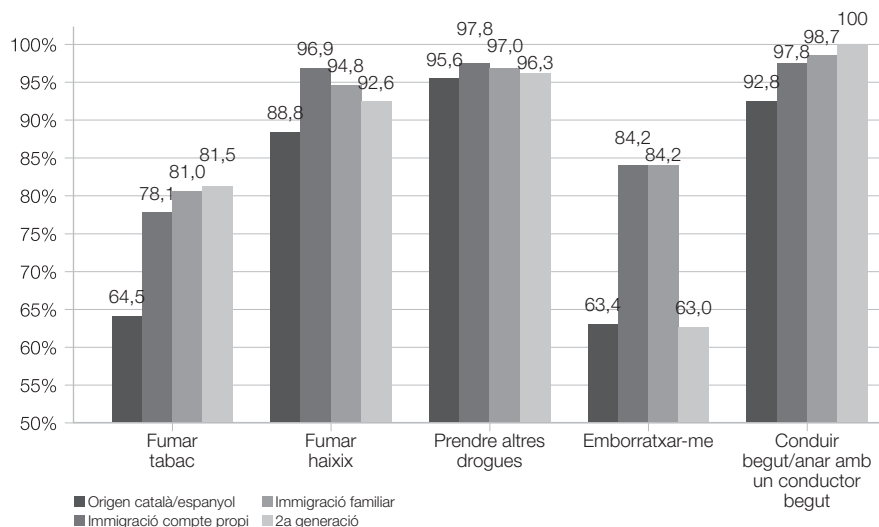
TAULA 7.9. Pràctiques de risc segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Mitjanes (i desviacions típiques)

Tipus d'immigració	Fumar tabac	Fumar haixix	Prendre altres drogues	Emborratjar-se	Conduir havent begut - anar amb un conductor/a que ha begut
a. Origen català/espanyol	2,7 (2,3)	1,3 (1,0)	1,1 (0,5)	1,6 (0,9)	1,1 (0,4)
b. Immigració per compte propi	2,0 (2,0)	1,1 (0,5)	1,0 (0,1)	1,2 (0,6)	1,0 (0,2)
c. Immigració familiar	1,8 (1,8)	1,2 (0,8)	1,0 (0,3)	1,2 (0,6)	1,0 (0,2)
<i>Diferències significatives</i>	<i>a-b, a-c</i>	<i>a-b, a-c</i>	<i>a-b</i>	<i>a-b, a-c</i>	<i>a-b, a-c</i>

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquesta representació més elevada en la categoria d'absència de consum s'observa en totes les pràctiques considerades, amb diferències no significatives entre els dos col·lectius immigrants però significatives pel que fa a la població nascuda a Catalunya o a la resta d'Espanya. En les seves actituds vers el risc, podríem afirmar, a la vista dels resultats, que la població d'origen estranger mostra un comportament més saludable.

GRÀFIC 7.25. Mai o gairebé mai realitza l'activitat segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

7.7. Implicació i participació política

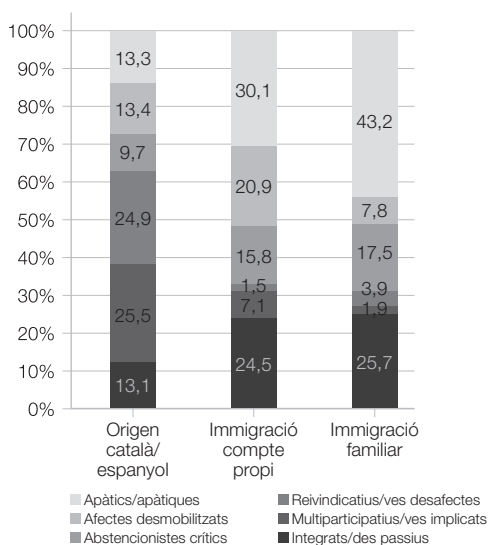
En aquesta secció analitzarem la implicació i la participació política de la població nascuda a l'estranger. Ho farem a partir de la distribució d'aquesta població en els diferents grups resultants de la tipologia ja presentada al capítol de Participació i política²³. Hem de tenir en compte que una majoria de joves immigrants/ades ha estat exclosa de la tipologia perquè no van poder votar perquè no tenien la nacionalitat (majoria de casos) o no tenien l'edat mínima per fer-ho. Només al voltant del 12% d'aquesta població va poder exercir el dret a vot l'any 2010.

La disparitat en la distribució segons el tipus d'immigració (compte propi o familiar/reagrupació) en comparació amb els i les joves d'origen espanyol és evident i en part es veu explicada pel que hem comentat de la possibilitat o no de participació en les últimes eleccions (gràfic 7.26). Malgrat això, es poden destacar resultats interessants. Així, el grup d'apàtics/apàtiques aglutina prop de la meitat de la població jove immigrada en un procés d'arrossegament o de reagrupació familiar (43%) que, recordem, eren sobretot dones i els/les

²³ Al capítol 1 (Participació i política) d'aquest volum s'ha elaborat una tipologia que permet classificar el conjunt de les persones joves segons les seves actituds d'implicació política i sobre les seves pràctiques participatives. La tipologia està formada per sis grups: els integrats/des passius són els i les joves que tendeixen a mostrar una alta confiança en el sistema institucional; els multiparticipatius implicats són els i les que es mostren més implicats i participatius en qüestions polítiques i socials; entre els i les reivindicatius desafectes hi ha joves que són molt participatius en formes de protesta tot i que també participen activament en les eleccions; el que caracteritza els i les abstencionistes crítics és que no participen a les eleccions i que tenen actituds de desafecció política però es mostren actius en formes de protesta; entre els afectes desmobilitzats les variables de participació mostren nivells molt baixos però molts i moltes manifesten sentir-se propers a algun partit polític; finalment, entre els joves apàtics trobem nivells molt baixos de participació i vinculació amb la política. Pot veure's informació detallada de la tipologia al capítol 1.

més joves (aquests últims, la majoria, exclosos i excloses per limitació d'edat). És el grup que, en termes d'integració, sembla en pitjors condicions, com hem anat comprovant en estudiar les transicions en apartats anteriors. Independentment de si han pogut votar o no, en un alt percentatge són persones no interessades per l'àmbit polític, no reivindicatives i no participatives en entitats socials. Aquest col·lectiu representa el 30% de les persones joves immigrades per compte propi, encara lluny de la proporció molt més minsa que sorgeix entre les persones joves nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Aquesta actitud passiva es manté en la següent categoria amb més pes (integrats/ades passius) però ara va acompanyada de l'acceptació del sistema institucional.

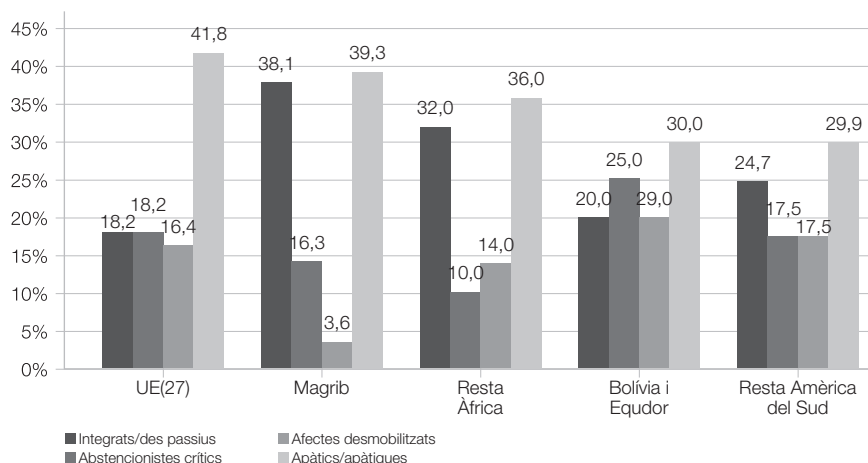
GRÀFIC 7.26. Tipologia d'implicació i participació política segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La superior proporció d'afectes desmobilitzats entre els/les immigrants per compte propi (21%) s'explicaria, en part, per la impossibilitat de votar de la majoria d'aquesta població nascuda a l'exterior, ja que la característica principal d'aquest grup és que, tot i sentint-se propers/propres a algun partit polític, tenen una participació electoral molt baixa. El que és interessant és que la seva participació és molt discreta no tan sols amb referència a la seva capacitat/desig de votar o no, sinó també en altres esferes en què la seva participació no estaria condicionada per la nacionalitat. Per exemple, participen poc en recollides de firmes de peticions, manifestacions, entitats socials, etc. La contraposició la trobaríem en els/les abstenionistes crítics, que són actius/actives en iniciatives de protesta i estan sovint interessats/ades per la política però, per les raons explicades, no voten. Si poguessin votar és possible que, malgrat la seva manca de confiança en general en els partits polítics, molts i moltes abstenionistes 'forçats/ades' passessin al col·lectiu més reivindicatiu, en què trobem aproximadament un/a de cada quatre nacionals.

GRÀFIC 7.27. Tipologia d'implicació i participació política segons el lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

També existeixen diferències en la tipologia segons el lloc de naixement (gràfic 7.27). Quan comparem els grups a partir de les regions principals de naixement, la representativitat del grup més actiu desapareix (n'hi ha molts pocs casos), així com la de reivindicatius/ives desafectes. Curiosament, són els i les joves de l'Europa comunitària els més apàtics/ques, seguit pel col·lectiu magribí i, a poca distància, el de la resta d'Àfrica. El que distingeix aquests orígens és la distribució en les altres categories. Les persones joves africanes, fonamentalment les marroquines, polaritzen el seu comportament en els dos grups més passius, l'un amb confiança en les institucions, l'altre més allunyat encara de qualsevol interès polític (38%-39% respectivament).

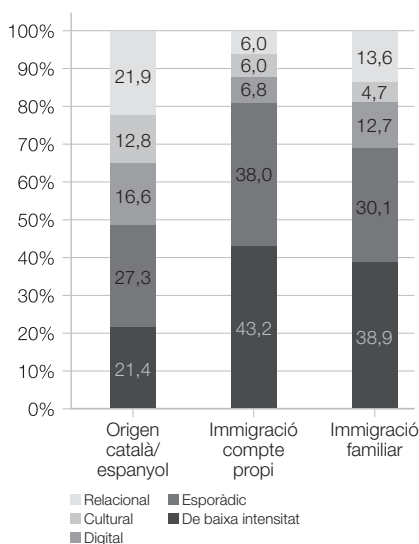
En canvi, el repartiment entre les persones joves llatinoamericanes (en què ara, en contrast amb el que hem trobat en apartats precedents, els/les joves procedents d'Equador i Bolívia no dissenteixen gaire de la resta d'Amèrica del Sud) és molt més equilibrat, mostrant una participació superior malgrat la impossibilitat d'una àmplia proporció de participar en les eleccions. Caldria preguntar-se si el domini d'una de les llengües oficials afavoreix aquesta inclinació més freqüent a la intervenció i a la implicació polítiques. Per la raó que sigui, i segons les perspectives analitzades fins aquí, cal fer una atenció especial al grup africà, perquè es tracta del jovent que té més necessitat dels recursos que els podrien facilitar els diferents agents socials.

7.8. Cultura i oci

Respecte a l'oci, utilitzarem la mateixa estratègia que en la secció anterior: observarem la posició de la població nascuda a l'estranger a partir de la tipologia d'activitats d'oci

presentada al capítol de Cultura i oci²⁴. Al gràfic 7.28 es veu com els/les joves d'origen estranger, en comparació amb els/les d'origen català o espanyol, fan menys activitats d'oci (proporcions més elevades en oci de baixa intensitat) i, quan ho fan de forma esporàdica, es concentra sobretot a anar amb amics i família, fer excursions, assistir a actes religiosos o utilitzar Internet. La representació superior en les altres opcions per a la categoria d'immigració familiar correspondria a la concentració dels més joves en aquest grup, és a dir, estaria en part explicada per l'estructura per edats d'aquest col·lectiu.

GRÀFIC 7.28. Tipologia d'activitats d'oci segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

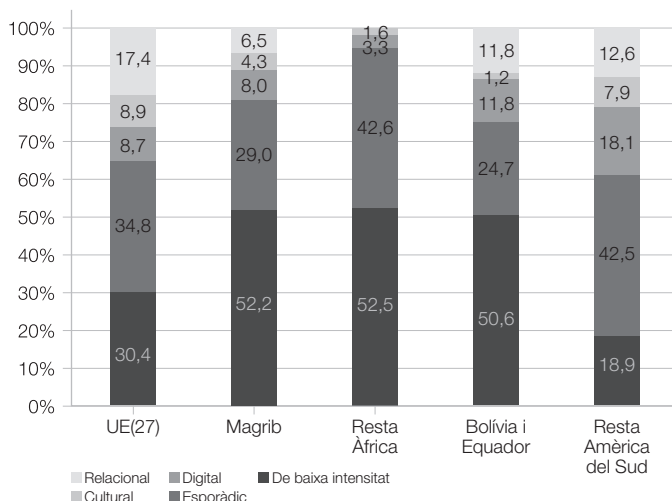

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si fixem la mirada en els contrastes per lloc d'origen (gràfic 7.29), són les persones joves africanes no magribines les que novament sobresurten per la seva posició més marginal, ara en el sentit que la seva participació en les categories d'oci més actiu és residual (entre l'oci de baixa intensitat i l'esporàdic s'aglutinen el 95%). Amb comportaments més propers al jovent autòcton es troben les persones joves immigrants de la UE (entre les quals, recordem, les romaneses constitueixen la primera nacionalitat) i, amb pràctiques d'oci més variades, les persones joves llatinoamericanes no bolivianes ni equatorianes (aquestes últimes més properes a les magribines).

²⁴ Al capítol de Cultura i oci d'aquest volum s'ha elaborat una tipologia que permet classificar el conjunt de les persones joves segons les seves activitats durant el temps de lleure. La tipologia està formada per cinc grups: el primer grup el formen joves que practiquen un oci relacional (anar a la discoteca, fer esport, sortir de nit, anar a concerts de música moderna, estudiar, quedar amb els amics, xatejar, participar en xarxes socials i descarregar-se films i música d'Internet). El segon grup es caracteritza per pràcticament fer de tot, encara que destaca per la intensitat amb què realitza activitats d'oci cultural. El tercer grup també pràcticament fa de tot, excepte les activitats culturals, i destaca per les activitats d'oci digital. El quart grup (oci esporàdic) fa alguna activitat d'oci a casa i quan surt ho fa per viatjar, fer excursions, anar a actes religiosos o quedar amb els amics. I el cinquè grup es caracteritza per realitzar amb molta poca freqüència aquest tipus d'activitats d'oci. Pot veure's informació detallada de la tipologia al capítol 2.

GRÀFIC 7.29. Tipologia d'activitats d'oci segons el tipus d'immigració. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

7.9. Ajuts rebuts per la població jove d'origen estranger

En el discurs popular és habitual sentir que les persones immigrades reben tots els ajuts, que les nacionals al final són menys destinatàries dels diferents programes i de les iniciatives de l'Administració pública. Des de la producció més acadèmica, no obstant això, s'ha fet palès que molt sovint la informació sobre aquests serveis no arriba als usuaris als que hauria d'arribar i s'han discutit els problemes que pot ocasionar aquesta manca d'eficàcia: la llengua de comunicació, els espais físics on es fa circular la informació, etc. (Alarcón, 2010, Miguel *et al.*, 2007). A més, és a través de les xarxes personals on aquest tipus d'informació es traspasa de forma més fluida. Les dades de l'EJC de 2012 evidencien que el problema continua vigent, que en general la població immigrada només fa servir els programes i els ajuts més coneguts per la majoria: les prestacions d'atur o les ajudes per fills. L'EJC12 pregunta per molts tipus de programes (fins a 37) i hem sumat un punt per a cadascun dels que s'han utilitzat. Veiem com, en general, excepte per al cas de les persones autòctones, l'ús que en fan les persones joves immigrades no supera la mitjana de 5 en cap de les procedències, dada que indica la manca d'ús dels programes i dels serveis públics disponibles. La variabilitat en les respostes (desviacions típiques) apunta que la gent que rep informació sobre algun programa o ajut l'utilitza i, freqüentment, n'utilitza més d'un. És a dir, hi ha un sector ampli de jovent que no està assabentat de la quantitat d'iniciatives públiques destinades a millorar la seva qualitat de vida en molts aspectes diferents. Els valors més alts per als llatinoamericans podrien explicar-se perquè la barrera lingüística és inexistent o, com a mínim (informació en català), inferior (taula 7.10).

TAULA 7.10. Nombre de programes que s'han utilitzat segons el tipus d'immigració i el lloc de naixement. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Mitjanes

Tipus d'immigració	Mitjana (desviació típica)
Origen català/espanyol	5,6 (2,8)
Immigració per compte propi	2,8 (2,4)
Immigració familiar	3,6 (2,5)
<i>Diferències significatives</i>	<i>totes</i>
Regió de naixement	Mitjana (desviació típica)
a. Romania	2,5 (1,7)
b. Resta de la UE (26)	3,5 (2,4)
c. Resta d'Europa	3,1 (2,3)
d. Magrib	2,9 (2,1)
e. Resta d'Àfrica	2,3 (1,9)
f. Amèrica del Nord i Central	2,9 (2,5)
g. Bolívia i Equador	4,2 (2,6)
h. Resta d'Amèrica del Sud	4,1 (2,9)
i. Àsia i Oceania	1,7 (2,0)
<i>Diferències significatives</i>	<i>a-g, a-h, b-e, b-i, d-g, d-h, d-i, e-g, e-h, f-g, f-h, g-i, h-i</i>

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

De fet, és en els ajuts relacionats amb els fills i amb la feina quan les diferències amb el jovent nascut a Catalunya i a la resta d'Espanya desapareixen (taula 7.11) i en assumptes com oci, salut o estudis les variacions són més pronunciades. Per últim, és interessant destacar que només un 13% de la població jove d'origen estranger ha fet ús d'algun programa dels que específicament estan dirigits a aquest públic. Considerem necessari, en conseqüència, reorientar la divulgació d'aquestes iniciatives per tal que els esforços redundin en un efecte positiu més generalitzat en la població objectiu.

TAULA 7.11. Nombre de programes que s'han utilitzat segons el tipus d'immigració, per àmbit del programa. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Mitjana (desviació típica)

Tipus d'immigració	Àmbit del programa					
	Estudis	Treball	Habitatge	Salut	Cultura/oci	Fills
Origen català/espanyol	0,5 (0,7)	1,2 (1,4)	0,4 (0,7)	0,8 (1,2)	2,3 (1,3)	0,2 (0,5)
Immigració per compte propi	0,1 (0,4)	1,2 (1,3)	0,2 (0,5)	0,2 (0,7)	0,6 (0,8)	0,2 (0,6)
Immigració familiar	0,3 (0,6)	1,0 (1,3)	0,1 (0,4)	0,5 (1,0)	1,0 (1,1)	0,4 (0,7)
<i>Diferències significatives</i>	<i>a-b, a-c, b-c</i>	<i>a-c</i>	<i>a-b, a-c</i>	<i>a-b, a-c, b-c</i>	<i>a-b, a-c, b-c</i>	<i>a-c, b-c</i>

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

7.10. Conclusions

La plena i satisfactòria transició a la vida adulta no es pot realitzar si les condicions del mercat de l'habitatge, i sobretot les del mercat laboral, no permeten que el/la jove pugui iniciar una vida independent i autònoma. La situació actual no afavoreix en molts casos una transició fluida i es produeixen situacions de retorn i d'allargament de les diferents transicions. S'allarga el període d'estudis i s'allarga, en principi, l'estada a la llar d'origen. No obstant això, que pot ser considerat com l'escenari producte d'una conjuntura generalitzada avui en dia per al jovent català, existeixen diferències sistemàtiques i força pronunciades entre els diferents col·lectius de joves. En concret, entre persones immigrades des de l'estranger i entre persones nascudes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Aquestes diferències, persistents i destacades, demostren que el procés d'integració de les persones vingudes de l'exterior no s'està produint com caldria.

En general, per a la població jove nascuda a l'exterior, l'experiència emigratòria comporta una barrera als estudis, perquè es produeix un trencament de la trajectòria educativa al país d'origen o perquè l'adaptació al nou sistema implica uns costos i uns esforços importants. Així, la mobilitat ascendent en qüestió d'estudis s'observa amb més freqüència entre el jovent autòcton, qüestió relacionada amb el major temps dedicat a la formació. Entre els/les immigrants que ja no estudien, els/les que van realitzar tota la seva trajectòria educativa al país d'origen són els/les que en proporció més elevada han superat el nivell educatiu dels progenitors. Ara bé, la immigració estrangera a Catalunya és relativament recent i molts i moltes joves encara estan estudiant: si afegim aquests joves a les anàlisis, comprovem que les trajectòries de l'alumnat que ha realitzat o realitza com a mínim part dels seus estudis a Catalunya es dilaten en relació amb els que les van finalitzar al seu país.

La relació amb l'activitat del jovent estranger no afegeix cap indicatiu que els posicioni en condicions d'igualtat en relació amb el jovent nascut a Catalunya. Aproximadament un/a de cada cinc es troba a l'atur (8% entre les persones joves autòctones), estan força sobre-representats en les ocupacions elementals, amb contractes temporals en major proporció i amb una sensació de sobrequalificació subjectiva més estesa. Els salaris (a igualtat de condicions en temps d'experiència i tipus d'ocupació) també són inferiors i han patit una freqüent mobilitat laboral descendent (40%). Per contra, no hi ha coherència entre aquests resultats i l'ús que fan dels programes i ajuts públics, dels que en termes globals s'aprofita més el jovent autòcton.

El col·lectiu jove d'origen immigrant també s'emancipa abans (sovint coincidint amb el procés emigratori) i aquesta emancipació no pren, com a via prioritària, la de la convivència en parella sense fills (situació molt més freqüent entre les persones joves autòctones). En el cas del jovent d'origen estranger, compartir pis amb amics i coneguts, o fins i tot amb familiars i no familiars (presumiblement la majoria connacionals), constitueix una primera opció d'emancipació. Aproximadament, un/a de cada tres immigrants viu en aquestes circumstàncies, la qual cosa no impedeix que la proporció de casats i casades sigui superior. Arribat el moment de la primera maternitat/paternitat, els/les joves d'origen estranger l'experimenten a edats més primerenques.

Pel que fa a altres aspectes de la vida, no es tracta d'un col·lectiu (l'immigrant) especialment actiu en l'àmbit polític, ni dedica gaire espai a l'oci (que queda relegat a l'entorn més privat), ni mostra pràctiques de risc per sobre dels nadius. Aquest perfil menys actiu en aquestes facetes de la socialització pot estar condicionat (o explicat) en part pel seu escàs ús del català com a llengua habitual. Els seus nivells de satisfacció amb la feina, l'habitatge i la vida en general queden per sota dels nacionals, tot i que els valors mai no baixen de l' 'aprovat'.

El jovent immigrant, per tant, se situa en una posició considerablement més fràgil. Entre les persones joves arribades amb projecte propi i les que ho van fer en un context d'emigració més familiar, són aquestes darreres (en general, la parella i fills/filles dels homes que van tenir la iniciativa del desplaçament) les que pateixen una superior vulnerabilitat: una major mobilitat descendent en qüestió d'estudis i una més acusada precarietat laboral segons diversos indicadors (taxa d'atur present i passada, contractes temporals, ocupacions elementals i sobrequalificació). En el pla més privat, trobem que, sempre en comparació amb els immigrants per compte propi i (a més distància) dels/de les joves d'origen espanyol, les diferències de gènere són més pronunciades a casa (elles s'encarreguen més de les tasques domèstiques), realitzen activitats d'oci molt limitades (tot i que els més joves de la categoria s'apropen una mica més als comportaments dels autòctons) i mínimes pràctiques de risc. Malgrat aquest escenari, el grau de satisfacció amb l'habitatge i amb la vida en general és lleugerament superior que per als immigrants per compte propi, entre els quals també es veuen més representats els i les que no estan conformes amb el nivell d'estudis assolit.

Finalment, respecte a la procedència geogràfica, el grup de joves immigrants tampoc no pot ser entès com un tot homogeni. En les dades analitzades hem detectat una gradació en les posicions observades: els ciutadans procedents de l'EU27, d'Amèrica del Nord i Central i d'Amèrica del Sud (Equador i Bolívia exclosos) es diferencien de la resta d'immigrants per una millor posició relativa. En concret, les persones joves africanes abandonen abans els estudis i la seva participació política és residual. Les magribines, en particular, destaquen pel percentatge d'aturats/ades més elevat i per una elevada mobilitat laboral descendent (un/a de cada dues). Les subsaharianes, en canvi, sobresurten pel seu pes en les ocupacions més elementals, i són les que s'emancipen abans i les que gaudeixen menys de les activitats d'oci analitzades. La major vulnerabilitat d'aquest subcol·lectiu es veu reflectida en les seves mitjanes de satisfacció, inferiors a les de la resta de col·lectius (sobretot pel que fa a la vida en general i pel que fa a la feina entre les persones joves subsaharianes, i amb l'habitatge, cas de les magribines). L'únic aspecte que denota cert grau d'integració per sobre de la resta de procedències la trobem en l'ús del català, en què les persones joves magribines ocupen la segona posició entre els i les immigrants.

Entre les persones joves llatinoamericanes, i fins on hem pogut detallar, també existeixen diferències internes. Les equatorianes i les bolivianes manifesten pautes a cavall entre les de la resta de llatinoamericanes (en situacions més afavorides en general) i les africanes. Els aspectes sobre els quals es troben més properes a les primeres són els de participació i oci (més actives que les africanes), la superior freqüència d'insatisfacció amb el nivell

d'estudis aconseguit o la superior utilització d'ajuts públics (tot i que sempre per sota del jovent autòcton). Malgrat aquests elements de coincidència, les persones joves llatinoamericanes no equatorianes – no bolivianes estan una mica més properes a les nascudes a Catalunya o a la resta d'Espanya en el calendari d'emancipació o (discretament) en l'ús de les llengües oficials. En definitiva, els col·lectius que requeririen una major atenció per part dels agents socials per tal de millorar la seva inserció en tots els àmbits a Catalunya i una satisfactòria transició a la vida adulta són els africans, entre els quals els subsaharians manifesten una sobrerrepresentació sistemàtica en les categories inferiors.

Tal i com suggeríem a la introducció, la crisi econòmica ha aguditzat les diferències entre jovent autòcton i immigrant, de tal manera que la situació de precarietat del col·lectiu d'origen estranger s'ha incrementat (l'atur constitueix un clar exemple d'aquesta evolució a velocitats dispars). La integració, en aquest context socioeconòmic de vulnerabilitat, es converteix en un repte difícil que, segons les dades mostrades, encara és lluny d'aconseguir-se. Opinem, per tant, que cal treballar en el sentit de la inserció laboral, però també per fer factible una estructura educativa que permeti les segones oportunitats (que animi joves que van deixar de formar-se i que es troben a l'atur a reprendre els estudis) i que permeti una correcta immersió lingüística. Per altra banda, seria aconsellable revisar dissenys de divulgació de la informació sobre ajuts disponibles amb l'objectiu que arribi efectivament a les persones joves destinatàries més necessitades. Intervenir i prevenir, en definitiva, per millorar aquest panorama tan poc encoratjador.

Bibliografia

ALARCÓN, A. (2010). *Joves d'origen immigrant a Catalunya. Necessitats i demandes. Una aproximació sociològica*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

ARANGO, J. (2004). "La inmigración en España a comienzos del s. XXI". A: J. LEAL, *Informe sobre la situación demográfica en España*. Fundación Fernando Abril Martorell.

CABRÉ, A. (1999). *El sistema català de reproducció*. Barcelona: Editorial Proa, p. 304.

CACHÓN, L. (2005). "Inmigrantes jóvenes en España". A: A. LÓPEZ; L. CACHÓN y D. COMAS, *Informe Juventud en España 2004*. Madrid: Instituto de la Juventud de España, p. 697-799.

CARRASCO, C. i RIESCO, A. (2011). *La trayectoria de inserción laboral de los jóvenes inmigrantes*. Papers, núm. 96(1), p. 189-203.

COLECTIVO IOE i FERNÁNDEZ, M. (2010). *Encuesta Nacional de Inmigrantes 2007: el mercado de trabajo y las redes sociales de inmigrantes*. Madrid: Ministerio de Trabajo e Inmigración.

COLEMAN, D. (1993). "Los indicadores demográficos de la integración". A: G. TAPINOS (ed.). *Inmigración e integración en Europa*. Barcelona: Fundación Paulino Torras Domènech, p. 35-88.

GARCÍA-MONTALVO, J. et al. (2011). *Crisis económica e inserción laboral de los jóvenes: Valencia*. Observatorio de Inserción Laboral de los Jóvenes (IVIE).

GARRELL, D. (2009). *Situación laboral de la población extranjera en Cataluña*. Barcelona: CERES (Centre d'Estudis i Recerca Sindicals).

GIL, E. (2009). "Trayectorias y Transiciones. ¿Qué Rumbos?" A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 87.

GORDON, M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origin*. New York: Oxford University Press.

GUALDA, E. i RUIZ, M. (2004). "Migración femenina de Europa del Este y mercado de trabajo agrícola en la provincia de Huelva, España". A: *Revista de Migraciones Internacionales*, núm. 7, p. 36-65.

LÓPEZ, D. (2011). "Educación e inmigración en Cataluña: un estado de la cuestión." A: *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 57(3), p. 551-562.

MACISCO, J. J. (1968). "Assimilation of the Puerto Ricans on the mainland: a sociodemographic approach". A: *International Migration Review*, núm. 2(2), p. 21-39.

MALGESINI, G. i GIMÉNEZ, C. (2000). *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad*. Madrid: La Cueva del Oso.

MIGUEL, V. DE; SOLANA, M., PASCUAL, À. (2007). *Redes sociales de apoyo. La inserción de la población extranjera*. Bilbao: Fundación BBVA.

MIGUEL, V. DE; SOLANA, M.; PASCUAL, À. (2011). "La trayectoria migratoria internacional de la población inmigrada en España: la incidencia de las redes familiares y otras características sociodemográficas". A: *Scripta Nova*, XV, 357.

Ministerio de Educación (2011). *Panorama de la educación. Indicadores de la OCDE 2011. Informe español*. Ministerio de Educación: Madrid

MIRET, P.; SALVADÓ, A.; SERRACANT, P. I SOLER, R. (2008). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

MIRET, P. i VIDAL, E. (2007). "Temporalidad en los contratos de los jóvenes inmigrantes en España." A: *Papers de Demografia*, núm. 313, p. 14.

MORENO, A. (coord.) (2012). *La transición de los jóvenes a la vida adulta. Crisis económica y emancipación tardía*. Barcelona: Obra Social 'La Caixa', colección Estudios Sociales, núm. 34.

OSO, L. i PARELLA, S. (2012). "Inmigración, género y Mercado de trabajo: una panorámica de la investigación sobre la inserción laboral de las mujeres inmigrantes en España". A: *Cuadernos de Relaciones Laborales*, vol. 30, núm. 1 (2012), p. 11-44.

PARELLA, S. (2008). "Desigualdades de género. Jóvenes inmigrantes". A: *Informe de Juventud 2008*. Madrid: Instituto de la Juventud, tomo 5.

PORTES, A. i ZHOU, M. (1993). "The New Second Generation: Segmented Assimilation and its Variants". A: *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, núm. 530, p. 74-96.

PORTES, A. i RUMBAUT, R. G. (2001). *Legacies: the Story of the Immigrant Second Generation*. Nova York: Russell Sage Foundation.

RODRÍGUEZ, D. (2006). "Mixed marriages and transnational families in the intercultural context: a case study of African-Spanish couples in Catalonia". A: *Journal of Ethnic and Migration Studies*, núm. 32, p. 403-433.

SERRA, C. (2010). "Política a ciegas. Déficit de atención en el seguimiento de las trayectorias académicas del alumnado inmigrante en el paso de los estudios obligatorios a los postobligatorios". A: *Familias, niños, niñas y jóvenes migrantes. Rompiendo estereotipos*. Madrid: IEPALA editorial, p. 139-147.

WALDINGER, R. i FELICIANO, C. (2004). "Will the second generation experience 'downward assimilation'? Segmented assimilation reassessed". A: *Ethnic and Racial Studies*, núm. 27(3), p. 376-402.

8. ORÍGENS DE CLASSE, EDUCACIÓ I MOBILITAT SOCIAL

Ascens i descens social de les persones joves en el context de crisi

Xavier Martínez i Celorrio i Antoni Marín i Saldo

8.1. Introducció

La desigualtat socioeconòmica i cultural en els orígens familiars implica una desigualtat de recursos, d'aspiracions i de possibilitats de partida que condicionen les trajectòries vitals de les persones joves a Catalunya. En el capítol 4 del Volum 1 d'aquest informe, dedicat a l'Educació, es torna a constatar la desigualtat de resultats educatius segons la categoria ocupacional i el nivell d'estudis del pare o la mare. Entre els fills i les filles de progenitors amb ocupacions directives i gerencials, el 20% de joves de 16 a 34 anys ha arribat a un màxim d'educació bàsica (ESO/EGB) mentre que entre els fills i filles de progenitors ocupats en les categories més elementals, aquesta taxa de pobresa formativa suposa un 52%. Amb relació a l'abandonament dels estudis, l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 torna a confirmar un patró constant de reproducció de la desigualtat: com més alta és la categoria socioeconòmica del pare o la mare, més continuïtat educativa, i a la inversa.

En el capítol 5 del Volum 1 del present informe, dedicat al Treball, també s'ha corroborat el pes determinant de les desigualtats per llar d'origen que comporten major taxa d'atur, pitjors condicions laborals i salaris juvenils més baixos com més baixos siguin els estrats socioeconòmics de procedència. Al capítol 7 del Volum 1, dedicat als Ingressos, també es constata que la taxa de pobresa dels joves i de les joves de 15 a 34 anys arriba al 6,5% entre els fills i filles de pare o mare amb ocupacions directives i gerencials però es multiplica per cinc entre els fills i filles de pare o mare amb les ocupacions més elementals (33,3%). La regressió logística entorn a la desigualtat d'ingressos entre joves no descobreix una forta associació amb la categoria ocupacional dels progenitors. En canvi, sí que troba correlació amb dues variables adscriptives, relatives a l'origen social, com són el nivell educatiu del pare o la mare i la procedència estrangera o no del pare o la mare. En suma, els indicadors múltiples de l'origen social pesen.

Les constatacions sobre la influència de l'origen social en la desigualtat de trajectòries educatives, laborals i residencials dels joves i de les joves són abundants en l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 i en anteriors enquestes. La joventut és el període clau per copsar tant la reproducció intergeneracional de les desigualtats com la mobilitat social intergeneracional. Certament, la joventut és el període vital més vinculat a l'enclavament

en tant que procés transicional que culmina amb la posició consolidada de classe i d'estatus adult. Es un procés que tendeix a ser majoritàriament lineal però també hi abunden les interrupcions, els canvis de ruta o, fins i tot, el retorn a la llar d'origen, darrerament, a causa dels efectes de mobilitat social descendent que provoca l'actual crisi. Una part de la desigualtat d'origen es reproduïx i s'hereta entre certs subgrups de joves que acaben enclassats en la mateixa classe social i condicions de vida que els seus progenitors. Però hi ha una altra part de la desigualtat d'origen que és reversible i permet no només l'ascens social a destins i a classes superiors a les d'origen sinó que també provoca, i cada cop més, el descens social i d'estatus a destins inferiors. Per tant, parlem d'un procés d'enclassement que és mesurable en termes de reproducció però també de mobilitat social intergeneracional. En aquest capítol d'anàlisi transversal, volem capturar la dimensió dinàmica i diacrònica de la desigualtat heretada o adquirida que fa de la mobilitat social un resultat intergeneracional entre progenitors i fills i filles.

La mobilitat social és un dels temes més rellevants de la sociologia, permet avaluar el model de justícia social i la igualtat d'oportunitats de cada país o marc territorial estudiat. La mobilitat social es defineix com a «moviment dels individus i de grups sencers entre les diferents posicions de classe del sistema d'estratificació social d'una societat» (Marshall, 2005). En concret, la mobilitat absoluta mesura els canvis totals de classe social dels fills i filles amb relació al seu pare i mare. Resulta ben identificable i immediata per als individus que l'experimenten i la reconeixen com a ascens o descens social. Si els individus són immòbils amb relació a la classe del pare i la mare, hi ha herència o reproducció de classe. Estudiant la mobilitat social podem conèixer millor les fronteres de classe, l'enduriment o la porositat de cada classe social i el seu grau d'herència i de reproducció social. Per tant, no tan sols cal analitzar la part positiva de l'anomenat "ascensor social", sinó també la reproducció i el descens de classe. En suma, analitzem com les desigualtats d'origen queden distribuïdes o transmeses entre pares/mares i fills/filles.

Per capturar la mobilitat social absoluta, no ens basarem en l'opinió subjectiva dels i de les joves, sinó en l'atribució objectiva que farem de la seva classe social de procedència (origen de classe) i de la seva classe social d'arribada (destinació de classe). Per atribuir o imputar les classes socials, farem servir dos procediments. Per capturar les desigualtats d'origen, hem identificat quatre tipologies d'origen familiar de classe a partir de l'anàlisi de correspondències múltiple (ACM). En segon lloc, per analitzar la mobilitat d'origen i de destinació de les persones joves hem seguit el procediment més habitual a partir de l'esquema i de la sintaxi EGP de classes socials del pare i la mare. La posició de classe dels progenitors és la que ocupava quan els seus fills/filles tenien 15 anys. Utilitzem així un dels requisits tradicionals dels estudis sobre mobilitat social, que permet capturar l'origen de classe en què s'han socialitzat, educat i crescut les persones joves de 2012.

Ara bé, no hem escollit tot el col·lectiu jove de 2012 com a objecte d'estudi. El resultat final dels processos d'enclassement en termes de reproducció i de mobilitat social intergeneracional sempre depèn d'on situem l'edat de tall. Hem seleccionat el col·lectiu d'entre 28 i 34 anys com a focus principal en l'anàlisi de la mobilitat social. En la disciplina sociològica predomina un consens internacional d'establir una edat mínima de 30 anys per calcular l'ascens, l'herència i el descens intergeneracional, considerant que en aquesta edat ja s'han

consolidat els individus en la seva primera posició de classe com a adults. Així, s'eviten els efectes distorsionadors de l'anomenada "contramobilitat" que implica ocupar posicions inicials de classe que són temporals, volàtils, transicionals i més baixes entre els 16 i els 27 anys. L'estudi de les transicions juvenils focalitzat abans dels 28 anys, captura una forta incidència dels factors d'origen social en la desigualtat de trajectòries (Serracant, 2009) però no s'acostuma a relacionar aquesta desigualtat amb les situacions de "contramobilitat". Una part de la "contramobilitat" queda corregida i permet certa remuntada d'una part de les persones joves en millors posicions de classe que acaben per consolidar-se entre els 28 i els 34 anys. D'aquí que l'etapa dels 28 als 34 anys pugui considerar-se com un nou i significatiu graó del cycle vital, conegut com el graó dels "adults joves" o "adults emergents" (Arnett, 2004) on es dirimeix l'enclavament definitiu de la joventut, allargant així la condició de jove fins als 34 anys, edat frontera d'aquesta enquesta a la joventut de 2012.

Estudiarem, doncs, la mobilitat social intergeneracional del col·lectiu d'entre 28 i 34 anys, submostra que suma 1.178 individus amb dades consistents tant dels seus orígens com dels seus destins de classe. A més d'aquest col·lectiu prioritzat (28 a 34 anys), identificarem també la mobilitat social intergeneracional del total de joves d'entre 16 i 34 anys, del total de joves amb ingressos propis, del total de joves emancipats de la llar i del col·lectiu de joves d'entre 16 i 34 anys que ja són pares i mares al 2012. Aquestes quatre situacions conformen diferents condicions juvenils d'emancipació i d'adultesa que són avaluables en termes de mobilitat i de reproducció social, al marge de l'edat dels subjectes.

Una darrera consideració metodològica, aplicada entre tots els diferents col·lectius que analitzarem, és advertir que hem computat la categoria "no ocupats" com una categoria de descens d'estatus amb relació als progenitors¹. La raó és l'allargament de l'actual crisi econòmica (2008-2013) i la transformació de l'atur no pas com a un episodi temporal i superable sinó com a una posició crònica que cristal·litza i provoca el bloqueig de les trajectòries juvenils i el seu descens d'estatus estancat i perllongat. No obstant això, també hem computat la mobilitat social intergeneracional sense l'atur com a categoria de descens a fi de poder comparar les dades de l'EJC 2012 amb les dades de mobilitat social juvenil en l'època de bonança econòmica al 2005².

Aquest capítol comença amb la descripció de les desigualtats de partida derivades de cada origen social, capturant la classe social de les famílies quan els enquestats tenien 15 anys, que caracteritzen el seu primer context de socialització. És un capítol necessari per justificar com es delimiten les classes socials d'origen. Un segon apartat analitza la desigualtat d'estatus i de trajectòries dels i de les joves segons els seus orígens de classe. Per últim, el tercer apartat analitza la mobilitat social absoluta intergeneracional per als col·lectius ja descrits. Acabem el capítol amb una discussió de resultats que pretén condensar les implicacions socials i institucionals que té l'actual bloqueig a la mobilitat social de les persones joves i el descens generacional que experimenten.

1 La major part dels "no ocupats" són joves aturats però la categoria també inclou inactius/ives que, en el cas dels i de les joves d'entre 28 i 34 anys, tan sols són un 7% del total.

2 Les dades del 2005 per realitzar aquesta comparativa *cross-sectional* entre 2005-2012 han estat publicades a Martínez-Celorio i Marín (2010).

8.2. Orígens de classe, famílies i desigualtats de partida

Tal i com assenyala Carabaña (1993), formem part d'una classe social mitjançant la família i és aquesta institució qui exerceix la influència de la classe social sobre els individus. Per això, els orígens socials de les persones joves estan mediatos per les famílies i, alhora, aquestes estan condicionades per la posició desigual de classe, d'estatus i de condicions de vida en què queda inscrita en l'estructura social amb relació a la resta. En funció de la temàtica i l'objecte d'estudi, certament podem trobar que les famílies d'una mateixa classe social poden ser molt diferents entre si i, alhora, assemblar-se molt a famílies d'altres classes socials. Això passa, per exemple, en els estudis sobre estils educatius familiars, que constaten que els diferents estils familiars d'educació i de socialització dels fills i filles (tradicionals, progressistes, harmònics o caòtics) resulten molt transversals entre les diverses classes socials o entre les categories socioeconòmiques considerades (Elzo, 2009; Torrubia i Doval, 2009).

En canvi, quan assignem la classe social a les famílies, moltes de les seves característiques més particulars (cohesió i normes internes, estils de vida, etc.) són subsumides o arraconades en un segon pla. La classe social es pot entendre com un gran conglomerat de famílies i de llars que comparteixen semblants posicions socioeconòmiques, d'estatus i de poder en el sistema relacional de desigualtat social en què totes les classes existeixen en interdependència. La classe social no és un atribut o una qualitat dels individus sinó una posició estructural en la jerarquia de desigualtat creada per la divisió del treball i de la riquesa de la societat estudiada. La classe social tampoc no està imposada per naixement ni suposa una adscripció irreversible atès que és adquirida o perduda en les trajectòries dels individus que, això sí, parteixen des d'orígens socials desiguals. En aquest capítol analitzem i classifiquem les unitats familiars de les persones joves com a orígens de classe que han emmarcat i condicionat la primera socialització, les oportunitats i les posteriors trajectòries dels joves i de les joves. En primer lloc, identificarem la classe social individualitzada de pares i mares. En el segon apartat, expliquem com hem construït la tipologia d'orígens familiars de classe i quins eixos d'estratificació resulten rellevants per explicar la posició de classe dels joves i de les joves aquí analitzats.

8.2.1. Classe social dels progenitors segons l'esquema EGP

La perspectiva tradicional de l'anàlisi de classe atribueix a tots els membres de la família la posició de classe ocupada pel sustentador principal, figura associada amb els homes (Erikson i Goldthorpe, 1993; Goldthorpe, 1983). En aquesta perspectiva, les dones ocuparien les "posicions derivades" de la classe dels seus marits atesa la seva menor i intermitent vida activa en el mercat laboral a causa de la seva major dedicació, per un motiu o per un altre, al treball domèstic i a la criança dels fills/filles. Aquesta perspectiva convencional, molt característica del model de societat industrial ja superat, va ser corregida incorporant la "posició dominant" de la llar, al marge del gènere. És a dir, atribuint la posició ocupacional i material més alta ja sigui la del pare o la de la mare (Goldthorpe, 2010). Una tercera opció, tenint en compte la creixent emancipació educativa, social i laboral de les dones,

el major pluralisme familiar i la major individualització de les opcions vitals, rau a proposar la perspectiva individual d'atribució de classe, tant per a homes com per a dones (Baxter, 1992; Walby, 1986).

Adoptarem, d'entrada, aquesta tercera perspectiva individual seguint l'esquema de classes EGP, ja que és l'esquema de classes més utilitzat per la sociologia internacional i que ja la vam aplicar en la recerca recent sobre la mobilitat social a Catalunya, citada anteriorment³. L'esquema de classificació de classes socials d'Erikson, Goldthorpe i Portocarrero (EGP) és un esquema relacional de classes, d'inspiració weberiana, que diferencia les desigualtats de poder, propietat, estatus i qualificació entorn a 11 categories, que poden alhora agrupar-se. A diferència d'altres autors que identifiquen la posició en l'estructura social mitjançant una jerarquia *gradacional* d'ocupacions, ingressos i prestigi, l'esquema EGP es construeix com un esquema *relacional* entre classes que captura les seves relacions socials de desigualtat i poder i que integra diversos eixos de divisió interdependents per delimitar-les:

- La distinció bàsica entre persones assalariades i propietaris, diferenciant la petita burgesia amb assalariats (IVa), autònoms o treballadors independents (IVb) i grans propietaris (I) del conjunt d'assalariats.
- La distinció d'autoritat i poder en les relacions de treball, distingint directius públics i d'empresa (I) i quadres intermedis (V) enfront la resta d'assalariats.
- La segmentació desigual per qualificació i coneixement professional, diferenciant entre l'alta experta professional (II), intermèdia (IIIab-V), qualificada manual (VI) i no qualificada manual, no manual i agrària (VIIab).
- La diferenciació sectorial: manual (VI-VIIab) / no manual (I-II-IIIab-V); agrària (IVc i VIIIb); administrativa (IIIa) / comercial i serveis (IIIb)
- I la distinció weberiana entre les “situacions de treball” (assalariats o aturats amb menor seguretat, qualificació, autonomia i promoció laboral) i les “situacions de mercat” (professionals superiors i experts amb major poder social de mercat i major dotació d'ingressos, de presa de decisions i d'oportunitats de carrera).

A l'hora de classificar els pares i les mares en l'esquema teòric EGP, hem creuat la variable “ocupació” per les variables “propietat” i “autoritat laboral”, reportades per la persona jove enquestada, reubicant els efectius a fi de capturar la situació de classe més concreta i realista. A títol d'exemple de com operativitzem el tractament de les dades: el grup ocupacional de “dependents de mercats i comerç” s'ha adscrit a la classe IVa si són petits propietaris del seu negoci amb assalariats, a la classe IVb si són autònoms, a la classe V si són encarregats i a la classe VII si són assalariats. Alhora, hem afegit la categoria “no ocupat” per a pares i per a mares.

3 Martínez Celorrio, X. i Marín, A. (2010)

L'esquema EGP és la base metodològica de la nova Classificació Socioeconòmica Europea (ESeC), una eina de l'estadística oficial que explica amb més detall Requena (2011). El quadre 1 permet establir les equivalències entre ambdós esquemes. Una singularitat de l'esquema EGP és que permet reagrupar-ho en set, cinc i fins a quatre categories (I-II; IV; III-V i VI-VII). Tal i com explicarem més endavant, en les matrius de mobilitat hi ha d'haver les mateixes categories en origen (pare/mare) com en destí (fill/filla).

QUADRE 8.1. Esquemes de classes socials EGP i ESeC

Esquema EGP		Esquema ESeC
I	Directius/ives, empresaris/àries i alts càrrecs	1. Grans empresaris/àries, directius/ives i professionals de nivell alt
II	Professionals superiors	2. Directius/ives i professionals de nivell baix
IIIa	Empleats/ades no manuals de rutina	3. Empleats/ades de coll blanc de nivell alt
IIIb	Empleats/ades qualificats de serveis	7. Treballadors/ores dels serveis i del comerç de rang inferior
IVa	Petita burgesia amb assalariats/ades	4. Petits propietaris i autònoms/autònomes no agraris
IVb	Autònoms/autònomes no agraris	
IVc	Autònoms/autònomes agraris	5. Treballadors/ores autònoms agraris
V	Quadres intermedis i tècnics auxiliars	6. Supervisors/ores i tècnics/tècniques de rang inferior
VI	Obrers/eres qualificats/ades	8. Treballadors/ores manuals qualificats
VIIa	Operaris/àries poc qualificats/ades	9. Treballadors/ores no qualificats
VIIb	Jornalers/eres agraris	
No ocupat/ada		10. Exclosos/oses del mercat de treball i aturats/ades de llarga durada

Nota: L'ordre de les classes (en xifres romanes en el cas de l'esquema EGP) no es correspon a la seva jerarquia econòmica i de poder de classe.

L'EJC12 ens permet individualitzar i assignar les categories de classe EGP tant per als pares com per a les mares de les persones joves enquestades quan tenien 15 anys. Aquest criteri ens permet copsar la posició de classe en què s'han socialitzat les persones joves, però diferenciant dos períodes:

- a) entre joves de 25 a 34 anys al 2012, tenim la posició de classe on els pares/mares estaven inscrits entre 1993-2002 (època de post crisi i inici de la bonança econòmica) i
- b) entre joves de 16 a 24 anys al 2012, disposem de la ubicació de classe dels pares/mares entre 2003-2011 (època de bonança econòmica frenada en sec a partir del 2009).

Entre ambdós períodes s'observa un canvi demogràfic molt significatiu: la major incorporació de les mares al mercat de treball en aquest segon període 2003-2011, atès que només un 27% no han estat ocupades mentre que el 41% de les mares de les persones joves d'entre 25 i 34 anys no tenien cap ocupació formal en el mercat de treball entre 1993-2002. Per tant, es constata una creixent participació formal en la vida activa entre les mares de les persones més joves que accentua l'anomenat procés gradual de "post

modernització” de les famílies amb un fort protagonisme de les dones joves en els nous canvis laborals i familiars (Jurado, 2004).

La taula 8.1 recull la distribució de classes EGP en onze categories que inclouen la situació d’atur del pare/mare com a categoria inferior. Les dues classes superiors són les classes expertes (I-II), seguides per cinc classes jerarquitzades de posicions intermèdies (IVa-IVb-V-IIIa-IIIb) i per tres classes també jerarquitzades de posicions obreres (VIa-VIb-VII). Atesa la importància quantitativa i qualitativa dels obrers/ores de la construcció, els hem desagregat en la categoria VIb.

TAULA 8.1. Classe social del pare i la mare de la persona jove quan tenia 15 anys segons edat actual. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Classe social	EGP						
	Pare			Mare			
	De 16 a 24 anys	De 25 a 34 anys	Total	De 16 a 24 anys	De 25 a 34 anys	Total	
Experta	I Directius/ives i empresaris/àries	2,9	4,0	3,5	1,2	0,6	0,8
	II Professionals superiors	8,9	8,0	8,4	14,4	7,5	10,5
Intermèdia	IVa Petita burgesia amb assalariats/ades	13,4	11,6	12,4	4,0	3,4	3,7
	IVb Autònoms/autònomes sense assalariats/ades	16,6	19,1	18,0	7,8	8,4	8,1
	V Quadres i tècnics/tècniques intermedis	7,4	7,2	7,3	2,8	1,7	2,2
	IIIa Empleats/ades administratius de rutina	3,8	2,5	3,1	10,8	7,7	9,0
	IIIb Empleats/ades qualificats/ades de serveis	4,8	5,2	5,1	3,8	1,7	2,6
Obrera	VIa Obrers/eres qualificats/ades de la indústria	8,9	10,7	9,9	1,4	0,8	1,0
	VIb Obrers/eres de la construcció	9,3	8,9	9,1	0,3	0,1	0,2
	VII Obrers/eres i empleats/ades poc qualificats	19,3	18,6	18,9	26,6	26,6	26,6
No ocupat/ada		4,7	4,2	4,4	26,8	41,5	35,3
Total		100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Tal i com podem observar en la taula 8.1, en l’estratificació de classe de pares i mares, hi influeix l’estructura patriarcal del mercat de treball que fa minimitzar la presència femenina en les posicions de propietat i autoritat (classe directiva -I, petita burgesia -IVab i quadres intermedis -V) i en la classe obrera industrial i de la construcció (VIab). En compensació, és major la presència femenina en les classes professionals (II), en les intermèdies administratives (III) i en la classe d’empleats poc qualificats (VII). Cal destacar que les mares de joves entre 16-24 anys han duplicat la proporció en la classe professional experta (II) amb relació a les mares de joves d’entre 25 i 34 anys (passant del 7,5% al 14,4%), reflecteixen així un gran salt emancipador facilitat per l’increment del seu nivell educatiu. En canvi, la proporció de pares en la classe professional (II) ha estat invariable en els dos trams d’edat juvenil, entorn al 8%.

L'atribució individual de la classe de pares i mares ens permet construir la matriu combinada de la taula 8.2 per tal de capturar l'homogàmia (mateixa classe d'ambdós progenitors), la hipergàmia (classe superior de la mare respecte de la del pare) i la hipogàmia (classe inferior de la mare respecte de la del pare). En aquest cas, hem reduït l'esquema EGP en cinc categories. L'homogàmia queda recollida en la diagonal de la matriu i representa el 32,7% de les parelles. Es constitueix com un indicador directe del grau de rigidesa social en l'aparellament que, per extensió, reporta la pauta de rigidesa del conjunt de l'estructura social. La meitat de l'homogàmia entre els pares i mares està concentrada en les classes obreres (VI-VII) en tant que grup més nombrós però que també reflecteix la forta tendència a aparellar-se entre si. Per exemple, des de la perspectiva dels pares, el 40,6% dels que formen part de les classes obreres (VI-VII) estan emparellats amb mares també de classe obrera. Mentre que el 55,8% de les mares de classe obrera (VI-VII) s'han aparellat amb pares de la mateixa classe social, tal i com recull la taula següent en percentatges per fila (pares) i per columna (mares).

TAULA 8.2. Matriu de classe social de pares i mares de joves quan tenien 15 anys. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge (fila i columna)

Classe del pare	Classe de la mare					Total
	I-II Experta	IV Petita burguesia	III-V Intermèdies	VI-VII Obreres	No ocupada	
I-II	37,6	9,6	12,5	11,5	28,8	100
	39,0	9,7	10,4	5,0	9,6	
IV	10,8	24,3	13,5	18,0	33,4	100
	28,7	63,4	28,8	19,7	28,6	
III-V	12,3	7,0	25,0	25,0	30,7	100
	16,8	9,4	27,2	13,9	13,5	
VI-VII	4,5	4,3	10,3	40,6	40,3	100
	15,5	14,1	27,5	55,8	43,7	
No ocupat	-	8,8	19,5	35,4	35,4	100
	-	3,4	6,1	5,6	4,6	
Total columna	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La hipergàmia queda recollida en els valors absoluts per sota de la diagonal i suma el 16,4% de les parelles de progenitors on les mares ocupen una posició de classe superior a la dels seus homes. El 44% dels casos d'hipergàmia corresponen a posicions femenines de classe experta, de petita burgesia i de capes intermèdies que estan aparellades amb homes que ocupen posicions obreres (VI-VII). La hipergàmia és una tendència demogràfica creixent com a resultat del major nivell educatiu i professional de les dones respecte als homes, en què l'elecció de parella no es regeix ni per càlculs d'estatus ni per fronteres classistes sinó per afinitat afectiva, i possibilita així relacions i unions interclassistes.

La hipogàmia és el patró predominant segons el qual les dones ocupen o bé posicions de classe inferiors si són actives en el mercat de treball respecte als seus homes o bé, si es dediquen al treball domèstic, reproduïxen el rol tradicional subaltern. Aquest tipus d'unions estan recollits en les caselles per sobre de la diagonal i sumen el 51% de tots els aparellaments. El que és significatiu del canvi social és el fet que la pauta hipogàmica vagi reculant i perdent la majoria demogràfica que acumulava en el passat. La taula 8.3 presenta el tipus d'aparellament prenent els homes-pares com a referència segons les classes EGP que ocupen. Les dues posicions masculines amb major grau d'homogàmia són la classe professional experta (I-II) amb un 38% i la classe masculina obrera (VI-VII) amb un 40%. Aquest resultat és coherent amb el grau d'herència intergeneracional entre pares/mares i fills/filles trobat en la recerca sobre mobilitat social ja citada, i confirma altra vegada aquestes dues classes com les més consolidades des del punt de vista demogràfic. Un segon aspecte per destacar és l'emergent hipergàmia entre les classes intermèdies (III-V) i entre les classes obreres masculines (VI-VII) amb un 19% de casos, en què les mares ocupen posicions superiors amb relació a les seves parelles masculines. Cal advertir que aquests resultats estan condicionats pel grau d'agrupació en quatre categories ja que, quan desagreguem més l'esquema de classes, la distribució de l'homogàmia, la hipergàmia i la hipogàmia canvia, tal i com podem veure a la taula 8.4.

TAULA 8.3. Tipus d'aparellament dels progenitors. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Classe dels progenitors	Total	Aparellament dels progenitors			Total
		Homogàmia	Hipergàmia	Hipogàmia	
I-II Experta	11,8	38	-	62	100
IV Petita burgesia	30,0	24	11	65	100
III-V Intermèdies	16,0	25	19	56	100
VI-VII Obrera	37,5	40	19	41	100
No ocupat	4,7	35	65	-	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Un cop constatat l'aparellament entre classes socials de pares i mares de les persones joves enquestades, n'anàlitzem les desigualtats de partida. Prenem com a referència la classe social del pare segons les categories de l'esquema EGP desagregades al màxim. En la taula 8.4 podem consultar els principals indicadors que ens apropen a perfilar una primera segmentació d'orígens diferenciats segons la classe social individualitzada del pare. Els indicadors es presenten en tres blocs: renda familiar, estructura de la llar i educació-llengua.

El primer bloc d'indicadors de la renda familiar perfila la desigualtat d'ingressos de la llar segons la classe social del pare. Però s'ha de tenir present que reporta els ingressos de les llars de les persones joves no emancipades, on poden haver-hi més fonts d'ingressos a part de les del pare i que aquest volum de renda també depèn de les pautes d'hipogàmia

i d'hipergàmia ja descrites. La classe directiva i empresarial (I) destaca amb una elevada mitjana de renda neta familiar (3.298 €) i un 39% dels casos en el quartil superior de renda. Representen el 3,5% del conjunt de progenitors, mantenen una baixa homogàmia ocupacional però un alt percentatge de parelles que no treballen (39%). La taxa com a llar monoparental és baixa (6%). És la classe paterna més catalanitzada amb un 61% dels fills/filles amb el català com a primera llengua.

TAULA 8.4. Indicadors demogràfics i familiars segons la classe individual del pare quan tenia 15 anys. Joves de 16 a 34 anys no emancipats/ades. Catalunya, 2012. Percentatge

Classe individual del pare	Total	Renda familiar		Llar familiar			Educació i llengua	
		Mitjana de renda mensual de la llar (€ nets)	Situat en el quartil superior de renda	Homogàmia ocupacional pare-mare	Mares no ocupades	Llar monoparental	Pares amb estudis superiors	Joves amb català com a primera llengua
I Directius/ives i empresaris/àries	3,5	3.298 €	39	4	39	6	52	61
II Professionals superiors	8,4	3.139 €	25	43	25	8	83	45
IVa Petita burgesia amb empleats/ades	12,4	3.537 €	35	18	31	4	32	53
IVb Autònoms/autònomes sense empleats/ades	18,0	2.723 €	25	21	34	10	22	47
V Quadres i tècnics/tècniques intermedis	7,3	2.754 €	30	9	27	3	27	47
IIIa Empleats/ades administratius	3,7	2.752 €	25	22	38	13	29	48
IIIb Empleats/ades de serveis	5,1	2.632 €	21	9	31	10	25	28
VIa Obrers/eres qualificats/ades indústria	9,9	2.474 €	15	3	29	13	15	24
VIb Obrers/eres de la construcció	9,1	2.135 €	11	--	43	15	8	22
VII Obrers/eres poc qualificats/ades	18,9	2.367 €	12	35	45	13	6	22
No ocupats/ades	4,4	1.830 €	7	35	39	9	12	19
Total	100	2.632 €	21	29	35	10	25	37

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En el segon bloc d'indicadors de l'estructura familiar, les classes professionals (II) destaquen amb la més alta homogàmia ocupacional (43%) i la menor taxa de mares no ocupades (25%), i cristal·litzen com la classe consolidada que més tendeix a aparellar-se. Presenten un nivell d'ingressos relativament alt, tot i que equivalent al de certes classes intermèdies (IVa-V) però es distingeixen amb la major taxa de nivells universitaris com capital cultural (un 86%) mentre que la mitjana del conjunt de pares és del 25%.

El 12,4% dels pares s'ubiquen com a membres de la petita burgesia amb assalariats (IVa) i presenten un nivell d'ingressos relativament alt, amb un 35% situat en el quintil superior de renda familiar. Només el 13% de les seves parelles treballen com a operàries poc qualifica-

des i un altre 13% de les parelles són hipergàmiques en tant que professionals superiors. També presenten un major nivell educatiu (amb un 32% de pares universitaris) que no pas els autònoms sense empleats (IVb). Són el 18% del total de pares, són *auto-patrons* en un ampli ventall de diverses ocupacions, però destaca el fet que la meitat tenen estudis bàsics. El nivell de renda neta familiar mensual (2.723 €) queda per sota de la mitjana del conjunt i assenyala certa ambivalència que pot amagar una possible proletarització com a autònoms-dependents i flexibles, molt subjectes a la volatilitat del treball. El 21% de les seves parelles són operàries poc qualificades.

El 7,3% dels pares són quadres i tècnics intermedis (V) i també presenten un nivell de renda relativament alt però amb una baixa homogàmia ocupacional amb les mares, tot indicant una forta masculinització. El 27% de les seves parelles no treballen; juntament amb la classe de professionals superiors (II), és la classe amb major proporció de dobles ingressos. Un terç de les seves parelles ocupen diferents posicions de classe intermèdia i un 24% són operàries poc qualificades. Juntament amb els pares membres de la petita burgesia (IVa) són les dues classes paternes amb menor presència de llars monoparentals.

El 8,2% dels pares són empleats intermedis de rutina (IIIab) i es subdivideixen entre una petita fracció d'empleats administratius (IIIa) amb major homogàmia ocupacional, major nivell educatiu i major procedència catalana respecte a la segona fracció de pares empleats qualificats de serveis (IIIb), ocupats sobretot en els serveis a la comunitat i en la seguretat pública. En totes dues fraccions, el 25% de les seves parelles són operàries poc qualificades.

Un aspecte destacat, entre les diferents classes paternes intermèdies (IVab–V–IIIab), és la considerable proporció de pares amb estudis universitaris. Si exclouem els petits empresaris amb assalariats (IVa), amb un 32 %, la resta de capes intermèdies oscil·len entre un 22% i un 29% de joves amb pares universitaris en una situació clara de sobreformació sobre el rang professional i de classe que ocupen. Per tant, entre les capes intermèdies, la sobreformació comença a consolidar-se com a una característica intergeneracional que obre noves pistes de recerca i deixa de ser un atribut exclusivament juvenil que afecta només els fills/filles.

El gran gruix dels orígens de classe paternes està format per les classes obreres i les aturades (42%) amb fills/filles de 15 anys d'edat. Dins aquest conglomerat, diferenciem quatre fraccions. Els pares obrers qualificats de la indústria (VIa) sumen un 10% i presenten un major nivell relatiu de renda familiar que la resta de fraccions. Es distingeixen també per una major participació laboral de les seves dones. Tan sols el 29% de les seves parelles no treballaven, el 40% ho feien com a operàries poc qualificades (VII) i el 28% se situaven en hipergàmia en la categoria de professionals i classes superiors.

Per contra, entre els obrers de la construcció (VIb), que representen un 9%, i els obrers poc qualificats (VII), que sumen un 19%, predomina el patró tradicional de la dona exclosa del mercat de treball remunerat i dedicada a les tasques de la llar. Són també les dues fraccions de classe amb major proporció d'estudis bàsics i inferiors (72%), la menor procedència catalana i la major presència de llars d'immigrants no espanyols. Ambdues

fraccions destaquen per una taxa de llars monoparentals per sobre de la mitjana. Per últim, el 4,4% dels pares constaven com a aturats quan el jove i la jove tenia l'edat de 15 anys. Formen una fracció heterogènia però amb característiques molt similars i properes a les que presenten les fraccions obreres baixes.

En suma, si agrupem les classes paternes en grans categories, resulten tres grans blocs: un conglomerat benestant, que suma el 24% dels pares; un segon intermedi, entorn del 34%, i un darrer conglomerat, del 42%, format per les diverses fraccions de classes obreres i aturades. Si creuem aquests tres grans blocs per l'apreciació subjectiva de classe que tenen els i les joves d'entre 16 i 34 anys, obtenim una típica dissonància o desajust de les identitats de classe: quasi el 40% de les persones joves creu que la seva classe social familiar és alta o mitjana-alta, però es pot reduir en termes objectius a la meitat del que declaren. En canvi, tan sols el 9% dels joves i de les joves autoubica la classe familiar com a baixa quan, tan sols creuant-la amb la classe EGP del pare, n'hi hauria, en termes objectius, un 23%. La taula 8.5 presenta aquest creuament i apunta un indicatiu constatat: mentre que fills i filles de les classes més benestants són conscients de la seva identitat de classe, els i les de les classes obreres i més baixes autoidealitzen una posició mitjana-baixa el 62% dels casos) o bé se sobreestimen en una posició mitjana-alta (un 23% dels casos).

TAULA 8.5. Classe social subjectiva segons la classe del pare (agrupada). Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Classe del pare	Total	Classe social subjectiva			Total
		Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa	
Benestant (I-II-IVa)	24,3	61,5	31,4	7,1	100
Intermèdies (III-IVb-V)	33,7	43,4	50,5	6,1	100
Obrera (VI-VII) i aturats	42,0	23,5	62,0	14,5	100
Total	100	39,5	51,4	9,1	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En qualsevol cas, ja sigui per la forma de preguntar l'autoubicació de la classe social familiar o per les referències subjectives que serveixen per comparar, la meitat de les persones joves s'autodefineixen com a procedents de classe mitjana-baixa.

En l'apartat següent expliquem com hem construït unes tipologies familiars de classe més fidedignes, multidimensionals i objectives, que posteriorment creuarem amb els resultats de mobilitat i reproducció social.

8.2.2. Els orígens familiars de classe: quatre grans tipus

Al marge de les classes socials individualitzades de pare i mare, hem fet servir una anàlisi de correspondències múltiples (ACM) i una partició jeràrquica per tal d'identificar i capturar

els orígens familiars de classe més consistents i diferenciables entre les persones joves enquestades. En aquest tipus d'anàlisi, la combinació i les relacions d'associació entre variables permeten distingir les semblances i les diferències entre grups de població, que queden classificats en tipus, en funció del que són o del que no són respecte dels altres.

Aquesta anàlisi fa la distinció entre les variables actives (que construeixen els eixos significatius i que classifiquen els individus) i les variables il·lustratives (que afegixen informació però no generen els eixos ni classifiquen els individus)⁴. La taula 8.6 presenta les variables actives i il·lustratives de la nostra anàlisi.

TAULA 8.6. Variables actives i il·lustratives de l'anàlisi de correspondències múltiples

Variables actives	Variables il·lustratives
Estudis del pare	EGP del pare als 15 anys del fill/a
Activitat del pare	EGP de la mare als 15 anys del fill/a
Professió del pare	El pare no tenia contracte als 15 anys del fill/a
Ocupació del pare	Tipus de llar
Estudis de la mare	La mare no tenia contracte als 15 anys del fill/a
Activitat de la mare	Doble ingrés (pare i mare) a la llar
Professió de la mare	Quartil d'ingrés de la família
Ocupació de la mare	Regió mundial de procedència del pare
Tipus d'habitatge	Pare procedent d'un país de l'OCDE
Estat de l'habitatge	Regió mundial de procedència de la mare
Ingressos totals de la llar	Mare procedent d'un país de l'OCDE
	Lloc de naixement combinat del pare i la mare
	Llengua habitual
	Classe social subjectiva
	Estudis més alts del fill/a
	El fill/a té una professió creativa o promocionable
	El fill/a té hàbit de lectura
	Mobilitat relativa del fill/a respecte al pare i la mare
	Nombre de beques rebudes pel fill/a

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les variables actives es divideixen en tres grups: a) les variables d'activitat i classificació professional del pare i la mare; b) el nivell educatiu dels cònjuges i c) els ingressos totals mensuals de la llar que queden complementats per dos indicadors molt indirectes del patrimoni com són el tipus d'habitatge i l'estat de l'habitatge familiar.

De l'anàlisi de correspondències múltiples, aplicat al conjunt de variables actives, hem escollit els tres primers eixos que acumulen el 20% de la variància total. Aquest percentatge

⁴ Les il·lustratives també es poden veure com a variables 'dependents', que prenen un valor o un altre valor ens els eixos factorials i apareixen amb més o menys freqüència en la descripció de cada grup sorgit de la classificació segons la força de l'associació que tinguin amb les variables actives.

pot semblar baix però és comú en aquest tipus d'anàlisi. Des del punt de vista de variables actives, els tres eixos (dimensions) retinguts es caracteritzen per tres grups de variables:

- El primer eix (8% de la variància) es caracteritza per les variables d'activitat i condició professional de la mare;
- El segon (7% de la variància), es caracteritza per les variables d'activitat del pare i per la seva condició professional;
- El tercer (4% de la variància) es caracteritza pel nivell educatiu dels progenitors.

TAULA 8.7. Caracterització dels eixos per les variables actives

Variable activa	Var	Dim 1	Dim 2	Dim 3
Estudis del pare	0	0,15	0,17	0,51
Activitat del pare	0	0,17	0,75	0,07
Professió del pare	0	0,17	0,72	0,08
Ocupació del pare	0	0,17	0,70	0,03
Estudis de la mare	0	0,33	0,01	0,45
Activitat de la mare	0	0,71	0,21	0,12
Professió de la mare	0	0,74	0,19	0,15
Ocupació de la mare	0	0,75	0,2	0,2
Tipus d'habitatge	0	0,04	0	0,06
Estat de l'habitatge	0	0,01	0	0
Ingressos totals de la llar	0	0,04	0,01	0,1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Resulta significatiu que la variable d'ingressos no aparegui com a rellevant ni classificatòria, ni tampoc el tipus ni l'estat de l'habitatge. Per tant, és l'estatus d'activitat i el lloc ocupat en la divisió del treball de la mare el que defineix el primer eix classificatori, seguit per les corresponents del pare i, en tercer lloc, pel nivell educatiu assolit per tots dos. La projecció de les variables actives i de les il·lustratives sobre els eixos factorials mostra el pes de cada grup de variables en el conjunt dels eixos i com les variables de descripció de l'ocupació del pare i de la mare formen un grup estretament lligat (gràfic A8.1 de l'Annex on-line⁵).

El resultat de l'anàlisi de correspondències múltiples i de la partició jeràrquica⁶ són quatre tipologies o clústers: la primera, està formada per 821 individus (28%); la segona tipologia, per 929 individus (32%); la tercera, per 916 casos (32%), i la quarta tipologia, per 222 individus (8%). La descripció de cadascuna de les tipologies d'origen familiar de classe

⁵ L'Annex es pot consultar a la pàgina web de l'Observatori Català de la Joventut: www.gencat.cat/joventut/observatori

⁶ Hem procedit a fer una classificació jeràrquica de tots els individus amb l'algoritme de Ward aplicat a una taula de distàncies amb mètrica euclidiana. El dendograma es presenta al gràfic A9.1 de l'Annex.

la trobem en dues taules. La taula 8.8 presenta les dues primeres tipologies que comparteixen una qualitat en comú: el fet de disposar d'una doble font d'ingressos. La taula 8.9 presenta les altres dues tipologies, que es caracteritzen per ser dependents d'un sol ingrés. Les quatre tipologies s'han calculat per al conjunt de joves d'entre 16 i 34 anys. A continuació, passem a descriure-les.

TAULA 8.8. Grups 1 i 2 de la tipologia d'origens familiars de classe de doble ingrés. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

1. Classe benestant de doble ingrés (28%)	Cla/Mod	Mod/Cla	Global
Mare amb educació superior	76	61	24
Mare ocupada	45	100	67
Mare Classe II- Professional	89	32	11
Mare assalariada amb contracte	49	81	50
Pare amb educació superior	64	53	25
Professionals de l'ensenyament	76	35	14
Classe subjectiva "Mitjana-Alta"	46	60	39
Empleats/ades de gestió administrativa sense atenció al públic	59	27	14
Pare ocupat	33	100	93
Ambdós progenitors nascuts a Catalunya	41	60	45
Mare Classe III -Empleada no manual	59	20	10
Mare "Empresària o professional amb assalariats/ades"	73	11	5
Pare Classe II -Professional	63	16	8
Pare "Empresari o professional amb assalariats/ades"	54	23	13
Pare Classe IV -Petita burgesia	49	24	15
2. Classe treballadora de doble ingrés (32%)	Cla/Mod	Mod/Cla	Global
Mare ocupada	46	100	67
Mare Classe VII -Obrera poc qualificada	62	64	31
Pare amb estudis bàsics	47	71	46
Mare amb estudis bàsics	48	65	42
Mare assalariada amb contracte	44	71	50
Mare treballadora sector tèxtil, confecció, pell i altres	70	25	11
Mare treballadora personal de neteja	64	22	10
Pare ocupat	33	100	93
Mare dependent de botigues i magatzems	54	30	17
Mare autònoma sense assalariats/ades	66	16	7
Mare Classe IVb- Autònoms	62	17	8
Mare amb contracte laboral quan fill/a tenia 15 anys	81	8	3
Mare assalariada sense contracte	80	8	3
Classe social subjectiva "Mitjana-baixa"	36	62	53

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

TAULA 8.9. Grups 3 i 4 de la tipologia d'origens familiars de classe de doble ingrés. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

3. Classe conjugal amb un sol ingrés (32%)	Cla/Mod	Mod/Cla	Global
Pare ocupat	34	100	93
Mare Classe-No ocupada	80	99	39
Mare No Consta Professi3	92	100	34
Mare No Consta Ocupaci3	90	100	35
Mare Feines de la llar (no remunerades)	94	96	32
Mare nascuda al Magreb	76	16	7
Pare nascut al Magreb	73	16	7
Mare No sap llegir o escriure	68	13	3
Mare nascuda fora OCDE	46	30	20
Mare no tenia contracte laboral quan fill/a tenia 15 anys	33	100	97
Pare nascut fora OCDE	46	29	20
Mare amb estudis b3sics	40	52	42
Ambd3s progenitors nascuts a l'estranger	44	30	21
Fills/filles amb un m3xim d'estudis b3sics o inferiors	41	35	27
Pare amb estudis b3sics	38	54	46
4. Classe baixa prec3ria liderada per la mare (8%)	Cla/Mod	Mod/Cla	Global
Pare jubilat o amb incapacitat	100	21	2
Pare a l'atur	100	18	1
Llar monoparental	17	19	9
Pare No Consta Activitat	90	100	9
Pare No Consta Professi3	91	97	8
Pare No Consta Ocupaci3	100	41	3
Classe Pare-No Consta	45	62	10
Pare Altres Activitats	100	16	1
Pare estudis No Consta	56	24	3
Mare No Consta Activitat	52	5	1
Pare nascut fora OCDE	13	35	20
Ambd3s progenitors nascuts a l'estranger	12	34	21
Classe social subjectiva "Baixa"	16	17	8

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcci3 General de Joventut)

En aquestes taules trobem tres columnes. La primera columna *Cla/Mod* indica la concentraci3 d'una determinada característica en la classe. Per exemple, tenir un 76% de mares amb educaci3 superior a la cel·la *Cla/Mod* indica que aquesta classe posseeix el 76% de totes les mares amb educaci3 superior de la mostra. La segona columna, *Mod/Cla*, és la freqüència d'aquesta característica dins de la classe (un 61% de les mares membres del primer grup té educaci3 superior). La columna *Global* indica la freqüència d'aquesta característica en tota la mostra (un 24%). El perfil d'aquests quatre orígens familiars de classe és el següent:

Tipus 1: Classe benestant de doble ingrés (28%). Configuren un perfil de famílies de classe mitjana-alta, d'ascendència catalana, en què pare i mare destaquen amb nivells d'educació superior. Pel que fa a les mares, el 61% tenen educació superior, percentatge substancialment superior al del conjunt de la mostra (24%), i representen el 76% de totes les mares amb educació superior de la mostra. En aquest grup, el 100% de les mares estan ocupades (67% global), el 32% formen part de la classe II de professionals superiors (11% global), treballen d'assalariades amb contracte (81% en comparació al 50% general) i com a professionals de l'ensenyament (35% respecte al 14% general). Pel que fa als pares, un 53% tenen educació superior (25% a la mostra general) i un 24% són petits empresaris o professionals amb assalariats (13% a la mostra general). A *sensu contrario*, en aquesta classe, hi trobem menys dones no ocupades, amb estudis primaris o sense estudis i dedicades a tasques de la llar (només n'hi trobem un 1% en comparació al 35% general) i menys famílies de classe mitjana-baixa. El 60% s'autobica com a "classe mitjana-alta". La mitjana d'ingressos d'aquesta classe és de 3.078 € nets/mes (entre les llars amb persones joves no emancipades)

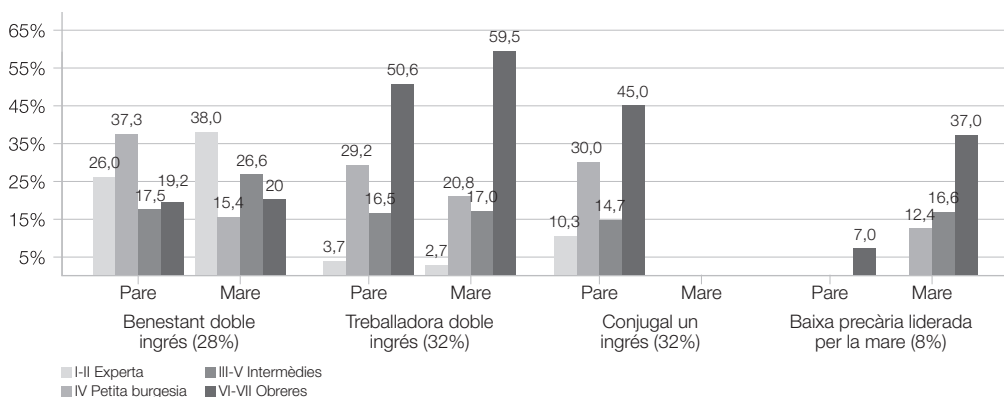
Tipus 2: Classe treballadora de doble ingrés (32%). Està formada per famílies de doble ingrés, amb fort component obrer que s'autodefineix com a "classe mitjana-baixa" (62% respecte al 53% general), la mare està ocupada (100% respecte al 67%) en la classe VII (64%/31%) i té estudis primaris (65%/42%) igual que el pare (71%/46%). Les mares són assalariades amb contracte (71%/50%), treballen com a dependents del comerç (30%/17%), en la indústria tèxtil i similars o com a personal de neteja (22% respecte al 10% general). Són llars en què la posició obrera de la mare i el baix nivell educatiu dels dos progenitors resulten definitoris del seu estatus. La mitjana d'ingressos és 2.439 € nets/mes (entre les llars amb persones joves no emancipades).

Tipus 3: Classe conjugal amb un sol ingrés (32%). Aquest tipus agrupa principalment mares que no treballen (concentra el 94% de totes les mares que fan feines de la llar no remunerades). Així doncs, el 100% no estan ocupades mentre que el 100% dels marits ho estan. Per això, la definim com una "classe conjugal" ja que és el marit qui proporciona la posició de classe de la llar. Té un component interclassista amb predomini de classes baixes. Té un nivell mitjà d'ingressos de 2.441 € nets/mes, comptant només les llars amb joves no emancipats. Són llars que vénen definides per la condició subalterna de les mares que no treballen fora de la llar, amb nivell educatiu baix i amb un contingent relativament important de progenitors provinents del Magreb.

Tipus 4: Classe baixa precària liderada per la mare (8%). La quarta classe agrupa llars amb situacions d'inactivitat, sobretot associades als homes. Aquí trobem el 100% dels pares dels que no tenim informació sobre l'activitat. Un 21% són jubilats en comparació al 2% general (i tots els jubilats estan en aquesta classe). Concentra tots els pares aturats i en *altres situacions d'ocupació* (18% i 16% respecte a l'1% general). També concentra una proporció més alta de llars monoparentals (19% respecte al 9%), llars en què els progenitors són els dos estrangers (34% a 21%) i famílies en què els fills/filles consideren que són de classe baixa (17% respecte al 8% general). Té un nivell mitjà d'ingressos de 1.786 € nets/mes (entre les llars amb persones joves no emancipades).

El gràfic 8.1 visualitza els orígens familiars de classe i la posició professional individual de pares i mares segons l'esquema EGP. Ens ajuda a perfilar millor els quatre grans orígens de classe d'on provenen els i les joves, que constitueixen, de fet, l'estructura de desigualtats de partida que la nostra societat ofereix a les noves generacions. L'origen benestant de doble ingrés acumula la major proporció de mares i pares professionals experts (I-II) i de capes intermèdies (III-IV-V) emparellats amb una porció petita de mares i pares poc qualificats (VII). L'origen treballador de doble ingrés segueix la pauta contrària: molts pares i mares obrers (VI-VII) amb poques parelles de capes mitjanes. L'origen conjugal d'un sol ingrés és més interclassista amb fort component masculí obrer. Mentre, la baixa liderada per la mare és la més atípica, amb predomini de cònjuges masculins inactius i, una minoria, amb una ocupació poc qualificada.

GRÀFIC 8.1. Orígens familiars de classe de les persones joves segons la classe EGP del pare i de la mare. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En suma, en la determinació dels orígens socials familiars, cada cop és més rellevant el paper i la posició de les mares, tant pel que fa a les seves eleccions de parella, al nivell educatiu assolit i a la condició professional o d'inactivitat. En tots els grups d'origen familiar, és la mare la definitiva i determinant, contra el criteri tradicional de Goldthorpe (1983, 1993, 2010), indicant així una característica molt pròpia de la societat postindustrial i postpatriarcal. Un cop descrites les desigualtats de partida dels joves i de les joves, analitzem com condicionen les seves biografies.

8.3. Desigualtat d'estatus i de trajectòria segons l'origen de classe

En aquest apartat analitzem la desigualtat d'oportunitats que generen les diferències d'origen social, en tant que pas previ a l'anàlisi de la mobilitat social intergeneracional. Entendrem la desigualtat d'oportunitats com a desigualtat de resultats, tenint en compte que les trajectòries, el capital cultural i la inserció o no en el mercat laboral i en l'estratificació professional ja prenen una forma quasi definitiva entre els 28 i els 34 anys. Primer, analitzem la

desigualtat de resultats i de trajectòries segons la classificació d'origen social familiar que acabem de presentar. Deixem per a un segon apartat, l'anàlisi dels principals indicadors de la desigualtat de resultats segons la classe social EGP del pare.

8.3.1. Orígens familiars de classe i desigualtat de trajectòries

Abans de centrar-nos en el col·lectiu de joves adults d'entre 28 i 34 anys, comprovarem com afecten les tipologies d'origen social familiar als i les joves de 16 a 25 anys. La taula 8.10 evidencia la determinació de l'origen social sobre l'activitat principal que manifesten els i les joves de 16 a 25 anys. Entre els orígens benestants de doble ingrés, el 73,5% continua estudiant front el 57% de joves classificats en orígens de classe baixa liderada per la mare. La taxa estudiantil entre els altres dos tipus d'orígens volta entorn al 50%. A més, les persones joves d'orígens benestants tenen un taxa semblant d'ocupació (18%) que els i les joves d'origen baix precari, però amb molta més propensió a treballar en feines que tenen possibilitats de promoció i a ser becaris/becàries de pràctiques retribuïdes. Per contra, pateixen menys situació d'atur i d'inactivitat, just al contrari que els i les joves d'origen baix, que presenten un 14% d'atur i un 11% d'inactivitat, superant també els joves i les joves de la classe treballadora de doble ingrés i els i les de la classe conjugal d'un sol ingrés. Aquests dos perfils d'origen mostren certes semblances.

Però les semblances entre aquests dos perfils d'origen entre els 16 i els 25 anys queden esvaïdes quan elevem l'edat de tall i considerem la població d'entre 28 i 34 anys que presenta la taula 8.11.

TAULA 8.10. Activitat principal segons l'origen familiar de classe. Joves de 16 a 25 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Activitat principal	Origen familiar de classe			
	Benestant de doble ingrés	Treballadora de doble ingrés	Conjugal d'un sol ingrés	Baixa precària mare
Estudiant	73,5	48,3	50,9	57,0
Ocupat/ada en feines amb possibilitats de promoció	12,0	23,1	29,4	9,5
Ocupat/ada en feines sense possibilitats de promoció	5,7	11,8	6,5	8,5
Pràctiques retribuïdes	1,4	0,3	0,9	---
A l'atur	4,8	10,7	7,7	14,0
Inactiu/iva	2,6	5,8	4,6	11,0
Total	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Entre les persones joves adultes d'aquestes edats, els fills/filles de la classe treballadora de doble ingrés mostren uns indicadors d'activitat principal equivalents als dels procedents de

la classe benestant: un 79% d'ocupació, sobre un 10% d'atur i pes similar de la inactivitat. Sembla que el fet de socialitzar-se en una llar de doble ingrés suposa un avantatge i un major èxit davant el mercat de treball. Els dos tipus d'origen d'un sol ingrés presenten taxes d'ocupació més baixes (67%), una major taxa d'atur i molta més inactivitat, especialment entre les joves filles de la classe baixa liderada per la mare (tot reproduint un cercle tancat de precarietat).

TAULA 8.11. Activitat principal i desigualtat d'estatus segons l'origen familiar de classe.
Joves de 16 a 25 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Variable	Categoria	Origen familiar de classe			
		Benestant de doble ingrés	Treballadora de doble ingrés	Conjugal d'un sol ingrés	Baixa precària mare
Activitat principal	Ocupat/ada	79,5	79,9	67,1	66,7
	Aturat/ada	11,5	10,4	16,1	13,5
	Inactiu/iva	5,2	6,6	11,9	16,7
	Estudiant	3,8	3,2	4,6	3,1
	Total	100	100	100	100
Treballa en una feina poc creativa i sense possibilitats de promoció		24,8	28,3	30,1	35,5
Ingressos mensuals propis	< 600 €	9,8	12,5	13,9	16,2
	601 a 1.000 €	23,4	23,0	30,4	35,2
	1.001 a 1.500 €	35,2	40,8	33,0	32,4
	1.501 a 2.000 €	21,8	16,4	18,2	10,8
	> 2.000 €	9,8	7,3	4,5	5,4
	Total	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La taula 8.11, referent als joves d'entre 28 i 34 anys, presenta tots aquests resultats i un parell més d'indicadors significatius. L'indicador "treballar en una feina poc creativa i sense possibilitats de promoció" dibuixa clarament els esglaons de les desigualtats d'origen: un 25% entre les persones joves filles de la classe benestant, un 28% entre les persones filles de treballadora de doble ingrés, un 30% en la conjugal d'un sol ingrés i un 35% en la classe baixa liderada per la mare. El segon indicador relatiu al volum d'ingressos mensuals propis encara és més revelador de la desigualtat d'origen: els intervals de baixos ingressos es fan més freqüents a mida que baixem de categoria i a la inversa. El 31% dels joves i de les joves pertanyents a la classe benestant supera els 1.500 € mensuals, per un 24% entre joves de la classe treballadora de doble ingrés, un 22% de joves de la classe d'un sol ingrés i un 16% de fills i filles de la classe baixa liderada per la mare.

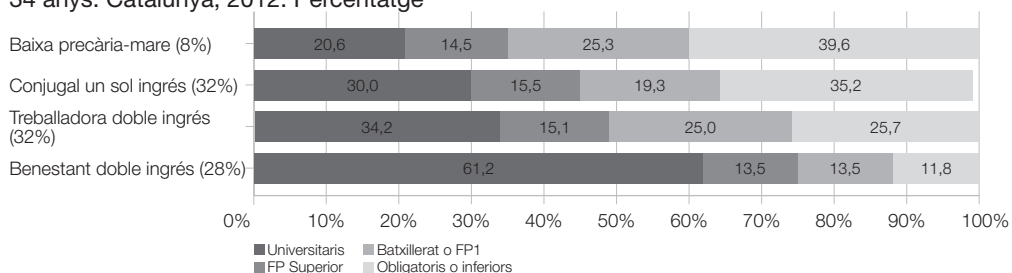
Si agrupem els dos intervals de baixos ingressos (menys de 600 € i de 601 a 1.000 €), obtenim la taxa d'inframileurisme segons orígens familiars de classe, amb uns resultats escandalosos, pel grau de devaluació salarial que sotmet el mercat de treball a les persones joves adultes: el 33% de fills i filles de la classe benestant és inframileurista, com el 45%

de fills i filles de la classe treballadora de doble ingrés i dels joves provinents de la classe d'un sol ingrés i el 51% dels fills de la classe baixa liderada per la mare. La mitjana catalana d'inframileurisme de tots els joves adults de 28 a 34 anys és del 39%.

Els resultats desiguals d'activitat, d'estatus i d'ingressos de les persones joves d'entre 28 i 34 anys reflecteix la prèvia desigualtat de resultats educatius. El capital cultural i les credencials acadèmiques està força esbiaixat en funció dels orígens familiars de classe. El gràfic 8.2 posa en evidència que el 62% de fills i filles de la classe benestant obté titulacions universitàries, per un 34% de la classe treballadora de doble ingrés, un 30% de la conjugal d'un sol ingrés i d'un 21% de la classe baixa liderada per la mare. Alhora, la pobresa formativa que implica no haver superat o haver abandonat els estudis a l'ensenyament bàsic (27,5% de mitjana) es distribueix a la inversa: arriba al 40% entre els i les joves de la classe baixa liderada per la mare, al 35% entre els i les que provenen de la classe conjugal d'un sol ingrés, al 26% entre la classe treballadora de doble ingrés i es modera al 12% entre els i les descendents de la classe benestant.

Aquesta clara dualitat educativa fa consistents les tipologies d'origen que hem construït i alhora evidencia un eixamplament de la desigualtat de resultats arran de la LOGSE, ja que bona part d'aquesta cohort d'edat és la primera de cursar l'ESO i de quedar exclosa de la continuïtat en la secundària en cas de no superar-la. La dualitat educativa es encara més palesa si comprovem la diferència entre llicenciats, postgraduats i doctors segons origen social: el 50% de fills i filles de la classe benestant ho són front al 20% compartit entre fills i filles de la classe treballadora de doble ingrés i de la classe d'un sol ingrés. Més meritocràtic ha estat l'esforç del 17% de joves de la classe baixa liderada per la mare que aconseguen llicenciatures i màsters. L'únic nivell educatiu amb una taxa de titulació equidistribuïda entre els quatre tipus d'origen social familiar és l'FP Superior, amb taxes entre el 13 % i el 15%. Cal destacar-ne el caire transversal pel que fa a les diferents procedències d'origen.

GRÀFIC 8.2. Nivell màxim d'estudis finalitzat segons origen familiar de classe. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

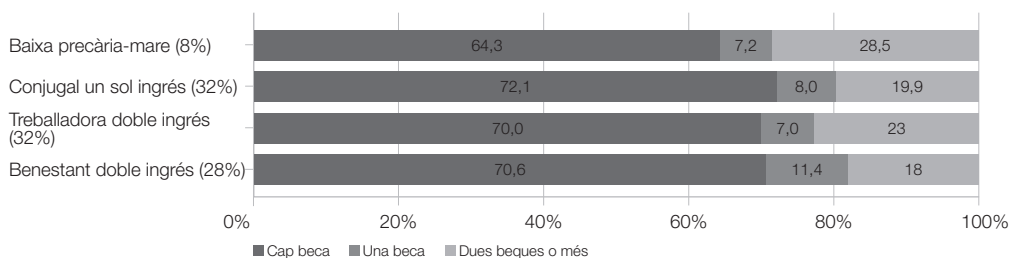

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La desigualtat de resultats educatius per origen social no ha estat neutralitzada per una potent política de beques, especialment en el tram no universitari. La pregunta de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 fa referència a les beques per etapes educatives

currades. Al capítol 5 dedicat a l'Educació (Volum I) ja hem vist com només el 7,8% de joves han obtingut beca a l'ESO i en canvi cap al 30% l'obtenen per a estudis universitaris⁷. El 70% del total de joves, entre els 16 i els 34 anys, no s'ha beneficiat de cap beca en cap etapa educativa. Com es reparteixen les beques en funció de l'origen social familiar fins el 2012? El gràfic 8.3 evidencia un model gens distributiu de beques: si bé la classe baixa té menys percentatge de no beca (64%), no s'hi observa una clara distància respecte al gruix no becat de la classe benestant (70,6%). Resulta tota una paradoxa que la gran majoria de l'origen social més baix no hagi estat acompanyat per les polítiques educatives amb alguna forma de beca. No obstant això, és l'únic origen familiar amb un 28,5% de joves que ha cursat dues etapes amb beca però no gaire lluny del 18% de joves de la classe benestant que també les ha rebudes, tot i la seva escolarització molt més llarga. Per tant, es confirma el caràcter gens distributiu i injust del model de beques al nostre país (Martínez-Celorio i Marín, 2010), que converteix la revisió del model en una prioritat política urgent i inexcusable.

GRÀFIC 8.3. Nombre de beques al llarg de l'escolarització segons origen familiar de classe. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Amb un model de beques gens favorable a les famílies ni a les capes socials més necessitades, i sota un model educatiu que no facilita la continuïtat educativa dels qui no superin la formació bàsica, no és estrany que el 31% de joves d'entre 28 i 34 anys hagin optat per la inserció precoç al mercat de treball entre els 15 i els 18 anys. La taula 8.12 recull l'edat en què l'ocupació de les persones joves es converteix en l'activitat principal. Destaca la màxima precocitat dels fills i de les filles de la classe treballadora de doble ingrés (37%) per davant dels fills i de les filles de la classe baixa liderada per la mare (33,4%). El segon tram d'inserció laboral en què la feina és l'activitat principal entre els 19 i els 22 anys està equidistribuïda a tots els orígens al voltant del 30%. El tram més retardat entre els 23 i els 26 anys suma el 38% entre els i les joves de la classe benestant, que es distancien 10 punts respecte als fills i a les filles de la classe baixa i de la classe treballadora de doble ingrés, però a 16 punts respecte als joves i a les joves provinents de la classe conjugal

⁷ Aquesta il·lògica situació s'entén tenint en compte que les beques no universitàries continuen sense ser traspassades per l'Estat a la Generalitat de Catalunya, tot i les sentències favorables del Tribunal Constitucional. En canvi, les beques universitàries sí que són competència de la Generalitat i aquest efecte de proximitat possibilita un model més just i eficient però aplicat a una clientela ja seleccionada.

d'un sol ingrés. Per tant, els orígens familiars de classe desigualen força les trajectòries de continuïtat educativa i els temps d'inserció laboral.

En canvi, pel que fa a l'edat d'emancipació residencial que declaren les persones joves, les diferències d'origen no estan tan marcades. Més aviat, l'emancipació segueix un patró transversal als quatre orígens familiars, i està molt més condicionada per factors estructurals i institucionals del mercat immobiliari i pels baixos salaris oferts pel mercat de treball. Entre les persones joves de la classe conjugal d'un sol ingrés s'observa una major tardança, amb un 21% que s'emancipa entre els 30 i els 34 anys. També s'hi registra una taxa de no emancipació entre els 28 i els 34 anys, un xic superior entre els fills i les filles de la classe baixa liderada per la mare (14%) respecte a la resta d'origens.

TAULA 8.12. Desigualtat de trajectòria postescolar segons origen familiar de classe. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Variable	Categoria	Origen familiar de classe			
		Benestant de doble ingrés	Treballadora de doble ingrés	Conjugal d'un sol ingrés	Baixa precària mare
Edat d'inici de l'activitat laboral	De 15 a 18 anys	17,7	37,0	35,3	33,4
	De 19 a 22 anys	33,6	32,6	31,7	33,6
	De 23 a 26 anys	38,1	28,0	22,0	28,0
	27 anys o més	10,6	2,4	11,0	5,0
	Total	100	100	100	100
Edat d'emancipació	No emancipat/ada	10,8	12,7	12,1	14,1
	De 15 a 19 anys	3,3	5,1	9,9	8,5
	De 20 a 24 anys	23,4	19,6	14,3	21,6
	De 25 a 29 anys	46,5	44,0	42,9	41,5
	De 30 a 34 anys	16,0	18,6	20,9	14,3
	Total	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En resum, les quatre tipologies d'origen familiar de classe resulten contundents a l'hora d'evidenciar les desigualtats educatives i les seves conseqüències laborals i d'estatus entre els i les joves adults de 28 a 34 anys. Es desmenteix així la tesi de la individualització de trajectòries (Beck, 2003; Gil Calvo, 2001) que defensa la irrellevància del factor origen social com a factor limitador o condicionant de les biografies juvenils. On no resulta tan nítida la influència de la classe social d'origen és per copsar el retard i les limitacions de l'emancipació residencial ja que hi predomina un model instituint, transversal i quasi cultural en què les famílies de tots els orígens serveixen de refugi residencial perllongat. Però no es pot prendre la part com un tot. Les trajectòries de resultats de les persones joves continuen determinades pels seus orígens socials, tal i com analitzem ara des de la perspectiva de la classe del pare.

8.3.2. Desigualtat de resultats segons la classe EGP del pare

Un cop analitzades les desigualtats de resultats segons les tipologies d'origen social familiar, ara les analitzarem a partir de la classe social EGP individualitzada del pare. Aquestes categories d'origen seran les que utilitzarem en l'anàlisi de la mobilitat social juvenil que presentem en el capítol següent. Si les tipologies d'origen social familiar capturaven la situació de classe de les llars de manera agrupada, les classes EGP del pare perfilen més aviat la divisió del treball i del coneixement característica de l'estructura social. La taula 8.13 recull els principals indicadors de la desigualtat de resultats pel que fa a l'activitat i als resultats educatius del total de joves entre 16 i 34 anys, així com els destins finals de classe al 2012 de les persones joves de 28 a 34 anys, descomptant l'atur com a categoria final de destí. En farem un resum descriptiu:

- La major taxa d'ocupació dels joves d'entre 16 i 34 anys al 2012 la trobem entre els i les joves de la classe directiva-empresarial (63,8%), entre els fills i les filles de la classe obrera qualificada de la indústria (65,8%) i entre els fills i les filles de la petita burgesia (58,5%). Aquests joves estan per sobre de la mitjana, situada en quasi el 53% de joves ocupats, circumstància que evidencia les bones connexions que aquestes tres classes tenen amb el mercat de treball per propiciar l'alta ocupació de fills o filles (ja sigui en forma de capital social, de propietat familiar o de transmissió de l'ofici). Les menors taxes corresponen a fills i filles dels empleats administratius (IIIa), però també dels professionals superiors (circumstància que matisa l'efecte de l'origen social).
- Les majors taxes d'atur i d'inactivitat sumades les trobem entre els fills i les filles dels empleats de serveis (IIIb), dels obrers de la construcció (VIb) i dels obrers de baixa qualificació (VII) amb taxes al voltant del 22%. Configuren el contrapunt a les tres classes d'origen millor connectades amb el mercat de treball, que hem descrit al punt anterior.
- La major propensió a l'estudi com a activitat principal la trobem entre els fills i les filles de la classe administrativa (IIIa), amb un 54,3%, i entre els fills i les filles de la classe professional (II), amb un 44,4%. Són indicadors coherents amb la major inversió educativa que tradicionalment fan aquestes dues classes d'origen, especialment la segona. Aquest grup se situa molt per sobre de la mitjana d'estudiants (quasi 31%).
- La major taxa de graduació en màsters i en llicenciatures la trobem entre els i les joves de la classe directiva-empresarial (41,5%). A continuació, un ample ventall de classes mitjanes i de la classe obrera qualificada se situen entre un 17% i un 23% de persones joves graduades en aquests nivells màxims del sistema educatiu. Per últim, els fills i les filles dels obrers de la construcció (VIb), dels obrers de baixa qualificació (VII) i de pares aturats quan la persona jove tenia 16 anys, són els qui registren una menor graduació en aquests nivells. Aquests tres orígens de classe són els qui presenten una major probabilitat d'abandonar l'ESO.
- Entorn al 30% de joves d'entre 16 i 34 anys ha gaudit o gaudeix d'alguna forma de beca d'estudis. Els fills i les filles de pares aturats quan els joves tenien 16 anys, són els i les qui registren una major probabilitat de comptar amb beca d'estudis (44,1%). No obstant

això, tal com recull la taula 8.13, la distribució de les beques no es correspon a la jerarquia de necessitat esperable ni reflecteix una distribució equitativa. És la mateixa constatació que fèiem respecte a les tipologies d'origen familiar, agreujada per evidenciar ara una distribució més desagregada en què sobta el 35,5% i el 36% de becats/ades entre els fills i les filles de directius i professionals (majorment en els estudis universitaris). De nou, es confirma la necessitat de revisar el model de beques i la seva funció motivadora per tal que beneficïi la continuïtat i les aspiracions de les persones joves amb orígens de classe més baixos.

TAULA 8.13. Desigualtat de resultats entre les persones joves segons origen de classe, per edat. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Origen de classe (EGP pare)	Joves de 16 a 34 anys							Joves de 28 a 34 anys	
	Total	Activitat principal			Capital cultural		Beques	Destins de classe (exclòs atur 2012)	
		Ocupats	Aturats inactius	Estudiants	Màster o llicen.	Sense acabar l'ESO		Amb alguna beca	I-II (superiors)
I – Directius i empresaris	3,5	63,8	11,7	24,5	41,5	1,1	35,5	43,0	20,0
II – Professionals superiors	8,4	39,0	16,6	44,4	22,7	8,2	36,0	37,5	23,2
IVa – Petita burgesia	12,4	58,5	7,6	33,8	17,4	7,0	22,0	23,0	23,1
IVb – Autònoms	18,0	51,5	16,6	31,9	17,9	12,4	27,0		
V – Quadres i tècnics intermedis	7,3	55,7	13,9	30,4	20,7	7,8	33,0	41,0	10,6
IIIa – Empleats admin.	3,1	40,7	4,9	54,3	17,5	5,0	24,7	22,0	26,7
IIIb – Empleats de serveis	5,0	51,9	20,3	27,8	19,4	14,2	26,1		
VIa – Obrers qualificats	9,9	65,8	17,1	17,1	17,4	10,6	33,8	27,0	23,6
VIb – Obrers construcció	9,1	53,5	22,8	23,7	9,1	24,9	24,0	30,0	40,0
VII – Obrers poc qualificats	18,9	49,4	22,3	28,3	7,4	17,3	31,7	14,8	53,1
Pare no ocupat als 16 anys	4,4	47,0	17,1	35,9	8,4	17,6	44,1	-	-
Total	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	-	52,8	16,6	30,6	16,1	12,6	29,8	26,1	28,7

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

– La darrera columna de la taula 8.13 ens avança un dels resultats de la mobilitat social intergeneracional. Fa referència als destins de classe superior (I-II) i als destins obrers qualificats o no (VI-VII) als quals han arribat els i les joves d'entre 28 i 34 anys, però descomptant l'atur com a una categoria de destí al 2012. Neutralitzant el gran pes de l'atur, ens apropa al desigual encllassament en aquests dos destins superior i inferior des de cada origen:

- El 26,1% de joves d'entre 28 i 34 anys acaba encllassat com a directiu i professional superior (I-II). Els orígens paterno que major probabilitat tenen d'encllassar els fills o les

filles en aquests destins són la classe I directiva (43%), la classe V de quadres intermedis (41%) i la classe II professional (37,5%) per aquest ordre. En canvi, no hi arriba cap jove que tingués el pare a l'atur als 16 anys i tan sols un 14,8% dels fills de pares obrers poc qualificats.

- El 28,7% de joves d'entre 28 i 34 anys acaba enclassat com a obrer qualificat o poc qualificat (VI-VII). La major probabilitat d'inscripció dels joves i de les joves en aquests destins el trobem entre l'origen obrer poc qualificat, amb un 53,1% de joves que seran obrers/obreres de segona generació i el 40% de fills i filles dels obrers de la construcció que també ho seran en segona generació.

8.4. La mobilitat social intergeneracional de les persones joves

En aquest capítol analitzem, en primer lloc, el context generacional de les persones joves adultes d'entre 28 i 34 anys. A continuació, estudiem la mobilitat educativa intergeneracional que han experimentat amb relació al seus progenitors. Aquests dos primers apartats serveixen com a preàmbul necessari per tal d'abordar, finalment, la mobilitat social intergeneracional que anirem presentant desglossada: primer per gènere, en segon lloc pels diferents col·lectius juvenils, en tercer lloc pels diferents orígens socials, seguidament abordem la relació entre educació i mobilitat social i acabem amb un apartat centrat en la diversitat territorial de la mobilitat social de les persones joves.

8.4.1. Context i situació de les persones joves adultes entre els 28 i els 34 anys

Tal i com dèiem a la introducció, hem prioritzat l'anàlisi de la mobilitat social entre les persones joves adultes de 28 a 34 anys a fi de salvar els efectes de "contramobilitat" de les primeres insercions. Aquest col·lectiu de joves pertany a la cohort de nascuts/udes entre 1978 i 1984, en plena transició democràtica, en un marc de crisi econòmica per la desindustrialització del model fordista de mitjans i finals dels anys setanta. La taula 8.14 en sintetitza els trets generacionals bàsics.

Aquests joves fan els 16 anys en entre 1994 i 2000 i la major part queden englobats en l'ordenació educativa de la LOGSE: és la primera generació que va cursar l'ESO i es va veure exclosa de la formació professional en cas de no superar-la. Quan aquests joves tenien 16 anys, encara un 4% dels progenitors no sabia ni llegir ni escriure i tot un 52% tenia un màxim d'estudis bàsics. Bona part dels progenitors van acabar el seu nivell educatiu reglat entre finals dels anys setanta i primers anys vuitanta. Un 44% van assolir nivells postobligatoris a parts iguals entre els estudis secundaris i els superiors. Pel que fa a la classe social, el 4% d'aquests joves tenien el pare i la mare a l'atur (segons el record del propi jove) en un context (1994-2000) caracteritzat per la post crisi i la recuperació econòmica que va culminar l'any 2000 amb l'entrada de l'euro. El 37% d'aquests joves tenien progenitors que formaven part de les classes obreres de la indústria i dels serveis, el 30% tenien petits negocis o bé eren autònoms, el 17% ocupaven posicions intermèdies (III-V) i el 12% eren directius i professionals.

TAULA 8.14. Context generacional i orígens socials. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012

	Any de naixement: 1978-1984	Quan fan 16 anys: 1994-2000	Quan fan 28 anys: 2006-2012
<i>Context generacional</i>	<i>Fills/filles de la transició democràtica en un marc de crisi industrial</i>	<i>Primera fornada educada en l'ESO de la LOGSE</i>	<i>Alt creixement econòmic amb un sotrac final de crisi perllongada</i>
Nivell educatiu dels progenitors als 16 anys dels fills/filles (%)			
<i>Nivell adquirit a finals del franquisme i primers anys vuitanta</i>	No sap llegir/escriure	4	
	Estudis bàsics	52	
	Estudis secundaris	22	
	Estudis superiors	22	
Classe social dels progenitors als 16 anys dels fills/filles (%)			
<i>Context econòmic de creixement i transició a l'euro</i>	I-II Experta	12	
	IV Petita burgesia	30	
	III-V Intermèdies	17	
	VI-VII Obreres	37	
	No ocupats/ades	4	

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El 77% d'aquests joves estan ocupats/ades (taula 8.15): un 60,7% són ocupats/des sense activitat secundària, un petit percentatge (1,3%) estan ocupats/des en dues feines i el restant 14,7% treballa i alhora estudia. Els i les que es declaren a l'atur són el 16,4% i no tenen activitat secundària. D'aquests, una petita minoria declara fer feines informals i un altre petit subgrup que està a l'atur i alhora estudia.

TAULA 8.15. Tipologia d'activitat principal i secundària. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Activitat principal	Activitat secundària	%
Ocupat/ada (76,7 %)	Ocupat/ada sense activitat secundària	60,7
	Ocupat/ada que estudia	14,7
	Ocupat/ada amb dues feines	1,3
Aturat/ada (16,4%)	Aturat/ada sense activitat secundària	12,1
	Aturat/ada que estudia	3,0
	Aturat/ada que fa feines informals	1,3
Inactiu/iva (6,9 %)	Estudiant sense activitat secundària	1,0
	Responsabilitats familiars	4,2
	Altres situacions d'inactivitat sense activitat secundària	1,7
Total		100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si sumem tots els i les que estudien (sigui com a activitat principal o com a secundària) suposen quasi un 19% d'aquesta cohort d'edat, circumstància que suggereix el pes que tenen els estudis en temps de crisi. Per acabar, quasi el 7% són inactius/ives, majoritàriament dones amb responsabilitats familiars.

8.4.2. Mobilitat educativa intergeneracional i destins socials de les persones joves entre 28 i 34 anys

Un preàmbul d'interès abans d'analitzar la mobilitat social d'aquesta cohort és comprovar-ne la mobilitat educativa intergeneracional, ja que es tracta de la primera cohort de nascuts ja en plena democràcia. Tot i que les categories de nivell d'estudis no són del tot equivalents entre progenitors i joves, com presenta la taula 8.16, podem calcular els grans trets de la mobilitat educativa: un 42,6% és d'ascens educatiu amb relació als pares, quasi un 35% d'herència o reproducció del mateix nivell educatiu patern i tot un 22,5% de descens educatiu. En la fila inferior de la taula trobem el màxim nivell d'estudis a què han arribat les persones joves (tenint en compte, com dèiem abans, que un 19% es declara estudiant): un 14,2% no ha superat els estudis bàsics, un 15% els supera, un 25,7% completa cicles de formació professional, quasi un 11% completa batxillerats i el 34,4% completa graus i nivells universitaris.

TAULA 8.16. Itineraris de mobilitat educativa intergeneracional segons nivell educatiu del pare. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Nivell educatiu del pare	Nivell educatiu del jove					Total
	Inferior a bàsic	Estudis bàsics	FP	Batxillerat / COU	Estudis universitaris	
No sap llegir/escriure	56,9	25,8	5,2	12,1	-	100
Estudis bàsics	18,8	18,4	29,3	9,4	24,1	100
Estudis secundaris	7,3	13,7	28,2	12,6	38,2	100
Estudis universitaris	3,1	6,3	17,7	9,1	63,8	100
Total	14,2	15,1	25,7	10,6	34,4	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La taula presenta el nivell d'estudis de la persona jove segons els estudis del pare: el 57% de les persones joves el pare de les quals no sap llegir ni escriure no supera els estudis bàsics; el 26% acaba els estudis bàsics; el 17% assoleix el nivell secundari; i cap arriba als estudis superiors. Els pares amb estudis primaris i bàsics sumen el 52% del total de pares i són els més representatius estadísticament: un 19% dels seus fills i filles experimenten el descens educatiu al no completar ni els nivells bàsics, un 18% reproduïx el mateix nivell, el 38% supera nivells secundaris i un 25% arriba a graus i titulacions superiors. Seguint una lògica jeràrquica i esglaonada, els pares amb estudis secundaris registren més fills i filles en els nivells superiors (38%) però també un major descens educatiu (21%). Igual passa entre els pares universitaris. El 64% de fills i filles de pares universitaris acaben també amb titulacions universitàries però el restant 36% computa en descens educatiu.

Si desglossem tot el volum de descens educatiu intergeneracional (22,5%), el 35% correspon a joves amb pares titulats universitaris, el 21% tenen pares amb estudis secundaris i el restant 44% de tot el descens educatiu l'experimenten fills i filles de pares amb nivell bàsic d'estudis que no han superat el nou nivell bàsic de l'ESO. Com a fet significatiu, cal assenyalar que tan sols el 18% dels joves i de les joves que han protagonitzat l'ascens educatiu intergeneracional està a l'atur o en situació d'inactivitat al 2012, per un 35% de joves que han conegut el descens educatiu.

Des de la perspectiva *inflow* o d'entrada, dels joves i de les joves d'entre 28 i 34 anys amb estudis universitaris, el 40% tenen un pare amb estudis universitaris, el 24% amb estudis secundaris i el restant 36% amb estudis bàsics. En l'altre extrem, entre el 29% de joves que no van més enllà dels estudis bàsics, la procedència segons el capital educatiu patern és la inversa: el 7%, prové de progenitors universitaris; el 16%, de progenitors amb nivells secundaris, i el 77%, de progenitors que no superen els estudis bàsics o que no en tenen.

Quins destins de classe assoleixen les persones joves en funció de la seva mobilitat educativa intergeneracional? La taula 8.17 ens presenta els resultats de sortida (*outflow*) desagregats per l'ascens, l'herència i el descens educatiu. Quasi el 30% dels qui han conegut l'ascens educatiu s'enclassa en destins de la classe directiva i professional experta (I-II), tan sols el 16% acaba en destins obrers (VI-VII) però amb una FP al darrere i el 18% no està ocupat/ada (obé a l'atur o a la inactivitat). Entre els i les qui experimenten l'ascens educatiu, presenten alhora menor taxa de no ocupació. En canvi, entre els i les qui han descendit, aquesta taxa es quasi el doble (35,3%) i alhora presenten majors proporcions de destins obrers (35,8%) on no predomina ni una FP completada. Però, una part compensa el descens enclassant-se com a petit/a empresari/ària o autònom/a (IV).

TAULA 8.17. Mobilitat educativa segons destinació de classe. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Mobilitat educativa	Total	Destinació de classe					Total
		I-II Experta	IV Petita burguesia	III-V Intermèdia	VI-VII Obrera	No ocupat/ada	
Ascens educatiu	42,6	29,2	9,3	27,6	15,6	18,3	100
Reproducció	34,9	17,8	10,5	21,9	24,5	25,3	100
Descens educatiu	22,5	3,8	15,7	9,4	35,8	35,3	100
Total	100	19,5	11,2	21,5	23,3	24,5	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La taula 8.18 presenta els fluxos d'entrada o de reclutament de cada destí de classe en funció de l'ascens, de l'herència i del descens educatiu. A la fila inferior tenim els totals de cada columna de destí. En quasi el 20% de joves que arriben a la classe directiva i professional (I-II), s'hi observa un fet molt positiu: quasi el 64% prové de l'ascens educatiu i un 32% prové de l'herència o de la reproducció educativa, assenyalant el grau d'obertura

d'aquesta classe. En el reclutament de joves de classes intermèdies (III-V), que sumen un 21%, també hi destaca quasi un 55% de membres que provenen de l'ascens educatiu.

TAULA 8.18. Destinació de classe segons mobilitat educativa. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Mobilitat educativa	Total	Destinació de classe				
		I-II Experta	IV Petita burguesia	III-V Intermèdia	VI-VII Obrera	No ocupat/ada
Ascens educatiu	42,6	63,8	35,4	54,6	28,6	31,8
Reproducció	34,9	31,9	33,0	35,4	36,8	35,8
Descens educatiu	22,5	4,3	31,6	10,0	34,7	32,4
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El fet que un/a jove acabi essent petit/a empresari/ària o autònom/a (IV) no depèn especialment de l'ascens educatiu i està repartit entre les tres situacions. Serveix com a sortida d'enclavament a tot un 31,6% dels seus membres que provenen del descens educatiu intergeneracional. Igual succeeix en el "reclutament" (el fet d'arribar a formar part) de les classes obreres (VI-VII) i entre el 24,5% de joves no ocupats/ades, que recluten els seus membres de manera indistinta entre l'ascens, l'herència i el descens educatiu.

8.4.3. Mobilitat social intergeneracional de les persones joves

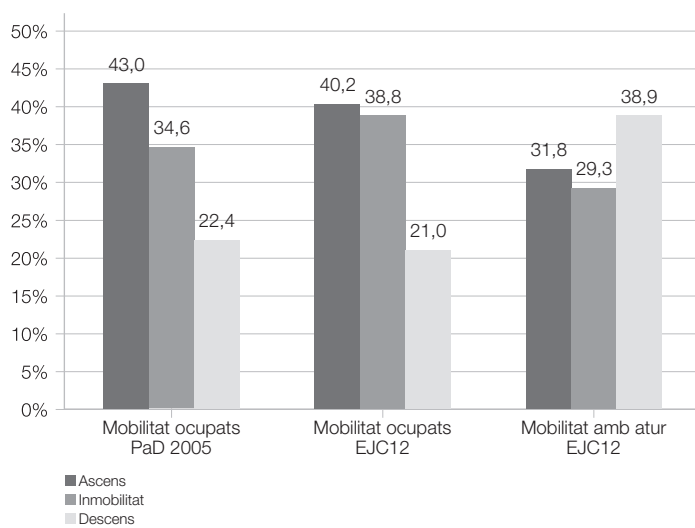
Per computar la mobilitat social absoluta hem fet servir la matriu de mobilitat que es pot consultar a la taula A8.1 de l'Annex on-line. Es tracta d'una taula de doble entrada amb igual nombre de categories en origen (classe social EGP del pare) i en destí (classe social EGP de les persones joves), la diagonal de la qual comporta l'herència o la reproducció social per coincidir progenitors i fills/filles en la mateixa classe. Les caselles per sobre de la diagonal impliquen descens de classe i les caselles situades per sota de la diagonal suposen l'ascens social. Hem establert també certes caselles de moviments horitzontals que no impliquen salt jeràrquic ni mobilitat vertical. Desglossem ara els resultats de mobilitat, començant amb la variació de resultats que suposa computar o no la no ocupació de les persones joves al 2012 (en atur o en activitat) com a descens social.

La variació de la mobilitat social de les persones joves (amb persones inactives i aturades i sense) al 2012

Tal com dèiem a la introducció, hem seguit el criteri metodològic de considerar la "no ocupació" (atur o inactivitat) de les persones joves entre 28 i 34 anys com a situació de descens social, atès el caire estructural de l'atur que és la situació predominant sota aquesta categoria. El gràfic 8.4 presenta la variació dels resultats de mobilitat que comporta seguir

o no aquest criteri i alhora, compara els resultats amb els obtinguts en la nostra anterior recerca sobre dades del PaD del 2005 (Martínez Celorrio i Marín, 2010). Si considerem tan sols les persones joves ocupades entre 28 a 34 anys i no considerem ni l'atur ni la inactivitat com a categories de descens, veiem com al 2005 i al 2012 es manté una taxa similar de descens social al voltant del 22%. De fet, obtenim una lleugera variació d'1,4 punts més de descens intergeneracional al 2005 respecte al 2012.

GRÀFIC 8.4. Mobilitat social. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2005 i 2012. Percentatge

Font: Elaboració pròpia a partir de Martínez Celorrio i Marín (2010) i de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'efecte de contracció de la crisi a causa de l'austeritat de la despesa pública, l'atur i els acomiadaments reverteix en la frenada de la taxa d'ascens social (2,8 punts menys) amb relació al 2005 i en l'augment del volum de l'herència o immobilitat (4,2 punts més al 2012 respecte al 2005). Resulta un fenomen esperable i propi dels cicles de crisi i d'atur massiu quan es reforça el manteniment d'estatus i la immobilitat social entre pares i fills com a mal menor en espera de la reactivació econòmica i la creació de noves oportunitats que permetin un major marge d'ascens social. El que resulta rellevant és que el patró de mobilitat social per a les persones joves adultes ocupades genera un volum similar i constant de descens social, ja sigui en l'actual escenari de crisi com en plena època de creixement i bonança econòmica al 2005. Per tant, l'efecte de contracció de la crisi bloqueja l'ascensor social però sense afectar la taxa de descens. La pauta estructural de l'anomenat ascensor social no pateix grans alteracions entre les persones ocupades d'aquests dos anys.

En canvi, si considerem la "no ocupació" com a criteri de desclassament social, el descens al 2012 entre totes les persones joves adultes de 28 a 34 anys es dispara fins enfilarse al 38,9%. Desglossat, el 40% de tot aquest volum correspon a persones joves adultes ocupades en classes inferiors a la del seu pare o mare (descens de classe) i el 60% restant

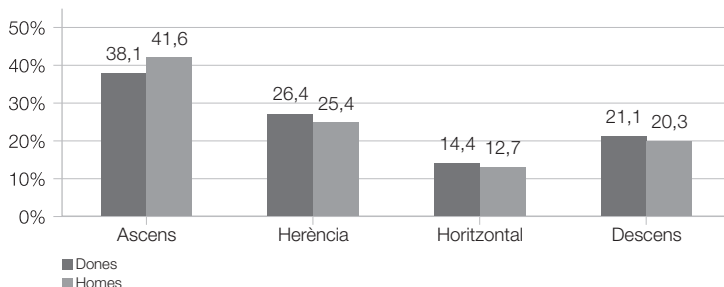
correspon a dues formes de descens d'estatus: l'atur (amb un subtotal del 40%) i la inactivitat per responsabilitats familiars o pel desànim de buscar feina (amb un subtotal del 20%). En suma, aplicant-hi aquest criteri doble de descens de classe i estatus, l'ascens social al 2012 es redueix al 31,8% i l'herència o immobilitat en la mateixa posició de classe del pare es queda en el 29,3%. Amb aquest criteri, la pauta de mobilitat passa a ser 30-30-40 amb un terç d'ascens intergeneracional des de baix, un terç de reproducció social i quasi un 40% de descens des dels orígens superiors i mitjans.

Sexe i mobilitat social de les persones joves de 28 a 34 anys

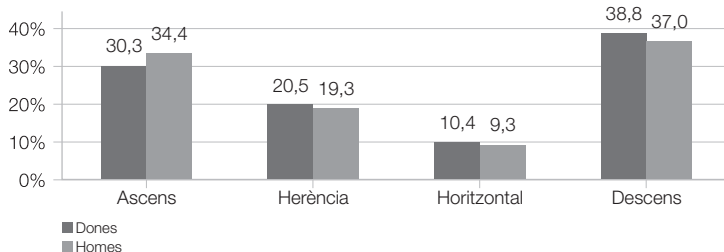
La pauta de la mobilitat social per sexe confirma els resultats ja obtinguts en altres recerques (Martínez-Celorio i Marín, 2010 i 2011) penalitzant les dones amb una menor taxa d'ascens social i un xic més de descens social amb relació als nois, tant si es computen els i les "no ocupats" com si no, com a categoria de descens. El gràfic 8.5 evidencia aquesta constant desigualtat, i arriba al 38% d'ascens quan no computem els i les "no ocupats" mentre els nois registren un ascens social del 42%. Aquests quatre punts menys de les noies es reparteixen sumant tres punts més que els nois en la immobilitat social (herència + mobilitat horitzontal) i un punt més que els nois en el descens.

GRÀFIC 8.5. Mobilitat social absoluta segons sexe. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012
Percentatge

Sense incorporar l'atur com a descens

Incorporant l'atur com a descens

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Quan computem la “no ocupació” com a categoria de descens es repeteix el mateix patró aduers a les dones. Els homes entre 28 i 34 anys assoleixen un 34% d'ascens per un 30% entre les noies. Aquests quatre punts de desavantatge es reparteixen amb dos punts més de descens de les noies i dos punts més d'immobilitat respecte als nois. Per tant, aquests resultats tornen a mostrar la força discriminatòria del mercat de treball i de l'estructura professional en contra de l'equitat de gènere. El 52% de tot l'ascens social és masculí, el 53% de tota la immobilitat de classe és femenina mentre que el descens social és femení en el 52% dels casos.

Mobilitat social intergeneracional dels diferents col·lectius de joves

En aquest apartat analitzarem breument la resta de col·lectius, més enllà del col·lectiu adult jove (de 30 a 34 anys) observat. On trobem el màxim de descens social (quasi un 45% dels casos) és entre els joves d'entre 16 i 34 anys que tenen fills/filles. El 20,7% de les persones joves de 16 a 34 anys tenen fills/filles: entre els 16 i els 24 anys en tenen el 4%, i entre els 25 i els 34 anys el percentatge augmenta fins al 33%. Tan sols el 21% de les noies que són mares han conegut l'ascens social per un 30% dels nois que són pares. La meitat de totes les mares joves viu el descens social que comporta passar a l'atur o a la inactivitat com a estatus permanent. Resulta una dada preocupant que força a reflexionar sobre les dificultats que la societat està imposant a la fecunditat, no només pel que fa al retard de l'edat de maternitat o als permisos laborals discrets per la criança dels fills sinó també pels efectes desclassadors que comporta, sobretot per a les mares joves, en un context perllongat de crisi com l'actual.

TAULA 8.19. Mobilitat social intergeneracional segons subcol·lectiu, per edat del jove. Joves de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Mobilitat social	De 16 a 34 anys			Total	De 28 a 34 anys
	Té ingressos propis	Emancipat/ada	Té fills/filles		
Ascens	31,3	29,5	24,6	29,4	31,8
Immobilitat	30,2	30,0	30,5	28,9	29,3
Descens	38,5	40,5	44,9	41,7	38,9
Total	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

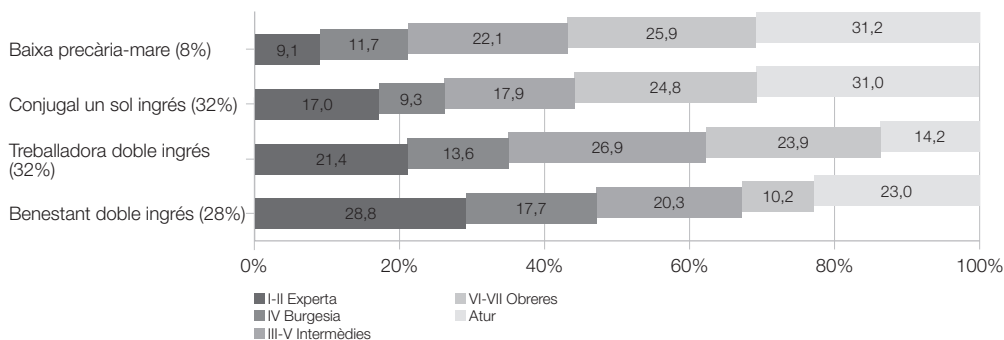
Per al conjunt total de joves (de 16 a 34 anys), el 29% coneix l'ascens de classe amb relació als progenitors i el 41,7% es desclassa en el descens social. Resultats similars trobem entre les persones joves emancipades de la llar d'origen de qualsevol edat, amb un 40% de descens. En canvi entre el col·lectiu de joves que ja no estudien i que disposen d'autonomia econòmica amb ingressos propis, els resultats de la seva mobilitat social intergeneracional són molt similars als que presenten les persones joves adultes de 28 a 34 anys.

Orígens socials i mobilitat social intergeneracional de les persones joves d'entre 28 i 34 anys

En aquest apartat analitzem la mobilitat social de les persones joves adultes en funció de les condicions i de les classes d'origen. On el determinisme d'origen queda més palès és en les tipologies d'origen familiar de classe que hem construït com a grans conglomerats de llars. El gràfic 8.6 evidencia el clar avantatge de l'origen benestant de doble ingrés (28% del total d'orígens) sobre la resta a l'hora d'enclassar els fills i les filles en les classes directives i professionals (29%). Assoleixen la mateixa taxa que presentaven els orígens I-II en forma d'herència. L'enclassament en aquests destins superiors va disminuint a mida que baixem pels esglaons de les tipologies familiars i només arriben als destins I-II el 9% de les persones joves que provenen de la classe baixa precària liderada per la mare (8% del total d'orígens familiars).

Aquest origen familiar més baix és el que concentra una forta taxa d'atur i de no ocupació (31%) i s'igual a la que registren els i les joves de la classe conjugal d'un sol ingrés. Semblaria que aquelles llars i famílies amb doble ingrés salvaguarden millor els fills/filles del risc de quedar-se com a no ocupats/ades. Especialment rellevant és el cas de la classe treballadora de doble ingrés, en què tan sols el 14% dels joves i de les joves d'entre 28 i 34 anys està en aquesta condició. Entre els fills i les filles de l'origen benestant de doble ingrés, els i les no ocupats són el 23% però alhora mostren el menor enclassament de les persones joves en posicions obreres (10%). Les tipologies d'origen social familiar capturen, doncs, amb força il·lustrativa, la desigualtat de resultats en l'enclassament de les persones joves.

GRÀFIC 8.6. Destinació de classe segons origen familiar. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Analitzem ara els resultats de la mobilitat absoluta i de l'enclassament a partir de les classes EGP del pare que presenta la taula 8.20. La columna del descens conté dos tipus: el descens de classe (cap a classes inferiors a la del pare) i el descens d'estatus (cap a l'atur o la inactivitat). Tant els fills/filles de la classe directiva (I) com els fills i filles de la classe professional superior (II) no tenen marge possible d'ascens en la nostra matriu de mobilitat (ja són en la posició més alta) i presenten les taxes més altes de descens global, amb un 56% i un 69% respectivament. És molt rellevant que cap d'aquestes dues classes superiors arribi al

50% de taxa d'herència o manteniment de la classe d'origen, ja que, en situacions de crisi, s'imposa com a mínim reproduir la mateixa posició d'origen. Ho aconseguen un xic més les persones joves que provenen de la classe directiva amb un 43% d'herència però no pas els i les joves de la classe II (herència del 31%) que es veuen superats pels fills i les filles de la petita burgesia (44%) i pels joves amb pares empleats administratius (46%).

El que sobta més entre els fills i les filles de la classe directiva i professional és l'alt volum de descens de classe amb un 33% i un 36% respectivament. Aquest indicador assenyala la fluïdesa social de la pauta d'estratificació i l'escassa endogàmia que els pares d'aquestes dues classes assoleixen per als seus fills i filles. Els resultats són més exitosos per als descendents de la petita burgesia (IV) amb un 22% d'ascens cap a les classes superiors (I-II), força herència i un descens de classe i d'estatus molt més moderat respecte a les classes directiva i professional.

TAULA 8.20. Mobilitat social segons classe social del pare. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Classe social del pare (EGP)	Total	Mobilitat social de la persona jove				Total
		Ascens	Immobi- lilitat	Descens		
				de classe	d'estatus	
I Directius/ives i empresaris/àries	3,9	--	43,4	33,3	23,3	100
II Professionals superiors	8,2	--	31,0	36,5	32,5	100
IVa Petita burgesia	10,6	22,0	44,1	22,9	11,0	100
IVb Autònoms/es	18,9	16,5	38,1	22,3	23,1	100
V Quadres i tècnics/tècniques	7,6	48,7	9,0	25,8	16,5	100
IIIa Empleats/ades administratius	2,9	26,7	46,6	10,0	16,7	100
IIIb Empleats/ades de serveis	5,9	32,8	13,1	23,5	30,6	100
VIa Obrers/eres qualificats	11,0	63,7	5,3	14,0	17,0	100
VIb Obrers/eres de la construcció	8,3	43,5	28,3	--	28,2	100
VII Obrers/eres poc qualificats	18,3	36,2	31,9	--	31,9	100
No ocupats	4,4	75,6	24,4	--	--	100
Total	100	31,8	29,3	15,1	23,8	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Un altre indicador positiu de la fluïdesa del patró d'estratificació són els bons resultats dels fills i de les filles de la classe obrera qualificada (VI) amb quasi un 64% d'ascens, baixa herència i moderats descensos de classe i d'estatus. L'apreciable ascens social de les persones joves de la classe de quadres (V) i de la d'obers de la construcció (VIb) també són destacables, així com el 36% que registren els fills i les filles dels obrers poc qualificats (VII) que se situen per sobre de la mitjana.

La taula 8.21 és una matriu de mobilitat agrupada en cinc categories d'origen i de destí que ens permet comprovar la forta redistribució entre orígens i destins i la intensa fluïdesa

social que això provoca. Com dèiem, sobta la baixa herència de les classes I-II amb un 29% i el fort volum de descens cap a les capes intermèdies III-V (20,5%) i a ocupacions poc qualificades dels serveis (VI-VII) amb un 15,6%. Els descendents de la petita burgesia (IVab) són els menys presents entre els “no ocupats” i aconseguen igual volum d’ascens (18,7%) i de descens de classe cap a les classes obreres i poc qualificades dels serveis (VI-VII). Entre els fills i les filles de les capes intermèdies (III-V) es registra tot un 37% d’ascens de classe i només un 15% de descens de classe al qual cal sumar quasi un 22% de descens d’estatus en la categoria de “no ocupats”.

TAULA 8.21. Matriu de mobilitat social (destinació de classe segons l’origen social). Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Classe del pare	Destinació de classe					Total
	I-II	IV	III-V	VI-VII	No ocupats	
I-II Experta	29,0	6,5	20,5	15,6	28,4	100
IV Petita burgesia	18,7	22,7	21,0	18,7	18,9	100
III-V Intermèdia	24,5	12,3	27,0	14,6	21,6	100
VI-VII Obrera	16,4	7,8	19,3	29,7	26,8	100
No ocupat	14,0	17,2	24,2	21,0	24,4	100
Total	19,5	11,2	21,5	23,3	24,5	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Però, sense dubte, les persones joves provinents de les classes obreres agregades (VI-VII) són qui obtenen els millors resultats amb un 43,5% d’ascens de classe, més decantant cap a posicions de petita burgesia i de capes intermèdies però també amb un apreciable 16,4% d’enclassement en posicions directives i professionals. Els resultats del conjunt perfilen, doncs, una intensa renovació de l’estructura de classes entre pares/mares i fills/filles en què el voluminós descens d’estatus en la categoria “no ocupats” bloqueja fluxos més intensos de mobilitat ascendent a causa de la crisi. Però, en contra de concentrar el descens d’estatus en les classes d’origen més baix, com caldria esperar d’un patró classista d’estratificació, trobem que el 28,4% de fills i filles de les classes superiors pateix aquest descens d’estatus front al 26,8% de fills i filles de les classes obreres agregades.

El que obtenim quan desagreguem les tres classes obreres és una clara diferència entre les persones joves provinents de la classe obrera qualificada (VIa) que obtenen millors resultats d’enclassement i menys descens social que no pas els fills i les filles de pares obrers de la construcció (VIb) i de pares obrers poc qualificats (VII). La taula 8.22 presenta les probabilitats en *odds-ratio* d’enclassement en els destins experts i professionals (I-II) i d’assolir titulacions universitàries en funció dels orígens socials, prenent com a referència relativa els orígens obrers baixos (VIb-VII). Començarem analitzant les probabilitats d’enclassement.

Les persones joves provinents d’orígens I-II tenen set vegades més de probabilitats que els i les joves d’orígens obrers baixos (VIb-VII) d’acabar enclassats/ades en destins experts i

professionals (I-II) que d'acabar en destins d'atur i d'inactivitat (no ocupats). Però el major avantatge relatiu d'evitar caure en l'atur i en la inactivitat i d'obtenir destins I-II és entre les persones joves provinents de la classe obrera qualificada (VIa) amb una disparitat de 10 a 1 respecte a fills i filles de les classes obreres baixes. Per tant, la major desigualtat relativa és entre les tres fraccions de classe obrera deixant en evidència la menor capacitat enclassadora en destins I-II que tenen, justament, les persones joves que provenen d'aquests orígens experts I-II. Fins i tot, els orígens intermedis (III-V) i els orígens de petita burgesia (IV) tenen major probabilitat d'enclassar els seus joves en destins I-II.

TAULA 8.22. Desigualtat relativa d'assolir destins experts i titulacions universitàries segons origen de classe (referència: orígens VIb-VII-- *odds-ratio*). Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Classe del pare	Enclassament		Titulacions	
	I-II Experta	No ocupats/ades	Universitaris	ESO o estudis bàsics
I-II Experta	7,0	1	20,0	1
IV Petita burgesia	7,3	1	3,1	1
III-V Intermèdia	9,1	1	3,4	1
VIa Obrera qualificada	10,0	1	4,5	1
VIb-VII Obrera poc qualificada	1	1	1	1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Quant a la desigualtat relativa d'obtenir titulacions universitàries, constatem una disparitat de 20 a 1 entre joves de classe experta (I-II) i joves de les classes obreres baixes (VIb-VII). Aquests últims tenen vint probabilitats més de plantar-se amb estudis bàsics d'ESO que no pas d'obtenir titulacions universitàries. Representa una bretxa de desigualtat educativa molt elevada però, tal i com contrasta la primera columna, això no vol dir que els fills de la classe experta (I-II) tinguin majors probabilitats d'enclassament en destins I-II. En canvi, els fills/filles de la classe obrera qualificada (VIa) tenen 4,5 probabilitats més que els fills de les classes obreres baixes d'assolir titulacions universitàries abans que plantar-se amb estudis bàsics. Tenen, també, 10 vegades més probabilitats d'enclassar-se en destins experts i professionals I-II que no pas aquells.

En suma, la taula 8.22 constata que la desigualtat educativa i la desigualtat d'enclassament segueixen lògiques singulars i diferenciades. El major avantatge dels extrems socials superiors (I-II) d'acumular capital acadèmic en forma de titulacions universitàries no es tradueix en un avantatge equiparable en l'enclassament. Ans al contrari, els joves d'altres orígens socials intermedis i més baixos obtenen majors probabilitats d'enclassar-se en destins I-II, tot i tenir menors probabilitats d'haver-se diplomats o llicenciats a la universitat. Això assenyalava un patró de fluïdesa social meritocràtica en què els destins més valorats (I-II) no vénen afavorits o induïts per l'adscripció dels orígens socials.

Educació i mobilitat social intergeneracional de les persones joves de 28 a 34 anys

En aquest apartat analitzem la influència del nivell educatiu en els resultats de mobilitat i enclassement de les persones joves. Les trajectòries d'inserció precoç en el treball i l'abandó d'estudis tenen uns clars efectes negatius, tal i com presenta la taula 8.23. Quasi el 54% de les persones joves adultes que van fer de l'ocupació la seva activitat principal entre els 15 i els 18 anys viu una condició de descens social al 2012. La taxa de descens es va moderant a mida que es posposa la dedicació exclusiva a la feina: cau al 32% quan l'inici d'edat laboral està entre els 19 i els 22 anys, al 27% quan l'inici és entre els 23 i els 26 anys i baixa fins el 13% per a la minoria privilegiada que comença a treballar més enllà dels 27 anys, després de procurar-se una formació sòlida.

TAULA 8.23. Edat en què l'ocupació passa a ser l'activitat principal segons mobilitat social, per grup d'edat. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

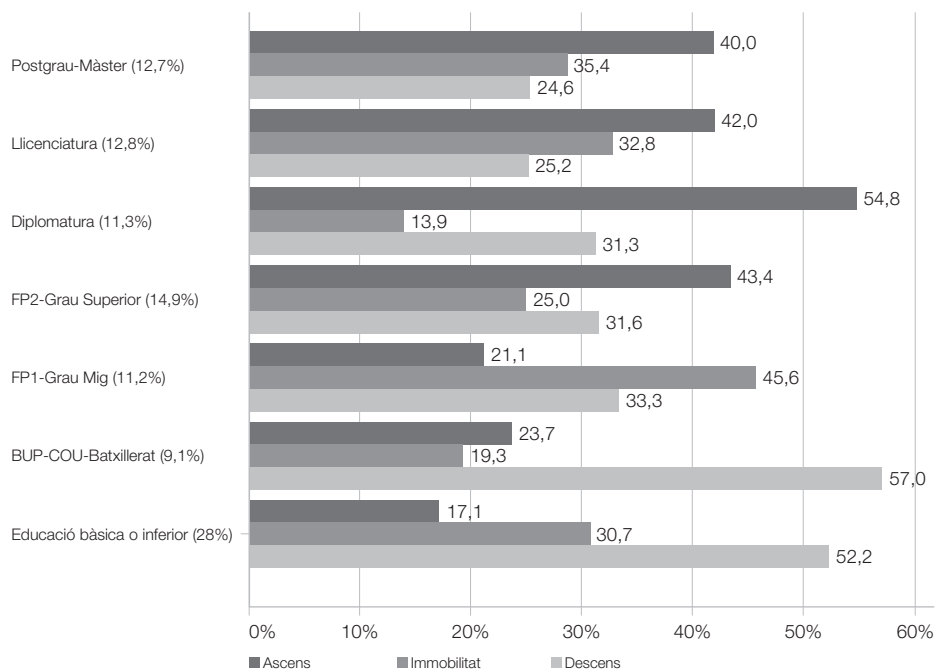
Grup d'edat	Total	Mobilitat social				Total
		Ascens	Herència	Horitzontal	Descens	
De 15 a 18 anys	29,7	19,0	15,8	11,3	53,9	100
De 19 a 22 anys	33,3	29,2	24,2	14,2	32,4	100
De 23 a 26 anys	31,5	50,2	16,6	6,0	27,2	100
Més de 27 anys	5,5	41,5	34,0	11,3	13,2	100
Total	100	31,8	18,5	10,8	38,9	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En funció de les titulacions i dels nivells educatius assolits, els resultats tornen a ser coincidents amb els ja obtinguts en recerques prèvies (Martínez-Celorrio i Marín, 2010 i 2011). Són les diplomatures les que experimenten la major taxa d'ascens social (quasi 55%). Destaca també la funció de trampolí de l'FP Superior (43%) molt per sobre dels batxillerats (24%) i de l'FP Mitjana (21%), i supera fins i tot per poc l'ascens social obtingut des de llicenciatures i des de màsters i postgraus (42%). La màxima herència de classe la trobem entre postgraduats/ades amb màsters o doctorats, tal i com calia esperar, amb un 29% i entre les persones joves adultes amb FP Mitjana (28%) que reproduïen els oficis obrers i tècnics similars als dels seus progenitors.

Per últim, un altre resultat coincident és el major risc de descens social per a aquelles persones joves amb titulacions genèriques i no especialitzades: els i les qui s'han plantat amb un batxillerat registren un 57% de descens social intergeneracional, superant fins i tot a les persones joves adultes amb nivells bàsics o inferiors a bàsics (52%). També, novament es confirmen les titulacions de l'educació terciària (FP Superior i graus universitaris) com a llindar multiplicador de les oportunitats (Martínez-Celorrio i Marín, 2012), evidenciant l'elecció del nivell selectiu del mercat de treball.

GRÀFIC 8.7. Mobilitat social absoluta segons nivell educatiu. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La centralitat de l'educació com a principal criteri d'estratificació i de divisió social queda reflectida en les tres taules següents. La taula 8.24 recull els destins de classe del 28% de les persones joves adultes que no assoleixen el nivell secundari (un 13% sense completar l'educació bàsica i un altre 15% amb un màxim d'educació bàsica o ESO).

TAULA 8.24. Destinació de classe segons origen social. Joves de 25 a 34 anys amb estudis obligatoris o inferiors. Catalunya, 2012. Percentatge

Origen de classe (EGP)	Total	Destinació de classe					Total
		I-II Experta	IV Petita burguesia	III-V Intermè- dies	VI-VII Obrera	No ocupat/ ada	
I-II Experta	9,2	--	--	--	--	100	100
IV Petita burgesia	31,3	3	22,5	7,7	38,0	29,0	100
III-V Intermèdies	22,2	6,5	28,2	11,0	22,0	32,3	100
VI-VII Obrera	37,3	--	4,0	6,0	50,0	40,0	100
Total	100	2,0	13,0	7,0	43,0	35,0	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'origen social no intervé ni s'anteposa a millorar els destins socials amb aquest nivell baix d'estudis. El 9,2% de fills i filles de directius i professionals amb un màxim d'estudis bàsics apareixen com a no ocupats/ades al 2012; mentre que entre el 37% de fills d'obrers que tenen aquest baix nivell acadèmic, el 40% arriba a la condició de no ocupat/ada al 2012.

Per a joves sense estudis secundaris provinents de la classe superior (I-II) aquest nivell de pobresa formativa comporta un desclassament sense que el seu superior origen social els salvaguardi. A l'inrevés, pateixen el cost de descens més alt i accentuat. El mateix passa entre les persones joves adultes amb FP. El 18,5% de fills i filles de directius i professionals assoleix aquest nivell però un 43% no el rentabilitza en el mercat de treball i consta com a no ocupats/ades. En canvi, són els fills i les filles de la petita burgesia i de les classes intermèdies amb nivells d'FP els qui més s'enclassen en les capes intermèdies, tot presentant les menors taxes de no ocupació. Entre els fills i les filles d'obrers amb FP, un 30% s'enclassa també com a obrers de segona generació però un 47,1% acaba en destins de classe mitjana o de classe experta I-II.

TAULA 8.25. Destinació de classe segons origen social. Joves de 25 a 34 anys amb estudis d'FP. Catalunya, 2012. Percentatge

Origen de classe (EGP)	Total	Destinació de classe					Total
		I-II Experta	IV Petita burguesia	III-V Intermè- dies	VI-VII Obreres	No ocupat/ ada	
I-II Experta	18,5	3,5	3,5	28,5	21,4	43,1	100
IV Petita burgesia	26,7	13,6	16,3	31,8	21,8	16,5	100
III-V Intermèdies	25,1	11,5	3,8	48,0	19,2	17,5	100
VI-VII Obreres	28,0	11,4	9,3	26,4	30,0	22,9	100
Total	100	11,5	10,3	31,8	24,8	21,6	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Entre les persones joves adultes universitàries es repeteix el mateix patró, sense que els orígens socials superiors (I-II) actuïn com a avantatge reforçador de l'enclassament. Certament, el 66% dels joves amb aquests orígens assoleixen graus universitaris, per un 27% en el cas dels fills d'obrers; però això no implica un millor enclassament, ans al contrari (veure taula 8.22). Tan sols un terç dels universitaris d'origen social superior s'enclassen ells mateixos en la mateixa classe dels seus pares, mentre que ho aconsegueixen el 47% dels universitaris fills de les capes intermèdies i el 45% dels fills universitaris d'origen obrer. Alhora, és més probable que els universitaris dels orígens socials superiors (I-II) constin com a no ocupats/ades al 2012 (23%), suportant un major cost de descens que no pas els fills universitaris de les classes intermèdies (7,4% de no ocupació) i de les classes obreres (15,4% de no ocupació).

La darrera fila de la taula 8.26 ens mostra el total dels destins de classe dels universitaris. Un 40% assolixen en classar-se com a directius i professionals i un altre 11,7% ho fan com a petits empresaris i autònoms. La meitat restant dels universitaris (48%) pateix el descens de classe (subocupats en destins III-V intermedis i en destins obrers) i el descens d'estatus en forma d'atur i de no ocupació. El 15,7% de jove universitaris d'entre 25 i 34 anys es declara aturat/ada i no ocupat/ada al 2012 front al 21,6% dels joves amb FP i el 35% dels joves amb un màxim d'estudis bàsics. Certament, les titulacions universitàries són més protectores i redueixen el risc d'atur però també tenen major cost de descens en forma de subocupació amb un 32% que acaba en classat en les capes intermèdies i obreres.

TAULA 8.26. Destinació de classe segons origen social. Joves de 25 a 34 anys amb estudis universitaris. Catalunya, 2012. Percentatge

Origen de classe (EGP)	Total	Destinació de classe					Total
		I-II Experta	IV Petita burgesia	III-V Intermèdies	VI-VII Obreres	No ocupat/ada	
I-II Experta	66,2	34,0	10,0	26,0	7,0	23,0	100
IV Petita burgesia	34,2	37,6	17,7	23,4	6,4	14,9	100
III-V Intermèdies	32,9	47,1	8,8	26,5	10,3	7,4	100
VI-VII Obreres	27,1	44,9	8,1	25,0	6,6	15,4	100
Total	100	40,4	11,7	25,0	7,2	15,7	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les dades de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 permeten aportar un resultat fins ara inèdit sobre els resultats de mobilitat social intergeneracional segons la xarxa d'escolarització predominant entre els joves de 28 a 34 anys. No existeix diferència ni discriminació positiva o negativa si s'ha seguit una escolarització pública o concertada. Les oportunitats d'ascens social havent seguit aquestes dues opcions d'escola són les mateixes, al voltant del 35%. En els itineraris escolaritzats en centres concertats (quasi el 20% de les persones joves) sí que consta una major herència i reproducció social (del 24%) que és superior a la registrada en l'escolarització pública (16%), dades que confirmarien el tòpic popular d'aquest tipus d'escoles com a llocs d'enclavament distintiu enfront del reclutament més interclassista de la pública. Tot i així, no cal obviar que l'escolarització concertada registra un 31% de descens social per un 38% de l'escola pública, sense que es pugui defensar la dualitat o una màxima desigualtat de resultats de mobilitat entre ambdues xarxes d'escolarització. Els resultats d'aquelles persones joves que han alternat escola pública i privada concertada són una mena d'híbrid dels dos tipus amb una major herència o reproducció de classe que a la pública però, també, amb major descens social que a l'escolarització estrictament concertada.

TAULA 8.27. Mobilitat social absoluta segons xarxa d'escolarització. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Xarxa d'escolarització	Total	Mobilitat social				Total
		Ascens	Herència	Horitzontal	Descens	
Escola pública	50,5	35,0	16,3	10,6	38,1	100
Combinació pública i concertada	30,0	27,3	24,1	10,1	38,5	100
Escola concertada	19,5	36,0	24,2	8,6	31,2	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Per acabar aquest capítol, presentem els resultats de mobilitat social intergeneracional segons s'hagi gaudit o no de beques en la trajectòria educativa. Les dades perfilen una clara conclusió: quantes més etapes acadèmiques becades, major taxa d'ascens social i a la inversa. Tan sols el 6% de les persones joves adultes de 28 a 34 anys va gaudir de més de dues etapes acadèmiques becades i un altre 15% de joves ha gaudit de dues etapes amb beca. Tot i així, aquest col·lectiu de joves assoleixen fins el 53% de taxa d'ascens social. Són sobretot fills/filles de les capes mitjanes i obreres que han pogut allargar l'escolarització.

TAULA 8.28. Mobilitat social absoluta segons nombre d'etapes acadèmiques becades en la trajectòria educativa. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Nombre d'etapes becades	Total	Mobilitat social				Total
		Ascens	Herència	Horitzontal	Descens	
Cap beca	72,4	27,3	21,3	9,4	42,0	100
Una etapa becada	7,4	25,0	23,7	13,2	38,2	100
Dues etapes becades	14,7	52,6	14,5	11,2	21,7	100
> dues etapes becades	5,5	53,6	10,7	10,7	25,0	100
Total	100	31,8	18,5	10,8	38,9	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Atès l'efecte trampolí que tenen les beques i la seva infreqüència en l'ESO i en els nivells secundaris convé, com ja hem dit, instar de nou la devolució i el traspàs de la política de beques no universitàries com a una eina necessària per lluitar contra el fracàs escolar i elevar les aspiracions i les expectatives acadèmiques entre els fills i les filles de les classes més baixes i allunyades de la cultura escolar. Resulta anòmal com a país que els partits polítics, els sindicats d'ensenyament, les associacions d'estudiants i les federacions de pares i mares no recuperin aquesta exigència i normalitzin l'actual situació d'alegalitat i bloqueig de la competència de la Generalitat en matèria de beques no universitàries. Amb aquesta eina, l'alta mobilitat i la fluïdesa social que hem analitzat encara seria socialment més justa i equitativa.

Les diferències territorials en la mobilitat social de les persones joves de 28 a 34 anys

Si analitzem la mobilitat social dels joves de 28 a 34 anys per territoris de residència, se'ns dibuixen quatre zones geogràfiques del país ben diferenciades. La primera correspon a les Comarques Centrals, on trobem les taxes màximes d'ascens social pares-fills (45,3%) i el menor descens social (30,2%) de tot Catalunya. En aquest territori resideix el 5,2% de la submostra de joves de 28 a 34 anys. Les Comarques Centrals (Osona, Berguedà, Solsonès, Bages i Anoia) conformen un territori històric on va arrelar la primera industrialització, amb un teixit econòmic dens i diversificat que sempre ha actuat com a rere país del litoral central català, contribuint al seu dinamisme. Per aquestes i altres singularitats que caldria analitzar més a fons, resulta significatiu que destaquin com el territori amb major taxa d'ascens social al 2012.

La segona zona geogràfica està formada per l'Àmbit Metropolità i les Comarques Gironines, amb taxes d'ascens social properes a la mitjana catalana del 32%. A l'Àmbit Metropolità resideixen quasi el 62% de les persones joves de la submostra aquí analitzada, i marca la tendència general. A les Comarques Gironines, però, es registra una elevada taxa de descens amb quasi un 43%. La tercera zona geogràfica correspon a Ponent, Alt Pirineu, Aran i el Penedès amb taxes d'ascens intergeneracional per sota de la mitjana.

TAULA 8.29. Mobilitat absoluta segons territoris. Joves de 28 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Àmbit territorial	Total	Mobilitat social				Total
		Ascens	Herència	Horitzontal	Descens	
Comarques Centrals	5,2	45,3	18,9	5,7	30,2	100
Metropolità	61,7	33,0	21,6	9,3	36,1	100
Comarques Gironines	10,3	32,4	16,2	8,6	42,9	100
Ponent, Alt Pirineu i Aran	6,4	30,3	16,7	15,2	37,9	100
Penedès	6,1	28,6	19,0	12,7	39,7	100
Camp de Tarragona	7,9	24,7	17,3	12,3	45,7	100
Terres de l'Ebre	2,4	28,0	16,0	12,0	44,0	100
Total	100	31,8	18,5	10,8	38,9	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La quarta zona geogràfica correspon al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre, amb una taxa menor d'ascens social (especialment al primer àmbit territorial, amb un 25%) i un elevat descens social de quasi el 46% i del 44% respectivament. Segurament són aquests dos territoris, més les Comarques Gironines i el Penedès, on les polítiques de joventut han de prestar més atenció i activar-hi estratègies de reactivació i de sortida de la crisi durant els propers anys. En tot cas, les desigualtats territorials són prou evidents i perfilen una dualització del país entre comarques més pròsperes i comarques més vulnerables on les persones joves queden més exposades al descens social.

8.5. Conclusions

Al 2012, el 39% de les persones joves de 28 a 34 eren inframileuristes. La dinàmica institucional i econòmica de la societat adulta està sotmetent les persones joves a una continuada precarietat generacional que sembla que no tingui fi. S'hi perfila un escenari molt preocupant, amb una forta degradació salarial i laboral que s'agreujarà amb la propera introducció dels *mini-jobs* i de les altres formes precàries de contractació que arriben fins els 30 anys, independentment del nivell educatiu i de qualificació assolida.

L'actual crisi evidencia la vulnerabilitat de les persones joves, estenent el risc de descens d'estatus i de desclassament fins el 39% entre els 28 i els 34 anys. Convé fer dos constatacions que ajuden a contextualitzar millor aquesta dada prou impactant. En primer lloc, el 40% del total de descens social és a causa de l'atur i s'experimenta com a descens temporal d'estatus perllongat per la crisi. Bona part de la reducció de la taxa de descens social passaria per una ràpida sortida de la crisi capaç de crear feina i noves posicions professionals per ocupar i per aspirar-hi. Confiem que la sortida de la crisi no trigui gaire i es comenci a animar aviat el flux de crèdit financer a les empreses i la creació d'ocupació. Tanmateix, l'escenari post crisi s'endevina molt més complex i pausat per la lenta absorció del considerable volum d'atur juvenil acumulat. D'aquí que l'actual 39% de descens social absolut s'encalli i s'endureixi en els propers anys, generant noves reaccions, decisions i comportaments per part dels joves i de les joves (una major conflictivitat i protesta política o una major opció d'emigrar).

En segon lloc, el 66% de tot el descens social correspon a fills i filles de les diferents capes mitjanes, fet que confirma el discurs general sobre la devaluació i la inseguretat d'estatus de les classes mitjanes i la seva centralitat com a subjecte col·lectiu emergent (i indignat). No obstant això, tot i patir un major cost de descens que la resta, les classes mitjanes professionals (I-II) continuen fent valer el seu avantatge i poder de classe: tenen 7 vegades més probabilitats que els fills i les filles d'origens obrers baixos (VIb-VII) d'evitar l'atur i d'acabar enclassats com a directius i professionals igual que els seus pares. Les classes mitjanes tenen major risc de descens, però també major poder d'enclassament que les classes més baixes, ja que el seu avantatge és per capital cultural i acadèmic, adquirit sobretot en el sistema educatiu.

La pauta meritocràtica predominant i la centralitat que té l'educació en les oportunitats d'enclassament de les persones joves conformen un tret definitori de l'estratificació social catalana. D'aquí la importància que hi juga el disseny institucional del sistema educatiu i el sistema de beques en tant que mecanismes de redistribució, capaços de compensar les desigualtats d'origen. En ple context d'una nova reforma educativa segregadora (LOMCE) i de polítiques d'austeritat i de retallades que afecten la inversió en educació i en professorat, que fan perillar les condicions per maximitzar la redistribució, entesa com a efectiva igualtat d'oportunitats. La injusta i antiredistributiva política de beques, que hem constatat, és un altre obstacle afegit que, com la resta, només serà superable des d'un sistema educatiu propi, català, integrador i equitatiu, que encara està per assolir.

En aquest context, les polítiques integrals de joventut han d'intervenir per reduir les desigualtats socials d'origen i per afavorir la fluidesa social (*social openness*). El seu caire transversal fa connectar les polítiques de joventut amb les polítiques educatives, de mercat de treball, d'habitatge i de benestar social, actuant com a rerefons que activa i enforteix la promoció social dels i les joves. Davant els grans reptes com a país i com a economia en crisi, ens cal potenciar una nova cultura institucional i de gestió pública en què la coordinació interdepartamental doni passos fermes cap a la transversalitat i la integralitat focalitzada.

En aquest enfocament, les polítiques de joventut han de ser l'ànima i el motor de les polítiques de mobilitat i de cohesió social. Una recent iniciativa del Consell d'Europa (Nunn, 2012) defensa impulsar el mix de polítiques que activen la promoció social dels joves i de les joves i que lluiten contra l'herència social i la transmissió intergeneracional dels avantatges o dels desavantatges. Condensen i sumen multitud d'intervencions que impacten d'una manera directa o indirecta en les oportunitats de mobilitat social dels joves i de les joves i que inclouen:

- Les polítiques d'infància, que potencien l'escolarització, el lleure, la socialització i la participació infantil en ciutats educadores i inclusives;
- Les polítiques de suport a les famílies que superen els desavantatges causats per la pobresa sobtada, la malaltia o la dependència entre els membres de la llar;
- Les polítiques d'inclusió social i de discriminació positiva per a col·lectius i minories vulnerables per discapacitat, condició ètnica o estrangeria;
- Les polítiques educatives, que garanteixen igualtat d'oportunitats en totes les etapes acadèmiques, beques i ajuts a les persones joves més desafavorides, i escoles, instituts i universitats interclassistes (*social mixing*) sense segregacions per raons d'origen;
- Les polítiques de mercat de treball, que afavoreixen la requalificació al llarg de la vida, les segones oportunitats, la seguretat i la qualitat laboral, els incentius a l'emprenedoria i a la innovació o la llibertat d'oficis i serveis; i
- Les polítiques d'habitatge i urbanisme, que han de promoure l'emancipació i la integració residencial en barris interclassistes cohesionats en la diversitat i amb una oferta de serveis públics de qualitat.

El desenvolupament coherent i coordinat d'aquest mix de polítiques de cohesió i promoció social hauria de ser liderat i monitoritzat per les polítiques integrals de joventut. Un nou exemple d'intervenció en aquest sentit seran els nous esquemes de "garantia juvenil" universalitzats a partir del 2013 des de la política europea i que ja van ser proposats a casa nostra (Martínez-Celorrio, 2001). Convindria que les polítiques de joventut poguessin intervenir –hi en el disseny i en el desplegament i, juntament amb les polítiques actives d'ocupació, les polítiques socials i educatives, d'emprenedoria i d'innovació impulsar l'economia del coneixement, verda, solidària i digital com a ecosistema d'inserció de les noves generacions.

L'assumpció de polítiques integrals i de cicle vital s'està imposant en els països europeus com l'enfocament modern de les polítiques públiques per tal de donar resposta a les necessitats de la infància, la joventut, l'adultesa i l'ancianitat. Són esquemes i enfocaments en què la lluita contra la desigualtat d'oportunitats i contra els riscos de vulnerabilitat social guien les millors pràctiques. En el seu rerefons són polítiques de mobilitat social i de justícia social vertebrades com a respostes inclusives, intergeneracionals i democràtiques. Esperem ser capaços de consensuar-les i de construir-les en l'actual marc polític i institucional, per tal de potenciar la igualtat fluida d'oportunitats que caracteritza l'estratificació social catalana.

Bibliografia

ARNETT, J. (2004). *Emerging Adulthood: The Winding Road from Late Teens through the Twenties*. Oxford: Oxford University Press.

BAXTER, J. (1992). "Las mujeres y el análisis de clase: una perspectiva comparada". A: *Política y Sociedad*, núm. 11, p. 85-97.

BECK, U. i BECK-GERNSHEIM, E. (2003). *La individualización*. Barcelona: Paidós.

CARABAÑA, J. (1993). "Sistemas de enseñanza y clases sociales". A: GARCÍA de LEÓN, M. A. et al. *Sociología de la educación*. Barcelona: Barcanova.

ELZO, J. (coord.) (2009). *Models educatius familiars a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

ERIKSON, R. i GOLDTHORPE, J. H. (1993). *The Constant Flux: A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon Press.

GIL CALVO, E. (2001). *Nacidos para cambiar*. Madrid: Taurus.

GOLDTHORPE, J.H. (2010). *De la sociología. Números, narrativas e integración de la investigación y la teoría*. Madrid: CIS.

-- "Women and class analysis: in defence of the conventional view". A: *Sociology*, núm. 17 (4), p. 465-488

JURADO, T. (2004). "Las nuevas familias españolas". A: González, J. et al. *Tres décadas de cambio social en España*. Madrid: Alianza editorial, p. 51-80.

MARSHALL, G. (2005). "Absolute Mobility". A: *Dictionary of Sociology*. Oxford: Oxford University Press.

MARTÍNEZ CELORRIO, X. i MARÍN SALDO, A. (2010). *Educació i mobilitat social a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

-- (2011). *Educació i mobilitat social a Catalunya. Actualització amb dades del PaD-2009*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

-- (2012). *Crisi, trajectòries socials i educació*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

MARTÍNEZ CELORRIO, X. (2001). *Garanties formatives i accés al coneixement per a joves poc qualificats*. Barcelona: Universitat de Barcelona-Federació d'Ensenyament de CC.OO.

NUNN, A. (2012). *Fostering social mobility as a contribution to social cohesion*. Estrasburg: Council of Europe.

REQUENA, M. (2011). "Estratificación y clases sociales". A: *Informe España 2011*. Madrid: Fundación Encuentro, p. 300-366.

SERRACANT, P. (2009). "Trajectòries juvenils en la Catalunya actual. Una mirada a través de l'Enquesta a la joventut de Catalunya". A: *Revista Àmbits*, núm. 41, p. 49-56.

SOLER MARTÍ, R. (2009). "El paper de les polítiques de joventut en la mobilitat social intergeneracional". A: *Revista Àmbits*, núm. 41, p. 58-62.

TORRUBIA, R. i DOVAL, E. (coord.) (2009). *Família i educació a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

WALBY, S. (1988). *Gender Segregation at Work*. Milton Keynes: Open University Press.

9. DESIGUALTATS TERRITORIALS I MOBILITAT QUOTIDIANA

Una aproximació socioterritorial a la realitat juvenil catalana

Sergio Porcel i López¹

9.1. Introducció

El territori i la seva trama d'interrelacions amb els processos socials ha estat històricament una qüestió poc tractada des de la sociologia. Les principals aportacions sobre aquesta matèria han arribat des de disciplines específiques, com la sociologia urbana o la geografia humana, que s'han ocupat, entre d'altres coses, de l'estudi de la interacció entre l'espai físic (territori) i l'allò social (Leal, 1997). Aquest capítol se situa precisament en aquesta línia, amb l'objectiu d'aportar una aproximació a la realitat juvenil des d'una òptica socioterritorial. En concret s'aborden dues qüestions diferenciades, d'una banda, les desigualtats territorials que es produeixen en les transicions a l'adulthood entre la població jove catalana i, d'altra banda, les pautes de mobilitat quotidiana juvenil.

La qüestió de les desigualtats territorials és la més extensa del capítol: en primer lloc, s'identifiquen i es quantifiquen les desigualtats territorials juvenils amb relació als processos de formació, d'inserció al mercat de treball i d'emancipació domiciliària; en segon lloc, s'analitza també si el fet de viure en un tipus d'àmbit residencial concret influeix o no en la manera com la població jove passa a ser adulta. La hipòtesi de partida amb la qual s'afronta aquesta anàlisi és que, efectivament, el territori —i totes les circumstàncies que l'envolten—, com a distribuïdor d'oportunitats i generador d'*habitus*² que és (Porcel *et al.*, 2011), constitueix un factor (entre d'altres) que condiciona en major o menor mesura les transicions juvenils cap a l'adulthood. Segons Peter Saunders (1981), l'espai és més que un simple escenari o container passiu on tenen lloc els processos socials; la disposició espacial influeix i afecta com es desenvolupen els processos. Aquest plantejament ja l'havia fet Giddens (1979) en la seva teoria de l'estructuració, considerant l'espai com un element que constreny l'acció social, que juga un paper actiu en la conformació de l'ordre i la conducta social. En aquest sentit, segons aquest autor, l'espai constitueix un dels elements

1 L'autor vol agrair la col·laboració de l'estadístic Bernat Miguel en el tractament de les dades i en la resolució dels dubtes plantejats sobre algunes anàlisis desenvolupades en aquest capítol.

2 L'*habitus* és un concepte creat per Pierre Bourdieu (1999) que es refereix a la manera de pensar, d'actuar i de relacionar-se que hereten les persones com a conseqüència de reproduir maneres de fer durant el procés de socialització, ja sigui per la seva criança o educació al si d'una classe social determinada o d'una cultura.

que estructuraren l'allò social. Partint d'aquesta idea, posteriorment, altres autors s'han centrat més a reflexionar en profunditat sobre el caràcter estructurant de l'espai amb relació a la realitat social, apel·lant especialment a la incidència de les constriccions espai-temporals a les relacions i a les pràctiques socials³.

Precisament el jovent, sobretot a les edats més primerenques, és un dels col·lectius socials més sensibles al territori, ja que realitza un ús molt intens de l'entorn residencial, perquè la seva activitat quotidiana habitualment es localitza en una àrea relativament pròxima al lloc de residència. És a mesura que es va tenint més edat que l'ús de l'espai es va ampliant. Això fa que les característiques del territori exerceixin una influència diferent entre els diversos col·lectius socials i, de forma més intensa, entre el jovent i els infants (Gould i Austin, 1997). Seguint aquesta línia, les opcions de desenvolupament vital, sobretot de la població jove, estan condicionades (entre d'altres coses) per les expectatives, els recursos, les escoles o les oportunitats de treball dels llocs on resideixen, però també per l'atenció i els patrons educatius que han rebut de la família, així com per les oportunitats residencials familiars durant la infantesa i la joventut (Dorling *et al.*, 2001; Galster, 2012).

Ateses les possibilitats que ofereix l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (EJC12), l'aproximació territorial s'operativitzarà a través dels àmbits del Pla territorial⁴, com a demarcacions administratives, i del grau d'urbanització del municipi de residència, com a criteri de demarcació no administrativa que reflecteix la dicotomia rural-urbà. De fet, a causa de les limitacions de la mostra de l'EJC per tractar determinades qüestions a nivell d'àmbits del Pla territorial, l'anàlisi de les diferències entre el món rural i l'urbà adquireix força rellevància en aquest capítol, malgrat que fa anys alguns teòrics van plantejar la superació d'aquesta contraposició (Lefebvre, 1971). En tot cas, cal aclarir que Lefebvre en cap cas planteja que el camp hagi desaparegut com a tal, sinó que la manera de producció rural i els costums han patit un procés d'adaptació obligats per l'expansió urbana. Per tant, en la mesura que l'oposició camp-ciutat es va difuminant, va sorgint una altra contraposició definida pel binomi "urbanitat-ruralitat" (Lefebvre, 1968). Això vol dir que les formes de vida urbanes es van traslladant cada vegada més a l'àmbit rural, sobretot als territoris més propers a les grans ciutats. Tot i així, l'estructura territorial i l'essència rural no desapareixen, al contrari, romanen, en particular a les àrees que més escapen de les dinàmiques urbanes. Així almenys ho posen de manifest alguns estudis recents que aborden el tema (Domínguez *et al.*, 2010; Green, 2010) i l'interès que es demostra en dissenyar polítiques de joventut efectives i sensibles al territori (Piédrola i Fabra, 2011). Precisament, la desagregació territorial que s'utilitza al capítol marcada pel grau d'urbanització del municipi de residència reflecteix força bé aquest concepte progressiu de ruralitat-urbanitat. Aquesta variable divideix el territori català en tres categories definides a partir de la densitat poblacional de cada municipi, juntament amb criteris de contigüitat:

3 Vegeu Blockland i Savage (2008), Duncan i Savage (1989), Hillier i Hanson (1988), Massey (1984) o Urry (1985).

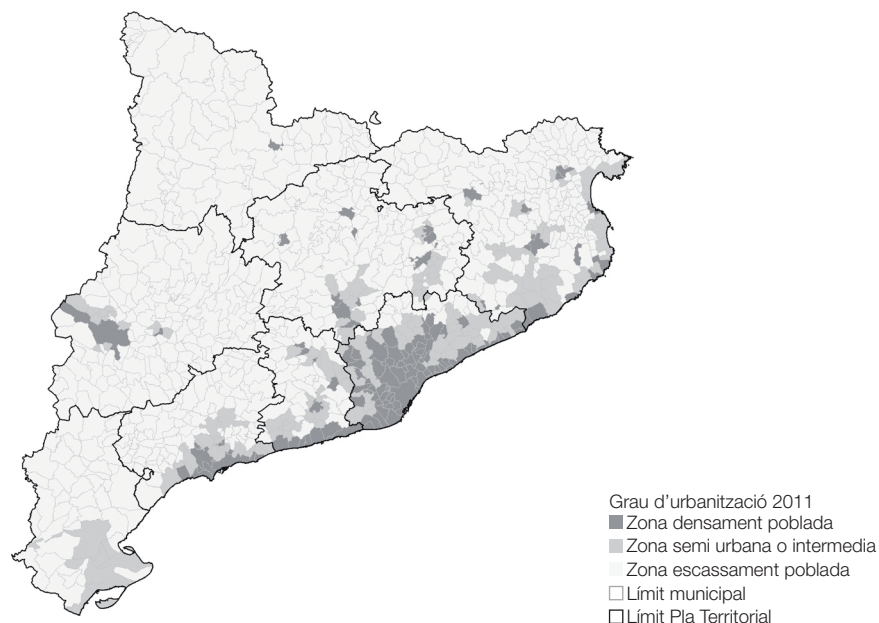
4 La Llei 23/2010, de 22 de juliol, de creació de l'àmbit del Penedès, divideix Catalunya en vuit àmbits territorials: Metropolità, Comarques Gironines, Camp de Tarragona, Terres de l'Ebre, Ponent, Alt Pirineu i Aran, Comarques Centrals i Penedès. Per motius relacionats amb el disseny mostral de l'EJC12, els àmbits de Ponent i Alt Pirineu i Aran s'han considerat com una sola unitat territorial.

Zona densament poblada: delimitada per un conjunt contigu de municipis, cadascun amb una densitat de més de 500 habitants per km² i amb una població total almenys de 50.000 habitants. Com es pot observar al mapa de la figura 9.1, aquestes àrees, eminentment urbanes, ocupen un nombrós grup de municipis contigus a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i al litoral del Maresme, del Garraf i del Penedès. A més, s'inclou en aquestes àrees la resta d'aglomeracions urbanes més rellevants de Catalunya: Tarragona-Reus, Lleida i Girona, així com algunes capitals de comarca com ara Igualada, Manresa, Vic, Solsona, Berga, la Seu d'Urgell, Olot, Figueres i els municipis més importants de la Costa Brava.

Zona semi-urbana o intermèdia: inclou un conjunt contigu de municipis que no pertanyen a una zona densament poblada, on cadascun dels municipis té una densitat superior als 100 habitants per km² i on la població total del conjunt de municipis és almenys de 50.000 habitants o és adjacent a una zona densament poblada. Les àrees que integren aquest tipus d'àmbit residencial s'estenen a la perifèria de les principals aglomeracions urbanes de Catalunya (citades anteriorment), una part extensa dels municipis de la Costa Brava, una àrea important de la comarca de la Selva i, per últim, la zona del Delta de l'Ebre, on destaquen municipis com Amposta, Tortosa, Sant Carles de la Ràpita o Deltebre.

Zona escassament poblada: seria el conjunt contigu de municipis que no formen part ni d'una zona densament poblada, ni d'una zona intermèdia i que, per tant, tenen un marcat caràcter rural.

Figura 9.1. Grau d'urbanització dels municipis. Catalunya, 2011

Font: Elaboració pròpia a partir de la Base de Municipis de Catalunya, ICC i padró municipal 2011, IDESCAT.

Respecte a la mobilitat quotidiana juvenil, que és el segon tema que es tractarà en aquest capítol, l'anàlisi se centrarà bàsicament en els motius i el temps de desplaçament, els transports i els fluxos de mobilitat al llarg del territori. La població jove és precisament un dels segments poblacionals que més es mou —sobretot a partir dels 25 anys—. Segons les darreres dades disponibles de l'*Enquesta de Mobilitat Quotidiana* (2006), la mobilitat juvenil amb relació a la resta de la població destaca, els dies feiners, per un ús predominant del transport públic i pocs desplaçaments per motius personals; mentre que els caps de setmana augmenta l'ús de vehicles privats i la mobilitat personal (IERMB, 2007). La població jove s'identifica sovint també com un dels perfils socials més vulnerables amb relació a l'exclusió de la mobilitat, en la mesura que la disponibilitat de vehicle privat entre aquest col·lectiu és molt baixa amb relació als adults, sobretot entre els i les joves de menor edat. Aquest tipus d'exclusió deriva en desigualtats importants en l'accés al mercat laboral en un territori on el cotxe és el transport predominant, i la xarxa de transport públic resulta moltes vegades insuficient (Cebollada, 2006). Els resultats de l'anàlisi realitzada en aquest capítol ofereixen una mirada actualitzada sobre la mobilitat quotidiana juvenil als dies feiners, abordant algunes d'aquestes qüestions i d'altres.

Recapitulant, els objectius que es plantegen en aquest capítol es podrien sintetitzar en, d'una banda, copsar les desigualtats que es produeixen en les transicions cap a l'adulthood (educativa, laboral, domiciliària) des del punt de vista territorial tant a nivell administratiu (àmbits del Pla territorial) com entre els àmbits rural-urbà (graü d'urbanització) i, d'altra banda, conèixer el graü d'incidència o determinació que té el fet d'haver residit en un àmbit rural o urbà sobre el tipus de transicions que segueix la població jove. A més, pel que fa a la part dedicada a la mobilitat, l'anàlisi se centra a descriure les pautes de mobilitat ocupacional o de mobilitat personal que realitza la població jove de Catalunya en funció de les seves característiques socioeconòmiques i segons el seu àmbit de residència. La presentació dels resultats s'estructura, doncs, en quatre apartats on es tracten tots els temes exposats anteriorment. Al primer apartat s'aborden les desigualtats territorials juvenils relacionades amb els processos formatius i els nivells d'estudis que acaben assolint els i les joves en funció del seu àmbit residencial. El segon apartat se centra en la feina, la transició escola-treball i les condicions laborals de la població jove ocupada, tot des d'una òptica territorial. El tercer apartat cobreix les desigualtats territorials que es produeixen entre la població jove en termes d'emancipació residencial. I, al quart apartat, s'analitza la mobilitat quotidiana. Per últim, a l'apartat de Conclusions, se sintetitzen els resultats més rellevants de l'estudi.

9.2. Procés formatiu segons l'àmbit residencial

La dedicació de la població jove als estudis reglats ha seguit, en termes generals, una tendència creixent en les darreres dècades a Catalunya. Això vol dir que la proporció de joves estudiants s'ha incrementat cada vegada més, allargant així el període formatiu i retardant la transició de l'escola al treball. A Catalunya, segons dades del Departament d'Ensenyament publicades per l'Idescat, entre els anys 1988 i 2010, la taxa d'escolarització de la població de 17 anys ha passat del 60,7% al 79,6%. Aquesta tendència a l'alça només es va aturar entre els anys 1996 i els primers anys de la dècada del 2000, un període en què

es va constatar un augment de l'abandonament dels estudis —i també de la compaginació de la feina i els estudis— entre els i les joves de menor edat, que aprofitaven el moment de bonança econòmica per trobar ràpidament una ocupació en un mercat de treball força absorbent aleshores (Valls *et al.*, 2006). De fet, la relació entre el context econòmic i la implicació amb la formació de la població jove es posa també de manifest si s'observa que els increments més acusats de la taxa d'escolarització de la població de 17 anys coincideixen amb els cicles de recessió econòmica (aproximadament, entre els anys 1992 i 1995 i a partir del 2008 fins a l'actualitat), quan l'accés al mercat de treball es dificulta.

Tanmateix, la proporció de joves estudiants no s'explica únicament per aquest fenomen, sinó que, evidentment, entren en joc altres elements, com ara el sexe, l'edat o l'origen social, entre els més importants. Cal tenir present també l'àmbit residencial, ja que la proporció de joves estudiants no es distribueix de manera homogènia al llarg del territori, sinó que ho fa de manera desigual. Les particularitats dels sistemes productius i dels mercats de treball locals, les característiques de l'oferta formativa presents a cada territori, així com aspectes culturals o de concepcions compartides sobre el valor de la formació arrelades a les comunitats de residència, són alguns dels aspectes que estarien darrere d'aquestes desigualtats territorials. L'anàlisi que es presenta a continuació se centra precisament en les desigualtats que es produeixen en els processos formatius de la població jove en funció de l'àmbit territorial de residència.

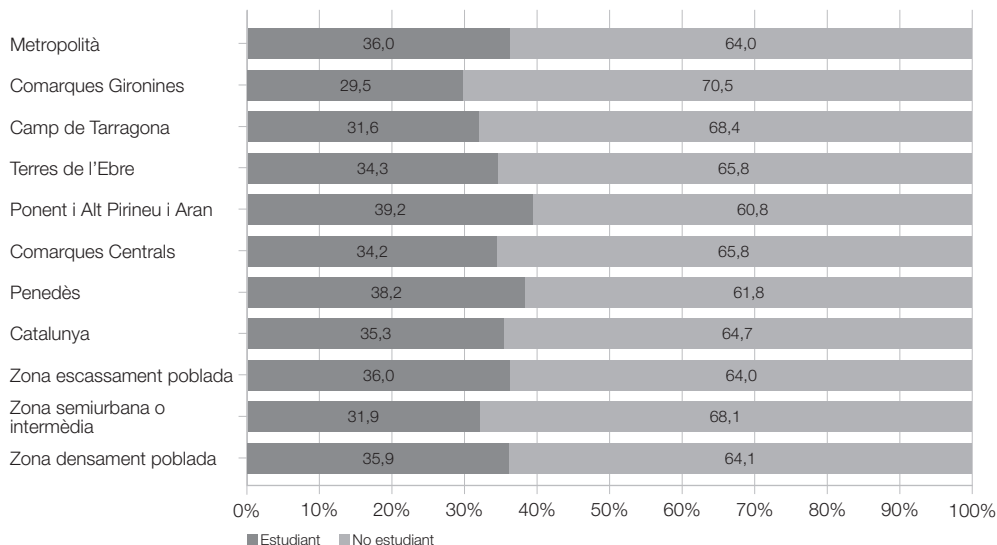
9.2.1. Relació amb els estudis i els nivells de formació

Relació amb els estudis

Actualment, a Catalunya, una mica més d'un terç de la població de 15 a 34 anys estudia (35,7%), mentre que la resta (64,7%) ha finalitzat el període formatiu dins del sistema educatiu reglat (gràfic 9.1). La proporció d'estudiants, però, no es distribueix de manera homogènia al llarg del territori. Si bé Ponent i Alt Pirineu i Aran (39,2%), juntament amb el Penedès (38,2%), aglutinen la proporció d'estudiants més elevada, les Comarques Gironines (29,5%) i el Camp de Tarragona (31,6%) són els àmbits que presenten les proporcions més baixes de joves estudiants i se situen gairebé a 10 punts de distància respecte als primers. Pel que fa a la resta d'àmbits, el Metropolità, les Terres de l'Ebre i les Comarques Centrals, se situen en valors molt propers als del conjunt de Catalunya.

La demarcació gironina mereix un punt d'atenció especial, ja que sembla que s'hagi consolidat en els darrers anys com l'àmbit territorial de Catalunya on la població jove fa abans el pas dels estudis a la feina. El gran creixement econòmic que va mantenir aquesta àrea des de mitjans dels anys noranta fins al començament de la crisi financera al 2008, basat especialment en la construcció i el sector turístic (Oliver, 2008), va configurar durant tot aquest període un mercat de treball que absorbia fàcilment la mà d'obra poc qualificada i que va motivar la sortida precipitada del sistema educatiu d'un volum significatiu de joves (Valls *et al.*, 2006).

GRÀFIC 9.1. Relació amb els estudis segons àmbit territorial i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A més, aquest mateix cicle econòmic va contribuir que es produís, en particular en aquest àmbit, però en general en pràcticament tot el litoral català, una gran aflluència de joves immigrants durant el primer quinquenni de la dècada dels 2000 (Cabrè i Domingo, 2007; Quer, 2005). Aquest factor també va fer minvar en el còmput general la dedicació als estudis de la població jove gironina, ja que les circumstàncies vitals de les persones joves novingudes predisposen més a treballar que no pas a estudiar. D'aquesta manera, es podria dir que la fràgil relació que manté la població jove gironina amb els estudis encara persisteix després d'una dècada, tot i que actualment les Comarques Gironines constitueixen un dels àmbits territorials més afectats per la crisi, sobretot per la intensa caiguda del sector de la construcció (Oliver, 2011).

El cas del Camp de Tarragona, en canvi, resulta més complex d'explicar. A diferència de les Comarques Gironines, la baixa implicació amb els estudis de la població jove tarragonina és un fenomen nou que no es pot vincular de manera fàcil a les dinàmiques del mercat de treball de la zona. Aquesta àrea disposa d'una estructura productiva força diversificada que ha seguit un creixement econòmic moderat durant el període de bonança econòmica sense alterar gaire el mercat de treball (Oliver, 2008). Un element, però, que de segur està relacionat amb aquest gir dels estudis al treball d'un segment important de les noves generacions de joves tarragonins és el creixent predomini de la xarxa de comerços i d'ocupacions relacionades amb el turisme en l'economia local, que s'han impulsat en els darrers anys en aquesta zona (González i Oliveras, 2003). Cal tenir present també que, precisament, la marxa de l'economia tarragonina evoluciona relativament bé en el context actual de crisi si es compara amb d'altres àmbits de Catalunya, i tot gràcies al rendiment del sector industrial en la zona i del sector serveis en àrees com ara el comerç, el transport

i l'emmagatzematge o l'hostaleria (Oliver, 2011), uns sectors en què la població jove podria tenir una presència destacada.

Aquesta desigualtat territorial amb relació a la dedicació als estudis de la població jove s'atenua, però, si es té en compte el grau d'urbanització del municipi de residència. Els resultats mostren una certa sintonia pel que fa a la proporció de joves estudiants que resideixen a les àrees més rurals (zona escassament poblada) i a les més urbanes (zona densament poblada). Aquests dos tipus d'àmbits registren valors molt similars als del conjunt de Catalunya, el 36% en el cas de les àrees rurals i el 35,9% en el cas de les àrees urbanes.

En canvi, l'àmbit que presenta una pauta més diferenciada és el que integra els municipis semiurbans o intermedis, on el 31,9% dels i les joves residents són estudiants, una proporció lleugerament més baixa que als altres territoris. Per tant, segons aquests primers resultats, es podria dir que la desigualtat territorial que es detecta a Catalunya amb relació a la dedicació als estudis de la població jove estaria més marcada per la localització geogràfica dels àmbits residencials, que no pas per l'eix rural-urbà.

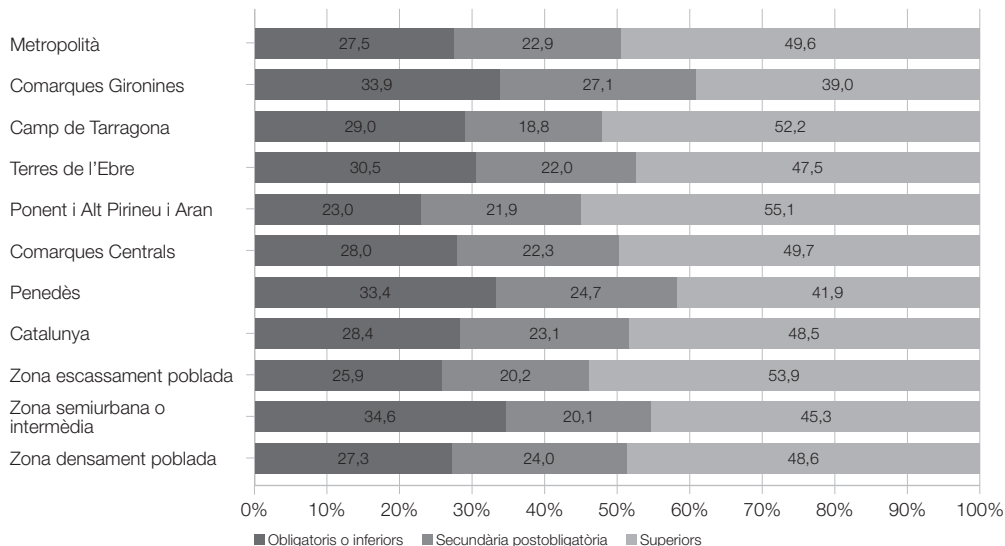
Tanmateix, si s'atén al nivell d'estudis finalitzats o en curs⁵ de la població jove (gràfic 9.2), les desigualtats territorials es tornen a fer evidents i, en aquesta ocasió, s'intensifiquen també en funció del grau d'urbanització del municipi de residència.

En general, a Catalunya gairebé la meitat dels i de les joves ha finalitzat o està cursant estudis superiors (48,5%), els quals inclouen tant l'ensenyament universitari com els cicles formatius de grau superior. El 28,4% està cursant encara l'ESO o ha deixat d'estudiar amb un nivell d'estudis obligatoris o inferiors. Per últim, el 23,1% restant ha finalitzat o està cursant el batxillerat o un cicle formatiu de grau mitjà (secundària postobligatòria). Aquesta mateixa distribució dels nivells de formació finalitzats o en curs és la que reflecteixen els àmbits Metropolità, Comarques Centrals i Terres de l'Ebre.

Entre els àmbits territorials que mostren un comportament més diferenciat destaca Ponent i l'Alt Pirineu i Aran, que registra el percentatge més elevat de joves que han finalitzat o estan cursant estudis superiors (55,1%). A més, tan sols el 23% de les persones joves residents en aquest àmbit ha finalitzat o està cursant estudis obligatoris o inferiors, just el percentatge més baix amb relació a la resta de territoris. De manera que la població jove d'aquesta àmplia demarcació territorial s'erigeix, d'acord amb aquests resultats, com la "millor" formada amb relació a la resta de territoris de Catalunya.

5 La població jove que està estudiant es classifica en el nivell d'estudis que està cursant, juntament amb els i les joves no estudiants que han acabat el mateix nivell d'estudis.

GRÀFIC 9.2. Nivell d'estudis finalitzats o en curs segons àmbit territorial i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Un altre cas peculiar és el Camp de Tarragona. Els resultats d'aquest àmbit territorial denoten una certa polarització en l'estructura formativa juvenil. D'una banda, la població jove tarragonina se situa en la segona posició quant a estudis superiors acabats o en curs (52,2%). No obstant això, aquesta concentració de joves amb formació qualificada no es nota gaire en el percentatge de joves amb nivells de formació obligatòria o inferior, com passava en el cas anterior, sinó que va en detriment de la població jove amb formació intermèdia. És a dir, en aquest cas, el percentatge de joves que ha finalitzat o que està cursant estudis de secundària postobligatòria és el més baix amb relació a la resta de territoris (18,8%), mentre que els individus que estan cursant l'ESO o que han deixat els estudis amb aquest nivell de formació o inferior conformen el 29% de la població jove d'aquest territori, un valor similar al del conjunt de Catalunya. Aquests resultats vindrien a confirmar una tendència creixent d'abandonament prematur dels estudis entre els i les joves de menor edat en aquesta zona, la qual cosa ajudaria a entendre també la polarització de l'estructura formativa que s'ha explicat anteriorment.

Per últim, situats en els segments inferiors quant a nivells de formació finalitzats o en curs, apareix el jovent de les Comarques Gironines i el del Penedès, amb una distribució molt similar. Ambdós territoris registren els percentatges més baixos de població jove amb estudis superiors finalitzats o en curs (39% i 41,9%, respectivament) i els percentatges més elevats de joves situats en la formació més bàsica (33,9% i 33,4%, respectivament). L'aspecte en què es desmarca l'àmbit gironí és en el percentatge de joves que ha finalitzat o està cursant l'educació secundària postobligatòria (27,1%), on registra el valor més elevat amb relació a la resta de territoris.

Des de l'òptica rural-urbà, com ja s'ha comentat abans, les desigualtats en nivells de formació de la població jove s'intensifiquen, sobretot entre als àmbits rurals i semiurbans. Mentre que la gran heterogeneïtat que caracteritza la composició social de les àrees urbanes densament poblades fa que la distribució dels nivells de formació de la població jove urbana sigui molt similar a la del conjunt de Catalunya, les àrees escassament poblades i les intermèdies presenten uns perfils formatius fortament contraposats. Les àrees més rurals són les que presenten el percentatge de joves que ha finalitzat o que està cursant estudis superiors més elevat (53,9%), 5 punts per sobre del valor registrat per les zones més densament poblades (48,6%) i més de 8 per sobre de les zones semiurbanes. En canvi, aquestes zones semiurbanes presenten el major percentatge de joves amb formació bàsica (34,6%), un valor entre 7 i 8 punts més elevat que el de les àrees considerades urbanes (27,3%) i rurals (25,9%).

Per acabar d'entendre aquestes diferències cal fixar-se en l'únic punt en comú que mantenen l'àmbit rural i el semiurbà amb relació als nivells de formació de la població jove: el reduït percentatge de joves que ha finalitzat o que està cursant l'educació secundària postobligatòria (al voltant del 20%). Segons les aportacions d'alguns estudis, un dels elements clau en l'origen d'aquestes tendències territorials desiguals es trobaria en la deficitària oferta de cicles formatius a part dels que hi ha als nuclis urbans més importants i a les seves àrees d'influència (Bonal *et al.*, 2004; Porcel *et al.*, 2010; i Valls *et al.*, 2006). Els i les joves residents en àmbits no urbans tenen el *handicap* d'haver de fer front a un sobrecost econòmic i de temps (desplaçaments) quan els centres més propers als seus municipis de residència no imparteixen els cicles formatius que els interessin. Però moltes vegades les persones joves d'aquests altres territoris no poden o volen assumir aquest sobrecost, la qual cosa explicaria la relativament baixa proporció de joves que han finalitzat o que estan cursant l'educació secundària postobligatòria. A més, a nivell hipotètic, es podria dir també que aquesta qüestió estaria desencadenant efectes contraris a les àrees més rurals i a les àrees semiurbanes. En les primeres, la població jove que decideix fer un sobreesforç en termes de formació apostaria més per titulacions superiors que per cicles formatius, ja que almenys en teoria són més rentables posteriorment al mercat laboral. En canvi, la població jove que es troba amb aquest dilema a les àrees semiurbanes, localitzades sobretot a la franja del litoral gironí i a la perifèria dels nuclis urbans més importants del territori⁶ (zones, a priori, econòmicament més dinàmiques que les rurals), estaria optant més per la incorporació al mercat de treball no qualificat que no pas per un període formatiu llarg.

9.2.2. L'edat de finalització dels estudis

Per acabar d'analitzar amb més precisió les desigualtats territorials que es produeixen entre la població jove durant el procés formatiu s'ha realitzat una anàlisi de supervivència, la qual ofereix una visió longitudinal molt més sensible al dinamisme dels processos de transició que no pas les anàlisis transversals. L'anàlisi de supervivència és idoni per a l'estudi dels processos en què es produeix un canvi en les persones —entre el moment inicial

6 Vegeu el gràfic 9.1.

i el moment final d'un període de temps determinat (Bernardi, 2006)—. En aquest cas s'ha considerat com a situació de canvi el fet de passar de ser estudiant a no ser-ho. És a dir, la finalització del procés de formació. L'objectiu és examinar les diferències territorials que apareixen amb relació a l'edat en què la població jove deixa d'estudiar a cada àmbit territorial.

TAULA 9.1. Població que finalitza el període formatiu a diferents edats segons àmbit territorial de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Àmbit territorial	Edat	Estudia
Metropolità	15	99,3
	20	62,5
	25	30,0
	30	8,1
Comarques Gironines	15	100,0
	20	51,4
	25	21,2
	30	3,1
Camp de Tarragona	15	99,7
	20	59,3
	25	27,2
	30	6,6
Terres de l'Ebre*	15	99,2
	20	58,0
	25	27,2
	30	10,2
Ponent i Alt Pirineu i Aran	15	99,6
	20	65,3
	25	27,2
	30	12,8
Comarques Centrals	15	99,8
	20	57,9
	25	27,0
	30	12,0
Penedès	15	99,5
	20	59,8
	25	24,8
	30	13,3

* Dades estadísticament no significatives.

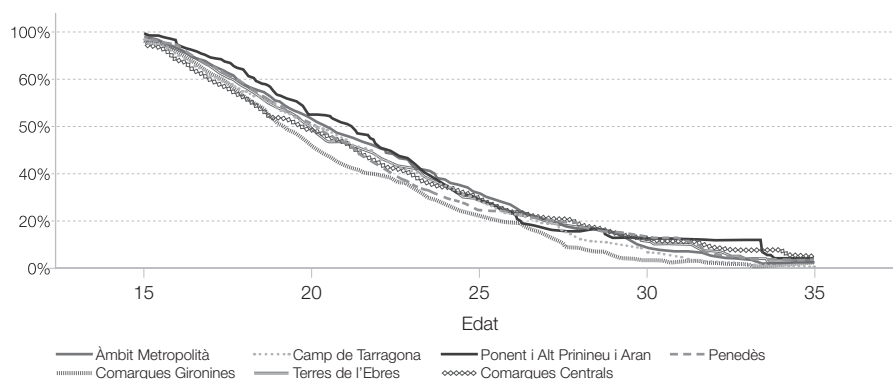
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Els resultats d'aquesta anàlisi per àmbits del pla territorial confirmen en gran part les desigualtats assenyalades a l'apartat anterior, tot introduint-hi una nova perspectiva. Així, l'àmbit de Ponent i Alt Pirineu i Aran apareix novament com el territori que presenta la proporció més alta de joves amb accés als estudis superiors, mentre que a les Comarques Gironines és on els i les joves acurten més el període formatiu en detriment de la seva qualificació. Si s'observa la informació recollida a la taula 9.1, als 20 anys, que és una edat pròpia de realitzar estudis superiors, a Ponent i Alt Pirineu i Aran continua estudiant el 65,3% de la població d'aquesta edat, mentre que en el cas de les Comarques Gironines aquest percentatge es redueix al 51,4%, el més baix de Catalunya. L'àmbit Metropolità és un altre dels territoris que manté una elevada proporció de joves estudiant als 20 anys (62,5%), de manera que es reivindica com un dels territoris amb major accés als estudis superiors per part de la població jove, cosa que no acabaven d'indicar els resultats de l'apartat anterior. Finalment, la resta de territoris se situa en percentatges semblants propers al 60%, però sense arribar-hi.

Als 25 anys, una edat habitualment més relacionada amb la realització d'estudis superiors de tercer cicle, la diferència més clara que es pot observar és la de les Comarques Gironines. Si bé a la demarcació gironina la proporció de joves que continua estudiant en aquesta edat és del 21,2%, a la resta de territoris se situa al voltant del 30%. En aquest sentit, sembla com si la població jove gironina es despengés de les pautes formatives que segueixen les persones joves d'aquestes edats en la resta dels àmbits territorials.

Al gràfic 9.3 es poden observar aquests resultats i com la línia corresponent a les Comarques Gironines és, efectivament, la que presenta un comportament més diferenciat amb relació a la resta, i se situa, pràcticament a totes les edats, clarament per sota de la resta de línies. Amb relació a la resta de territoris, es pot veure com durant el primer tram d'edat, fins als 21 ó 22 anys, Ponent i l'Alt Pirineu i Aran es perfila com el territori que menys estudiants perd. Tanmateix, a partir d'aquesta edat, el comportament dels estudiants s'homogeneïtza amb la resta de territoris.

GRÀFIC 9.3. Corbes de supervivència de la població que ha finalitzat el seu període formatiu segons àmbit territorial de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si s'aplica aquesta mateixa anàlisi segons el grau d'urbanització del municipi de residència (taula 9.2), els resultats mostren un comportament amb relació als estudis molt similar a les àrees més urbanes i a les àrees més rurals i diferenciat del de les àrees semiurbanes que, de fet, és el que s'apunta a l'apartat anterior. Aquestes diferències són molt evidents als 20 anys, edat en la qual més del 60% dels i de les joves residents a zones urbanes i rurals continuen estudiant per un 53,5% a les zones semiurbanes. En canvi, als 25 anys, la situació és molt similar a tots tres àmbits territorials: continuen estudiant al voltant del 27%.

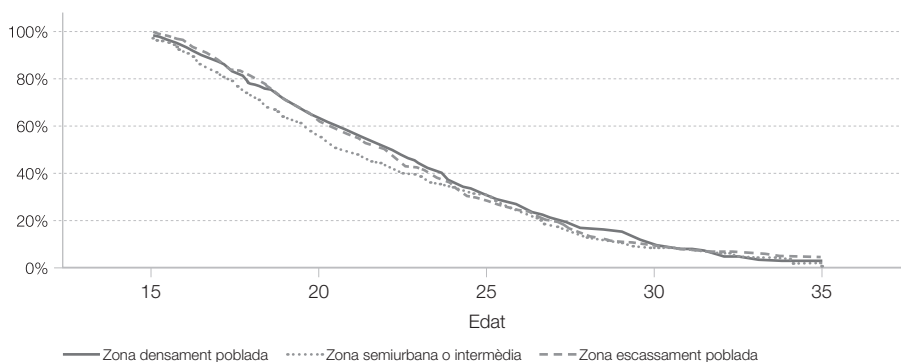
TAULA 9.2. Població que finalitza el període formatiu a diferents edats segons el grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Grau d'urbanització	Edat	Estudia
Zona escassament poblada	15	99,4
	20	60,9
	25	26,7
	30	8,2
Zona semiurbana o intermèdia	15	99,3
	20	53,5
	25	26,7
	30	7,9
Zona densament poblada	15	99,5
	20	62,4
	25	28,7
	30	8,3

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El gràfic 9.4 és força il·lustratiu dels resultats que s'acaben d'exposar.

GRÀFIC 9.4. Corbes de supervivència de la població que ha finalitzat el seu període formatiu segons el grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Es pot apreciar com, d'una banda, el comportament de les línies que representen les zones densament poblades i les escassament poblades és gairebé calcat, almenys fins als 26 ó 27 anys, i com, d'altra banda, el traçat de la línia que representa les zones semiurbanas cau clarament per sota de les altres línies fins pràcticament els 24 anys.

No obstant això, la similitud dels processos formatius de la població jove urbana i rural es trenca quan s'introdueix a l'anàlisi la variable sexe (taula 9.3).

TAULA 9.3. Població que finalitza el període formatiu a diferents edats segons sexe i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

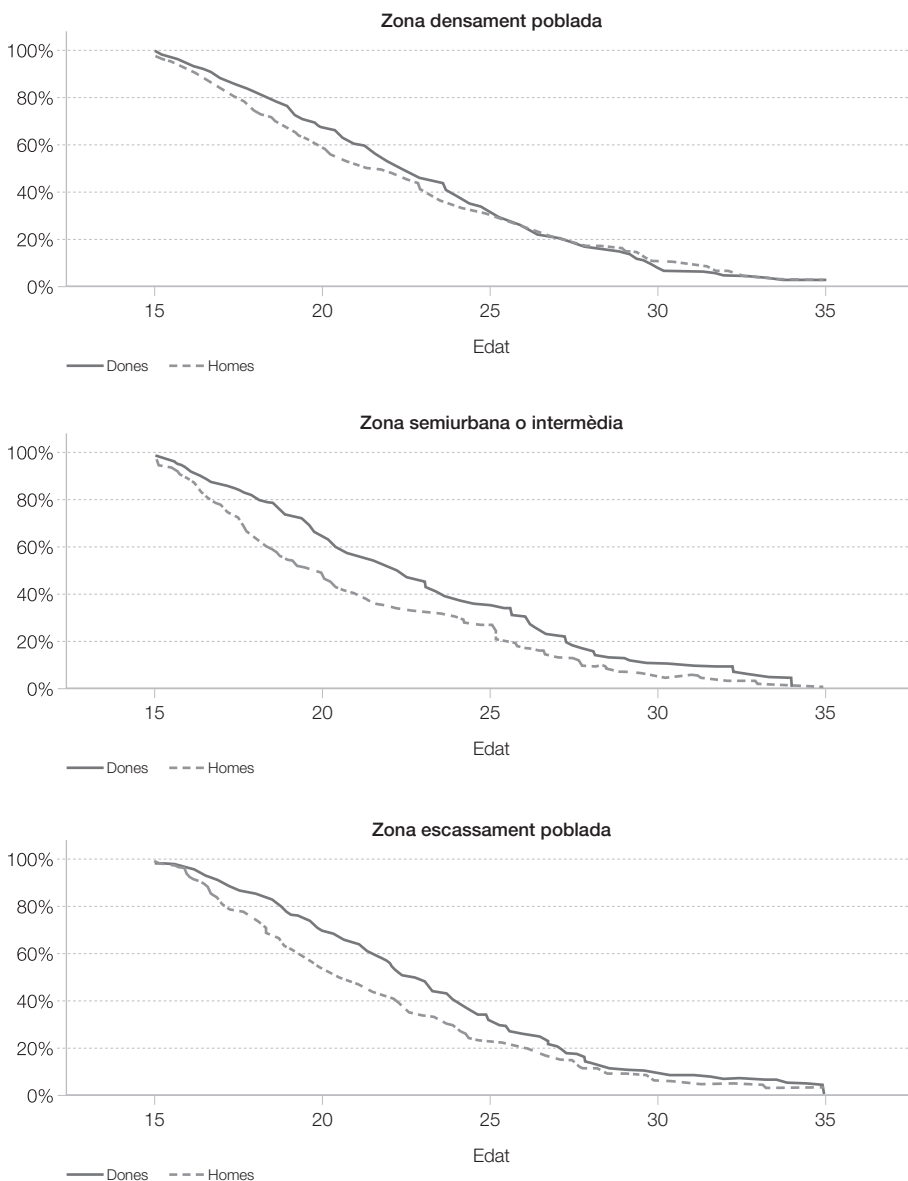
Grau d'urbanització	Sexe	Edat	Estudia
Zona escassament poblada	Homes	15	99,9
		20	52,6
		25	23,3
		30	6,4
	Dones	15	99,0
		20	69,5
		25	30,1
		30	9,9
Zona semiurbana o intermèdia	Homes	15	99,8
		20	45,1
		25	19,9
		30	5,8
	Dones	15	99,8
		20	62,9
		25	34,6
		30	10,1
Zona densament poblada	Homes	15	99,1
		20	58,1
		25	28,2
		30	10,6
	Dones	15	99,9
		20	66,7
		25	29,3
		30	6,6

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Tot i que en general les noies es formen durant més anys que els nois arreu, a les zones densament poblades les diferències de les pautes de formació entre nois i noies és menor que a les zones escassament poblades, on s'accentuen aquestes diferències. Aquesta dissimilitud ve explicada fonamentalment per una major implicació amb els estudis dels nois residents en els àmbits urbans amb relació als que resideixen en àmbits rurals, que abandonen abans els estudis. Per exemple, als 20 anys, el 58,1% de nois residents en àmbits urbans continuen estudiant per un 52,8% en el cas dels residents en àmbits rurals.

El gràfic 9.5 reflecteix bé aquesta situació, a més s'observa clarament que és a les zones semiurbanas on les diferències entre els processos formatius dels nois i de les noies són més elevades que a la resta d'àmbits territorials.

GRÀFIC 9.5. Corbes de supervivència de la població que ha finalitzat el seu període formatiu segons sexe, i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

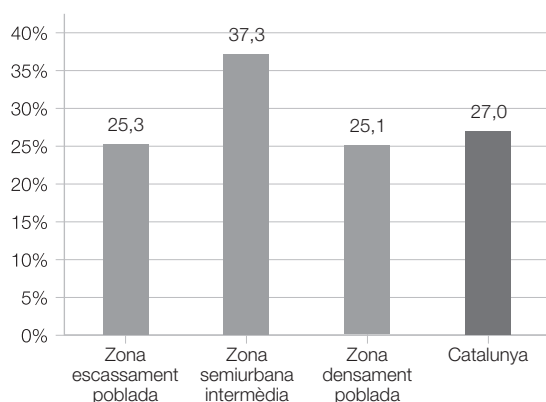
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

9.2.3. La fi dels estudis i la formació assolida en clau rural-urbà

Per tal de poder valorar els nivells d'estudis assolits per la població jove als diferents territoris de Catalunya una vegada es finalitza el cicle formatiu, l'anàlisi que es desenvolupa en aquest apartat se centra en l'examen de tres tipus de taxes: la taxa d'abandonament prematur dels estudis, la taxa d'assoliment d'estudis superiors i la taxa de població amb almenys l'educació secundària postobligatòria assolida. Les exigències de mostra que requereix el càlcul d'aquestes taxes, però, han obligat a limitar l'anàlisi territorial segons el grau d'urbanització del municipi de residència, de manera que s'oferirà una visió de la desigualtat territorial des del pla rural-urbà.

Els resultats de la taxa d'abandonament prematur dels estudis⁷ (gràfic 9.6) corroboren les desigualtats territorials que ja han anat apareixent als apartats anteriors respecte a la implicació de la població jove catalana amb la formació.

GRÀFIC 9.6. Taxa d'abandonament prematur dels estudis segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 18 a 24 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

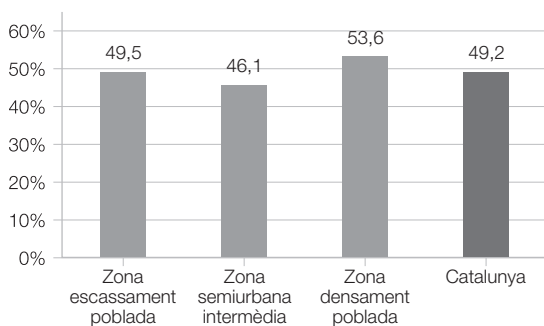
Els resultats d'aquesta taxa reflecteixen de nou unes desigualtats molt clares entre les zones semiurbanes i la resta de territoris quant a la implicació de les persones joves amb els estudis. Les zones semiurbanes, amb una taxa d'abandonament prematur dels estudis del 37,3%, tornen a aparèixer com el tipus de territori amb major desafecció de la població jove en relació amb els estudis. Aquest resultat se situa més de 10 punts per sobre del conjunt de Catalunya (27%) i és coherent amb la hipòtesis formulada anteriorment, que planteja que l'elevat abandonament prematur dels estudis estaria relacionat amb una deficitària oferta de cicles formatius a les proximitats d'aquests municipis, juntament amb l'existència d'un mercat de treball relativament dinàmic. Les zones densament poblades i les escassament poblades, en canvi, mantenen un comportament molt similar quant a

7 La taxa d'abandonament prematur dels estudis expressa el percentatge de població entre 18 i 24 anys que no estudia i que ha assolit com a màxim el nivell d'estudis obligatoris.

l'abandonament prematur dels estudis. A tots dos territoris 1 de cada 4 joves entre 18 i 24 anys abandona els estudis de forma prematura, una xifra lleugerament menor que el valor mitjà català.

Pel que fa a la distribució de població jove qualificada al llarg del territori (gràfic 9.7), la taxa d'assoliment d'estudis superiors⁸ és més elevada a les zones densament poblades, on més de la meitat de la població de 25 a 34 anys que hi resideix ha acabat els estudis superiors (53,6%). A les àrees escassament poblades, aquest percentatge és lleugerament inferior (49,5%), mentre que a les zones intermèdies és encara més baix (46,1%). Aquests resultats reflecteixen la concentració de la població jove d'edat avançada amb formació superior acabada a les àrees més urbanes malgrat que, com s'ha pogut veure anteriorment (gràfic 9.2), als àmbits rurals resideix un percentatge important de joves que cursa aquest nivell educatiu, fins i tot més elevat que a les àrees urbanes. En aquest sentit, ambdues informacions posen de relleu el fenomen migratori que es produeix del món rural al món urbà una vegada finalitza el període de formació superior⁹.

GRÀFIC 9.7. Taxa d'assoliment d'estudis superiors segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 25 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

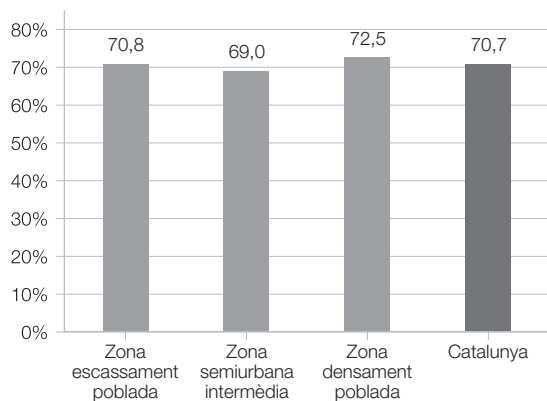
Un altre indicador que serveix per mesurar la formació de la població jove des d'una altra perspectiva és la taxa de població amb almenys l'educació secundària obligatòria assolida¹⁰. Si s'observen els resultats d'aquesta taxa segons el grau d'urbanització del municipi de residència (gràfic 9.8), les desigualtats es redueixen de forma significativa. No obstant això, cal esmentar que els municipis urbans tornen a aglutinar la major proporció de joves millor formats segons aquest indicador (72,5%), tot i que a una distància pràcticament insignificant respecte als municipis rurals (70,8%) i als semiurbans (69%).

⁸ Expressa el percentatge de població entre 25 i 34 anys que ha acabat estudis superiors.

⁹ Aquesta qüestió es tracta més endavant.

¹⁰ El resultat d'aquesta taxa és el percentatge de població de 25 a 34 anys que almenys ha acabat un nivell de formació equivalent a l'educació secundària postobligatòria, incloent per tant els que han acabat també el nivell d'estudis superiors.

GRÀFIC 9.8. Taxa de població amb almenys l'educació secundària postobligatòria assolida segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 25 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

9.2.4. Efectes de l'àmbit residencial en el procés formatiu

Un dels objectius d'aquest capítol és estudiar si l'àmbit residencial incideix d'alguna manera en les transicions juvenils. La hipòtesi de partida és que l'àmbit residencial té (si el té) un valor explicatiu residual amb relació a aquests processos. És a dir, es parteix de la idea que l'àmbit residencial no és un aspecte decisiu en l'esdevenir d'un individu en el seu procés de transició a la vida adulta, sinó que més aviat són aspectes com ara l'origen social, el nivell d'estudis dels progenitors, el sexe, el lloc de naixement o el grau de formació, entre d'altres, els que marquen principalment aquest procés. Tanmateix, del que es tracta en l'anàlisi que es desenvolupa a continuació és de conèixer si més enllà d'aquests aspectes principals, el tipus d'àmbit residencial on se socialitzen els individus provoca també algun efecte, per petit que sigui, durant el procés de transició a l'adultesa. En aquest sentit, els models de Cox d'efectes mixtos s'adapten perfectament a les necessitats analítiques per abordar aquesta qüestió, ja que permeten mesurar la incidència que té una variable respecte a un fenomen de forma aïllada a la resta de variables explicatives que formen part del model. A més, ofereix la possibilitat de fer-ho de forma diacrònica, de manera que són sensibles al dinamisme que caracteritza els processos de transició juvenils.

En aquest apartat, l'anàlisi se centra en la transició formativa, de manera que s'ha seleccionat com a variable dependent el període formatiu, és a dir, el temps que dedica a estudiar la població jove. Les variables independents que s'han inclòs en el model teòric per explicar aquest fenomen són el sexe, el lloc de naixement, les notes que va treure l'individu a l'institut (en cas d'haver-hi anat), el nivell d'estudis del pare o la mare, el suport dels progenitors amb relació als estudis i el nivell d'estudis dels companys i companyes de classe de primària. En definitiva, es pressuposa que el rendiment acadèmic de les persones joves s'explica principalment pels seus atributs sociodemogràfics, pels trets de l'entorn familiar i relacional (amistats), així com per les característiques dels centres formatius. A més, a

un altre nivell, s'introdueix —de manera aïllada a la resta de variables— el grau d'urbanització del municipi de residència dels individus quan tenien 15 anys, per tal de mesurar-ne l'efecte en el procés formatiu de la població jove al marge de la resta de variables. Aquest model s'ha estimat de forma que, les categories de les variables independents seleccionades puntuen més quan es troben associades a períodes de formació curts i, per tant, a itineraris acadèmics menys qualificats.

Segons els resultats obtinguts i recollits a la taula 9.4, sense tenir en compte l'àmbit residencial, ni el sexe, ni la titularitat de l'escola on es va estudiar a primària, tots apareixen com a variables rellevants a l'hora de determinar la durada del període formatiu.

TAULA 9.4. Factors explicatius del fet de realitzar un període formatiu curt. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Hazard Ràtio
Sexe	Dones (categoria de referència)	
	Homes	-1,0
Lloc de naixement	Estat espanyol	
	Estranger	2,0***
Notes a l'institut	Bones (categoria de referència)	
	Regulars	1,4***
	Dolentes	1,9***
Nivell d'estudis del pare o de la mare	Estudis superiors (categoria de referència)	
	Estudis de secundària postobligatòria	1,2*
	Estudis obligatoris o inferiors	1,6***
Suport del pare i de la mare a l'estudi	Molt (categoria de referència)	
	Bastant	1,3***
	Poc o gens	1,4***
Titularitat del centre d'estudis primaris	Públic (categoria de referència)	
	Concertat	0,9
Nivell d'estudis dels companys/es de classe de primària	Privat	1,1
	Estudis superiors (categoria de referència)	
	Estudis de secundària	1,2*
	Estudis de primària	1,5**
Grau d'urbanització del municipi on residia als 15 anys	Molt diversos	1,4***
	Zona densament poblada	1,0
	Zona semi urbana o intermèdia	1,0
	Zona escassament poblada	1,0
	Vivia fora de Catalunya	1,0

Valor de significació: ***p<0,01; **p<0,05; *p<0,10; ->0,10

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En canvi, el fet de ser estranger/a fa que les probabilitats per realitzar un període formatiu curt siguin dues vegades més elevades que si s'és nascut a Estat espanyol. El mateix passa amb relació a les notes assolides a l'institut. Els i les que treuen notes "dolentes" presenten el doble de probabilitats, que els i les que treuen "bones notes", d'abandonar abans els estudis.

L'entorn familiar és un altre dels aspectes que més condiciona el rendiment acadèmic de les persones joves. Així, les probabilitats que presenten els i les joves de realitzar un període de formació curt s'incrementen quan els progenitors no tenen estudis o tenen una formació molt bàsica o quan no animen molt a estudiar els seus fills/es. Deixant de banda tots aquests elements, el que es pot dir també és que el grau d'urbanització del municipi on vivia la població jove durant l'adolescència no resulta en absolut un condicionant amb relació a les oportunitats de formació. És a dir, segons aquests resultats, el fet de créixer a un àmbit rural o a un àmbit urbà no genera cap tipus de desigualtat amb relació al nivell d'estudis que acaba assolint el jovent. No és determinant. Aquesta conclusió resulta coherent amb altres resultats que ja s'han anat veient al llarg d'aquesta secció en la qual s'ha pogut observar una certa similitud respecte a les pautes de formació que segueix el jovent que resideix a àrees urbanes i rurals.

9.3. Aspectes laborals juvenils entre la ruralitat i la urbanitat

L'any 2012, després d'un procés de gran destrucció d'ocupació provocat per la crisi econòmica i financera que ha afectat en gran mesura la població jove, l'atur juvenil s'ha erigit com un dels principals problemes socials a atendre¹¹. La taxa d'atur entre els i les joves de 16 i 24 anys ha passat a Catalunya, en el que va de crisi, del 17,9% al 52,1%¹², mentre cada vegada més joves decideixen provar sort a altres països. Per tant, l'anàlisi territorial de les desigualtats juvenils en el món laboral passa actualment per tenir present l'impacte social de la crisi als diferents territoris de Catalunya. Des de l'òptica rural-urbà, segons les dades de l'EJC12, es detecta una correlació molt moderada entre el grau d'urbanització i la inserció juvenil al mercat de treball. A major grau d'urbanització, menor ocupació juvenil i major atur. Si bé les diferències en el percentatge de població jove ocupada són poc significatives entre els diferents territoris, en el cas de la població aturada les diferències són més marcades, particularment entre l'àmbit rural i la resta d'àmbits més urbanitzats. A les zones escassament poblades només el 12,7% de la població activa de 16 a 34 anys es troba a l'atur, mentre que a les àrees urbanes i semiurbanes, aquest percentatge s'incrementa fins al 18,1% i al 17,7%, respectivament. Aquestes diferències s'expliquen per un menor impacte de la destrucció de l'ocupació i de l'increment de l'atur a les comarques més rurals de Catalunya durant el període de crisi (Observatori d'Empresa i Ocupació, 2012), juntament amb l'elevada proporció de joves estudiants —i per tant inactius/ives— en aquestes àrees.

11 Vegeu Aragón i Rocha (2012), Bentollà *et al.* (2010) o Laparra *et al.* (2012).

12 Dades provinents de l'Enquesta de Població Activa, referides al 1r trimestre de 2008 i al 4t trimestre de 2012, publicades per l'Idescat.

Però més enllà de l'impacte territorial de la crisi, les oportunitats de treball i les condicions laborals estan sobretot condicionades a la formació assolida i al temps que fa que s'està inserit al mercat de treball (Albaigès *et al.*, 2004; Casal *et al.*, 2003; Miret *et al.*, 2008). Però, a més de la formació, hi ha altres elements, espacials i no espacials, que repercuteixen en l'esfera laboral generant desigualtats. Entre els espacials, que són els que més interessaven en aquest capítol, Dorling *et al.* (2001) assenyalen sobretot aspectes lligats a les característiques dels mercats de treball local, com ara l'escassetat de llocs de treball, la manca de feines relacionades amb la qualificació de la població resident i la manca d'una fàcil connexió viària o de transport públic entre la ubicació de les persones i dels llocs de treball. Segons precisen aquests autors, les persones menys qualificades tenen menys possibilitats de mobilitat, tendeixen a ser més dependents del transport públic i presenten menor flexibilitat a l'hora de cercar feina amb relació a la localització. En aquest fenomen, d'exclusió laboral per motius de les limitacions en la mobilitat quotidiana, la població jove és un dels segments de població més afectats, perquè la seva disponibilitat de transport privat és més aviat baixa amb relació a altres col·lectius (Cebollada, 2006). Per altra banda, la composició de les xarxes socials a les quals tenen accés les persones joves i la seva connexió amb xarxes externes, més enllà de l'àmbit residencial, també són importants per tenir més oportunitats laborals (Gould i Austin, 1997).

9.3.1. La transició escola-treball

Inici de l'activitat laboral

Una vegada identificades les principals desigualtats territorials que es produeixen a Catalunya amb relació als processos de formació, l'objectiu d'aquest apartat és afegir nous elements d'anàlisi sobre la transició escola-treball des del punt de vista territorial. En aquest sentit, s'ha realitzat una anàlisi de supervivència que se centra precisament en les diferències que es registren a nivell territorial respecte al moment (l'edat) en què la feina passa a ser l'activitat principal de les persones joves. Això no implica necessàriament que els i les joves estiguin ocupats/ades, sinó que els estudis, en el cas que es continuïn, han passat a segon pla, mentre que, o bé la feina, o bé la cerca de feina, constitueixen l'activitat principal. El moment en què es produeix aquest canvi és el que s'ha considerat com la realització de la transició de l'escola al treball a l'anàlisi que es presenta a continuació.

Als resultats segons l'àmbit del pla territorial de residència, destaca la rapidesa amb què es produeix la transició educació-treball a les Comarques Gironines amb relació a la resta de Catalunya. Cosa que resulta coherent amb els processos formatius de curta durada que, com ja s'ha vist, predominen entre el jovent gironí (taula 9.5). Als 20 anys, gairebé la meitat de la població jove de les Comarques Gironines (47,6%) considera que la feina és la seva activitat principal, mentre que a la resta de territoris aquest percentatge se situa al voltant del 40%, excepte a Ponent i Alt Pirineu i Aran, on encara és més baix (29,2%). Aquest resultat de Ponent i Alt Pirineu i Aran vindria explicat per l'àmplia dedicació als estudis de les persones joves en aquesta edat en aquest àmbit territorial, tal i com s'ha vist anteriorment. Als 25 anys, però, les diferències territorials amb relació a la realització de la transició educació-treball es minimitzen. En aquesta edat, molts dels processos formatius

han acabat, fins i tot els d'aquells que han realitzat estudis superiors, i la incorporació al mercat de treball és pràcticament generalitzada, tot i que no necessàriament els i les joves troben feina. Així, a pràcticament tots els àmbits territorials, al voltant del 80%, es troben en aquesta situació. Al gràfic 9.9 s'observa que, efectivament, les principals desigualtats territorials en la transició educació-treball es produeixen entre els 18 i els 25 anys i, a partir d'aquesta edat, s'atenuen.

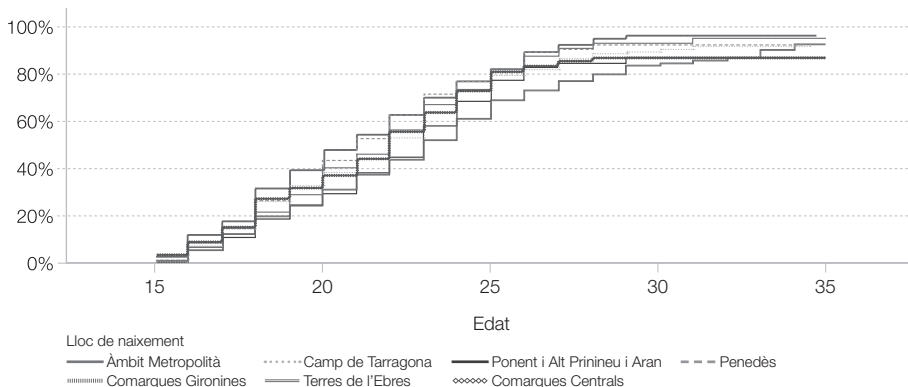
TAULA 9.5. Població que inicia l'activitat laboral a diferents edats segons àmbit del pla territorial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Àmbit territorial	Edat	Ha iniciat l'activitat laboral
Metropolità	15	1,8
	20	40,0
	25	80,5
	30	91,5
Comarques Gironines	15	3,2
	20	47,4
	25	81,0
	30	94,5
Camp de Tarragona	15	1,2
	20	38,0
	25	78,1
	30	89,0
Terres de l'Ebre*	15	1,3
	20	31,1
	25	67,9
	30	83,3
Ponent i Alt Pirineu i Aran	15	1,1
	20	29,2
	25	76,2
	30	85,9
Comarques Centrals	15	4,0
	20	36,8
	25	79,6
	30	85,6
Penedès	15	1,9
	20	43,0
	25	81,1
	30	90,9

* Dades estadísticament no significatives.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

GRÀFIC 9.9. Corbes de supervivència de la població que ha iniciat l'activitat laboral segons àmbit del pla territorial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La mateixa anàlisi realitzada segons el grau d'urbanització del municipi de residència revela una clara diferenciació entre els ritmes de transició escola-treball als diferents àmbits territorials (taula 9.6). Als 20 anys, el 45,4% dels i de les joves residents a zones semiurbanes han completat aquesta transició. A les zones urbanes aquest percentatge es redueix a un 39%, mentre que a les zones rurals és encara més baix (34,9%).

TAULA 9.6. Població que inicia l'activitat laboral a diferents edats segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

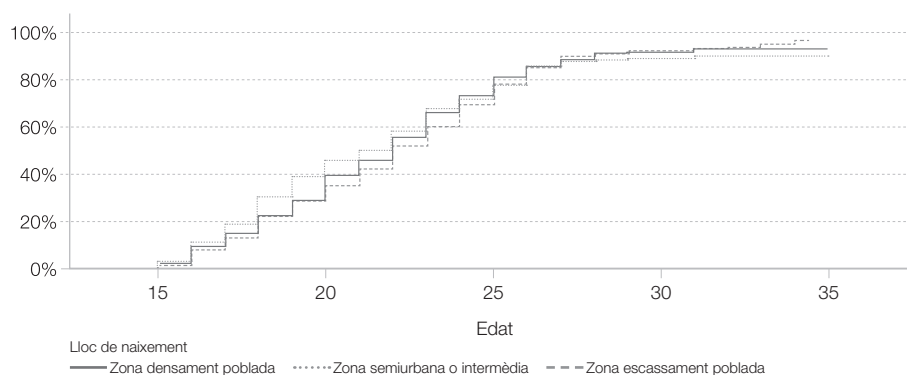
Grau d'urbanització	Edat	Ha iniciat l'activitat laboral
Zona escassament poblada	15	1,0
	20	34,9
	25	77,7
	30	91,9
Zona semiurbana o intermèdia	15	2,8
	20	45,4
	25	76,9
	30	88,4
Zona densament poblada	15	1,9
	20	39,0
	25	80,6
	30	91,1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En canvi, als 25 anys, les diferències no són tan significatives i tots aquests àmbits territorials registren valors propers al 80%. Com en el cas anterior, aquests resultats guarden una intensa relació amb la durada dels processos formatius, per la qual cosa el fet que, a les zones semiurbanes la població jove tendeixi a realitzar la transició educació-treball abans que a la resta de territoris, tindria molt a veure amb la curta durada dels processos formatius del jovent que hi resideix.

Per contra, les diferències que es produeixen entre la població jove resident a àrees urbanes i rurals no es poden explicar únicament per la durada del període formatiu ja que, com s'ha vist, segueixen pautes molt similars (particularment, fins als 25 anys d'edat). És per això que, en aquest cas, la major disposició que presenten els i les joves urbans per iniciar l'activitat laboral una mica abans que a l'àmbit rural, podria estar més relacionada amb el dinamisme de l'activitat econòmica urbana: s'hi generen més oportunitats que en el món rural. El gràfic 9.10 reflecteix com aquestes diferències tenen lloc sobretot entre els 20 i els 25 anys.

GRÀFIC 9.10. Corbes de supervivència de la població que ha iniciat l'activitat laboral segons àmbit del pla territorial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Rendibilitat dels estudis

Un dels elements que es considera més important en la transició educació-treball és la rendibilitat que presenten els diferents nivells de formació en el mercat de treball, ja que és un dels elements que explicaria la implicació de la població jove en la formació. Segons els resultats de la taula 9.7, a Catalunya només el 36,6% de la població jove que ja no estudia i que té un nivell d'estudis obligatoris o inferiors està ocupat. Aquest percentatge es redueix a un 31,6% en el cas dels que han acabat estudis de secundària postobligatòria i ascendeix a un 61,2% entre joves que han assolit formació superior. Així, en termes generals, ja es podria dir que la formació superior és pràcticament el doble d'efectiva per aconseguir una feina que la resta de nivells formatius. En tot cas, aquesta tendència es

manté a tots els territoris, de manera que, a jutjar per l'ocupació juvenil, no es pot dir que hi hagi una especialització molt marcada quant al grau de qualificació de la mà d'obra juvenil demandada als mercats de treball rurals i urbans. És a dir que, per exemple, tenir formació superior resulta pràcticament igual d'efectiu per trobar feina a un àmbit rural que a un àmbit urbà, la qual cosa explicaria que l'increment del nivell d'instrucció de les persones joves, en les darreres dècades, es produeixi a tot arreu. De fet, com es pot veure a la taula 9.7, les dades reflecteixen una ocupabilitat lleugerament més elevada dels joves i de les joves amb titulacions bàsiques o de secundària postobligatòria als àmbits semiurbans i urbans, mentre que en l'ocupació de la població jove amb titulació superior no hi ha cap diferència significativa entre aquests àmbits i els rurals. La diversitat de possibilitats que ofereix el sector serveis als mercats de treball urbans explicarien aquestes petites diferències d'ocupació entre la població jove menys qualificada en aquests territoris.

TAULA 9.7. Taxa d'ocupació segons nivell d'estudis acabat, per grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys que no estudien. Catalunya, 2012

Grau d'urbanització	Nivell d'estudis		
	Obligatori o inferiors	Secundària postobligatòria	Superiors
Zona escassament poblada	35,4	30,6	61,2
Zona semiurbana o intermèdia	39,9	34,7	61,3
Zona densament poblada	39,7	34,3	60,7
Catalunya	36,6	31,6	61,2

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Valoració dels estudis

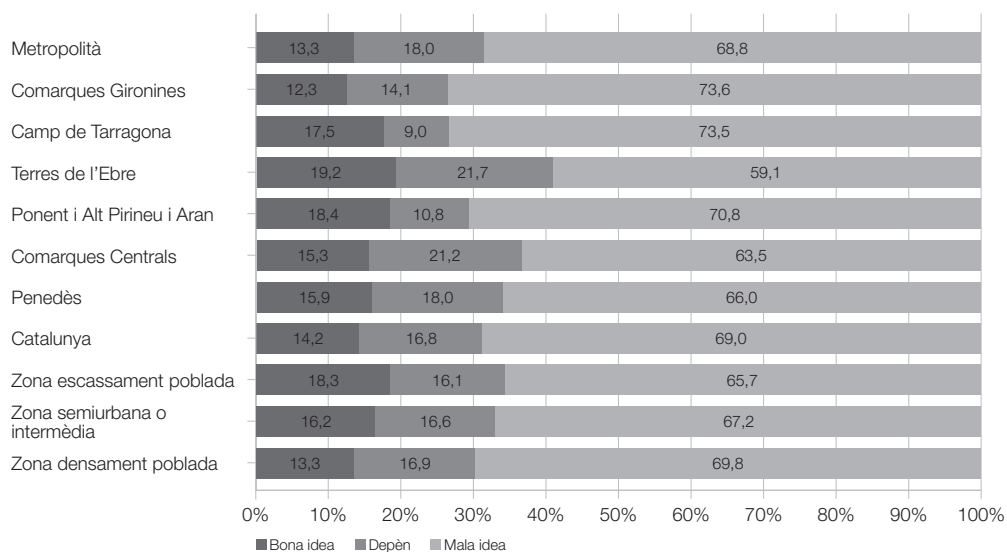
Un altre element que té força a veure amb la manera en què es produeix la transició educació-treball, també relacionada amb el nivell d'estudis que acaba assolint la persona jove, és la concepció que té aquest col·lectiu dels estudis i del treball, és a dir, com valoren la formació o quines aspiracions tenen vers el món laboral. En la definició d'aquestes subjectivitats entren en joc de manera determinant aspectes lligats a l'educació dels progenitors, el sistema educatiu o la influència de les amistats, entre d'altres. Però més enllà d'aquests elements, també cal considerar la dimensió territorial. Els *inputs* culturals que es reben a un poble de muntanya no són els mateixos que els que es reben a una ciutat mitjana costanera o a una gran capital, i això també pot contribuir a la construcció de diferents imaginaris amb relació a la formació i al treball (Porcel *et al.*, 2010).

L'aproximació a aquesta qüestió s'ha realitzat a partir de l'opinió que té la població jove sobre el fet d'abandonar els estudis per incorporar-se a una feina¹³. Aquesta informació s'ha

¹³ Concretament, la pregunta del qüestionari és: "Creus que és una bona idea deixar inacabats uns estudis en curs per incorporar-se a una feina?".

analitzat segons el territori de residència (gràfic 9.11) i, en general, s'obtenen diferències molt subtils entre els àmbits del pla territorial i també en funció del grau d'urbanització del municipi de residència. A Catalunya, a més de dues terceres parts de les persones joves els hi sembla mala idea abandonar els estudis per una feina (69%); un 14,2% pensen que és bona idea, i el 16,8% restant responen que depèn. Aquesta és, a grans trets, la distribució a tots els territoris, tot i que amb algunes petites variacions.

GRÀFIC 9.11. Valoració sobre el fet d'abandonar els estudis per incorporar-se a una feina segons àmbit territorial de residència i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Destaca en particular Terres de l'Ebre, on el percentatge de la població jove que creu que abandonar els estudis és mala idea és el més baix (59,1%). El 19,2% pensa que és bona idea i el 21,7% planteja que depèn de les circumstàncies. Ponent i Alt Pirineu i Aran (18,4%) i, en menor grau, el Camp de Tarragona (17,5%) són altres territoris on el percentatge de joves que opina que és una bona idea deixar els estudis per una feina és superior que al conjunt de Catalunya. El que resulta paradoxal dels resultats territorials és que a les Comarques Gironines (12,3%) aquest mateix percentatge sigui el més baix, quan precisament és un dels territoris on, segons els resultats analitzats anteriorment, es detecta una tendència més acusada a l'abandonament prematur dels estudis. Una possible explicació seria que una part dels i les joves que han abandonat els estudis per treballar estiguessin decebuts amb el resultat d'aquesta decisió.

Per altra banda, entre el grau d'urbanització del municipi de residència i la valoració de la formació es detecta una correlació positiva clara, tot i que no massa intensa. És a dir, a major grau d'urbanització, major és la valoració que tenen els i les joves sobre la formació.

Aquests resultats tampoc no acaben de ser coherents amb el comportament real que tenen les persones joves d'aquests territoris amb relació als estudis. En tot cas, les diferències no són gaire significatives entre els diferents àmbits, per la qual cosa tampoc no es pot dir, a partir d'aquestes dades, que existeixi una cultura urbana, amb relació a la formació, molt diferenciada de la rural.

Efectes de l'àmbit residencial

Tal i com s'ha fet a la secció 9.2.4 —dedicada a les desigualtats territorials formatives—, per tal de determinar si el tipus d'àmbit residencial incideix en el temps en què es realitza la transició educació-treball s'ha estimat un model de Cox d'efectes mixtos. En aquest cas, l'estimació s'ha realitzat de manera que les categories de les variables explicatives puntuen més quan es troben associades a transicions educació-treball ràpides. Al model explicatiu teòric s'han considerat les variables sexe i lloc de naixement, com a característiques sociodemogràfiques; les notes que treien els i les joves a l'institut, com a aproximació a la qualificació dels i de les joves; i, per últim, el nivell d'estudis dels progenitors, com a aproximació a la classe d'origen, un aspecte que pot estar relacionat amb el capital social de les persones joves i que pot incidir en la seva inserció laboral. A més, independentment de tots aquests factors explicatius de tipus troncal, s'ha incorporat també al model el grau d'urbanització del municipi on vivien els i les joves durant l'adolescència, per mesurar, de manera aïllada, el seu possible efecte en aquest procés de transició.

Els resultats (taula 9.8) apunten que l'aspecte més decisiu en aquesta transició és el rendiment acadèmic de la persona jove, és a dir, la seva qualificació. Els individus que treien notes dolentes a l'institut tenen una probabilitat 2,7 vegades superior de dedicar-se abans a la feina que els que treien bones notes. Un nivell d'estudis baix per part dels progenitors també es troba associat amb aquest tipus de transició, de la mateixa forma que el fet de ser noi. Però el resultat més interessant és el que fa referència a la incidència del tipus d'àmbit residencial. Segons l'anàlisi realitzada, el fet de viure durant l'adolescència en un àmbit urbà afavoreix lleugerament una transició educació-treball ràpida, sobretot si es compara amb la població jove que ha passat la seva adolescència fora de Catalunya o en un àmbit rural. Aquest fenomen podria explicar-se pel dinamisme del mercat de treball en les zones urbanes, que ofereix moltes més oportunitats que les zones rurals. En el cas de la població jove que no ha viscut l'adolescència a Catalunya, en canvi, la raó que explica la tendència a realitzar una transició educació-treball una mica més tardana que la població jove urbana que ha viscut a Catalunya durant l'adolescència està potser més relacionada amb la manca de capital social que faciliti la primera inserció laboral s'ha de tenir en compte que quan es parla de transicions educació-treball ràpides es tracta, segurament, de joves no qualificats/ades, els quals necessiten molt més de coneguts o familiars que ajudin una primera inserció laboral.

TAULA 9.8. Factors explicatius del fet de realitzar una transició educació-treball ràpida. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Hazard Ràtio
Sexe	Dones (categoria de referència)	
	Homes	1,1**
Lloc de naixement	Estat espanyol	
	Estranger	1,3
Notes a l'institut	Bones (categoria de referència)	
	Regulars	1,2***
	Dolentes	2,7***
Nivell d'estudis del pare o de la mare	Estudis superiors (categoria de referència)	
	Estudis de secundària postobligatòria	1,5***
	Estudis obligatoris o inferiors	1,8***
Grau d'urbanització del municipi on residia als 15 anys	Zona densament poblada	1,2***
	Zona semiurbana o intermèdia	1,1***
	Zona escassament poblada	-0,9***
	Vivia fora de Catalunya	-0,8***

Valor de significació: ***p<0,01; **p<0,05; *p<0,10; - >0,10

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En definitiva, els resultats posen de manifest que la duració de la transició educació-treball depèn fonamentalment de tres elements. En primer lloc, i com és totalment lògic, depèn de la durada del període formatiu que realitzin les persones joves, és a dir, com més anys estudien més tard s'incorporen al mercat de treball. En segon lloc, a igualtat de situacions, la població jove que resideix a àmbits urbans presenta una major facilitat per realitzar aquesta transició que no pas la que resideix en àmbits rurals. I, en tercer lloc, el capital social dels i de les joves resulta també força rellevant en aquesta fase de primera incorporació al mercat laboral, quan no disposen d'experiència acumulada en feines anteriors.

9.3.2. Estructura ocupacional i condicions laborals

Estructura ocupacional

Tal i com s'ha explicat en detall al capítol de Treball (volum 1), la població jove ocupada a Catalunya es podria classificar en sis tipus de perfils professionals predominants (taula 9.9). El perfil professional més comú entre els i les joves és el d'*assalariats/ades estables de qualificació intermèdia*. Gairebé un terç de la població jove ocupada pertany a aquest grup (32,3%). Aquest perfil es caracteritza per tenir un nivell d'ingressos mitjà i la majoria són empleats/ades d'oficina o tècnics/tècniques que treballen a grans empreses dels sectors del comerç o la indústria. Més de la meitat han assolit educació secundària postobligatòria i el 46,8% estan sobrequalificats/ades respecte al seu lloc de treball. Un altre dels perfils professionals més importants són els *tècnics/tècniques superiors no sobrequalificats*.

1 de cada 5 persones joves ocupades (18,7%) estaria enquadrada en aquest grup, que es caracteritza per uns salaris més alts respecte els valors globals dins del col·lectiu jove. Són majoritàriament professionals, científics/ques i intel·lectuals dels sectors de l'educació, la sanitat i activitats científiques i tècniques lligades predominantment al sector públic.

TAULA 9.9. Tipus d'ocupació segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves ocupats/ades de 16 a 34 anys Catalunya, 2012. Percentatge

Tipus d'ocupació	Grau d'urbanització			Total
	Zona densament poblada	Zona semiurbana o intermèdia	Zona escassament poblada	
Autònoms/es i petits/es empresaris/àries no qualificats (tipus 1)	11,1	19,2	16,9	13,0
Assalariats/ades estables de qualificació intermèdia (tipus 2)	32,5	30,6	33,1	32,3
Assalariats/a sobrequalificats (tipus 3)	12,6	9,9	10,6	12,0
Empresaris/àries d'èxit (tipus 4)	5,7	8,0	5,4	6,1
Assalariats/ades no qualificats i precaris (tipus 5)	19,0	15,5	14,6	18,0
Tècnics/iques superiors no sobrequalificats (tipus 6)	19,0	16,8	19,5	18,7
Total	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Els i les *assalariats/ades no qualificats i precaris* conformen el tercer grup en importància que aplega el 18% de la població jove, una proporció similar a la del grup anterior. El seu perfil professional estaria sobretot relacionat amb ocupacions elementals de serveis auxiliars o d'activitats administratives. El seu nivell d'ingressos és dels més baixos i majoritàriament tenen contractes temporals. A continuació, seguint l'ordre del pes demogràfic de cada grup, se situarien els i les *autònoms/es i petits/es empresaris no qualificats* (13%) i els i les *assalariats/ades sobrequalificats* (12%). Els primers s'identifiquen amb un perfil professional poc qualificat marcat per treballs per compte propi relacionats amb els sectors de l'hostaleria, la construcció i la indústria, i que presenta un nivell d'ingressos baix amb relació a la resta de joves ocupats/ades, mentre que els segons es caracteritzen per treballar en el sector privat a empreses mitjanes com a tècnics/tècniques de suport.

Per últim, el perfil dels i de les *empresaris/àries d'èxit* constituïria un perfil similar al d'*autònoms/es i petits/es empresaris no qualificats*, però molt més minoritari. Agruparia només el 6,1% de la població jove catalana ocupada. En aquest cas, però, el nivell d'ingressos és dels més elevats i es dediquen predominantment als sectors de la informació i les comunicacions, així com també a l'hostaleria.

A nivell territorial, segons el grau d'urbanització del municipi de residència, les diferències més importants que apareixen són, com en el cas dels estudis, entre les zones intermèdies

i la resta d'àmbits. És a dir, que les àrees densament poblades i les escassament poblades presentarien certes similituds en l'estructura ocupacional de la població jove, la qual cosa continua reforçant la idea que pràcticament no existeixen diferències rellevants entre el mercat de treball rural i l'urbà quant a demanda de nivells de qualificació. En tot cas, com es deia anteriorment, el tipus d'àrea que sí que marca un perfil propi és la zona semiurbana o intermèdia. En aquest àmbit, el 19,2% de la població jove ocupada pertany al grup d'*autònoms/es i petits/es empresaris no qualificats* i és el segon grup professional més important, mentre que a la zona escassament poblada se situa en el tercer lloc (16,9%) i a les zones densament poblades cau al cinquè lloc (11,1%). A més, a les zones semiurbanes, la proporció d'*empresaris/àries d'èxit* seria també lleugerament més elevada (8%) que a la resta d'àmbits, la qual cosa acaba d'esbossar un àmbit territorial amb predomini de joves emprenedors/es o treballadors/es per compte propi. En canvi, els grups professionals que tindrien una menor presència serien els i les *assalariats/ades estables de qualificació intermèdia* (30,6%) i els *tècnics/tècniques superiors no sobrequalificats* (16,8%), més elevats a la resta d'àmbits, on se situen en valors similars als del conjunt de Catalunya (32,3% i 18,7% respectivament).

L'estructura ocupacional juvenil dels municipis més urbans és pràcticament calcada a la del conjunt de Catalunya, però, amb relació a la resta d'àmbits, destaca una presència lleugerament més elevada del grup de joves *assalariats/ades no qualificats i precaris* (19%). A les zones rurals, com ja s'havia avançat, passa el mateix, l'estructura ocupacional és molt similar a la del conjunt de Catalunya i a la de les zones urbanes. No obstant això, es pot destacar que en aquest àmbit els *autònoms/es i petits/es empresaris no qualificats* (16,9%) tenen una presència destacada si es compara amb les zones densament poblades. La concentració de grans empreses als nuclis urbans, juntament amb el desenvolupament de programes orientats a les persones joves emprenedores als àmbits rurals per fomentar activitats lligades al medi ambient, l'oci i l'esport d'aventures (Domínguez *et al.*, 2010), serien els factors que explicarien aquestes diferències entre els perfils d'*assalariats/ades* i de *treballadors/es per compte propi* entre els àmbits urbans i rurals.

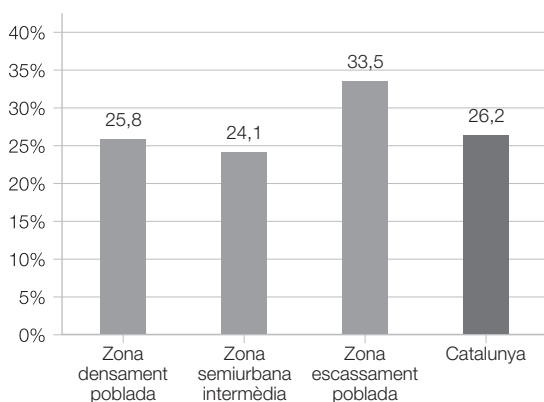
Condicions laborals

Tot i que les condicions laborals de la població jove ocupada depenen en gran mesura d'aquests perfils professionals, però també del grau de qualificació dels individus i del temps que porten treballant (Miret *et al.*, 2008; Porcel *et al.*, 2009), l'anàlisi de les dades revela, igualment, algunes diferències segons el territori de residència de la població jove ocupada. Aquestes diferències estarien causades, en gran part, per les característiques dels mercats de treball locals. L'aproximació sobre aquesta qüestió es realitza analitzant la variabilitat territorial d'aspectes lligats amb les condicions laborals dels i de les joves com ara l'estabilitat laboral, la sobrequalificació i el nivell salarial. En termes generals, dels resultats, s'intueix que les condicions laborals juvenils tendeixen a ser pitjors a l'àmbit rural amb relació als àmbits urbans.

Actualment, l'estabilitat laboral és major entre la població jove ocupada resident a zones densament poblades i a zones semiurbanes o intermèdies que no pas entre els i les resi-

dents als àmbits més rurals. Si s'observa el gràfic 9.12, el percentatge de població jove amb contracte temporal és superior als municipis rurals (33,5%), mentre que a la resta d'àmbits se situa al voltant del 25%, com al conjunt de Catalunya. Aquests resultats indiquen novament que la destrucció d'ocupació durant la crisi s'ha produït amb més intensitat en àrees urbanes i semiurbanes i que han afectat de manera clara a les ocupacions temporals i eventuais (Aragón i Rocha, 2012; Bentolila *et al.*, 2010; Laparra *et al.*, 2012). Aquesta reestructuració forçada del mercat laboral hauria fet disminuir, en aquests territoris, la temporalitat de la població jove ocupada en favor de l'atur, com hem vist a l'apartat anterior.

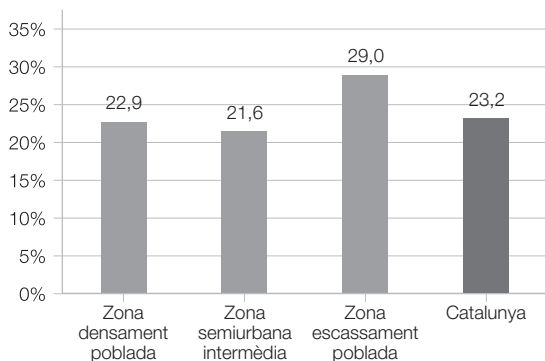
GRÀFIC 9.12. Taxa de temporalitat segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves ocupats/ades assalariats de 16 a 34 anys Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa a la sobrequalificació, entesa com les situacions en què el nivell formatiu del treballador és superior al requerit per la seva feina (García-Montalvo i Peiró, 2009; Serracant, 2005), les zones escassament poblades presenten també una situació més desfavorable amb relació a les zones més poblades (gràfic 9.13). Si bé a les zones escassament poblades el 29% de la població jove ocupada es troba en situació de sobrequalificació, a les àrees urbanes i semiurbanes aquest percentatge es redueix a un 22,9% i a un 21,6% respectivament, mentre que en el conjunt de Catalunya la proporció de joves ocupats/ades sobrequalificats/ades se situa en el 23,2%. Les deficiències estructurals dels mercats de treballs rurals per oferir llocs de treball qualificats (Domínguez *et al.*, 2010), juntament a l'alta presència de joves qualificats/ades en aquests àmbits serien les causes que poden explicar aquests resultats. De la mateixa manera, el predomini de l'economia del coneixement als sistemes productius urbans (Trullén *et al.*, 2002), facilita una incorporació més adequada de la població jove qualificada a les zones densament poblades. A més, la menor sobrequalificació a les àrees semiurbanes tindria relació també amb la menor proporció de joves qualificats/ades residents en aquestes àrees.

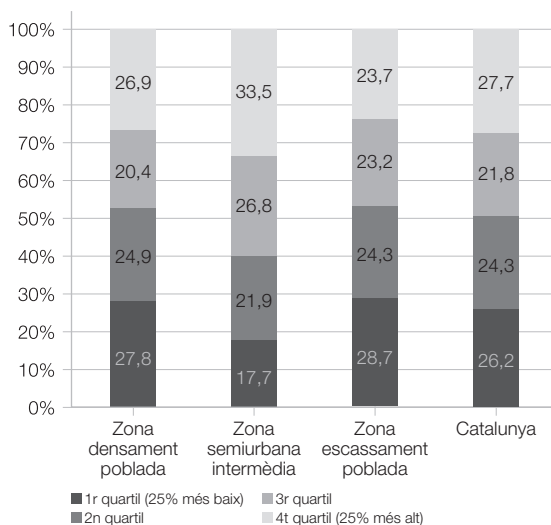
GRÀFIC 9.13. Taxa de sobrequalificació segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves ocupats assalariats de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Per últim, en matèria d'ingressos, les desigualtats territorials resulten també evidents. En aquest cas, però, la població jove ocupada resident a les àrees urbanes i rurals presenta una distribució salarial força similar, mentre que, la resident a àrees semiurbanes és la que es desmarca amb uns salaris que tendeixen a ser més elevats.

GRÀFIC 9.14. Ingressos per treball (quartils) segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves ocupats assalariats de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El 33,5% de la població jove ocupada resident a les zones semiurbanes se situa en el quartil superior d'ingressos (4t quartil), un percentatge molt superior que a la resta d'àmbits

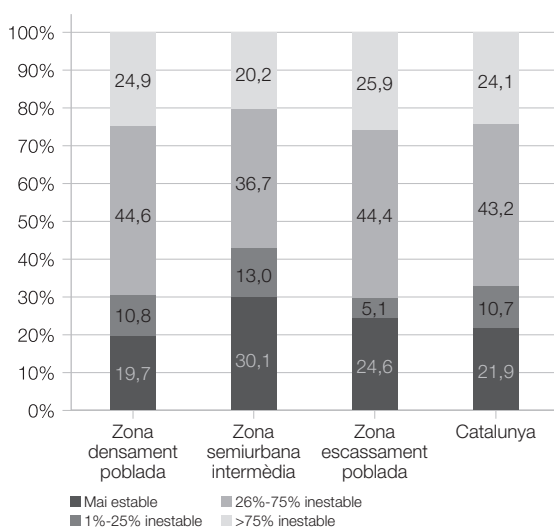
i també que el del conjunt de Catalunya (27,7%). A les zones densament poblades aquest percentatge és del 26,9%, lleugerament superior al 23,7% que es registra a les zones escassament poblades. Però, a més, el percentatge de joves que s'ubica al 3r quartil d'ingressos, també és superior a les zones semiurbanes (26,8%) que a la resta de territoris. De manera que, en aquest àmbit, la població jove ocupada situada als dos quartils d'ingressos superiors supera el 60%, en canvi, a la resta d'àmbits (inclòs el conjunt de Catalunya) aquest percentatge no arriba al 50%.

9.3.3. Trajectòries laborals

En els dos apartats anterior hem assenyalat, des d'un punt de vista transversal o sincrònic, algunes de les desigualtats territorials més rellevants relacionades amb l'ocupabilitat juvenil dels mercats de treball locals i les condicions laborals de la població jove ocupada. L'objectiu d'aquest apartat és introduir una mirada diacrònica de la realitat laboral analitzant les trajectòries laborals juvenils també des del territori. Aquesta aproximació es realitza, bàsicament, a partir de l'anàlisi de dues qüestions. D'una banda, el grau d'inestabilitat durant la trajectòria laboral, mesurat a partir del temps que fa que el/la jove ocupat/ada té un contracte laboral inestable respecte al total de temps que fa que treballa; i, d'altra banda, a partir de la trajectòria professional, entesa com el progrés laboral dels i de les joves en termes de categoria professional, en la qual poden millorar o empitjorar.

Al gràfic 9.15, es pot observar com es distribueixen els graus d'inestabilitat laboral segons el grau d'urbanització del municipi de residència de la població jove ocupada.

GRÀFIC 9.15. Grau d'inestabilitat en la trajectòria laboral segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves ocupats assalariats de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

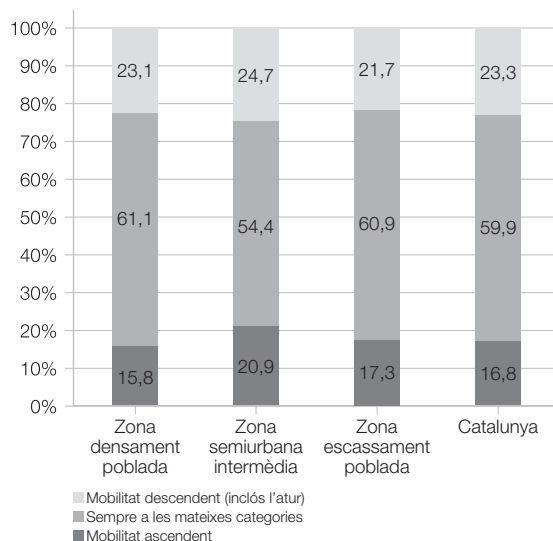

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

El més habitual entre la població jove catalana (43,2%) és passar entre el 26% i el 75% del temps que fa que treballen amb un contracte inestable. Això és comú a tots els àmbits territorials, des del més urbanitzat al menys, tot i que a les àrees semiurbanes o intermèdies la proporció de joves que segueix aquesta mena d'itinerari laboral és significativament menor (36,7%). Aquest territori és, realment, el que marca més diferències respecte a la resta, ja que també el percentatge de població jove ocupada que mai no ha tingut un contracte inestable és força elevat (30,1%) respecte a la resta d'àmbits territorials i al conjunt de Catalunya (21,9%). Entre els i les joves residents als municipis més urbans i els i les que viuen en àrees més rurals no apareixen diferències rellevants en aquest sentit. Per tant, en aquests dos territoris els i les joves tenen més problemes per trobar estabilitat al món laboral que en les zones semiurbanes o intermèdies.

Pel que fa a les trajectòries professionals (gràfic 9.16), les diferències són més minses entre els i les residents als diferents àmbits territorials que en el cas anterior. Més de la meitat de la població jove catalana (60%) es manté en la mateixa categoria professional durant la seva trajectòria laboral. També és important remarcar que el 23,3% d'aquest jovent ha seguit una trajectòria professional amb mobilitat descendent, on s'inclouria també la població jove que ha perdut la feina i és ara a l'atur, mentre que els i les que pateixen una mobilitat ascendent són una minoria (16,8%). Una situació que sens dubte fa palesa l'impacte de la crisi. S'ha de tenir present, però, que es tracta en molts casos de trajectòries curtes que transcorren durant la joventut i que ni de bon tros són les definitives.

GRÀFIC 9.16. Trajectòria professional segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves ocupats assalariats de 16 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

A nivell territorial, malgrat les poques diferències, es pot destacar que a les àrees intermèdies el percentatge de joves que s'ha mantingut a les mateixes categories professionals durant el seu itinerari laboral és lleugerament menor (54,4%) que a la resta de territoris, la qual cosa es tradueix en un percentatge major de joves amb mobilitat professional descendent (24,7%) i amb mobilitat professional ascendent (20,9%). Existeixen dues dades més que val la pena assenyalar, tot i que són poc significatives. En primer lloc, que l'àmbit més urbà registra el percentatge menor de joves que han seguit una mobilitat professional ascendent (15,8%) i, en segon lloc, que l'àmbit rural presenta el percentatge més baix de joves que han seguit una mobilitat professional descendent (21,7%).

9.4. Processos d'emancipació domiciliària al llarg del territori

L'emancipació domiciliària, el fet de deixar de viure a casa del pare i la mare per constituir una llar pròpia és, entre totes les transicions juvenils, el pas a l'adulthood per excel·lència (Miret *et al.*, 2008). Actualment, els efectes de la crisi es noten en els processos d'emancipació de la població jove. Segons les dades de l'*Enquesta de Població Activa*, la taxa d'emancipació juvenil, que durant el període de creixement econòmic s'anava incrementant any rere any, ha seguit una tendència decreixent des de mitjans de 2008 i se situa, al primer trimestre del 2012, a nivells del 2004, quan només 1 de cada 4 joves entre 16 i 29 anys estava emancipat/ada (Observatori Català de la Joventut, 2012). Per tant, la relació entre els processos d'emancipació juvenil i l'estat general de l'economia semblen també innegables (Garcia i Roca, 2008).

En tot cas, l'emancipació domiciliària constitueix un procés complex en què intervien múltiples factors (Miret, 2004; Porcel *et al.*, 2009). Alguns són inherents a la persona, com l'edat o el sexe; uns altres depenen de com s'han desenvolupat les altres transicions juvenils, com el nivell d'estudis o les condicions laborals que assoleix el jovent (Miret, 2007); d'altres són elements econòmics i/o polítics aliens a l'individu, com els preus dels habitatges o les polítiques socials en aquesta matèria (López, 2007); i també hi ha factors culturals i de models d'emancipació desitjats (Verd, 2010). Les vinculacions d'alguns d'aquests factors amb el territori són els elements que podrien explicar les desigualtats territorials en els processos d'emancipació domiciliària que s'analitzaran a continuació.

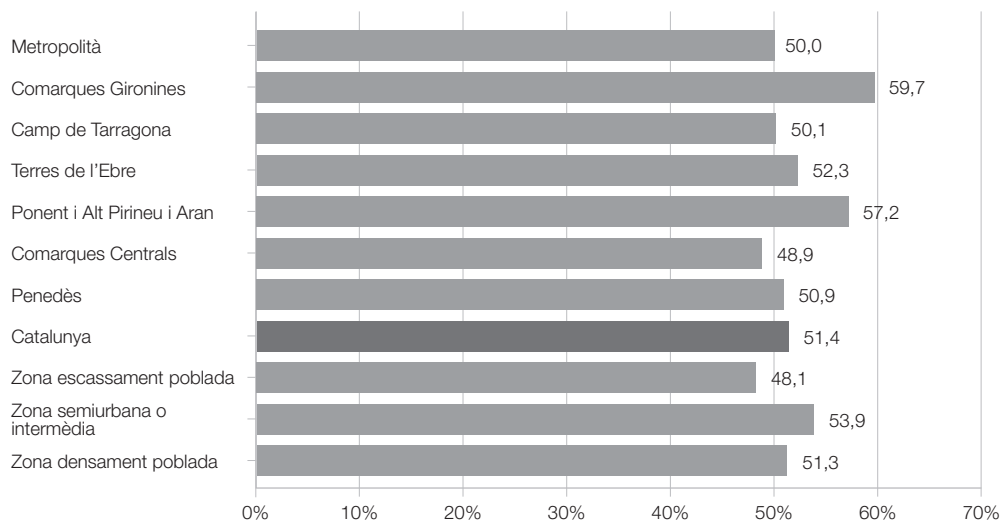
9.4.1. La diversitat territorial de les pautes d'emancipació domiciliària i de la constitució de llars joves

Emancipació

Tal i com es pot observar al gràfic 9.17, més de la meitat de la població de 15 a 34 anys de Catalunya està emancipada de la seva llar d'origen (51,4%). En termes generals, a nivell territorial, la majoria dels àmbits del pla territorial presenten una situació semblant: si fa o no fa, al voltant de la meitat de les persones joves estan emancipades. Les úniques excepcions són les Comarques Gironines (59,7%) i Ponent i Alt Pirineu i Aran (57,2%), que presenten unes taxes d'emancipació juvenil significativament més elevades que la resta d'àmbits

territorials. En el cas de les Comarques Gironines, l'alt percentatge de població jove emancipada s'explica, segurament en gran mesura, per les ràpides transicions educació-treball que, tal i com s'ha vist als apartats anteriors, es produeixen en aquest àmbit.

GRÀFIC 9.17. Taxa d'emancipació segons àmbit territorial i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En canvi, a Ponent i Alt Pirineu i Aran la situació es torna més complexa ja que, de fet, és un territori on predominen els períodes de formació de llarga durada. Aquest tipus de processos formatius s'associen habitualment a una inserció tardana al mercat de treball. Per motius obvis i, per lògica, això hauria de retardar també els processos d'emancipació. En aquest sentit, l'elevada taxa d'emancipació juvenil registrada a Ponent i Alt Pirineu i Aran, només acabaria tenint sentit si l'elevat volum de joves emancipats/ades estigués, en part, relacionat amb els processos de formació. És a dir, que molts dels i de les joves que estan estudiant formació superior en aquest àmbit, pel fet d'estar més a prop dels centres acadèmics, es veurien forçats/ades a buscar un habitatge durant el curs en un altre municipi diferent del de la seva llar d'origen. Es tractaria, doncs, d'un tipus d'emancipació estrictament domiciliària, ja que segurament en la majoria d'aquests casos roman la dependència econòmica respecte a la llar d'origen. No obstant això, si aquestes situacions fossin freqüents en aquest àmbit territorial, faria compatible el resultat de l'elevada taxa d'emancipació amb el predomini dels períodes de formació de llarga durada. D'altra banda, cal afegir que el preu dels habitatges en aquest àmbit és més assequible que a altres zones de Catalunya. Segons les dades del Departament de Territori i Sostenibilitat publicades per l'Idescat, al 2010 el preu mitjà del m² d'habitatge construït a Ponent i l'Alt Pirineu i Aran era

de 1.989 euros¹⁴. Aquest preu només se situa per sobre del que registren les Terres de l'Ebre (1.622 euros) i es troba molt per sota del més car, registrat a l'àmbit Metropolità amb 3.434 euros per m² de mitjana (Idescat, 2010). Això evidencia que, per als i les joves de Ponent i Alt Pirineu i Aran, a banda de la durada del període formatiu i del moment d'inserció laboral, l'accés a l'habitatge resulta més assequible que a molts altres indrets.

Els resultats de l'anàlisi de supervivència es mostren a la taula 9.10.

TAULA 9.10. Població emancipada a diferents edats segons àmbit territorial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Àmbit territorial	Edat	Emancipat/ada
Metropolità	15	0,0
	20	4,1
	25	22,4
	30	66,4
Comarques Gironines	15	0,0
	20	10,2
	25	36,0
	30	73,4
Camp de Tarragona	15	0,0
	20	7,2
	25	32,2
	30	74,5
Terres de l'Ebre*	15	0,0
	20	16,5
	25	45,5
	30	72,0
Ponent i Alt Pirineu i Aran	15	0,0
	20	10,8
	25	33,7
	30	77,9
Comarques Centrals	15	0,3
	20	9,6
	25	30,8
	30	70,6
Penedès	15	0,0
	20	3,8
	25	28,5
	30	71,7

* Dades estadísticament no significatives.

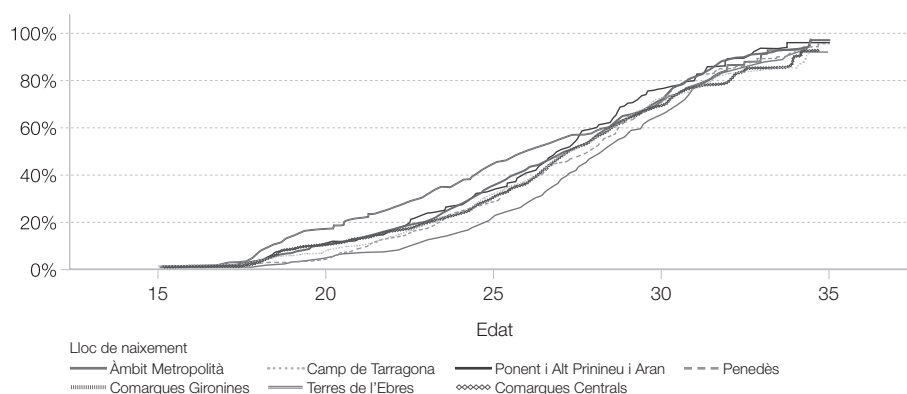
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

14 Preu estimat a partir dels valors registrats de forma separada per a l'àmbit de Ponent (1.723 euros) i l'Alt Pirineu i Aran (2.255 euros).

La taula mostra una visió longitudinal dels processos d'emancipació als diferents territoris i permeten afinar aquestes conclusions. Efectivament, les Comarques Gironines i Ponent i Alt Pirineu i Aran destaquen en el volum d'emancipacions que es produeixen durant les edats més primerenques, però a mesura que l'edat de les persones joves és més elevada la situació es va igualant amb la resta de territoris excepte amb l'àmbit Metropolità, que és el territori on la població jove sembla tenir més dificultats per emancipar-se.

Per exemple, als 20 anys, a les Comarques Gironines i a Ponent i Alt Pirineu i Aran més del 10% dels individus estan emancipats, un percentatge al qual també s'apropa l'àmbit de les Comarques Centrals (9,6%). En canvi, al Camp de Tarragona, el percentatge d'individus emancipats d'aquesta edat cau al 7,2% i, a l'àmbit Metropolità i al Penedès, es redueix fins al 4,1% i al 3,8%, respectivament. La proporció de joves emancipats/ades als 25 anys revela la mateixa tendència en els territoris, tot i que a unes distàncies més moderades i amb percentatges que superen o s'apropen al 30%. No obstant això, es pot observar com l'àmbit Metropolità es va despenjant poc a poc de la resta i, si bé la diferència amb el Penedès respecte a la proporció de joves emancipats/ades als 20 anys no és gaire significativa, la de la proporció de joves emancipats/ades als 25 anys supera ara els 6 punts percentuals (un 22,4% en el cas de l'àmbit Metropolità per un 28,5% en el cas del Penedès). De fet, aquesta distància es va incrementant conforme l'edat és més avançada. Als 30 anys només s'emancipen a l'àmbit Metropolità 2 de cada 3 individus (66,4%), mentre que a la resta d'àmbits territorials les diferències es dissipen i la proporció de joves emancipats/ades se situa al voltant de 3 de cada 4. Per tant, tal i com il·lustra el gràfic 9.18, les Comarques Gironines i Ponent i Alt Pirineu i Aran són els dos àmbits on els processos d'emancipació tendeixen a accelerar-se a edats més primerenques per després igualar-se amb la resta de territoris, mentre que l'àmbit Metropolità destaca per presentar els processos d'emancipació més tardans. Els preus dels habitatges en aquest àmbit (s'ha esmentat anteriorment que són els més elevats de Catalunya) constitueixen la principal raó que explicaria les dificultats per emancipar-se dels joves metropolitans.

GRÀFIC 9.18. Corbes de supervivència de la població emancipada segons àmbit territorials. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

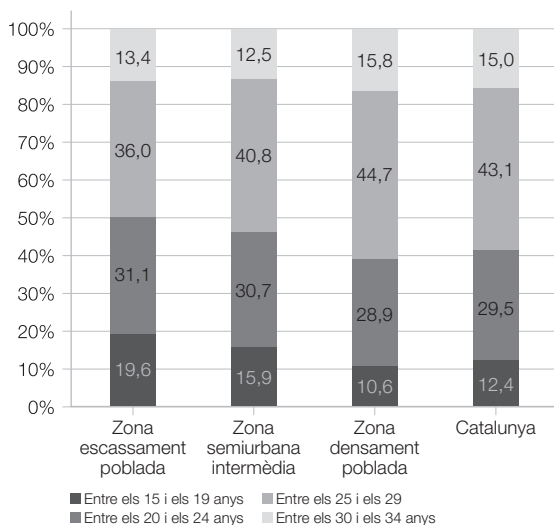
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Si s'analitza l'emancipació domiciliària des del punt de vista del grau d'urbanització del municipi de residència, els resultats (gràfic 9.19) mostren que les zones semiurbanes o intermèdies són l'àmbit residencial en què hi ha una major proporció de població jove emancipada (53,9%), a poca distància de les zones densament poblades (51,3%). A les zones rurals, en canvi, el percentatge de joves emancipats/ades és menor (48,1%). Aquests resultats tenen sentit si s'expliquen a partir de les informacions que s'han analitzat als apartats anteriors sobre formació i treball en aquests àmbits. L'elevada taxa d'emancipació a les zones intermèdies estaria relacionada amb el predomini de períodes formatius curts, els baixos nivells de formació i la ràpida transició educació-treball junt amb una emancipació domiciliària primerenca. A les zones rurals, en canvi, la situació seria la contrària, ja que, entre la població jove que hi resideix predominen els períodes formatius de llarga durada i, per tant, triguen més a emancipar-se.

Edat d'emancipació

A Catalunya, la majoria de joves s'emancipa entre els 25 i els 29 anys (43,1% de joves emancipats/ades). Aquesta franja d'edat és la majoritària tant als àmbits més rurals com als més urbans. És, de fet, l'edat en què el període de formació finalitza, fins i tot per a aquells/es que han decidit anar a la universitat, i l'edat en què la gran majoria de joves busquen l'entrada al mercat laboral si no hi són ja. Tanmateix, si s'observa amb deteniment el gràfic 9.19, es poden identificar importants diferències territorials amb relació a les edats d'emancipació, fins i tot es pot intuir una correlació força clara que indica que a major grau d'urbanització del municipi de residència l'edat d'emancipació tendeix a ser més elevada.

GRÀFIC 9.19. Edat d'emancipació segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Això, però, contrasta amb el resultat anterior que indicava que a les zones rurals el percentatge de joves emancipats/ades és menor. Però, precisament, la lectura que es pot fer d'aquests resultats no és contradictòria. Les dades revelen simplement que als àmbits rurals hi ha, proporcionalment, menys joves emancipats/ades, però els i les que estan emancipats/ades ho fan abans que a les zones més urbanes.

De fet, aquests resultats s'entenen millor amb l'anàlisi de supervivència que s'ha realitzat sobre el moment d'emancipació segons el grau d'urbanització del municipi de residència (taula 9.11). Efectivament, aquesta anàlisi avala que les pautes d'emancipació juvenil urbana són més tardanes que les de les àrees semiurbanes i rurals. Tanmateix, els resultats també demostren que, si bé la població jove de les àrees rurals s'emancipen al mateix ritme que a les àrees semiurbanes durant les edats més primerenques, passats els 25 anys el seu comportament s'acaba assemblant més al del jovent urbà. Als 20 anys, tant a les àrees rurals com a les semiurbanes, al voltant del 10% dels individus estan emancipats, mentre que a les àrees urbanes només es troba en aquesta situació el 4,6%. El mateix passa als 25 anys, quan més del 30% dels individus d'aquesta edat que viuen a zones rurals o semiurbanes estan emancipats/ades per un 24,8% a les zones urbanes. En canvi, als 30 anys les zones semiurbanes són les que presenten un percentatge més elevat de població emancipada (73,6%), mentre que les àrees rurals registren un percentatge similar al de les àrees urbanes, el qual se situa per sota del 70% (69,7% i 68,9%, respectivament).

TAULA 9.11. Població emancipada a diferents edats segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

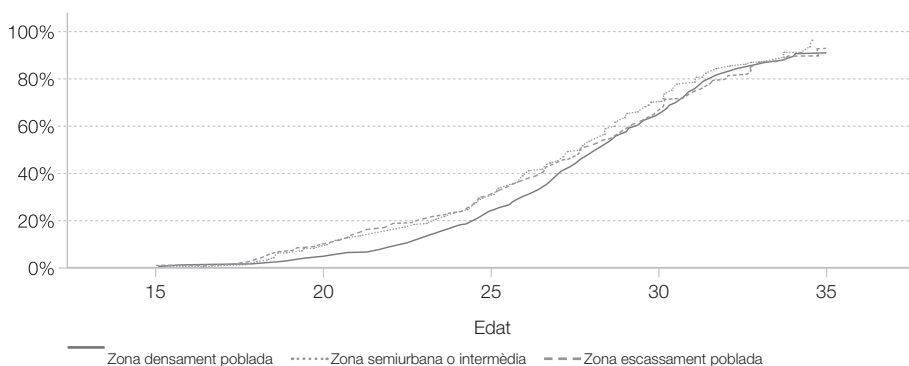
Grau d'urbanització	Edat	Emancipat/ada
Zona escassament poblada	15	0,0
	20	10,1
	25	32,0
	30	69,7
Zona semiurbana o intermèdia	15	0,0
	20	9,4
	25	31,6
	30	73,6
Zona densament poblada	15	0,0
	20	4,6
	25	24,8
	30	68,1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Aquestes pautes d'emancipació es podrien explicar per la combinació dels efectes del mercat immobiliari i dels períodes formatius de llarga durada. De partida, els preus més elevats dels habitatges a les àrees urbanes explicarien que al gràfic 9.20 la línia que representa aquest àmbit territorial se situï constantment per sota de la de les àrees semiurbanes

i de la de les àrees rurals durant les edats més primerenques. Després, el predomini dels períodes formatius de llarga durada a les àrees rurals tindria certs efectes en els nivells d'emancipació de la població jove més enllà dels 25 anys. Com es pot veure al gràfic, és aproximadament a partir dels 27 anys que la proporció de joves emancipats/ades a les zones rurals es redueix amb relació a la de les zones semiurbanes i s'alinea amb els nivells d'emancipació de les zones urbanes.

GRÀFIC 9.20. Corbes de supervivència de la població emancipada segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La introducció de la variable sexe en el model de supervivència ofereix també una nova imatge de les diferents pautes d'emancipació que segueixen els i les joves als diversos àmbits territorials (taula 9.12 i gràfic 9.21).

Si bé, en termes generals, les noies s'acostumen a emancipar abans, perquè habitualment es casen o formen parella abans que els nois (Miret *et al.*, 2008), en funció del territori de residència aquest comportament es veu modificat. Als àmbits urbans la proporció de nois emancipats i de noies emancipades és la mateixa fins pràcticament els 27 anys, edat en la qual les noies sí que es posen al capdavant dels nois. Així, mentre que el percentatge de nois emancipats passa, entre els 25 i els 30 anys, del 24,7% al 64,2%, en el cas de les noies passa del 24,9% al 72%.

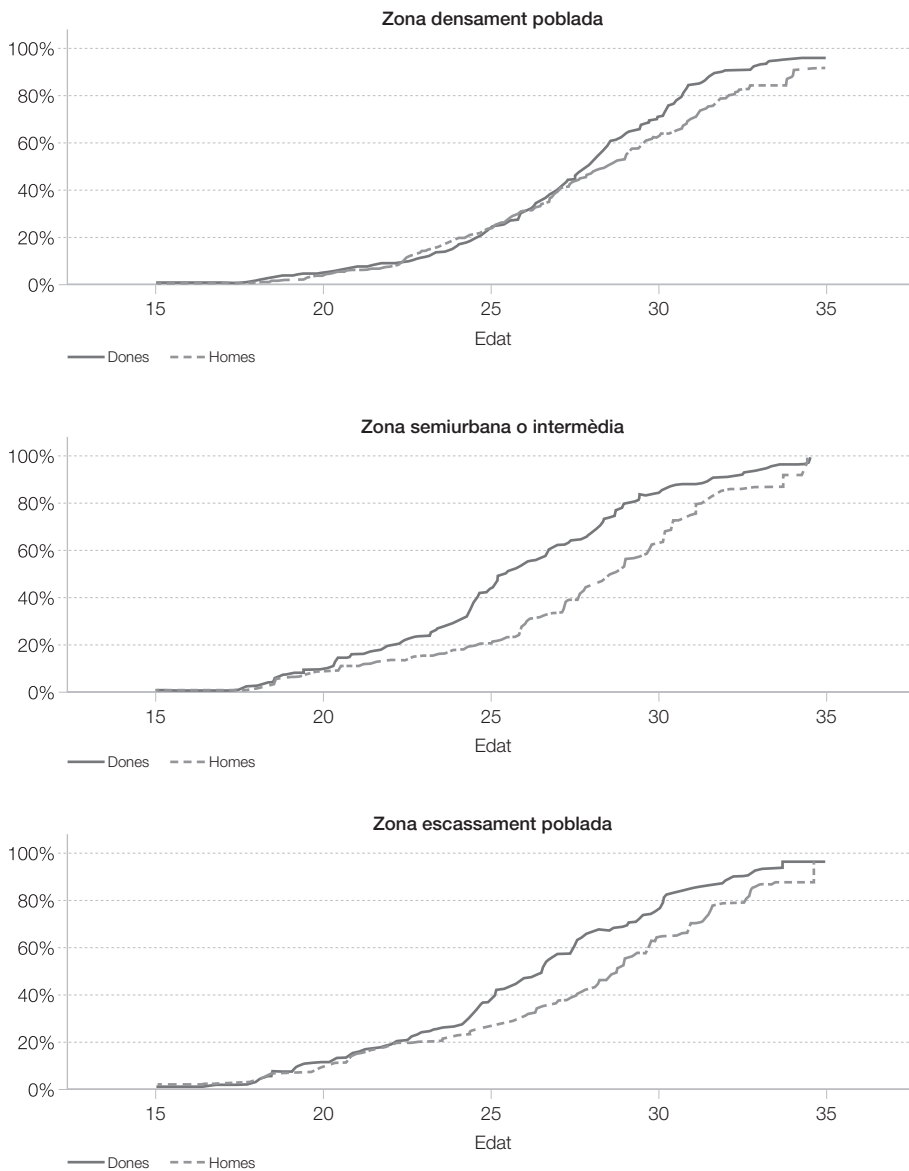
TAULA 9.12. Població emancipada a diferents edats segons sexe i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Grau d'urbanització	Sexe	Edat	Emancipat/ada
Zona escassament poblada	Homes	15	0,0
		20	9,6
		25	26,7
		30	64,7
	Dones	15	0,0
		20	10,6
		25	37,8
		30	75,2
Zona semiurbana o intermèdia	Homes	15	0,0
		20	9,1
		25	21,1
		30	62,9
	Dones	15	0,0
		20	9,8
		25	43,9
		30	85,4
Zona densament poblada	Homes	15	0,0
		20	4,3
		25	24,7
		30	64,2
	Dones	15	0,0
		20	5,0
		25	24,9
		30	72,0

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En canvi, a les àrees semiurbanes, des dels 20 anys d'edat la proporció de noies emancipades és clarament superior a la dels nois, fins i tot als 25 anys es dobla (un 43,9% de noies emancipades per un 21,1% de nois). A les àrees rurals, la tendència és molt similar al que succeeix a les àrees semiurbanes, però la diferència entre nois i noies no és tan extrema; a més, aquesta diferència comença una mica més tard que als àmbits semiurbans, aproximadament al voltant dels 23 o 24 anys.

GRÀFIC 9.21. Corbes de supervivència de la població emancipada segons sexe i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Efectes de l'àmbit residencial en el procés d'emancipació

Una vegada més l'estimació d'un model de Cox d'efectes mixtos ens proporcionarà informació sobre si el tipus d'àmbit residencial en què la població jove passa l'adolescència acaba condicionant d'alguna manera (o no) el procés de transició cap a l'adulthood. En aquest cas, l'estimació es realitza sobre el fet d'emancipar-se de forma ràpida, de manera que les categories de les variables explicatives puntuen més quan estan associades a aquest fenomen. Les variables explicatives que s'han considerat són el sexe i el lloc de naixement; les notes de l'institut, com a indicador de períodes formatius llargs; i el nivell d'estudis dels progenitors, com a aproximació a la classe social d'origen i els recursos econòmics familiars.

Si bé l'emancipació residencial es veu sobretot condicionada pel sexe i el lloc de naixement (les dones i els estrangers s'emancipen més ràpidament), l'origen social i el rendiment acadèmic dels i les joves no acaben de ser del tot significatius en el model explicatiu. Per altra banda, els resultats indiquen que, efectivament, l'àmbit residencial marca algunes diferències en els processos d'emancipació, sobretot i comparativament, entre la població jove resident a àrees densament poblades. Aquest resultat confirma que el preu dels habitatges, molt més elevat als àmbits urbans que als rurals, s'erigeix com el principal motiu que explica la desigualtat en l'accessibilitat a l'habitatge generada per l'àmbit residencial.

TAULA 9.13. Factors explicatius del fet de realitzar un procés d'emancipació ràpid. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012

Variable	Categoria	Hazard Ràtio
Sexe	Dones (categoria de referència)	
	Homes	-0,7***
Lloc de naixement	Estat espanyol	
	Estranger	1,7***
Notes a l'institut	Bones (categoria de referència)	
	Regulars	1,1**
	Dolentes	1,1
Nivell d'estudis del pare o de la mare	Estudis superiors (categoria de referència)	
	Estudis de secundària postobligatòria	1,2
	Estudis obligatoris o inferiors	1,1
Grau d'urbanització del municipi on residia als 15 anys	Zona densament poblada	0,8**
	Zona semi urbana o intermèdia	1,1**
	Zona escassament poblada	1,0**
	Vivia fora de Catalunya	1,2**

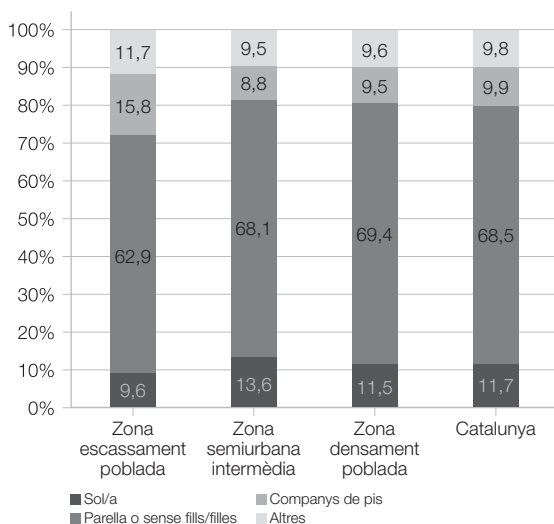
Valor de significació: ***p<0,01; **p<0,05; *p<0,10; - >0,10

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Model de convivència

Per últim, pel que fa als models de convivència o als tipus de llars que formen els i les joves una vegada s'emancipen, s'ha de dir que a Catalunya la immensa majoria de les llars joves estan constituïdes per una parella amb o sense fills/filles (68,5%). Aquest és clarament el tipus de llar majoritari entre els i les joves emancipades als diferents territoris, des del més rural al més urbà. Destaca, però, a les zones rurals l'elevat percentatge de població jove emancipada que comparteix pis amb amics (15,8%), mentre que aquest percentatge a les àrees més urbanes se situa al voltant del 9%. Aquesta dada podria estar relacionada amb la necessitat que tenen molts joves rurals de canviar de residència per continuar formant-se, sobretot, en estudis de nivell superior. Aquesta situació és coherent amb les informacions analitzades anteriorment, on les zones rurals presenten unes taxes d'emancipació força elevades per ser un àmbit on predominen els períodes de formació de llarga durada.

GRÀFIC 9.22. Situació de convivència segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

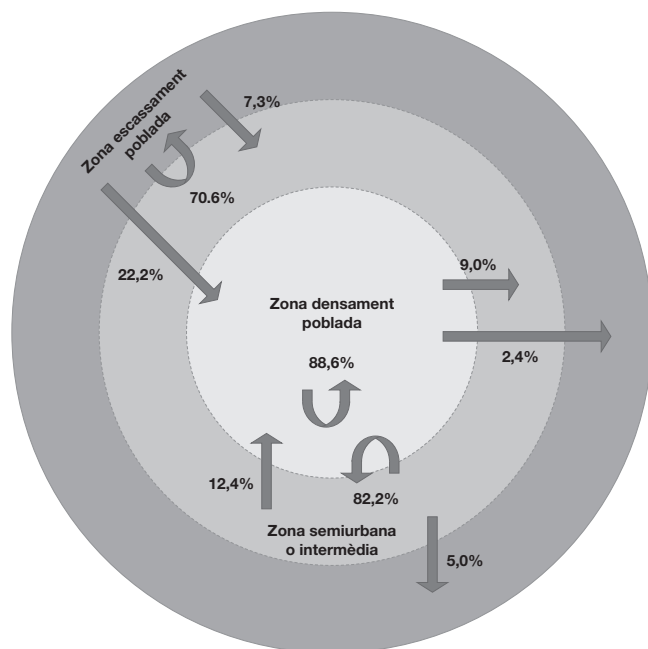
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

9.4.2. Del camp a la ciutat: els canvis de lloc de residència durant el procés de transició cap a l'adulthood

I dit tot això, on acaben vivint els i les joves una vegada s'emancipen? Es queden vivint al mateix municipi on han viscut amb els seus progenitors o decideixen canviar? I si decideixen canviar, s'acaben instal·lant a un tipus d'àmbit residencial diferent a aquell on van passar la seva infantesa i adolescència o de les mateixes característiques? És a dir, la població jove d'origen rural acaba marxant a les ciutats o viceversa? El gràfic 9.23 ofereix informació rellevant en aquest sentit. En termes, generals es podria dir que la població jove continua

veient-se arrossegada per les inèrcies del món urbà, reproduint així un clàssic dels moviments migratoris. Els àmbits rurals són els que menys retenen a la població jove, només el 70,6% de la població de 15 a 34 anys emancipada continua vivint en aquest àmbit territorial (dels quals el 89,1% ho fan en el mateix municipi d'origen). Aquesta dada contrasta amb el 88,6% que registren les àrees urbanes i amb el 82,2% de les àrees semiurbanes, tot i que en aquest cas la proporció de joves que es manté en el mateix municipi d'origen és menor (76,5% i 84,4%, respectivament) .

GRÀFIC 9.23. Lloc de residència actual en relació amb el lloc on residia als 15 anys. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les zones urbanes són les que més atrauen joves residents d'altres territoris. Per exemple, el 22,2% de la població jove emancipada que als 15 anys vivia a entorns rurals, ara resideix en un àmbit urbà, el mateix que el 12,4% que als 15 anys vivia a zones semiurbanes. En la posició contrària es troben les zones rurals, que són les àrees que menys població atrauen des d'altres àmbits territorials. Tan sols un 5% de la població jove emancipada que als 15 anys vivia a zones semiurbanes s'ha traslladat a viure sense els progenitors a àrees rurals mentre que, entre els i les joves criats en àmbits urbans, tan sols el 2,4% abandona la ciutat per anar al camp. Els límits de mostra de l'EJC no permeten aprofundir més en aquesta anàlisi, cosa que seria força interessant. En tot cas, sembla que tot apunta a que el gran ventall de possibilitats a nivell professional que ofereixen els hàbitats urbans envers els rurals podrien explicar aquestes pautes de canvis residencials entre la població jove.

9.5. La mobilitat quotidiana juvenil

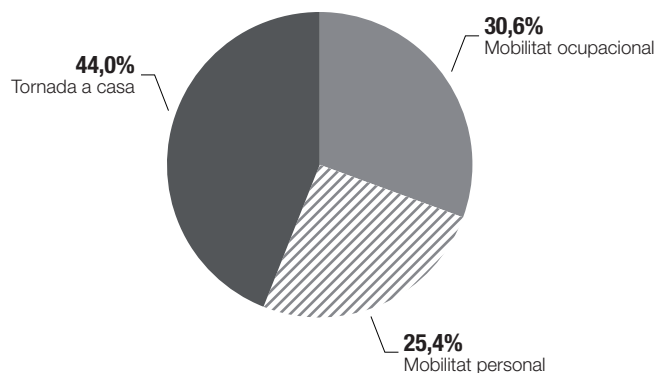
A Catalunya, les persones cada vegada es mouen més. El nombre de desplaçaments ha anat augmentant en les darreres dècades a un ritme superior del que ha crescut la població i, no només això, els desplaçaments cada vegada es fan a més distància i en menys temps (Ajenjo, 2010). Aquest fenomen entronca amb els processos de metropolitanització, que també s'han anat intensificant des dels anys 80, i que comporten un eixamplament de l'ús del territori. Malgrat que a Catalunya el procés de metropolitanització per excel·lència es localitza a la ciutat de Barcelona i al seu entorn, altres demarcacions com les de Lleida, Tarragona-Reus, Girona i l'eix Igualada-Manresa-Vic també han seguit processos similars, tot i que a menor escala (Boix i Veneri, 2009). La tendència creixent a deslocalitzar les activitats econòmiques cap a l'exterior dels nuclis de les metròpolis, amb l'objectiu d'ubicar-les sobre sòl més barat i amb bones connexions amb la xarxa viària, ha incrementat la proporció de població ocupada que treballa fora del seu municipi de residència i, per extensió, el nombre de desplaçaments per feina que realitza la població (Ajenjo, 2010; Clusa, 1995; Nel-lo, 2010). I, al contrari, la mobilitat per motius personals tendeix més a produir-se en la proximitat, de manera que es pot parlar d'una doble dinàmica de la mobilitat en el context metropolità, que ha contribuït a incrementar el nombre de desplaçaments (Miralles-Guasch, 2011). Tanmateix, també cal tenir present que aquesta tendència històrica a l'alça de la mobilitat s'ha aturat en els darrers anys per l'efecte de la crisi econòmica i de la destrucció d'ocupació (Trullén i Galetto, 2012). Partint d'aquest context, l'apartat següent se centra en l'anàlisi dels principals aspectes lligats a la mobilitat quotidiana juvenil, com ara els motius i el temps de desplaçament, els modes de transport i els fluxos de mobilitat al llarg del territori.

9.5.1. Els motius de desplaçament juvenils

La mobilitat quotidiana pot estructurar-se d'acord a tres motius de desplaçament: la mobilitat ocupacional (realitzada per motius de treball o per estudis, que acostuma a ser una mobilitat estructural i regular); la mobilitat personal (realitzada per motius d'oci, gestions, consum, tenir cura d'altres persones, etc.), que acostuma a ser més irregular que l'anterior; i, per últim, la tornada a casa (que suposa el tancament del cercle, la tornada al lloc d'origen).

Aquests tres tipus de mobilitat superen l'antiga dicotomia entre mobilitat obligada i no obligada, i se centren més a copsar les motivacions dels desplaçaments, des d'un punt de vista més funcional, que no pas a entrar a valorar el grau d'obligatorietat de la mobilitat que, per altra banda, és realment difícil de fixar (Miralles-Guasch, 1997 i 2010). Al 2012, el 30,6% dels desplaçaments realitzats per la població de 15 a 34 anys va ser de caràcter ocupacional, el 25,4% es correspon a mobilitat personal i, la resta, el 44%, és desplaçaments de tornada a casa (gràfic 9.24).

GRÀFIC 9.24. Motius de desplaçament. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

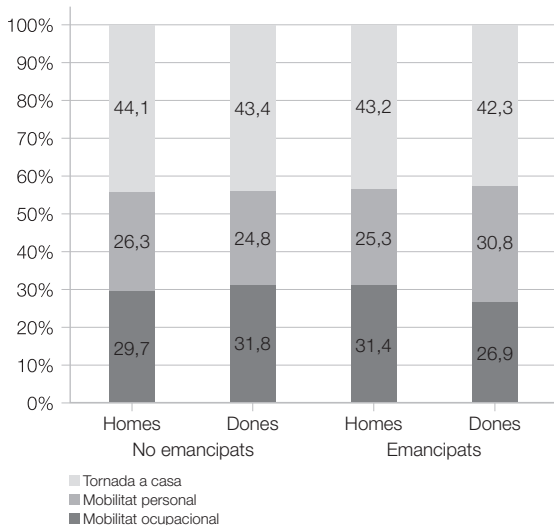
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Al món adult, la mobilitat segueix uns patrons força diferenciats entre homes i dones, amb una mobilitat masculina molt propera al clàssic perfil de *commuter* (desplaçaments casa-feina) i una femenina en què predomina la mobilitat personal, per les responsabilitats familiars i domèstiques que assumeixen, majoritàriament, les dones (Miralles-Guasch, 2010).

Ara bé, entre la població jove no es reproduïen aquests patrons, i les diferències entre nois i noies són pràcticament insignificants si es considera el conjunt de població de 16 a 34 anys. Això, en cap cas pot atribuir-se a un canvi generacional, sinó que es deu sobretot a una qüestió de cicle vital, és a dir, que moltes d'aquestes persones joves encara no s'han emancipat i no han assumit responsabilitats familiars.

Els resultats que ofereix el gràfic 9.25 són força clars en aquest sentit. Entre la població jove no emancipada, la distribució dels motius dels desplaçaments és molt similar, amb aproximadament un 30% de desplaçaments ocupacionals, un 25% de desplaçaments realitzats per motius personals i un 44% de tornades a casa. En canvi, entre la població jove emancipada, comencen a emergir diferències entre sexes, originades especialment pel canvi de pautes en la mobilitat femenina. Entre les dones joves emancipades, a diferència de les no emancipades, la mobilitat personal (30,8%) supera l'ocupacional (26,9%), mentre que entre els homes joves emancipats i els no emancipats no hi ha diferències substancials.

GRÀFIC 9.25. Motius de desplaçament segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

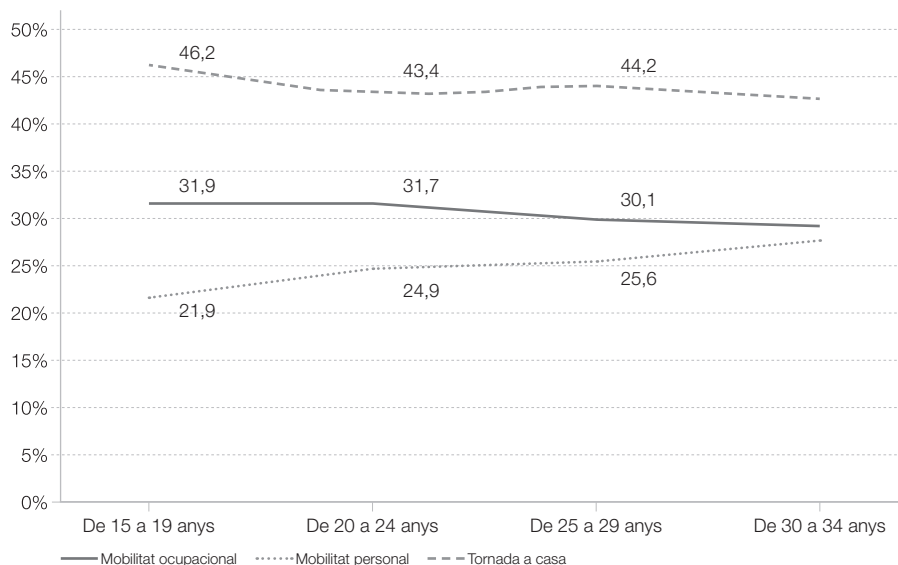

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'associació entre cycle vital i mobilitat es plasma en el gràfic 9.26, on es pot observar com la mobilitat personal es va incrementant a mesura que els i les joves tenen més edat i, per tant, més responsabilitats o coses a fer més enllà dels estudis i l'oci. La proporció de desplaçaments per motius personals passa de constituir el 21,9%, del total de desplaçaments realitzats per la població de 15 a 19 anys, al 27,9% entre la població de 30 a 34 anys.

A més, paral·lelament, es pot observar també com la presència de les tornades a casa va disminuint a mesura que els i les joves tenen més edat: passant del 46,2% entre la població de 15 a 19 anys, al 42,7% entre la població de 30 a 34 anys. Aquesta tendència a la baixa de les tornades a casa es troba vinculada a l'augment de desplaçaments personals entre la població jove d'edat més avançada. En canvi, la mobilitat ocupacional es manté al voltant del 30% en tots els grups d'edat, ja que en completar la transició escola-treball, aquests tipus de desplaçaments es continuen realitzant. La població jove, per tant, sembla anar abandonant amb l'edat el patró de mobilitat pendular (casa-estudis-casa o casa-feina-casa), per anar practicant un model de mobilitat més en forma de núvol que incorpora noves destinacions per motius personals abans de tornar a casa de la feina o dels estudis.

GRÀFIC 9.26. Motius de desplaçament segons edat. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

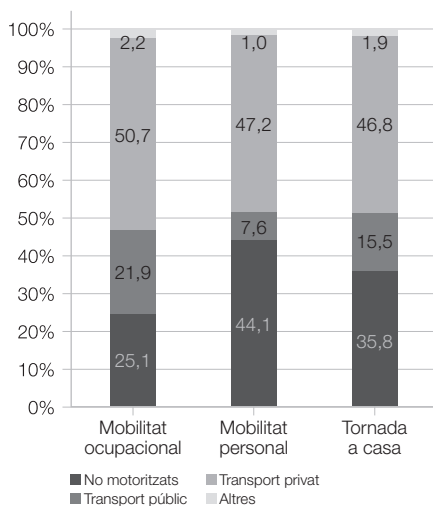
9.5.2. Joves i modes de transport

La població de 15 a 34 anys es desplaça majoritàriament en transport privat. Del total de desplaçaments que realitzen les persones joves, gairebé la meitat (48,1%) es realitzen en vehicle privat, el 34,6% són desplaçaments realitzats sense vehicles motoritzats com la bicicleta o els desplaçaments a peu, el 15,5% els realitzen en transport públic i l'1,8% restant els realitzen a través d'alguna combinació entre aquests tipus de transport. Tanmateix, la manera com es desplaça la població jove varia en funció de les raons que motiven els desplaçaments (gràfic 9.27), en particular, quan es tracta d'utilitzar el transport públic o tipus de transport no motoritzats, ja que l'ús de vehicle privat és més inalterable en aquest sentit. És a dir, l'ús dels vehicles privats entre la població jove se situa pràcticament al mateix nivell tant si es tracta de desplaçaments per motius ocupacionals (50,7%) o personals (47,2%). En canvi, el 44,1% dels desplaçaments juvenils per motius personals es realitzen caminant o en bicicleta, mentre que quan es tracta de desplaçaments ocupacionals aquest percentatge es redueix al 25,1%. En el cas de l'ús del transport públic, la variació també és important, el 21,9% de la mobilitat ocupacional es realitza en transport públic per un 7,6% de la mobilitat personal. Per tant, al contrari del que assenyalaven estudis anteriors, aquests resultats apunten cap a una alta disponibilitat¹⁵ de vehicles privats per

¹⁵ Que es disposi de vehicle privat no vol dir necessàriament que l'individu sigui el propietari o el principal usuari, sinó que té a l'abast la possibilitat de fer servir un vehicle.

part de les persones joves, a més d'una clara hegemonia d'ús durant els dies feiners. Cal dir, però, que és difícil establir un canvi de tendència, ja que la franja d'edat delimitada en aquest estudi és més àmplia que la utilitzada en estudis anteriors com els que s'han citat a la introducció.

GRÀFIC 9.27. Modes de transport segons motiu de desplaçament. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

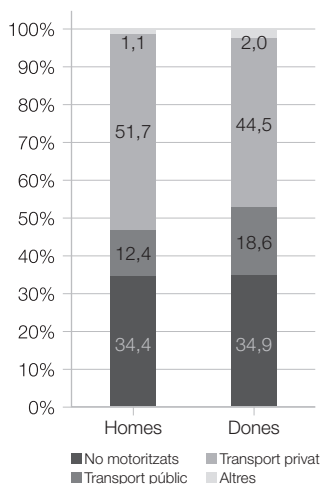

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

En tot cas, el que sí que mostren les dades és una reducció important en la població jove, en relació amb l'adult, de les diferències entre sexes quant a la disponibilitat de vehicle privat (gràfic 9.28).

Si bé, entre els homes de 15 a 34 anys, més de la meitat dels desplaçaments es realitzen en vehicle privat (51,7%), entre les dones de la mateixa edat aquest percentatge es redueix al 44,5%. Aquesta diferència de 7 punts percentuals és més o menys la que reflecteix la proporció de l'ús del transport públic (12,4% els nois i 18,6% les noies), ja que la proporció de l'ús de tipus de transport no motoritzats és la mateixa entre els nois i les noies. Vist això, es podria suposar que l'exclusió en termes de mobilitat de les dones, que afecta la igualtat d'oportunitats a l'hora, per exemple, de tenir accessibilitat a un treball (Cebollada, 2006), estaria tendint a reduir-se entre les noves generacions.

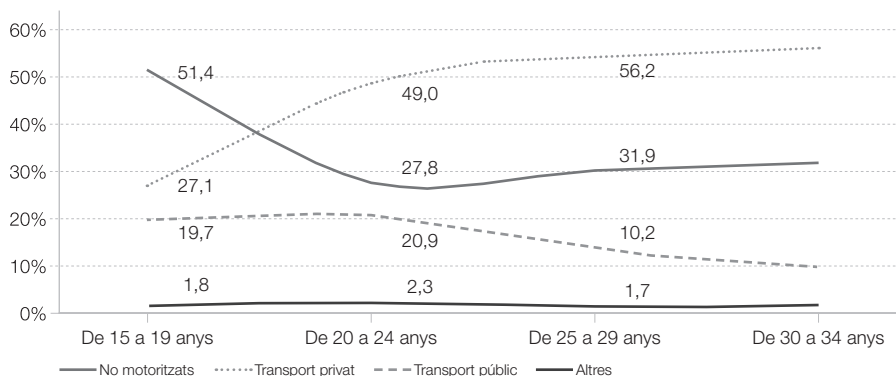
GRÀFIC 9.28. Modes de transport segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012.
Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Una cosa semblant estaria succeint amb relació a l'edat (gràfic 9.29). És a dir, cada vegada més els i les joves disposen abans de vehicle privat i, per tant, en aquest sentit, també estarien minimitzant el seu perfil d'exclusos en termes de mobilitat. Si Cebollada (2006) planteja que l'accés de la població jove al vehicle privat es produeix de forma progressiva i que, al voltant dels 30 anys, arriba al moment àlgid de disponibilitat d'aquest tipus de vehicles, actualment la situació seria lleugerament diferent. La població de 20 a 24 anys ja realitza gairebé la meitat dels desplaçaments en vehicle privat (49%), el percentatge augmenta tant sols fins al 55,1% entre la població de 25 a 29 anys i fins al 56,2% entre la població de 30 a 34 anys, mentre que la diferència realment important es troba en la població de 15 a 19 anys, que només realitza el 27,1% dels desplaçaments en transport privat. Això voldria dir, com es deia abans, que l'accessibilitat al vehicle privat s'estaria anticipant entre la població jove amb relació a anys anteriors (tot i que caldria fer una anàlisi més minuciosa sobre el tema per acabar de confirmar aquesta hipòtesi). De fet, una altra dada que resulta interessant del gràfic 9.29 i que podria contradir aquesta afirmació és que el canvi de pauta, pel que fa a l'ús del transport públic, segueix un patró més progressiu i es comença a notar entre la població de 25 a 29 anys. Pràcticament 1 de cada 5 desplaçaments realitzats per la població de 15 a 24 anys es fa en transport públic, mentre que la població de 25 a 29 anys només realitza el 13,5% dels desplaçaments en transport públic i la de 30 a 34 anys el 10,2%. Per tant, caldria estudiar bé què vol dir realitzar desplaçaments en vehicle privat, ja que el desplaçament es podria fer en un vehicle compartit i no necessàriament de propietat.

GRÀFIC 9.29. Modes de transport segons grup d'edat. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

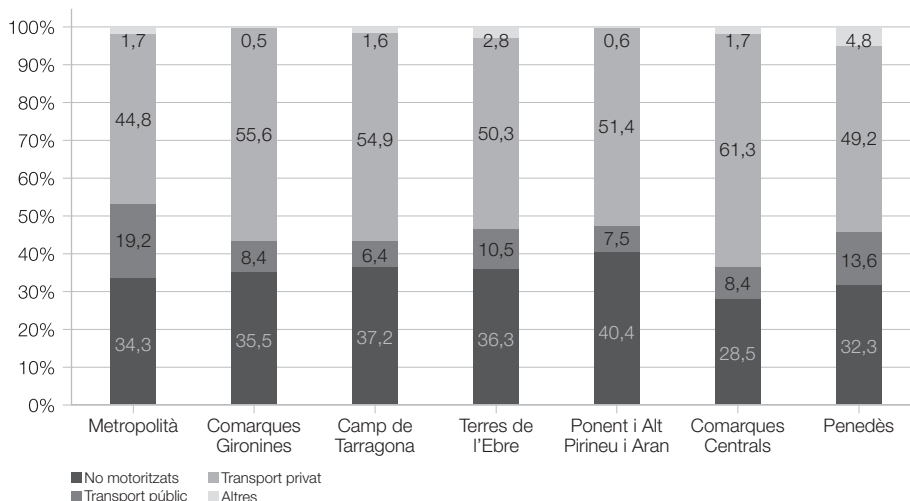

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Modes de transport i àmbit residencial

Els tipus de transport utilitzats varien força segons l'àmbit residencial ja que, tant l'estructura territorial com la qualitat i l'eficiència de les xarxes de transport públic existents, són elements claus en la configuració de les pautes de mobilitat. El gràfic 9.30 mostra, en primer lloc, l'hegemonia del transport privat en la realització dels desplaçaments juvenils arreu, amb percentatges a tots als àmbits del pla territorial propers al 50%. Entre els àmbits territorials, on es fa servir més el vehicle privat és a les Comarques Centrals, on el 61,3% dels desplaçaments es realitza d'aquesta manera. Aquest valor posa de manifest les deficiències que presenta el transport públic en aquest àmbit territorial, que es caracteritza precisament per una elevada mobilitat intermunicipal que obliga a realitzar un ús intensiu del transport privat (Cebollada i Riera, 2008). L'àmbit Metropolità, en canvi, se situaria a l'altre extrem, la proporció de desplaçaments juvenils realitzats en transport privat és la més baixa (44,8%) amb relació a la resta d'àmbits, i la de realitzats en transport públic és la més elevada (19,2%), tot i que es queda molt per sota de l'anterior. L'àmplia xarxa de transport públic centralitzada a Barcelona justifica que en aquest àmbit els i les joves utilitzin més aquest tipus de transport que no pas a la resta del territori català. No obstant això, el disseny excessivament radial d'aquesta xarxa, molt centrada a Barcelona i que desatén les connexions transversals, facilita l'hegemonia del transport privat, fins i tot entre la població jove (Miralles-Guasch i Oliver, 2008). D'altra banda, cal afegir que a l'àmbit Metropolità, més enllà dels 36 municipis que integren l'Àrea Metropolitana, l'oferta de transport públic es torna més minsa. Pel que fa a la resta d'àmbits territorials, presenten pautes de mobilitat juvenil molt similars entre ells, amb la meitat de desplaçaments juvenils realitzats en transport privat, més del 30% realitzats a peu o amb bicicleta i entre un 8% i un 10% en transport públic.

GRÀFIC 9.30. Mode de transport segons àmbit territorial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

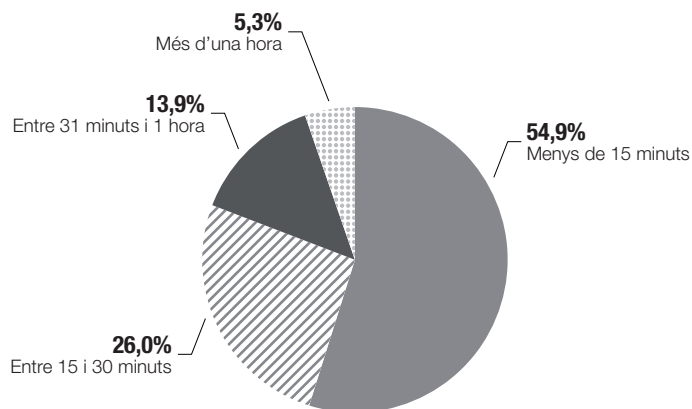

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

9.5.3. Els temps de desplaçament

La durada més habitual dels trajectes realitzats per la població jove durant els dies feiners és de menys de 15 minuts (54,9%), seguits dels desplaçaments entre 15 i 30 minuts (26%), mentre que els minoritaris són els que superen la mitja hora de desplaçament.

GRÀFIC 9.31. Temps de desplaçament. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

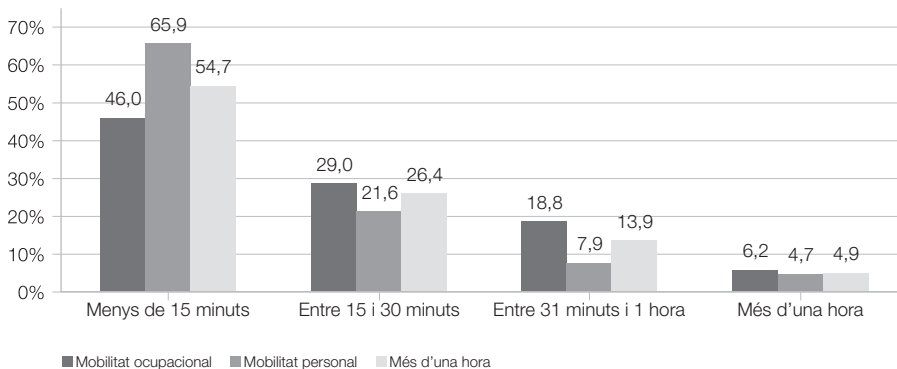

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Però el temps emprat en els desplaçaments varia clarament segons els motius dels desplaçaments. En aquest sentit, la mobilitat ocupacional acostuma a estar més lligada a desplaçaments de més duració, mentre que la mobilitat personal està habitualment associada a desplaçaments de curta durada.

El gràfic 9.32, mostra precisament aquesta tendència en l'actual mobilitat quotidiana juvenil. El 65,9% dels desplaçaments que es realitzen per qüestions no ocupacionals (mobilitat personal) té una durada menor a un quart d'hora, mentre que només el 46% dels desplaçaments ocupacionals té una durada inferior a 15 minuts. En canvi, entre els desplaçaments que tenen una durada d'entre 30 minuts i 1 hora, les diferències es tornen a desaparar, però en aquest cas en sentit contrari (el 18,8% es correspon amb mobilitat ocupacional i el 7,9% amb mobilitat personal).

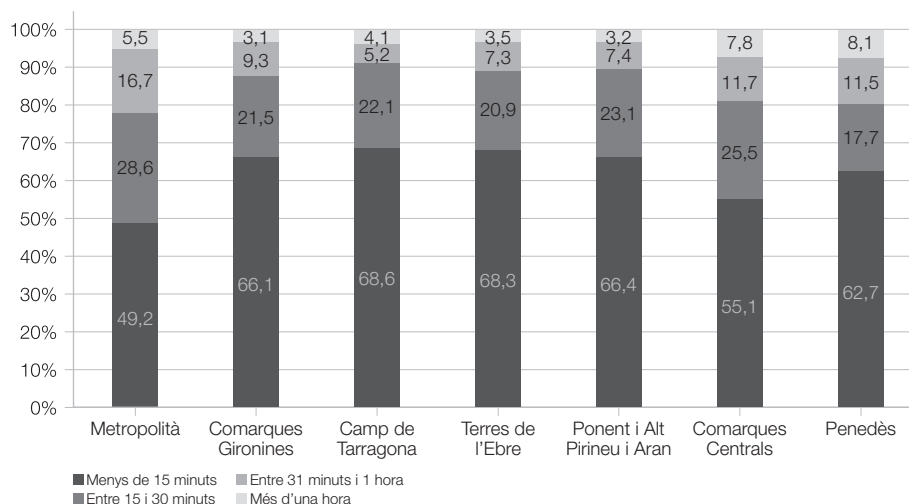
GRÀFIC 9.32. Temps de desplaçament segons motius de desplaçament. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Segons l'àmbit territorial de residència, també es detecten algunes pautes diferenciades amb relació al temps dels desplaçaments. Així, els desplaçaments més llargs en temps afecten particularment la població jove resident a l'àmbit Metropolità, i en menor mesura també la resident a les Comarques Centrals, segurament perquè és un territori que, en part, es troba afectat per les dinàmiques metropolitanes de Barcelona que impliquen un ús més extens del territori i, per tant, suposen assumir una major distància en els desplaçaments quotidians. Així, a l'àmbit Metropolità, només el 49,2% dels desplaçaments que realitzen els i les joves dura menys d'un quart d'hora, mentre que a la resta dels territoris aquest percentatge se situa entre el 65 i el 70%, excepte a les Comarques Centrals (55,1%).

GRÀFIC 9.33. Tipus de transport segons àmbit territorial. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

9.5.4. Les destinacions dels desplaçaments i els fluxos territorials de la mobilitat quotidiana juvenil

En general, la mobilitat ocupacional implica habitualment un recorregut de major distància que la mobilitat personal, la qual s'associa molt més amb desplaçaments propers. Aquestes tendències es reproduïxen també en la mobilitat quotidiana juvenil.

TAULA 9.14. Destinació segons motius de desplaçament. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Destinació	Motiu del desplaçament			Total
	Mobilitat ocupacional	Mobilitat personal	Tornada a casa	
Al mateix municipi de residència	46,1	68,4	57,5	56,8
A un altre municipi del mateix àmbit del pla territorial de residència	47,5	27,9	40,5	39,4
A un altre àmbit del pla territorial	6,1	3,4	1,2	3,3
Fora de Catalunya	0,3	0,3	0,8	0,5
Total	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

De fet, més de la meitat de la població jove catalana treballa o estudia en un municipi diferent al de residència. Així, el 47,5% dels desplaçaments ocupacionals juvenils es realitzen en un altre municipi del mateix pla territorial de residència i 6,1% en un altre àmbit del pla territorial. Tan sols el 46,1% d'aquests desplaçaments es realitza dins del municipi de residència. En canvi, més de dues terceres parts dels desplaçaments juvenils personals es realitzen en el mateix municipi de residència (68,4%).

No obstant això, el lloc on resideixen els i les joves incideix clarament en les seves pautes de mobilitat, ja que l'estructura territorial i els usos que realitza la població de l'espai són diferents, per exemple, del grau d'interdependència i d'integració intermunicipal que es produeix a cada territori. Part d'aquests processos es basen en una progressiva especialització funcional del territori, en què també entren en joc el mercat del sòl i les infraestructures que afavoreixen la interconnexió territorial (Nel·lo, 2010). En aquest sentit, en els àmbits en què el grau d'integració entre municipis és més elevat i l'ús de l'espai és més extensiu, l'autocontenció municipal és, per lògica, menor. Com no podia ser d'una altra manera, el cas més paradigmàtic d'aquest tipus de dinàmiques territorials és justament l'Àmbit Metropolità (taula 9.15) on, malgrat que la majoria de desplaçaments juvenils es realitza en el mateix municipi de residència (55,4%), més del 40% restant es realitza fora del municipi de residència (però dins del mateix àmbit del pla territorial). En aquest cas, l'autocontenció dels desplaçaments juvenils es trasllada a nivell d'àmbit del pla territorial, mostrant així l'abast de la integració territorial dins d'aquesta àrea.

TAULA 9.15. Destinació segons àmbit territorial de residència. Joves de 15 a 34 anys Catalunya, 2012. Percentatge

Destinació	Àmbit territorial							Total
	Metro-polità	Comarques Gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Ponent i Alt Pirineu i Aran	Comarques Centrals	Penedès	
Al mateix municipi de residència	55,5	54,3	65,4	67,6	68,8	52,1	53,2	56,8
A un altre municipi del mateix àmbit del pla territorial de residència	43,0	39,8	24,8	26,6	27,0	39,5	34,4	39,4
A un altre àmbit del pla territorial	1,3	5,4	5,6	5,0	3,6	7,9	11,7	3,3
Fora de Catalunya	0,2	0,2	4,1	0,8	0,5	0,5	0,7	0,5
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Les Comarques Centrals i el Penedès, però, són dos casos particulars. Només el 52,1% i el 53,2%, respectivament, dels desplaçaments en dies feiners de la població jove que resideix en aquests àmbits es realitza al mateix municipi de residència. Però, a més, entre els que es realitzen fora del municipi de residència, el 7,9%, en el cas de les Comarques Centrals i l'11,7% en el cas del Penedès, es realitzen fora de l'àmbit del pla territorial de

residència. Aquests resultats palesen la interdependència d'aquests àmbits territorials amb l'àmbit Metropolità alhora que posa de manifest l'abast funcional de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, la qual supera la delimitació del propi àmbit del pla territorial (Boix i Veneri, 2009). Per la seva banda, les Comarques Gironines també presenten una baixa autocontenció municipal dels desplaçaments juvenils en dies feiners (54,3%), tot demostrant també una certa integració intermunicipal al voltant de Girona capital. El 39,8% dels desplaçaments que realitzen els i les joves d'aquest territori tenen com a destinació un altre municipi dins del mateix àmbit del pla territorial. Tanmateix, el 5,4% dels desplaçaments es realitzen fora de les Comarques Gironines, segurament com a conseqüència dels desplaçaments que realitzen els i les joves residents a comarques allunyades de Girona que escapen a la força d'atracció d'aquest nucli metropolità, potser una mica poc desenvolupat per exercir influència en tot l'àmbit del pla territorial com és el cas de Barcelona.

Per últim, i contrastant amb els casos descrits fins ara, el Camp de Tarragona, les Terres de l'Ebre i Ponent i Alt Pirineu i Aran, són els àmbits del pla territorial de Catalunya on la mobilitat juvenil presenta els nivells més alts d'autocontenció municipal (65,4%, 67,6% i 68,8%, respectivament).

En canvi, si s'analitza aquesta mateixa qüestió des del punt de vista del grau d'urbanització del municipi de residència, els resultats ofereixen una altra dimensió del mateix fenomen. En aquest cas, les grans ciutats presenten un major nivell de contenció; de fet, atrauen població d'altres indrets, ja que concentren una gran quantitat de serveis.

TAULA 9.16. Destinació segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Destinació	Grau d'urbanització			Total
	Zona densament poblada	Zona semiurbana o intermèdia	Zona escassament poblada	
Al mateix municipi de residència	60,1	44,0	50,7	56,8
A un altre municipi del mateix àmbit del pla territorial de residència	36,7	51,3	41,4	39,4
A un altre àmbit del pla territorial	2,6	4,2	7,1	3,3
Fora de Catalunya	0,5	0,6	0,7	0,5
Total	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

Això és precisament el que reflecteixen els resultats de la taula 9.16: el 60,1% dels desplaçaments realitzats en dies feiners per la població jove resident a les zones més densament poblades es realitza dins del mateix municipi. Aquest percentatge es redueix fins al 44% a les zones semiurbanes, mostrant així certa dependència territorial des de la posició perifèrica al voltant de les zones densament poblades. Per altra banda, la mobilitat juvenil a les àrees escassament poblades escapa més a aquestes dinàmiques, malgrat que es mostren també com a zones territorialment dependents. Pràcticament la meitat dels des-

plaçaments que realitzen els i les joves residents en aquestes àrees es produeixen fora del municipi de residència, el 41,4% dins del mateix àmbit del pla territorial i el 7,1% restant fora d'aquests límits.

9.6. Conclusions

Tal i com s'ha anunciat a la introducció, l'objectiu d'aquest capítol ha estat analitzar dues qüestions de la realitat juvenil de caràcter socioterritorial: d'una banda, les desigualtats territorials en els processos de transició cap a l'adulthood; i, d'altra banda, la mobilitat quotidiana. Les anàlisis desenvolupades posen de manifest que existeixen desigualtats territorials entre els i les joves catalans en la manera en què assolixen la vida adulta. Però potser una de les coses més rellevants que ens han ofert els resultats obtinguts és confirmar que el tipus d'àmbit residencial contribueix lleugerament a generar aquestes diferències, constituint així un obstacle per garantir la igualtat d'oportunitats a tot el territori català. Resulta cabdal, per tant, continuar pensant en la diversitat territorial a l'hora de dissenyar polítiques, per tal d'atendre les necessitats particulars de la població jove resident a cada territori.

Des del punt de vista dels processos formatius, s'ha pogut observar que la població jove de les Comarques Gironines és la que presenta una desafecció més elevada amb relació als estudis. Es tracta del territori on els i les joves tendeixen a tenir un menor nivell de formació i on la taxa d'abandonament prematur dels estudis és més elevada. El Camp de Tarragona també presenta una situació particular amb relació als processos de formació de la població jove, que es caracteritzen per una certa polarització de l'estructura formativa juvenil. Aquesta polarització sembla que s'hagi gestat recentment, en els darrers anys, ja que són les noves generacions d'estudiants les que tendeixen a abandonar més ràpidament els estudis amb relació a les generacions predecessores. En canvi, Ponent i Alt Pirineu i Aran és el territori on proporcionalment hi ha més joves que segueixen itineraris formatius de llarga durada. En termes de rural-urbà, la situació més preocupant, pel que fa a l'educació, es troba a les zones interurbanes, on l'abandonament prematur dels estudis és més habitual, mentre que les pautes educatives que segueixen tant la població jove urbana com la rural és força semblant. No obstant això, la similitud dels processos formatius de la població jove urbana i rural es trenca quan s'introdueix a l'anàlisi la variable sexe. Tot i que, en general, les noies es formen durant més anys que els nois arreu, a les zones densament poblades les diferències de les pautes de formació entre nois i noies és menor que a les zones escassament poblades, on s'accentuen aquestes diferències. Aquesta dissimilitud ve explicada fonamentalment per una major implicació amb els estudis dels nois residents en els àmbits urbans respecte els que resideixen en àmbits rurals, que abandonen abans els estudis. A més, cal afegir que és a les àrees urbanes on es concentra finalment la població jove més qualificada una vegada han acabat el període formatiu, ja que és a les ciutats on troben més oportunitats per al seu desenvolupament professional. Per últim, és important dir que el grau d'urbanització del municipi on vivia la població jove durant l'adolescència no resulta en absolut un condicionant amb relació a les oportunitats de formació. És a dir, que el fet de créixer en un àmbit rural o en un àmbit urbà no genera cap tipus de desigualtat amb relació al nivell d'estudis que acaba assolint la persona jove, no és determinant.

Amb relació a les desigualtats juvenils territorials en l'àmbit del treball, l'anàlisi de les dades revela algunes diferències segons el territori de residència de la població jove ocupada, causades en gran part per les característiques dels mercats de treball locals. Les àrees rurals són les que presenten un perfil laboral més desfavorit. La població jove rural ocupada és la que té una menor estabilitat laboral i una major sobrequalificació. En canvi, els i les joves residents a les àrees semiurbanes són els que proporcionalment tendeixen a tenir uns salaris més elevats i una major estabilitat laboral. No obstant això, cal tenir en compte que aquesta situació es pot haver configurat arran de les dinàmiques de destrucció d'ocupació que s'han produït des que va esclatar la crisi i que han afectat més a àrees urbanes i semiurbanes que a zones rurals. En aquest sentit, com que l'ocupació que primer es destrueix és la més precària, s'explicaria que els joves i les joves de les àrees semiurbanes presentin unes condicions laborals millors, ja que els resultats reflecteixen les condicions laborals de la població jove que ha pogut mantenir la feina. De fet, la taxa d'atur és 6 punts més elevada a les zones urbanes i semiurbanes que a les zones rurals, una dada reveladora d'on s'ha produït la destrucció d'ocupació amb més intensitat.

Per altra banda, en el cas de la transició de l'escola al treball, sí que es detecta un efecte diferenciador generat pel tipus d'àmbit residencial, que provoca desigualtat sobretot entre la població jove urbana i la rural. A igualtat de situacions, la població jove que resideix a àmbits urbans té una major facilitat per realitzar aquesta transició que no pas la que resideix en àmbits rurals, a causa del dinamisme i el ventall de possibilitats que ofereix el mercat de treball urbà. No obstant això, el que continua sent una incògnita és si, a més de facilitar una inserció laboral juvenil més ràpida, l'àmbit urbà afavoreix també una qualitat de la inserció superior que a d'altres àmbits. Aquest aspecte no s'ha pogut explorar amb la informació disponible però, sens dubte, seria una clau important en la gènesis de la desigualtat juvenil interterritorial.

Els processos d'emancipació domiciliària també segueixen ritmes diferents en funció del territori de residència de la població. De fet, aquesta és potser la transició més arrelada o que depèn més del territori per la seva pròpia naturalesa. Segons la informació analitzada, el temps que triguen els i les joves a emancipar-se estaria principalment relacionat amb la duració dels períodes de formació (com més duren, més retarden l'emancipació) i a les característiques del mercat immobiliari dominant en cada àmbit residencial (com més alt és el preu de l'habitatge, més dificulta l'emancipació). Partint d'aquesta idea, les Comarques Gironines i Ponent i Alt Pirineu i Aran són els territoris on la proporció de població jove emancipada és més elevada que a la resta de territoris. En canvi, l'àmbit territorial que presenta majors problemes en aquest sentit és l'àmbit Metropolità, bàsicament per les dificultats que comporta per al jovent accedir a l'habitatge al territori més car de Catalunya. Per tant, cal posar l'èmfasi en aquest greuge que pateix la població jove metropolitana.

Per acabar, una de les idees més importants que s'extreu de l'anàlisi de la mobilitat quotidiana és que segueix uns patrons molt diferents en funció del moment del cicle vital. En aquest sentit, les diferències més rellevants es detecten entre la població de menor edat i la d'edat més avançada, la qual adopta ja un tipus de mobilitat molt semblant a la que realitza la població adulta. Aquest tipus de mobilitat es caracteritza particularment per un major pes dels desplaçaments personals, molt associats a persones que atenen respon-

sabilitats familiars i, per tant, menys freqüents entre la població jove de menor edat. La població jove, per tant, sembla anar abandonant amb l'edat el patró de mobilitat pendular (casa–estudis-casa o casa-feina-casa), per anar practicant un model de mobilitat més en forma de núvol que incorpora noves destinacions per motius personals abans de tornar a casa de la feina o dels estudis.

No obstant això, també sembla que apareixen canvis generacionals en les dinàmiques de mobilitat. Tot i que és un aspecte que s'hauria d'acabar d'analitzar amb més precisió, sembla que entre la població jove la disponibilitat de vehicle privat s'equilibra entre nois i noies. Això podria suposar que l'exclusió en termes de mobilitat de les dones, que afecta a la igualtat d'oportunitats a l'hora, per exemple, de tenir accessibilitat a una feina (Cebollada, 2006), estaria tendint a reduir-se entre les noves generacions. Però l'aspecte sobre el que s'hauria de prestar més atenció és en les desigualtats juvenils que es produeixen segons el territori de residència amb relació a la disponibilitat de transport públic. Les Comarques Centrals és l'àmbit territorial més perjudicat en aquest sentit, ja que depèn força de l'àmbit Metropolità i presenta una autocontenció molt baixa. Aquest dèficit de la xarxa de transport públic en aquesta zona sí que pot contribuir a l'exclusió laboral de la població jove que no disposa de vehicle privat.

Bibliografia

AJENJO, M. (2010). "La mobilitat habitual per treball a Catalunya. Evolució recent (1986-2006) i característiques demogràfiques". A: *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 69, p. 11–37.

ALBAIGÈS, B.; SISTO, V. i ROMÁN, J. A. (2004). *Crisi del treball i emergència de noves formes de subjectivitat laboral en els joves*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

ARAGÓN, J. i ROCHA, F. (2012). "Las políticas de empleo para jóvenes ante la crisis en España. Una aproximación territorial". A: *Cuadernos del mercado de trabajo*, núm. 8, p. 60–69.

BENTOLILA, S.; CAHUC, P.; DOLADO, J. J. i LE BARBANCHON, T. (2010). "Paro y empleo temporal durante la crisis: Una comparación entre Francia y España". A: BENTOLILA, S.; BOLDRIN, M.; DÍZ-GIMÉNEZI, J. i DOLADO, J. J. (eds.). *La crisis de la economía española. Análisis económico de la gran recesión*. Madrid: Fedea, p. 311–350

BERNARDI, F. (2006). *Análisis de la Historia de los Acontecimientos*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

BLOCKLAND, T. i SAVAGE, M. (2008). "Social Capital and Networked Urbanism". A: BLOCKLAND, T. i SAVAGE, M. (eds.). *Networked urbanism: Social capital in the city*. Burlington: Ashgate, p. 1-20.

BOIX, R. i VENERI, P. (2009). "Metropolitan Areas in Spain and Italy". A: *IERMB Working Paper in Economics*, núm. 09.01.

BONAL, X.; RAMBLA, X. i AJENJO, M. (2004). *Les desigualtats territorials en l'ensenyament a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

CABRÉ, A. i DOMINGO, A. (2007). "Demografia i immigració, 1991-2005". A: *CED Working Paper*, núm. 324.

CASAL, J.; GARCÍA, M.; MERINO, R. i QUESADA, M. (2003). *Enquesta als joves de Catalunya 2002. Avançament de resultats*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

CEBOLLADA, À. (2006). "Aproximación a los procesos de exclusión social a partir de la relación entre el territorio y la movilidad cotidiana". A: *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 48, p. 105–121.

CEBOLLADA, À. i RIERA, P. (2008). "La mobilitat quotidiana a les Comarques Centrals". A: *Papers, Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 48, p. 74–85.

CLUSA, J. (1995). "La mobilitat obligada i els àmbits funcionals a la Regió Metropolitana de Barcelona". A: *Papers, Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 24, p. 51–67.

DOMÍNGUEZ, M.; MONLLOR, N. i SIMÓ, M. (2010). *Món rural i joves: Realitat juvenil i polítiques de joventut als municipis rurals de Catalunya*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

DORLING, D. et al. (2001). "How much does place matter?". A: *Environment and Planning A*, núm. 33 (8), p. 1335–1369.

DUNCAN, S. i SAVAGE, M. (1989). "Space, scale and locality". A: *Antipode*, núm. 21 (3), p. 179–206.

GALSTER, G. (2012). "The Mechanism(s) of Neighbourhood Effects: Theory, Evidence, and Policy". A: Van HAM, M. et al. (eds.). *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*. Londres: Springer, p. 23–56.

GARCIA, A. i ROCA, J. (2008). "Estratègies d'emancipació i accessibilitat a l'habitatge". A: *Nota d'Economia*, núm. 91, p. 133–151.

GARCÍA-MONTALVO J. i PEIRÓ, J. M. (2009). *Análisis de la sobrecualificación y la flexibilidad laboral*. Valencia: Fundación Bancaja.

GIDDENS, A. (1979). *Central problems in social theory: action, structure and contradiction in social analysis*. Londres: Macmillan Education.

GONZÁLEZ, F. i OLIVERAS, J. (2003). "El Camp de Tarragona: frens, possibilitats i planejament territorial". A: *Papers, Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 39, p. 75–99.

GOULD, I. i AUSTIN, M. (1997). "Does Neighborhood Matter? Assessing Recent Evidence". A: *Housing Policy Debate*, núm. 8 (4), p. 833–866.

GREEN, R. (2010). "Educational Attainment Among Young People in Rural England: A Multilevel Analysis". A: *ICLS Occasional Papers Series*, núm. 4.2.

HILLIER, B. i HANSON, J. (1988). *The social logic of space*. Cambridge: Cambridge University Press.

IDESCAT (2010). *Anuari estadístic de Catalunya. 2010*. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya, Generalitat de Catalunya.

INSTITUT D'ESTUDIS REGIONALS I METROPOLITANS DE BARCELONA (2007). *Enquesta de Mobilitat Quotidiana de Catalunya. EMQ 2006. Principals resultats*. Barcelona: Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya.

LAPARRA, M. i PÉREZ, B. (coords.) (2012). *Crisis y fractura social en Europa: Causas y efectos en España*. Barcelona: Obra Social “La Caixa”.

LEAL, J. (1997). “Sociología del espacio: el orden espacial de las relaciones sociales”. A: *Política y sociedad*, núm. 25, p. 21–36.

LEFEBVRE, H. (1968). *El derecho a la ciudad*. Barcelona: Península.

LEFEBVRE, H. (1971). *De lo rural a lo urbano*. Barcelona: Ediciones 62.

LÓPEZ, J. (2007). “Algunes qüestions sobre l’anomenat ‘problema dels joves i l’habitatge’”. A: *ACE. Arquitectura, Ciudad y Entorno*, núm. 3 (5), p. 331–344.

MASSEY, D. (1984). *Spatial division of labour: social structures and the geography of production*. Houndmills: Macmillan.

MIRALLES-GUASCH, C. (1997). *Transport i ciutat. Reflexió sobre la Barcelona contemporània*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

MIRALLES-GUASCH, C. (2010). *Dones, mobilitat, temps i ciutats*. Barcelona: Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya.

MIRALLES-GUASCH, C. (2011). “Dinámicas metropolitanas y tiempos de la movilidad. La región metropolitana de Barcelona, como ejemplo”. A: *Anales de Geografía*, núm. 31 (1), p. 125–145.

MIRALLES-GUASCH, C. i OLIVER, L. (2008). “La mobilitat quotidiana a la Regió Metropolitana de Barcelona”. A: *Papers, Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 48, p. 12–27.

MIRET, P. (2004). *Emancipació domiciliària, laboral i familiar dels joves a Catalunya*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

MIRET, P. (2007). “Una visió de la joventut a Catalunya”. A: *Estructura social i desigualtats a Catalunya. Vol. II: Pobresa, salut, joventut, habitatge i llengua*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, p. 183–246.

MIRET, P.; SALVADÓ, A.; SERRACANT, P. i SOLER, R. (2008). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

NEL·LO, O. (2010). “Les dinàmiques territorials a la Regió Metropolitana de Barcelona (1985-2006). Hipòtesis interpretatives”. A: *Papers, Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 51, p. 16–27.

OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT (2012). *Situació laboral de les persones joves a Catalunya. 1r trimestre 2012. Informe elaborat a partir de les darreres dades de l'Enquesta de Població Activa*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

OBSERVATORI D'EMPRESA I OCUPACIÓ (2012). *Comarques catalanes: indicadors bàsics de producció, ocupació i atur. Desembre 2011*. Barcelona: Departament d'Empresa i Ocupació, Generalitat de Catalunya.

OLIVER, J. (2008). *Anuari Econòmic Comarcal 2008*. Barcelona: Catalunya Caixa.

OLIVER, J. (2011). *Anuari Econòmic Comarcal 2011*. Barcelona: Catalunya Caixa.

PIÉDROLA, À. i FABRA, S. (2011). *Pla Nacional de Joventut de Catalunya 2010-2020*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, Generalitat de Catalunya.

PORCEL, S.; COSTA, M.; FERNÁNDEZ, M. i NAVARRO, L. (2011). *Habitus i hàbitat. La incidència de la segregació urbana entre la població jove de la Regió metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió.

PORCEL, S.; DOMENE, E.; FERNÁNDEZ, M. i NAVARRO, L. (2010). *Les noves preferències formatives postobligatòries: itinerari professional vs itinerari universitari*. Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió.

PORCEL, S.; GUMÀ, J. i CLAPÉS, J. (2009). *Condicions de vida i hàbits de la població jove de la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

QUER, J. (2005). "Les dinàmiques demogràfiques i el mercat de treball". A: *Revista de Girona*, núm. 230, p. 60–65.

SAUNDERS, P. (1981). *Social theory and the urban question*. Londres: Unwin Hyman.

SERRACANT, P. (2005). "La nueva economía y la sobrecualificación entre los jóvenes catalanes. Principales resultados de un nuevo sistema de indicadores". A: *Cuadernos de relaciones laborales*, núm. 24 (1), p. 199–229.

TRULLÉN, J. i GALETTO, V. (2012). *Per afrontar la crisi: la metròpoli de Barcelona. Anuari Metropolità de Barcelona 2011*. Barcelona: Àrea Metropolitana de Barcelona i Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

TRULLÉN, J.; LLADÓS, J. i BOIX, R. (2002). "Economía del conocimiento, ciudad y competitividad". A: *Investigaciones Regionales*, núm. 1, p. 139–161.

URRY, J. (1985). "Social relations, space and time". A: GREGORY, D. i URRY, J. (eds.). *Social relations and spatial structures*. Houndmills: Macmillan.

VALLS, N.; VIDAL, P.; VERD, J. M. i LÓPEZ, P. (coords.) (2006). *La realitat juvenil a Catalunya*. Barcelona: Observatori Català de la Joventut, Generalitat de Catalunya.

VERD, J. M. (2010). “La variabilitat geogràfica en l'emancipació del jovent català. Alguns elements d'anàlisi”. A: *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 25, p. 43–54.

Enquesta a la joventut de Catalunya 2012
Les diferents vivències de la joventut

PART III: UNA MIRADA GLOBAL A LA JOVENTUT DE CATALUNYA

La joventut en temps de crisi

10. LA JOVENTUT EN TEMPS DE CRISI

Una mirada global a l'evolució de les trajectòries juvenils

Pau Serracant i Melendres i Saleta Fabra i Anton¹

10.1. Introducció

Les pàgines precedents ens han ofert una visió detallada de la situació i de les necessitats de les persones joves a Catalunya. El gruix de la publicació s'ha centrat a analitzar determinats aspectes de la vida dels i de les joves (Part II i Part III) com són l'educació, el treball o la cultura; i a analitzar el conjunt d'aquests aspectes en funció de determinades característiques de les persones joves (Part IV) com el sexe o el territori de residència.

Així doncs, el que resta per fer és complementar les anàlisis detallades ofertes en els capítols anteriors amb una visió global sobre la joventut de Catalunya. En aquest capítol s'oferran tres tipus de mirades: en primer lloc, s'analitzaran les diferents situacions en què es troben les persones joves amb relació al conjunt d'àmbits de la seva vida (10.2); en segon lloc, ens centrarem en les diferents maneres en què les persones joves realitzen les seves transicions (10.3); i finalment veurem fins a quin punt aquestes transicions han canviat en el context de crisi actual respecte al context de creixement econòmic precedent (10.4).

10.2. Les diferents situacions de la joventut

10.2.1. Objectius i metodologia

L'objectiu d'aquest apartat és sintetitzar bona part de la informació disponible a l'EJC12 per tal d'obtenir una fotografia de les diferents situacions en què es troben les persones joves a Catalunya. La població considerada és el conjunt de persones de 15 a 34 anys residents a Catalunya. La tècnica emprada ha estat la del conglomerat bietàpic, que permet el tractament ràpid i eficaç de grans fitxers de dades (com és el cas de l'EJC) i la incorporació de variables categòriques i contínues².

1 Els autors agraeixen a Verónica de Miguel la seva col·laboració en el tractament estadístic d'algunes de les dades d'aquest capítol.

2 Tot i això, totes les variables contínues s'han convertit en categòriques per tal de facilitar la interpretació dels resultats i perquè és preferible pel càlcul de distàncies amb l'algoritme emprat. En una primera fase, el programa redueix la grandària de la matriu de dades en un procés que es diu 'preclustering', de tal manera que agrupa les dades en conglomerats, a partir dels quals iniciarà l'anàlisi de conglomerats jeràrquica en una segona fase.

En primer lloc, s'han seleccionat les variables a partir de les quals es construirà la tipologia. Tal com s'ha explicat, s'ha volgut que en la tipologia fossin presents variables de tots els àmbits de la vida de les persones joves, de manera que en un primer moment es van seleccionar 21 variables provinents dels blocs del qüestionari referents a Educació, Treball, Emancipació i família, Habitatge, Oci, Participació, Benestar i Posició econòmica. A través d'una anàlisi preliminar, es van descartar quatre variables que tenien un baix índex de resposta. Les variables finalment seleccionades es mostren a la taula 10.1.

TAULA 10.1. Variables i categories incloses en la construcció de la tipologia de situacions de la joventut

Eix	Variable	Categoria
Educació	Modalitat de centre educatiu en la trajectòria educativa no universitària	Públic o majoritàriament públic / Concertat o majoritàriament concertat / Privat o majoritàriament privat / Mixt públic-concertat / Mixt públic-privat-concertat
	Activitat principal	Estudiant / Ocupat/ada / A l'atur / Inactiu/iva
	Edat en què el treball esdevé l'activitat principal	< 19 / 19-22 / 23-26 / > 26 / No ha succeït
	Haver estat en situació d'atur	Algunes cops a l'atur / Actualment / Mai / Mai treballat
Treball	Situació professional	Empresaris i autònoms / Assalariats sector públic / Assalariats sector privat i altres / No ocupat
	Tipus de contracte	Indefinit / Temporal / Autoocupats / No ocupat /
	Professió principal	Director/a, gerent o professional / Ocupacions mitjanes / Ocupacions elementals / No ocupat
	Li agradaria continuar en la feina actual	Sí / No o només si es produeixen millores / No ocupat
Emancipació i família	Situació actual de convivència	Llar d'origen / Sol / Parella sense fills/filles / Parella i fills/filles / Companys de pis / Altres
	Té fills/filles	Sí / No
Habitatge	Règim de tinença de l'habitatge	Lloguer / Compra / Cedit, heretat o altres / No emancipat
Oci	Tipus d'activitats d'oci ³	Relacional / Cultural / Digital / Esporàdic / De baixa intensitat
Participació	Tipus d'implicació i participació política ⁴	Integrat passiu / Multiparticipatiu implicat / Reivindicatiu de-safecte / Abstencionista crític / Alineat desmobilitzat / Apàtic / Sense informació
Benestar	Tipus d'hàbits i estat de salut ⁵	Grup A / B / C / D
	Ingressos mensuals equivalents	1r quartil / 2n / 3r / 4t / Sense informació
Posició econòmica	Dificultats per arribar a finals de mes	Sempre / Sovint / De tant en tant / Mai / Menor de 20 anys
	Comparació de la situació econòmica amb la llar d'origen	Molt millor / Millor / Ni millor ni pitjor / Pitjor / Molt pitjor / No emancipat

Font: elaboració pròpia

3 Al capítol de Cultura i oci d'aquest volum s'explica la tipologia d'activitats d'oci.

4 Al capítol de Participació i política d'aquest volum s'explica la tipologia d'implicació i participació política.

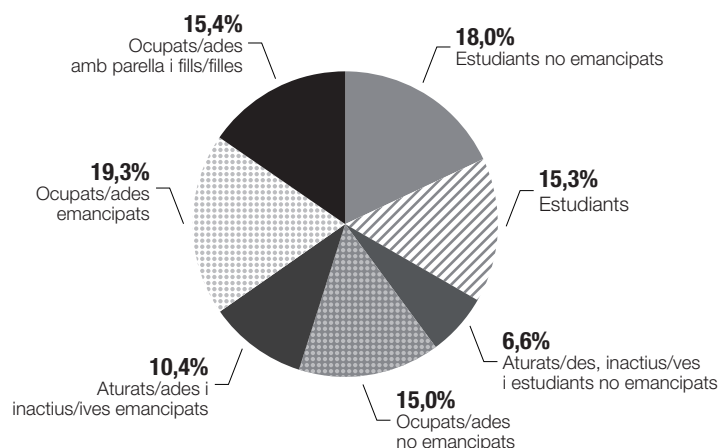
5 Al capítol de Salut d'aquest volum s'explica la tipologia d'hàbits i estat de salut.

Un cop establertes les variables per a l'anàlisi final es va elaborar la tipologia. En un primer moment es va deixar que el programa estadístic decidís el nombre de grups però els resultats tenien poc interès; es va forçar, per tant, la creació d'un determinat nombre de grups, i finalment es va escollir una tipologia que agrupava les persones joves catalanes en set tipus de situacions. La tipologia està formada per 2.886 casos i el grup amb menys casos en té 190.

10.2.2. Les situacions de la joventut a Catalunya

A continuació es presenten els set grups en què es pot dividir la joventut de Catalunya a partir d'un seguit de variables representatives de bona part dels àmbits de la seva vida.

GRÀFIC 10.1. Tipologia de situacions de la joventut. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

- **Estudiants no emancipats (18%).** Tal com es pot veure a la taula A10.1 de l'Annex on-line⁶, la pràctica totalitat de joves que formen aquest grup estudien (com a activitat principal) i viuen a la llar d'origen. És el grup on trobem més joves que practiquen les activitats d'oci "relacional" (sortir de nit, fer esports, estudiar, quedar amb amics/gues, etc.) i "digital" (xatejar, xarxes socials, ràdio o TV a Internet, descàrregues): el 42,1% d'aquests joves s'agrupen en el primer tipus d'oci i més del 28,5% en el segon. Amb relació als hàbits i les pràctiques de salut, són el grup que té més joves (47,1%) en el tipus d'hàbits més saludables (grup A) i el que menys (6%) en els hàbits i estat de salut més vulnerables (grup D).

6 L'Annex es pot consultar a la pàgina web de l'Observatori Català de la Joventut: www.gencat.cat/joventut/observatori

Del creuament dels grups que conformen la tipologia amb les variables estructurals que s'han utilitzat sistemàticament al llarg d'aquest informe se'n desprèn (taula A10.2) que aquest grup està format per joves d'entre 15 i 19 anys (88,7%), i alguns de 20 a 24 anys (11,2%). Les dones hi són lleugerament sobrerrepresentades. Els i les joves nascuts a Catalunya i a la resta de l'Estat i de progenitors no estrangers hi són sobrerrepresentats, especialment les persones joves amb ambdós pares nascuts a Catalunya. El nivell d'estudis del pare o de la mare d'aquests estudiants és més elevat que la mitjana, i les ocupacions tècniques i professionals hi són sobrerrepresentades. El risc de pobresa entre aquests joves és més alt que el de la mitjana de joves, circumstància vinculada al fet que estudiar és la seva activitat principal i, per això, no aporten ingressos a la llar o els que aporten són escassos.

- **Estudiants (15,3%).** La principal diferència entre aquest grup d'estudiants i l'anterior és una major diversitat de situacions de convivència, ja que una part ja estan emancipats (hi trobem joves en totes les situacions de convivència excepte viure amb parella i fills/filles). Després de l'anterior, és el grup amb més presència de joves englobats dins l'oci relacional i digital, però també és el grup amb més joves (17,6%) englobats dins les pràctiques d'"oci cultural" (realització de tot tipus de pràctiques, però especialment anar al cinema, al teatre, a dansa, a concerts, a exposicions, etc.). Pel que fa a la participació, és el grup amb més presència de joves "multiparticipatius implicats" (els qui es mostren més implicats i participatius) amb un 26,6%. Finalment, també estan sobrerrepresentats (34,8%) en el tipus d'hàbits i estat de salut B (bona situació però amb una major presència d'hàbits poc saludables, principalment fumar i emborratxar-se de tant en tant).

El grup d'edat on la majoria d'aquests joves s'encabeixen és el de 20 a 24 anys, tot i que també hi ha força joves del grup de 15 a 19 anys i alguns de 25 a 29 anys. Les dones hi són una mica més sobrerrepresentades que en el grup anterior i els i les joves d'origen estranger (personal o familiar) hi estan infrarepresentats, tot i que en menor mesura. Igual que amb l'altre grup d'estudiants, en aquest els i les joves amb ambdós progenitors nascuts a Catalunya hi són sobrerrepresentats, i també les persones joves amb pare o mare amb un nivell alt d'estudis i ocupacions tècniques i professionals. En aquest cas, les persones joves que parlaven català com a llengua inicial també hi estan sobrerrepresentades. El fet que la seva activitat principal sigui estudiar facilita que tinguin un major risc de pobresa.

- **Aturats/ades i inactius/ives no emancipats (6,6%).** Aquest grup està format principalment per persones a l'atur (68,8%) però també per persones inactives (19%) i estudiants (12,2%). El 91,1% d'aquests joves no estan emancipats. Són el segon grup amb una proporció més alta (27,4%) de joves en el quartil més baix d'ingressos equivalents⁷ i també el segon en la proporció de joves (38,3%) que més declara tenir dificultats per arribar a finals de mes. L'oci relacional hi és en una proporció similar a l'"oci esporàdic" (poques activitats d'oci, sovint vinculades a l'àmbit domèstic, o bé viatjar, fer excursions i quedar amb amistosats) i a l'"oci de baixa intensitat" (realització de molt poques activitats

7 Els ingressos equivalents són, a grans trets, els ingressos totals de la llar dividits entre el nombre de persones que viuen a la llar. Al capítol 7 (Ingressos i despeses) del volum 1 d'aquesta publicació s'explica detalladament el concepte i el seu càlcul.

d'oci). És un grup molt heterogeni des del punt de vista de la participació: per exemple, els "apàtics/ques" (joves més allunyats i desinteressats respecte a la participació) hi són presents amb una proporció semblant als multiparticipatius implicats (més participatius). Amb relació a la salut, és on hi ha més joves (19,9%) del grup D (més conductes de risc i uns indicadors de salut psicosocial no gaire bons) i és un dels dos únics en què els i les joves del grup A (millors hàbits i estat de salut) estan per sota del 30%.

En aquest grup trobem, principalment, joves de 20 a 29 anys. Els nois hi estan sobre-representats i no hi ha diferències entre joves nascuts a l'estranger i a Catalunya o a Espanya; haver tingut el català com a llengua inicial també està relacionat amb tenir menys probabilitats de formar part del grup; al contrari que en els dos grups anteriors, els i les joves amb ambdós progenitors nascuts a Catalunya i amb un nivell d'estudis alt tenen menys probabilitats de formar-ne part. En canvi, les persones joves amb pare i mare nascuts a la resta de l'Estat o que tenen ocupacions mitjanes en tenen més. Els i les joves amb estudis obligatoris o inferiors tenen més possibilitats de formar part del grup, tot i que n'hi ha un 29% amb estudis superiors. Igual que en els altres dos grups anteriors (també formats per no emancipats que no tenen l'ocupació com a activitat principal), el risc de pobresa és més alt entre aquests joves.

- **Ocupats/ades no emancipats (15%).** Totes les persones joves que formen aquest grup estan ocupades però gairebé el 90% no estan emancipades. Dels tres grups de joves definits per l'ocupació, aquest és on trobem una pitjor situació d'ocupació: és on hi ha la proporció més alta de joves amb contractes temporals, fent ocupacions elementals o mitjanes, que han estat a l'atur i que han començat a treballar abans dels 22 anys. Relacionat amb aquest fet, també es tracta de les persones joves ocupades amb un major pes dels dos quartils més baixos d'ingressos equivalents i amb major pes dels que sempre tenen dificultats per arribar a finals de mes. En definitiva, es tracta del grup de joves ocupats en unes pitjors condicions, circumstància que, en part, ajudaria a explicar-ne la no emancipació. Pel que fa a l'oci, sembla com si, amb relació als altres grups de joves principalment no emancipats, el fet d'estar ocupats els resta possibilitats d'oci, ja que hi ha menys joves agrupats dins de l'oci relacional, cultural o digital i força més dins de l'oci esporàdic i de baixa intensitat. Relacionat amb això, és un grup on trobem força joves políticament apàtics (19,4%) i molt pocs de multiparticipatius (12,2%). Amb relació a la salut, és un grup bastant estàndard (clar domini dels tipus d'hàbits i estats de salut més bons: A i B).

La distribució per sexe i edat d'aquest grup és molt semblant a l'anterior: hi ha una major proporció de nois que no pas de noies (6/4) i hi predominen les edats intermèdies (20 a 29 anys), tot i que en aquest grup hi ha més nois de 30 a 34 anys que no de 15 a 19 anys. Hi ha una proporció molt baixa de joves d'origen estranger (personal o familiar); les persones joves amb pare o mare nascuts a la resta de l'Estat hi estan sobrerrepresentades. En aquest grup, com en l'anterior, també hi ha més joves amb pare o mare amb estudis obligatoris i que tenen ocupacions mitjanes. Els i les catalanoparlants d'origen hi estan sobrerrepresentats, al contrari que els i les castellanoparlants. Els i les joves amb estudis superiors tenen més probabilitats de ser en aquest grup. A diferència dels tres grups anteriors (en què bona part de les persones joves tampoc no estan

emancipades), aquest és l'únic grup en què l'ocupació és l'activitat principal del jove i, per tant, el seu risc de pobresa és inferior a la mitjana.

- **Aturats/ades i inactius/ives emancipats (10,4%).** La pràctica totalitat dels i de les joves que conformen aquest grup estan a l'atur (57,3%) o són inactius no estudiants (gairebé el 37%). El fet que estiguin emancipats (el 100%) tot i estar a l'atur o ser inactius s'explica, en part, perquè dos terços d'aquests joves viuen amb la seva parella (66,7%; el 45% amb els fills/filles); més d'un 20% viuen amb companys de pis o en altres situacions. És el grup amb una major proporció de joves situat en el quartil més baix d'ingressos equivalents (38,1%) i que més declara tenir sempre o sovint dificultats per arribar a final de mes (gairebé el 50%) o tenir una situació econòmica pitjor o molt pitjor que a la llar d'origen (gairebé el 46,2%). És el grup on trobem més joves que practiquen un oci de baixa intensitat (gairebé el 46,2%) i on hi ha més apàtics en termes de participació (23,5%), i el segon amb menys multiparticipatius implicats (12,3%). És el grup on hi ha més joves (42%) que tenen el tipus d'hàbits i estat de salut del grup C (poques conductes de risc però els pitjors resultats en salut psicossocial).

Aquí trobem principalment joves de 25 a 34 anys, amb un major pes dels de 30 a 34 anys; les noies hi són sobrerrepresentades. La proporció de joves estrangers és el triple del que tocaria. També hi ha una major proporció de joves amb estudis baixos i és el grup on trobem més progenitors amb ocupacions elementals i amb estudis obligatoris o inferiors. No és sorprenent, doncs, que sigui el grup on hi ha una major proporció de joves en risc de pobresa (tendeix a duplicar les xifres globals), que viuen en habitatges que no estan en bon estat i que no han fet cap desplaçament per mobilitat obligada.

- **Ocupats/ades emancipats (19,3%).** Els i les joves que formen aquest grup estan ocupats i el 63,9% viuen amb la seva parella però no tenen criatures. La resta de joves viuen sols (més del 17,4%), amb companys de pis (10,2%) o en altres situacions (2,7%), però cap amb la parella i els fills/filles. La proporció de contractes indefinits/temporals és de 2/1 i gairebé el 70% estan situats en la suma del 1r i 2n quartil més alt d'ingressos. En aquest grup també trobem una alta proporció de joves que fan un oci esporàdic (34,6%) però és el segon grup amb més joves que fan un oci de tipus cultural (15,8%). Els i les multiparticipatius implicats i els i les "reivindicatius desafectes" (joves que es mobilitzen però que desconfien de les institucions) són els més nombrosos dins d'aquest grup. Amb relació a la salut, és el grup amb una menor proporció de joves amb estat i pràctiques de salut del tipus A (les més positives) i el 2n grup amb major proporció de joves amb un pitjor estat i pràctiques de salut (grup D).

La distribució per sexe i edat dels membres d'aquest grup és semblant a l'anterior: hi predominen els i les joves de 25 a 34 anys, però en aquest cas hi pesen més els i les de 25 a 29 anys. Les noies hi estan lleugerament sobrerrepresentades. El lloc de naixement dels joves o del pare o la mare no sembla influir-hi, excepte si els dos progenitors han nascut a la resta d'Espanya (més probabilitats de ser en aquest grup). Tampoc no sembla influir-hi el nivell d'estudis o la categoria socioeconòmica del pare o de la mare, però sí que hi influeix el nivell d'estudis propi (com més alt, més opcions de ser en aquest grup). També és el grup amb menys risc de pobresa.

- **Ocupats/ades amb parella i fills/filles (15,4%).** Els i les joves que formen aquest grup estan ocupats i gairebé 3 de cada 4 (72%) viu amb la seva parella i fills/filles. La resta es troben en altres situacions de convivència però tots estan emancipats. Un 33,6% treballen com a empresaris/autònoms i la proporció de contractes indefinits/temporals és favorable als primers. És el grup amb una major proporció de joves situats en el quartil més alt d'ingressos (35,1%) i una menor proporció en el més baix (11,9%), i és el que en major mesura diu haver millorat la situació econòmica respecte de la llar d'origen (36,8%), tot i que una tercera part diu haver empitjorat. El 60,7% viu en un habitatge de compra (la proporció més alta entre les persones emancipades). En aquest grup, juntament amb el de persones a l'atur i inactius/ives emancipats, és on trobem més joves que practiquen un oci esporàdic (el 41,8%) o de baixa intensitat (el 42,9%). Amb relació a la participació, es tracta d'un grup força heterogeni, en què els dos tipus de comportaments més freqüents (multiparticipatius implicats i apàtics) són de tendència oposada. Després dels Estudiants no emancipats, és on hi ha més joves amb millor estat i hàbits de salut (42,2%) i amb poca presència (7,8%) del grup D (conductes de risc).

És el grup on hi ha una major proporció de joves de 30 a 34 anys (més de tres quartes parts), i no hi ha sobrerrepresentació de cap sexe. Igual que en el grup anterior, ni el lloc de naixement propi o del pare o de la mare ni el nivell d'estudis o la categoria socioeconòmica dels progenitors influeixen en les possibilitats de ser en aquest grup (excepte els i les joves amb pare o mare amb estudis obligatoris, que en tenen més). També es reproduïx la circumstància del grup anterior: tenir estudis superiors està relacionat amb formar part d'aquest grup, i hi trobem un risc de pobresa molt baix.

10.2.3. Factors explicatius de la pertinença als grups

Acabem de veure que, en alguns grups, determinats col·lectius de joves (p. e., les dones) hi estan sobrerrepresentats. Ara bé, una major presència de les noies en un grup podria ser deguda, p. e., a què les noies tenen un major nivell d'estudis, i no al fet de ser dona. Així doncs, s'ha fet una anàlisi de regressió logística, els resultats de la qual es presenten a la taula A10.3, per esbrinar quines són les característiques últimes que faciliten que un/a jove formi part o no d'un grup.

- Pel que fa a l'**edat**, a menys edat més probabilitats de formar part dels dos primers grups (estudiants); i a més edat més opcions de formar part dels tres darrers (emancipats/ades). Aquests resultats, com comentarem més endavant, vinculen els diferents grups resultants als diferents moments del cicle de vida.
- Amb relació al **sexe**, l'anàlisi de regressió mostra que la influència del gènere *per se* només apareix en tres grups: els homes tenen més probabilitats de ser en el grup d'ocupats no emancipats i en el grup d'aturats i inactius no emancipats; i les dones en el grup aturats i inactius emancipats. Aquest resultat ressalta les diferències per raó de gènere amb relació a les actituds i les pràctiques respecte a l'emancipació, en què les noies tendeixen a emancipar-se més i més d'hora.

- Pel que fa al **lloc de naixement**, el fet d'haver nascut a l'estranger fa disminuir les opcions de formar part del grup d'estudiants no emancipats i d'ocupats/ades emancipats i fa augmentar les d'estar en el grup de persones a l'atur i inactius/ives emancipats i ocupats amb parella i fills/filles. Tenir una **llengua familiar d'origen** diferent al català o al castellà també facilita formar part del grup de persones a l'atur i inactius/ives emancipats i fa disminuir les probabilitats d'estar entre els i les ocupats emancipats.
- Pel que fa a les **variables territorials**, els joves de l'àmbit de Ponent i Alt Pirineu i Aran, Terres de l'Ebre, Camp de Tarragona i el Penedès tenen més probabilitats que una persona jove de l'àmbit Metropolità d'estar en el primer grup (estudiants no emancipats); per contra, els i les joves del Camp de Tarragona i el Penedès tenen menys opcions que els i les de l'àmbit Metropolità d'estar en el segon (estudiants). D'altra banda, els i les joves que viuen en municipis grans (majors de 50.000 habitants) tenen més probabilitats d'estar en el grup d'ocupats/ades emancipats i menys d'estar en el d'ocupats/ades amb parella i fills/filles (circumstància que probablement reflecteix les dinàmiques territorials associades a la formació d'una família).
- L'**origen social** de la persona jove també influeix en les probabilitats de formar part d'un grup o d'un altre, en bona part en el sentit esperat: el fet de tenir pare o mare amb estudis superiors o treballant en càrrecs directius o gerencials augmenta les opcions de formar part del grup d'estudiants. També els estudis secundaris postobligatoris del pare o de la mare afavoreixen formar part del d'estudiants no emancipats i del d'ocupats/ades no emancipats. Per contra, el fet de tenir pare o mare amb estudis secundaris afavoreix que els fills/filles estiguin en el grup d'aturats i inactius no emancipats.

10.2.4. Perspectiva general

El primer que cal destacar de la tipologia és el pes que tenen dues variables a l'hora de configurar els grups: la situació de convivència i l'activitat principal. La primera variable divideix els i les joves en dos grans blocs: les persones joves emancipades i les no emancipades; i la segona variable els divideix en funció de si estudien, treballen, estan a l'atur o en situació d'inactivitat. El pes tan destacat d'aquestes dues variables ja és una primera conclusió important: recordem que la tipologia s'ha elaborat a partir de 17 variables de vuit àmbits diferents (21, si tenim en compte les quatre que s'han exclòs en les proves preliminars), i a priori no resultava fàcil preveure quines serien les agrupacions resultants. Com s'ha dit a la introducció d'aquest capítol, un objectiu de construir la tipologia a partir d'aquest procediment era, precisament, veure quins factors es poden considerar més determinants en la configuració de les situacions vitals de les persones joves. En aquest sentit, els resultats de la tipologia coincideixen amb les perspectives teòriques que defensen una visió de la joventut centrada en els processos de transició a la vida adulta i el cicle de vida, perspectiva adoptada en la conceptualització de la pròpia EJC12. Dit d'una altra manera, la importància de les transicions en l'etapa juvenil no només apareix *a priori* (a partir de teoritzacions prèvies) sinó també, en bona part, *a posteriori* (a partir dels resultats d'anàlisi en què el pes de la teoria és molt menor).

El segon aspecte que crida l'atenció és, precisament, el caràcter central del cicle de vida en la configuració dels diferents grups. En l'extrem més primerenc de l'etapa juvenil (dels 15 als 19 anys) trobaríem els i les joves inclosos en el grup d'estudiants no emancipats; i en l'extrem més allunyat (dels 30 als 34 anys) els i les que formen part del grup d'ocupats/ades amb parella i fills/filles. Entremig, d'entrada, trobem els joves que continuen estudiant però que ja comencen a emancipar-se; els joves que, en general, han tendit a deixar d'estudiar abans i que ara es troben a l'atur o en la inactivitat i que segueixen a casa dels progenitors; i els joves que, en general, han estudiat més i que ara treballen però també segueixen a la llar d'origen. En un segon moment (ja entre els emancipats/ades), trobem joves de més edat que, novament, en general han estudiat menys i ara estan a l'atur o en la inactivitat; o joves que van seguir trajectòries educatives llargues i que ara estan ocupats.

Tot i que les dues variables que divideixen els grups fan referència a la transició domiciliària i familiar (situació de convivència) i a la transició laboral (activitat principal), hi ha una tercera dimensió subjacent (la transició educativa) que està en part relacionada amb la configuració final dels grups (en el sentit que el temps/nivell d'estudis condiciona les possibilitats de trobar-se en un grup o en l'altre). Les tres subtransicions juvenils, doncs, estructuraren una de les agrupacions de la joventut catalana que es pot fer.

En tercer lloc, la preponderància del cicle de vida no ens ha de fer menystenir, ni entra en contradicció amb, el pes de les altres dimensions tingudes en compte en l'elaboració de la tipologia. Pel que fa a la dimensió de Posició econòmica, la descripció de cada grup ha mostrat la relació entre aquesta dimensió i el moment del cicle de vida (en el sentit que el risc de pobresa, les dificultats per arribar a final de mes, etc.) depenen de i condicionen les possibilitats d'estar en una situació vital o en una altra. Però encara resulta més interessant constatar la relació entre la transició juvenil i les actituds i les pràctiques amb relació a la salut, l'oci i la participació. En aquest sentit, la tipologia aquí presentada concorda amb els resultats d'altres estudis elaborats per l'Observatori Català de la Joventut (Espluga, 2010; González, 2007; Martínez *et al.*, 2005) en què s'estableix una clara relació entre el cicle de vida i les pautes participatives, d'oci i de salut. Amb relació a les dues primeres dimensions (participació política i oci) la pauta és similar: en la primera joventut hi ha pautes de participació i de consum cultural elevades, que s'incrementen a mesura que la persona jove guanya autonomia (per l'edat, però també pel fet d'endinsar-se en la transició: inici de l'activitat laboral i/o marxar de casa) fins arribar a un col·lectiu que és el que, en general, tendeix a uns nivells més alts de consum cultural i de participació: universitaris no emancipats o joves emancipats que viuen sols, en un pis compartit o, en menor mesura, amb la parella, però sense fills/filles. Aquests serien els col·lectius en què el desig d'experimentació característic de la joventut pot expressar-se més clarament, ja que en general disposen de més autonomia que el grup anterior, però encara no està subjecte a les obligacions de l'etapa posterior. És precisament l'arribada de fills/filles el que podríem considerar que tanca la transició juvenil i marca l'inici d'una forta davallada dels consums culturals i de la implicació política i participativa. En aquest sentit, doncs, les subtransicions educatives, laborals i familiars s'influeixen mútuament amb un altre tipus de subtransicions juvenils (les culturals i participatives) que normalment s'estudien per separat. De fet, el capítol de Participació política d'aquest mateix estudi també confirma la relació entre aquesta dimensió i el cicle de vida. Finalment, les etapes del cicle juvenil també semblen estar relacionades amb la

salut, en la mesura que es parteix d'un estat i d'uns hàbits de salut relativament òptims i a mesura que es guanya independència i/o es van assumint rols familiars i laborals (més que no pas per una mera qüestió d'edat) tant l'estat de salut com els hàbits tendeixen a deteriorar-se, circumstància vinculada a l'adquisició d'hàbits i pràctiques de risc en l'esfera de l'oci o a les dificultats psicosocials del món laboral i de la conciliació laboral/familiar.

En quart lloc, els grups que conformen la present tipologia són força heterogenis i dins de cadascun trobem una gran varietat de situacions. No obstant això, destaca la situació del grup d'aturats i inactius emancipats, format pel 10,4% de joves catalans. Els i les integrants d'aquest grup són els i les que es troben en una situació més vulnerable: la seva situació d'atur o d'inactivitat, combinada amb el fet que estan emancipats, explica el seu major risc de pobresa i està relacionada amb altres resultats negatius (baix nivell d'estudis, pitjor estat de salut, no implicació social, etc.). Es tracta d'un grup de risc que podria ser objecte d'intervenció. L'altre grup caracteritzat per l'atur i la inactivitat (aturats i inactius no emancipats), tot i no estar en una situació de tant risc com l'anterior (gràcies al suport que ofereix el paraigua familiar), també és un grup vulnerable. La relació entre un nivell baix d'estudis i unes majors probabilitats d'exclusió laboral també es fa patent en aquest grup.

Finalment, i relacionat amb el darrer punt, cal esmentar el pes de les variables de desigualtat en la configuració dels grups de la tipologia. Tot i que acabem de veure que els grups no poden ordenar-se en un *continuum* que vagi de les posicions de més privilegi a les de menys, sí que és cert que els dos grups tot just esmentats ocupen les posicions més vulnerables i, de manera poc sorprenent, hi trobem sobrerrepresentats els i les joves amb un origen social menys afavorit: pare o mare amb nivell d'estudis o categoria socioeconòmica baixa, haver nascut a l'estranger o no ser catalanoparlant o castellanoparlant d'origen. Per acabar cal destacar l'escassa influència de les variables territorials: en tractar-se de grups que defineixen situacions de vida bàsiques, les trobem representades proporcionalment per tot el territori. Tot i això, sí que sembla apuntar una certa relació entre formació d'una família (viure amb parella i fills/filles) i la mida del municipi, en el sentit que aquests joves tendeixen a no viure als municipis més grans.

10.3. Les trajectòries de transició a la vida adulta

10.3.1. Objectius i metodologia

En la secció anterior s'han analitzat les diferents situacions vitals en què es troben les persones joves a Catalunya amb relació a bona part dels àmbits que conformen la seva existència. Els resultats il·lustren la importància de les transicions en l'etapa juvenil i la seva interacció amb d'altres aspectes de la vida de les persones joves (com l'oci o la salut). En aquesta secció volem aprofundir l'anàlisi d'aquestes transicions. Concretament, es pretén oferir una mirada conjunta de les trajectòries de transició a la vida adulta de la joventut.

Per fer-ho, ens centrarem en les quatre subtransicions (educativa, laboral, domiciliària i familiar) que conformen la transició juvenil per tal d'elaborar una tipologia integrada (és a dir, que combini elements de les quatre). L'objectiu consisteix en analitzar la interrelació de

les diferents subtransicions en la vida de les persones joves. Aquesta perspectiva (i l'elaboració d'una tipologia integrada de transicions) és la mateixa que l'adoptada al capítol de Conclusions de l'EJC07 (Miret *et al.*, 2008), que al seu torn és deutora de l'anàlisi feta per Casal *et al.* (2004) amb les dades de l'EJC02. Si en les seccions anteriors ens centràvem en el conjunt de la joventut, en aquesta ho farem en les persones de 30 a 34 anys. Això és degut a què la pretensió d'estudiar la interrelació entre les diferents subtransicions fa necessari observar trajectòries llargues en què s'hagin produït diversos esdeveniments. Per tant, s'ha optat per analitzar les trajectòries dels joves de 30 a 34 anys (718 casos).

Les variables seleccionades per a la tipologia fan referència, doncs, a les quatre subtransicions (s'han exclòs variables de qualsevol altre àmbit) i totes proporcionen informació sobre la trajectòria dels i de les joves. En alguns casos sintetitzen, amb relació a algun aspecte (com ara l'ocupació) la trajectòria des dels 15 anys (moment en què es recull la primera dada) fins a l'edat actual (moment de l'entrevista). A la taula 10.2 es mostren les variables seleccionades per elaborar la tipologia.

S'ha fet una anàlisi de conglomerats bietàpic que, com s'ha comentat al capítol anterior, permet el tractament ràpid i eficaç d'una gran quantitat d'informació i la incorporació de variables categòriques i contínues. S'han fet proves determinant diferents nombres de grups i finalment s'ha optat per una tipologia que identifica set tipus de trajectòries.

TAULA 10.2. Variables i categories incloses en la construcció de la tipologia de trajectòries de transició a la vida adulta

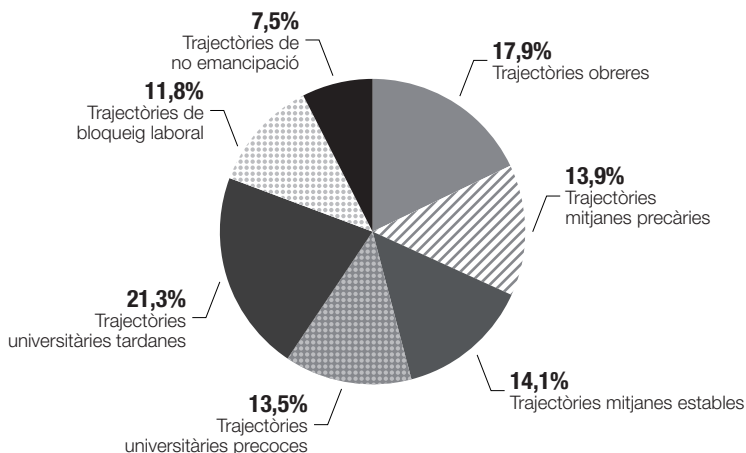
Subtransició	Variable	Categoria
Educativa	Nivell d'estudis finalitzat	Obligatori o inferiors; secundaris postobligatoris; universitaris
	Modalitat de centre educatiu al llarg de la trajectòria educativa	Públic o majoritàriament públic; mixt; privat o concertat o majoritàriament privat o concertat
	Valoració dels estudis	Molt positiva; més positiva que negativa; més negativa que positiva; molt negativa
Laboral	Edat en què l'ocupació esdevé l'activitat principal	<19; 19-22; 23-26; >26 anys o no treballat
	Proporció de mesos ocupat/ada des dels 15 anys	<25%; 25-50%; 51-75%; >75%
	Proporció de mesos amb inestabilitat contractual des dels 15 anys	<25%; 25-50%; 51-75%; >75%
	Haver estat en situació d'atur	Actualment o en el passat; mai
	Trajectòria professional	Sempre en categories altes; sempre en categories mitjanes; sempre en categories baixes; mobilitat ascendent; mobilitat descendent
Domiciliària	Dificultats per arribar a fi de mes	Sempre o sovint; de tant en tant; mai
	Edat d'emancipació	15-24; 25-29; 30-34; no emancipat/ada
Familiar	Situació de convivència	Llar d'origen; sol; parella sense fills/filles; parella i fills/filles; companys/es de pis; altres

Font: elaboració pròpia

10.3.2. Una tipologia de trajectòries de transició

A continuació es presenten les set trajectòries tipus que la joventut catalana de 30 a 34 anys ha seguit en la seva transició a la vida adulta.

GRÀFIC 10.2. Tipologia de trajectòries de transició a la vida adulta. Joves de 30 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

- **Trajectòries obreres (17,9%).** Tal com es pot veure a la taula A10.4, aquesta trajectòria es caracteritza per un abandonament prematur dels estudis: el 92,2% de joves d'aquest grup tenen estudis obligatoris o inferiors, cursats en centres públics (71,9%) i valorats negativament per sobre de la mitjana (17,2%); seguit per una incorporació ràpida al mercat de treball (el 73,6% tenien l'ocupació com la seva activitat principal abans dels 19 anys) i una emancipació primerenca (29,5% d'emancipats/ades abans dels 25 anys, la proporció més alta de tots els grups; i el 43,4% entre els 25 i els 29 anys). La seva activitat laboral ha estat marcada per la continuïtat (tenen la proporció més alta de temps treballat des dels 15 anys) però també per la inestabilitat (el 47,5% han tingut contractes temporals durant el 75% del temps treballat i el 60,5% han experimentat l'atur) i l'ocupació en categories mitjanes (42,2%) o la mobilitat descendent (28,9%), de manera que són el segon grup amb una major proporció de joves (40,6%) que sempre o sovint tenen dificultats per arribar a final de mes. Potser per això, i a pesar de l'emancipació primerenca de bona part d'aquests joves, no són el grup amb una major proporció de joves que viuen amb la parella i els fills/filles (35,9%) o amb la parella (20,3%) sinó que són el segon grup amb més joves a la llar d'origen (21,1%).

És un grup format principalment (taula A10.5) per homes (74,2%), amb una lleugera sobrerrepresentació de joves nascuts a l'estranger (21,9% en el grup, 16,2% en el total de joves). Està sobrerrepresentat a les Comarques Gironines i infrarepresentat a tots els

municipis excepte als majors de 50.000 habitants. Els seus progenitors tendeixen a tenir estudis obligatoris (57,5%) i a treballar en categories mitjanes (66,9%), i el castellà i altres idiomes estan sobrerrepresentats com a llengua inicial. És la trajectòria amb més joves (24,6%) en el grup de menys ingressos equivalents i també amb més risc de pobresa (20%). Pel que fa a la seva participació i implicació política, el 55,3% formen part dels “integrats passius” o dels apàtics, és a dir, tendeixen a desvincular-se d’aquestes qüestions; també són el grup amb una major presència de joves (52,3%) que practiquen un oci de baixa intensitat. Finalment, pel que fa als hàbits i a l’estat de salut, en aquesta trajectòria trobem la major proporció de joves (42,3%) englobats en el grup B (bon estat general, però amb algunes pràctiques o situacions poc saludables).

- **Trajectòries mitjanes precàries (13,9%).** Aquesta trajectòria es troba a mig camí entre la precedent i la posterior. Els i les joves que l’han seguida han tendit a estudiar més que en la trajectòria anterior (71,7% d’estudis secundaris postobligatoris), però també hi trobem un 27,3% de joves amb estudis obligatoris o inferiors (la segona proporció més alta). A diferència del cas anterior, la seva trajectòria educativa ha combinat centres públics i concertats, però també en fan una valoració negativa per sobre de la mitjana. Després de l’anterior, són el grup amb una incorporació més ràpida al mercat de treball (el 61% treballaven, com a activitat principal, abans dels 19 anys) i que ha treballat una major proporció de temps des dels 15 anys (81,8%), principalment en ocupacions mitjanes. Tot i això, el 64,6% ha estat ocupat més del 75% del temps amb contractes precaris, circumstància que no els ha impedit evitar l’atur de manera majoritària. La ràpida inserció laboral ha facilitat una emancipació primerenca (el 74,7% abans dels 30 anys), de manera que són un grup amb una gran proporció de joves que viuen amb la parella i els fills/filles (42,4%) o amb la parella (32,3%).

Pel que fa a la composició interna del grup, cal dir que en alguns aspectes no es diferencia gaire de les característiques mitjanes del conjunt de la població juvenil: no hi ha cap sexe, lloc de naixement o territori sobrerrepresentat. Per contra, són joves amb una major proporció que la resta amb progenitors (ambdós) nascuts a la resta de l’Estat i amb ocupacions mitjanes. La seva inestabilitat contractual no es reflecteix en uns baixos ingressos equivalents mitjans (ja que la distribució dels ingressos està força polaritzada) ni en un alt risc de pobresa. Són el segon grup amb més joves políticament apàtics (24,2%) i, igual que en el grup anterior, els i les qui practiquen un oci de baixa intensitat (51,5%) són majoria, tot i que és el grup on es practica més oci digital (10,1%); també és la trajectòria on trobem més joves (13,9%) englobats en el grup D d’hàbits i estat de salut (mala salut psicosocial i predomini de conductes de risc).

- **Trajectòries mitjanes estables (14,1%).** La gran majoria d’aquests joves (89,1%) tenen estudis secundaris postobligatoris cursats en centres públics (70,3%) i en fan una valoració lleugerament més positiva que el grup anterior. S’han incorporat al mercat de treball més tard que els dos grups anteriors (el 87,1% entre els 19 i els 22 anys) però més d’hora que la resta de grups i, per tant, també tenen una llarga trajectòria d’ocupació, principalment en categories mitjanes, amb poc atur i amb força menys inestabilitat que el grup anterior. De fet, són el segon grup amb una major proporció de joves (58,4%) que mai tenen dificultats per arribar a final de mes. Són joves que es van

estar més temps a casa dels progenitors que els grups anteriors (el 38,6% es va emancipar a partir dels 30 anys) i potser per això hi ha major proporció de joves que viuen sols (23,5%), tot i que la majoria viuen amb la parella, amb els fills/filles (41,2%) o sense (21,6%).

Igual que en el grup anterior, els i les joves que han seguit aquestes trajectòries tenen un perfil que no destaca gaire de les característiques mitjanes de la població jove catalana. Entre els aspectes diferencials, es tracta d'una trajectòria seguida per més homes (60,4%) que dones, que tendeixen a viure en municipis mitjans (entre 10.000 i 50.000 habitants) i comparativament viuen poc en municipis grans. Les persones joves amb els dos progenitors nascuts a la resta de l'Estat i amb ocupacions mitjanes, però també amb pare o mare amb ocupacions directives o gerencials, hi són sobrerrepresentades. Igual que l'anterior, tampoc no destaca respecte a la mitjana de la població jove amb relació als ingressos equivalents o al risc de pobresa. Tampoc no destaca cap perfil particular de pràctiques d'oci ni d'hàbits i estat de salut; pel que fa a la participació política, és on més reivindicatius desafectes trobem (26,3%).

- **Trajectòries universitàries precoces (13,5%).** Els i les joves que han seguit aquesta trajectòria tenen una titulació universitària i són el grup que fan una valoració més positiva dels estudis; gairebé la meitat (46,4%) han combinat, en la seva trajectòria educativa no universitària, els centres públics amb els concertats. En ser un dels dos grups de trajectòries universitàries, no és estrany que sigui el segon grup amb una incorporació més tardana al mercat de treball (el 66,7% van tenir l'ocupació com a activitat principal més enllà dels 23 anys). La trajectòria laboral d'aquestes persones joves ha estat marcada per l'estabilitat contractual (el 62,2% –la proporció més alta– ha tingut contractes inestables menys del 25% del temps treballat) i l'ocupació en categories altes (43,3%, també la proporció més alta) o amb mobilitat ascendent (17,5%) i, per tant, pràcticament no han experimentat atur. Com a conseqüència, també són el grup que més declara no tenir mai dificultats per arribar a final de mes (77,3%). El gruix d'aquest col·lectiu jove es va emancipar entre els 25 i els 29 anys (55,1%) i són el grup que amb una major proporció viu en parella, amb fills (46,4%) o sense (41,2%).

Es tracta del grup amb una major proporció de dones (71,1%) i de població nascuda a Catalunya o a la resta de l'Estat (97,9%). Els àmbits de Ponent i Alt Pirineu i Aran i les Comarques Centrals, així com els municipis mitjans (d'entre 10.000 i 50.000 habitants) estan sobrerrepresentats entre els i les joves que han seguit aquesta trajectòria. Són el grup amb una major proporció de joves amb ambdós progenitors nascuts a Catalunya (50,5%); que tenen el català com a llengua inicial (59,8%); amb pare o mare amb estudis universitaris (39,2%) o secundaris postobligatoris (37,1%) i que treballen en ocupacions tècniques o professionals (35,5%). També són el grup amb una major proporció de joves situats en el quartil més elevat d'ingressos equivalents (54%) i cap està en situació de risc de pobresa. És el segon grup amb més multiparticipatius implicats (34,4%) i el que més reivindicatius desafectes té (25,8%); el perfil d'oci és força semblant al majoritari (l'oci esporàdic hi està sobrerrepresentat) i són la segona trajectòria amb més efectius (46,4%) dins del grup A (el que presenta millors indicadors d'hàbits i estat de salut) i la que té menys efectius (20,6%) en els grups C i D (pitjors indicadors).

- **Trajectòries universitàries tardanes (21,3%).** Aquest tipus de trajectòria és bastant semblant a l'anterior però se'n diferencia perquè els passos clau (començar a treballar i marxar de casa) s'han fet, en general, més tard, i perquè la seva posició econòmica i laboral tendeix a ser una mica pitjor, tot i que trobem una petita proporció de joves amb estudis secundaris postobligatoris (19,6%, la resta són universitaris) que no trobàvem al grup anterior. És on hi ha més joves que han estudiat en centres privats (31,4%) i són el segon grup (després de l'anterior) que fa una millor valoració dels estudis. El 78,9% (la proporció més alta de tots els grups) dels joves i les joves que han seguit aquesta trajectòria van començar a treballar (com a activitat principal) entre els 23 i els 26 anys i, per tant, també són el grup amb una major proporció d'individus (72,4%) que únicament han treballat entre el 25% i el 50% del temps des dels 15 anys. Han experimentat poca atur i poca inestabilitat contractual, han tendit a treballar en categories altes (31,2%) o a experimentar mobilitat ascendent (26,6%). Aquest endarreriment en la transició laboral probablement explica el fet que són el grup amb més joves (46,1% que s'han emancipat entre els 30 i els 34 anys (i el 44,1% entre els 25 i els 29 anys). Tot i això, el 45,4% viuen amb la parella i els fills/filles, i el 39,5% amb la parella.

Les dones també estan sobrerrepresentades en aquest grup (52,3%), tot i que força menys que en l'anterior. També hi ha menys joves nascuts a l'estranger dels que correspondria i, amb relació al territori, el que destaca és que és una trajectòria típica (68%) de les grans ciutats (majors de 50.000 habitants). Com en l'altra trajectòria universitària, els i les joves amb ambdós progenitors nascuts a Catalunya o amb estudis universitaris hi estan sobrerrepresentats, així com els que tenen el català com a llengua inicial; també és el grup amb més pares o mares en ocupacions directives o gerencials (15,9%) i el segon amb més ocupacions tècniques i professionals (35,1%). Després de l'anterior, és el grup amb una millor posició respecte als ingressos i al risc de pobresa. Pel que fa a la participació, gairebé la meitat del grup formen part dels multiparticipatius implicats, i també és el grup amb major presència de joves que practiquen un oci cultural (tot i que l'oci esporàdic també hi està sobrerrepresentat). Els i les joves amb un millor estat i hàbits de salut també hi estan sobrerrepresentats (42,1%).

- **Trajectòries de bloqueig laboral (11,8%).** En aquest grup trobem joves amb estudis secundaris postobligatoris (54,8%) i universitaris (33,3%) que han tendit a estudiar en centres públics (63,1%). La majoria (54,1%) van començar a treballar entre els 19 i els 22 anys (és a dir, abans que els i les joves amb les dues trajectòries clarament universitàries i després de les dues amb trajectòries secundàries), de manera que són un grup intermediari pel que fa al temps treballat des dels 15 anys. És un dels grups amb trajectòries més inestables (el 65,8% ha tingut contractes temporals la meitat o més del temps en què ha treballat), circumstància relacionada amb el fet que sigui la trajectòria amb més presència de l'atur (el 43,3% hi està i el 38,8% hi ha estat). De fet, i en part per l'atur, el 64,7% d'aquests joves han experimentat mobilitat laboral descendent, de manera que fins el 41,7% de joves d'aquest grup (la proporció més alta de tots els grups) sovint o sempre té dificultats per arribar a final de mes (i només el 29,8%, la més baixa, no en té mai). És el grup que concentra més l'emancipació en una franja d'edat, ja que fins el 72,6% de joves d'aquest grup van marxar de la llar d'origen entre els 25 i els 29 anys (abans que les trajectòries universitàries i després de les obreres i mitjanes).

Les dones estan sobrerrepresentades en aquest grup (57,1%), així com la població nascuda a l'estranger (44,7% del grup, mentre que són el 16,2% del total de joves de 30 a 34 anys), circumstància que explicaria que, a pesar dels seus alts nivells formatius, la seva situació sigui tan desfavorable. A pesar d'aquest marcat perfil, és una trajectòria que es distribueix força homogèniament al llarg del territori; igualment, el nivell d'estudis del pare o de la mare no és més baix que la mitjana, tot i que sí que hi trobem la major proporció (20,5%) de progenitors que tenen ocupacions elementals (probablement perquè en una bona proporció també són immigrants i el seu nivell d'estudis no es veu reflectit en la seva integració laboral). Tant el castellà (57,6%) com altres llengües (18,8%) estan sobrerrepresentades. És la trajectòria que concentra més joves en el grup de menys ingressos (27,7%) i amb major risc de pobresa (20%). Pel que fa a la participació, destaquen els integrats passius (26,6%) i, pel que fa a l'oci, l'oci esporàdic (52,4%). És on trobem més joves dins del grup C d'hàbits i estat de salut, és a dir, el que té pitjors indicadors de salut mental i psicosocial.

- **Trajectòries de no emancipació (7,5%).** El que caracteritza aquesta trajectòria és que la gran majoria de joves que l'han seguida no s'han emancipat mai (73,5%) o han retornat a la llar d'origen (15,1%). És un grup on trobem en proporcions molt similars joves amb estudis postobligatoris (47,3%) i universitaris (45,5%). Van començar a treballar (el 91% entre els 19 i els 26 anys) abans que els joves i les joves que han seguit trajectòries bàsicament universitàries, però més tard que els i les joves que n'han seguit de mitjanes, i el mateix ocorre amb la proporció de temps treballat des dels 15 anys. Aquest temps treballat no ha estat marcat per la inestabilitat contractual però això no ha evitat que la proporció de joves aturats, principalment en el passat, sigui alta (31,5%). Les trajectòries ocupacionals ascendents o en categories altes estan lleugerament sobrerrepresentades, tot i que el 46,3% de joves de tant en tant tenen dificultats per arribar a final de mes.

Els homes (59,3%) estan sobrerrepresentats en aquest grup, així com els i les joves nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat (88,9%). És una trajectòria típica de l'àmbit Metropolità (i, també, dels municipis majors de 50.000 habitants), i menys de les Comarques Gironines i del Penedès. També hi són sobrerrepresentats els i les joves amb un pare nascut a Catalunya i l'altre a la resta de l'Estat, amb estudis obligatoris i que treballen en ocupacions mitjanes. No és un grup amb risc de pobresa ni amb uns ingressos equivalents inferiors a la mitjana. Amb relació a la participació, hi destaquen els i les afectes desmobilitzats (34%) i, pel que fa a l'oci, és el grup amb més joves que practiquen un oci relacional (13%), tot i que també és alta la proporció dels qui practiquen un oci esporàdic (51,9%). En aquesta trajectòria trobem la major proporció de joves (54,7%) dins del grup A d'hàbits i estat de salut (el que presenta millors indicadors).

10.3.3. Factors explicatius de la pertinença als grups

En la descripció de cada grup s'ha constatat que alguns col·lectius hi estan infra o sobrerrepresentats. Per exemple, destaca el perfil de **gènere** de les trajectòries identificades. Entre les trajectòries més clarament masculinitzades en trobem una marcadament vulne-

nable (l'obrera, amb un 74,2% d'homes); una de relatiu benestar (la mitjana estable, amb el 60,4%) i una de valoració ambigua (no emancipació, amb el 59,3%). Entre les trajectòries feminitzades, també n'hi ha una de vulnerable (bloqueig laboral: 57,1% de noies). Ara bé, les dues trajectòries més protegides estan feminitzades: clarament, una (universitàries precoces: 71,1% de dones) i, lleugerament, l'altra (universitàries tardanes: 52,3%, un 5% més del que tocaria). L'anàlisi de regressió (taula A10.6) ens ajuda a acotar la influència del sexe *per se* sobre les trajectòries juvenils i confirma aquests resultats (llevat la influència sobre les trajectòries universitàries tardanes).

El col·lectiu de **persones nascudes a l'estranger** tendeix a seguir unes trajectòries marcades per la vulnerabilitat, ja que representa pràcticament la meitat dels joves i de les joves del grup de bloqueig laboral (44,7%) i una cinquena part (21,9%) del de les trajectòries obreres. En la resta de trajectòries, aquests joves estan infrarepresentats, especialment en les tres més estables (les dues universitàries i la mitjana estable). L'anàlisi de regressió confirma aquestes dades però hi afegeix que haver nascut a l'estranger afavoreix seguir trajectòries mitjanes estables. Relacionat amb això, l'anàlisi de regressió mostra que quan el pare o la mare són nascuts a la resta de l'Estat disminueixen les trajectòries universitàries tardanes i augmenten les probabilitats de seguir trajectòries mitjanes i obreres. Per últim, quan almenys un dels progenitors ha nascut a l'estranger, hi ha menys probabilitats de seguir trajectòries mitjanes estables. Finalment, les regressions indiquen que els i les joves que de petits van parlar primer el català tenen més probabilitats de desenvolupar trajectòries universitàries tardanes i de no emancipació que els i les joves que tenen el castellà com a llengua d'origen.

El **territori** sembla tenir una influència ambivalent. Certament, els i les joves que viuen als municipis més petits semblen relativament protegits de les trajectòries de major vulnerabilitat (bloqueig laboral i obreres). Contràriament, però, algunes trajectòries de major estabilitat i oportunitats (les mitjanes estables i les universitàries precoces) són més habituals als municipis mitjans (de 10.000 a 50.000 habitants). En els municipis grans (majors de 50.000 habitants) les trajectòries universitàries tardanes estan molt sobrerrepresentades, però també estan molt infrarepresentades les mitjanes estables i les universitàries precoces. Aquests resultats concorden en part amb els de l'EJC07 (Miret *et al.*, 2008), de manera que sembla que la crisi no ha alterat aquesta ambivalència en la influència del territori en la distribució d'oportunitats: una certa protecció envers la vulnerabilitat en els municipis petits però unes majors oportunitats en els mitjans i en els grans. L'anàlisi de regressió confirma aquests resultats i mostra que els i les joves de les Comarques Gironines tenen més probabilitats de desenvolupar trajectòries obreres.

Les variables d'**origen social** (nivell d'estudis més alt i categoria socioeconòmica més alta del pare o de la mare) es comporten, des del punt de vista de l'anàlisi bivariant, i a grans trets, de la manera esperada: les persones joves amb pare o mare amb menys estudis i categories laborals menys altes estan sobrerrepresentades entre les trajectòries més vulnerables i clarament infrarepresentades en les més afavorides. Destaca l'excepció de les trajectòries de bloqueig laboral, amb una proporció important de joves amb pares que tenen ocupacions tècniques i professionals i que tenen un nivell d'estudis semblant a la mitjana, o fins i tot superior. L'anàlisi de regressió mostra que quan el pare o la mare

tenen estudis universitaris disminueixen les probabilitats que la persona jove desenvolupi trajectòries de vulnerabilitat. D'altra banda, el fet que el pare o la mare tingui categories professionals elementals actua com a fre per al desenvolupament de trajectòries mitjanes (estables o precàries).

10.3.4. Perspectiva general

A continuació s'ofereix una perspectiva global sobre el conjunt de la tipologia de trajectòries de transicions a la vida adulta entre els i les joves de 30 a 34 anys que acabem de detallar. En la segona secció d'aquest capítol s'ha presentat una altra tipologia (gràfic 10.1) sobre les diferents situacions del conjunt de la vida de les persones de 15 a 34 anys, en què la trajectòria educativa era un element important a l'hora de diferenciar les diverses situacions en què es troben les persones joves. Si això succeïa amb relació a bona part dels àmbits de vida jove, no és estrany que en aquesta segona tipologia el paper de l'educació esdevingui cabdal: efectivament, la majoria dels diferents tipus de trajectòria detectats es poden explicar a partir de la trajectòria educativa, del seu impacte en la inserció laboral i, conseqüentment, en el moment d'emancipació.

De fet, els diferents grups han estat ordenats pels autors per evidenciar aquesta seqüència: a grans trets, els cinc primers grups s'ordenen de menys a més estudis; el moment d'incorporació al mercat laboral segueix aquest mateix ordre; i el mateix succeeix en el moment de marxar de casa. Cal destacar que la relació entre estudis i categoria ocupacional és alta, així com les probabilitats d'haver estat o d'estar a l'atur o d'haver patit inestabilitat laboral.

Per al final de la tipologia s'han deixat dos grups relativament semblants pel que fa al nivell d'estudis de les persones joves que els formen (bàsicament mitjans i universitaris); que es van incorporar al mercat de treball abans que els dos grups universitaris i després dels dos grups mitjans; però que han experimentat més atur i inestabilitat que els grups anteriors (llevat de l'obrer). Sembla, doncs, que una incorporació primerenca al mercat de treball no té per què afavorir la inserció laboral. El primer d'aquests dos grups (trajectòries de bloqueig laboral) és, potser, el que presenta una situació de major vulnerabilitat, marcada per l'atur i la mobilitat ocupacional descendent, les dificultats per arribar a final de mes i el risc de pobresa. El segon grup (trajectòries de no emancipació), tot i que també està marcat per l'atur en una proporció major que els altres grups, no presenta un perfil tan vulnerable. De fet, podria pensar-se que una part d'aquest grup de joves no s'ha emancipat com a conseqüència d'una estratègia d'emancipació conservadora.

La relació entre trajectòria transicional (educació, treball i emancipació) i les altres dimensions de la vida jove també s'expressa a través de les pràctiques participatives, d'oci i de salut. Així, els dos grups amb menor nivell d'estudis i marcats per la precarietat laboral (trajectòries obreres i mitjanes precàries) són els que presenten una major proporció de joves apàtics pel que fa a la participació i a practicar un oci de baixa intensitat; també estan sobrerrepresentats en els grups C i D (els que presenten pitjors indicadors) d'hàbits i estat de salut. Per contra, en les dues trajectòries universitàries és on trobem més joves

multiparticipatius implicats, que practiquen un oci cultural i que tendeixen a presentar els millors hàbits i estats de salut.

Finalment, s'ha vist que les característiques de les persones que segueixen cada tipus de trajectòria no es distribueixen de manera uniforme, sinó que s'estructuren, en bona part, a partir de les variables de desigualtat: un origen social elevat protegeix les persones joves de les trajectòries més vulnerables, mentre que tenir origen estranger (i, en certa mesura, també de la resta de l'Estat, les estimula); igualment, els nuclis poblacionals mitjans i grans tendeixen a oferir més oportunitats a les persones joves, tot i que també més riscos. El gènere, en canvi, mostra un resultat relativament sorprenent, ja que les dones tenen més pes en les trajectòries més benestants.

10.3.5. Comparativa amb 2007

En l'edició de 2007 de l'EJC també es va construir una tipologia integrada de trajectòries de transició (Miret *et al.*, 2008) referent al mateix grup d'edat (joves de 30 a 34 anys). La tècnica emprada va ser la mateixa (conglomerat bietàpic) i les variables usades també (llevat d'algunes modificacions menors). La tipologia de 2012 ha emprat 718 casos i la de 2007, 574. No obstant aquestes similituds, cal tenir en compte dos elements: en primer lloc, el nombre final de trajectòries ha estat decidit, en ambdós casos, pels autors, a partir de criteris estadístics i teòrics. En segon lloc, la tipologia de 2007 infrarepresenta la població nascuda a l'estranger. Tot i aquestes prevencions, és interessant comparar els resultats d'ambdues tipologies.

TAULA 10.3. Tipologies de trajectòries de transició a la vida adulta. Joves de 30 a 34 anys. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

2007		2012	
Tipus de trajectòria ⁸	%	Tipus de trajectòria	%
Obreres	16,9	Obreres	17,9
Obreres amb ruptura familiar	5,7	Mitjanes precàries	13,9
Mitjanes estables	22,2	Mitjanes estables	14,1
Universitàries precoces	23,9	Universitàries precoces	13,5
Universitàries tardanes	11,2	Universitàries tardanes	21,3
Bloqueig laboral	2,9	Bloqueig laboral	11,8
No emancipació	17,3	No emancipació	7,5
Total	100	Total	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

8 En aquest text els noms dels tipus de trajectòria de la tipologia de 2007 no es corresponen exactament amb els emprats en la publicació original de Miret *et al.* (2008). La correspondència exacta entre els diferents noms és la següent (pels casos en què canvia): lineals universitàries (Miret *et al.*) – universitàries precoces (informe actual); emancipació preuniversitària – universitàries tardanes; universitàries precàries – bloqueig laboral; i lineals mitjanes – mitjanes estables.

Ambdues tipologies coincideixen en el nombre de tipus de trajectòria i, sobretot, en les seves característiques principals. El canvi més destacat és la desaparició, de 2007 a 2012, de la trajectòria obrera amb ruptura familiar, formada per joves sense estudis que s'havien incorporat ràpidament al mercat de treball, s'havien emancipat també abans que la mitjana, i una part important dels membres del grup s'havia separat de la seva parella, sovint després de tenir fills/filles. Aquest tipus no apareix el 2012 i, en canvi, sorgeix la trajectòria mitjana precària, ja explicada, que es diferencia de l'obrero amb ruptura en què té una proporció lleugerament superior de titulats mitjans i en què les ruptures familiars no són un tret distintiu.

La resta de tipologies tenen una semblança molt destacable. Potser la principal diferència es dona entre les universitàries tardanes, que en el tipus de 2007 es caracteritzava perquè una part dels seus membres s'havien emancipat residencialment (amb manteniment de la dependència econòmica, però) en el moment de començar els estudis universitaris; mentre que el 2012 aquesta proporció baixa. Segueixen sent, però, joves universitaris que estudien fins tard i comencen a treballar tard, però quan ho fan s'emancipen ràpidament i no experimenten grans dificultats laborals. Les principals característiques dels altres tipus també coincideixen, a grans trets.

Aquesta coincidència és remarcable i suggereix que la crisi no ha provocat tant l'emergència de nous tipus de trajectòria⁹ com la redistribució de les persones joves entre els tipus ja existents. En general, s'aprecia que les trajectòries vinculades a processos de vulnerabilitat han passat del 25,5% el 2007 (obreres, obreres amb ruptura familiar i bloqueig laboral) al 43,6% el 2012 (obreres, bloqueig laboral i mitjanes precàries). Inversament, les trajectòries ràpides i relativament privilegiades (mitjanes estables i universitàries precoces) han passat del 46,1% el 2007 al 27,6% el 2012.

10.4. L'impacte de la crisi sobre les trajectòries de transició

10.4.1. Objectius i metodologia

Aquest capítol s'ha iniciat amb una mirada general a les persones joves que ha destacat la importància de les transicions en l'etapa de la joventut. En la secció precedent s'ha aprofundit aquest aspecte a partir de l'elaboració d'una tipologia de trajectòries de transició que ha mostrat unes diferències destacades (i desigualtats) en la manera de *recórrer* la joventut. En aquesta secció es pretén indagar una mica més sobre aquestes trajectòries: concretament, es pretén observar fins a quin punt la crisi econòmica actual ha modificat les trajectòries amb relació al període precedent de creixement econòmic.

⁹ Cal tenir en compte que l'EJC fa referència a la població resident a Catalunya, per la qual cosa les trajectòries d'emigració, emergents en un context de crisi, no han pogut ser detectades. Tot i això, les dades del padró de residents a l'estranger de 2010 (Idescat) mostren que el nombre de joves residents a l'estranger és relativament baix (26.924 joves de 15 a 29 anys). Certament, aquestes estadístiques tendeixen a infraestimar l'emigració, però en qualsevol cas el nombre de joves residents a Catalunya en aquell mateix any era d'1.301.838.

Per fer-ho, es posarà el focus en els processos de canvi que estan afectant les trajectòries de transició juvenils a nivell europeu per tal de veure fins a quin punt la crisi els accentua o atenua. Els processos de canvi contemplats ja s'han explicat al capítol introductori d'aquest informe (1.1). Breument, els quatre processos anteriorment descrits són:

- **Allargament.** L'expansió de l'etapa juvenil és per ambdós extrems: d'una banda, actituds i comportaments que abans eren propis de la joventut avui en dia tendeixen a donar-se a edats més primerenques. El concepte de *preadolescència* pretén reflectir aquests canvis. En l'altre extrem, la plena inserció i l'adopció dels drets i dels deures, fins ara característics de la societat adulta, cada cop s'endarrereix més.
- **Reversibilitat.** La reversibilitat fa referència a què cada cop més individus retornen a etapes (o subtransicions) que en principi ja havien superat. En el passat, deixar els estudis, trobar una feina estable o casar-se eren esdeveniments majoritàriament definitius. En les darreres dècades s'ha vist com cada cop resulta més freqüent tornar a la situació anterior. Les persones joves estan protagonitzant un increment històric d'aquesta reversibilitat.
- **Trencament de la linealitat.** La seqüència tradicional de transició a la vida adulta consistia a estudiar, començar a treballar, marxar de casa al cap de poc (normalment coincidint amb la formació d'una família) i, novament al cap de poc, tenir criatures. Les noves generacions estan protagonitzant, també, un augment històric del nombre de trajectòries que no segueixen aquesta pauta.
- **Diversificació.** Si en el passat les trajectòries de transició eren relativament curtes i la gran majoria seguien una pauta lineal, és lògic que no hi hagués una gran diversitat de trajectòries. L'allargament de la joventut i l'augment de la reversibilitat i de les trajectòries no lineals estan provocant un increment detectat del tipus de trajectòries possibles. S'ha arribat a parlar d'una *desestandardització* de la joventut, que implicaria, en un hipotètic cas extrem, que hi hauria tantes trajectòries com individus joves. La hipòtesi de la *choice biography* o biografia d'elecció (Du Bois-Reymond, 1995) aniria en aquesta direcció, destacant el major pes de les decisions individuals en la construcció activa de la pròpia biografia en un context social de major benestar i oportunitats.

A nivell europeu s'ha produït un debat sobre fins a quin punt aquestes transformacions són fruit d'un augment del benestar en les societats occidentals contemporànies (*choice biographies*) o d'un augment de la incertesa i de la vulnerabilitat (el que podríem anomenar *biographies forçades*). És a dir, si són fruit de l'oportunitat o de la necessitat.

En tot cas, l'anàlisi del cas català realitzat en la darrera EJC (Miret *et al.*, 2008) suggereix la necessitat de relativitzar la vigència d'aquestes tendències entre la joventut catalana. Aquesta presència limitada de les noves trajectòries d'emancipació en el cas català podria estar vinculada a les característiques del nostre règim de benestar: les poques oportunitats que ofereix un mercat de treball segmentat (en què la majoria dels joves i de les joves ocupen posicions precàries) i un estat del benestar poc desenvolupat estarien deixant en mans de la família de les persones joves bona part de la responsabilitat i del suport a la

seva emancipació; suport que es plasmaria en una llarga cohabitació joves/progenitors que permetria als primers acumular titulacions acadèmiques i/o recursos financers per encarar l'emancipació amb més garanties.

Fins a quin punt la crisi ha alterat o ha accentuat aquest patró? Les dificultats de l'economia, combinades amb les retallades en l'estat del benestar, han allunyat o han apropat les persones joves a les noves pautes de transició detectades a nivell europeu? En aquesta secció s'intentarà mesurar l'impacte de la crisi sobre les quatre transformacions en les trajectòries juvenils abans esmentades i es compararan els resultats amb els d'abans de la crisi. Per fer-ho, s'analitzaran cadascuna d'aquestes quatre dimensions a partir de les dades de l'EJC07 (punt àlgid de la fase expansiva de l'economia) i de l'EJC12 (en plena crisi).

10.4.2. Canvis i continuïtats en les trajectòries de transició

Allargament

La primera de les transformacions a analitzar és l'allargament de l'etapa juvenil (taula 10.4). Per fer-ho s'han seleccionat quatre indicadors, cadascun dels quals pot prendre's com a referent d'una subtransició, i s'han calculat els resultats dels anys 2007 i 2012. Les dades fan referència a la població jove nascuda a Catalunya (o a la resta de l'Estat), ja que la mostra de l'EJC07 no és representativa del col·lectiu nascut a l'estranger. Les dades es donen desagregades per grups d'edat per tal d'evitar que les diferències en els resultats es vegin influïdes per les variacions en l'estructura per edats entre 2007 i 2012 (per exemple, el 2007 hi havia més joves de 15 a 19 anys i menys joves de 30 a 34 anys que el 2012).

En les quatre subtransicions analitzades, i gairebé per a tots els grups d'edat, els indicadors es comporten de la manera esperada; és a dir, sembla ser que la crisi econòmica està provocant un cert allargament de la joventut: de 2007 a 2012 ha crescut la proporció de joves que estudien (allargament de la subtransició educativa); ha disminuït la proporció de joves laboralment actius/ives (allargament de la subtransició laboral); ha disminuït la proporció de joves emancipats/ades (allargament de la subtransició domiciliària); i ha disminuït la proporció de joves amb fills/filles, tot i que la migradesa de les xifres i les variacions intragrups fan necessari interpretar-les com a índici (possible allargament de la transició familiar).

TAULA 10.4. Allargament de la trajectòria segons subtransició, per grup d'edat. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge

Subtransició	Grup d'edat	Any	
		2007	2012
Educativa % d'estudiants (activitat principal)	De 15 a 19 anys	*	*
	De 20 a 24 anys	45,2	53,6
	De 25 a 29 anys	9,6	7,2
	De 30 a 34 anys	0,6	2,5
	Total	15,2	19,9
Laboral % d'actius/ives (activitat principal)	De 15 a 19 anys	9,6	8,4
	De 20 a 24 anys	52,4	44,2
	De 25 a 29 anys	89,0	86,5
	De 30 a 34 anys	94,8	93,5
	Total	70,3	60,4
Domiciliària** % d'emancipats/ades	De 15 a 24 anys	7,3	5,9
	De 25 a 29 anys	44,1	44,5
	De 30 a 34 anys	74,8	73,9
	Total	39,7	37,7
Familiar % amb fills/filles	De 15 a 19 anys	0,0	0,2
	De 20 a 24 anys	2,3	1,9
	De 25 a 29 anys	8,8	9,5
	De 30 a 34 anys	38,3	41,1
	Total	15,5	14,8

* Dades no representatives

** Dades anuals de l'Enquesta de Població Activa (Idescat)

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

Així doncs, en el cas de Catalunya i en el període analitzat, les dades suggereixen que l'increment de l'allargament de la joventut ocorregut entre els dos períodes no estaria vinculat a un increment de les oportunitats de les persones joves sinó a un augment de les dificultats i a la major vulnerabilitat.

Reversibilitat

Entenem que es produeix reversibilitat dins d'una mateixa subtransició quan l'individu torna a un estadi o a una situació que ja havia superat. Per exemple, amb relació a la subtransició educativa, es produeix reversibilitat quan una persona que havia deixat d'estudiar es reincorpora als estudis. Per tal de circumscriure l'anàlisi als períodes d'expansió i de crisi s'han considerat únicament les reversibilitats esdevingudes entre els individus que van finalitzar la subtransició durant cadascun dels períodes analitzats (2003-2007 i 2008-2012). Els indicadors escollits per mesurar la reversibilitat dins de cada subtransició es poden veure a la primera columna de la taula 10.5.

TAULA 10.5. Reversibilitat en la trajectòria segons subtransició, per període. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, 2003-2007 i 2008-2012. Percentatge

Subtransició	Període	
	Expansió (2003-2007)	Recessió (2008-2012)
Educativa % de joves que han tornat als estudis	22,5	28,9
Laboral % de joves que han tornat a la inactivitat o a l'atur (des de l'ocupació com a activitat principal)	14,6	14,7
Domiciliària % de joves que han tornat a la llar d'origen	7,8	14,3
Familiar % de joves que han deixat de viure en parella	6,7	11,2

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

Els resultats coincideixen amb la tendència detectada amb relació a l'allargament. Efectivament, en les quatre subtransicions analitzades, el període de crisi sembla accentuar la reversibilitat. Això és molt clar en l'educativa i la domiciliària: entre el 2003 i el 2007 el 22,5% de joves que havien deixat d'estudiar durant aquell període van reincorporar-se als estudis (en el mateix període); mentre que en el període de crisi (2008-2012) la reversibilitat en la trajectòria educativa s'ha incrementat fins al 28,9%. I el mateix ocorre amb la reversibilitat domiciliària, en què la proporció de joves que es va emancipar i que va haver de retornar a la llar d'origen passa del 7,8% al 14,3%.

En el cas del treball, la reversibilitat augmenta molt lleugerament, circumstància causada per una certa infrarepresentació de l'atur en l'EJC12; pel fet que l'indicador no mesura si l'individu està actualment a l'atur (fet més comú el 2012 que el 2007) sinó si ha passat per una situació d'atur (circumstància també comú el 2007); i pel fet que el 2007 hi ha una gran proporció de joves que, un cop finalitzen els estudis, no accedeixen a l'ocupació (passen directament a l'atur) i no poden ser inclosos en aquest indicador.

El cas de la reversibilitat familiar (mesurada com la proporció de joves que deixen de viure amb la seva parella) mereix un comentari a part. L'estadística de nul·litats, separacions i divorcis de l'INE mostra una disminució del nombre d'aquests esdeveniments registrats a partir de 2007 (tot i que a partir de 2010 els divorcis repunten), també entre la població juvenil. Això podria estar relacionat amb el cost monetari dels processos judicials i amb el risc econòmic que comporta passar de dos a un treballador/a potencial dins d'una llar estàndard. No obstant això, les dades de la taula mostren la tendència contrària (la reversibilitat en la subtransició familiar també augmenta durant el període de crisi). Aquest fet pot explicar-se, en part, perquè el nostre indicador, a diferència del de l'INE, no recull únicament divorcis i separacions jurídiques sinó totes aquelles situacions en què la persona jove ha deixat de viure amb la seva parella, independentment de si la seva relació estava o no formalitzada. Relacionat amb aquest fet, cal tenir en compte que les relacions de parella

entre la població jove tendeixen a ser menys estables, tant per una qüestió d'edat (són relacions sovint inicials o amb una curta trajectòria) com generacional (les noves generacions tendeixen a separar-se més que les precedents). Aquesta major volatilitat es podria accentuar durant els períodes de crisi, en què les tensions generades per les dificultats econòmiques podrien contribuir a l'increment del trencament de la convivència.

En tot cas, i igual que succeeix amb l'allargament de l'etapa juvenil, l'increment de la reversibilitat probablement es deu a un augment dels constrenyiments a què està subjecta la joventut més que no pas a una ampliació dels recursos disponibles.

Trencament de la linealitat

La tercera dimensió de canvi és el trencament de la linealitat tradicional en les trajectòries de transició a la vida adulta. Entenem que es produeix un trencament de la linealitat quan una subtransició (p. e., la laboral, mesurada amb l'indicador d'edat a la primera ocupació) comença abans o alhora que la subtransició que en teoria la precedeix (en aquest cas, l'educativa, mesurada per l'edat de finalització dels estudis). La taula 10.6 mostra, per a cadascuna de les tres subtransicions contemplades, si s'ha produït un trencament de la linealitat durant el període analitzat¹⁰.

TAULA 10.6. Trencament de la linealitat en la trajectòria segons subtransició. Joves de 15 a 34 anys nascuts/udes a Catalunya o a la resta de l'Estat. Catalunya, període 2003-2007 i 2008-2012. Percentatge

Subtransició de referència	Subtransició que ocorre alhora o abans que la subtransició de referència*	Període	
		Expansió (2003-2007)	Recessió (2008-2012)
Educativa (a)	Laboral (b)	68,1	45,0
	Domiciliària (c)	36,6	14,6
	Familiar (d)	7,7	5,7
Laboral	Domiciliària	23,1	8,3
	Familiar	2,4	1,6

(a) Edat de finalització dels estudis

(b) Edat en què l'ocupació esdevé l'activitat principal

(c) Edat d'emancipació

(d) Edat al primer fill/a

* Exemple: hi ha trencament de la linealitat entre la subtransició educativa i la laboral quan l'edat en què l'ocupació esdevé l'activitat principal és menor o igual que l'edat de finalització dels estudis (o quan l'individu encara estudia).

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012 (Direcció General de Joventut)

10 És a dir, l'indicador mesura si alguna de les subtransicions que, segons la seqüència tradicional (educació-treball-emancipació-família) s'hauria d'haver produït amb posterioritat, a la pràctica s'ha produït abans o al mateix temps que la subtransició contemplada. S'ha tingut en compte únicament la subtransició educativa i la laboral, en ser les que permeten acumular un major nombre d'efectius mostrals. Els càlculs s'han realitzat sobre la població que ja ha realitzat cadascuna de les subtransicions contemplades en la segona columna, independentment de si l'individu ja ha completat la subtransició indicada en la primera columna (si encara no l'ha contemplada, es considera que s'ha produït trencament; si ja l'ha completada, es considera que s'ha produït trencament si la segona subtransició s'ha produït abans o al mateix temps que la primera).

A diferència del que succeïa amb l'allargament i la reversibilitat, el trencament de la linealitat ha disminuït durant el període de crisi. En la subtransició educativa, els i les joves que havien començat a treballar (com a activitat principal) abans d'acabar els estudis (o a la mateixa edat de fer-ho) han baixat del 68,1% (període expansiu) al 45% (període recessiu); la proporció dels qui havien marxat de casa abans d'acabar els estudis s'ha reduït més de la meitat (del 36,6% al 14,6%); i els qui havien començat a viure en parella també han disminuït (del 7,7% al 5,7%). En la subtransició laboral ocorre el mateix fenomen: els qui s'emancipen abans o en el mateix moment de començar a treballar passen del 23,1% al 8,3%; i els qui tenen el primer fill/filla abans o en el moment de començar a treballar passen del 2,4% a l'1,6%.

Així doncs, pot pensar-se que el trencament de la linealitat era una tendència de canvi en les trajectòries juvenils efectivament vinculada a l'increment d'oportunitats entre les persones joves: en el context de benestar precedent, els i les joves tendien a flexibilitzar la seva trajectòria i a ordenar les seves decisions amb relació a cada subtransició a partir dels seus interessos, motivacions i oportunitats, alterant així la seqüència tradicional de transició. La crisi econòmica, per contra, ha reforçat la seqüència tradicional de transició.

Diversificació

La diversificació és el darrer dels canvis analitzats. En aquest cas ens limitarem a comparar les tipologies de trajectòries de transició elaborades amb les dades de les EJC de 2007 (Miret *et al.*, 2008) i de 2012 (presentada anteriorment). Es tracta, òbviament, d'una aproximació indirecta al fenomen, ja que en ambdós casos el nombre final de tipus de trajectòries va ser decidit pels investigadors a partir dels seus supòsit teòrics. A més, la tipologia de 2007 infrarepresenta la població nascuda a l'estranger. Els resultats d'aquesta comparació ja s'han exposat a la taula 10.3.

Tenint en compte aquestes prevencions, el fet que el nombre de tipus de trajectòries resultants en ambdues tipologies sigui el mateix (7) suggereix que el canvi de cicle econòmic no ha modificat substancialment el nombre de tipus de trajectòries típiques sinó la redistribució de les persones joves en els diferents tipus preexistents. Aquesta circumstància s'explicaria per dues raons principals: en primer lloc, una de les trajectòries que la crisi podria haver potenciat és la de joves catalans que han decidit emigrar. Dins d'aquesta trajectòria segurament hi ha diferents tipus de subtrajectòries (exitoses, precàries, etc.). És clar que la crisi, en aquest sentit, ha generat nous tipus de trajectòries (o n'ha incrementat la importància). Malauradament, l'EJC12 és una enquesta als joves residents a Catalunya i per tant aquestes situacions no han pogut ser detectades.

Entre aquells joves que romanen a Catalunya (d'altra banda, la gran majoria), però, el fet que el nombre de trajectòries típiques sigui semblant probablement està relacionat amb la pròpia crisi i el seu impacte en l'allargament, la reversibilitat i el trencament de la linealitat. Per aquest motiu, val més parlar-ne de manera conjunta.

10.4.3. Perspectiva general

L'explicació que sovint es dona sobre les transformacions en les trajectòries de transició dels joves i de les joves és que són fruit d'una major disponibilitat de recursos materials i, per tant, d'una major capacitat d'elecció (hipòtesi de la *choice biography*). L'anàlisi dels canvis en les trajectòries juvenils en funció del cicle econòmic ens ha permès constatar que, en el cas català, els processos de canvi no conformen una tendència unívoca que pugui ser interpretada a partir d'un sol supòsit. Al llarg del capítol s'ha vist com el període de crisi actual ha provocat un allargament del període de la joventut i ha incrementat la reversibilitat en els esdeveniments; però també ha provocat una disminució de les trajectòries no lineals i no s'ha pogut detectar cap augment de la diversificació de les trajectòries (si no tenim en compte les trajectòries d'emigració). Així doncs, les dades suggereixen que en el context de crisi actual les transicions s'allarguen, les trajectòries lineals s'accentuen, la reversibilitat apareix en major mesura i les trajectòries típiques no creixen.

Aquests resultats no permeten formular una contrahipòtesi a la *choice biography*: és a dir, afirmar que les tendències de canvi en les trajectòries juvenils detectades a nivell europeu són, en el cas de Catalunya, fruit d'un context de restriccions i de manca d'oportunitats més que d'un context marcat per una important disponibilitat de recursos a l'abast de les persones joves. No es pot confirmar la hipòtesi del que podríem anomenar *biografia forçada* per dos motius: en primer lloc, d'un període a l'altre s'han detectat algunes variacions, però és possible que l'allargament bàsic de la joventut estigui relacionat, en part, amb un context de benestar. Per exemple, la proporció de joves de 20 a 24 anys que cursen estudis com a activitat principal ha passat del 45,2% (2007) al 53,6% (2012); però és probable que el 45,2% inicial de 2007 sigui fruit no únicament del context de precarietat i de dualització del mercat de treball juvenil català (que impulsa els i les joves a formar-se per tractar de tenir una inserció laboral en les millors condicions possibles) sinó també d'un context d'universalització de l'educació i de la millora generalitzada de l'estructura productiva catalana experimentada en les darreres dècades.

En segon lloc, no es pot defensar convincentment la contrahipòtesi que els canvis experimentats en les transicions juvenils són fruit d'un context de creixent vulnerabilitat ja que del període d'expansió al període de recessió únicament dos dels canvis analitzats (allargament i reversibilitat) han crescut. Per contra, el trencament de la linealitat ha disminuït, circumstància que suggereix que aquest canvi sí que pot estar relacionat amb un context de majors oportunitats a l'abast dels joves i de les joves. I la diversificació de les trajectòries no s'ha accentuat amb la crisi, sinó que mostra una certa estabilitat.

No obstant això, si bé les dades no permeten confirmar la hipòtesi inversa a la *choice biography*, sí que permeten qüestionar seriosament aquesta darrera hipòtesi, si més no per al cas de Catalunya: en un context de crisi, la transició juvenil s'allarga i les trajectòries de reversibilitat augmenten de manera destacada, increments que únicament poden atribuir-se a una disminució dels recursos a l'abast de les persones joves.

Més enllà de les variacions entre períodes de creixement o de recessió, el fet és que a Catalunya les trajectòries de transició que segueixen la majoria de joves catalans no s'han

mostrat especialment afectades pels canvis detectats a nivell europeu (Miret *et al.*, 2008). La pervivència de models tradicionals de transició entre la joventut catalana estaria vinculada a les característiques del *règim de benestar juvenil* català (Alegre, 2010): un mercat de treball dualitzat i marcat per l'atur i la precarietat estructurals, que afecten de manera molt especial les persones joves; unes polítiques públiques que, tot i el creixement experimentat des de la fi de la transició, són escasses des d'una perspectiva europea comparada i que històricament han estat especialment febles amb relació a les polítiques que més directament podrien afavorir les persones joves (beques, polítiques actives d'ocupació o construcció d'habitatges de protecció oficial, p. e.); i una família d'origen de les persones joves que ha hagut d'entomar la responsabilitat d'ajudar-les en la seva emancipació, la qual cosa, lògicament, ha facilitat la reproducció d'unes desigualtats socials que un mercat de treball dualitzat i unes polítiques públiques en retrocés difícilment poden corregir.

En aquest règim de benestar en què el mercat de treball constitueix una amenaça, les polítiques públiques no representen una oportunitat i els recursos de la família d'origen esdevenen el principal mitjà disponible per encarar el procés d'emancipació, l'estratègia més utilitzada és la d'*esperar-se* (Van de Velde, 2008) a la llar d'origen fins haver acumulat prou recursos per garantir un cert èxit en l'emancipació. Tot i que aquesta és una estratègia generalitzada, l'anàlisi de l'EJC12 ens ha permès constatar que es concreta de maneres diferents en funció de l'origen familiar: una major inversió en estudis (mentre s'està a la llar d'origen) entre les persones joves d'origen benestant i un període d'acumulació de capital i/o d'estabilització laboral entre les d'origen més humil. Aquestes tendències ja eren les del període de màxima expansió de l'economia (Miret *et al.*, 2008). El context actual de crisi econòmica està intensificant encara més els patrons tradicionals d'emancipació entre la joventut catalana i, en accentuar el pes de la família d'origen en les transicions juvenils, està qüestionant la igualtat d'oportunitats en el procés a partir del qual les persones adquireixen la seva posició social.

Bibliografia

ALEGRE, M. A. (coord.) (2010). "El règim de benestar juvenil a Catalunya. Fonts de benestar i oportunitats transicionals dels joves catalans". A: Secretaria de Joventut. *Pla Nacional de Joventut 2010-2020. Síntesi dels estudis d'avaluació realitzats per la Secretaria de Joventut*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

CASAL, J. *et al.* (2004). *Enquesta als joves de Catalunya 2002*. Barcelona: Secretaria General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

DU BOIS-REYMOND, M. (1995). "Future Orientations of Dutch Youth: The Emergence of a Choice Biography". A: CAVALLI, A. i GALLAND, O. (eds.). *Youth in Europe*. London: Pinter, p. 201-222.

ESPLUGA, J. L. (coord.) (2010). *Salut i joves. Percepcions, pràctiques i polítiques sobre els processos de pèrdua de salut de la joventut a Catalunya*. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

GONZÀLEZ, I. (coord.) (2007). *Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana*. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

MARTÍNEZ, R.; GONZÀLEZ, I; De MIGUEL, V. i MORRAL, S. (2005). *Cultura i joves. Anàlisi de l'Enquesta de consum i pràctiques culturals de Catalunya*. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

MIRET, P.; SALVADÓ, A.; SERRACANT, P. i SOLER, R. (2008). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

VAN DE VELDE, C. (2008). *Fer-se adult. Sociologia comparada de la joventut a Europa*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

Enquesta a la joventut de Catalunya 2012
Les diferents vivències de la joventut

SOBRE ELS AUTORS I AUTORES

PERSONES QUE HAN ELABORAT AQUEST VOLUM

Miquel Àngel Alegre i Canosa és doctor en sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. És analista de l'Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques i membre del Grup de Recerca en Educació i Equitat (GREDEQ) de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP, UAB). Els seus principals camps de recerca són les polítiques educatives i d'igualtat d'oportunitats, els sistemes educatius comparats i l'avaluació de polítiques públiques. Té diverses publicacions en revistes de prestigi internacional, com la *British Journal of Sociology of Education*, *Educational Research*, *British Educational Research Journal* o *Educational Policy*. Entre els seus llibres destaquen: *Les famílies davant l'elecció escolar. Dilemes i desigualtats en la tria de centre a la ciutat de Barcelona* (amb R. Benito, S. González i X. Chela, 2010) o *Educación e inmigración. Nuevos retos ante una perspectiva comparada* (amb J. Subirats, 2007).

Ricard Benito i Pérez és sociòleg, investigador del Grup de Recerca en Equitat i Educació (GREDEQ) de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i professor associat del Departament de Sociologia de la UAB. El seu àmbit d'investigació principal és la sociologia de l'educació; ha fet recerca sobre les desigualtats en l'accés escolar, les desigualtats en les transicions a l'educació postobligatòria i l'escolarització de l'alumnat d'origen immigrant, entre altres temes relacionats amb les polítiques educatives i la igualtat d'oportunitats. Entre les seves publicacions destaquen els següents llibres, dels quals és coautor: *Les famílies davant l'elecció escolar* (amb M. A. Alegre, S. González i X. Chela, 2010); *El sorgiment del sisè sentit* (amb I. González, 2008); *Processos de segregació escolar a Catalunya* (amb I. González, 2007); i *Immigrants als instituts* (amb M. A. Alegre i S. González, 2006).

Àlex Boso i Gaspar és doctor pel Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona. Actualment treballa com a professor associat del Departament de Ciències Polítiques i Socials de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i com a investigador al Centro de Investigaciones Sociotécnicas (CISOT) del CIEMAT. Les seves principals àrees d'estudi són l'anàlisi de les polítiques públiques i la sociologia de la salut, del medi ambient i les migracions. És coautor de l'estudi *Salut i joves: percepcions, pràctiques i polítiques sobre els processos de pèrdua de salut de la joventut a Catalunya* (2010).

Àngel Cebollada i Frontera és doctor en geografia (2003) i professor a la Universitat Autònoma de Barcelona. És membre dels grups de recerca Geografia Aplicada (2009-SGR-106) i Consum, Mercats i Cultura (2009-SGR-411), ambdós reconeguts per la Generalitat de Catalunya. Les seves investigacions s'han centrat en les desigualtats d'accés al mercat laboral i en els col·lectius vulnerables de la mobilitat quotidiana (joves, dones i immigrants)

Josep Lluís Espluga i Trenc és sociòleg especialitzat en temes de salut, medi ambient i territori. Treballa al Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i és investigador de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques. Ha realitzat diverses investigacions sobre salut i joventut, de les quals han resultat publicacions com *Desempleo juvenil, exclusión social y salud* (2004) o *Salut i joves: percepcions, pràctiques i polítiques sobre els processos de pèrdua de salut de la joventut a Catalunya* (2010).

Verónica de Miguel i Luken és doctora en geografia humana (demografia, UAB) especialitzada en temes de migració. És investigadora, membre de diferents grups de recerca (Grup de Recerca sobre Migracions-GRM i Grup d'Estudis Migració i Societat-GEMS, de la UAB, i Redes Sociales y Estructura Social, de la UMA) i professora associada del Departament de Sociologia de la Universitat de Màlaga. Ha participat en nombroses recerques relacionades amb xarxes socials, famílies i migració. Entre les seves publicacions més recents destaquen el llibre *La població immigrada a Catalunya* (2012) i l'article "Personal support networks of immigrants to Spain: a multilevel analysis" (*Social Networks*, 2010).

Saleta Fabra i Anton és sociòloga especialitzada en metodologia i tècniques d'anàlisi. Desenvolupa la seva tasca professional en l'equip del Pla Nacional de Joventut de Catalunya i col·labora amb l'Observatori Català de la Joventut, on ha participat en l'elaboració de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 i l'Enquesta de Participació Política 2011. Ha dut a terme i coordinat diferents treballs de camp i ha participat en la direcció de diversos projectes d'investigació en l'àmbit social, polític i de mercat.

Ercilia García i Álvarez és professora del Departament de Gestió d'Empreses de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona. Forma part del grup d'investigació Consum, Mercats i Cultura (2009-SGR.411), adscrit al Centre d'Estudis i de Recerca d'Humanitats de la UAB, i és investigadora principal del grup QUALOCIO (Investigació Qualitativa dels Mercats de l'Oci i les seves Organitzacions), adscrit a la URV. Estudia l'oci i la cultura en les seves diferents manifestacions, tant analògiques com digitals, mitjançant l'anàlisi de l'experiència i les pràctiques dels seus consumidors en la societat actual.

Jordi López i Sintas és professor del Departament d'Economia de l'Empresa de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona i investigador principal del grup de recerca Consum, Mercats i Cultura (2009-SGR-411), reconegut per la Generalitat de Catalunya, i del projecte de recerca Cultura i Tecnologia (ECO2011-29558-C02-01), tots dos adscrits al Centre d'Estudis i de Recerca d'Humanitats de la UAB. La seva recerca substantiva s'emmarca en l'estudi de l'oci, de les teories culturals del consum i del consum de cultura, i ha publicat en diferents revistes internacionals de ciències socials, economia, art i cultura.

Antoni Marín i Saldo és sociòleg i estadístic. És investigador del CRIT de la Universitat de Barcelona, i amb Xavier Maríntez-Celorrio acaba de publicar les recerques: *Crisi, trajectòries socials i educació* (2012), *Educación y movilidad social en España* (2012) i *Educació i mobilitat social a Catalunya* (2010, 2 vols.). Ambdós autors investiguen les desigualtats educatives, la mobilitat social i les polítiques de cohesió social en la societat del risc i del coneixement.

Xavier Martínez-Celorrío és antropòleg, doctor en sociologia i professor de sociologia de l'educació a la Universitat de Barcelona. És investigador del CRIT de la Universitat de Barcelona i, amb Antoni Marín i Saldo, acaba de publicar les recerques: *Crisi, trajectòries socials i educació* (2012), *Educación y movilidad social en España* (2012) i *Educació i mobilitat social a Catalunya* (2010, 2 vols.). Ambdós autors investiguen les desigualtats educatives, la mobilitat social i les polítiques de cohesió social en la societat del risc i del coneixement.

Sara Moreno i Colom és doctora en Sociologia especialitzada en temes de temps, treball i benestar des de la perspectiva de gènere. És professora del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i investigadora del Centre d'Estudis Sociològics sobre la Vida Quotidiana i el Treball (QUIT) i de l'Institut d'Estudis del Treball (IET), ambdós de la UAB.

Sergio Porcel i López és sociòleg especialitzat en els àmbits de la sociologia urbana, la pobresa i la desigualtat social i en els mètodes d'investigació social. Actualment és cap de l'Àrea de Societat de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, on treballa com a investigador des de l'any 2005, i coordinador de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya de 2011. Entre altres, ha publicat diverses recerques i articles científics sobre qüestions lligades a la realitat juvenil, en particular sobre les condicions de vida de la població jove, l'estructura social juvenil i els efectes de l'entorn residencial en les transicions a l'adulthood.

Elisabet Sánchez i Prat és politòloga, especialitzada en polítiques socials i comunitàries. Ha realitzat diverses investigacions relacionades amb polítiques de participació com *Repertes participatius del Moviment Associatiu Juvenil per al segle XXI* o *Recerca-acció sobre participació juvenil als centres de secundària de Catalunya*, a més de recerques relacionades amb polítiques educatives i polítiques locals d'ocupació. Ha treballat com a tècnica de participació en administracions locals i com a investigadora a l'Institut de Govern i Polítiques Públiques.

Pau Serracant i Melendres és sociòleg especialitzat en temes de joventut. Treballa a l'àrea de recerca de l'Observatori Català de la Joventut de l'Agència Catalana de la Joventut, on coordina les investigacions que es fan sobre la realitat juvenil i les polítiques de joventut. Ha fet diverses investigacions sobre les transicions a la vida adulta i ha dirigit l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 i 2012. Ha participat en el procés d'avaluació del Pla Nacional de Joventut de Catalunya i ha format part del Comitè d'Avaluació de les Polítiques de Joventut del Consell d'Europa.

Joan Solé i Camardons és sociolingüista i màster en tècniques d'investigació social aplicada. És responsable d'estudis i indicadors de la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, on coordina les estadístiques sobre llengua i altres treballs sobre avaluació de polítiques lingüístiques. Ha coordinat diversos estudis sobre llengua i retolació, llengua i món socioeconòmic i és coautor de les eines Indexplà d'anàlisi lingüística d'organitzacions i Ofercat d'anàlisi de l'oferta de llengua catalana a diversos municipis. Ha coordinat els treballs i l'edició dels dos volums de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la*

població 2008: anàlisi. Membre de la Societat Catalana de Sociolingüística i del consell de redacció de la revista *Llengua i ús*. Ha coordinat els treballs tècnics del Pla general de normalització lingüística.

Roger Soler i Martí és politòleg i treballa a l'àrea de recerca de l'Observatori Català de la Joventut. Les seves àrees de recerca són la participació, les actituds polítiques i la sociologia de la joventut. En aquests àmbits ha participat en diverses investigacions a Catalunya i a escala internacional. Actualment coordina l'Enquesta de Participació i Política de la Generalitat de Catalunya i és investigador a la Universitat Pompeu Fabra en el projecte europeu *Memory, Youth, Political Legacy and Civic Engagement*.

Anna Torrijos i López és sociòloga i Màster de Tècniques d'Investigació Social Aplicada -TISA (UB, UAB i COLPIS) i postgrau en Màrqueting Lingüístic (URL). Tècnica i cap de projectes d'estudis sociològics i d'opinió a una empresa privada d'estudis (2001–2006) i des de l'any 2006 és tècnica d'estudis i indicadors de la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, on realitza tasques tècniques i de coordinació de les estadístiques i estudis sobre llengua. Ha realitzat diversos treballs sobre llengua i joventut, com la "Caracterització sociolingüística dels joves a Catalunya: alguns factors que expliquen els usos lingüístics" a Noves SL, Hivern 2008. Ha coordinat l'anàlisi dels dos volums de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008: anàlisi. Ha estat secretària de la Societat Catalana de Sociolingüística (SOCS), filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

COL·LECCIÓ **ESTUDIS**

Una anàlisi en profunditat de la situació i les necessitats de la joventut a Catalunya

Aquesta publicació ofereix tres mirades diferents sobre la situació i necessitats de les persones joves durant la crisi econòmica iniciada el 2008: en primer lloc, analitza la seva relació amb diversos aspectes de la seva existència (com la salut, la llengua, la cultura i l'oci). En segon lloc, estudia l'impacte de les variables de desigualtat social (el gènere, el lloc de naixement, l'origen social i el territori de residència) sobre les seves oportunitats i trajectòries vitals. Finalment, ofereix una mirada global sobre el col·lectiu jove i el conjunt de les seves transicions a la vida adulta. La investigació es basa en una anàlisi de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (EJC12) realitzada per un conjunt d'experts i expertes en diferents temàtiques. L'anàlisi completa de l'ECJ12 s'ha editat en dos volums. El primer volum se centra en les trajectòries de transició a la vida adulta i les condicions materials d'existència de les persones joves.

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**